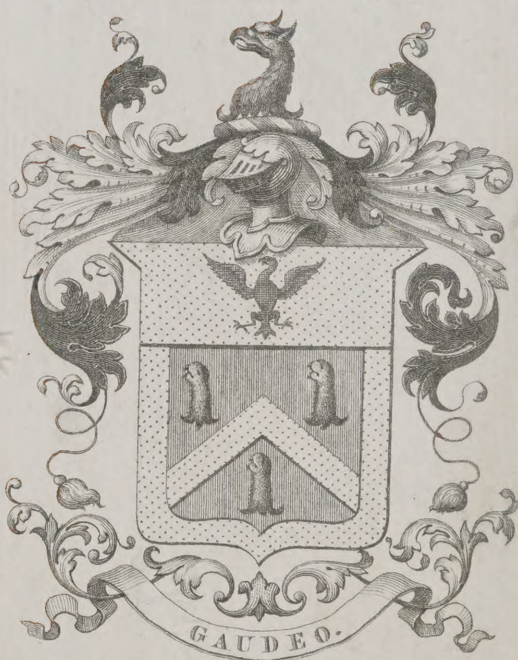
GAUDEO

642

John Carter Brown.

BOUND BY HAYDAY FOR STEVENS 1849

245

174

AROMATVM, ET SIMPLICIVM ALIQVOT MEDICAMENTORVM APVD INDOS NASCENTIVM HISTORIA:

Primùm quidem Luſitanica lingua διαλογικῶς conſcripta, à D. GARÇIA AB HORTO, Proregis Indiæ Medico:

Deinde Latino ſermone in Epitomen contracta, & iconibus ad viuum expreſſis, locupletioribusq; annotatiunculis illuſtrata à CAROLO CLVSIO *Atrebate.*

QVARTA EDITIO,

Caſtigatior, & aliquot locis auctior.

ANTVERPIÆ,

EX OFFICINA PLANTINIANA,

Apud Viduam, & Ioannem Moretum.

M. D. XCIII.

Cum gratia & priuilegio.

JOHN CARTER BROWN

BENEVOLO LECTORI.

SCRIPSIT D. Garçias ab Orta, eius qui in India pro Rege fuit medicus, librum de iis plantis & aromatibus, quæ longa cura & diligenti ſtudio apud Indos (vbi triginta amplius annis medicinã fecit) obſeruauit: ſed Luſitanica lingua, amicorum efflagitationibus victus, tametſi, vt ipſe refert, Latinè eum ſcripſiſſet. Hunc ego, beneuole Lector, in tuam gratiam Latinum faciens, in Epitomen cõtraxi, paulo forſitan commodiore ordine ſingula diſponens, quàm antè fuerant; atque nõnulla etiam reijciens, quæ non multũ ad rem facere videbantur. Nam cùm ſingulis ferè ſimplicibus ſuum dialogum adſcripſerit, & ordinẽ alphabeticum ſecutus ſit noſter auctor: multa illum ſuo loco haud aptè reponere, & pleraque repetere neceſſe fuit, vt ferè in dialogis contingere ſolet. Eum verò laborem eo libentiùs ſuſcepi, quòd ab ineunte ferè ætate rei herbariæ ſtudio ſummopere ſim delectatus; tùm etiam quòd huius libri lectione excitata præclara ingenia, noſtri auctoris exemplum ſecutura arbitrer.

CVM verò variorum auctorum teſtimo-

nio vtatur, locos diligenter contulimus atque adſcripſimus, in Auicenna poſtremam editionem, Venetam ſcilicet anni M. D. LXIIII. ſecuti. Addidimus inſuper ad ſingula ferè capita adnotatiunculas, & aliquot aromatum icones ad viuum exprimi curauimus. Quòd ſi qualemcumque hanc noſtram opellam gratam eſſe animaduertero, alia propediem non minùs forſitan vtilia in ſtudioſorum rei herbariæ gratiā publicè proferam.

Ioannes Poſthius Germ. Medic.

Gratia magna tibi debetur, Garçia: nec non
Gratia debetur, Carole, magna tibi.
Tu quoniam nobis Latio ſermone dediſti,
Ille ſuis patrio quæ dedit antè ſono.
Veſtra ſimul viuent igitur præconia: donec
India fertilibus pharmaca mittet agris.

AROMATVM, ET SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM HISTORIÆ LIBER I.

De Ambaro. Cap. I.

Ambar.

AMBARVM *Latinis, Ambar Arabibus dicitur: quo nomine omnibus, quas ſciã, nationibus notum eſt, aut variato dumtaxat paululum vocabulo.*

VARIA *autem circa huius generationem Scriptorum eſt opinio. Siquidem alij ſperma Balenæ eſſe aſſerunt: alij belluæ cuiuſdã marinæ excrementũ, aut maris ſpumã (quæ ſanè opiniones ratione carent, quòd nullũ Ambarum inueniatur vbi frequentiſſimæ ſunt Balenæ, & vbi fluctuum reciprocatione ſpuma plurima excitatur;) alij Bituminis modo ex maris alueo emanare: quæ opinio melior, & veritati magis cõſona pleriſq. viſa eſt.*

Ambarum Balenarum ſperma non eſſe.

Ambarum Bitumen videri.

AVICENNA *lib. 2. cap. 63. & Serapio lib. ſimp. cap. 196. ſcriptum reliquerunt, fungorum in rupibus & arboribus more Ambarum in mari generari, & tempeſtatibus vnà cum ſaxis interdum in littus eijci: quæ ſententia veriſimilior eſt reliquis ab Auicenna productis. Nam multum flantibus Euris, magna eius copia Sofalam, & in inſulas Comaro, Demgoxa, Moſambicam, totumq́ eum tractum eiicitur è Maldiuis inſulis, quæ ad Orientem ſpectant. Flantibus verò Fauonijs, copioſè inuenitur in inſulis quæ vulgò de Maldiua nuncupãtur corrupto vocabulo, cùm de Naledíua dicẽdum ſit: etenim* Nale *lingua Malabarica ſignificat quatuor, &* Diua *inſulam: Nalediua igitur pronuntiandum erat; quaſi dicas, Quatuor inſulas, ſimili planè ratione qua Angediua vocamus eas inſulas quæ à Goa, Orientalis Indiæ emporio,*

Inſulæ de Nalediua.

Angediua inſula.

12. *leucis diſtant, quòd quinque ſint numero contermina; Ange enim eorum lingua quinque eſt. Sed hæc præter inſtitutum: non potui tamen horum non meminiſſe, cùm in Maldiua mentionem incidiſſem.*

Azel piſcis. SCRIBVNT *iidem locis ſuprà citatis, Ambarum deuorari à piſce quodam AZel nuncupato, ſed qui eo deuorato ſtatim extinguatur. Hunc deinde vndis fluctuantem regionis illius incolæ vncis in ſiccum trahunt, eoq́ exenterato Ambarum colligũt: verùm omne improbari, præter id quod ſpinæ adhæſerit, id enim pro temporis diuturnitate purum & legitimum eſſe. Sed hæc eorum opinio erronea mihi videtur. Nam veluti certum eſt animalia quærere alimentum naturæ ſuæ conueniens, & minimè noxium* Ambari eſu Azel non interire. *(niſi fortè cibis innoxiis admiſto decipiantur, quemadmodum mures fallere ſolemus) ſic etiam haud quaquàm veriſimile videtur, hunc piſcem Ambarum venari, ſi eo deuorato ſit periturus. Imò cùm Ambarum ſit ex eorum numero quæ maximè cordis vires reficiunt; dixerim hunc piſcem præſentaneum eſſe venenum, quandoquidem tam eximio medicamento deuorato perit.* Ambarum cor reficit.

SCRIBIT *Auenrois 5. collig. cap. 56. Caphuræ genus inueniri natum in maris alueo, quod deinde aquis ſupernatet: laudatiſſimum verò id cenſeri quod Arabibus* Aſcap *dicitur. Quàm verò eius opinio à veritate ſit aliena, & tanto viro inſigniq́ Philoſopho indigna; clarius eſt quàm vt multis demonſtrari debeat: primùm quòd Caphuram in mari naſci dicat; deinde quòd eandem quæ frigida eſt & ſicca tertio gradu, Ambari genus faciat, quod calidum & ſiccum conſtituit ſecundo ordine.* Caphuram Aſcap non eſſe Ambari genus.

SVBIICIEMVS *verò nonnulla vocabula quæ apud Serapionem & Auicennã occurrunt. Magnam eius copiam ex regione Zing Serapio lib. ſimp. cap. 196. adferri aſſerit. Hæc eſt Sofala. Nam* Zingue, *aut* Zangue *Perſis & Arabibus*

Arabibus idem ſignificat quod niger Latinis: & quoniam totus ille maritimus Æthiopiæ tractus à nigris incolitur; Serapio eam Zingue vocat. Sic Auicēna lib.2.cap.63. epithetõ illi addit Almendeli, quaſi de Melinda: item Selachiticum[a], à Zeilan fortè laudatiſſima totius Orientis inſula, quam falsò vrbem eſſe Lacuna cõment. in Dioſc. lib. 1. cap. 20. exiſtimauit, cùm ſit inſula multis vrbibus exculta.

HÆC *ſunt quæ ab Arabibus traduntur: nullus autem Græcorum, præter Aëtium, huius meminit.*

CETERVM *hæc mea eſt opinio. Veluti pro regionum natura terra interdum rubra eſt, vt bolus armenus; interdum candida, vt creta; nõnunquam nigricans: ſic veriſimile eſt, aut inſulas, aut terras ſimilis cum Ambaro formæ inueniri, quòd terra ſit aut fungoſa, aut alterius generis. Quod verum eſſe teſtatur magna eius quæ reperitur quantitas. Siquidem inuenta ſunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmarunt nonnulli ſe inſulam ex puro Ambaro vidiſſe, quam cùm poſtea requirerent, nuſquam comparuiſſe.*

Auctoris de Ambaro opinio.

Inſula ex Ambaro.

ANNO 1555. *circa promontorium Comorim, quod è regione inſularum de Maldiua eſt, fragmentum trium ferè milium pondo repertum eſt: ſed cùm is qui inuenerat, picem aut bituminis genus eſſe exiſtimaret; vili admodum vendidit. Maximum verò quod vnquam viderim fragmentum, quindecim libras pendebat. Sed qui in Aethiopiam commercij cauſa nauigant, multo maiora fragmenta ſe vidiſſe affirmant: totus enim ille Aethiopiæ tractus, à Sofala ad Braua vſque, Ambaro abundat.*

Promontorium Comorim.

Ambari fragmentum 15. libras pendens.

INVENITVR *etiam interdum, ſed rarò, in Timor, & in Braſil. Et anno 1530. inuentum eſſe fragmentum audio in Setubal Luſitaniæ portu.*

REFERTVM *verò eſt plerumque auiũ roſtris,[b] quas*

in eo nidulari credibile eſt; interdũ conchyliis teſtiſq; oſtreorum permixtũ inuenitur, quæ contactu Ambaro adhærent.

Ambari delectus.

PORRO *optimum Ambarum cenſetur, quod à ſordibus maximè repurgatum eſt, quodq; plurimùm ad candorem accedit, videlicet quòd cinerei ſit coloris, aut quòd ex venis, nunc cinereis, nunc candicãtibus conſtet, leue, quodq; acu perfoſſum multum oleacei liquoris reſudet. Nigrum improbatur, præterea candidiſſimum, teſte Serapione, loco ſuprà citato: quod gypſo adulteratum eſſe exiſtimo.*

NOTA *eſt Manardi contradictio, qui in Electario de Gemmis diſt. 1. in comp. Meſ. Ambarum rem nouam eſſe affirmat, eamq; non magno æſtimat, ſed paulo pòſt in Electario Diambra ibidem, quaſi ſui oblitus, hanc compoſitionem ob Ambarum multis laudibus effert, eoq; ſe in mulierum & ſenum morbis ſæpenumero vti aſſerit.*

Ambarum magna in æſtimatione apud Chinenſes.

Cate ponderis genus.

MAGNA *verò in æſtimatione eſt apud opulentiores Indos, eo enim cibis permixto frequenter vtuntur medicamenti loco. Eius autẽ pretium intẽditur pro fragmentorum magnitudine: quanto enim maius eſt fragmentum; tanto eius intenſius eſt pretium, non ſecus atque in Gemmis. Sed nuſquam pluris venditur quàm in Chinarũ regione. Cùm enim à noſtris Luſitanis eius exigua copia eò delata eſſet; pretium fuit mille quingenti aurei in ſingula Cate, quod apud eos ponderis genus eſt pendens viginti vncias. Huius lucri cupiditate deinde alij mercatores allecti, tantam Ambari detulerunt eò copiam, vt nũc multo vilioris æſtimetur.*

a Poſteriora exemplaria habent Aſeleheti.

b Huiuſmodi roſtella in Ambaro reperta, mihi dedit M. Hugo Morganus Pharmacopœus diligentiſſimus: ſed ea non auium, vt putat noſter Auctor, verùm Sepiarum eſſe deprehendi, à Nicolao Raſſio Chirurgo Regio edoctus.

ADVEHITVR Hiſpalim, totius, non dicam Bæticæ, ſed etiam Hiſpaniæ celeberrimum emporium, olei quoddam genus ex America, ſubrufi coloris, cuius mirabiles prædicant effectus in omnibus vteri morbis. Id oleum de Liquidambar nuncupant, eius ſanè odoris ferè, qui Styracis odorem æmuletur. Id verò ex eo liquore exprimitur, quem de Ocoſotl arbore ſtillare, Mexicana hiſtoria tradit in hũc

modum:

modum: Inter arbores Mexicanas memoratur & Ocoſotl arbor prę-grandis & venuſta, foliis hederæ ſimilibus. Huius liquor quem Liquidambar nuncupant, vulnera curat, atque cum corticis ipſius polline permixtus, elegans odoratumque ſuffimentum præbet. Ocoſotl. Liquidambar.

De Aloë. CAP. II.

QVÆ Aloë Latinis, ἀλόη Græcis, hanc Arabes, Perſæ, & Turci Cebar *vocant, (nam quòd* Laber *à Serapione dicatur, Interpretis errore, aut Librariorũ negligentia factũ eſſe exiſtimo; ſiquidem Arabicum exemplar* Cebar *habet) Guzarate verò (quos Gedroſios putant) & Decan incolæ* Areaa; *Canarini, qui maritimum hunc tractum habitant,* Catecomer; *Hiſpani,* Açibar; *Luſitani,* Azeure *appellãt.* Aloë. ἀλόη. Cebar. Areaa. Catecomer. Açibar. Azeure.

FIT *ex Aloës herbæ ſiccatæ ſucco, quæ plurima naſcitur in Cambaya, Bengala, aliiſq; multis locis. Ceterùm laudatiſſima eſt in Socotora, quæ inde ad Arabes, Perſas, Turcos, denique per vniuerſam Europam defertur, eamq; ob cauſam Aloën Socotorinam appellant. Diſtat autem hæc inſula à freto [maris Erythræi] 128. leucis: qua de re non minùs Arabica quam Aethiopica dici poteſt, quòd altera parte freti Arabia terminetur, altera Aethiopia.* Aloës natales. Aloë Socotorina. Socotora inſula.

NEC *verò ſuccus hic extrahitur in quadam dumtaxat vrbe, vt ait And. Lacuna Comm. in Dioſc. lib. 3. cap. 23. ſed per totam inſulam, quæ nullis vrbibus exculta eſt, ſed pagos dumtaxat habet cum multis gregibus: neque laterculis ad excipiendum ſuccũ ſubſternitur pauimentũ, vt idem auctor eſt, quandoquidem in tota inſula non eſt tanta polities.* Socotora nullas vrbes habet.

NEC *hi audiendi qui ſuccum ex ſuperiori plantæ parte profluentem, eo qui media aut infima parte profluat, præſtantiorem faciunt: ſiquidem omnis ſuccus bonus eſt, & arena caret, ſi adhibita diligentia extrahatur.*

PRÆTEREA *non adulteratur, nimia etenim eius eſt quantitas; ſed quòd incolæ negligentiores ſint in auferendis ſordibus quas hic ſuccus ſecum trahit; alius alio peior videtur: Hanc ob cauſam minùs adhibenda fides eſt Dioſc. lib. 3* Aloën non adulterari.

cap.23.& Plinio lib.27.cap.4. qui eam gummi & acaciæ adulterari ſcribunt, cùm exigua ſit iis in regionibus gummi & acaciæ copia: imò, vt verum dicam, nulla, quemadmodum à viris fide dignis accepi. Illud verò non negauerim, quin tranſlatum, aliis in regionibus adulterari poßit.

Aloë Socotorina optima.

PORRO *quòd laudatiſſima ſit quæ in Socotora naſcitur, non ſolùm vulgari fama, ſed à celebribus viris accepi, qui compertum ſe habere aiebant, Aloën quidem pleriſque aliis Indiæ locis naſci, quæ cũ Socotorina deferretur Adem, & Gida (quam nonnulli corrupto nomine Iudæa vocant) & inde terreſtri itinere* [a] *Cairum, poſtea in Alexandriam, ad oſtia Nili, vel Ormus, deinde Bacora, poſtea Cairum & Alexãdriam: facilè tamen dignoſci eam quæ in Socotora naſcitur, ab hac quæ à Cambaya, Bengala, aliiſq́ue locis aduehitur: Socotorinæq́ue pretium quadruplo maius eſſe, eius quæ aliunde adfertur pretio.*

Aloës delectus.

Inter reliquas autem notas hanc commendabant, quòd Socotorina ſolida ſit & bene compacta; alterius verò partes non poſſunt perfectè coire, quòd ſuccus ex diuerſis plantis collectus ſit.

Vnicum eſſe Aloës genus.

NEC *eius plura ſunt genera, vt volunt Arabes, ſed vnicum dumtaxat, tametſi varia illi indant nomina.*

QVOD *verò Dioſcorides & Plinius ſcribunt laudatiſſimam ex India adferri, alij verò ex Alexandria aut Arabia; non ſimpliciter id intelligendum eſt, ſed de ea quæ ex Socotora primùm in Indiam delata eſt. Nam etiam ex Cambaya & Bengala defertur Ormus, Adem, & Gida. Itaque minùs malè Meſue, qui vnum Aloës genus ex Socotora adferri ſcribit, aliud è Perſia, tertium ex Armenia, quartum ex Arabia. Nam quæ in Luſitaniam defertur (vti his oculis vidi) ea ex Socotora allata eſt.*

Aloë Alexandrina.

Alexãdrinam autem à quibuſdam præferri hinc factum eſt, quòd ſuperioribus annis pleraque aromata Ormus deferrentur, deinde Baſora, Adem, Gida; inde Camelis Suez, quæ in extremo ma-

no maris Erythræi ſita eſt, & Alexādriam ad Nili oſtium, vnde Veneti petentes ea reliquæ Europæ communicabant: non autem quòd in Alexandria fiat Aloë.

NASCITVR verò non modò in maritimis, ſed etiā deſertis Indiæ locis, cùm illam vbiq; viderim ducentis leucis itinere terreſtri per eas ſolitudines confecto. Nullum eius inueniri gummi certum eſt, ſed interdum aqua quædam viſcida è foliis ſtillat, at neglecta & nullius vſus.

Aloën plantam non in maritimis dumtaxat naſci.

HVIVS vſus eſt non modò apud Arabes Turcosq; medicos (qui Auicennam, Abohali apud eos dictum, & eius libros quinque Canum edidicerunt, legerúntque Razen, quem Benzacaria vocant, item Hali Rodoam & Meſuen illis Menxus appellatum; tametſi non is ſit qui apud nos in vſu eſt; Hippocratis præterea, Galeni Ariſtotelis & Platonis omnia opera, minùs tamen integra, quàm Græco ſermone conſcripta) ſed etiam apud Indos, in purgantibus medicamentis & collyriis, tum etiam in vulneribus carne explendis: in quem vſum plerumque in ſuis officinis medicamentum habent, cui nomen Mocebar ex Aloë & myrrha paratum, quo etiam plurimùm vtuntur in equis curandis, & vulnerum lumbricis enecandis.

Meſue Arabicus alius à noſtro, Menxus.

Mocebar medicamētum.

MEDICVM vidi Magni Sultani Badur Regis Cambaya, ipſa herba Aloë vtentem pro medicamento familiari, in hunc modum. Folia Aloës conciſa cum ſale coquebat, eius decocti octo vncias propinabat, quæ aluum ſine moleſtia & nocumento ſubducebant quater aut quinquies. In hac vrbe Goa Aloën probè tuſam & cum lacte mixtam propināt iis qui vlcere renum aut veſicæ laborant, vel qui purulētas excernunt vrinas, non ſine magno ſucceſſu & ægrorum commodo; nam illico curantur. Illius vſus etiam Aucupibus notus eſt, qui confracta auium crura ea conglutinant. Hîc ſimiliter in India maturandis phlegmonibus idonea.

Aloës plantæ medicus vſus.

QVAMOBREM hallucinari mihi videtur Matthiolus,

thiolus in Dioſc. lib. 3. cap. 2. qui Aloën ad ſpectaculum potiùs foueri aſſerit quàm ad medicum vſum. Quòd verò Antonius Muſa in Exam. ſimpl. neget Aloën herbam amaram eſſe, magis mirum: nam ſæpè deguſtatam admodum amaram inueni; quoq; vicinior pars erat radici, eo amarior mihi viſa eſt; extrema autem folia amarore carere mihi viſa ſunt. Tota planta viroſo odore prædita eſt.

Aloë planta amara.

CETERVM quoniam controuerſia eſt inter nonnullos Auctores, debeántne ea medicamenta quæ Aloën accipiunt, ante cibum ſumi, an verò ſecundùm cibum, & an illico à cibo; pauca viſum eſt hîc adiicere, tametſi à doctioribus medicis potiùs hæc erant petenda. Galenus[b] eius quinque catapotia exhibet, & bene quidem, quoniã hac ratione capitis dolores ſedat. Plinius autem lib. 27. cap. 5. efficaciorem eſſe, ſi pota ea ſumatur cibus, modicus videlicet & boni ſucci: quæ ratio multum mihi probatur, eamq; ſequuntur huius regionis medici. Cùm enim Aloë medicamentum ſit debile, non euacuabit, niſi ſtatim vires confirmentur modici cibi eiusq; boni ſucci ſumptione, vt eo digeſto meliùs euacuare poßit. Paulus lib. 7. cap. 4. contrà,[c] manè ſumẽdam præcipit, eosq; reprehendit qui eam à cibo exhibent: corrumpit enim, inquit, cibum. Singuli ſuis nituntur firmis rationibus & Auctoribus, ſed conciliari facilè poſſunt. Cùm verò controuerſia ſit admodum vulgaris, & à multis agitata, an cibus cum medicamento miſceatur, ſuperuacaneum eſſe iudico de his plura agere.

SED præter inſtitutum facere mihi non videbor, ſi hîc paucula quædam inſerã de vulgari ratione quam Indi medici in exhibendis medicamentis obſeruant. Catapotia & liquidiora medicamenta ſummo diluculo exhibentur, noſtratium more; abſtinent deinde quinque horarum ſpatio à cibo, potu, & ſomno. Quòd ſi infra hoc tempus non purgentur, roborando ſtomacho ſtudent ex Auicennæ præcepto, quod

Medicamẽta exhibẽdi apud Indos ratio.

od fit ſumptis duabus maſtiches drachmis in ſtillaticio ſarum liquore diſſolutis, aluum bubulo felle inungentes, nnumq́ lineum felle madentem vmbilico imponentes, ad edicamenti operationem iuuandam, expultricemq́ fa- ltatem excitandã, ſi opus ſit. Sin poſt has quinque horas ne ſoluetur aluus, propinantur illis tres vnciæ iuſculi galli- , aliud præterea nihil: deinde hauſto roſaceæ aquæ pau- lo, parumper ſomno indulgent. Hæc medicandi ratio ſuis ionibus & ſcriptorum teſtimoniis niti videtur.

TAMETSI Ruellius lib. 3. cap. 19. magnopere com- endet potionem illã Rufi quæ Aloën, ammoniacũ, myr- am & vinum recipit; ibiq́ occaſionem nactus, acriùs in abes inuehatur, qui reiecto ammoniaco & vino, Catapo- ex Aloë, croco, & myrrha concinnent, eamq́ compoſi- nem acceptam Rufo referant: facit pro ſuo recentiorúm- e ſcriptorum more, qui Arabibus plerumq́ iniquiores ſũt, Græcos tanto magis extollant. Non negauerim certè Rufi edicamentum ſingulari remedio pollere aduerſus peſtis tagia: Illud tamen certum eſt, Catapotia Raſis, quibus mur, efficax eſſe medicamẽtum, & à multis magno ſuc- ſu expertum. Additur verò Crocum, quoniam corroborat aperit, tum ob alias facultates quibus præditum eſt. *Potio Rufi.* *Catapotia Raſis.*

MANARDVS, lib 1 epiſt. 1. aliiq́ nonnulli recentio- acerrimè in Meſuën, Serapionem, & Auicẽnam inue- ntur, quòd affirmauerint Aloën venarum oſcula adeò erare, vt inde poſtea ſanguis facilè fluat, eamq́ ob cau- n hæmorrhoidibus non conuenire: deinde quòd ſcripſerint lli admiſtam minùs purgare, minusq́ ſtomacho noxiam , quàm reliqua purgantia medicamenta. Dicunt enim nardus & huic ſimiles, Aloën non modò non aperire hæ- rrhoides, ſed eas potiùs obſtruere: neque rectè ſcribere ſuen, qui illam ſtomacho minùs noxiam faciat, quando- dem huic ſit admodum vtilis, nec nocumentum aliquod *Aloë hæmorrhoitibus non cõuenit.* *Aloë hæmorrhoides obſtruit.*

adferat,

adferat, melliq́ admiſta magis euacuet reliquis purgantibus medicamentis. Priora confirmant Galeni auctoritate; poſtremum verò, quòd mel, cùm ſit purgantis facultatis, alteri purganti adiũctum neceſſariò magis debeat purgare. Rectiùs Antonius Muſa, Exam. ſimpl. qui in nullius magiſtri verba iurans, Meſue opinionem confirmat, ſæpiùs expertum ſe eſſe affirmans, Aloën hæmorrhoidas aperire. Sic & ſæpenumero expertus ſum ſummos dolores cùm hæmorrhoidum fluxu excitaſſe, quod facilè præſtare poteſt Aloë ob amaritudinem, venarum oſcula reſerando, & expultricem facultatem irritando. Hac ratione purgat fel animantiũ, vmbilico illitum, teſte Serapione, lib. ſimpl. cap. 201. Quòd verò oſcula venarum obturare aſſerant, cum Iacobo de partibus reſpondeo, foris quidem adhibitam adſtringere, intrò autem ſumptam aperire. Quam facultatem obtinẽt pleraque medicamenta, quæ intrò ſumpta, diuerſas & contrarias vires exerũt, quàm ſi foris adhibeantur; veluti Scilla, quæ comeſta enecat, foris illita exulcerat. Ad ea quæ obiiciunt de melle, Meſuen videlicet aſſerere, Aloën cum melle mixtam minùs purgare, ſic reſponſum volo: Quandoquidem vtrumque medicamentum purgatoria facultate præditum eſt, validioris facultatem, debilioris, mellis ſcilicet, facultate infringi: Sic etiam ſtomachum roborat & firmat accidentaliter, euacuando videlicet ſine nocumẽto, aut eo certè perexiguo, humores qui ventriculum infeſtant.

Aloës diuerſi effectus.

Aloë ſtomachum roborat per accidens.

P L I N I V M *lib. 27. cap. 4. mirari ſubit, qui Aloën metallicam ſupra Hieroſolymam inueniri tradit*[d]*. Ego non modò medicos Iudæos, ſed etiã Pharmacopolas qui Hieroſolymorum incolas ſe aſſerebant, diligenter interrogaui de hoc Plinij loco. Sed illi conſtanter negabant vnquam fuiſſe repertam huiuſmodi Aloën tota Palæſtina.*

Nulla Aloë foſſilis.

Cairum.

a. Cairum, antiquitus Memphis Pyramidum celebrata miraculis, quæ & in hunc vſq. diem perdurant. Ibi fuiſſe Ioſeph captiuum ferunt, & adhuc horrea quibus frumentum condidit, oſtendi. Vocatur

tur autem à Mauritanis Meſera: ſed quoniam Regina quędam Al- Meſera.
te nuncupata eius pomeria auxiſſe creditur, ab eius Reginę appel-
ione nomen Cairo ſortita eſt. Cœpit verò hæc vrbs populi fre-
entia paulatim minui, poſtquam Turcorum Imperator, Conſtan-
opoli occupata, illic regiam fixit ſedem, confluentibus nimirum
hominibus. Hæc ex Garciæ parergis.

Galeno adſcriptus ad Paternianum cap. 5. tria grana ciceris ma-
itudine dat poſt cœnam.

Aloën poſt cibum etiam exhibet idem Paulus lib. 3 cap. 43. quam
ntrouerſiam Nicolaus Rorarius in ſuis contradictionum veterum
ctorum libris conciliat.

Non affirmat eo loco Plin. talem inueniri, ſed, Fuere, inquit, qui
derent in Iudæa ſuper Hieroſolymam metallicam eius naturam.

De Altiht. CAP. III.

T ANTA *eſt in nominibus Altiht, Anjuden, Aſa fœtida, ſa dulcis ſiue odorata, & Laſerpicium confuſio, vt vix ex-cuſare me poſſim: quandoquidem hactenus neminem in-nire licuerit, qui plantæ, ex qua hoc gummi profluat, no-en indicare, aut formam deſcribere mihi potuerit.*

V OLVNT *nonnulli ex Coraſone ad Ormuz, & inde Indiam deferri: alij ex Guzarate, tametſi iſtic ex regno li adferri vulgo aſſerant, regione admodum frigida, quæ Coraſone vſque & regionem Chiruam ex Auicennæ .2.cap.53.teſtimonio extenditur.*

I LLVD *autem certum eſt, hoc gummi* Altiht *Arabi- dici, nõnullis* Antit*: nam cuicumq. Arabi gummi* Im- *aut* Imgara *ab Indis vocatum oſtenderis, ſtatim id* Al- it *ſiue* Antit *eſſe pronuntiabit.* Altiht. Antit. Imgu. Imgara.

P LANTA *ex qua hic liquor emanat, incolis* Anju-n, *quibuſdam* Angeidan *dicitur. Sed quoniam hoc mmi è longinquis adfertur regionibus, veram plantæ de-iptionem habere difficile eſt.* Anjuden. Angeidan.

M VLTIS *ab Auicenna lib. 2. cap. 53. nominibus ignitum eſt hoc medicamentum veluti eſt* Altiht Al-harut, *propter linguarum in regionibus, vnde aduehi-, varietatem.* Almharut.

Q VID *autem Interpretem mouerit, cùm* Aſam *ver-* Aſa.

tit, igno-

tit, ignoro, niſi quòd veriſimile ſit eum non Aſam, ſed Laſ
vertiſſe; idq́ vocabulum deinde temporis iniuria in Aſ
deprauatum eſſe.

PORRO dicet aliquis Altiht non eſſe nomen plant
Laſeriferæ, ſed ipſius potiùs ſucci concreti & coacti: cuiu
ſententiæ eſſe videtur Gerardus Cremon Commentariis i
Raſin, cap. de Dimunitione coitus, lib. Diuiſ. 1. cap. 79. Hui
ſic reſponſum volo, Gerardum veram linguam Arabican
ignoraſſe, cùm ex Bætica Hiſpaniæ oriundus fuerit; lingua
verò qua Auicenna ſcripſit, legitima eſt Arabica, qua vide-
licet Syri, Meſopotamij, Perſæ, & Tartari vtuntur, apud
quos Auicenna natus creditur vrbe Baſora (quæ nonnulli
Babylon fuiſſe putatur, certò tamen reſciui Babylonem eam
non eſſe, ſed proximam huic fuiſſe cuius nulla nunc extent
Vzbeque. veſtigia) in prouincia Vzbeque ſita. (Eſt verò Vzbeque pars
Tartariæ, ſtrenuos producens viros, & peritiſſimos ſagitta-
rios, qui tum pedeſtres, tum equeſtres peregrinorum Regum
ſtipendiis militant: fortè autem Parthi ſunt, Romanis olim
adeò infeſti & formidabiles.) Eam igitur linguam vocant
illi Araby, id eſt, Arabicam, qua videlicet ſcripta inueniun-
tur Galeni, reliquorumq́ Philoſophorum, & falſi Prophetæ
opera. Noſtrorum verò Mauritanorum linguam Maga-
raby nuncupant, quaſi dicas, eorum qui ad Occidentem
habitant; ſiquidem garby Occidentem Arabicè ſonat, &
ma eorum.

Althit. CETERVM Altiht nihil aliud eſt quàm ipſa planta
Laſerifera, veluti plerumq. ſumitur gũmi pro ipſa planta.

Aſa dulcis. VERVM obiiciet aliquis: Si Altiht non eſt Aſa dulcis,
quid eſt Aſa dulcis? Aſam dulcem apud nullum probatum
Auctorem, ſiue Arabem, ſiue Græcum, ſiue Latinum, legiſſe
memini. Sed cùm Arabes liquorem çuz vocent; eum verò
Robalçuz. qui probè coctus ſit & dẽſatus, Robalçuz (Rob enim Ara-
bicè denſatum ſonat, & Al eſt articulus genitiui apud Ara-
bes) hinc

bes) hinc depromptum eſſe nomen *Aſæ dulcis* veriſimile eſt.

CETERVM Altiht *Arabum, eſſe Laſerpitium Dioſcoridis & Plinij, tametſi nemo legitimorum Arabum (qualis eſt Raſis & Auenrois) vſquã eius meminerit; ſatis oſtendit Serapio lib. ſimpl. cap. 251. qui de* Altiht *agens, ad verbum ea refert quæ Galenus & Dioſc. de Laſerpitio ſcripſere. Cadit ergo eorũ opinio qui multis argumẽtis probare conantur, Aſam fœtidã à Laſerpitio differre. Nam quòd Laſerpitium veterum in cibos admiſſum eſſe aiunt, Aſam verò fœtidam medicamentis ſolùm vtilem, idq; rarò, in cibis verò planè damnari ob tetrum odorem, plurimùm à veritate aberrare mihi videntur. Siquidem nullum medicamentũ ſimplex per totam Indiam maiore eſt in vſu, quàm Aſa fœtida; cùm in medicamẽtis, tum condiẽdis cibis. Eã enim pro ſuarum facultatum modo ſibi emunt, cuiuſmodi ſunt Baneanes* & omnes gentiles Prouinciæ Cambayæ, quos Pythagoras imitatus videtur. Solent illi Aſam ſuis iuſculis & oleribus commiſcere, confricato primùm ex ea lebete, nec alio condimento vtuntur omnibus in cibis. Baiuli & huiuſmodi tenuis fortunæ homines, quibus dumtaxat panis eſt & cepe, non niſi ſumma in neceſſitate ea vtuntur.*

Aſa fœtida eadem cum Laſerpitio.

Aſa fœtida magno in vſu Indis.

Aſa in condimentis.

COMMENDARVNT *mihi multi cõdimenta iſtorum Baneanum cùm à ſaporis tum ab odoris ſuauitate. Horum oratione perſuaſus aliquando eiuſmodi condimenta deguſtaui, quæ ſanè ſic ſatis palato arridebant, non tamen adeò vt illi prædicabant; quoniam fortè neq. iuſculis neque condimẽtis valde delector: odore certè ſuo nõ erant moleſta, tametſi nullus odor æquè mihi infeſtus ſit atq; Aſæ fœtidæ.*

SVMVNT *verò nonnulli Aſam, vt deiecti appetitus faſtidia tollant; initio enim aliquantulum amara eſt Aſa, vt ſunt oliuæ conditæ; deinde deuorata mirum in modum illis bene ſapit. Solent etiam plerique ea ſola ad ſtomachi corroborationem, flatúſque diſcutiendos, medicamenti loco vti. Quamobrem multùm hallucinantur, qui Sepulue-*

Aſæ facultates.

dem ſecuti nullo eſſe in vſu medico aſſerunt, niſi aliis medicamentis permiſtam.

Lepidam porrò hiſtoriam quæ in Biſnager contigit, prætermittere nequeo. Luſitanus quiſpiam iſtic viuens equum habuit maximi pretij, quem illius Prouinciæ Rex libenter emiſſet; niſi multis flatibus obnoxium comperiſſet. Luſitanus aſam farinæ permixtam equo præbet edendam, & flatuum morbo liberat. Equum iam ſanum emit Rex, & qua ratione curatus ſit, percontatur. Reſpondet Luſitanus, Imgu ſiue Aſam edendam dediſſe. Tum Rex: haud ſanè mirum ſi curatus, cùm Deorum cibo illum paueris. Ad hæc Luſitanus, ſed mußitans, ne exaudiri poſſet, & Luſitanico quidem ſermone, veriùs cacodæmonum cibum nuncupaſſes.

Sed non poſſum nõ mirari Matthæi Syluatici cap. 47. de Anjuden oſcitantiam, qui Galen. citans, venenum eſſe aſſerit. Nam neque Galenus, neque Græcorum quiſpiam id vnquam ſcripſit, cùm omnes vno ore Laſer magnopere cõmendent aduerſus venena, peſtis contagia, lumbricos, & ſcorpionum plagas.

Aſa in dolore dentium.

Solent Indi cauernis dentium indere in dolore, quam facultatem etiã illi tribuit Dioſc. lib. 3. cap. 76. tametſi Plinius lib. 22. cap. 23. id non cenſeat, exemplo cuiuſdam, qui hac de cauſa ſeſe ex alto præcipitauit. Sed is forſitan cachexia laborauit, & medicamentum eos humores qui turgebant, nimium commouit.

Aſa venerem ſtimulat.

Magni apud Indos eſt pretij, quòd eo plurimũ vtantur etiam in venere proritanda. Radicis verò aut foliorum apud eos nullus eſt vſus; ſunt enim illis incognita.

Laſeris deſcriptio.

Is verò quem ſupra dixi Aſa ſola ſæpiùs vti, retulit ſibi narratum eſſe ſuccum hunc ex planta quadam foliis Coryli extrahi conciſo caule, deinde in bubula coria coniici, priùs illita ſanguine cum tritici farina permiſto, conſeruationis gratia: eámque ob cauſam ſi quid in Laſere furfuribus ſimile conſpiciatur, non adulterationis, ſed puritatis potiùs eſſe

eſſe indicium. Atque interrogatus doctus quidam Baneanes, cur Aſa veſceretur, quandoquidem admixtus eſſet bubulus ſanguis? reſpondit eiuſmodi eſſe medicamentum, vt hæc regula minimè in illo obſeruanda ſit.

FREQVENS *verò eſt in Mandou, Chitor, & Deli; præterea ex Ormuz aduehitur in Pegu, Malaca, Tanaſarim & regiones his vicinas.*

PORRO *Laſeris duo genera ad Indos adferuntur, alterum ſincerum & translucens; alterum turbidum & impurum quod à Baneanibus repurgatur ante quàm in cibos admittatur. Sincerum colore eſt puro, Electro ſimili, id Guzarate conuehitur ex Chitor, vt aiunt, & ex Patane & Dely. Impurum ex Ormuz adfertur. Maioris pretij eſt ſincerum, neque facilè Mercatores impurum emunt (ſolet autem id magna ex parte in tenuiorum cibos & medicamenta cedere) niſi impurioris defectu. Sincerum validioris eſt odoris, quàm ſordidum. vtrumque tamen mihi fœtet, ſed id magis quod ſincerius eſſe putatur. Qui verò eius vſui aſſueuerunt, ſincerius, odoratius eſſe aſſerunt; quod quadam conſuetudine fit. Multis enim malè olent Styrax liquida & Algalia propter validum odorem, cùm tamen maxima ex parte ſint odorata. Sic neutrum Laſer mihi Porrum redolet, ſed ad noſtram myrrham nonnihil accedere videtur. Hinc factum puto, vt Auicenna Aſam diuiſerit in fœtidam & odoratam, quòd fœtidam porraceo odore eſſe aſſererent; cùm non ita ſit. Siquidem veteribus odoriferum dicebatur, nõ quòd ſuauiter oleret, ſed quòd validi eſſet odoris. Sic vocant calamum odoratum, qui multorum iudicio fœtidus potiùs dicendus erat: eadem ratione Myrrha validi eſt odoris, Aloë validioris, & hanc adhuc Spica nardi odore ſuperat. Multos enim ægros purgaui qui à Rhabarbaro abhorrebãt, quòd illi Spicam admiſcerem.*

Laſeris duo genera.

Styrax liquida.
Algalia.

MIRARI *ſubit Antonium Muſam,* Exam. *ſimp. qui adeò credulus fuit, vt his fidem adhiberet, qui Beniuy (quod*

veteribus fuit ignotum, vt poſtea oſtendemus) plantam conſimilem Silphio eſſe affirmarunt. Sed de his plura ſuo loco.

Imperatoria. Angelica, eiusque facultates.

S I C *Ruellius vir eruditus & omni laude dignus, lib. de nat. ſtirp. 3. cap. 52. ſcribit in Gallia naſci craſſam radicem, magnã, foris nigricantẽ, intus cãdidam, quæ cum ſuo liquore & ſemine mira fragret iucunditate. Hanc ob inſignes virtutes illuſtria indiderũt nomina: namq. modò Imperatoriã, modò Angelicã, modò ſancti Spiritus radicẽ appellant Herbarij; eiq; calfacientẽ ſiccatoriámq. vim in tertio ſignãt abſceſſu. Vnicè venenis aduerſari tradit, peſtilentiæ populatim ſæuiẽtis arcere contagia: corpora ab lue peſtifera vindicare, ſi tantùm in ore teneatur, per hiemem ciceris magnitudine cum vino, per æſtatem ex ſtillaticio roſarum liquore ſumpta: nec ſenſurum ea die contagionem ait, qua quis deuorarit, nam vrina & ſudore venenum abigit: ſic etiam aduerſus faſcinationes valere, alioſq; præterea morbos, quos breuitatis cauſa omitto. Hanc igitur eſſe Laſerpitium Gallicum, cuius Veterinarij medici meminerunt. Et ſi quis nares conſulat, inueniri Laſer illud idem quod Benjuinum officinis appellatum redolere. Nam & doctos in ea eſſe opinione, vt quod ab officinis Benjuinum ſiue Ben Iudæum appellatur, Laſeris ſit Syriaci genus, dictum quòd Iudea parens huius mittat ad nos prolem ſuam.*

Laſerpitium Gallicum. Benjuinum. Benjudęum.

S E D *eius opinionem cap. de Benjuino, multis & ſolidis argumentis conuellemus. Eiuſdem ſententiæ fuiſſe aliquando (vt videlicet Benjuinum Laſer eſſe putaret) ipſe Matthiolus Commentariis ſuis lib. 3. cap. 78. ſcribit; veritate tamen coactus, ſententiam mutauit.*

Banianes.

* Quoniam hoc capite totoque adeò opere de Baneanibus diſſerit noſter Auctor, quod genus hominum ſit neceſſe eſt ſcire. Eorum igitur Philoſophorum quos Baneanes vocant (tametſi nunc potiùs Negotiatores appellandi veniant, quàm Philoſophi) multa ſunt genera, in hoc conuenientium, vt neque occidant rem aliquam animatam, nedum ea veſcantur. Hoc præceptum adeò ſtrictè obſeruant, vt plerumque aues redimant, deinde eas auolare ſinant. Non veſcuntur napis, non alliis, non cepis, non pulmentis rubro colore infectis. Vinum non guſtant, non acetum, non Nimpa, non Orraqua (ea ſunt

apud

apud eos potionum genera) non paſſum. Plurimum ieiunant, noctu pauciſſima edentes veluti ſaccharum, ſuper quo aut aquam, aut lac bibunt. Nonnulli inter hos ſuperſtitioſiores, viginti interdum diebus omni cibo abſtinent.

FORMICIS aquam ſaccaro edulcatam bibendam præbent, affirmantes ſeſe eleëmoſynam in pauperes conferre: ſed & auibus aquam propinant. Morituri, ſolent nonnulli certam facultatum portionem teſtamento legare viris quibuſdam qui per ſolitudines vagentur, & aquam peregrinis & iter faciétibus dent. Refert noſter hic auctor in Cambaiete ſe vidiſſe Noſocomium in quo omnis generis aues curarentur, quæ ſanitati reſtitutæ quolibet euagari dimitterentur. Eodem veſtium genere quo Gymnoſophiſtæ vſi fuiſſe perhibentur, amiciuntur, & animarum tranſmigrationem in alia atque alia corpora credere rumor eſt.

HANC ſimiliter opinionem ſequi traduntur Bramenes vocati (quæ vox à Brachmanis deducta videtur) in Balagate, Cambaya, & Malauar, qui niſi loti vniuerſum corpus, cibũ non attingũt, maiorique ſunt in veneratione quàm Baneanes. Ex his etenim deliguntur Regibus Scribæ, Procuratores negotiorum, Quæſtores & Legati. Hi tamen omnes, quemadmodum & qui in maritimis *Cuncam* appellatis habitant, veſcũtur omni genere carnium, excepta vaccina & porcina domeſtica. Attamen omnes animarum tranſmigrationem credunt, atque plurimas perſuaſiones ridiculas habẽt. Atque hæc ex noſtro auctore deſumpſi, qui variis capitibus de his agebat. Bramenes.

De Opio. CAP. IIII.

QVOD nos Luſitani corrupto nomine Amfiam *appellamus, id Mauritani (quos Indi ſecuti ſunt)* Ofium *vocant, deducto à Græcorum Opio nomine. Pleraq; enim nomina à lingua Græca (quam* Ihumani, *quaſi Ionicam dicas, appellãt) mutuati ſunt Arabes, P in F, quòd ſint litteræ multum affines, mutato. Sic Opium Ofium dixerunt, Pæonia Faunia, & multa ſimiliter.* Amfiam. Ofium.

VARIA ſunt Opij genera pro regionum differentia. Quod è Caïro adfertur (Meçeri *vocant) albicat & magni eſt pretij: exiſtimo id eſſe quod nos Thebaicum dicimus. Quod ex Adem aduehitur, aliiſq; locis Erythræo mari vicinis, nigrum & durum eſt: eius pretium pro regionum varietate aut intenditur, aut minuitur. Quod in Cambaia, Mandou, & Chitor cogitur, mollius eſt, & magis flaueſcit. Magno venditur multis locis, quoniam huius eſui aſſueſcũt: ſit enim quod aliqua in regione frequenti eſt in vſu, cariùs ſemper vendi. Quod dixi ex Cambaia adferri, maxima ex* Opij varia genera. Meçeri. Opium Thebaicum.

Opiũ Thymelea non adulterari.

parte in Malui colligitur. Et quoniam id Thymeleam aliquantulum olet, putarunt nonnulli Thimeleæ ſucco adulterari, ſed fallũtur. nam tota Cambaia, imò tota India Thymeleam prouenire non credo. Et certè in Cambaiete reſciui nihil aliud eſſe quàm gummi, ſiue lachrymam papaueris.

Caxcax prægrande papauer.

Naſcitur iſtic Papauer (caxcax vocant nomine cum Arabibus communi) prægrandi capite, quod interdum binos ferè ſextarios[a] (inueniuntur etiam noſtris haud maiora) capere poßit: hæc inciſa opium exſtillant. Non eſt autem id papauer nigrum; nam tota Cambaia haud inuenias, tametſi Auicenna lib. 2. cap. 526. Opium ex Papauere nigro parari ſcribat. Sed num alijs in regionibus ex nigro Papauere colligatur ignoro.

Opij magnus vſus Aſia & Africa.

PLVRIMVS huius vſus eſt per vniuerſam Mauritaniam & Aſiam: [b] ſiquidem eius eſui ita aſſueuerunt, vt eo abſtinentes periculum vitæ incurrant: quod ſanè admiratione non caret, quandoquidem adeò narcoticum & ſtupefactiuum eſt. Sed etiam qui eo vtuntur, dormitabundi plerumq. videntur. Itaque ſolent qui eius facultates intelligũt exigua quantitate ſumere. alij verò plerique liberaliùs eo vtuntur, vt laßitudinem ex laboribus, animiq̃. faſtidia tollant, non autem vt proniores in venerẽ efficiantur, vt ſtulti quidam credunt.

Opium venerem non ſtimulat.

Quoniam Opium non modò venerem non ſtimulat, ſed potiùs eius ſtimulos infringit ſua frigiditate, & vaſorum ſpermaticorum conſtrictione. Et nonnullos Luſitanos noui qui huius eſu ſteriles & impotentes effecti ſunt.

ὀπιόφαγος.

DOSIS communis apud iſtos eſt à viginti ad quinquaginta hordei grana. Noui tamen quendam Coraſonem natione à Secretis Nizamoxa, qui ſingulis diebus tres laminas Opij ederet, quæ penderent decem drachmas & amplius: & licet ſtup[i]dus & dormitabundus ſemper videretur, aptißimè tamen & doctè de omnibus diſputabat; tantum poteſt conſuetudo.

Auctor

a Auctor habet Canada: eſt autem apud Luſitanos poculi genus continens quinque & triginta vncias. Cùm verò Sextarium apud Veteres viginti vncias vini, aceti & aquæ continuiſſe inueniamus, Canada Sextarios binos fermè verti, quòd non haberem aptius vocabulum.

b Bellonius lib. 3. cap. 15. obſeruationum (quas nuper latinas fecimus) auctor eſt, Opiũ abundantiſſimè cogi ex Papauere candido tota Paphlagonia, Cappadocia, & Cilicia, apudque Turcos & Perſas ſũmo eſſe in vſu: non tamẽ ab eis ſumi ſupra drachmæ vnius põdus.

De Benjui. CAP. V.

DIXIMVS in Laſerpitio Aſam odoratam non eſſe Benjuinum, tametſi nonnulli docti viri in ea fuerint ſententia. Nunc illud reſtat, vt noſtram ſententiam firmis argumentis comprobemus.

NVLLVM vnquam in condimenta recepiſſe *Benjui* *certum eſt: Aſæ verò fœtidæ frequens eſt vſus in in condientis cibis apud Indos, vt antè diximus: ex quo patet Benjui Aſam eſſe non poſſe.* Beniuinum in cõdimenta non recipitur. Benjui non eſt Laſer

MAXIMA *pars Laſeris ex India vltra Gangem (incolæ Ganga vocant) aduehitur. Benjui verò quòd in Indiam adfertur, quódque amygdaloides vocant, naſcitur in Samatra & Sian, (non in Armenia aut Syria Africáue, aut Cyrene) eiuſq; maxima pars huc conuehitur; deinde in Arabiam, Perſiam, & Aſiam minorem defertur, atque etiam (vt ex virorum fide dignorum relatu intellexi) in Paleſtinam, Syriam, Armeniam & Africam. Antonio Muſæ Exam. ſimpl. impoſuerunt igitur ij Luſitani, qui incolas, apud quos naſcatur Benjui, veritate coactos, id gummi etiamnum Laſerpitium vocare ſignificarunt: quandoquidem ab indigenis* Cominham *appellatur.* Laſer vnde. Ganga fl. Anton. Muſæ lapſus.

AD *Ruellij autem lib. de nat. ſtirp. 3. cap. 52. obiectionem, quem capite de Laſere, Imperatoriam Laſer Gallicum atque officinarum Benjuinum eſſe, contendere ſcriſimus: ſic reſpondeo.* Ruellij lapſus.

CVM *is inter reliquas Imperatoriæ facultates hanc illi tribuat vt libidines extinguat: in Laſere verò diximus*

Indos eo vti ad venerem excitandam, Imperatoria Laſeris genus eſſe non poteſt.

Benjui veteribus ignotum.

CETERVM *noſtrum Benjui veteribus ignotũ fuiſſe omnino puto: ſiquidem neque Græcorũ quempiam, neque quemquam Arabum hunc deſcribere memini. Nam quod Auenrois 5. Collig. cap. 56. dicit, Belenizan, aut Belenzan, ſiue Petrozan exſiccantem & excalfacientem in ſecundo exceſſu habere facultatem, ſtomachum humidum & langueſcentem exſiccare, & roborare, oris odorem commendare, partes corporis confirmare, & venerem excitare; ex eius adeò ſuccincta & breui deſcriptione, perſuadere mihi non poſſum eſſe Benjui quod deſcribit: quod ſi quis contrà ſentiat, per me licet.*

Benjui Iudæis veteribus ignotũ.

VETERIBVS *etiam Iudæis ignotũ fuiſſe ex eo conijcere licet, quòd neq; Dauid, neque Solomon eius meminerunt, tametſi odores et ſuffimẽta ſummopere cõmendarint.*

FIERI *autem poteſt vt Ruellius (in eo quod Benjui Ben-Iudæum vocat) lapſus fuerit nominum affinitate, debueritq; potiùs nuncupare Benjaoy, id eſt, filium de Iaoa, vbi plurimum naſcitur.*

Benjaoy.

SCRIBIT *Mediolanenſis quidam naſci Benjui in monte Paropaniſſo, & præter Macedones quoſdam, qui in monte Caucaſo odoratiſsimum, noſtroq; multo præſtantius ſe vidiſſe aſſerebant, Ludouicum etiam Romanum citat.*

EGO *verò neque huic Mediolanenſi, neq. illis Macedonibus facilè crediderim, quandoquidem videre licet huc commeantes tot Thraces (quos illi Rumes vocant) & tot Turcos, qui Benjui mercium gratia hinc tranſuehunt: quos, ſi apud eos Benjui naſceretur, alias potiùs merces quæ maioris eſſent emolumenti & quæſtus, tranſportaturos credibile eſt. Fieri autem poteſt, vt illi Macedones Styracem pro Benjui intellexerint: ſed tamen nullibi Styracem naſci ſcimus præterquam in Aethiopia, vbi etiam Myrrha reperitur.*

Rumes.

Styrax in Aethiopia.

DE LU-

Ludouicus Romanus.

De Ludouico Romano à Luſitanis quibuſdam audiui, uibus hîc in India cognitus fuit, nunquam eum præteriiſſe alecut neque Cochim: necdum enim eo tempore ea maria auigabamus quæ nũc nobis aperta ſunt. Ego ſanè hũc Luouicum olim veracem eſſe credidi; ſed lectis eius Commenriis, multa eum pro arbitrio finxiſſe deprehendi. Exemi gratia, vbi agit de Ormuz, lib. 3. cap. 2. inſulam aut bem eſſe potentiſſimam refert, in qua ſint aquæ ſuauiſſiæ, cùm tamen nullam iſtic aquam præter ſalſam inueas, omníſque annona & aqua aliunde eò conuehatur, nec a quidem admodum bona. [a] Deinde neque aquam, nee ligna in Malaca inueniri ſcribit, lib. 6. cap. 17. cùm men iſtic ſit & aquæ potabilis, eiúſque ſuauis, copia, & regia lignorũ materia. Ex quibus videre licet, non multũ lei tribuendũ eſſe huius Auctoris ſcriptis de rebus Indicis.

Benjui amygdaloides.

Porro Benjui plura ſunt genera. Id autem maximè Mercatoribus expetitur, quod Amygdaloides [b] vocant, ódque vngues ſeu maculas candidas admixtas habet ıygdalarum inſtar: quo enim pluribus huiuſmodi macuabundat, tanto præſtantius habetur.

Muſæ lapſus.

Maxime id prouenit in Sian & eius cõtermina Marban.[c] Eius meminiſſe puto Antoniũ Muſam, ídq. permixta s radicum ſcobe adferri aſſerere: ſed falsò, quandoquidem um idémq eſt gũmi, aliud videlicet craſſiori conſiſtentia, ud liquidiori, & aliud non plenè dura, quæ deinde à Sole uſta magis albet. Id Benjui ſic exſiccatum nonnumquam farinã reſoluitur, quam Muſa radicũ ſcobem eſſe putauit.

Benjui ſecũdum genus.

Aliud genus nigrius inuenitur in Iaoa & Samatra, od vilioris eſt pretij. Eſt & genus nigrum in Samatra è uellis arboribus profluens, quod ab odore grato Benjui Boninas vocant: id ſuperiori decuplo carius eſt. Illius fra-

Benjui de Boninas.

entum ſuperioribus diebus mihi dono miſſum eſt, ſuauiſi odoris, quod manibus confricatum, eas mira odoris frantia commendabat.

Styrax liquida.
Roçamalha.

Ego ſæpiùs exiſtimaui illud Benjui de Boninas nil aliud eſſe quàm Benjui cum Styrace liquida, quam Chinenſes Roçamalha vocant, permixtum, quoniam ei odor aliquantum ad Benjui de Boninas accederet: eam ob cauſam aliquando periculum facere volui, mixto Benjui cum Styrace liquida. Sed licet Benjui ſic permixtum vulgari odoratius eſſet, odoris tamen fragrantia & ſuauitate Benjui de Boninas ſuperabatur.

Benjui de Boninas cũ nouello permiſcetur.

Ceterum Benjui è nouellis plantis profluens Amygdaloide odoratius eſſe, cauſam eſſe puto, quòd gummi multum natiuæ ſuæ fragrantiæ retuſtate amittat, vt fere reliqua huiuſmodi. Sed quoniam candidum elegantius eſt, nigrum verò & nouellum odoratius, vtrumque permiſceri ſolent, vt odoris fragrantiæ etiam elegantiam concilient.

Cominham.
Louaniaoy.
Vdo.

Benjui genera vocantur à Chinenſibus Cominham, ab Arabibus Louanjaoy, quaſi dicas Thus de Iaoa: quòd hæc regio primùm Arabibus innotuerit, ſiquidẽ Arabes Thus Louan dicunt, Guzarate & Decan incolæ, Vdo.

Benjuifera arbor.

Est autem Benjuifera arbor procera, vaſta, pulchra, vmbram latè diffundens, ob ramorum frequentiam, quos pulcherrimo ordine digeſtos & in altũ ſublatos habet. Caudice eſt craſſo, materie prædura & firma. Eius folia minora ſunt aliquantum Citri ſiue Limoneræ foliis, non tamen adeò virentia, ſed parte auerſa candicantia: quæ verò in ipſis maioribus ramis enaſcuntur, ad Salicis folia magis accedere videntur, latiora tamen ſunt, ſed minus longa. Ea tum aceto condita, tum ramis adhuc inhærentia accepi. Naſcitur interdum in ſiluis Malacæ, loco humidiore.

Benjui præſtantiſſ.

Vulnerantur arbores vt Gummi (quod eſt Benjui) maiori quantitate effluat. Nouellæ, vt dixi, arbores Benjui de Boninas emittũt (quod eſt ex prouincia Bayros) præſtantius eo quod in Sian naſcitur, licet id reliquis aliis generibus præferatur.

Hæc omnia non ſine rei nummariæ diſpendio didici: ſiquidem

ſiquidem perbellè ſatisfactum eſt ei qui mihi & folia & ramos huius arboris attulit, vt æquum erat. Nam præter ſummam quæ his adeundis eſt ſiluis difficultatẽ, maximum ſubeundum eſt periculum, ob Tigridum (quas illi Reimones vocant) in iis ſiluis frequentiam. Tigris. Reimones.

S I *quid verò eis quæ nunc diſceptaui meliùs intellexero, palinodiam non modò in his, ſed & aliis omnibus canere non pudebit.*

a Credibile eſt noſtro huic auctori ab aliquo impoſitum fuiſſe, qui Ludouico Romano parum æquus erat, aut ſanè aliud habuiſſe exemplar, quàm ea quæ paſſim Ludouici Romani nomine circũferuntur. Nam lib 3. cap. 2. de Ormuz agens. *Aquarum*, inquit, *potu ſuauium, annonæque mira caritas; inuehuntur ferè omnia*, quemadmodum & noſter auctor hoc loco aſſerit. Et lib. 6. cap. 17. de Malaca agens: *Mittit tamen triticum, carnes, perpaucáque ligna.* nuſquam verò aquæ meminit. Et ſanè Ludouicum Romanum, cum aliquot aliis, ob egregiè nauatam operam Equitem factum à Principe Laurentio, Dn. Franciſci de Almeida primi Indiæ Proregis, filio, profligatis ad Pananem Mauritanis, & eorum nauibus incendio corruptis, anno reparatæ ſalutis humanæ M. D. VII. non modò ipſemet teſtatur lib. ſuarum Nauigationum 6. cap. 41. ſiue vltimo: ſed etiam Fernandus Lopez de Castagneda Indiæ Orientalis Hiſt. lib. 11. cap. 66. Quem profectò honorem non eſſet adeptus, niſi Principi probè fuiſſent cognitæ hominis fides & aliæ virtutes.

b Hoc Benjui amygdalinum Amatus Luſitanus enarratione 71. cap de myrrha, præſtantiſſimum Myrrhæ genus eſſe cenſet, quam Dioſcorides à loco natali Troglodyticam cognominat.

c Sunt illæ prouinciæ ſupra regnum Malacæ ad fluminum Auæ & Menan in Oceanum Indicum influxum, ſupra Gangeticum ſinum.

De Thure. CAP. VI.

C V M *Veteres duo Thuris eſſe genera tradant, alterum Arabicum, alterum Indicum; de eo nobis differendum exiſtimaui.*

P E R *vniuerſam Indiam Thus non naſci certiſſimũ eſt: cùm quicquid Thuris hîc conſumitur, & hinc in Luſitaniam euehitur, ex Arabia deferatur. Non poſſum ergo non mirari à quo Dioſcorides lib. 1. cap. 70. (quem tamen & Auicenna lib. 2. cap. 533. ſecutus eſt) Thus in India naſci acceperit. De Arabibus minùs mirum, qui nigricantem colorem, quo Thus Indicum præditum eſſe vult Dioſcorides,* Thus in India non naſcitur.

Indum

Indum plerumque vocent, vt ex Myrobalano nigro que[m] Indum appellant, patet.

Louan.
çamac.
Ronder.
Conder.

CETERVM Thus Arabibus, apud quos ſolùm pro-uenit, Louan vocatur, nomine ex Græco deducto: Aui-cennæ lib. 2. cap. 533. Conder, id eſt Reſina (çamac enim illis eſt gummi, veluti çamac Arabi, id eſt, gummi Arabicum) Serapioni lib. ſimpl: cap. 178. Ronder corrupto vocabulo. Nam multos Arabes conueni, ſed omnes Thus quoquam eo nomine appellari negant, paucos verò quoſdam Conder vocare, & pleroſque omnes Louan. Idem à quibuſdam Luſitanis, qui in Arabia diu vixerunt, intellexi. Addebant & illi arborem quæ Thus producit, ab incolis Louan etiam appellari, eiusq́; duplex eſſe genus: alteram montanam, alteram in planis naſcentem. Montana arbor montibus confragoſis prouenit, optimúmque & laudatiſſimum Thus profert. In planis verò naſcens Thus profert nigrum, improbum, quo cum aliarum arborum reſinis permixto naues picant & oblinunt, vti nos pice ſolemus. Eæ arbores illius Prouinciæ Regi cedunt, nec cuiquam Thus colligere licitum eſt, niſi Regis permiſſu. Confluere eò Negotiatores ex Adem, Xaël, & aliis Arabiæ locis, & cum Rege de Thuris quantitate quam auecturi ſint, & de pretio conuenire ſolent, modò laudatum ſit & legitimum, quod nos maſculum vocamus, ipſi Melato appellant.

Thus montanum.
Thus in planitie natũ.
Thus maſculum.
Melato.

Thuris vilitas.

LAVDATISSIMI, huc etiam delati, vile eſt pretium: centenæ enim libræ duobus dumtaxat Luſitanicis aureis emuntur. Improbum interdum cum optimo miſcetur, cui nonnunquam & corticum fragmenta inhærent, atque huc defertur, ſed viliſſimi eſt pretij. Thus ergo nullam aliam adulterationem nouit. Nã quis, quæſo, id adulterare vellet, cùm tam vili ematur?

Thus non adulteratur.

Thuris vſus.

MVLTVS eſt Thuris vſus apud Indicos medicos in vnguentis & ſuffimentis. Nonnumquam & in corpus aſſumitur ad varios capitis affectus & alui profluuia. Sed

maxima

æxima Thuris pars hinc in Chinarum regionem exporta-r (quoniam iſtic plurimùm eo vtuntur) & in regiones alacæ vicinas.

PORRO *Thuris arbor humilis eſt, & folia habet Len-ſco ſimilia, peculiariſq; eſt Arabiæ. Scribunt tamen Hiſpa-in nouo orbe etiam Thus inueniri, ſed penes eos ſit fides, o certè de eo nihil pronunciare poſſum.* Thuris planta.

De Myrrha. CAP. VII.

PLVRIMA *adfertur etiam ex Arabia ad nos Myr-ı, quæ Indis* Bola *dicitur: tum etiã ex regione Abexim, z Aethiopia eſt. Qualis verò ſit arbor quæ eam profert, t qua ratione reſina eliciatur, numquam ſcire potui. Il-l dumtaxat adiiciam, quod à quodam Mercatore, qui in ·linde & Moſambique negotiabatur, tum à quodam ſa-fico Aethiopiæ, Epiſcopoq; Armenio intellexi: videlicet ius eſſe quoddam hominum montanum, & ſilueſtre ios Bodoins vocant, linguáque pura Arabica, quæ non-il ad Chaldaicam aut Syriacam antiquam accedat, vti bibent) quod Myrrham in Braua & Magadaxo terre-itinere adfert, & è Chaldæa regione ſic illis vocata ſe erre aſſerit.* Myrrha. Bola. Bodoins.

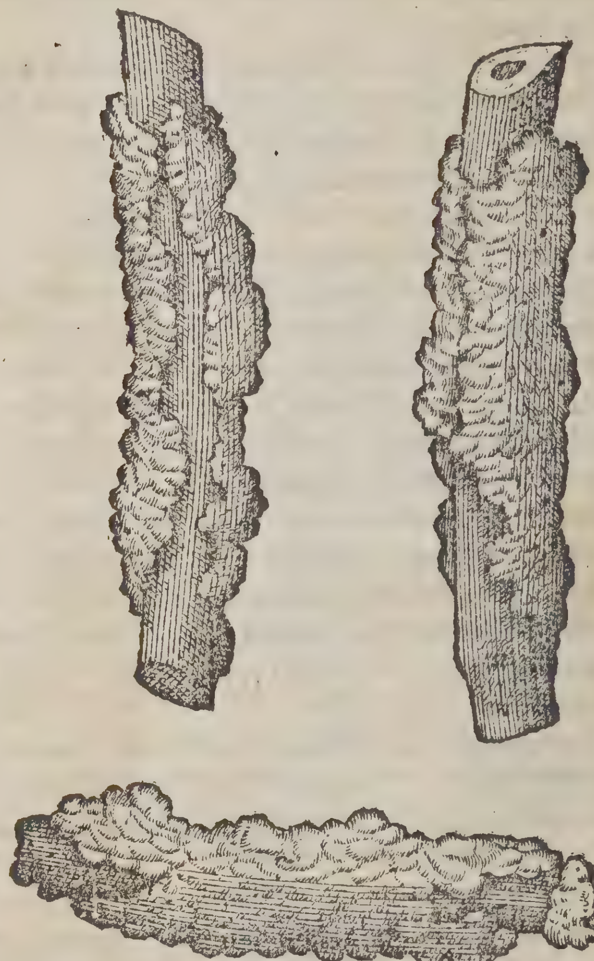
Qui veterum opiniones de Thure & Myrrha noſſe volet, conſu-Theophraſtum libr. 9. cap. 4. de Hiſtoria plantarum, & Plinij na-lem hiſtoriam libr. 12. cap. 14. & 15. Tum legat quæ aliquando mentati ſumus in appendice addita ad Commentarios Gallicos ıiſſimi Dodonæi de Hiſtoria Stirpium.

De Lacca. CAP. VIII.

QVAM *officinæ Laccam, eam Arabes, Perſæ, & rci* Loc Sumutri, *quaſi dicas Laccam è Samatra, cupant: non quòd Samatra ſit Prouinciæ Pegu, vbi plu-a Lacca naſcitur, finitima, ſed quòd Arabes, & alij iam morati in Samatra gigni putarent. Idem nomen etiam luit apud Prouinciarum Balaguate, Bengala, & Ma-r incolas, quoniam à Mauritanis ſic edocti fuerunt. Le-num tamen earum Prouinciarum nomen eſt* Lac; *in* Lacca. Loc Sumutri. Lac.

Pegu

LACCA CVM SVIS BACILLIS.

Trec. *Pegu verò & Martaban, vbi præſtantiſſima eſt,* Trec, *at-*
que iſtuc è Iamay *adferri tradunt.* Non vocatur aec, *aut*
ancuſal, *vt Pandectarius cap. 13. corrupto nomine appel-*
Sac. *lauit : neque* Sac, *vt apud Serapionem lib. ſimpl. cap. 181.*
coruptè legitur.

CETERVM *cùm ab ipſis incolis, apud quos plurima*
naſcitur,

citur, Trec *vocetur*, *mirabitur aliquis, cur nomē* Lac,
aut Luc *inuenerit. Sed hanc fuiſſe cauſam conijcio:*
d hoc medicamentum in Loc ſiue mellis craßitiem dif-
eretur cùm ad inficiendū, tum vt eius eſſet vſus in me-
a. Praſtaret tamen ſemper natiuum prouinciarum, in
us medicamenta naſcuntur, nomen ſeruare, quòd hæc
utatio multorum errorum occaſionem præbere ſoleat.
ORRO *Pegu & Martaban incolæ eam Samatram*
rtabant, & inde Piper in ſuam regionem reuehebant.
VIDNAM *eſſet Lacca, quomodo pararetur, &* Variæ de
am gigneretur, diu dubitaui. Nam adfirmabant non- Lacca ſententiæ.
in Pegu flumina exundare atque alueum ſuum ſupe-
ſolere, aqua deinde defluente, in lutum quod remane-
acillos ab incolis iniici, in quibus prægrandes formicæ
rentur, & eæ quidem alatæ, quæ multam Laccam ac-
ularent. Percontanti autem an eorum quæ narraſſent
ti eſſent teſtes, tantum ſibi fuiſſe otij negabant, vt hæc
diligenter animaduerterent, ſed famam vulgarem
eſſe. Conueni tandem virum apprimè honeſtum &
ſum diligentémque, qui iſtic fuerat. Dixit is vaſtam Laccæ hiſtoria.
em illic inueniri, foliis quodammodo Pruni, in cuius
lis & minutioribus ramis magnæ formicæ, in ter-
ceribus aliiſque locis enatæ, hanc Laccam elaborent
pes mel conficiunt) materiam ex ipſa arbore exſu-
s. Hos deinde ramulos, ab arbore reuelli atque in
a ſiccari, donec ijs excidentibus Lacca ipſa veluti in
os concreta maneat: interdum tamen ligni fragmen-
hærere. Meliorem tamen cenſeri, quæ ſincera ſit,
ue fragmentorum expers: eam verò cui inhæreant
enta, deteriorem. Inueniri etiam ſolidam & mi-
ſinceram, quam poſtea colliquant, & in pollinem
unt, atque viliorem cenſeri, quoniam multam terram
tam habet. Deinde negotiū dedi quibuſdam qui Pe-
fecturi erāt, vt an ita ſe res haberet, diligēter perqui-
rerent,

rerent; & illi ſanè ſermonem eius confirmarunt. Idē po
verum eſſe didici in Balaguate profectus; vbi nōnulla na
tur, & reſeruatur, quam deinde in proximos portus exp
Berifera arbor. *tent. Huc item mihi allatus eſt ramulus ab arbore Berif*
(cuius in ſecundo Libro mentionem faciemus) reuulſus,
multa inhærebat Lacca. Sed quoniā exigua admodum q
titate prouenit; aduerſante cæli temperie negligitur. M
Formicæ Laccam elaborant. *tamen ſe vidiſſe in iis arboribus affirmarunt. Formicas*
tem hanc Laccam elaborare inde manifeſtum eſt, quòd p
rumque alæ formicarum Laccæ permiſtæ conſpiciuntur.

PRÆMANSA *autem hæc Lacca,*[a] *pulcherrimo*
bro colore inficit (quæ eſt deligēdi ratio) & ex ea bacilli
quibus in obſignandis epiſtolis vtimur, cōficiuntur, admi
iis coloribus quos maximè expetimus. Iiſdē & fabri lign
rij lineas ducunt. Hac verò Lacca implent etiam cum A
rifabri, tum Argentifabri vaſa maiora aurea & argent

Laccæ planta diſſimilis Myrto. NON *eſt autem ea arbor in qua Lacca elaborat*
Myrto ſimilis aut facie aut magnitudine, vt aliqui volu
ſed interdum in nucis iuglandis magnitudinem excreſ
interdum minor eſt.

AVICENNA *lib. 2. cap. 432. Paulum ſecutus, La*
cam, quam ipſe Luc *vocat, Myrrhæ perſimilem facit, atq*
odoratam eſſe ſcribit, deberéque cum delectu ſumi, eóſq
reprehendit qui illam Carabe ſimilem faciunt: nonnullas t
men facultates Carabe ſimiles habere. Exiſtimo autē Au
Lacca neque Myrrhæ ſimilis, neque odorata. *cennam Laccam non nouiſſe: ſiquidem neq. Myrrhæ ſim*
lis eſt, quoniam hæc in extimis ramis elaboretur; Myrr
verò ex ipſo arboris trunco extillet: neque item odora
veluti Myrrha eſt, tametſi Auicenna ibidem odoratam e
contendat. Quod Bellunenſis Luc verterit, fieri poteſt, eu
ita in veteri exēplari inueniſſe. Attamē nunc omnibus Ar
bibus Loc-ſumutri *dicitur. Errat ſimiliter, quòd ſimiles*
Laccæ facultates Carabę diſſimiles. *li cū Carabe facultates tribuat. Carabe enim glutinatoria e*
& adſtrictionis particeps. Lacca verò obſtructiones aperit

CETERV

CETERVM erroris anſam Auicennæ præbuiſſe puto, quòd Laccam Cancamum Dioſcoridis eſſe æſtimarit, cùm amen planè diuerſum ſit à Lacca, quæ minimè, vt diximus, odorata eſt: Cancamum verò ad ſuffimenta vſurpatur, quod grati odoris eſt indicium. Præterea eius error ex manifeſtus eſt, quòd duo diuerſa capita deſcripſerit, in altero ibidem Cancami deſcriptionem enarrans, in altero Cheichem agens, quaſi diuerſa eſſent ſimplicia. Lacca non eſt Cancamum. Cheichem.

SERAPIO lib. ſimp. cap. 181. de ſententia Dioſc. & athbaric, (quem nonnulli Paulum putant) gummi eſſe t arboris in Arabia naſcentis, Myrrham quadamtenus ferens. Deinde ex ſententia Rhaſis, in ramos Sorbi, quam e Guberam vocat, è cælo delabi dicit. Poſtremò, Lacca, quit Iſaac, res quædam eſt rubea, quæ tenuibus lignorum rculis inhæret. Coquitur hæc, & ex ea panni rubeo colore iciuntur, quam infecturam Chermes appellant. Ceterùm cca ex Armenia defertur. Hæc ſunt Serapionis verba. Guber.

SED, quod pace tanti viri dictum volo, Serapioni ignofuit Lacca, quoniam Dioſcoridis Cancamum eſſe puta. Laccam tamen à Cancamo diuerſam eſſe iam diximus, nulliq; Græcorum cognitam fuiſſe aſſerimus. Lacca veteribus fuit ignota.

LACCAM autem in Arabia non naſci palàm eſt, oniam in Arabiam ex India deportatur: Similiter nec Sorbi ramos delabi, neque etiam Meſpili, vt nonnulli peram verterunt, cùm nullæ ſint per vniuerſam Indiam rbi aut Meſpili. Sed nec in Armenia naſcitur, nec etiam Chermes Arabum, cùm id nihil aliud ſit quàm Coccum ectorium Græcorum.

QVANTVM verò hallucinentur Monachi qui in ſuen ſcripſerunt, diſt. 1. cap. 48. Sanguinem Draconis gò vocatum Cancami loco ſubſtituentes, doctiſſimè tthiolus multis argumentis oſtendit ſuis in Dioſc. comntariis lib. 1. cap. 23.

EORVM item opinio, qui Dioſcoridis Cancamum Benjui non eſt Cancamum.

Benjui eſſe volunt, magis erronea eſt, quàm vt refelli d[ebeat] : ſiquidem non naſcitur in Arabia, vti de eo com[mentantes] diximus.

V E R V M, *ſi mihi dicere licet quod ſentio, in ea ſu[m] opinione, vt nos legitimo Cancamo minimè carere puten[t] & Laccam etiam legitimam nos habere, quam ex Ind[ia] omnes Mauritani petunt, eáque etiam in ſuis compoſiti[o]nibus vtuntur, veluti in Dialacca, quam ipſi Dallac[a] vocant.*

Dialacca.

Cancamum quid ſit. Anime.

E R I T *autem Græcorum Cancamum, mea ſententi[a] id quod nos Anime vocamus,* [b] *ad ſuffimenta idoneum, qu[od] in Luſitaniam ex Aethiopia Arabiæ finitima aduehitur. [Si] quis verò aliud proferat quod Cancami deſcriptioni mag[is] conueniat, ſententiam mutare paratus ſum.*

H A L L V C I N A N T V R *verò qui Anime in Breſi[liana] regione inueniri contendunt, & genus illud picis ſi[ue] Bituminis Reſinæúe in Siruam, vt aiunt, non procul à Ma[luccis] repertum, Anime eſſe credunt. Nam eius picis mu[l]ta copia huc ex Samatra aliiſque regionibus aduehitur qua picandis nauibus vtuntur. Sed nec odore præditum eſt Cancamo ſimili, & dumtaxat reſinam aut quodu[m] vulgare gummi olet.*

a Etiamnum ea Lacca quæ ad nos aduehitur, circa ramulos elabo rata eſt; & quamuis prædura & exſucca, præmanſa tamen ſputum efficit ſanguineum; quod probitatis eſt indicium: imò alutas & ver uecinas pelles, illa contuſa, & vrina veteri macerata, rubro colore ex altera parte infici quidam volunt. Itaque veriſimile eſt, illam adhu[c] recenté eas omnes nötas obtinere quas noſter Auctor Laccæ tribuit.

Anime.

b Eiuſdem eſt ſententiæ Amatus Luſitanus ſuis in Dioſcoriden Commentariis lib. 1. cap. 23. Eſt verò Anime gummi quoddam Luſi tanorum nauigationibus in Europam allatum, cuius tria inueniun tur genera. Primum fuluеſcit, & pellucidum eſt, planéque nobiliu[s] illud ſuccinum crudum æmulatur. Amatus hoc genus Cancamum eſſe, à Briſoto Gallo edoctus, loco iam dicto contendit. Alterum ge nus nigricat, & ferè ſimile eſt taurino glutini, ſiue illi reſinæ quan officinę Colophoniam vocant. Id Amatus Myrrhã aminneam Dioſ cor. eſſe vult. Tertium genus pallidum eſt & reſinaceũ retorridúm que. Omnia verò iucũdum in ſuffumigiis ſpirant odorem, idémque videntur temperamentum ſortita. Poſteriora tamen duo deguſtata magis ſiccare & amareſcere deprehenduntur.

De Anime (quod neſcio cur Aniimum vocet) in hanc ſententiam Amatus Enarrat. 23. cap. de Cancamo: Eſt igitur Cancamum gummi quoddam, quod ex Guinea, Africáue & inſulis illi circumiacentibus Luſitani noſtri adferunt Aniimum appellates. Decidit enim gummi hoc, vt teſtantur illi, ex proceris arboribus, folia Myrti habentibus, quod album reperitur, & aliud ſubnigrum Myrrhæ quodammodo per ſimile, odoratum, quod Dioſcorides illis de cauſis tamquam improbum cõmemorat, & Mineam, (*Dioſc. habet Aminneam, Galenus tamẽ Aminææ meminit*) à terra vnde præcipuè naſcitur eã appellat, quãquam Serapio Amineã nominet: Vnde Luſitani noſtri, corrupta dictione, pro minia vel aminea Anijmum vocent, & eo mulieres maximè pro ſuffumigiis; & medici contra dolores à frigiditate ortos præcipuè vtuntur. Hanc verò aſſertionem primò adſtruxit Briſotus Gallus, vir magna eruditione præditus, qui cùm apud Luſitanos ageret, vt inde ad Indos, cupidus cognoſcendi rerum nouarum, nauigaret, gummi hoc vidit, quod Cancamum eſſe dixit. Proinde cùm Cancamo opus fuerit, Luſitanorum Aniimo deinceps vtemur. Animé.

Item Enarratione 71. cap. de Myrrha: Myrrha verò minea vel aminea dicta, hodie quoq. in Luſitania & vniuerſa Hiſpania paucis mutatis literis habetur, vt cap. de Cancamo diximus, gummi ſcilicet Anijmum appellates, cuius duo genera habentur, album & nigrum. Nam albũ Cancamum eſſe ex Briſoto didicimus: nigrum verò minea, hæc Dioſcoridis Myrrha eſt, quæ ex proceris arboribus decidit, nullo cogente artifice; aut vulnere in arbore facto. Hæc Luſitanus. Verùm non deſunt etiam qui Anime legitimum Bdellium eſſe putant, ob multas quas habet notas cum Bdellij hiſtoria communes, quam apud Dioſc. lib. 1. cap. 69. & Plin. lib. 12. cap. 9. atque alios videre licet, quò lectorem remitto. Myrrha.

Ceterum cùm hanc epitomen cõſcriberem, donò accepit à Iacobo Antonio Cortuſo, Patricio Patauino, clariſſimus vir Rembertus Dodonæus, medicus Mechlinienſis, exoticos nonnullos fructus, inter quos nucem Fauſel duorum generum, Sycomori & Bdellij fructum, & Fagaram Serapionis, quos mihi pro noſtra amicitia liberaliter communicauit. Hanc itaque occaſionem nactus exhibendi fructus Bdellij iconem, nolui committere quin eam hoc loco adijcerem cum breui quadam deſcriptione. Cuius ſanè, Fagaræque, de qua poſtea, & Sycomori cognitionem Cortuſo acceptam fero.

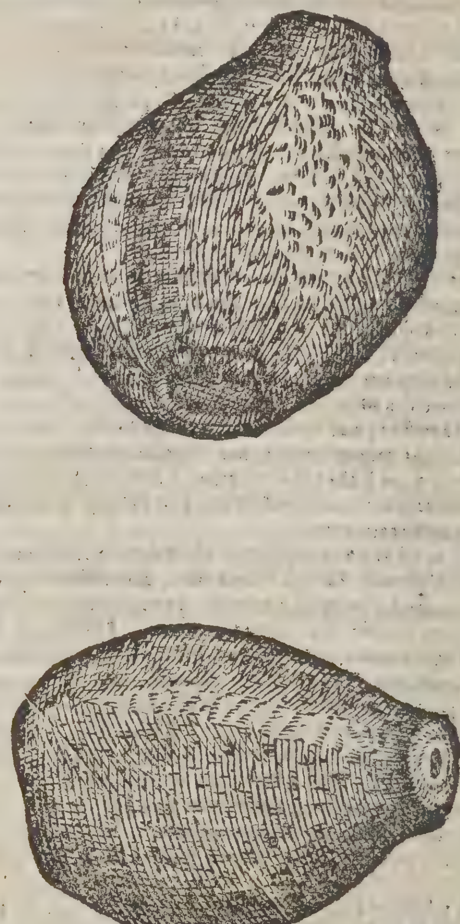
Eſt verò Bdellij fructus à Cortuſo miſſus iuglandis nucis magnitudine, aut etiam amplior; triangulari ferè forma, oblongiore tamen, & ad ficum quodammodo accedente, odoratus, colore ſubcinereo, duriſſimo putamine, quod prægnans eſſe & nucleum continere videtur. Bdellium.

Bdellii hiſtoria apud Auicennam cap. 115. valde mutila & confuſa eſt. Dioſcorides aliiq. Græci gummi Bdellij dumtaxat meminerunt. Plinius tamen lib. 12. cap. 9. arboris etiam Bdellij meminit in hunc modum: Vicina eſt Bactriana, in qua Bdellium nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine Oleæ, folio roboris, fructu caprifici naturaque.

Serapionis deſcriptionem prudens omitto. Si quis tamen eam cupit, aut ipſum Serapionem conſulat, aut Matthioli commentarios.

NON deſunt, qui fructum hunc, quem Bdellij nomine à Cortuſ[o] miſſum exhibui, magis referendũ cenſeant ad Cuci, cuius Theophra- ſtus ſub finem ſecũdi cap. lib. quarti, Plin. lib 13. cap 9 meminerun[t].

BDELLII CORTVSI FRVCTVS.

De Caphura. CAP. IX.

NON dubiũ eſt quin multum Arabibus debeamus qui- buſdam in medicamentis: etenim aliquando eorum memi- nerunt, quæ veteribus Græcis neglecta, aut ignota fuère.

Quòd

ūod ſi interdum plenam deſcriptionem non reliquerunt, accidit, quia illis hæ regiones ignotæ fuerunt. Nam *& , qui multo iam tempore in hac regione habitaui, ſum- cum difficultate veram & genuinam Aromatum no- am conſequi poſſum : partim quoniam noſtri Luſitani, etſi magnam partem orbis nauigant, ſolùm ſolliciti ſunt s merces quibus ex regionibus maiori cum quæſtu ſint cturi, quáſue inuecturi ; vt verò ſciant quæ in ſingulis s adeunt regionibus, quáque forma arbores naſcantur, num fructiferæ ſint nec ne, poſſintne cum noſtratium buſdam comparari, minimè curioſi : tum etiam quòd pter ingraueſcētem ætatem ſingulas regiones mihi adire licet, nec etiam ſi velim, concedatur ab harum Prouin- rum Præfectis & Gubernatoribus, qui mea, propter ſe- butem & rerum experientiam, vti malunt, quàm alio- n Medicorum operâ ; tametſi eruditi viri non deſint. amobrem culpandus non ſum, ſi interdum nonnulla dubitatione profero.*

CETERVM *vt ad inſtitutum reuertamur*, Capur Cafur *omnibus Arabibus dicitur, quoniam apud eos ræ* f *&* p *magnam inter ſe habent affinitatem. Quòd quibuſdam illi alia induntur nomina, aut exemplarium auatorum vitio id accidit, aut ipſos auctores deceptos credendum eſt.* Capur, Cafur.

EST *verò Caphura nobile medicamentum (cuius nec enus, nec quiſquam veterum Græcorum meminit, præ- Aëtium è recentioribus, tametſi Serapionis vulgata ex- laria Dioſcoridis auctoritatem citent, falsò tamen) rum generum, Caphura videlicet de Burneo, & quæ China aduehitur. Caphura de Burneo nunquam vſq; oſtras regiones penetrauit, ſaltem cùm iſtic eſſem vi- non contigit : nec id mirum, quandoquidem huius tanti emitur, quanti centenæ libræ eius, quæ ex China rtur, quæ ſecundum genus eſt; eaq; in Europam defer-* Caphuræ duo genera. Caphura de China.

 tur, in

tur, in panes orbiculares coacta, quinque digitorum diame-tri: quæ cùm coacta ſit, compoſitum medicamentum vi-detur, non ſimplex.

Caphura de Burneo.

E A *Caphura de Burneo quæ magnitudine eſt Mili-j aut paulo maior, maxima ex parte vilior eſt. Conſtituun-t enim Gentiles, Baneanes, & Arabes qui eam emunt, ei-us genera quatuor. Namque diuidunt in caput, in pectus, in crura, & in pedes. Eius quæ ex capite eſt libra, pẽdit pardan-s octoginta: (eſt verò Pardan[a] monetæ aureæ apud Ind-os genus quod conficit decem regales Caſtellanos) quæ ex pe-ctore, aureis viginti: quæ ex cruribus duodecim: quæ ex pe-dibus, quatuor, aut ad ſummum quinque. Curioſiores non-nulli quatuor inſtrumẽta cuprea ſumũt inæqualibus fora-minibus pertuſa (qualia qui vniones vendũt habere ſolent) per quæ Caphuram tranſmittunt. Ea quæ per inſtrumẽtum maiuſcula foramina continẽs tranſmiſſa eſt, certum hab-et pretium: quæ per inſtrumentum mediocre, aliud: quæ per inſtrumentum minoribus foraminibus pertuſum tranſmiſ-ſa eſt, aliud etiam pendit pretium. In ea verò diſcernend-a adeò ſunt experti Baneanes iſti, vt Caphuram Caphur-æ permixtam dextrè diſtinguere norint, pretiúmque iuſtum imponere; nec facilè inueniatur qui eos fallere poßit.*

Baneanum induſtria.

Caphuræ hiſtoria.

M V L T A *naſcitur hæc Caphura in Burneo, Bairro-s, Samatra, & Pacen. Nomina autem locorũ in quibus Sera-pio & Auicenna naſci tradunt, magna ex parte ſunt corru-pta. Nam quã Serapio lib. ſimp. cap. 344. de Panſor voca-t, eſt de Pacen in Samatra inſula: Quam Auicenna lib. 2. ca-p. 134 Alçuz[b] appellat, de Sõda eſſe poteſt, quæ inſula eſt Ma-lacæ vicina: Quam verò Serapio ex regione Calca adue-hi tradit, corruptũ eſt vocabulum, debebátq. è Malacca dicer-e, quandoquidem in Bairros loco Malacæ vicino naſcitur.*

E S T *autem Caphura gummi, (non medulla aut cor, vt Auicenna loco ſuprà citato, & alij quidã putarunt) quod in meditullium ligni cadens, deinde extrahitur, aut per rim-as*

exuda-

udat. Id vidi in menſa ex Caphuræ arbore conſtructa ud Pharmacopolam quendam; deinde in ligno quodã fe- oris craßitie donato Gubernatori Domino Ioãni de Cra- ; deniq; in tabella palmũ lata apud quendã Mercatorem. on tamen negauerim, quin interdum in arboris cõcauum cidat. Principio verò exudat admodum candida ſine vl- rubentibus aut nigricantibus maculis: non autem orga- elicitur, veluti quidam ſcripſerunt; neque ad candorem cilíãdum decoquitur, vt falsò Auicennæ lib. 2. cap. 134. Serapioni lib. ſimpl. cap. 344. perſuaſum eſt.

P R O *certo mihi relatum eſt, ſolere quemlibet prodire ius colligendæ gratia; qua vbi cucurbitam impleuerit, ſi is validior hunc cum cucurbita viderit, ilico eum impu- poſſe occidere & cucurbitam auferre, fortuna nimirum illis (vt aiunt) elargiente.* Caphuræ colligendæ ratio.

Q V Æ *ex Burneo adfertur, plerumque admiſta habet nutiſsima lapidum fragmenta aut gummi quoddam,* hamderros *illis vocatum, Succino crudo perſimile, aut i cuiuſdam ſcobem. Sed facilè maleficium deprehendi- . Nullam præter hanc adulterandi rationem noui. Nam nterdum rubentibus aut nigricantibus maculis conſperſa etur; id ex ſordidarum & impurarum manuum contre- tione, aut ex madore contrahi affirmant. Sed facilè à neanibus id vitium emendatur: Siquidem in panno lineo igatam, in calidam aquam clàm demittunt, addito ſa- e & Limonum ſucco, deinde probè elotam in vmbra ſic- t; ſic multo candidior redditur, pondere non multùm minuto. Id ab amico quodam Baneane fieri vidi, qui hoc anum mihi credidit.* Caphuræ adulterium. Chamder- ros gummi. Caphuræ expurgandæ ratio.

V T R I V S Q V E *generis meminiſſe videtur Serapio, o ſuprà citato; ſed obſcurè admodum, cùm ait maiorem ntitatem eſſe de Hariz, minorem tamen eſſe quàm e à Sim adfertur. Quod ſic intelligendum puto, maio- n quantitatem ex Chinceo adferri, maioriq; forma eſſe,*

quam quæ ex Burneo aduehitur; quandoquidē eius quātita drachma maior non inuenitur: panes verò ſiue orbiculi e Chinceo allati, quatuor ſunt vnciarum aut ampliores.

Caphuræ arboris hiſtoria. A VIRIS *fide dignis mihi relatum eſt, Arborem eſſ Nuci iuglandi ſimilem, foliis tamen candicantibus, ſaligni ſimilibus, fructum aut florem haudquaquam ſe vidiſſe, fier tamen poſſe vt vtrumque ferat. Illud autem certò ſcio, ma teriam eſſe cinerei coloris, faginæ ferè ſimilem, interdun nigriorem, nec eam quidem leuem aut fungoſum, vt retuli Auicenna libr. 2. cap. 134 (niſi fortè ætate iam caducan & emortuam viderit) ſed mediocriter ſolidam. Addun plerique vaſtam & præaltam eſſe arborem, latiſſimè ſeſ fundentem, & aſpectu perpulchram.*

FABVLOSVM *eſt quod ad eius vmbrā omne animā tium genus confugere aiunt, vt ferociora animalia euitent*

Serapionis aliorumque lapſus. NEC *minùs fabuloſum, quod quidam Serapionen lib. ſimp. cap. 344. ſecuti ſcribunt, huius largioris prouentu augurium eſſe, cum frequentibus fulgetris cælum coruſcat aut crebro tonitru perſtrepit. Nam cùm* Samatra inſula. *inſula Samatra* Taprobana. *(quam nonnulli Taprobanam putant) & circumiacentia loca Lineæ æquinoctiali vicina ſint; multis tonitribus ſubie-cta ſint neceſſe eſt, eamq; ob cauſam ſingulis diebus imbre aut leues pluuias habent. Singulis itaque annis Caphura abundare debebat. Ex quibus perſpicuum eſt, tonitru largio-ris Caphuræ prouentus cauſam aut indicium non eſſe. Non-*

Caphura de China. *nullis Caphura de China compoſita videtur ex eius parte quæ ex Burneo aduehitur. Affirmarunt præterea mihi, pa-nes illos orbiculares qui ex China aduehuntur, cōpoſitos eſſe, quoniam Caphura de Burneo in Chinceo deferatur, ide incolis expetita, vt eam alteri viliori permiſceant. Cui opi-nioni ſuffragantur Baneanes de Cambaya, qui pro arcano dicunt, deficiēte Caphura de Burneo, ſolere ſe eius exiguam quantitatem cum multa Chinenſi commiſcere, eámq. falsò de Burneo, nuncupare. Addunt item iſti Baneanes, Chi-*

nenſem

enſem Caphuram compoſitum eſſe medicamentum, quod emporis lapſu euaporet & corrumpatur; Caphuram verò e Burneo minimè.

MIHI *ſanè compoſitum medicamentum non videtur, tametſi Manardus in comp. Meſ. diſt. 8. contrà ſentire videatur. Sin verò ſit, ex duobus Caphuræ generibus conflari neceſſe eſt. Nam tametſi euaporet, non eſt tamen admodum corruptioni obnoxia: quod indicium eſt minimè cõpoſitam aut factitiam eſſe, quandoquidem compoſita longè faciliùs corrumpi ſoleant. Si enim Rhabarbarum vix quadrimeſtre illud, quo in hac regione pluit, ferre poteſt, multum ſanè eſt Chinenſem Caphuram incorruptam hîc in India manere.*

AVENROIS *5. Colliget. cap. 56. aliud Caphuræ genus facit longè à ſuperioribus diuerſum, ſcribitq́; Ambarum eius Caphuræ genus eſſe. Cùm autem eius opinionem Cap. de Ambaro ſatis abundè confutauerimus, plura de his agere ſuperuacaneum eſſe iudico.* Auenrois lapſus.

SCRIBIT *Andreas Bellunenſis in ſuo Dictionario ſecundùm Arabes, aquam Caphuratam ex arbore Caphuræ ſtillare, eamq́; cum arbore calidam eſſe tertio ordine. De hac aqua à multis cùm Medicis, tum mercatoribus ſciſcitatus ſum, neminem tamen inuenire licuit qui eam ſe vidiſſe aſſereret. Quare facilè adducor, vt credam Bellunenſem cùm in hac aqua deſcribenda, tum in eius temperamento lapſum eſſe.* Bellunenſis lapſus.

SCRIBVNT *Ruellius, libr. 1. cap 21. & hunc per omnia ſecutus Matthiolus, in libr. 1. Dioſc. cap. 75. vterque verò ex Serapione, hanc Caphuram ceteris bonitate præſtare, quæ à Rege quodam Ribah (qui primus dealbandæ Caphuræ rationem adinuenit) Riachina ſit denominata. Ego verò vt id credam, adduci non poſſum, quandoquidem Indiæ Reges potentiores ſunt, quàm vt tali mangonio operam dare opus habeant.* Caphura Riachina nulla.

RHASES de re med. lib. 3. cap. 22. eam frigidam & humidam, Auicenna lib. 2. cap. 134. verò, quem plerique ſequuntur, frigidam & ſiccam tertio ordine conſtituit.

Caphura frigida eſt.

IN ea aliquando opinione cum multis recentioribus fui, Caphuram calidam eſſe, ob illum odorem & partiũ tenuitatem quibus prædita eſt[c]. Sed poſteaquam experimento didici Ophthalmiis & oculorum inflammationibus, tum etiam ambuſtis impoſitam, niuis frigiditatem retuliſſe, ilico ſententiam mutaui. Adde, quòd omnes apud quos naſcitur, frigidam aſſerunt. Neq. verò huic ſententiæ repugnat quòd odorata ſit, quandoquidem ob partium tenuitatem facilè euaporat & exhalat qui in ſuperficie eſt odor, contrà quàm in Santalo & Roſa, quæ ob ſuam adſtrictionem odorem in ſe retinent.

REFERT Auicenna lib. 2. cap. 134. vigilias excitare Caphuram. Quî fieri autem id poteſt, quandoquidem ipſius teſtimonio frigida eſt, ſoleantq; frigida ſomnum conciliare? Somnum quidem inducit foris aut intus exigua quantitate vſurpata. Si quis verò ſæpiùs odoretur & naribus adhibeat, cerebrum exſiccat, & vigilias creat. Magnus eius vſus eſt his regionibus, cùm multis in rebus, tum etiam in cibis.

Caphura vigilias excitat.

Perdan.

a Perdan monetæ aureæ Indicæ genus Ludouicus Roman. libr. 4. nauig. cap. 4. deſcribit forma anguſtiore contractioréque quàm ſint Saraphi Babylonici, ſed longè craſſiore: cui ab altera parte pro ſuperſcriptione bini ſint inſculpti dæmones, ab altera verò neſcio quid literis exaratum cernitur. Mendoſus tamen eſt codex, & Perday pro Perdan legit.

b Poſtremæ editionis exemplaria non meminerunt Alſuz, ſed Alkanſuri dumtaxat, & ariagie, deinde alczeid, & aleſcek.

c Conſulendus in hanc rem Matthiolus commentariis in Dioſc. libr. 1. cap. 75.

De Cate, ſiue Lycio, CAP. X.

QVONIAM ad gingiuarum mollificationem & relaxationem Indi medicamento ex Betre, Areca, & Cate compoſito plurimùm vtuntur, de ſingulis commentandum aliquid erit. Sed quoniam ordo ſic poſtulat, de poſteriore videlicet

licet Cate, medicamento cum amaritudine aſtringente,
c loco agemus, de duobus prioribus ſuo ordine acturi.

PLVRIMVM naſcitur in Cambaya, præſertim Baçaim, Lycij natales.
anora, & Daman, vrbibus Luſitaniæ Regi parẽtibus.
rouenit etiam in continenti Goæ, aliiſq; plurimis locis, ſed
on tam abundanter vt ſuprà enumeratis, è quibus merci-
onij gratia exportatur magna quantitate in Chinarum
gionem: in Arabiam verò, Perſiam, & Coraçone, me-
camenti cauſa, & pauca quantitate. Magna autem co-
a in Chinarum regionem & Malacam deportatur, quo-
iam in maſticatoriis plurimus eius cum Betre eſt vſus.

EIVS nomen apud omnes enumeratas nationes eſt
Cate, in Malaca Cato. Cate, Cato.

QVOD verò hoc nomen Cate, aut paululum im-
utatum apud Arabes, Perſas, reliquaſq; Aſiæ nationes
btinuerit; in cauſa eſſe puto, quòd maxima pars illius in
Malacæ regno abſumitur, vbi idem nomen obtinet: quem-
dmodum in Coſti vocabulo accidit, quod licet Vplot in Vplot.
rouincia, vbi plurimum gignitur, dicatur; ab omnibus ta-
nen ferè Indis Pucho lingua prouinciæ Malacæ vocatur, Pucho.
uòd iſtic multus eius ſit vſus.

CETERVM arbor ex qua hic ſuccus extrahitur, ma- Lycij hiſtoria.
nitudine eſt Fraxini, folio minuto Ericæ vel Tamarici
ſimillimo, perpetuò virente: florere aiunt, ſed fructum
erre negant: multis ſpinis horret: materies ligni robuſta,
ura, denſa, ponderoſa, nec, vt aiunt, putredini obnoxia,
ue ſolibus exponatur, ſiue aquis immergatur: quam ob
auſam ab incolis Lignum ſemperuiuum nũcupatur. Ex eo Lignũ ſemperuiuum.
ropter duritiem & pondus piſtilla fiunt deglumandæ ori-
ſæ idoneæ in mortariis ligneis ſex palmos in ambitu conti-
entibus. Incolæ eam arborem Hacchic vocant: cur autem Hacchic.
pſum ſuccũ Cate nominent, nulla ratione cõſequi poſſum.

PORRO ſucci extrahendi hæc eſt ratio. Ramos huius Lycij extrahendi ratio.
rboris minutim conciſos elixant, deinde contundunt, poſt-

Nachani quid ſit. *modum cum farina* Nachani [b] *(ſementis eſt nigra & minuta ſapore Secales, conficiendis panibus apta) & cuiuſdam nigri ligni, quod iſtic naſcitur, ſcobe (interdum etiam ſine eo) paſtilli aut tabellæ formantur, quas in vmbra ſiccant, ne ſolis ardore earum facultas euaporet.*

Lycij vires. O P T I M V M *eſt medicamẽtum non modò ad confirmandas gingiuas, & deſiccandum & cõſtringendum; verùm etiam ad alui profluuia curanda, oculorumq́ dolores tollendos, in quibus plerumque optimo cum ſucceſſu vſus ſum.*

N V N C *ſupereſt, fuerítne* Cate *veteribus cognitum, examinemus.*

E G O, *ſi mihi dicere licet quod ſentio, omnino exiſtimo*
Cate quid ſit. *noſtrum hoc* Cate *nihil aliud eſſe, quàm Græcorum & Latinorum Lycium. Nam eius extrahendi ratio ab omnibus eadem deſcribitur, iiſdémque facultatibus pollere cenſetur quibus noſtrum* Cate. *Huc adde quòd Indicum Lycium præfertur cùm à Dioſcoride, lib. 1. cap. 114. & Plinio, lib. 24. cap. 14. tum à Galeno, lib 7. ſimpl. Vocatum autem eſt à Græcis Lycium, quoniam in Lycia primùm inter Græcos illius vſus repertus ſit, optimumq́ iſtic naſci eo tempore cenſerent. Præfertur etiam Indicum Auicennæ, lib. 2. cap.*
Hadhadh. *399. & Serapioni, lib. ſimpl. cap. 7. qui id* Hadhadh *appellant, eaſdémque illi facultates tribuunt, quas Græci & Latini. Auicenna vult in eius penuria Arecam & Santalum ſubſtitui.*

R E C E N T I O R E S *aliquot è Periclymeni ſucco ſuccedaneum eius parant. Sed ſi Luſitani Pharmacopolæ in conquirendis legitimis medicamentis diligentiores eſſent, & in ædibus Indicis* [c] *nuncupatis Olyſipone requirerent, poſſet*
Faufel. *eius tum etiam Faufel ſiue Arecæ magna copia claſſe regia in Luſitaniam deferri.*

a Dioſcoridi Lycium folia buxi habet, & puſilla eſt arbor. Itaque longè alia cẽſenda eſt quàm ea quę noſtro auctori deſcribitur. Tametſi non ſatis ſibi conſtare videtur Dioſcorides in Lycij deſcriptione, ſi modò poſtrema capitis de Lycio pars, Dioſcoridis ſit.

Huius ſementis etiam meminit is qui naufragium Nauis S. Be-
licti nomine, quæ paulo ſupra promontorium Bonæ ſpei ad ſco-
os alliſa eſt, deſcripſit, aitque Sinapi ſimilem eſſe, ſed nigriorem,
us farina in panes orbiculares ſubacta veſcūtur tota illa Aethio-
ora maritima, præſertim inter fl. S. Chriſtophori, & eum qui à
ucia nomen accepit.

Sūt verò ędes Indicæ, vaſtæ cōcamerationes ſub Regio palatio in
bus aſſeruantur non modò Aromata, ſed omnis generis merces
e ex India Vlyſiponem onerariis, ſeu Corbitis regiis aduehuntur.

De Manna. Cap. XI.

*An Manna Græcis cognita fuerit, à recentioribus
is diſputatum arbitror*. Ego paucula dumtaxat hîc ſub-
im, quæ ſilentio prætereunda non duxi.*

Eivs *igitur tria agnoſcimus hîc genera, ex prouincia* Mannæ tria genera.
éque deportata.

Primvm *genus vtribus conſeruatum, ſapore faui* I.
lis, Xirqueſt, *aut* Xircaſt *vocatur, id eſt, Lac ex arbo-* Xirqueſt. Xircaſt.
Queſt nuncupata: nã Xir *lingua Perſica Lac ſonat; nos*
rupto nomine Siracoſt *nuncupamus. Eſt autẽ ros qui-* Siracoſt.
n in eas arbores delabens, aut gummi ex eis deſtillans.

Altervm *genus dictũ* Tiriamiabim *aut* Trun- II.
bim, vt vertit Bellunenſis, in Carduis naſci ferunt, Tiriamiabim. Trungibim.
nis quàm Coriãdrum maioribus: colore inter rufum &
entem medio, quæ ex tribulis decutiuntur. Vulgus Plan-
ructum eſſe putauit, ſed Gummi aut Reſinam eſſe re-
um eſt. Huius vſus præfertur à Perſis ei qua vtimur:
niam quæ in vſu eſt, pueris exhibere non audent, niſi
imum & quartum annum exceſſerint. Ego tamen ab
empore quo huc delatus ſum, illa vti non deſtiti, & ſine
eſtia purgare ſemper deprehendi.

Tertivm *genus ma nis glebis aduehitur, admiſtis* III.
umque foliis. Calabrinæ perſimilis eſt hæc Manna, plu-
ue æſtimatur: defertur autem ex Baçora vrbe Perſica
odum celebri.

Advehitvr *interdum Goam in vtribus aliud* Mannæ genus aliud.
us ex Ormũz emporio, melli candido depurato perſimi-
ſed facilè corrumpitur in hac regione, propterea quòd
eis lagenis non aſſeruetur.

* Conſule commentarios Matthioli in lib. 1. caput verò 73. Dio- coridis. Illic enim tum veterum Græcorum, Latinorum, & A- bum opiniones recēſet, tum etiam recentiorum ſententias de Ma- na refellit. Eius verò, auctoriſque noſtri, atque adeò omnium qui hac re hactenus ſcripſerunt, opiniones refutat Donatus ab alto ma- tractatu de Manna.

Meminit etiam Mannæ Bellonius lib. 2. obſeruationum, ſub ſ- nem cap. 65.

De Tabaxir. CAP. XII.

CVM *Spodium tam multas Arabum magni nomin & inſignis doctrinæ Auctorum compoſitiones ingrediatu quas intrò aſſumere licet: non mirum eſt ſi dubitatio ori- ſit, an illorum Spodium cum Græcorum Spodio, quod me- tallicum eſt, & minimè intrò aſſumi poteſt, idem ſit. Sed vt verum fateamur, vnicum eſt in orbe Spondiū, ſiue Pom- pholyx, ab Arabibus Tutia vocatum, in cuius penuria Græ ἀντίσποδα parabant.*

Spodium vnicum.

HVIC *autem dubitationi & errori anſam præbuit Terentianus ille Dauus omnia turbans, Gerardus Cremo- nenſis in Rhaſ. ad Alm. libr. 3. cap. 36. qui* Tabaxir *Ara- bum interpretatus eſt Spodium, cùm non minus inter ſe differant, quàm albus & ater color. Eius errorem omnes Arabum interpretes Latini ſecuti ſunt,* Tabaxir *Spodium vertentes.*

PERICVLOSÆ *autem ſunt vocabulorum verſio- nes & immutationes, præſertim in re medica, debêntque medicamentorum nomina potiùs non interpretata relinqui quàm perperam Latina reddi.*

Tabaxir.

CETERVM, *vt ad rem redeamus,* Tabaxir *voca- bulum eſt Perſicum, ab Auicenna lib. 2. cap. 617. & aliis Arabibus è lingua Perſica deſumptum, nihilq; aliud ſonat quàm lacteus humor, aut ſuccus liquórue alicubi concretus: quo nomine etiam Arabibus & Turcis hoc medicamentum cognitum eſt.*

Sacar Mambu.

VOCATVR *autem ab indigenis* Sacar Mambu, *quaſi dicas Saccharum de Mambu, quoniam Indi arundi- nes ſiue*

s, ſiue ramos arboris illud proferentes Mambu vocant. Tabaxir.
tamen nunc etiam Tabaxir vocare cœperunt, quoniam
nomine petitur ab Arabibus, Perſis, & Turcis, qui id
rcimonij cauſa ex India in ſuas regiones exportant.

MAGNO emitur hoc medicamentum pro prouentus Tabaxir miſera caritas.
s ratione. Eius tamen commune pretium in Arabia eſt,
pars argenti pondere ematur.

ARBOR in qua gignitur, interdum magna eſt, & in- Tabaxir hiſtoria.
r Populi procera: interdum minor, ramos vt plurimùm
ctos (niſi quod pulcherrimos quoſq. interdum incuruant
pergulas & deambulacra, apud Indos frequentia, con-
enda) nodis palmi longitudine ab inuicem diſsitis, diſtin-
s habens; folium Oleæ longius. Inter ſingula internodia
ior quidam dulcis generatur, craſſus veluti amylum
igeſtum, & ſimili candore, interdum multus, nonnun-
am verò perpaucus. Sed non omnes arundines ſiue rami
n humorem continent, at ij dumtaxat quos Biſnager,
recala, & pars Prouinciæ Malauar profert.

HIC autem liquor cõcretus, interdum nigricans & ci-
eus inuenitur, ſed non ideo improbatur. Nam aut ob ni-
am humiditatẽ, aut quòd diutius ligno incluſus perman-
t, hunc ſibi colorem conciliat: non autem ob arborum
endium, veluti nonnulli putarunt. Siquidem in multis
nis, quos non contigit ignis, niger etiam inuenitur.

MEMINIT huius Rhaſes, libr. de re med. 3. cap.
ſed omiſſa generatione, ſolas vires recenſet. Serapionis
em libr. ſimpl. cap. 342. exemplar temporis vitio cor-
tum eſſe veriſimile eſt, quandoquidem Saraiſcir pro
baxir legat.

AVICENNA lib. 2. cap. 617. vult ex arundinum Auicennæ lapſus.
icibus crematis fieri: ſed eius opinionem falſam eſſe ex
radictis manifeſtum eſt.

CETERVM σποδὸς, quæ Arabum eſt Tutia, aliud, σποδὸς. Tutia.
liximus, eſt medicamentum, cuius hiſtoriam ex Græ-
cis pe-

Antiſpoda ex oſſibus Elephanti nulla.

cis petendam cenſeo. Huius pænuria antiſpodium fieri ce ſent nonnulli ex oßibus Elephanti: ſed quàm id falſum ſi ego iudicare poſſum, quippe qui Elephantorum oſſa nulli eſſe vſus, ſed ea ab incolis abiici ſciam.

PORRO, quoniam peruerſa Cremonenſis interpre tatio tot errores nobis peperit, in poſterum vti cenſeo Spod ſiue Tutia in medicamentis à Græcis deſcriptis, quæ nu quam niſi externis remediis hoc medicamẽtum admouen Tabaxir verò legitimo in Arabum compoſitionibus, qu vt plurimùm intus in corpus ſumuntur.

Tabaxir facultates.

CETERVM ex Medicorum tum Indorum, tum Ara bum, Perſarum & Turcorum teſtimonio Tabaxir inter nis & externis conuenit ardoribus, tum etiam bilioſis febri bus & dyſenteriis: præſertim autem in bilioſis fluxionibu vtuntur, noſtri verò trochiſcos ex eo conficiunt; addito ſe mine Oxalidis.

De Tutia. CAP. XIII.

AVICENNA lib. 2. cap. 703. Tutiam in India in ueniri ſcribit. Huic etiam ſuffragatus Serapio, lib. ſimpl cap. 422 Tutiæ quoddam genus Indicum eſſe aſſerit.

Tutia Luſitanorum.

SED, vt verum fatear, nulla per vniuerſam Indiam, nobis ſaltem cognitam, Tutia inuenitur, ſiue Græcorum σποδὸς: aut æs, aliúdue aliquod metallum ex quo conflar Tutia poßit. Sed ea Tutia qua nos hîc vtimur, quam'q; in Luſitaniam & Hiſpanias, reliquaſq; occidentales regione exportant, è metallicis conflata non eſt: ſed ex eorum eſt genere quæ Dioſcoridi ἀντίσποδα appellantur. Mihi enim retulit mercator, harum ſimiliúmque rerum curioſus indagator, ſe certò accepiſſe à Perſicis negotiatoribus, han Tutiam in Quirmon Perſiæ regione & Ormuz finitima (vbi etiam laudatiſſimum totius Perſiæ cuminum naſcitur) fieri, atque conflari è cineribus arboris cuiuſdam iſtic

Goan arbor.

naſcentis nomine Goan, quæ fructum eiuſdem nominis profert, cortice & putamine conſtantem: corticem verò & nucleum

icleum, qui putamine clauditur, edules eſſe. Hanc Tu-
im Alexandrinam vocari, non quòd in Alexandria fiat; ἀντίσποδος Alexãdrina.
d quòd ex Quirmon Ormuz delata, deinde in Alexan-
iam exportetur, ex qua tandem & Italiæ* & Galliæ
mmunicatur.

*Immo, vt Matthiolus ſuis in Dioſc. commentariis lib. 5. cap. 46. nſet, Cadmia potiùs ex ærariis Germaniæ fornacibus petita vtun-:, tum Italiæ, tum Germaniæ atque Galliæ officinæ. Atramen ſi ulo diligentiores magiſque curioſi eſſent Pharmacopolæ, facilè mpholygem ex iiſdem fornacibus accipere poſſent, & ſua anti-oda, quæ, vt idem auctor eſt, plerumque ex boum oſſibus concre-tis parant, omnino reiicerent.

De Ebore. CAP. XIIII.

OSSIVM *Elephanti non modò in Medicina nullus vſus (tametſi nonnulli, vt modò retulimus, falsò tradant his crematis ſpodium parari) ſed nec inſtrumẽtis & ope-us faciendis. Dentium dumtaxat materies expetitur.* Dentes Elephantini dumtaxat expetiti. *im quòd Aegineta lib. 7. cap. 3. Elephanti vngulas medi-m in vſum vſurpari tradit, falſum eſſe puto.*

APPELLATVR *autem Arabibus Elephantus* Fil: Fil. *ſe verò dens* Cenalfil, *quod dens Elephanti eſt) in Gu-* Cenalfil. *rate & Decan*, Ati: *in Malauar*, Ane: *in Canara*, Ati, Ane. ;ete: *Aethiopibus*, Ytembo: *nullis verò nationibus* Açete, Ytẽbo. *od ſciam* Baro, *licet Simon Genuenſis*[a] *id affirmet.* Baro.

NVLLIVS *in medicina vſus ſunt ipſi dentes apud dos: ſed dumtaxat ab Arabibus & Turcis vſurpantur ex icennæ præſcripto in iiſdem remediis, quibus nos vtimur. rùm in operibus & inſtrumentis monilibusq; fabrican-* Magnus Eboris apud Indos vſus. *tantus eorum eſt vſus, vt ex Aethiopiæ parte quæ eſt à fala, vſque ad Melinde, ſingulis annis in Indiam deue-ntur millies ſexcẽta pondo, præter eos dentes qui ex ple-que Indiæ regionibus conuehuntur. Huius Eboris pars in inarum regionem defertur: maxima verò & potiſſima Cambaja. Eſt enim certum ſuperſtitionis genus à Dæ-* Superſtitio Indicarum mulierum. *one mulieribus eius regionis inſtitutum, vt è vita ſubla-ex ſanguine iunctis, ilico omnia monilia (quorum vi-*

ginti ex ebore confecta ſingulæ mulieres in brachiis gerunt, fiunt tamen & ea interdum è teſtudinum teſtis) confringant, & poſito luctu noua inducant. Ingens verò eſt apud hos Eboris pretium, pro dentium magnitudine: ſiquidem minores dentes non adeò magno æſtimantur; magni verò, ingentis ſunt pretij.

Elephantini dentes non ſunt decidui.

HABENT *autem ſinguli Elephanti binos dentes in maxilla ſuperiore, ſed non deciduos & denuo renaſcentes, vt putarunt nonnulli. Feminæ verò iis magna ex parte carent, tametſi nonnullæ dentibus vnius palmi longitudine præditæ ſint: Mactantur ab Aethiopibus Elephanti, vt eorum cruda carne veſcantur: dentes verò ad nos mercimonij gratia tranſmittunt, viminibus ſiue laqueis colligatos, quod facit vt putem maiora apud eos Elephantorum armenta inueniri, quàm Boum in Europa.*

Elephanti crudis carnibus Aethiopes veſcuntur.

Naires.

PORRO *Elephanti naturâ melancholici ſunt admodum, noctu pauent, & inſomnius metum incutientibus divexantur. Sed præſens remediũ eſt ſi eorum rectores* (Naires *lingua vernacula vocantur) illorum tergis inſideant, ſemperq́; eos alloquantur, ne dormiant. Alui profluuio plerumque laborant; interdũ verò adeò in zelotypiam rapiuntur, vt efferentur, & quodammodo furibundi reddantur, diſrumpantq́; catenas & vincula. Eius autem mali curatio eſt, ſi rectores educant in agros, & grauiter obiurgent.*

Elephantorum vtilitas.

CETERVM *præter id miniſterium quod vehendis oneribus præſtant, & tormentis bellicis è loco in locum commutandis, ſolent bello vtiles eſſe Elephanti; interdum enim capite & pectore armati equorum more in bellum educuntur. Sed qui his in præliis vtuntur, id ſolum emolumenti referunt, quòd aduerſariorum acies proſternant: & tamen interdum etiam, veluti intellexi, non ſine ſuorum pernicie retro cedunt.* Nonnulli *ſunt* Reges *qui interdum mille huiuſmodi Elephantos in prælium educunt, alij plures, plerique pauciores.*

CRVDELE eſt id ſpectaculum, quando Elephanti veluti monamachia prœliantur: ſiquidem non modò dentibus ſinguli ſuum aduerſarium impetere ſtudent, ſed magno interdum impetu capitibus concurrunt, vt alteruter eorum, capite confracto, in planitiem cadat. Elephantorum pugna.

FALSVM eſt quod quidam de maris & feminæ congreſſu tradiderunt; quandoquidem haud aliter congrediantur quàm reliquæ quadrupedes.

MVLTA Plinius lib. 8. cap. 1. 2. 3. & ſeq. de Elephantis ſcribit, ſed pleraque parum probanda, & hactenus non experta. Quòd verò in Taprobana inſula maiores, dociliores, bellicoſioresq; Elephantos gigni tradit: verum id eſt, ſi Taprobanam intellexerit eam inſulam quæ nunc Zeilan vocatur. Taprobana Zeilan fortè. Nam, vt poſtea dicemus, huius inſulæ Elephanti reliquis omnibus præcellũt, eorumq; imperia reliquos agnoſcere ſcribunt. Huius etiam cum Rhinocerote inimicitiæ meminit idem Plinius, lib. 8. cap. 20. eorumq; pugnas deſcribit.

EST autem Rhinoceros vaſtum animal cornu in nare ferens, quod difficulter domari poteſt. Multos in Cambaya Rhinocerotis hiſtoria. Bengalæ finitima, & Patane inueniri tradunt, & ab incolis Gandas vocari. Mihi hactenus Rhinocerotem [b] videre Gandæ. non contigit: illud tamen ſcio, Bengala incolas eius cornu aduerſus venena vſurpare, vnicornu eſſe exiſtimantes, tametſi non ſit, vt ij referunt qui ſe probè ſcire autumant.

CETERVM de Monocerote tam incerta omnia ab Monoceros. auctoribus referuntur, vt illum haudquaquam vidiſſe manifeſtò appareat. Ego hoc loco referam quæ à viris fide dignis accepi. Inter promontorium Bonæ ſpei, & aliud promontorium vulgò de Currentes nuncupatum, vidiſſe ſe affirmabant [c] terreſtre quoddam animalis genus, licet mari etiam delectaretur, quod caput & iubam equi haberet (minimè tamen marinum equum eſſe) cornu præditum duos palmos oblongo, mobili, quódque nunc in dextram, nunc in ſiniſtram obuerteret; modò illud attolleret; modò

 demitteret.

demitteret. Id animal cum Elephante ferociter præliari, eiúſque cornu aduerſus venena laudari. Eius experimentum factum propinato duobus canibus veneno: alterum enim canem cui dupla quantitate propinatum eſſet venenum, ſumpto huius cornu puluere ex aqua conualuiſſe: alium verò cui exigua quantitate venenum eſſet datum, nec exhibitum hoc cornu, ſtatim mortuum corruiſſe.

Elephanti docilitas.

CETERVM *non modò vernaculam linguam intelligunt, ſed etiam peregrinas, ſi eas edoceantur. Gloriæ ſunt cupidi, beneficiorum memores, iniuriarum verò haud quaquam obliuiſcuntur, & vindictæ cupidiſsimi ſunt. In ſumma, huic animali nihil deeſſe videtur, vt ratione præditum appareat, præter loquelam: tametſi non deſint qui in Cochin publicum inſtrumentum (atteſtationem vocant) ſe vidiſſe aſſerant, quod referret Elephantum aliquando iſtic locutum, petiiſſeq́; à ſuo rectore (quem in Malauar* Naire, *in Decam verò* Piluane *vocant) cibum. At rectorem reſpondiſſe, Lebetem in quo illi Orizam coqueret, pertuſum eſſe, tamen ad Cacabarium deferret obturandum, deinde Orizam ſe cocturum. Lebetem promuſcide ſumptum Elephantus ad Cacabarium defert. Is lebetem reparat, ſed rimam, quam non animaduerterat, inobturatam relinquit. Lebetem refert Elephantus. Rector Orizam cum aqua coquendam iniicit; ſed per rimam effluere conſpiciens aquam, rurſus Elephanto tradit conſarcinandum vt ferat. Defert Elephas. Cacabarius de induſtria lebetem ſe reparare ſimulans, rimam auget. Elephantus lebete, ad mare profectus, aquam haurit: hanc effluere videns, lebetem intelligit non reparatum; ad Cacacabarium redit magno barritu intonans, quaſi de eius perfidia conquereretur. Cacabarius tandem lebetem probè ferruminat, & reparat. Sed ei Elephantus non fidens, denuo è mari aquã haurit: quam non effluere animaduertens, domum redit, & orizam in eo coctam edit. Viuunt etiamnum qui hoc ſpectaculum ſe vidiſſe*

iſſe affirmant,locutum tamen aſſerere non auſint.

Rvmor eſt Regem Sian,in cuius regno præſtantiſſi- Rex Sian. Elephantus candidus.
ui poſt Zeilanos inueniũtur Elephanti,candidum Elephan-
um habere,eumq; propterea Regem candidi Elephanti per
xcellentiam appellari.

Retvlit mihi amicus fide dignus,ſe duas Elephan-
orum venationes vidiſſe , ad quas profectus eſſet Rex Pegu Rex Pegu.
um infinita hominum multitudine,ſiquidem in prima du-
enta hominũ millia fuerunt. [d] Cingebant illi in orbẽ totum Elephantorum venatio.
um locum in quo Elephantos ſua paſcua habere norant:
inde paulatim ambitum illum ſiue hominum coronã con-
ahentes , tandem in medio comprehenderunt non modò
gentem Elephantorum multitudinem (ſiquidem ea ve-
atione quatuor millia capta ſunt) ſed & alia animantia,
luti apros , tigrides,partim viua , partim iaculis confixa.
mnes autem Elephantos dimiſit , præter ducentos tum
dultos tum iuniores , ne ſuam regionem Elephantis depo-
laretur. Illos verò domarũt in hunc modum. Magnis tra-
us eos ſepientes,paulatim circum,quo concludebantur,in
guſtius contrahebant, donec ſingulos Elephantos vix lo-
s caperet: deinde funibus è vimine contextis eorum pedes
dentes vinciebant , vt Elephanti ſe mouere loco non poſ-
nt. Hos binis funibus cinctos ſubibant rectores, & calcibus
petentes,tum baculo ferientes, perpetuò ſe verberaturos,
tandem fame enecturos minitabantur, niſi eſſent mori-
ri. Sin verò eſſent morigeri,oleo ſe perun cturos, & cibum
miniſtraturos pollicebantur. Deinde ſingulos educebant
lauabant : lotis ſingulis binos Elephantos domeſticos &
n domatos admouebant, inter quos vtrimque coërceren-
r. Hac ratione domitos fuiſſe referebat.

Aliam præterea Elephantos capiendi rationem idem
hi narrauit. Intellexerat idẽ Rex Pegu ingentẽ Elephan-
m in ſiluis oberrare , vt eum caperet, aliquot Elephantos
ninas domeſticas eò mittit , priùs cõmonitas ne cum Ele-

phantis congrederētur, ſed ſignis indicarent ſe primùm con greſſuras vbi ad ſua ſtabula peruenißent. Poſteaquam e veniſſent feminæ, ſtatim ſubſecuti ſunt Elephanti cum ill paſcentes, donec in vrbem Pegu quæ admodum vaſta eſt de ducti eſſent. Feminæ ad ſua ſtabla remearunt, ſubſequenti bus Elephantis. Eductis inde feminis; ſolos Elephantos con cluſos, eadem qua ſuprà retulimus ratione domarunt.

Elephantos domandi ratio.

IVNIORES *etiā verberibus, obiurgationibus, & fa me, interdū verò beneficiis domantur: maiores verò magn ædibus concludunt, quæ multas habent ianuas anguſtas, quibus qui Elephantos domare volunt, iacula & ſpicula i eos coniiciunt, donec iam feßi, vulneribusq; & fame prop ſint enecti. His deinde rectores ſignificant, illos ſe ita exerci taſſe, vt feritatem deponant: quòd ſi humi ſe proſtrauerint beneficia collaturos pollicentur. procumbunt Elephanti, la uantur, vnguntur oleo, & cibus datur: deinde ſingulis fe momentis interrogantur quî valeant, quid petant. His ra tionibus paulatim edomantur.*

Plinij lapſus.

MANIFESTVS *autē Plinij error in eo deprehendi tur, quòd Elephātos minimo ſuis ſtridore terreri & retroce dere ſcribit lib. 8. cap. 9. Nam plerumq. ſues Elephantorum ſtabula ingrediuntur, nec eis terrētur, aut illarum præſenti quidquam commouentur. Sed & in ſiluis Malauar multa ſues cum Elephantis verſari certū eſt. Illud verum eſt, quòd mures oderint, quēadmodum idem tradit. Nam ſi mures in ſuis ſtabulis verſari ſenſerint, nūquam niſi cōtorta in ſe & cōuoluta promuſcide Elephāti dormient, ne eā mures ingre diātur & mordeāt. eadē planè ratione formicas abhorrent*

Elephantus murē odit & formicas.

Andr. Lacunæ lapſus.

MIRARI *ſubit, à quo Andreas Lacuna lib. 2. cap 50 comm. in Dioſc. edoctus, foßile & minerale ebur[e] inuenir ſcripſerit, quādoquidem nihil à veritate magis alienum ſit*

Fuchſij error.

NEC *minùs Fuchſium lib. de Compoſ. med. miror, qu nullibi verum ebur reperiri ſummo errore ſcripſit: cùm to ſint Elephanti per vniuerſam Indiam & Aethiopiam.*

a Vulgaria Simonis Genuenſis exemplaria huius meminiſſe non
)erio.

D E Elephantorum docilitate & induſtria multa apud Auctores
;untur. Sed & recẽtibus exemplis eorum induſtria & docilitas eſt
gnita. Nonne Elephantus quem ante aliquot annos hic in Belgica
dimus, quemque ad Imp. Maximilianum II. tum Cæſarem Rex
itholicus mittebat, ſummum docilitatis & intellectus propemo-
ım humani ſpecimen nobis præbuit? Attamen adhuc erat iunior;
c nonum annum exceſſiſſe ferebatur.

b Rhinoceros viſus Straboni lib 16. Cuius color Elephanti ſimi-
non buxo (buxeum tamen illi colorem tribuit Plin. lib. 8 cap. 20.)
agnitudo Tauri, forma Apro proxima, pręſertim quod ad roſtrũ
inet, demto naſo, qui cornu quoddam eſt recuruum, omni oſſe
tius: eo pro armis vtitur, quemadmodum Aper dentibus. Habet
am duo cingula, tanquam draconum volumina, à dorſo vſque ad
erum circumeuntia, alterum iubam verſus, alterum ad lumbum.

c N O N multum ab hoc animali differre videtur Æthiopum Eale,
am deſcribit Plin. lib. 8. Naturalis hiſtoriæ cap. 21. Apud eoſdem
idelicet Æthiopas] & quę vocatur Eale, magnitudine Equi fluuia-
s, cauda Elephanti, colore nigra vel fulua; maxillas apri, maiora
bitalibus cornua habens, mobilia, quæ alterna in pugna ſiſtit, va-
tque aut infeſta aut obliqua, vtcunque ratio monſtrauit.

d Similem planè venandi rationem deſcribit Pauſanias in Bœoti-
, ſiue lib. 9 in hunc modum: Venatores vbi campeſtres vel mon-
ıos ſaltus ad ſtadia fermè mille in orbem continẽti indagine cin-
cint, ita vt conſtanter omnes, quem quiſque ceperit in eo ambitu
ım obtineãt, ad intimos eadem agminis forma receſſus progreſ-
eras omnes in medio comprehendunt, & inter eas Alcen, &c.

Laminulis quibuſdam Eboris foſſilis, quæ natiuum æmulantur, *Ebur foſſile.*
crusta quadam candidiſſima inductę ſunt, ante biennium à Raſ-
noſtro omnium Naturæ miraculorum diligentiſſimo obſerua-
e, donatus ſum. In Italia erui hoc ebur intelligo, & magno in vſu
c eſſe aduerſus virulentorum animalium morſus.

De Canella. CAP. XV.

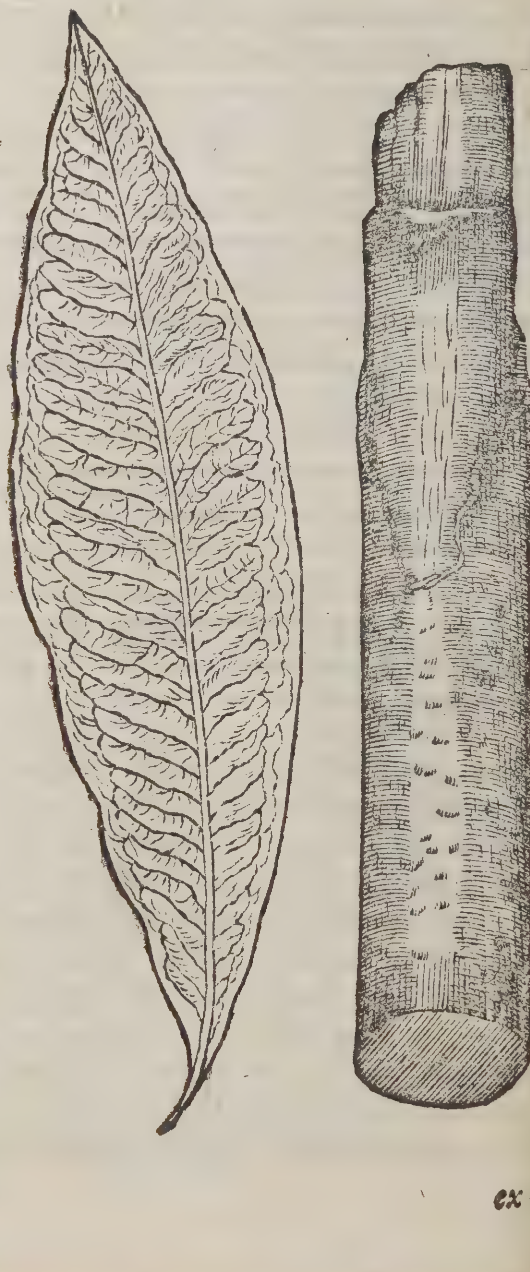
T A M *longa difficiliq́; via petebantur olim hæc aroma-
, vt perfectam eorum notitiam conſequi veteribus haud
cile fuerit. Hinc factum, vt innumeræ fingerẽtur fabulæ,
as Herodotus pro veris refert. Et quoniam ingens eorum
ıt pretium, maiorq́; in hominibus lucri cupiditas, adulte-
bantur aromata; & hac ratione fiebat, vt diuerſa illis in-
rentur nomina, tametſi plerũque eiuſdem eſſent generis.*

Herodoti fabulæ, in Thalia.

P R O P T E R *locorum igitur diſtantiam, & minùs
quentatas has regiones à negotiatoribus, probè cognita
ıſiæ hiſtoria veteribus non fuit. Nam qui eam Ormuz
Arabiam deuehebant, Chinenſes (vt infrà dicemus) erãt;*

 ex Or-

CANELLÆ FOLIVM ET BACILLVS.

ex Or-

Ormuz deinde in Alep emporium totius Syriæ nobi- mum ab aliis negotiatoribus transferebatur. Qui verò e ad Græcos deportabant, aut apud ſe naſci, aut in thiopia dicebant, multiſq; cum ſuperſtitionibus cædi, di- iq; à ſacerdote in ternas partes, quarum vnam Deo po- et, alteram Regi, tertiam Sacerdotibus*.

Alep Syriæ emporium.

*Paulo aliter Plin. lib. 12. cap. 19.

CETERVM neque Caßiam, neque Cinnamomum ad Aethiopes, aut Arabes naſci, noſtrorum Luſitanorum igatione palàm factum eſt: qui licet totam illam oram umlegerint, magnaq; ex parte terreſtri itinere peragra- t, nullam tamen Caßiam aut Cinnamomum vidiſſe af- nant. Huc adde, quòd ipſimet Arabes Canellam dictam c petunt, eiusq; pretium apud illos intenditur quoties c non defertur.

Caſſia neq; Cinnamomum apud Æthiopes naſcitur.

DICET aliquis, Canellam quidem apud eos non na- , & propterea ab Indis petere; ſed legitima Caßia & o Cinnamomo eos non carere, fortè autem à Barbaris inconditis populis ignorari. Familiares habeo eruditos os Medicos Arabes, Turcos, & Coraçones, qui omnes Ca- am Craßiorem, Caßiam ligneam appellant. Præterea nulli ex noſtris totam Aethiopiam ſub Aegypto (quam c Guineam vocant) non ſolùm ſecundùm mare, ſed & nediterraneis peragrarũt; alij ab inſula D. Thomæ nun- ata vſq. ad Sofala & Mozambique, & inde Goam pe- rantes, alij plerique à promontorio Bonæ ſpei (cùm nau- gium paßi eſſent) vſq; ad Moſambique & Melindam, vt vtramque Aethiopiam ſupra & infra Aegyptum per- rarint; nulla tamen his conſpecta eſt Canella vel Caßia.

Guinea.

Promontorium Bonæ ſpei.

CVM igitur orbis numquam ita fuerit cognitus, vt c eſt, præſertim Luſitanis; veriſimile eſt non defutura uſmodi aromata & celebria medicamenta, qualia ſunt namomum & Caßia: ſed abundantiam ipſam, hanc is dubitationem parere.

NEQVE enim (tametſi noſtri minimè curioſi fuiſſent)

credendum eſt ipſos incolas tam nobilia aromata celatu
Nam quemadmodum Barbariſſima gens, quæ inſu
Inſula D. Laurentij. *D. Laurentij incolit, mercatoribus qui eò interdum de*
buntur, fructum quendam Auellanæ magnitudine oſt
Fructus Caryophylla olens. *dit, quod Caryophylla redolet: eadem ratione credend*
eſt, Aethiopes Cinnamomum & Caſſiam adeò odorata m
dicamenta noſtris demonſtraturos fuiſſe.

PORRO *Caſſia lignea Arabibus, Perſis, & Indis S*
Salihacha. lihacha *vocatur: à vulgo autem Indorum, eodem nom*
Canella eſt Caſſia. *dicitur quo Canella: nullum enim inter Canellam & C*
ſiam diſcrimen faciunt. Neque, vt verum dicam, quiſpi
Caſſiam à Canella differentem vidit.

CETERVM *quòd Canellæ diuerſa Cinnamomi*
Caſſiæ nomina indita fuerint, occaſionem præbuiſſe p
Ormuz nobiliſſ. emporium. *mercatores Chinenſes (Nam Annales vrbis Ormuz pro*
olim quadringentas naues è China vno eodémque temp
eò appuliſſe) qui cùm è ſua regione aurum, ſericum, v
murrhina (porcellanas vocant) moſchum, cuprum, marg
ritas, aliasq; huiuſmodi merces eueherent, nonnullas ex
in Malaca vendebant; ſandalum, nucem myriſticam, ma
rem, Cariophylla, lignum aloës, contrà in ſuas naues in
rentes: quæ rurſus in Zeilan & Malauar diuēdebant, ind
ſumebant Canellam, ex Zeilan videlicet laudatiſſimam,
ex Malauar minùs ſelectam: ſimiliter & ex Iaoa, vn
etiam piper; cardamomúmque euehebant, eáque omn
deinde Ormuz, aut in Arabiæ oram maritimam perfer
bant. Interrogati autem iſti Chinenſes, quænam eſſent h
aromata, & vnde ea aduehrerent, fabulas illas narraba
quas recenſet Herodotus, vt his commentis earum merciu
pretia augerent.

Canella Zeilanica reliquas longè ſupera CVM *autem quæ in Zeilan nata eſſet Canellam,*
ea quam in Iaoa & Malauar ſumpſerant, differre cōſpice
rent, diuerſa illis indidêre nomina, cùm tamen eiuſdem g
neris eſſent cortices, pro ſoli cœliq; varietate ſolùm differe
tes,

, vt plerumque idem fructus pro regionum & ſoli varie-
e ſuauior ſieri, aut à naturali bonitate degenerare ſolet.
EMENIES ergo Ormuz incolæ eam Canellam à
inenſibus, idcirco eam Darchini, quod Perſis lignum Darchini.
inenſe ſonat, appellarunt: deinde Alexandriam vehen-
, vt eam Græcis eò confluentibus cariùs venderent, Cin- Cinnamomum.
nomum vocarunt, quod ſignificat lignum odoratum,
ſi Amomum ex China delatum. Deteriori autem Ca-
æ, quæ ſcilicet ex Malauar & Iaoa delata eſſet, idem
nen quo in Iaoa appellatur, indiderunt, ſcilicet Cais Cais manis.
nis, quod lingua Malaya dulce lignum ſonat (hanc cor-
to vocabulo Caſſiam Græci dixerunt) duo diuerſa no- Caſſia.
a eidem rei imponentes.

VSVS eſt autem Auicenna lib. 2 cap. 128. cum Rhaſe
reliquis Arabibus, vocabulo Perſico Darchini, vt pleriſ-
aliis Perſicis ſolet. Nã Canella cuiuſcumq generis Ara-
Querfaa & Querfe dicitur. Reliqua verò nomina Querfaa. Querfe.
ibus prodita corrupta ſunt, vt Darſihahã & ſimilia.
atur in Zeilã Cuurdo: in Malayo, vti dixi, Cais ma- Cuurdo.
: in Malauar Cameaa. Nam quod Serapio Darchini Cameaa.
orem de China interpretatur, corrupta eſt interpreta-
& ab Interprete addita.

CETERVM rogatos volo omnes cùm Medicos tum
armacopœos, vt poſt hac Caſſiæ loco Canellam deterio-
præſcribere deſinant, & ſelectiſſima vtantur; quando-
dem tanta nunc eſt eius copia. Tum etiam ne Caſſiam
lici pondere pro Cinnamomo in compoſitionibus inii-
it, tametſi freti Dioſcoridis & Galeni auctoritate.

SCRIBVNT nonnulli, Canellam noſtram veterum
ſſiam non eſſe, quòd (vt aiunt) nigricans ſit, & inodo-
aut, ſi ſit, Pſeudocaſſiam Dioſcoridis eſſe potiùs quàm
timam. Fit interdum, vt etiam hîc in India Caſſiam ad-
dum deprauatam cum alia inueniamus, non exigua
ntitate (quoniam aut non bene parata fuit, aut non
ſuo tem-

ſuo tempore cæſa) quandoquidem vix Aroma reperias c
ruptioni magis obnoxium quàm Canella eſt, præſertim
diu in naui perſtiterit. Eſt enim hæc regio putredini adm
dum obnoxia, maritimis præſertim locis; immo quotidia
experientia videmus Canellam ſingulis annis multum
ſua illa odoris & ſaporis ſuauitate deperdere.

SI quis plura de Caſsia requiret, legat Manardum l
Epiſt. 8. epiſt. 1. & Commentarios Matthioli, lib. 1. cap.
& 13. qui multis argumentis demonſtrant noſtram C
nellam, legitimam Caſsiam eſſe. Sed quod Cinnamomū i
ueniri negent, in eo falluntur, cùm Caſsia, Cinnamomu
& noſtra Canella vnum idemq́; ſint medicamentum.

Cinnamomum, Caſſia, & Canella idē ſunt.

Cinnamomi ſiue Canellæ duo dumtaxat eſſe genera.

ANNOTAVIT Lacuna lib. 1. cap. 13. in ædibus In
cis Vlyſsipone ſe omnia Cinnamomi genera à veteribus d
ſcripta obſeruaſſe. Sed ego hîc in India plura duob. nō obſe
uaui, videlicet quod in Zeilan naſcitur, & quod in Iaoa
Malabar. Nam quod in Luſitaniam deuehi ſolet, Zeilan
cum omnino eſt. Poterit autem fieri, vt quinque genera b
nitate diſcreta inuenerit, non autem genere diuerſa. Qu
verò deinde addit de Cinnamomo cū Maria Stiliconis vx
re reperto ſub Paulo III. P. M. fabuloſum prorſus videtu

FATENTVR nonnulli, Cinnamomum quidem n
habere, ſed non illud Moſyliticum, quod à Dioſcoride lib.
cap. 13. cæteris generibus præfertur; quódque Theophra
ſtus lib. 9. cap. 5. multis nodis conſtare ſcribit. Sed his abun
de ſatisfactum puto iis argumentis quæ antè protulimus.

Canellæ historia.

PORRO Cinnamomum ſiue Canellæ arbor magnitu
dine eſt Oleæ, interdum minor, multis ramis prædita, non i
quidem contortis, ſed rectis fermè: foliis lauri quidem colo
re, ſed forma ad Citri folia accedente (non foliis Iridis, v
fabuloſè quidam ſcripſere) floribus cādidis, fructu nigro &
rotundo, auellanæ ferè magnitudine, aut exiguis oliuis ſi
mili. Eſt autem Canella nihil aliud niſi ſecundus & inte
rior arboris cortex [a], nam hæc arbor duplici cortice mu
nit

ſt veluti Suber, non eo tamen adeò craſſo & diſtincto. ...ptus ergo cortex craſſo illo & exteriori libro repur... : deinde in laminulas quadrangulas ſectus, humi ab...r, atque ita per ſe conuoluitur, vt trunci vnius rami ...r cortex videatur, cùm tamen partes ſint dumtaxat ...is in tubulos digiti craßitie conuoluta, truncus verò in...m femoris craßitudine reperiatur. Roſeum autem il... ſiue ex cinereo vinoſum colorem Solis calore contra...ui, non probè paratus, candicans ſiue cinerei coloris ſit; verò ardoribus Solis aduſtus, niger. Ademto cortice poſtea annis ab ea arbore abſtinetur.

...REQVENTES ſunt hæ arbores in Zeilan, ſolebát...li emi Canella: ſed triginta abhinc annis nemo eam potuit, præter Procuratorem regiorum negotiorum, ...rē vocāt. Zeilanicis minores ſunt eæ quæ ignobiliorem ...llam præbent in prouincia Malauar, & in Iaoa ſiue Ia...n tamen adeò puſillæ, vt eas Plinius lib. 12. cap. 19. & ...us lib. 1. de Antidotis eſſe cenſent. Sunt verò omnes ſil...s & ſponte naſcentes.

...VSQVAM alibi, quod ſciam, naſcitur Canella, tam... ...anciſcus de Tamara ſcribat in freto maris Erythræi ...momi arbores, & Lauros maris æſtu interdum oper...ueniri: quoniam noſtri ſingulis annis per mare Ery...m nauigant, nullam tamen huiuſmodi arborem vide... Nam quod ad Occidentalis quam vocant Indiæ hiſto...ttinet[b], non veriſimile videtur Canellam iſtic naſci, ...oquidem eam dicit calices glandéſque Suberis modo ...cùm legitima Canella veluti oliuas ferat: ſed alia erit ...eris arbor. Nec, vti eadem refert, in China naſcitur, Malaca Chinam cum aliis mercibus defertur. Intel...rò plurimam etiam Canellam in inſula Mindanao & vicinis inſulis; ſed eæ procul à China abſunt.

Canellæ arbor ſilueſtris.

Nulla Canella in America.

Nulla item in China.

...TARVNT etiā nonnulli in Alep naſci Canellam, ...pud aliquot Scriptores præſcriptū inuenerint Cinna-

momum

Cinnamomum Alipinum, momum Alipinum: ſed ſciant non magis iſtic, quàm i
ſpaniis naſci. Verùm cum ex his regionibus Ormuz &
den, atque inde Alep deuehatur, factum eſt, vt incor
& recens Canella iſtinc in Europam aduecta, ab ip
Canella Zeilanica. be Alep denominata ſit. Quamuis autem Zeilanica re
præferatur, inuenitur tamen etiam interdum ignobilis,
lis eſt quæ craßiori cortice conſtat, minúſq. in Tubulos
uoluitur, quòd non ſit eiuſdem anni: quo enim vet
Canella Malauarica. cortex, eo deterior. Quæ verò in Malauar naſcitur, tot
rè eſt ignobilis, tantumq; à Zeilanica differt, vt ce
Zeilanicæ libræ decem aureos pendant; Malauaricæ ve
bræ quadringentæ vnum dumtaxat aureum.

Liquor è radice Canellæ. EXSTILLAT ipſa radix liquorem Caphuram
lentem. Sed rex vetuit radices vulnerari, ne arbores
Aqua è corticibus, & è floribus Canellæ. eant. Elicitur aqua plumbeis aut vitreis inſtrumẽtis ex
floribus, ſed quæ fragrantia & odoris ſuauitate ei cedat
ex corticibus nõdum exſiccatis educitur; tametſi ex ſoli
ribus elici auctor ſit Lacuna lib. 1. cap. 2.

Aquæ Canellæ facultates. VTILIS eſt ſtillaticius hic liquor ad plurima:
ſtomachi imbecillitatem roborat, coli dolores ex cauſa
gida prouenientes illico lenit, vt plerumque ſum exper
faciei colorem commendat, & oris halitum, prætere
condiendos ſuauioresq; efficiendos cibos perquam idone

Oleum Canellæ. EX Canellæ baccis oleum extrahitur, quemadmo
ex oliuis, ſebaceum quodammodo, & ſaponis Gallici mo
panes coactum, inodorum, niſi calefactũ ſit, tunc enim C
namomum aliquantulum olet. Eo vtuntur aduerſus ven
culi & neruorum frigidam intemperiem.

CETERVM vt de nominibus generum Canellæ à
teribus traditis aliquid hîc dicam: fieri poſſe exiſtimo
Zigir. Zigir vocatus fuerit totus ille Chingalarum tractus, qu
Zeilan. Nam Perſæ & Arabes nigros vocant Zangues,
nes verò Zeilan et Malauar incolæ nigro colore præditi ſ
Moſyliticum ab inſula Zeilan, quæ montoſa eſt, dici put

PLINI

LINIVS lib. 12. cap. 19. in Gebanitarum portum a vocatum deferri tradit, qui nihil aliud eſt, quàm galarum ſiue Zeilan portus.

ONTINET autem Zeilan, ſiue Ceilan, octoginta s in circuitu, triginta verò in longitudinem patet. po- eleuatum habet à ſexto ad nonum gradum, vberri- & laudatiſſima totius orbis inſula (hanc nonnulli vete- Taprobanam eſſe volunt, quod nomen alij Samatræ ere malunt) habens è regione & in conſpectu Promon- m de Comorin vulgò nuncupatum. Populoſa eſt ad- um, tametſi magna ex parte montoſa, cuius incolæ galæ appellantur. Multæ iſtic nuces myriſticæ, Cario a, Piper: omnis generis præter adamantem gem- margaritarum, auri, argenti magna copia. Siluæ om- eneris auibus ſcatent, pauonibus, gallinis, palumbis generis, multoq́ venatu, ceruis & apris. Delicatiſ- ſtic fructus, tametſi ſponte naſcentes, ficus, vuæ, aurea ſuauitate reliqua totius orbis ſuperãtia: ligno & fer- undat: multa Palmarum genera, optimiq́ Elephan- ummiq́ ingenij; quibus reliquos obedientes eſſe ferunt. lantur Indi iſtic eſſe Elyſios Campos, & in excelſo qui eſt monte (quem roſtrum ſiue acumen Adami vocant) n Adami veſtigia apparere.

Zeilan inſulę deſcriptio & vbertas.

Taprobana.

Chingalæ, Zeilan incolæ.

Elephantis Zeilanicis reliqui parent.

noſtra ſanè Canella interdum inuenies fragmenta quæ nõ vi- interior ille cortex, ſed omnino ſuperior cinerea quodammo- licula obductus. Plerique verò tubuli, delibrati & craſſiori in- ique cortice denudati videntur.

NNAMOMI verò duos ramulos in Belgico vidi: alterum Generoſum Dominum Carolum à D. Audomaro, piæ memo- rum nõ modò rei Herbariæ peritiſſimum, & qui plantas ipſas, quadrupedesq́. inſigni artificio, viuisque coloribus exprimi cu- ſed omnium etiam Naturæ miraculorum ſtudioſiſſimum: al- apud C. V. D. Nicolaum Valdaura Brugenſem medicum: ter- reliquis maiorẽ & craſſiorem paucos ante menſes, apud Gene- Dominum Thomam Redigerum in peregrinatione noſtra nica anno 1571. Briſtolij adquiſitum. Erant verò ij recti, non s; ſed nodis quibuſdam ſiue ramulorum veſtigiis palmum ad m diſſitis inſigniti. Cortex tenuis, ſubcinerei quodammodo , iucundi odoris, ſuauis guſtus, ſed qui ſua acrimonia ali- quantulum

quantulum linguam vellicet. Lignum certè inodorum eſt, & in
dum, non minùs quàm Salicis ramus, cui perquam ſimilis eſt. R
net autem cortex ſuauem illam cum odoris tum ſaporis iucund
tem (tametſi totis quadraginta aut amplius annis à ſua matre reu
ſint ramuli) atque eam etiam maiorem quàm noſtra Canella, cu
folium Clariſs. vir, D. Ioannes Plaça, Medicus ac Profeſſor Val
tinus in Hiſpaniis mihi dedit.

LVDOVICVS Roman. lib. 6. cap. 4. ſimilem ferè noſtro A
ctori Cinnamomi ſiue Canellæ deſcriptionem tradit. At Maxir
Tranſ. epiſtola de Moluc. inſul. Cinnamomi arborem Punicæ mali
milem facit. quàm rectè neſcio: Eum ſecutus videtur Franciſcus G
mara in Hiſtoria generali, cap. 96.

b Quotquot Peruanam hiſtoriam deſcripſerunt, iſtius Canel
quam in prouincia Sumaco naſci tradunt, meminerunt. Eſt verò
eorum deſcriptione, Canellæ arbor vaſta admodum, folio lauri
fructu racematim cohærente, ſed qui calice Suberino ſimili cõtin
tur. ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Huius arb
ris fructui, foliis, cortici & radicibus (licet Canellæ ſaporem & od
rem habeant) longè calices præferuntur, quorum dũtaxat pului
vſu eſt. Nam ſi Canellæ modo cum cibis decoquantur, tantum ab
vt ſuauitatem eduliis concilient, quin potiùs eorum facultas & ſa
ris gratia decoctione euaneſcit. Horum puluere ad pleroſque m
bos vtuntur, ſed præſertim aduerſus coli, inteſtinorum, & ſtoma
dolores in potionibus propinant. Quamuis autem multæ ſint hu
generis arbores ſilueſtres, diligenter tamen & magna cura eas in ſ
prædiis colunt, (fit enim cultu longè melior) atque in vicinas r
giones deferunt, alias merces ad vitam humanam neceſſarias h
aromate redempturi. Hæc Franciſcus Gomara in Hiſtoria gener
cap. 143. Auguſtinus Carate lib. 4. Hiſtor. Peruanæ, cap. 2. & Petr
Cieca, parte prima Chronici Peruani, cap. 40.

Huius fabulæ meminit etiam Lud. Roman. lib. 6. nauig. cap. 4. v
de inſula Zeilan agit. Memorant, inquit, incolæ diuum Adam, p
lapſum illic fletu ac continentia pœnitudine ductũ culpam redem
ſe. Id aſſequuntur ea coniectura, quòd parentis adhuc viſuntur i
preſſa pedum veſtigia, longitudine geminum palmum excedentia

De Agallocho. CAP. XVI.

DIOSCORIDES *lib. 1. cap. 21. Lignum Aloës, qu
ipſe Agallochum vocat, ex India atque Arabia deporta
cute veriùs quàm cortice veſtitum, & pro Thure ad ſuf
menta ſubſtitui ſcribit.*

Lignũ Aloës ex India dumtaxat.

SED *legitimum Lignum Aloës non niſi ex India d
portatur. Ex Arabia quidem adferri potuit, priùs tamen
India eò deportatum, vt pleræq; aliæ merces. Nam in Ar
bia naſci non puto. Cute ſanè nõ veſtitur, ſed cortice, vt r
liqua ligna. Neq. veriſimile eſt pro Thure ad ſuffimenta ſu
ſtitu*

Agallochũ pro thure nõ ſubſtitui.

rui: ſed potiùs è contrà pro Agallocho Thus ſubſtitui de-
it, vtpote cuius ſemper maior copia fuit. Nõ ſolemus enim
riora & inuentu difficilia vulgaribus ſubſtituere: ſed con-
ì. Nam Thuris ſelecti centum pondo, aureo dumtaxat hîc
untur, tametſi ex Arabia huc deportetur. Lignum verò
oës, licet hîc natum, tres aureos pendit in ſingulas libras.

Agallochum pro Thure nõ ſubſtitui.

PVTANT nonnulli Plinio deſcriptum eſſe ſub Tari
mine, quod Tarum, libr. 12. naturalis hiſtoriæ cap. 20.
confinio Caſiæ Cinnamiq; per Nabathæos Troglodytas
ehi ſcribit.

MEMINIT Agallochi Auicenna duobus diuerſis ca-
bus. altero, lib. 2. cap. 742. videlicet, de Xylaloë; & alte-
lib. 2. cap. 14. de Agalugen. Solet enim, de medicamento
quo dubitans, duo, vt antè diximus, capita deſcribere,
eriori plerumque pleniùs & accuratiùs omnia deſcri-
s. Priori (lib. 2. cap. 742. ſcilicet) nomina recenſet, &
uincias enumerat, è quibus deportabatur. Sed in omni-
verum & legitimum Lignum Aloës non naſcitur. Nam
d in Promontorio Comorin, Veteribus Cori dicto, &
lan inuenitur, lignum quidem odoratum eſt, quod Li-
m aloës ſilueſtre vocarunt; cùm tamen non ſit. Legiti-
m verò in Malaca & Samatra naſcitur, vnde à Chi-
ſibus ferebatur.

Promontorium Cori.

Xylaloës.

HALLVCINATVR autem Auicenna*, cùm ab
lis elixari, vt omnem odorem eliciant, ſcribit.

EIVS plura genera enumerat Serapio, lib. ſimplicium
. 197. Indũ, id in quadã Indiæ inſula inuenitur, quæ Fiu-
nominatur. Selectiſſimum eſt nigrum, quod varium
ndat colorem, ponderoſum. Mondunum à Mondel In-
vrbe denominatum. Seificum: poſtremò Alcumericum,
ico bonitate cedẽs; tametſi Alcumeri non longiùs à Seifi,
m triduano itinere diſtet. Ceterùm præſtare quod ſua
uedine in aquam coniectum non innatet, ſed ſtatim ſub-
t, quódque ignium flammis diu reſiſtat.

EGO ſanè quid per hæc vocabula ſibi velit Serapio, pl[...] nè ignoro, & nomina admodum deprauata eſſe exiſtim[...] Nam quid per Fiuma intelligat, neſcio: per Mondel, for[...] Melindam intelligit: per Seifi & Alcumeri Zeilan inſu[...] lam, & Promontorium Comorin; à quo triduano itine[...] marino Zeilan inſula diſtat. Coniecturis dumtaxat vt[...] In Comorin certè & Zeilan ligni quoddam genus odor[...]

Aguila braua.

tum prouenit, quod Aguila braua, id eſt, Lignum Aloës ſ[...]

Baneanes.

ueſtre appellant, vt paulo antè diximus. Eo cremantur B[...] neanum corpora, quos huius hiſtoriæ initio ab omni re an[...] mata abſtinere dixi.

IDEM Serapio lib. ſim. cap. 197. ramos ab arbore reſect[...] integro anno ſepeliri ſcribit, vt ita obruti Agallochi marce[...] cat cortex, lignumq́ purum dumtaxat remaneat, adeò [...] è ligno nihil erodatur. Addit colliabētes ex Agallochi arbori[...] bus ramos, à fluminum inundationibus raptos, per circum[...] ſtantes regiones deferri. In nonnullis ſanè veritati conſon[...] refert, ſed in quibuſdam veritatem aſſecutus non eſt. Qu[...]

Agallochi fructus.

verò fructum proferre rotundum piperis modo, & rubēte[...] refert, an verum ſit ignoro, cùm hactenus videre mihi no[...] contigerit, nec quemquam inuenerim qui aliquādo viderit[...] nec reliqui Arabes, Rhaſes, Auenrois, & Iſaac, eius vſquam[...] meminerunt, tametſi Agallochi facultates deſcripſerint.

MAGIS autem fabuloſa ſunt illorum ſomnia, q[...] Agallochi arborem terreſtri tantùm paradiſo prouenire[...] eiusq́ fragmenta fluminibus ferri fabulantur, quàm vt re[...] felli debeant.

NEC minùs abſona ſunt, quæ Pandectarius cap. 30. [...]

Chamælea in regno Malacæ non naſcitur.

Agallocho ſcripſit. Nam quòd Chamalea adulterari Aga[...] lochum ſcribit, à veritate alienum eſt omnino, cùm tota e[...] regione Chamælea non naſcatur.

RVELLIVS verò lib. 1. cap. 36. tametſi per omnia ve[...] ritatem non ſit aſſecutus, in pleriſq. tamen hallucinatus no[...] eſt. Quatuor quæ recenſet Agallochi genera hactenus vide[...] re mih[...]

ibi non licuit; ſed vnicum genus Indicũ noui. Fieri po- vt reliqua genera legitimum Agallochum non ſint, ſed um aliquod odoratum. Agallochi legitimi vnicum genus inueniri.

BENE eti im ſcribit Muſa exam. ſimpl. de Agallocho: c tamen fallitur, quòd eius plures ſiluas inueniri ſcri- Nam raræ ſunt arbores.

CETERVM Agallochum dicitur Arabibus Agalu- & Haud, Guzarate & Decan incolis Vd, quod va- lum ex Arabico deſumptum videtur: in Malaca Gar- electiſsimum autem Calambac. Agalugen, Haud, Vd. Garro, Calambac.

ARBOR eſt Oleæ inſtar, interdum maior, fructum orem videre non contigit, ob difficilem & periculoſam s arboris diuturnam obſeruationem, frequenter iſtic ſantibus Tigribus. Allati verò mihi ſunt è Malaca rami folijs. Ferunt autem recens diſſectum Agallochum odoris fragrantia gratum eſſe, nec niſi ſiccatum odo- m eſſe imò eum odorem per vniuerſam ligni materiem diffundi, ſed in ipſo arboris corde ſiue matrice coacer- . Craſſus eſt enim cortex, & ligni materies odoris ex- . Haud negauerim tamen, quin putreſcente cortice & o, oleoſus ille & pinguis humor matrici ſeſe inſinuet, il- q; odoratiorem reddat; ſed vt odor Agallocho concilie- minimè putredine opus eſt. Multi enim ſunt adeò ex- & dextri in Agallocho dignoſcendo, vt etiam de recèns cto iudicare poſsint, ſitne odoratum futurum, an nulla s iucunditate ſpiraturum. Etenim in omni lignorũ ge- aliud alio præſtantius eſt. Solent autem Malacæ incolæ llochum repurgare antè quàm negotiatoribus vendant. Agallochi hiſtoria.

PRÆFERTVR verò multum nigricans, cinereis rrentibus venis, ponderoſum, plurimo humore pingui nans[b]. Probatio erit, ſi igne accenſum multum humo- xudet; non ſi in aquam coniectum, ſubſidat. Nam ſe- ſsimum quandoque innatat, nec ſubſidit. Guzarate & an incolæ, præter ſupradictas notas, vt magna ſint fra- Agallochi delectus.

gmina requirunt , quemadmodum maiores gemmas & margaritas ceteris præferunt : perſuadent enim ſibi, q maiora ſunt fragmina, eo plus facultatis in ſe continere.

a Ego totam Agallochi hiſtoriã apud Auicennã legi, ſed nuſqu eius mẽtionem feciſſe inuenio; ſaltem in noſtris exẽplaribus. Qu omnino dicendũ eſt, Auctorem à noſtris diuerſa habuiſſe exẽpla

b Eiuſmodi ex India Vlyſiponem adfertur, ſed magno æſtima Fiunt interdum ex eo ſphærulæ precariæ, odoris iucunditate & p tij magnitudine commendabiles. Frequentiores tamen ſunt eæ q ex Xylaloë vt vocant ſilueſtri , noſtro Auctori deſcripto, tum alio ligni genere (quod mirum in modum Agallochum æmulat inodorum tamen eſt) torno concinnantur.

Selectiſſimi porrò Agallochi fragmenta in κειμηλιαρχίῳ adſeru quæ Britannica mea peregrinatione tertia , anno 1581. mun H Morgani nunc Regij pharmacopœi, & Iacobi Gareti iunio aromatarij diligentiſſimi, nactus ſum.

De Sandalo. CAP. XVII.

Sandalum. QVONIAM *Sandalum vſibus humanis valde nece ſarium eſt, vtpote quod cordis affectibus non parum co ueniat, de eo diſſerere non alienum duxi.*

APPELLATVR *autem in Timor inſula omnibus*
Chandama *prouinciis Malacæ vicinis* Chandama : *Arabes corrup*
Sandal. *nomine* Sandal *vocarunt , quos imitati ſunt omnes in g nere Mauritani, cuiuſcumque tandem illi ſint prouinciæ:*
Sercanda. *Canara, Decan, & Guzarate* Sercanda *dicitur.*

Sandali tria genera. PORRO *tria ſunt Sandali genera, Rubrum, Album Pallidum, quod Citrium officinæ vocant. Hæc autem omn genera non naſcuntur vna in prouincia; ſed locis multu inter ſe diſtantibus. Siquidem rubrum in Timor, vbi plu mum Album & pallidum prouenit , non naſcitur : ſed*
Ganges fl. *India intra Gangem fl. quem incolæ Ganga vocant , vid licet in Tanaſarim & maritimis quibuſdam Charama del. Huius deſcriptionem non propono, quòd hactenus ea conſequi non licuerit. Illud autem certum eſt, omne San talum rubrũ ex iis quæ iam recitaui locis adferri. Rarus hac prouincia eius vſus eſt, quòd Indi dũtaxat aduerſus fe bres vſurpent: reliquum in Luſitaniam & occidentales re giones deſertur. Illo etiam interdum huius prouinciæ in-*

col

'æ ſua idola eorumq́ delubra fabricant : qua de re craſ-ra ligna magis expetuntur, maioriq́ pretio redimuntur. Idola ex Sandalo rubro.

DIFFERVNT autem inter ſe Santalum rubrum & aſilium lignum. vtrumque inodorum. Nam Santalum rum neque dulce eſt, neque inficit; quæ notæ in Braſilio nifeſtè deprehenduntur. Sandali rubri & Braſilij differentia.

CETERVM Santalum album & pallidum in India ra Gangem naſcitur, plurimũ verò in Timor inſula, quæ ique portuoſa eſt. Præfertur autem quod ad portũ Me-nuenitur: eſt enim id haudquaquã lignoſum, ſed totum cor. Ad portum Matomea eſt Santalũ etiam pallidum: llud multum ligni, parum cordis habet: Lignum autem rde ſegrego, quoniam in corde tota odoris gratia conſi- Ad alium portum, Camanaſe appellatum, improbum talum naſcitur, vtpote quod plurimũ lignum, & nihil cordis poßideat. Huiuſmodi eſt & illud quod ad portũ iago nuncupatum inuenitur. Sunt autem mercatores s diſcernendis adeò exercitati, vt, conſpecto ligno, ſta-ndicare poßint, vnde ſit allatum. Timor inſula portuoſa.

NVENITVR etiam Santalum album & pallidum rbali, portu Iauæ, vehementer quidem odoratum, ſed breui ſeneſcat, debeatq́ poſt annum multo ligno ad-o eius odor reuocari, qui in meditullio conſiſtit.

RIMVM verò locum obtinet pallidum, quod odo-s eſt, ſed minori copia inuehitur. Etenim inter innu-s Santali truncos vix quinquageſimus quiſq́ pallidus ſuper tamen à mercatoribus intellexi, qui diu in ea in-erſati ſunt, plurimum Santalum pallidum locis apri-ſci, tantamq́ inter vtriuſq́ Santali arbores eſſe affi-m, vt pallidum à candido diſcerni non poßit, niſi for-ipſis incolis, qui eas cæſas Mercatoribus vendunt. Santalum pallidum odoratum.

ETERVM Santalũ in nucis Iuglandis magnitudi-attollitur; foliis admodum virentibus, Lentiſci æmulis: cæruleo nigricãs: fructus Ceraſi magnitudine, primũ Santali hiſtoria.

viridis, deinde niger, inſipidus, & facilè decidens. Inodor
ferunt eſſe arborem, niſi detracto iam cortice exſiccatam

Magnus Santali vſus apud Indos.

MAGNA Santali albi & Citrini quãtitas per vniu
ſam Indiam abſumitur, quoniam omnes ferè eius incolæ
ue Mauritani, ſiue Gentiles, illo in mortariis lapideis co
ſo, & aqua macerato, ſibi vniuerſum corpus inungunt; d
de ſiccari ſinunt, ad æſtus corporis tollendos, & odoris
ciliandi cauſa. Eſt enim hæc regio admodum calida, &
colæ plurimum odoribus delectantur.

Couchin & Goa Indiæ emporia.

ADVEHITVR autem vtrumq; Santalum Lu
norũ Onerariis ex Malaca, & in Couchin & Goa m
ma totius Indiæ emporia inuehitur: periit enim nunc C
cut ampliſſimum olim emporium. Inde ſcilicet ex Cou
& Goa potiſſimam partem exportant in Malauar, C
ra, Bengala, Decan, & Guzarate: minima verò defe
Ormuz, Arabiam, & Luſitaniam. Imò vix in Luſitan
legitimum Citrinum deferri puto, cùm multo pluri
ematur, quàm in Luſitaniam delatum vendi poſſit.

Santalum pallidum rariſs. in Luſitaniam exportatur.

ANTIQVIORES Græci Santalorum non me
nerunt, ſed Arabes dumtaxat. Quid verò ſibi velint
chazari & Mahazari vocabula, quibus pallidum Sa
lum nuncupari quidam volunt, prorſus ignoro (tan
Monachi Commentatores in Meſuen diſtinct. 8. cap. 2
Machazari explicent odoriferi) niſi fortè Macha
ſignificet è Malaca petitum; aut Mazafrani legen
ſit, quod pallidum aut croceo colore infectum ſonat.

Machazari.

Mazafrani.

Santali pallidi pænuriã candidum explet.

CETERVM in pallidi penuria albi & rubri pa
æquales præſcribendas non cenſeo, vt vult Sepulueda,
potiùs ſolum candidum: magis enim pallido affine eſ
bum quàm rubrum.

Andanager vrbs.

Nizamoxæ horti.

IN exteras regiones delata Santali arbor etiam cre
Vidi enim in Andanager totius regni Decan vrbe prim
vbi regiam ſuam habet Nizamoxa, attamen non erat
rata. Habet autem Nizamoxa iſtic hortos ampliſſi

mni peregrinarum arborum, etiam noſtratium, genere ex-ultiſsimos, quæ fructiferæ ſunt.

SIGNIFICATVM *mihi erat, in inſula D. Laurẽtij ſantalum etiã inueniri, & ipſos Aethiopes incolas ſic aſſe-ere. Verùm poſtea Santalũ nõ eſſe intellexi, ſed ligni dum-axat genus odoratum, cuiuſmodi hic plurima inueniuntur.* Lignũ Santalo ſimile.

INVENITVR *& in Malauar odorati ligni genus ſantalo albo perſimile, quo ſe in febribus indigenæ inungũt: ngua Malauarica* Sambarane *appellatum.* Sambarane lignum.

* Quantum ex hac Sandali deſcriptione colligere licet, valde erit ubitandum an legitimum Santalum pallidum habeamus, quãdo-uidem ſcribit vix in Luſitaniam deferri, quoniã eius pretium ma-is ſit apud ipſos Indos, quàm apud Luſitanos. Fieri igitur poterit vt liquod aliud odoratum lignum nobis pro legitimo Sandalo obtru-atur. Certè candidum noſtrum planè inodorum eſt: & rubrum, ametſi dulce, inficit tamen; quam notam noſter Auctor in Santa-o rubro non requirit.

At legitimi pallidi librale fragmentum, è ſtipite aliquot pedes ongo, ſemipedem craſſo reciſum, donauit mihi etiam anno 1581. lem Morganus, fragrantis admodum odoris, cuius partem adhuc pud me ſeruo, reliquum amicis communicaui.

De Betre. CAP. XVIII.

FREQVENTISSIMO *in vſu eſt apud Indos Be-e: ab inſtituto igitur alienum non erit, ſi hoc loco eius entionem fecero.*

BETRE *maſticatum, amarum inuenitur: hanc ob cau-m ei Arecã admiſcent, & calcis momentũ, ſicq; præpara-m ſuauiſsimi eſſe ſaporis affirmant. Mihi ſanè, cùm primũ guſtaui, propter amarorem ita diſplicuit, vt ab illo tẽpore mper abhorruerim, nec vnquam deguſtare potuerim.* Betre.

SVNT *qui addant Lycium: potentiores verò & opu-ntiores Caphuram de Burneo, nonnulli Lignum aloës & oſchum aut Ambarum. Sic autem paratum adeò ſuauis ſaporis, oriſq; halitum adeò commendat ſua fragrantia, perpetuò ferè illud maſticent opulentiores, tum etiam ij pro facultatum ratione, tametſi non deſint, qui Arecam m Cardamomo aut Caryophyllis maſticẽt. In ſolitudini-s autem & remotioribus à mari locis carò venditur. Ideo* Betre cum aliis mixtura.

fertur Nizamoxa ſingulis annis in id impendere trigeſi mille aureos Luſitanicos. Hæc ſunt eorum tragemata, ho abeuntem donant: atque Rex ipſe interdum propria man potentioribus elargitur, aliis verò per manus famuli ſui qu

Xarabdar. Tambuldar.

Xarabdar aut Tambuldar vocant. Sed quia Betre ve nas habet aut coſtas ſecũdùm folij longitudinem excurren tes, vngue pollicis (quem ea de cauſa in acutum præſecan non, veluti nos, in rotundum) illas eximunt: deinde admiſ calcis momento (quæ ob exiguam quantitatẽ & materia vnde conflata eſt, fit enim ex oſtreorum teſtis concremati nullum nocumentum adferre poteſt) & Areca contuſa a confracta, folium Betre complicant, atque in os iniectu mandunt, priorem illum ſuccum expuentes (quod tame nonnulli non faciunt) qui cruentus videtur: deinde alia at alia folia ſimili modo præparata ſubſequenter ſumunt. So lent aliquem dimiſſuri, aut ipſi ab adſtantibus diſcedentes his foliis præparatis plena burſula ſericea abeuntem hono

Betre vſus.

rare. Nemo autem diſcedere ſuſtinet, donec Betre ſit dona tus; id enim dimiſſionis eſt indicium.

CETERVM opulentiores aliquos adituri, hoc Betr maſticare pro more habẽt, vt odore os commendent. Siqui dem apud eos ſummæ inciuilitatis eſt odoratum non haber anhelitum: ita vt ſi tenuioris fortunæ aliquem cum potẽtio ſermonem cõferre neceſſe ſit, manu ori appoſita id faciet, n teter aliquis odor alterius nares feriat. Sic etiam muliere viris congreſſuræ, Betre mandunt ante quàm colloquãtur exiſtimantq; ad laſciuiam ſummam eſſe illecebram.

OMNES huius regionis incolæ id, ſumpto cibo, man dere ſolent, alioqui cibos nauſeam quodammodo mouere aiunt: & maſticare aſſuetis, oris halitum tetrum olere, ſ quando abſtineant.

Quando Betre eſu abſtinent.

SOLENT ab eius vſu per aliquot dies abſtinere, quibu obierunt ſanguine iuncti, & in quibuſdam ieiuniis. Ab huiu etiam eſu abſtinent, & humi ſe abiiciunt Arabes & Moa- lis, hos

hoc eſt, Ali ſectatores dicti, decem diebus quibus ieiu-
t. fabulantur autem iſti Ali ſectatores, ſiti ſe morituros
cluſos in quadã arce; multáſq. præterea fabulas addunt.
Moalis ridicula perſuaſio.

NASCITVR Betre in omnibus Indiæ regionibus ma-
nis Luſitanis cognitis: nam in continenti non reperitur,
è maritimis allatum. Verum quidem eſt in Dultabado,
e opulenta in Decan, & Biſnagua inueniri, ſed mino-
rtè quantitate, quàm vt ad Perſas & Arabes deſera-
. Supra Calaiate, quod octoginta leucis ab Ormus di-
, inuenire haud erit facile. Nam neque regionem frigi-
n amat, vt eſt China; neque ſolibus nimium aduſtam, vt
ſambique & Sofala.
Betre natales.

n Maluuar vocatur Betre; in Decan, Guzarate, &
nam Pam; in Malaio Siri. Hallucinantur qui Betre fo-
n Indum eſſe putant: in quo errore etiam verſatus ſum,
n primùm in Indiam appuli. Sed ſententiam mutare
ctus ſum poſtea, à Nizamoxa, quem Nizamaluquo
ant, euocatus: cui medicamentum roborando ſtomacho
us componere, ea ſimplicia quæ medicamentum ingre-
entur enumeraui, addens id foliũ quod maſticaret, Fo-
n Indum eſſe. Ad quam vocem riſit ille (ſiquidem hoc
abulum intelligebat) & Auicennam mihi oſtendit Ara-
a lingua conſcriptum, qui diuerſis capitibus de Folio &
tre agebat. Ducẽteſimo enim quinquageſimo nono capi-
ib. 2. de Folio Indo, Cadegi Indi illi nuncupato, ſcribit;
ſeptingenteſimo ſeptimo capite lib. 2. de Betre, quod ille
mbul vocat, corrupto, vt mihi videtur, aliquantulum
abulo, quòd ab omnibus Tambul, non Tembul dica-
. Huc adde, quòd ſi quem Arabem aut Aethiopem per-
teris, quî vocetur Betre, ſtatim Tambul dicet.
Betre, Pam, Siri.
Betre non eſſe folium Indum.
Cadegi Indi
Tambul.

AVICENNA lib. 2. cap. 709. gingiuas confirmare
auctor, in quem etiam vſum ſemper ab Indis maſtica-
: & paulo pòſt ſubiicit, ſtomachum roborare; ob quam
ultatẽ etiam ab Indis expetitur. Quòd autem frigidam

illi facultatem tribuat in primo gradu, & exſiccant[illegible] ſecundo: putauerim exemplar vitioſum eſſe, aut (quod[illegible] diti Arabes arbitrantur) Auicennæ, in temperamenti d[illegible] ptione, impoſitũ eſſe; fit enim plerumque vt vulgus err[illegible] temperamẽti dignotione, vtpote cui Piper, Cardamom[illegible] Cepa ſint frigida. Calidum autem & ſiccum eſſe Betr[illegible] finem ſecundi exceſſus, ipſe expertus ſum, & ſic ex ſa[illegible] & odore coniicio.

Betre temperamẽtum.

Betre historia.

E S T *autem Betre folium ſimile ferè Mali medicæ f[illegible] oblongius tamen & per extremũ arctius, venas, ſiue co[illegible] vt diximus, per longitudinẽ excurrentes habens. Optim[illegible] cenſetur bene maturum, colore fulueſcente, tametſi r[illegible] nullæ mulieres præferant immaturum, quòd maiorem[illegible] num edat in ore dum manditur. Corrumpitur, ſi rece[illegible] planta collectum diutius manibus tractetur.*

Betre fructus.

F E R T *Betre in Maluccis fructum quendam cont[illegible] tum, Lacerti caudæ ſimilem,*[b] *quem iſtic edunt, quòd b[illegible] illis ſapiat. Fuit id ſemen delatum Malacam, atque de[illegible] ſtatum optimi ſaporis inuentum eſt.*

S E R I T V R *autem vt vitis, adduntúrque ſtipites[illegible] pedamenta, per quæ repens ſe ſuſtineat noſtratis Hed[illegible] modo. Quidam maioris quæſtus gratia Piperis aut Are[illegible] arboribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbrac[illegible] la conficiunt. Multam verò curam, & aſſiduam rig[illegible] tionem deſiderat.*

a Betre ſiue Betle meminit etiam Aloiſ. Cadamuſt. cap. 75. Viri, i[illegible] quit, & feminæ incedunt per vrbem Calecut eſitantes folium quo[illegible] dam, cui nomen eſt Betle. Hoc igitur inficit ora & dentes colo[illegible] ſubrufo. Hoc more abſtinent tantũ obſcuro loco nati. Vbi verò funera pullam induunt veſtem, in ſpeciem męſtitiæ, temperant à f[illegible] lio huiuſmodi, vt & dentes præ ſe ferant mærorem, & ſubrufo c[illegible] lori ſuccedit nigricans.

L V D O V I C V S item Roman. lib nauig. 5. cap 7. Rex Calec[illegible] quandoque adductus ſuperſtitione, ad annũ ab re venerea abſtine[illegible] & item animo deſtinat veſci nolle Betolis. Hæc ſunt folia quæ Aſſ[illegible] tij mali frondis ſimilitudinem exprimunt: has enim frondes in cib[illegible] tu habent gratiſſimas, &c.

b Fructum huic ferè ſimilem, quem noſter Auctor ſuo Betre tr[illegible] buit, communicauit mihi Raſſius noſter. Eſt verò is duorum digit[illegible]

tur

m tranſuerſorum longitudine, quinque teretibus ſiliquulis con-ns mutuo implicatis & contortis funiculi modo, guſtu aromatico odoro, pediculo oblongo.

Quotquot Peruanam hiſtoriam ſcripſerunt, referunt earum re-onum incolas admodum delectari quarũdam radicum, ramuſcu-rum, aut herbarum geſtatione in ore, vt Orientales ſuo Betre dele-intur: prætertim verò familiarem eſſe (Petri Ciecæ teſtimonio) Cap.96. tandam herbam Coca illis dictam, quam à ſummo mane ad no-em vſque perpetuò in ore retinent, tametſi neque eam mandant, q. deglutiant. Percontati cur eam aſſiduè in ore habeant, reſpon-nt eius vſu neque famem aut ſitim ſibi moleſtam, & vires robur-ue ſibi confirmari. Coca.

Eſt autem hæc pumila arbor, folio (quod Coca vocant) Myrti, vel, alij volunt, Rhois coriariorum; Sumac vulgus Medicorum appel-t. Eius arbuſculæ folia ſole deſiccata oblongis anguſtiſque caniſtris rciter libras 25. continentibus reponuntur in vſum quotidianum. Seritur hæc arbuſcula magna cura pleriſque locis in conuallibus ontiũ, quos incolæ Andes dicunt, à Ciuitate Guamanga, vſq. ad am quæ ab argento, Plata, Hiſpanis nomen mutuata eſt.

Cæterùm tanto in pretio apud eos eſt hæc Coca, vt illam auro, ar-nto, paniq́ue præferant, & anno Domini M. D. XLVIII. & iquot ſubſequentibus, ſingularum hæreditatum, in quibus ſeritur, retia, alia octoginta, alia ſexaginta, alia quadraginta, alia viginti ucatorum milibus, ſingulis annis æſtimata ſint. Poſtea verò adeò ius culturæ ſtuduerunt, vt nunc vilior ſit, numquam tamen deſinet ſummo in pretio eſſe: imò plerique iam in Hiſpaniis viuunt, qui ſo-us Cocæ mercimonio ditiſſimi euaſere.

De Folio. CAP. XIX.

FOLIVM *Indum à Betre differre, diuerſiſq. capiti-us ab Auicenna deſcribi, ſuperiori capite ſatis declaraui-nus: qua de re ſuperuacaneum duco eadem hic repetere.*

APPELLANT *autem Indi Folium* Tamalapatra, *quam vocem Græci & Latini imitantes corruptè Malaba-rum nuncuparunt. Arabes* Cadegi Indi, *id eſt, Folium Indum dicunt: ſiquidem interpres Auicennam verbum ver-bo reddidit. Itaque non dicitur Folium per excellentiam, ſed quoniam Auicenna lib 2 cap. 259 ita vocauit. Nam quod Actuarius Mauritanos id* Tembul *appellare ſcribit, in eo fallitur, vt alij plerique.* Tamalapatra. Malabatrũ. Cadegi Indi.

EST *verò Folium Indum* Mali medicæ folio ſimile, an-guſtius tamen per extremum, colore viridi, tribus per longi-tudinem excurrentibus coſtis (qua nota facilè dignoſcitur) Folij hiſtoria.

oderatum,

TAMALAPATRA RAMVSCVLVS.

odoratum,

ratum, Cariophyllũ quodammodo redolens, non tam ementis odoris vt Nardus aut Macis; neque tam ſubtilis acuti vt eſt Canella.

AQVIS non innatat hoc Folium lentis paluſtris modo, ripſit Dioſc. lib. 1. cap. 11. & hunc ſecutus Plin. lib. 12. 26 quibus impoſitum eſt in huius deſcriptione: ſed na-ur in procera arbore procul ab aquis, cùm multis aliis lo-tum in Cambaya. Et ſi ab aliquo Pharmacopola (quem Gandis vocant) Tamalapatra petieris, ſtatim te in-get, quoniam vernacula eſt eorum lingua. Dioſcoridis & Plinij lapſus. Gandis.

NON ſunt verò hæc folia tam validi odoris atque Spi-Nardi, ſed ſuauioris: neque eo modo colliguntur vt Dio-ides lib. 1. cap. 11. perhibet; ſed collecta in faſciculos colli-tur, atque ita væneunt. Dilutiore viridi colore nitent, ex candido nigricant, & præferuntur integra; quòd fa-tas in iſtis meliùs conſeruari credatur. Odore nequa-m caput feriunt, vt reliqua odorata.

AVCTOR eſt Plinius lib. 12. cap. 26. arborem eſſe in ia folio conuoluto, ex quo exprimitur oleum ad vnguen-fertiliorem quidem eius eſſe Aegyptum, laudatius tamen India venire: in paludibus ibi gigni lentis modo, odora-croco, ſalis guſtu, minùs probari candidum, ſaporem Nardo ſimilem eſſe debere, & cuius odor in vino ſuffer-acti antecedat alios, &c.

AN in Syria & Aegypto naſcatur ignoro. Perquiſiui nen à Medicis Memphiticis, Damaſcenis, & Alepitinis: omnes vno ore negarunt aut in Syria aut in Aegypto gi-. At illud ſcio, neque tam validi odoris eſſe vt Crocum, que Nardi eſſe ſapore. Quòd verò huius in vino ſufferue-ti odorem alios antecedere ſcribit, ea tempeſtate verum ſſe potuit, cùm ignota adhuc eſſent Benjui de Boninas, barum, Moſchus, Calambac (quod Agallochum præ-ntiſſimum eſt) aromata odoratiſſima. Malabatrũ neque in Syria, neque in Ægypto naſcitur.

SCRIBIT Auicenna lib. 2. cap. 259 iiſdem facul-

tatibus

tatibus præditum eſſe cum Nardo, foliaq́ eſſe Saiſifta* *in paludibus generari, lentis paluſtris modo aquis innat[…] re ſine radice, nonnullosq́ putaſſe foliis Nymphææ*[b] *eſſe [...]mile, eiusq́ oleum Laſerpitij & olei crocini facultatem [ha]bere, valentius tamen eſſe.*

*Sabeſeſtam vulg. exemp.

SED *cùm certum ſit, Arabes in hoc medicamento Gr[æ]cos per omnia ſecutos eſſe, & abunde ſatis Græcorum op[i]nionem falſam eſſe demonſtrauerimus, plura in medi[um] eſſe proferenda non duximus. In hoc autem omnes conu[e]niunt, vrinam ciere, oris halitum commendare, veſtes [ab] eroſione tueri, eaſdemq́ cum Nardo vires ſortiri.*

Græci Malabatri hiſtoriā ignorarunt.

SVNT *ex recentioribus nonnulli, qui Malabatrum ſi[bi] ignotum eſſe ſcribant. Illi mea ſententia cordatè loquunt[ur]. At ij falli videtur, qui folium Caryophyllorum eſſe aſſerun[t], quandoquidem regio, vbi Cariophylli naſcuntur, bien[...] ferè itinere abeſt ab ea in qua Malabatrum prouenit.*

Folium Indum Caryophyllorum folium non eſt.

SCRIBIT *Franciſcanus quidam in Aethiopia gign[i ...] ſibiq́ datum eſſe cum inſcriptione foliorum Canellæ. S[ed] valde hallucinatur. Nam in Aethiopia nulla eſt Canel[læ] arbor, neque Folium ſimiliter. Fieri autem poteſt; vt a[d] eum miſſa ſint Canellæ folia cum ipſa Canella: ea eni[m] non multum à folio differunt Indo, niſi quod Canellæ f[o]lium anguſtius & minùs acutum eſt, tribusq́ illis coſtis ſi[ue] neruis caret, quos Folium Indum habere diximus.*

Folium in Æthiopia nō naſcitur. Canellæ folium.

NON *opus erat* ἀντιϐαλλομένῳ, *ſi diligentiores eſſe[nt] pharmacopolæ & medici Luſitani: ſiquidem tanta eius c[o]pia hinc exportari poterat, quæ vniuerſæ Europæ ſufficere[t]. Eius autem penuria, Canellæ foliis vtantur, ſi ea nanc[i]ſcentur: ſin minùs, Spica Nardi, non autem Maci, vt v[o]luerunt nonnulli. Iubet etiam Auicenna, lib. 2. cap. 259. in[terprete] terprete Bellunenſi,* Thaliſafar[c] *ſubſtitui; ſed quid ſi[bi] velit Thaliſafar, planè ignoro.*

Folij ſuccedaneum.

Thaliſafar.

a Folium Indum quale hîc Auctor deſcribit, ad nos etiamnum a[d]fertur, ipſis tenuioribus ramis interdū adhuc inhærens, & integru[m] quale nos hîc expreſſimus: guſtu laurini ferè folij. Longè vero ill[...] diff[...]

re à Caryophyllorum folio, quod poſtea deſcribetur: ipſorum
a tenuiorum ramuſculorũ cortex aromaticum quiddam ſapit.
us hiſtoriam cum Betre confundit Amatus enarratione XI. &
XIII, Cap. de Malabathro, & Malabathrino.

ITERVM cùm nunc ſub prælo eſſet noſtra hæc Epitome, ac-
ab Ampliſſimo viro Domino Iacobo Antonio Cortuſo fructũ
dam exiguum glandis forma cũ hac inſcriptione, *Fructus Canel-
uorundam ſententia: ex aliorum verò ſententia Tembul conuoluoli in In-*
cum quoniam intellexeram interdum vnà cum folio Indo vul-
ad nos adferri, atque id legitimum eſſe folium ex Garciæ noſtri
iptione coniiciam, (quandoquidem Tembul fructus longè ſit
ſus, vt ex Betre deſcriptione colligere licet) adpingendum hîc
ui ea magnitudine qua ad me miſſus eſt.

git hîc noſter Auctor foliis Golfam ſimile, quod ego Nymphææ Golfam.
di, ſiquidẽ aliam interpretationem habere non potui. At noſtra
plaria nuſquam Golfam meminerunt, ſed *Neruidem Indæ*, id eſt
æ Indicæ: quod ſatis euidens eſt argumentũ, Auicennæ Interpre-
u plurimis lapſum eſſe, aut aliũ inueniri Auicẽnam Arabicum.
go per Thalitaphar Auicennam intelligere puto id quod lib. 2.
594. Taliſifar deſcribit, quodque noſter hîc Auctor Macerem
corum ſignificare ſequenti capite dicet.

De Maci. CAP. XX.

NON *dubium eſt, quin Macis, de quo nunc acturi ſu-
, plurimùm à Macere Græcorum diſcrepet, ſi vtriuſque
iptionem & facultates conſideremus. Cùm igitur re-
iorum quidam*[a] *ſatis manifeſtè id demonſtrarint, non
eſſe exiſtimaui eorum argumenta hîc recenſere. Sed
æ precium me facturum putaui, ſi Macis & Myriſticæ
s hiſtoriam hîc breuiter contexerem, quandoquidem
corum Macerem hoc tempore ignorari puto.*

EST *igitur arbor quæ Myriſticam nucem & Macim* Nucis Myriſticæ hiſtoria.
*fert, Pyri magnitudine, foliis eiuſdem, ſed breuioribus &
otundis; ſiue, vt veriùs dicam, arbor eſt Perſicæ malo
d abſimilis, breuioribus tamẽ foliis. Fructum fert denſo
imento munitum, quod per maturitatem dehiſcit, atq;
iorem corticem ſiue membranam, quæ nucem cum ſuo
mine ambit, oſtendit. Tenuis illa membrana Macis eſt.
xterno illo operimento ſiue puluinato calice nullã men-
em facimus, tametſi ſaccharo conditus*[b] *plurimum hîc
mendetur (cùm ſit odoratus & grati ſaporis) in morbis
ri, vteri, & neruorum. Maturo fructu, & dehiſcente,*

vt di-

vt dixi, primo illo operimento calicum echinatorum caſtaneas amplectuntur, (calicum qui iuglandes no veſtiunt dicere malim) modo: Macis Cocci inſtar rube conſpicitur, pulcherrimo aſpectu, bene onuſtis præſertim boribus. Exſiccata nuce, dehiſcit etiam Macis; & flac cente rubore, aureum quodammodo colorem acquirit. pretium triplo maius quàm Nucis Myriſticæ.

E X *Banda etiam aduehitur Nux myriſtica aceto c dita in fictilibus, qua nonnulli in acetariis veſcuntur: maior eſt eius copia quæ ſaccharo excepta adfertur.*

Nucis myriſticæ natales. N A S C I T V R *autem hæc arbor in Inſula Banda. ueniri etiam tradunt in Maluccis, ſed non eſt fructif quemadmodum nec ea quæ in Zeilan prouenit.*

Nux myriſtica veteribus ignota. F V I T *autem hæc nux cum ſuo Maci veteribus Gr incognita, quemadmodũ Auenrois*[c] *etiam teſtatur, qui medicamentum ex eorum numero recenſet, quæ Græcis cognita fuerunt: quamuis Serapio lib. ſimpl. cap. 2. in hu medicamenti deſcriptione, Græcorum auctoritate nitat*

H V I V S *meminit Auicenna lib. 2. cap. 456. N* Taliſſfar. *quam ſub nomine Taliſiſar lib. 2. cap. 694. deſcribit, Gr corum Macer eſt.*

Chryſobalanus Galeni. E O S *qui noſtram Myriſticam nucem Chryſobalan Galeni eſſe volunt, ſatis conuincunt cùm forma, tum co & temperamentum.*

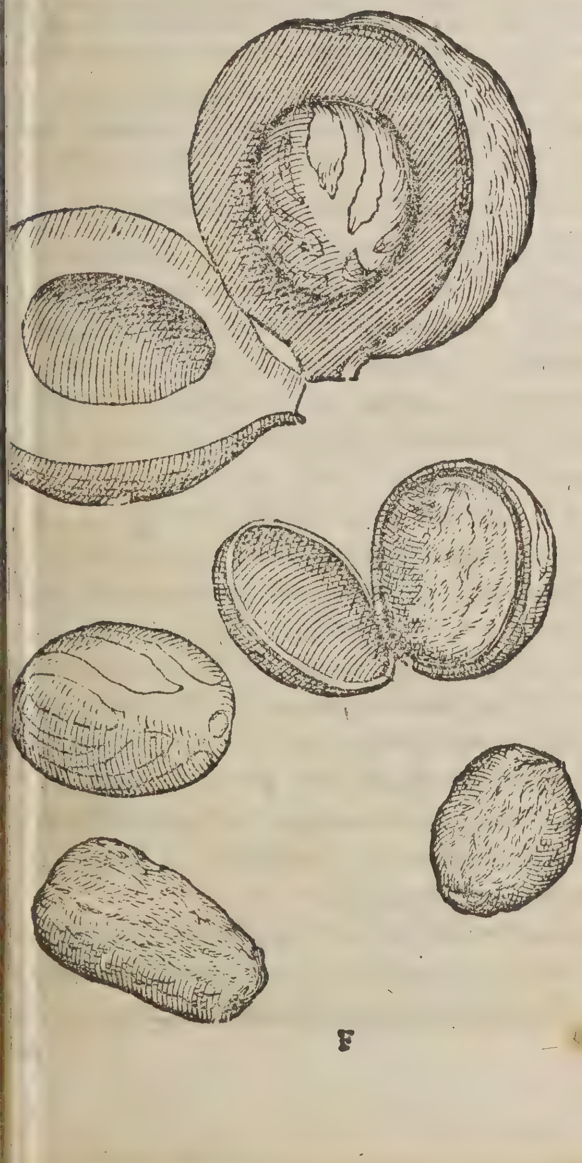
Palla, Bunapalla, Iapatri. Iaifol. Iauſiband. Beſbaſe. C E T E R V M *hæc nux ab incolis eius regionis vbi na ſcitur,* Palla, *Macis verò* Bunapalla *vocatur: in Dec nux ipſa* japatri, *Macis verò* jaifol. *Auicenna libro cap. 503. lingua Arabica nucẽ vocari ſcribit* jauſiband, *eſt, Nux Bandenſis, Macim verò* Beſbaſe, *cuius nomi deriuationem numquam ſcire potui.*

H Æ C *ſunt vera & legitima nomina Arabica, tame plerique Mauritani & Arabes & Turci aliis nominib vtantur, quæ temporum iniuria deprauata ſunt, vt etia in Serapione pleraque inueniuntur.*

M A C.

MACIS *autem appellatur ea membrana quæ nucem* Macis à Macere nomen ſumpſit.
·le ctitur, à Maceris ſimilitudine, quem Græci rubentem
ngunt.

X MYRISTICA CVM EXTERNO OPERIMENTO MACI OBVOLVTA, ET PVTAMINE EXEMTA.

Ex Maci fit oleum in neruorum morbis vtiliſſimum.

a Conſule Matthioli Commentarios in lib 1. Dioſcoridis de m
ria medica, cap. de Macere. Ludouic. Roman lib. 6. cap 24. & M
milianus Tranſil. de Moluccis inſulis Nucis Myriſticæ hiſto
tradunt.

b Aduehũtur etiam ad nos integræ nuces myriſticæ ſaccharo c
ditæ, quarum ſummum operimentum craſſum & denſum eſt,
iuglandibus, mox ſequitur Macis ligneũ putamen ambiens, quo
ipſa includitur, rotunda ferè: tametſi interdum inueniatur obl
gum quoddam genus, mas vulgo appellatum, & mulieribus alia
se longè vtilius æſtimatum. Nos & nucem integram ſummo op
mento per medium ſecto, vt ligneum putamen ſuo maci inuolu
oſtendat, & nucem putamine fracto, oblongamque illam ſeu ma
eadem tabella exprimi curauimus.

c Aut alia habet noſter hic Auctor Auenrois exemplaria, aut
ſtra mendoſa ſunt. Nam ſecundùm noſtra exemplaria Auen
5. Collig. cap. 42. ſuam ſententiam Galeni auctoritate ſtabilit.

De Caryophyllis. CAP. XXI.

Caryophyllon Dioſc. & Gal. ignotum.

N V S Q V A M *Dioſcoridem, aut Galenum Car
phyllorum mentionem feciſſe inuenio: tametſi Serapio
Galeni auctoritate de Caryophyllis tradiderit. Quamobr
crediderim aut Galeni librum, in quo de Caryophyllis d
ſeruit, periiſſe (nam liber de Dinamidiis falsò Galeno a
ſcribitur) aut Pauli potiùs quàm Galeni teſtimonio de
Serapionem ſcripſiſſe.*

C A R Y O P H Y L L I *meminit Plin. lib. 12. cap. 7.
hanc ſententiam: Eſt, inquit, etiamnum in India Pipe
grani ſimile, quod vocāt Garyophyllon, grandius fragiliusq*

Calafur. Chanque. Armufel. Carrumfel.

C E T E R V M *Caryophyllon, ſiue Garyophyllon v
catur Arabibus, Perſis, Turcis, & pleriſque omnibus fe
Indis* Calafur: *in Maluccis verò, vbi ſolùm gignitur, tu
etiam in his regionibus dicitur* Chanque. *Nomina aute
quæ in Pandectario ſunt* Armufel *&* Carrumfel, *a
imperitia librarij Arabici corrupta ſunt, aut ætatis vitio. S
de nominibus minimè eſt altercandum, quandoquidem r
ipſa omnibus perſpicua eſt.*

Caryophylli natales. Maluccæ inſulæ.

N A S C I T V R, *vt dixi, dumtaxat Caryophyllon i
Maluccis inſulis, quæ ſunt quinque numero (quarum pr
maria eſt Giloulo) nec procul nimium à mari, nec etiā loc*

mar

GARYOPHYLLI, CVM SVO FOLIO ET FRVCTV, VIVA IMAGO.

Caryophyllon in Maluccis dumtaxat fructiferum.

mari nimis vicinis. Naſcitur etiam in Zeilan, nonnullis alijs locis, ſed nullibi fructifera eſt arbor, quàm in Malucci

Caryophylli hiſtoria.

PORRO *arbor eſt Lauri forma & magnitudine, f liis etiam laurinis, ſed anguſtioribus, multis prædita ram copioſo flore, primùm cãdido, deinde vireſcente, poſtremù rufeſcente, qui induratus, eſt Caryophyllum ipſum*[a], *cl uum vocant, quòd capitatus ſit in modum claui, exertis aduerſum quatuor denticulis ſeſe ſtellatim decuſſantibu Prouenit in extremis ramulis Myrti modo. Eſt autem fl hic viridis (vt à fide dignis viris accepi) adeò odoratus, reliquos flores odoris ſuauitate ſuperet. Cultores flagella altiores ramos arboris, emundato priùs circa arborem ſo ſiquidem nullum genus graminis ſub ea naſcitur, omne ſuccum ſiue humorem ad ſe attrahente arbore. Decuſ Caryophylla biduum aut triduum ſiccantur, deinde aſſe uantur, & Malacam aliasq́ prouincias mittuntur. Quæ arbore hærent, craſſiora fiunt, nec ab alijs niſi vetuſtate d ferunt. Quare non rectè Auicenna lib. 2. cap. 318. craſſi rem hunc fructum marem facit. Magni prouentus aug rium eſt, ſi arbor plures flores produxerit quàm folia: idci non debent nimium flagellari arbores, quia vehemens & nimia flagellatio ſteriliores efficit. Pediculi oblongi, è qu*

Fuſti.

bus dependent flores, vulgò Fuſti vocantur. Folia tanta od ris ſuauitate non fragrant, vt ipſum Caryophyllum: ſed n que ipſi rami odori ſunt, niſi aliquantulum ſiccati.

Caryophylli arbor non colitur.

NASCITVR *autem ipſa arbor ſponte ex Caryophy lis decidentibus. Nam cùm nunquam huic deſit pluuia q fructui alimentum præbeat, qui in terram decidit; enaſcu tur arbuſculæ quæ intra octennium quidem adoleſcunt, centeſimum verò annum perdurant, quemadmodum i incolæ teſtantur.*

Caryophyllegium.

COLLIGITVR *Caryophyllum à decimo quinto Se ptembris vſq in Ianuarium & Februarium, non manu, nonnulli volunt, ſed violenta flagellatione, vt iam dixi.*

ERRAN

ERRANT qui Caryophylli & Moſchatæ nucis arbo-
n eandem eſſe putant. Nam Nux rotunda ferè folia ha-
,Pyri foliis ſimilia. Caryophyllum verò, folio eſt Lauri [b].
æterea Caryophyllum defertur in Bandam inſulam pro-
inde diſsitam, quæ Nucem profert.

Caryophyllorũ Gummi.

SCRIBIT Auicenna libr. 2. cap. 318 gummi Ca-
phyllorum ſimili facultate præditum eſſe cum Terebin-
na reſina. Hanc ob cauſam percontatus ſum ab iis qui
Maluccis Caryophyllum aduehunt, ſed negant ſe huiuſ-
di gummi vidiſſe [c]. Non negauerim tamen omnes ferè
ores gummiferas eſſe, præſertim ſi vulnerentur. Sed ha-
ius nemo, quod ſciam, expertus eſt.

Caryophylla olim apud Maluccanos neglecta.

NVLLIVS autem pretij fuiſſe Caryophylla intelligo
d Maluccanos, donec eò delati nauibus Chinenſes, inde
gnam eorum copiam in ſuam regionem exportarunt, &
e in Indiam, Perſiam, & Arabiam. Conſeruari autem
a bonitate audio Caryophylla, ſi marina aqua inſper-
tur, alioqui teredinem ſentire.

Caryophyllorum vſus.

MVLTIPLICIS vſus ſunt Caryophylla tum ad ob-
a, tum ad medicamenta: magis tamen expetuntur in
a craſsiora illa & annotina Caryophylla; à nobis verò te-
ra, quæ adhuc viridia aceto & ſale apud Maluccanos
liuntur, ſed his teneriora ſaccharo aſſeruantur, mirum
odum palato grata. Luſitanicæ mulieres quæ iſtic ha-
nt, è Caryophyllis viridibus aquam ſtillatitiam organis
unt, mira odoris ſuauitate fragrantem, & cordis affe-
is vtilem. Nonnulli ſudores mouent iis qui lue venerea
xantur, Caryophyllis, nuce Moſchata, maci, pipere lon-
& nigro. Alij Caryophyllorum puluerem capiti admo-
aduerſus capitis dolores à frigida cauſa prouenientes.
lieres Indicæ tum etiam Luſitanicæ illa mandunt com-
dandi halitus gratia.

Caryophylla condita.

Aqua ſtillatitia è Caryophyl.

Caryophyllati flores.

NASCVNTVR flores, qui à Caryophyllorum odo-
aryophyllati nuncupantur, etiam in Chinarum regio-

 ne, ſed

nè, ſed nequaquam odoris ſuauitate ita commendati, qui apud nos aſſeruantur.

Fructus Caryophylla olens.

E ST *etiam in inſula cui D. Laurentio nomen, fruc quidam Auellanæ magnitudine cum ſuo putamine, aut amplior, qui Caryophylla redolet, ſed incõpertis adhuc v*

a Imò Caryophyllum ipſum nihil aliud eſt, quàm rudiment fructus, quemadmodum in malis, pyris Punicis atque pleriſ aliis videre eſt. Nam flos ipſe, qui quaternis foliolis conſtat, h fructus rudimento inſidet, multis fibris plenus, veluti Myrti flos rè. Caryophyllum etiam deſcribunt Ludouicus Romanus, libr cap. 25. & Maximilian. Tranſil. de Maluccis inſulis. At quem M. P lus Venetus lib. 2. cap. 38 exhibet, planè alia eſt planta.

b Huius folium Laurino eſt anguſtius, Salicis aut Perſicæ mali lio ſimillimum, oblongiori tamen pediculo. Huiuſmodi aliquar vidimus vnà cum Caryophyllorum ramulis muria cõditis. Eos c folio & fructu exprimi curauimus.

c Inter Caryophylla quæ Antuerpiam adferuntur, inuenitur in dum gummi ex atro rufeſcens, odorum ſanè, & quod prunis i ctum Caryophyllorum odorem refert. Id fortè erit gummi ab A cenna commemoratum; quod tamen affirmare non auſim, cùm vires nondum ſint exploratæ.

De Pipere.* CAP. XXII.

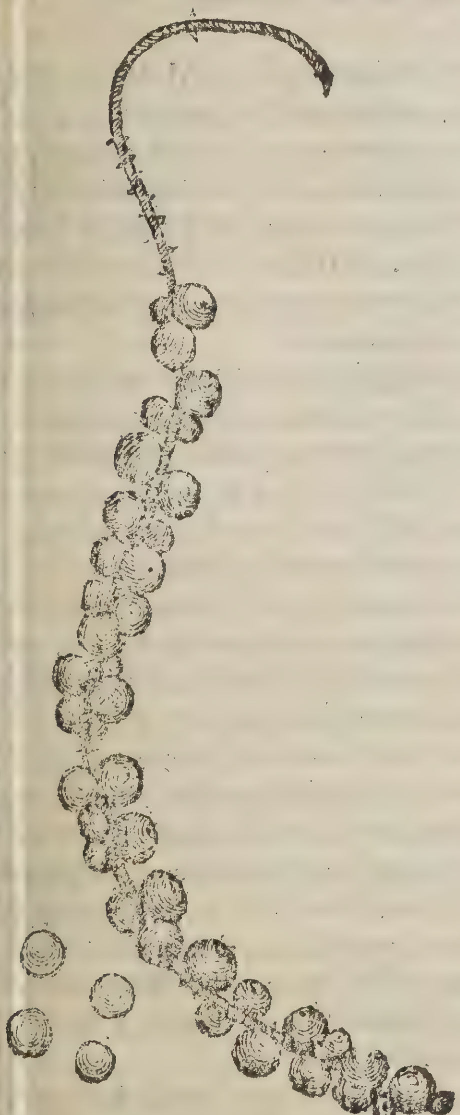
Piperis natales.

M A X I M A *Piperis quantitas prouenit in Malau tota ea maritima regione quæ à Promontorio Comorim Cananor vſque pertingit. Naſcitur etiam in Malacæ ma timis, ſed bonitate ſuperiori cedens, & magna ex pa inane. Prouenit ſimiliter & in inſulis Iauæ vicinis, & Su da, & Cuda, aliiſq́; locis. Sed id totum in Chinarum reg nem deportatur, & loco natali conſumitur, præter id qu in Pegu & Martaban exportatur. Potiſſima etiã eius p quod in Malauar gignitur, in vſum incolarum cedit, ta etſi regio admodum ampla non ſit; nonnihil etiam à ma timis eius regionis populis abſumitur: Pars defertur in I lagate bubulis coriis: & magna copia (tametſi regio ma dato ſit vetitum) à Mauritanis per mare Erythræum exp tatur, id ſuffurantibus ipſis incolis.*

E Æ *ſunt regiones quæ Piper gignunt, quamquam inuenitur ſupra Cananor, quà Septentrionem ſpectat: adeò exigua quantitate, vt ipſis incolis non ſufficiat, &*

te

PIPERIS VVA AD VIVVM EXPRESSA.

terno importato opus habeāt. Etenim non gaudet hæc pi

Piper iuxta Caucaſum non naſci.

ta locis deſertis & mediterraneis. Quàm verò proc
Caucaſo monte diſſitæ ſint hæ regiones, ex topograp
chartis ſatis patet.

Molanga. Lada. Filfil. Fulful. Darfulful. Meriche. Morois. Pimpilim.

NOMEN *eſt Malauarica lingua* Molanga, *Ma*
tana verò Lada, *Arabibus medicis tum vulgo* Filfil; *ta*
etſi Auicenna libr. 2. cap. 557. & 558. ſecundùm Be
nenſis tralationem Fulful, *& Piper longum* Darful
appellet, & Fulfel, *quem ſecutus eſt Serapio, lib. ſimp.*
367. vterque Arabs. In Guzarate & Decan Meric
& in Bengala Morois *: longum verò, quod ſolum*
iſtic prouenit, Pimpilim.

MIRVM *nō eſt, ſi Theophraſtus, lib. 9. cap. 22. D*
lib. 2. cap. 153. & hos ſecutus in pleriſque Plinius, lib.
cap. 7. Piperis plantæ formam ac notas ignorauerint, &
digenam in ea deſcribenda fidem ſecuti ſint, ob region
diſtantiam. Quòd verò Arabes in eodem errore verſati
& nonnulli etiam ex recentioribus, illud mirum.

Piperis hiſtoria.

SERITVR *autem Piperis planta ad radices alte*
arboris (magna certè ex parte iuxta Faufel *arborem*
Palmam plantatam vidi) ad cuius vſque faſtigium ſeſe
uoluendo ſcandere ſolet: foliis raris, mali Aſſyrij effigie,
minoribus, & per extremum acutis, virentibus, guſtu ca
dis aliquantulum, & folium Betre ſiue Betle, cuius a
memini, ſapiētibus. Fructus vuarum modo racematim
hæret, minores tamen ſunt Piperis racemi, & ipſe fruc
minor, ſemperq́; virens, donec ſiccetur, & plenam matu
tatem conſequatur, quæ incidit circiter mediū Ianuariu

Dioſcoridis lapſus.

Radix puſilla, non Coſto ſimilis, vt voluit Dioſcorides, lib
cap. 150. quandoquidem Coſtus radix non eſt, ſed lignu
vt peculiari capite dicemus.

Exigua inter plantam Piperis nigri & albi differentia.

INTER *plantam quæ Piper nigrum fert, & e*
quæ candidum, tam exigua eſt differentia, vt à ſolis inco
diſcerni poſſint: quemadmodum vitem quæ vuam fert

gram,

m ab ea quæ candidam fert, non dignoſcimus, niſi cùm
s habent, & illas quidem maturas.

QVÆ autem lõgum Piper profert, longè alia eſt plan- Piper longũ.
etenim non plus habet ſimilitudinis cum ſuperioribus,
m faba cum ouo. Præterea Piper longum in Bengala
citur, quæ regio quingentarum leucarum ſpatio à Ma-
ar diſtat, vbi Candidum & Nigrum gignuntur.

PRETIVM longi Piperis in Bengala eſt vnius Luſita-
aurei cum ſemiſſe in ſingulas centenas libras. In Cou-
verò vbi plurimũ Nigrum naſcitur, quinq; aureis emi
ant centenæ libræ: ſed ab hinc quadriennium aut quin-
nnium, quòd in alias etiam regiones importari cœpe-
quindecim aut viginti aureis emendæ ſunt. Piperis au-
nigri pretium in centenas libras eſt duorum Luſitani-
m cum ſemiſſe natali loco: at in Bengala duodecim
itanicis emuntur totidem libræ.

CANDIDI plantæ rariores ſunt, nec niſi certis Ma- Piper album ratum.
r & Malacæ locis raræ naſcuntur. Solet Magnatum
ſis inferri: eo enim vtuntur quemadmodum nos ſale[a].
enis reſiſtere & ocularibus medicamentis vtile eſſe
unt, quod & Dioſcorides libr. 2. cap. 150. anno-
t, atque vtinam totam huius plantæ hiſtoriam tam
deſcripſiſſet.

SED nec Braſma vocabulum, quod apud eundem Braſma.
ſcoridem ibidem legitur, nec Brechmaſin, quod apud Brechmaſis.
ium, libr. 12. cap. 7. vnquam his in regionibus audi-
ut auditum puto.

CONDIVNTVR aceto aut ſale virentes adhuc &
aturi Piperis nigri racemi,[b] & vſui aſſeruantur.

ARABES & Perſæ medici Piper calidum tertio or- Piperis temperamentũ.
conſtituunt. Sed Empirici, cuiuſmodi ſunt maxima
Indicorum medicorum, frigidum Piper faciunt, vt &
que alia aromata quæ excalfaciunt.

RATOS autẽ omnes Medicos volo, vt Piperis can-

didi loco (quod calidius eſt & odoratius) Nigrum non p ſcribant, niſi candidi ſit pœnuria. Similiter ne longum per candidi aut nigri loco ſubſtituant, cùm prorſus div ſæ ſint plantæ, & nigrum cum candido magis conuenia

CETERVM *ne quod Piperis genus deſit, mention hîc ſubiicere libuit eius Piperis quod lingua Malauari*

Piper Canarinum.

Canara nomen ſumpſit. Eſt autem inane, illóque vtun ad pituitam à capite euacuandam, dentiumq; dolores: n nulli & in Cholerico quem vocant affectu. Eius autem f mam deſcribere ſuperuacaneum exiſtimo, quoniam in ſitaniam non deportatur.

* Piperis hiſtoriam etiam deſcribit Ludou. Roman. lib. 5. cap. & lib. 6. cap 19. ſed paululum à noſtro Auctore variat.

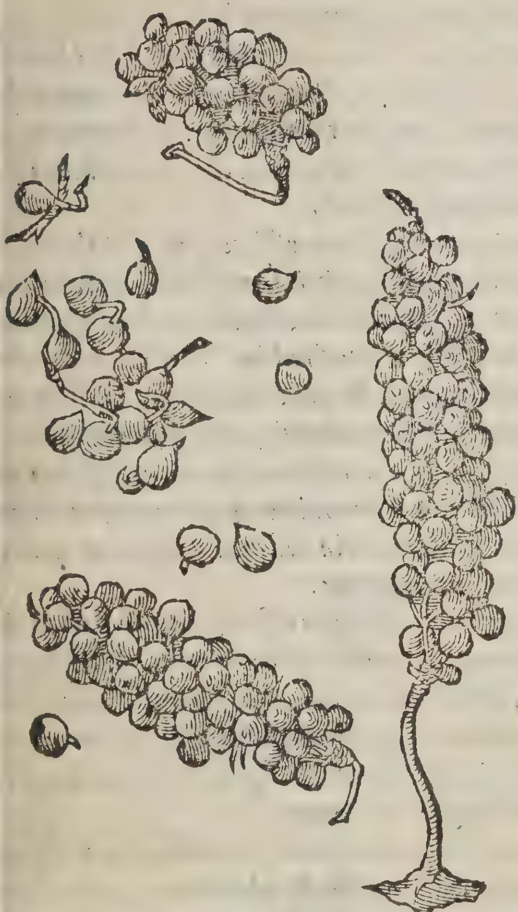
a Vidimus Vlyſſipone candidum Piper; & inde nobiſcum att mus grano non rugoſo, ſed pleno, acriore & odoratiore quàm grum, Vlyſſipone tamẽ neglectum. Ex Indiis verò copioſum, ſal quod medicamentis ſufficeret habere poſſemus, ſi Luſitani Pharn copolæ paulo diligentiores eſſent. Inuenitur tamen interdum A uerpiæ apud myropolas nigro permiſtum.

b Eiuſmodi racemos interdum cum Gingiberis radicibus mu conditis Antuerpiæ repetire licet, oblongos quidem illos & graci neque ita farctos vt ſunt vuarum racemi. Eius iconem ad viu expreſſam hîc adiecimus.

OLIM Antuerpiam inuehi ſolebat aliud Piperis genus, quod ſitani Pimenta del rabo, id eſt, caudatum Piper appellabant: ſed n tuens Rex Luſitanus ne legitimum Piper alterius inuectione vileſ ret; id ampliùs inuehi edicto vetuit. Erat id Cubebis ferè ſimi pediculo ſubnixum exiguo, rotundum, plenum, aliquantul rugoſum, nigricans, eadem acrimonia qua Piper præditum, arom ticum, racematim (vt ab iis qui racemos habuerunt, didicimus) hærens Amomum, nonnulli periti perperam exiſtimarunt. Eius a tem iconem, qualem ab optimo viro Iacobo Gareto iuniore acce mus Londino, M. D. XC. hîc exprimere iuſſi.

ALTER

ALTERA CAVDATI PIPERIS IMAGO IAC. GARETI.

De Cubebis. CAP. XXIII.

AMETSI *Cubebis raro in Europa vtamur, niſi in* *poſitionibus: attamen apud Indos magnus earum in* *maceratarum eſt vſus ad excitandam venerem; tum* *in Iaoa ad excalfaciendum ventriculum.*

PPELLATVR *hic fructus ab Arabibus medicis* ebe & Quabeb; *à vulgo* Quabebechini: *in Iaoa,* *vbi* Cubebe, Quabeb, Quabebechini,

Cumuc, Cubabchini. *vbi frequens naſcitur*, Cumuc ; *à reliquis Indis* ; *præ*
quam in Malayo, Cubabchini. *Non eſt autem no*
huic fructui inditum, quòd in China naſcatur, quando
dem ex Cunda & Iaoa, vbi plurimus eſt, in Chinam pe
ratur : ſed quoniam Chinenſes, qui Oceanum Indic
nauigabant, hunc fructum, quem in iam enumeratis in
emerant, cum aliis mercibus in alios maris Indici portu
emporia tranſuehebant.

Cubebe hiſtoria. CETERVM *ſimilis eſt hæc planta Malo vulgari,*
nor tamen, foliis Piperis, ſed anguſtioribus, per arbores
deræ, aut, vt veriùs dicam, Piperis modo repens, non M
effigie, aut foliis Myrto ſimilibus. Fructus racematim co
ret, non quidem vt in vua coniunctim, ſed ſingulis gr
ex ſuis pediculis dependentibus. Flos eſt odoratus.

Monachorum lapſus. SILVESTRIS *eſt hæc planta, & ſponte naſce*
non domeſtica, neque multorum generum, vti falsò Mo
chi Commentatores in Meſuen ſub finem primæ pa
diſt. 1. cap. 36. putarunt.

Cubebæ decoctę ad nos perferuntur. TANTA *autem in exiſtimatione eſt fructus hic eti*
vbi naſcitur, vt eum incolæ decoquant, antè quàm eff
ſinant, metuentes ne alibi ſatus enaſcatur. Hinc fieri pu
vt corruptioni magis ſit obnoxius, cùm hîc, tum in Euro

HÆC *à Luſitanis fide dignis accepi, qui longo temp*
in inſula Iaoa habitauerunt.

Cubebę non ſunt Piper. NON *eſt Piperis genus (vt putant nonnulli) quoni*
plurimum Piper ex Cunda aduehitur, quod nihil differ
Malauarico. Hæc verò planta cum fructu diuerſi gen
eſt, minimáque quantitate iſtic naſcitur.

Matth Siluatici error. PVTAT *Matthæus Siluat. cap. 381. ex Serapionis*
Arabum auctoritate Cubebas nihil aliud eſſe quàm Dioſ
ridis Myrtum ſilueſtrem, quem Ruſcum vocat; aut Car
ſium Galeni. Sed fallitur. Nam cùm Serapio, aliiq; Ara
qui in lingua Græca multũ verſati non erant, à Dioſcori
& Galeno nihil eſſe prætermiſſum exiſtimarent, ſi quas
culta

tes in ſimplicibus à Græcis deſcriptis, inuenirent con-
ntes cum iis quibus prædita erant Indica medicamẽta
u tantùm illis cognita, idem medicamentum eſſe ilico
derunt. Non eſſe autem myrtum ſilueſtrem, clarius eſt
n vt demonſtrari debeat. Carpeſium verò aliud eſſe à
bis, argumentis euincere poſſem, ſi opus eſſet.

AVDATVR *Carpeſium Ponticum, plurimúmq. in*
naſci tradunt. Sed ſi Cubebæ ſunt Carpeſiũ, cur Cu- Carpeſium non eſſe Cubebas.
ex India petunt Turci & Syri, magnóque redimunt;
non inuecto vti poſſent, & ſine magno ſumptu? Car-
n item Galenus lib. 1. de Antidot. deſcribit feſtucarum
um modo: quàm verò feſtucis diſsimiles ſint Cubebæ,
non videt?

ON *defuerunt, qui Cubebas aſſerere ſint auſi Viticis* Cubebæ Viticis fructus non eſt.
men: cùm verò vtriuſque hiſtoria & facultates planè
iles, talium ſententiam omnino conuellant, plura de
gere ſuperuacaneum eſſe duco.

FAGARA AVICENNÆ.

ıbebarum facultates in memoriam mihi reuocarunt Fagaræ
am apud Auicennam, quæ ferè iiſdem cum Cubebis viribus
a eſt. Cùm igitur commodiorem in hac Epitome locum non
m, cui eius iconem & hiſtoriam infererem; operæpretium me
um exiſtimaui, ſi eam hîc darem.

r itaque Fagara fructus Ciceris arietini magnitudine, cortice
conſtans ex cinereo nigricante, cui ſubeſt tenue putamen nu-
continens ſatis ſolidum, & tenui nigráque membrana obdu-
ctum

ctum. Integer fructus cum magnitudine tum forma & colore a
ſimilis eſt ei quem noſtræ offi.inæ Cuculum Indum, Itali Coc
di leuante appellant, vt primo aſpectu fallere, & pro eo ſumi poſ

MEMINIT huius Auicenna cap. 266. in hunc modum. Fa
quid eſt: granum ſimile Ciceri habens granum Mahaleb, & in c
cauitate eius eſt granum nigrum ſicut Scchedenegi, & aſportatu
Sofale. Collocat verò eam in tertio calefacientium & ſiccantium
dine, atque ſtomachi & hepatis frigiditati vtilem eſſe, conco
nemque iuuare, & aluum conſtringere ſcribit.

De Cardamomo. CAP. XXIIII.

Cardamomum.

QVOD *Cardamomum vocant, Aroma eſt illis in*
gionibus probè cognitum, in quibus magnus eius vſus
Huius etiam magna pars in Europam, Africam, & Aſ
euebitur. Quàm verò rectè ſit illi inditum Cardamomi
men, aliis diſceptandum relinquo. Auicenna lib. 2. cap. 1
ſanè peculiare caput inſtituit de Saccolaa, quod duûm
generum tradit, alterum Saccolaa quebir, *id eſt, m*
gnum; alterum verò Saccolaa ceguer, *id eſt, minus.*
nominibus cognitum eſt vtrumque Cardamomum, c
Medicis Arabibus, tum Mercatoribus.

Saccolaa quebir. Saccolaa ceguer.

I N *Malauar vocatur* Etremelli, *in Zeilan* Ençal
Bengala verò Guzarate, & Decan, interdum Hil, *int*
dum Elachi, *idque inter Mauritanos; nam à Gentil*
indigenis omnium prouinciarum enarratarum Dore *n*
cupatur. Quæ diuerſitas ſummam illam nominum con
ſionem inter Arabes ſcriptores peperit (etenim nonnulli
dicis vocabulis vſi ſunt, alij verò Arabicis) & multis erra
occaſionem præbuit. Nam quod alterum Serapio Sacc
laa, *alterum* Hilbane *vocat, mendoſum eſt exemplar,*
Hil *dumtaxat ſcribendum erat. Etenim ſi* Bane *om*
adiiciendum volumus, potiùs Bara *dicendum erat, q*
lingua Canarina magnum ſignificat.

Etremelli. Ençal, Hil. Elachi. Dore. Hilbane.

N I H I L *igitur aliud eſt* Saccolaa *omnibus Arabi*
nuncupatum, aut Saccule *Auicennæ, aut* Elachi, *qu*
quod Cardamomum vulgò appellãt, veteribus cum Gra
tum Latinis planè ignotum, vt ex eorũ monumentis coll
re licet. Siquidem Galenus lib. 7. ſimp. med. Cardamom

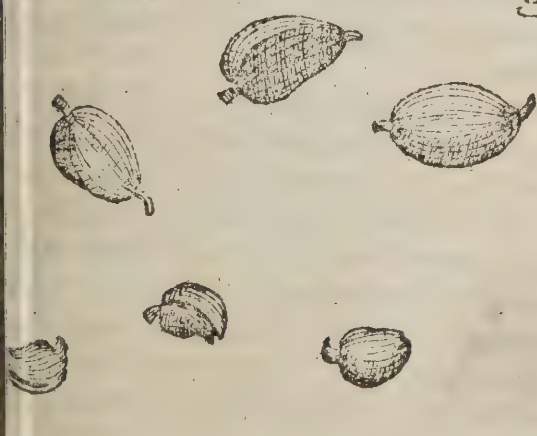
Cardamomum hoc veteribus ignotũ fuit.

ſc

Cardamomum maius vulg.

Cardamomum minus vulg.

*ſcribit non eſſe tã calidæ facultatis quàm Naſturtium,
ſuauius & magis fragrans, cum quadam amaritudine:
omnes notæ noſtro Cardamomo non conueniunt, vt ex
rientia docet. Dioſcorides verò, lib. 1. cap. 5. cõmendat q
ex Comagene, Armenia, Boſphoroq́ deuehitur (tamet
India quoque & Arabia prouenire dicat) eligendumq́
bit plenum, frangenti contumax, guſtu acre, ſubamar
odore caput tentans. Noſtrum contrà Cardamomum in
las regiones defertur, è quibus Dioſcorides ſuũ deuehi
bit. Sed neque id frangenti contumax eſt, neque caput
tat, neque amarum, neque guſtu adeò acri, vt Caryoph*

Cardamomi genera 4. Plinio.

PLINIVS *lib. 12. cap. 13. quadruplex eſſe Carda
mi genus ſcribit, ſic inquiens: Simile his & nomine, &
tice Cardamomum, ſemine oblõgo. Metitur & eodem n
do in Arabia. Quatuor eius genera. Viridiſſimum ac
gue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maximè l
datur. Proximum è ruſo candicans. Tertium breuius at
nigrius. Peius tamen varium & facile tritu, odorisq́ pa
qui verus, Coſto vicinus eſſe debet. Hoc & apud Medos
ſcitur. Hæc Plinius, tametſi tam Dioſcoridi, quàm ce
Græcis vnicum tantùm extet Cardamomi genus.*

SED *nullum ex prædictis cum noſtro quidquam co
mune habet, quod fragile eſſe debet, ſiliqua candica
granis intus nigris.*

Saccolaa hiſtoria.

SERITVR *verò id leguminũ modo, altitudine, qu
do ſumma, cubiti, in quo dependent ſiliquulæ granula in
dum vſque ad viginti continentes, non, vt Cordus in lib
Dioſc. ſcripſit, Glandis aut Auellanæ magnitudine*[a].

Dauus Terentianus.

HVIC *autem errori occaſionem præbuit Dauus
Terentianus, omnia perturbans, Gerardum Cremon
ſem*[b] *interpretem intelligo, qui cùm hoc medicamen
ignoraret, nomen illi ex Græcis pro arbitrio indidit, tan
legitimum Arabicum nomen in integro & non mutat
reliquiſſe præſtitiſſet.*

QV

QVAM Ruellij lib.2.cap.5.opinio ſit erronea, qui nō Capſicon, aut Siliquaſtrum pro Cardamomo Mauritarum proponit, omnibus notiſsimum eſt. Ruellij error.

AD ea verò quæ Lacuna libr.1.cap.5. commentariis in Dioſcoridem ſcribit, ſatis proteruè in Arabes inuectus, ſic reſponſum volo: Neq; eius Meleghetam Cardamomum eſſe Dioſcoridis, ſiquidem ignota fuit Dioſcoridi: neque Cardamomum maius coloris eſt cinerei: neque Nigellam tertium id genus quod in officinis haberi aſſerit, quandoquidem Nigella totis his prouinciis non naſcatur. Lacunæ error. Meleghetа. Nigella.

CETERVM non multū fortè refragabor iis qui Cordumeni Arabum, Cardamomum Græcorum eſſe putant: quandoquidem Serapionis & Auicennæ Saccolaa Græcis ignota, vti ſuprà diximus. Quod verò Saccolaa vtendum negent, quoniam Græci de ipſo nihil ſcripſere, non condo; multis enim experimentis comprobatum eſt pleriſque morbis perutile eſſe: eoq; vtendum cenſeo in omnibus compoſitionibus Arabū, & recentiorum qui Arabes ſecuti ſunt. Cordumeni.

MALAGVETAM porrò, ſiue Meleguetam, à nonnullis Paradiſi grana nuncupatam, cuiúſque in Europa vſus Cardamomi minoris loco, non eſſe Cardamomum dixi, quoniam ſæpius cùm in Hiſpania, tum hîc in India perconctatus eos qui è Luſitania in Malaguetam profecti fuerunt, an iſtic Cacolaa ſiue Sacolaa (quod Cardamomum appellamus) naſceretur, negarunt omnes: rurſus Indi interrogati an Malagueta apud eos creſceret, negarunt & ipſi. Deprehendebā tamen Malaguetam ab Auicenna Communzbague dici, eumq; ſcribere ex çofala, cui Malagueta prouincia contermina eſt, deferri: veriſimile autem mihi non videri Auicennam, virum adeò peritum, bina capita de eadem re ſcripſiſſe. His cogitationibus occupato animo, Turcum mercatorem profeſsione Iudæum, in Cochim commorantem reperio, qui diceret ſibi mandatum, vt præter cetera ... mara çacollaa quabir, hoc eſt, Cardamomum maius, Malagueta Cardamomum nō eſt.

emeret : quod me monuit, vt ſciſcitarer an in aliis etiam
gionibus naſceretur. Tandem Regiarum mercium in
lan Curator, Factorem vocant, mihi retulit, iſtic inu
noſtro quidem multo maius, ſed minùs odoratū: rémq.
habere comperi, illius ſpecimine (me curante) ex Ceilai
lato. Accerſitus præterea in Balagate ad curandum
ſtrem Hamjam, *cuiuſdam Regis in Balagate, nomine*
rido, *fratrem, de induſtria medicamentum, in quo C*
damomum maius & minus Arabica lingua, præſcripſ
conſpicere poſſem : vtrumque mihi exhibitum ad med
menti compoſitionem, eadem quidem vtriuſque forma
magnitudo diuerſa, nulla tamē cum Malagueta ſimilit

Saccolaa delectus.

OPTIMVM *autem cenſetur minus, quod odora*
eſt altero, & facultate maius dici poteſt meo iudicio.

PROVENIT *vtrumque in India, præſertim ver*
Emporio Calecut vſq. ad Cananor, tametſi aliis etiam
Malauar, & in Iaoa naſcatur, non tamen adeò copioſ
neque cortice adeò candido.

Saccolaa vſus.

MVLTVS *eius vſus eſt in his prouinciis, ſiquidem*
cum Betre (veluti ſuprà diximus) manditur, pituitaq;
put & ſtomachum expurgat, & Serapiis admiſcetur.

Matth. Siluatici error.

FALSVM *autem eſt quod Matth. Siluaticus cap. 1*
ſcripſit, Indos eius radice aduerſus febris circuitus vti[c]*,*
ſcique in tuberibus quarundam arborum. Nam exili eſt
modum radice, nec niſi ſatum prouenit, ſolo antè igni
peruſto, vt faciliùs enaſcatur.

a Cordus in lib. 1. Dioſ. Cardamomum maius ficus propemodi
magnitudine facit : minus verò Auellana minus. Sed lib. 4. de pl
tis Cardamomum medium Auellanæ grandi æquale facit. Matth
lus ſimiliter Cardamomi iconem ficus forma & magnitudine ex
bet: cùm tamen nihil aliud ſit quàm Melegueta ſuo inuolucro te
quæ ſanè inter Cardamomi vulgaris ſiue Saccolaa Arabum gen
ex noſtri auctoris ſententia recipienda non eſt.

b Pandectarius eius meminiſſe inuenietur cap. 117 in noſtris a
tem exemplaribus apud Rhaſin haud facilè inuenies.

c Nullam huic ſimilem facultatem noſtra Pandectarij, qui M
thæus Siluaticus eſt, exemplaria tribuunt.

De Fauſel. CAP. XXV.

MPROBE *faciunt, qui pro* Fauſel *Santalum ru-*
m ſubſtituunt, quod plerumq; alio ligno rubro perſimili
lteratur: eſt enim vtrumque inodorum, vt in Santalo
imus. Fauſel verò & minoris emitur, nec adulteratum
, poterátque facilè in Luſitaniam deferri cum aliis Aro- Fauſel vulgare eſt.
tibus, ſi aut Pharmacopolæ, aut Medici curioſi magis
nt, idq; adferendum curarent.

DICITVR *autem Arabibus* Fauſel *(tametſi corru-* Fauſel.
Auicenna lib. 1. cap. 262. Filfel *&* Fufel*) tum etiam* Filfel, Fufel.
Dofar & Xaël portubus Arabicis: in Malauar Pac *à* Pac.
go, à Nobilioribus verò Areca*, quo nomine vtuntur Lu-* Areca.
ni qui in Indiis habitant, quoniam primùm ea regio fuit
cognita: in Guzarate & Decan, Çupari*: in Zeilan,* çupari, Poaz, Pinan, Chacani.
az*: in Malaca,* Pinan*: in Couchin,* Chacani.

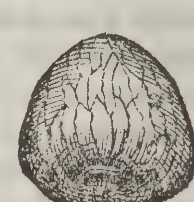
NASCITVR *plurimum in Malauar, in Guzarate* Fauſel natales.
Decan pauca quantitate, idq; dumtaxat in maritimis,
laudatum, præſertim in Chaul, quod defertur Ormuz.
timum item prouenit in Mombaim inſula, quam mihi Mombaim inſula.
x Luſitaniæ dono dedit, excepta emphyteuſi. Laudatur
um quod in regione Baçaim prouenit, atque id defertur
Decan cum hoc quod in Gauchin naſcitur nigrũ & pu-
um, durum admodum, poſtquam ſiccatum fuerit. Naſci-
etiam in Malaca, ſed tam parua quantitate, vt vix in-
s ſufficiat. Item in Zeilan magna copia, ſed candidum,
od in eam partem regionis Decan defertur quæ Cotama-
o paret, tum etiam in Biſnaga. Defertur etiã ex Zeilan
Ormuz, Cambaya, & in inſulas Maldiuas, ſiue Naledi-
s. Et tametſi ſcribat Serapio lib. ſimp. cap. 345. Arabiam
alere Arecam (de mediterraneis locis & magna ex parte
elligendum id eſt) naſcitur tamen laudata, ſed exigua in
ofar & Xaël locis maritimis. Amat enim hæc arbor ma-
ima loca, & mediterranea reſpuit, alioqui magna cum
gentia ſereretur, quoniam ſingulis diebus eam edũt cùm

FAVFEL CVM SVO INVOLVCRO,
& inuolucro exemptum.

AVELLANAE INDI-
cæ genus oblongum.

ritani,tum Moalis (genus hominum id eſt, qui Ali, vt generum Machometi ſectantur) etiam in ſuis ieiuniis à Betre abſtinent. Maſticant enim Arecam cum Carmo,purgandi ventriculi & cerebri gratia. Moalis.

DMISCENTVR Faufel, ſiue Arecæ, eadem quæ i Betre admiſceri diximus: tametſi Betre calidum reca verò frigida & ſicca. Sed & admiſcetur Lycium, iam vtrumque gingiuas confirmat, & dentes ſtabilit, uchum roborat, & vtile eſt aduerſus ſanguinis reiees, vomitus, & alui profluuia. Faufel mixtura.

ST autem ipſa arbor recta, fungoſa materie, foliis æ.fructu nucis Moſchatæ, minore tamen, aut iuglan-exiguis ſimili, intus duro, & candidis rubentibúſque reſperſo, non planè rotũdo, ſed altera parte ſeſſili: quæ n notæ non omnibus Arecæ generibus conueniunt. Inur hic fructus inuolucro admodum lanuginoſo, & foris uo, perquam ſimili Dactilis, cùm maturuit, & antè i ſiccatus ſit. Immaturus verò, ſtupefacit & inebriat. r autem immaturus à nonnullis, vt, veluti temulenti, um cruciatus non ſentiant. Faufel hiſtoria.

CCATVM verò fructum ſic parant. Contuſam nu-Faufel in tenuiſsimas partes cum Lycio, & folio Betre, emptus ſit neruus, maſticant, veluti in Betre diximus, iorem ſaliuam, quæ cruenta eſt, expuunt, eaq́ ratione rum & ventriculum expurgant, gingiuas, & dentes iunt. Potentiores ex Faufel, Lycio, Caphura, Ligno, & Ambari momento, formas orbiculares ſiue paſtillos onunt, quos maſticant. Faufel præparatio & vſus.

CRIBIT Serapio libr. ſimplic. cap. 345. excale, & amaritudinis particeps eſſe. Sed cùm deguſtan, nullum calorem deprehendi; verùm cum inſipidi-adſtrictoria facultate præditum eſſe comperi. Itaque ut Serapionem hanc Arecam non nouiſſe, aut, ſi noue-am numquam deguſtaſſe.

Aqua ex Fauſel. *Ex ea viridi aquam ſtillaticiam vitreis organis elici beo, qua maximo cū ſucceſſu in blioſis alui profluuiis v Sed arcanum id mihi hactenus fuit.*

* Nucem Fauſel cum ſuo integumento nobis aliquando comn nicauit Petrus Coldenbergus Pharmacopola, vir eruditus, & rei h bariæ peritus.

INVENIVNTVR interdum aliæ nuces oblongæ, quæ Fa cum ſuo inuolucro magnitudine ęquant, prędurę, & foris nigric tes, quæ per medium ſectæ Nucem myriſticam mirum in mod æmulantur Fortè Fauſel genus erunt, aut aliquid ſimile. Sed c dumtaxat vetuſtate exſuccas videre licuerit, de guſtu & tempe mento nihil pronunciare poſſum. Vtriuſque iconem expreſſimus

MEMINIT etiam Arecæ Lud. Roman. lib. nauig. 5. cap. 7. in h modum: Edere ſueuerunt (de rege & magnatibus vrbis Calecut quitur) fructum quendam cui *Choſolo* (Fauſel intelligit) nomen Hunc mittit arbor *Arecha* nomine, Palmæ nō abſimilis, quæ caryo gignit, & conſimiles producens fructus. Miſcent inſuper contri oſtrearum conchas calcis inſtar. Hæc ille. At ridiculū eſſet quod ide lib. 4. cap. 2. ſcribit (quoniam quæ ſanitatis tuendæ cauſa edunt præſentiſſimum eſſe venenum aſſerat) niſi cauſam poſtea ſubiicer At Sultanus, inquit, letho traditurus è Satrapis quempiam, ad ſe a cerſitum cui mors imminet, nudum ſibi aſſiſtere compellit, moxq edit nonnullos fructus, *choſolos* vocitant, inſtar nucis myriſticæ: ma dit etiam quædam herbarum folia, modo mali Aſſyrij, *tamboles* n minant, addit etiam attritarum concharum oſtreæ calcem, ſimulq cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cupit occi expuit, aſperſoque eo, continuò mors ſubſequitur, præſentaneo v neno vitam perimente: nam vbi in hominem, vt præmiſimus, expu rit contrita venena, intra mediæ horæ ſpatium pertuſus veneno terram corruens efflat animam. Hæc ille de Sultano Cambaiæ, que pater à cunabulis veneno aluerat.

De Nuce Indica. CAP. XXVI.

Palma Indica. NVLLAM *arborem vſibus humanis aptiorem inue niri puto, quàm ſit Palma Indica, veteribus Græcis, quan tum coniicio, incognita, & Arabibus ferè neglecta, q pauca admodum de ea deſcripſerunt.*

Iauſialindi. AVICENNA *lib. 2. cap. 506. eam vocat* Iauſialin di, *quod Nucem Indicam ſonat: Serapio lib. ſimp. cap. 228*

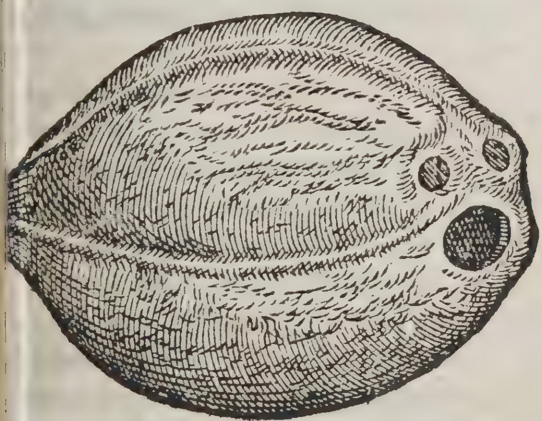
Iaralnare. *& Rhaſes lib. 3 de remed. cap. 20 arborē ipſam* Iaralna re[a], *id eſt, Arborē nuciferam. Vocatur autē vulgo ipſa arbo*

Maro, Narel. Maro, *& fructus* Narel, *quod vocabulum* Narel *commu*

Tengamarā. Tenga. *ne eſt Perſis & Arabibus: in Malauar arbor ipſa* Ten gamaran, *fructus verò maturus* Tenga, *ſed viridis adhu*

& im-

Eleni, Lanha — *& immaturus* Eleni, *& Goæ* Lanha *: in Malaio, arb*

Trican, Nihor, Coquo — Trican, *ipſa nux* Nihor, *cui nos Luſitani nomen Coq*
indidimus, ob tria illa foraminum veſtigia, quibus Cerc
pitheci, aut alterius ſimilis animalis caput repræſentat.

Nucis Indicæ hiſtoria. — ARBOR *eſt vaſtæ magnitudinis, foliis Palmæ a*
Arundini ſimilibus, aliquantulum tamen latioribus: fl
re Caſtaneæ, materie fungoſa & ferulacea. Gaudet aren
ſo ſolo & mari vicino, vt in mediterraneis haud facile
reperire. Seruntur ipſæ nuces, ex quibus enatæ plan
tranſplantantur; & paucis annis adoleſcunt & fructife
fiunt, præſertim ſi diligenter colantur. Nam hieme, cine
aut ſtercore conſpergi volunt, æſtate aqua rigari: lætior
tamen euadunt, ſi ſecus ædificia pangantur, quia videntu
ſordibus & luto gaudere.

MATERIES *ligni, cùm ſit procera, ad plurima per*
quam vtilis eſt, ita vt interdum in Naleditua *inſula* (*Ma*
diuam vulgo, vt diximus, vocant) *ex hac arbore naues fa*
bricentur, atq clauis, malis, velis & rudentibus armentu

Olla. — *Ex ramis qui in Malauar* Olla[b] *appellantur, fiunt ædiu*
tecta, & nauium tabulata & opercula.

Cocci duo genera. çura. — PORRO *has arbores in duo genera diſtinguunt. Al*
terū enim fructus ferendi cauſa ſeruant: alterum çur
cogendæ gratia, quæ eſt vinum muſtum: hæc autem deco

Orraqua. — *cta, ab incolis* Orraqua *vocatur.* çura *verò in hunc mo*
dum cogitur. Præciſis ramis, vaſcula alligantur, ad liquo
rem, çuram vocant, excipiendum: quem vt ex altioribu
ramis colligant, arborem conſcendunt aptatis ad pede
compedibus & laqueis, aut faſciis vinculiſue quibuſdam ar
bores per interualla colligantes. Hæc Sura deſtillatur aqu
ardentis modo, vinumq́; extrahitur aquæ ardenti per omni
ſimile, vt etiam pannus lineus eo madefactus non ſecus ar
deat, quàm ſi aquæ ardenti intinctus foret. Vocatur autem

Fula. — *ſtillatitius hic liquor* Fula, *id eſt, flos: quod reliquum eſt*
Orraqua *appellatur, admiſſo ſtillatitij liquoris momento*

E çur

ſura vel Sura (*ita enim pronunciandum eſt*) *antequam ſtilletur inſolata, ſit acetum ſatis interdum acre. Sublato ore vaſculo, ſi vulnus in arbore factum adhuc Suram ſtillet, ſeruatur ea, & ſolis æſtu vel igne denſata, ſacchari do coit; id* jagra *vocant. Optima cenſetur quæ in Na-* jagra.
iua inſula naſcitur: etenim non nigricat veluti quæ in is regionibus gignitur.

T E G I T V R *nux adhuc recens tenero admodum cor-e, Cinaræ, dum guſtatur, ſaporem referente. Conſtat era valde & dulci medulla, quæ in ſe concluſam aquam uem & dulcem habet, & faſtidiũ non parientem, mul-tempore durantem. Quanto autem recentior eſt nux, uo eius liquor ſuauior, tum etiam medius cortex qui ygdalis ſuauitate non cedit, editurq́ à nonnullis cum ja-, cuius paulo antè meminimus, aut cum ſaccharo: aut eo trito lac exprimitur, cum quo coquitur Oriza non nùs ſuauis quàm ſi cum lacte caprino decocta eſſet: aut hoc & auium quadrupedúmue carnibus edulia parantur* ril *illis nuncupata. Maturior verò facta nux, continet* Caril.
dem etiam liquorem, ſed non adeò ſuauem vt prior, quí-e interdum aceſcat.

N V C E S *iſtæ recentes ſiccatæ, atq. ſuperiori cortice de-atæ & confractæ, ab indigenis* Copra *vocantur, deue-* Copra.
turq́ in Ormuz, Balaguate, aliasq́ regiones, quibus ore copia naſcuntur; quàm vt exſiccari poßint: aut in prouincias quæ his omnino carent. Suaues ſunt, iiſque nur tamquam caſtaneis ſiccis. Gratiores multo ſunt ato, quàm quæ integræ in Luſitaniam perferuntur.

E x *iiſdem fragmentis, ſiue Copra, limpidißimum oleum* Oleum ex Copra.
gna copia torculari exprimitur, non modò ad lucernas e, ſed etiam Orizæ coquendæ aptum. Duplex verò ex-nitur ex his nucibus olei genus.

V N V M *ex nucibus recentibus contuſis calida affuſa* Oleum ex Cocco recenti.
a, quibus expreßis oleum aquæ ſupernatat. Hoc vtimur

ad purgandum excremẽtis ventriculum & inteſtina: pu[rgat] enim leniter & ſine noxa: multi Tamarindorum ex[pressionem] addunt, quod & vtile medicamẽtum eſſe ſæpi[us] ſum expertus. Si hoc oleum intelligunt Auicenna libr. [2.] cap. 506. & Serapio lib. ſimp cap. 228. cùm id butyro præ[ferunt], rectè ſentiunt mea ſententia. in eo verò falluntu[r], quod ventrem minùs lenire dicant, quàm butyrum.

Olei ex Copra facultates.

ALTERVM genus olei id eſt, quod ſuperiùs ex Co[pra] exprimi diximus. Id præter iam dictas facultates, ner[u]is admodum eſt vtile. Siquidem magnam huius vtilita[tem] quotidie experimur in neruorum contractionibus & articulorum doloribus antiquis: hoc enim inunctum ægru[m] cupæ grandi, quæ hominem capere poßit, imponimus, ibi[que] dormire & quieſcere concalefactum ſinimus, magn[o] cum adminiculo. An verò lumbricos enecet, vt ſcribu[nt] Auicenna locis iam citatis & Serapio, nondum expert[us] ſum. Quòd verò ipſam nucem eadem facultate præditam ſcribant, non modò rationi conſonum non eſt; ſed ipſa quo[ti]diana experientia manifeſtiſsimum eſt, eius eſu lumbri[cos] generari. in Serapionis autem libr. ſimplic. cap. 22[8] ſententiam facilè conceſſero, qui Manſarunge (quem an[tiquum] Meſuen eſſe ait) auctoritate fretus, nucis huius [ſi]ue Cocci eſu alui profluuia ſiſti auctor eſt. Alienum eni[m] à ratione non eſt, vt ipſa nuce, quæ terreſtrium eſt par[tium], aluum ſiſti: oleum verò quod tenuium & aëreo[rum] eſt partium, ventrem ſubducere.

Manſarunge.

Lacunæ error.

NVLLVM autem oleum exſtillat ipſa arbor, ſed dum[taxat] ex ipſo Cocco exprimitur: tametſi Lacuna Com. i[n] Dioſc. lib. 1. cap. 29. ſcribat in ea opinione quoſdam eſſ[e], vt credant dulce id oleum, quod ex hac Palma ſtillat, Dio[ſ]coridis eſſe Elæomeli.

Elæomeli.

Cairo.

CETERVM duplici cortice integitur hæc nux. Ext[i]mus villoſa materie compactus eſt, ex qua fit Cairo Mala[baribus] dictus, hac in prouincia magni vſus. Nam & ex e[o] ruden[tes]

entes[f] & funes nauibus neceſſarij fiunt, qui incorrupti
nent in aqua marina. Ex eodem ſtupæ loco naues obtu-
tur ac ſtipantur, ipſisq́ue adeò ſtupis præſtat, quòd putre-
minùs ſit obnoxius, & aqua marina imbutus infletur
ſetúrque. Nulla certè ex hac villoſa materie fiunt aulæa,
erſuadere nobis nititur Lacuna Comm. in Dioſc. lib. 1.
141. Ex putamine illo interno & præduro vaſa in te- Vaſa ex Cocco.
rum vſum tornantur, & etiam carbones fiunt aurifa-
perquam vtiles. Sed ea vaſa paralyticos, ſi inde bibant, Vaſcula ex Cocco paralyticos non iuuant.
imè iuuant, vt putauit Sepulueda, & vulgo Luſitano-
creditum eſt. Nam nihil huius fructus neruis ſalutare
præter oleum, de quo paulo antè: ſed nec ipſi incolæ
iſmodi facultates talibus vaſculis tribuunt, nec quiſ-
m probatus auctor meminit.

SED minimè prætermittendum putaui, quòd harum Palmæ Indicæ germen.
onum incolæ iſtarum palmarum germinibus veſcantur:
iora enim ſũt palato, quã aut Caſtaneæ molles, aut hu-
s Palmæ, quas vulgò Palmitos, Itali Ceſaglioni vocãt. Palmitos.
autem vetuſtior eſt Palma, eo tenerius & delicatius
en producit. At eo ſublato perit Palma: hinc fit, vt qui
iſmodi germẽ edit, nõ immeritò Palmã vorare dicatur.

NVNC ſupereſt, vt de Cocco, quem de Maldiua[d] ap- Coccus de Maldiua.
nt, aliquid ſubiiciamus.

LAVDATVR hic Coccus, aut hæc nux (ſed præſer-
eius medulla) aduerſus venena ab ipſis earum inſula-
incolis. Et à viris fide dignis accepi, ad coli dolores, pa-
ſim, epilepſiam, alióſque neruorum affectus ſe vtilem
iſſe: à coli quidem doloribus, quòd vomitum excitaret;
lis verò ægritudinibus immunes reddi ægros, ſi aquam
nucibus (adiecto medullæ momento) aliquamdiu con-
atam ebiberent.

SED cùm non ſim id expertus, minus fidei his tribuo.
lam autem, periculum faciendi, occaſionem habui, quòd
nalim medicamentis quorum facultates iam mihi per-
ſpectæ,

ſpectæ & multa experientia comprobatæ ſunt, veluti ſu
Lapis Bezar, Theriaca. Smaragdi, terra ſigillata, & a
pleraq; medicamenta (de quibus ſuo loco) quam recentil
minusq; certis. Nā quod nonnulli dicant, ſe huius vſu com
modum ſenſiſſe, an id perſuaſione & imaginatione factū
ignoro; hinc fit vt nihil affirmare poßim. Sed ſi quid certi
cum tempore nactus fuero, ſententiā reuocare non pudebi

Cocci de Maldiua hiſtoria.

NIGER eſt autem huius Cocci cortex, & nitidi vulgari Cocco, figura ouali magna ex parte, nec ita rotun vt vulgaris: medulla ſiue pulpa interior, quæ ſiccata du eſt admodum & candida, nonnihil tamen ad pallorem in clinans, in ſuperficie rimoſa eſt & valde poroſa, nullo ſa pore excellens. Doſis verò eſt huius medullæ ad grana d cem, cum vino aut aqua, pro morbi ratione & natura.

INVENIVNTVR interdum iſti Cocci prægrādes adm dum, interdum etiam exigui: omnes autem in littus eiecti

VVLGARI autem fama accepimus, inſulas Ma diuas aliquando continentem fuiſſe, ſed inundatione m ris ſubmerſum, has inſulas effeciſſe; in quibus obrutæ Pal mæ fuerint, quæ hos Coccos protuliſſent, qui terra indura ti in hunc modum conſpiciuntur. Sintne verò eiuſdem g neris cum noſtris, facilè iudicari non poteſt, cùm hacte nus nemo folia aut arboris truncum videre potuerit; ſe ſoli Cocci in littus eiiciantur nunc bini coniunctim, non nunquam verò ſinguli ſeparatim. Sed hos nemini collige licet, niſi cum capitis periculo; quoniam Regis eſſe aſſ runt quidquid è mari in littus eiicitur: quæ res maiore auctoritatem huic nuci conciliauit. Eximitur autem ex h Coccis pulpa ſiue medulla, deinde exſiccatur eadem ratio ne qua Copra, atque indureſcit eo quo venditur modo: d ceres eſſe caſeum ouillum.

* Huius arboris deſcriptionem cùm alij, tum Ludouicus Roma nus libr. 5. cap. 16, & Ioſephus Indus cap. 137 & 138. tradiderun Sed & Strabo Geographiæ 16. huius palmæ meminit: quare ſat mirari non poſſum noſtrum Auctorem, qui veteribus Græcis incog nita

Mehenbethene.

ñitam dicat hanc arborem. Sic enim habet Strabo: Cetera verò Palma præbet; ex ea enim panis, mel, acetum, & oleum fit, & te lia varia: nucleis pro carbonibus fabri ferrarij vtuntur, qui in a macerati bobus & ouibus in pabulum dantur.

a Nuſquam in noſtris exemplaribus huc adductos Auctores *Ia nare* meminiſſe comperio: at Neregil meminerunt, quemadmod & Pandectarius cap. 565.

b Ferdinandus Lopez lib. 1. Hiſtoriæ Indicæ, *Olla* vocat, nō Pal ramos, ſed ipſa folia, quibus inſcribere ſolēt Indi res memorabiles inſtrumēta publica. Refert idem, ſimili Ollæ ſeu folio, Arabicis c racteribus inſcriptam fuiſſe eam epiſtolā quam Rex Calecut ad Lu taniç Regem Emanuelem dedit, cùm eò primū appulerunt Luſita

Inuectæ porrò ſunt Antuerpiam paucos ante annos ex India m ces magnis foliorum nucis Indicæ (vt aſſerebant) fragmentis in lutæ: cubitalia erant ea fragmenta aut ampliora, craſſiora tan quàm vt quidquam his inſcribi commodè poſſet: nam etſi per m dium aperta eſſent, interdum bubalini corij craſſitudinem æq bant, læuia vtrimque & perpolita, ac, quantum ex fragmentor magnitudine colligere licebat, quaternos aut quinos cubitos lon tudine, binos verò latitudine ſuperauerant, ita vt non incomm ædes & naues his tegere, & vela concinnare, earum regionum colæ, vt noſter Auctor aſſerit, poſſint. Eius fragmētum penes eſt à Guilelmo Andrea Pharmacopœo Antuerpienſi integerri mihi donatum.

c Omnes rudentes & funes nautici Onerariarum Regiarum V ſipone confecti ſunt ex villis Coccorum ſiue nucum, præſertim v earum quæ in Indiam nauigant. Sed etiàm ex iis villis fiunt noc cingula, magno in vſu omnibus ferè tenuioris fortunæ mulier lis Vlyſſipone.

d Vidimus vaſcula ex hoc Cocco de Maldiua confecta Vlyſſipo tum aliis locis, oblongiora plerumque quàm quæ ex vulgari Co parantur, & nigriora nitidioraque. Sed & ipſam medullam ſicca Vlyſſipone venalem reperias, cuius facultates mirificè extollūt, a omnibus ferè alexipharmacis præferunt: eamq́ ob cauſam magr eius pretium. Quàm verò parum fidei ſit adhibendum huiuſm fabuloſis & commenticiis facultatibus, Auctor noſter ſatis decla

Non ineptè ſubiiciendæ hîc videntur aliquot Auellanarum nes cum ſuis deſcriptionibus.

Prior exigua eſt, tribus lateribus elatioribus, atque itidem tr foraminum veſtigiis, vti Nux Indica ſeu Coccus, conſpicua, vi quodam inuolucro, veluti Faufel ferè, tecta, nucleum conti dulcem, tenui candicante membrana incluſum.

Altera pollicari eſt longitudine, duorum verò digitorum craſ inferiore parte ſeſſilis, rugoſa ſcabráue & cinerea, ſuperna aute eminentiore parte læuis ſubrufique coloris, ita vt animalculum ro corio tectum videatur: prægnans eſt, & aliam continet. Huic ſimile genus inuenitur minus, nigricanteque colore, quod à M thiolo inter Indicas Auellanas exhibetur.

Tertia ab ampliſſimo viro Corthuſo mihi nomine Mehenbet miſſa, quamuis non admodum eius deſcriptioni cōueniat, & p corum ſententiam amplectendā cenſeam, qui inter vnguentaria

eferunt: pollicem tranſuerſum longa eſt, forma triangulari, du-
ie & ligneo putamine. fracta tres cellulas habet, in quibus nu-
s oblongus albus dulciſque inuenitur.

De Myrobalanis. CAP. XXVII.

*MANIFESTVM eſt, neque Dioſcoridem, neq. Ga-
m, neque Plinium, noſtra Myrobalana cognouiſſe, ſed
Myrobalanum planè aliud eſſe, ex quo videlicet oleum
retioſa vnguenta exprimerent. μυροβάλανος enim idem
t Græcis, quod Nux vel glans vnguentaria Latinis.* Myrobalana Græcis & Latinis incognita. Myrobalanus Græcorum.

*ET quoniam Auicennæ & Serapionis interpres vidit
noſtra quodammodo ad glandis formam accedere, nul-
dicio Myrobalana vertit, cùm mea ſententia Pruna
bus ſimilia ſunt) meliùs vertiſſet.*

VOCAT ea Auicenna lib. 2. cap. 458. Delegi: *Sic
n Serapio, lib. ſimp cap. 107. tametſi librariorum vi-*
Halilig *corruptè legatur. Omnes enim Medici Arabes
affirmarunt, omnia Myrobalana* Delegi *vocari. Pe-
riter verò flaua* azfar, *Indica ſiue nigra* aſuat, *quebula*
bulgi, *bellerica* beleregi, *& emblica* embelgi, *ſub
nomine haudquaquam nota fuere hæc poſteriora Aui-
æ, lib. 2. cap. 228. & Meſuæ, de ſimplic. medicam.
. cap. 3. ſed ſub nomine* Seni, *vt patet ex Serapione,*
Seni, *tenuiſsimo cortice prædita eſſe ſcribit, quæ no-
mblicis conuenit.* Delegi, Halilig, Azfar, Aſuat, Quebulgi, Beleregi, Embelgi. Seni.

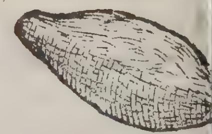
*SVNT igitur in vniuerſum quinque eorum genera,
um nomina magna ex parte mutuati ſumus. Nam
genus quoddam Serapio Damaſcenum appellat, me-
holicis morbis perutile: id facit, non quòd in Damaſco
niat hic fructus, ſed quòd hinc ex India Myrobalana
eò deferrentur.* Myrobal. quinque genera.

*ET quamuis idem Serapio libr. ſimp. cap. 107. ſcribat
cognominata genus eſſe* Oliuarum, *tamen errat (quod
ius dictum volo) atque ei erroris occaſionem præbuiſ-
do, quòd emblica ſale aut aceto condita edantur.* Serapionis error.

FALLVN-

Myr. flaua,

Myr. indica

Myr. belleirica.

Myr. chepula

Myr. emblica.

FALLVNTVR *autem tam ij qui omnia Myrobala-um genera in eadem arbore naſci putãt, quàm qui fla-& quebula tantùm. Nam quinque ſunt diuerſa arbo-genera: &, quod magis mireris, in regionibus ſexa-a aut centum leucis inter ſe diſtãtibus naſcuntur. Pro-unt enim nonnulla in Goa & Batecala, alia in Mala-& Dabul. In toto regno Cambaiæ quatuor eorum ge-inueniuntur: quebula verò in Biſnager, Decan, Gu-ate, & Bengala.* Myrobalanorum arbores diuerſæ.

CETERVM *quæ in Luſitaniam ſicca deportantur, na ex parte ſumpta ſunt in regione quæ eſt inter Da-& Cambaya. Nam experientia compertum habemus, ructus, quos regio ſeptentrioni vicinior producit, minùs edini obnoxios eſſe. Inuenio autem apud eos tria My-lanorum genera (ipſi vocant tres ſpecies) quorum vſus purgationibus leuibus & ſine moleſtia. horum pri-genus, quod rotundum eſt, & bilem purgat, indigenæ e, medici* aritiqui *vocant, nobis ſunt flaua: alterum s, incolis* rezanuale *dictum, noſtra ſunt Indica ſiue ni-tertium genus,* Gotim *incolis nuncupatum, rotũdum, bellerica ſunt. Chepula verò noſtra quæ pituitam pur-, illis* aretca *appellantur. Hæc ſunt quatuor Myroba-rum genera, quæ illis ſunt in vſu medico. Nam quinto re,* amuale *iis nuncupato, nobis verò emblica dicto netſi apud eos reperiatur) non vtuntur, niſi denſandis s, Rhois coriariorum loco, & atramento conficiendo. tamen etiam nonnulli qui iis viridibus veſcuntur ex-dæ appetentiæ cauſa.* Arare, Aritiqui. Rezanuale. Gotim. Amuale.

PORRO Arare *rotundum eſt, & Sorbi folia profert,* uale *foliis eſt minutim inciſis, palmum longis.* Reza-le *octogonum eſt, & folia Salici ſimilia habet.* Guti *fo-ſt Lauri, ſed pallidioribus & ſubcinericiis.* Aretca *ma-ſunt & rotunda, oblongiora tamen dum ad perfectam uritatem peruenerunt, & anguloſa: folia eius Perſicis* Myrobalanorum hiſtoria.

 ſimilia

[a]ſimilia. Sunt autem ſingulæ arbores Pruni magnitudi omnesq́; ſilueſtres & ſpontè naſcentes, non domeſticæ.

CVM *autem guſtu ſint adſtringente & acido, Sor rum immaturorum modo, ex frigidorum & ſiccanti claſſe eſſe dixerim.*

PRÆPARATIONIS *modus apud Indos non ualuit, vtpote qui iis non vtantur purgationis, ſed adſt ctionis dumtaxat gratia. Nam ſi purgare velint, eorum coctovtuntur, & maiore doſi quàm nos in Europa. Sol autem iis ſaccharo conditis vti magno cum ſucceſſu, quiſquam medicorum vſu iſtorum famam vnquam eſt riclitatus. Chepulorum*[b] *autem maior eſt gloria: condiu tur hæc in Biſnager, Bengala & Cambaya: flaua & In ca, in Batecala & Bengala.*

Aqua ſtillaticia Myrobalan.

IVBEO *ego ex his immaturis ſtillaticium liquorem ganis elici, quem poſt ſumptam aliquā conſeruam adſtr gentem propino, & ſyrupis admiſceo, ſi quando opus e Flaua & Bellerica præſcribere ſoleo initio menſæ, iis aut alui profluuio, aut ſtomachi relaxatione laborant: ta bus enim conuenit huiuſmodi cibus propter adſtriction cum pauca aciditate coniunctam. Præterea immaturor Myrobalanorum ſuccum, in alui profluuiis apprimè effic cem eſſe expertus ſum.*

a Chepulorum arborem apud Bituriges Gallorum inueniri in lexeram, & huius folium inde allatum dono mihi dedit D. Ioan. ſthius Germ. medicus, mihi amiciſſimus: verùm id Perſicæ foli mile non eſt, ſed Pruni aut Ceraſi folium potiùs ęmulari videtur. que nihil aliud eſſe poſtea comperi, quàm Pruni genus mihi 1. riorum ſtirpium lib. deſcriptum. Omniũ verò Myrobalanorum nera, vt in officinis inueniuntur, expreſſimus.

b Chepula rarùs ad nos adferuntur & non niſi dura & malè c dita Emblica verò copioſè recentiſſima & optimè condita inueh tur Antuerpiam.

Refert Fragoſus, in noua Hiſpania fructum Dactylorum m naſci *Houos* nomine, Myrobalanis flauis adeò ſimilem, vt pleri eundem eſſe contẽdant: præalta naſcitur arbore, vt vix colligi p niſi præmaturus ſpontè decidat.

Sed quandoquidem in Houos mentionem incidimus, memi etiã arboris Houo Franciſcus Gomara, in Generali Indiarũ hiſto cap. 67. quæ an eadem ſit cum ſuperiore, aliis diſceptãdum relinq

Hou

ouo, inquit, arbor eſt præalta & patula, ſanam vmbram præbens a de cauſa, cùm Indi, tum Hiſpani potiùs ſub ea, quàm ſub alia uis arbore recubant) ex cuius cacuminibus & cortice, odorata fit a ad crura roboranda, & fucandam faciem, vtilis: etenim cutem ſtringit & denſat. in quem vſum balnea fiunt ex ea, etiam itinere ſſis ſalutaria. Eius radice vulnerata, multa aqua manat potui apctu flauo, paruo, & pulpæ parum habente, ſed oſſiculum in ſe inente ſatis magnum. ſalubris eſt is fructus, & facilis digeſtionis, lentibus moleſtus & noxius, ob fibrarum copiam.

De Tamarindis. CAP. XXVIII.

*M*EDICAMENTVM *omnibus cognitum ſunt Taindi, quamobrem nullum adulterium norunt.*

*N*ASCVNTVR *multis Indiæ locis; ſed qui montoſis d Septemtrionem obuerſis proueniunt, præferuntur, & ius incorrupti manent: quales Cambaiete & Guzagignit.*

*V*OCANTVR *in Maliuar* Puli, *in Guzarate* Am-, *quo nomine reliquis Indiæ prouinciis noti ſunt. Arabes* marindi *appellāt, quaſi dicas Palmulas Indicas. Nam* mar *(quod omnibus notum eſt) eorū lingua Dactylum ificat. Palmulas autem vocarūt Arabes hunc fructum, quòd eius arbor Palmæ ſimilis ſit; ſed quoniam aliud en magis aptum non inuenerint, oſſicula etiam in ſe inere conſpicientes.* Puli, Ambli. Tamarindi.

*A*RBOR *eſt Fraxini, aut Iuglandis, Caſtaneæúe amudine, materie firma, non fungoſa ſiue ſpongioſa, ramis s ornatis multis minutimq́; inciſis, palmi magnitudine: tus in arcus aut digiti incurui figuram efformatur. ius immaturi cortex viret, ſiccatus verò, cinereus eſt, & lè auellitur: nucleos intus continet ſatiuorum Lupino magnitudine, quodammodo rotundos, ſed planos, colouruos, ſed læues; quibus abiectis, pulpæ vſus eſt, quæ len& viſcida eſt. Sed illud obſeruatione dignum, quod hic tus in arbore adhuc pendēs noctu foliis ſeſe inuoluat vidi frigoris cauſa, interdiu verò ſeſe expediat, & è medio rum emergat. Acidus eſt dū viret, ſed tamen ea aciditas uitate non caret. Plurimùm illis expurgatis vtor cū ſac-* Tamarindorum hiſtoria. Tamarind. facultates.

charo, atque id maiori cum ſucceſſu, quàm ſi Syrupo acet
vterer. Soleo etiam plerumque ægros Tamarindorum inf
ſione purgare. Tamarindorum quatuor vnciæ aqua frig
aut ſtillatitio intubi liquore macerentur per tres horas, de
de facta expreſſione eximantur Tamarindi, quos mod
ſaccharo inſperſos vtiliter exhibeo; euacuant enim ex pa
bilioſum humorem atque pituitoſum incidunt & att
nuant. Huius regionis incolæ ſine moleſtia ſeſe purgant T
marindis cum oleo Nucis Indicæ ſumptis. Medici verò I
dici, folia Tamarindorum trita partibus corporis eryſip
late infectis imponunt. Nos hîc Tamarindis aceti loco v
mur, gratior enim palato eſt eorum aciditas, præſertim m
turorum. Deferuntur in Arabiam, Perſiam, Aſiam m
norem, & Luſitaniam ſale conditi, vt temporis iniuria
meliùs ferre poſſint. Ego verò ſine ſale domi aſſeruare cu
Tamarind. conſerua. ſuo cortice ſoleo. Fit ex iis recentibus cum ſaccharo co
ſerua, præclarum proculdubio medicamentum ad dig
rendos & expurgandos humores, nec minùs palato gr
Aqua ſtillatitia Tamarind. tum. Tamarindorum ſtillatitio liquore pro digeſtiuo al
quando vſus ſum: verùm cùm nimis dulcem & inſipidu
ferè inuenerim, eo vti deſij.

NVNC ſupereſt, vt ex Auctorum Arabum ſcriptis h
medicamentum examinemus, cùm veteribus Græcis fu
rit incognitum.

AVICENNA lib. 2. cap. 699. hoc medicamentu
non deſcribit, ſed eius delectum dumtaxat profert, ait
recentiores Tamarindos præferri.

Meſue lapſus. MESVE lib. de ſimp. med. cap. 8. facit illos Palmæ ſilu
ſtris Indicæ fructum: ſed eius error inde manifeſtus eſt, qu
tota India palmas non reperias: ſed palmulæ adferuntur
Arabia in Indiā, vbi magna quantitate edūtur ſiccæ, ſimu
ter & in maſſam cōpreſſæ, abiectis nucleis. Memini tam
Palma ſilueſtris. vidiſſe quoddā genus ſilueſtre palmarū in Cambaya & G
zarate, ſed ſterile & lōgè diuersū à Tamarindifera arbor

SERA

SERAPIO *lib.ſimpl.cap.348. ex auctoritate Boni-*
, in Cæſarea Aman prouenire aſſerit. Sed pace eius di-
m ſit: nullos Tamarindos in Cæſarea Aman, quæ eſt Sy-
prouenire certum eſt, cùm à negotiatoribus mercimo-
gratia eò ex India deportentur.

NONNVLLI *Tamarindos à ſaporis aciditate Oxy-*
nicem faciunt, quorum ſententiam vt nec improbare, Oxyphœnix.
nec approbare poſſum. Sed quòd Lacuna Com. in Dioſc.
1. cap. 126. à Thebaicis palmulis non differre ſcribit, non Lacunæ error.
o: quemadmodum nec quòd eius arborem Palmæ ſilue-
genus facit foliis oblongis, & per extremum acutis,
niam huiuſmodi profert folia vt antè dixi.

CETERVM *Tamarindi ex Arabum teſtimonio refri-* Tamarind. tẽperament.
ant & exſiccant tertio ordine, tametſi aliquot exem-
ia Meſuæ, ſed mendoſa, ſecundo ordine refrigerantium
ccantium collocent.

IS ſemper vtor in febribus admodum bilioſis, nõ caſ-
lutiua aut Manna, quoniam ob ſuam dulcedinem, bi-
generant. Hinc fit vt huius regionis medici ſacchari vſu
bribus ardentibus abſtineant.

De Caſſia ſolutiua. CAP. XXIX.

SVPERVACANEVM *videbatur de ea arbore hîc*
ere quam vulgò Caßiam fiſtulam appellant, quando-
em medicamentum eſt omnibus notißimum, niſi con-
erſia eſſet de nomine malè illi indito à Gerardo Cre-
enſi, quem (vt ſuprà diximus) Arabica nomina inta-* *Rhaſes ad Alm. lib. 3. de re med. cap. 51.
elinquere præſtitiſſet, quàm peruersè ita Arabes inter-
ari, & anſam præbere eos calumniandi; cùm omni po-
laude quã vituperio ſint digni, qui nobis huius tam no-
tam præſtantis, tamq́ humanæ ſalutis neceſſarij medi-
enti cognitionem protulerunt.

PORRO *vulgariter Arabibus dicitur* Hiarxamber, Hiarxamber.
bulo tetraſyllabo, tametſi Auicenna libr. 2. cap. 197.
arſamdar *corrupto nomine vocet: in Malauar* Com-

Comdaca. daca: *in Canara, cuius prouinciæ eſt Goa*, Bauaſimga
Bauaſimga, *Decan & à Bramenis* Bauaſimgua: *in GuZarate &*
Bauaſimgua. *Mauritanis regnum Decan incolentibus* Gramalla: *ar*
Gramalla. *ipſa in Canara* Bahoo.
Bahoo.

Caſſiæ fol. historia. E S T *autem hæc arbor Pyri magnitudine, foliis n Perſicæ, anguſtioribus tamen aliquantum, & virentil floribus Geniſtæ perquam ſimilibus, luteis, Garyophyli odore æmulantibus; quibus decidentibus, exiliunt oblo ſiliquæ, virentes admodum ante maturitatem (non aut rubentes, vt ſcripſit Lacuna) quæ per maturitatem nig cunt, longitudine interdum quinque palmorum, numqu verò infra binos palmos.*

N A S C I T V R *per vniuerſas has prouincias, præſt tiſsima tamen & durabilior locis ad Septentrionem m vergentibus, vt in Cambaya. Inuenitur & in Cayro, & Malaca, & in Sian, totoq; eo tractu.*

Caſſia ſponte naſcitur. H A N C *non niſi ſilueſtribus per ſe ſatam vidi, in Ar rica tamen (quam falsò Indiam occidentalem appell quandoquidem vnica ſit India ab Indo flumine denomi ta, veteribus cognita) intelligo è ſilueſtribus locis tralat eſſe in hortos & agros, ita vt nunc iſtic frequentiſsima Fortunatiores tamen noſtros Luſitanos puto, apud quo*

Candil quid ſit. *ne ſatione tanta copia naſcitur, vt vnius Candil, hoc quingentarum & viginti duarum librarum pretium excedat decem regales Caſtellanos, qui conſtituũt aure*

Pardaon. *Indicum Pardaon nuncupatum.*

A V I C E N N A *lib. 2, cap. 197. ſcribit eam medio inter calidum & frigidum temperamento, nonnihil humectare. Serapio lib. ſimp. cap. 12. temperatam co tuit. Meſue de ſimp. med. cap. 6. nonnihil ad calorem a dere ſcribit. Antonius Muſa exam. ſimpl. excalfacer humectare ordine primo aut ſecundi initio.*

Manardi lapſus. S Æ P I V S *ſum miratus Manardum in lib. ſimp. ſuæ ſcripſiſſe grana ſiue ſemina huius Caßiæ purgatori*

cu

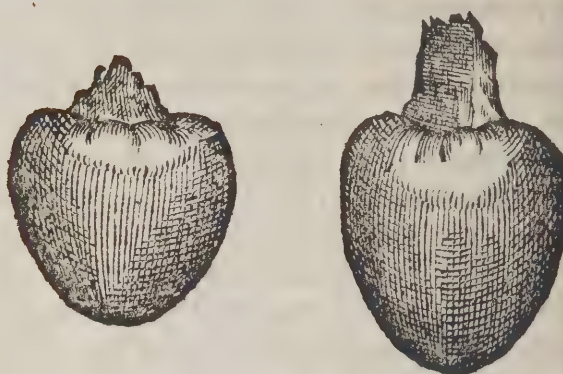
ltate prædita eſſe, cùm tamen potiùs adſtringentem fa-
ltatem obtinere videantur quàm ſolutiuam.

ILLVD *verò omni reprehenſione dignum eſt quod ait* Sepuluedæ error.
pulueda, nimirum ad mouendos menſes, difficiléſque
rtus, remorantéſque ſecundas, decoctum corticum ha-
n ſiliquarum cum Artemiſia propinari, aut ex ouo ſor-
icum vnciis quatuor mellis exhiberi. Nam etſi demus
igno, vt ipſe ait, ſucceſſu propinatum eſſe huiuſmo-
medicamentum, Artemiſiæ potiùs facultatem hos effe-
s præbuiſſe cenſebimus, quàm harum ſiliquarum corti-
tale quid præſtitiſſe, qui frigidi & ſicci ſunt tempera-
nti. Huc adde ſecundas ſæpius etiam ſine medicamen-
reiici, naturæ propria vi. Nam quod Auicenna lib. 2.
p. 197. præſcribit ad partus difficultatem, multi non
re ſuſpectum habent hunc locum: cenſétque Bellu-
ſis in contextu cucumerem ſiccum reponi debere. Hanc
cauſam ſtatuerunt doctiores, Caßiam ſolutiuam intel-
ndam eſſe, quotieſcumque Caßiæ meminiſſet in pur-
nte medicamento, reliquis locis Caßiam ligneam
notari.

RIDICVLVM *verò eſt, quod de Luſitanis qui-* Stulta de Caſſia ſol. perſuaſio.
dam nunc proferam, qui crediderunt pleroſque huius
ionis homines continua alui ſolutione laborare, quòd
ies, quarum carnibus veſcerentur, Caßiam ſolutiuam
aſcerent. Nam arbores altiores ſunt quam vt à bobus
paſci poßint, neque tanta copia eſt arborum, vt nume-
m infinitum vaccarum (ſiquidem multas iſti alunt,
llius verò carnibus indigenæ veſcuntur) alere poßint.
einde cùm duro cortice prædita ſit ſiliqua, veriſimile eſt
iam ſi pertingere poſſent) vaccas graminis pabulum,
od ſemper ferè hîc viret, iſtarum ſiliquarum auiditate
n relicturas. Quod cùm ab incolis percontarer, non me-
crem illis riſum moui.

De Anacardio. CAP. XXX.

ANACARDIVM OFFICINARVM.

Anacardiũ veteribus ignotum. Balador. Bybo. Faua de Malaqua.

ANACARDIO *nomen indiderunt recentiores G*
ci (nam veteribus ignotum fuit) à cordis tum ſimilitud
tum colore, Arabum veſtigia ſecuti, quibus Balador,
dis Bybo *dicitur, Luſitanis* Faua de Malaqua, *quòd vi*
dis & in arbore pendens, ſimilis ſit noſtrati maiori Fa
maior tamen.

MAGNA *eius eſt in Cananor copia, tum in Cale*
& reliquis Indiæ prouinciis mihi cognitis, veluti in Ca
baya & Decan.

Serapionis lapſus.

SERAPIO *lib. ſimp. cap. 356. Galenum citat, ta*
quam huius fructus meminerit (cùm tamen illi planè ſit
cognitus) & deleteriam facultatem habere ait, cui tan
experientia refragatur. Siquidem his in regionibus è la
ſero maceratum aſthmaticis datur, & aduerſus lumbric
præterea iis viridibus & ſale conditis vtimur in cibariis,
uarum conditarum modo. Fructu verò ſiccato, cauſtici v
vtuntur in ſtrumis: totáque India huius cum calce m
vſus eſt ad pannos obſignandos.

AV

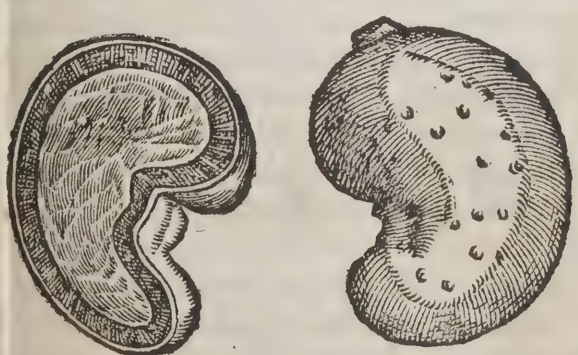
AVICENNA *lib.2. cap.41. id facit fructus Tamadi oſsi ſimile, eiusq́; nucleum Amygdalæ effigie, ſine nomento eſſe affirmans: & paulo pòſt ſubiicit, inter venena ſerri quæ deleteriæ ſint facultatis.*

NVLLA *autem præditum eſſe venenoſa facultate, emplis ſuprà demonſtrauimus: Cauſticam verò vim obere, iam exſiccatum, diximus.*

NONNVLLI *Anacardium calidum & ſiccum conuunt in quarto gradu: alij in tertio. Nemo tamen mihi isfacit, quandoquidem in virente clarum eſt deeſſe hunc alfacientem & exſiccantem exceſſum: neque rationi ſentaneum videtur in eo caliditatis & ſiccitatis gradu ſtituere quo eſt Piper. Niſi fortè, quod in Sicilia naſci, ſit tali facultate præditum.* Anacardij temperamẽtum.

CAIOVS,

per medium ſectus nucleo integro. integer.

Adfertur interdum nucis genus Vlyſſiponem è Braſilianorum ione, quod *Cajous* vocant. Arbor eſt magna, foliis pyri (in recèns a Lauri potiùs) fructu oui anſerini forma & magnitudine, qui co plenus eſt, veluti id Citriorum genus quod Limam vocāt, quo dem veſcuntur Braſiliani, (licet Theuetus cap. 61. Deſcriptionis iericæ, contrà aſſerat,) vt à Fernambuco incolis intellexi In extre fructu prominet nux quædam renis leporini forma, colore cine, interdum ex cinereo rubeſcente. Duplici verò hæc nux con cortice, inter quos ſpongioſa quædam eſt materia olei aſperrimi Cajous.

& calidiſſimi plena: intus verò nucleum candidum contine
aptum, & Piſtaciis guſtus ſuauitate non cedentem, pellicula ci
cia obductam, quam adimere oportet. Eo leuiter toſto veſcu
incolæ; gratior enim eſt, & venerem ſtimulare fertur. Acri illo
nihil præſtantius eſſe ferunt ad lichenes & impetigines tollenda
colæ certè aduerſus ſcabiem vtuntur. Sed illud mirum, primar
fructum nulla ſemina cõtinere: & extrema illa nuce earum arbo
genus conſeruari debere. Nonnulli Anacardiorum genus eſſe
tumant, ob ſimilitudinem acris illius humoris, quem corticibus
cluſum habent. Nos & officinarum Anacardium, & hanc nu
integram, & per medium ſectam, exprimi curauimus.

De Amomo. CAP. XXXI.

Amomum. *MAGNA inter recẽtiores dubitatio eſt, quid ſit A*
mum. Hinc fit vt nonnulli eius loco Acorum ex præc
Galeni lib. ſimp. med. 6. ſubſtituant; de quo haud ſecus
que de ipſo Amomo dubitatur.

EX recentioribus nonnulli in ea opinione fuerunt
Roſa Hiericuntina. *Roſam Hiericuntinam, legitimum Amomum eſſe con*
derint, quorum opinionem doctè Matthiolus comment
Dioſc. lib. 1. cap. 14. multis argumentis refellit. Alij Pe
columbinum eſſe aiunt, quos idem Matthiolus erroris c
uincere nititur.

EGO, tametſi hîc non viderim eas ſtirpes quas Eu
gignit, ſubiiciam tamen liberè quæ in India de Amomo
dici. Percontatus ſum aliquando à quodam Pharmaco
natione quidem Hiſpano, ſed religione Iudæo, qui Hier
lymis ſe habitare aiebat, quid eſſet Amomum. Reſpõdit
lingua Arabica Hamama *nuncupari, quod interpretat*
Hamama. Pes columbinus. *Pedem columbinum ſignificat. Hanc ſtirpem ſibi cognit*
eſſe affirmabat, quam tamen apud Indos non vidiſſet. E
catus poſtea à Nizamoxa *(quẽ vulgò* Nizamalucco *n*
Nizamoxa Rex. *cupant) Rege in Decan potentiſſimo, qui præter medioc*
doctrinam ſemper apud ſe eruditos medicos alit cùm P
ſas, tum Turcos, magnis ſtipendiis. Eius medicos interro
ui, num Amomum haberent; dixerunt illi, iſtic quidem
naſci, ſed inter alia aromata quæ ad Regem ex Aſia, P
ſia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferren

Ar

omum etiam aduehi, cuius ramulo me donarunt. Hunc
Dioſcoridis deſcriptione contuli, ad quam venuſtiſſi-
quadrabat, & licet iam ſiccus, pedem tamen columbi-
referebat.

N A M *omnia plantarum & morborum ferè nomina*
d Auicennam, aut ad verbum redduntur, aut ab ipſa re
ien ſortiuntur: exempli gratia, Lingua bouis, Lingua
is, Capillus veneris, Lingua auis: ſic & in morbis ἐλε-
τίασις dicitur illis Daulalfil, *quod eſt, Pes Elephantis,* Daulalfil.
οροβία marazalquelbe, *quod eſt Dolor canis. Hinc* Marazalquelbe.
ndum eſt, Amomum apud Auicennam nihil aliud eſſe
m pedem Columbinum[a].

C V M *apud Nizamoxa eſſem, aliquot plantas obſer-*
i, quibus Goæ caremus, veluti Eupatorium, Mexquete- Mexquetеta, Mexir.
Mexir, [b] *meliſſophyllon, bugloſſum, fumum terræ, ta-*
ricem, aſparagos, & violas purpureas in Regio horto ſa-
Hæ forſitan omnes etiam in mediterraneis naſcuntur:
tanta eſt noſtrorum Pharmacopolarum auaritia, vt po-
mercibus conuehendis ſtudeãt, quàm officinæ ſuæ exco-
læ. Hinc fit, vt violarum loco vtantur floribus cuiuſdam Arboris flores violarũ loco.
oris diuerſæ planè facultatis à noſtris violis: quorum ta-
n vſum non admitto, niſi in iis medicamentis quæ foris
licantur: atque Syrupum violaceum confici iubeo è vio-
conditis ex Ormuz aut Luſitania delatis.

Vtinam noſter hic Auctor Amomi deſcriptionem pleniorem de-
ſet, quandoquidem plantam legitimam ſe vidiſſe affirmat. Nam
ltis altercationibus anſam præcidiſſet. Certè pes eius columbinus,
ter eſſe non poteſt, quem nonnulli Amomi legitimi loco vſurpa-
non verentur, cùm ſit potiùs Geranij genus Sed horum turpem
rem eruditè detegit in commentariis ſuis Matthiolus.
Ceterùm accepit nuper ex Ormuz, celebri ſinus Arabici emporio,
alerandus Donræus Pharmacopæus Lugdunenſis, vir diligens &
ditus, exigui fruticis fragmenta Amomi nomine, & item alia
omidis, neutra tamen cum Amomo Dioſcor. & Plinio deſcri-
conueniunt, niſi id fortè ſit, quo ſe noſter auctor donatum,
dque pedem columbinum referre aſſerit. Nam hæc fragmenta
quot ramulis conſtant, foliolis quibuſdam adeò frequentibus
uſti, vt ex ſolis foliis conſtare videantur (quemadmodum in Ti-
thimalo

Amomum

Amomis

thimalo parallo conſpicere eſt (quæ in extremo tali ordine ſunt diſ-
ſita, vt floſculum aut roſulam efforment. Ramuli iſti ſimul comp-
non ineptè pedem columbinum (qualis earum eſt quæ plumipe-
ſunt) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore aut ſapore præ-
Eius Amomi & alterius Amomidis icones hîc ſubiunximus.

His etiam ſimiles ramulos, Amomi nomine 1582. Conſtantino-
miſſos Viennæ Auſtriæ accepi.

b Quænam nobis ſint plantæ Mexquetera & Mexir, planè igno-
nec quid hæc vocabula ſignificent, quiſquam indicare potuit.

De Calamo aromatico. CAP. XXXII.

Diſputatio de Acoro & Calamo.

N O N *minor eſt controuerſia inter recentiores medi- de Calamo & Acoro. Volunt enim nonnulli Calamum o- cinarum eſſe Acorum veterum: Alij malunt Galãgam e- Acorum. Eam ob cauſam difficile eſt in tanta opinionũ v- riet-*

te aliquid certi ſtatuere. Ego tamen nullius opinioni
ctus, liberè dicam quod ſentio.

CALAMVS aromaticus quo officinæ in Luſitania
tur (aromaticum voco non odoratum, vt plerique alij,
doquidem aroma odorem non ſignificat, ſed quod vul-
oguam vocãt; neque etiam Calamum odoratum ſcio,
ncum dumtaxat) idem eſt cum eo qui hîc in India
no eſt in vſu cum viris tum mulieribus & iumentis.
tur is in Guzarate, Vaz: in Decan, Bache: in Mala-
Vazabu: in Malayo, Dirimguo: in Perſia, Heger:
ncam, quæ eſt regio maritima, Vaticam: Arabibus
ſab & Aldirira. Serapio lib. ſimp. cap. 205. eum vo-
Aſſabeldiriri, ſed corrupto vocabulo: omnes enim
es medici cum Auicenna lib. 2. cap. 161. & 212. Caſ-
& Aldirira appellãt. Idem autem ſonat Caſſab quod
mus, & Aldirira ex aromatibus: nam Dirire idem
nobis aroma eſt. Quoniam verò Malayo incolæ eius
ab Arabibus qui ex Coraçone erant, didicerunt, id-
corrupto nomine Dirimguo vocarunt.

Calamus aromat.

Vaz, Bache, Vazabu, Dirimguo, Heger, Vaticam, Caſſab, Aldirira, Aſſabeldiriri.

Dirire,

ERITVR per vniuerſam Indiam: plurimus verò in
arate & Balaguate. Hîc etiam Goæ (vbi multus eius
ſus) in hortis ſatus prouenit, ſed perpaucus.

ETERVM non eſt odoratus, niſi è terra auulſus:
to{q́3} virentior eſt, tanto mihi validioris tetrioris{q́3} odo-
detur; tametſi aliud ſentiat Ruellius lib. 1. cap. 18. Cõ-
ur ad maritima, quoniam qui iſtic naſcitur, non ſuffi-
Qui ex Balaguate adfertur, ad Occidentem mittitur.

AMILIARIS eius vſus eſt mulieribus in vteri af-
ibus, & neruorũ doloribus. Sed maximè expetitur hie-
mulomedicis: cõtuſum enim, additis alliis, ammi (quod
uminum ruſticum) ſalis momento, butyro, & ſaccha-
mentis aduerſus frigora mane exhibent, vocant{q́3} id
camentum Arata.

Calami vires.

Cuminum ruſticum.

Arata.

ETERVM quoniam Hippocrates & Galenus lib. 1.
ſimp.

Calamus vnguentarius. Calamus Arabicus. Calamus Alexandrinus.

ſimp. med. Indicum hunc Calamum vnguentarium ap lant, Plutarchus verò Calamum Arabicum, & Corn Celſus Calamum Alexandrinum: videtur etiam extra diam naſci.

E G O, vt veritatem elicerem, ſciſcitatus ſum à m Coraçone incolis & Arabibus, qui huc venales equos ad cunt, ſi apud eos naſceretur Calamus; item an eſſet eis nitus, eoq; vterentur: Negarunt omnes apud ſe inue niſi ab Indis aduectum mercimonij gratia, probéq. ſibi nitum, vtpote cuius plurimus apud eos eſſet vſus. Non luntur tamen, qui Arabicum vocãt, nam ex India in biam defertur, & inde in alias regiones: neque qui Alex drinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde rut & Tripolim Syriæ defertur.

Q V O D autem Manardus lib. 8. epiſt. 1. dicit in P nonia ſe vidiſſe adeò recentẽ, vt nõ longè petitus videre fieri poteſt vt fallatur: aut, ſi viderit, ſatum fortè in ſp aut fictili vidit, vt plerumq. ſatum Gingiber naſcitur. illud certiſsimum eſt, hinc auehi Calamum in eas regio

Calamus nõ niſi in India.

I S verò quo vtimur, radix nõ eſt (puſilla etenim eſt dix) ſed ipſius Calami cum aliquantula interdum ra parte fragmentum. Hallucinantur ergo qui nihil niſi r cem * eſſe ſcribunt, confirmandæ ſuæ ſententiæ cauſa, contendunt hunc Calamum Acorum eſſe. Neque quo Calamo eſt ſpongioſum & flaueſcente colore, aliqua ſimile eſt Aranearum telis, vt falsò putarũt Auicenna li cap. 161. & Serapio libr. ſimpl. cap. 205. quos Græci Latinis hæc meliùs noſſe oportebat.

C E T E R V M quòd Calamus Acorũ non ſit, nec et Galanga, ſatis ex Auicenna & Serapione probari po qui tria diſtincta capita de Calamo, Acoro, & Galãga bunt. Præterea qui calamum deſcribunt, aiunt eum in dia naſci, quod verum eſt: nec enim in alia regione na tur. Acorum verò non niſi in Europa naſci tradunt. Ita

Acorũ dumtaxat in Europa.

n

ignotum eſt Acorum, aut imaginari non potuimus
Manardus, Leonicenus, & alij animaduerterunt.
ibus ſanè Arabibus, Turcis, Coraſonibus, & Indis me-
ignotum eſt. Nam à Nizamoxa vocatus vt eum tre-
affectu liberarem, magna mihi cum illis cõtentio fuit
coro: quid tamen eſſet Acorum (etiam illis indicato no-
Arabico) indicare non potuerunt, niſi quòd apud Tur-
aſceretur.

R ÆTEREA *Calamus pallet; acris, calidus, & ſic-*
ſt in ſecundo ordine: Acorum albet, amarũ, calidumq́ᵭ
cum eſt ordine tertio: Galanga autem vtroq. calidior
doratior. Deinde Calamus & Acorum cerebri & ner-
m morbis conueniunt: Galanga verò ventriculum ro-
t, flatus diſcutit, & oris halitum commendat. Galanga
& Calamus medicamenta ſunt in hac regione ab ini-
gnita, & in Occidentem vehi ſolita.

O L E O *tamen perpetuò Acori loco Calamum ſubſti-* Acori ſucce-
, ſed maiori quantitate, quòd non adeò excalfaciat daneum.
ſiccet, veluti Acorum.

Noſtrarum officinarum Calamus longè alius eſt ab eo quem hoc
ſatis obſcurè deſcribit noſter Auctor, quippe cuius Calamus
nus videatur à veteribus deſcriptus. Noſter verò nihil niſi radix
m aliquantula interdum foliorum particula. Cui cùm omnes
Acoro à veteribus adſcriptæ pulcherrimè conueniant, Manardi
rum ſententiam improbare non poſſum, qui Acorum legiti-
eſſe volunt. Eo & Germani, & Itali, & Galli vtuntur, aliúmque
um non norunt. Solebat enim Antuerpiam Vlyſipone aduehi
ni genus vſuali noſtro ſimillimum, ſed tetri odoris, & ſaporis
li; quæ nota illi communis erat cum Calamo noſtro Aucto-
cripto: Solam tamen hanc ob cauſam in vſu apud nos eſſe de-
et omnes aromatarij multo efficacius eo, quo nunc vtimur,
affirment.

gitimi porrò Acori deſcriptionem luculentam in noſtra ſtir-
Hiſtoria ſtudioſi inuenient.

terùm cùm tertiò recudenda eſſet hæc Hiſtoria, commodè no-
notuit legitimus Calamus aromaticus, quem doctiſs. vir Ber-
s Paludanus Friſius, ex Syria & Ægypto redux, cum Habhel
, multíſque alijs raris & varijs ſeminibus, pro noſtra amici-
b anni 1579. initium liberaliter communicauit. Eius au-
quoniam exactiſsimè ad Dioſcor. deſcriptionem quadrare vi-
iconem ex fragmentis exprimi curauimus. Vmbellifera verò
potiùs

potiùs planta quàm harundinacea meo
cio cenſenda eſt: etenim rectum habet
lem, multis nodis ſeu geniculis cinctum,
uem alioqui, intus concauum; & membr
la, vti harundines, præditum, qui aſſu
quemadmodum Dioſc. ſcriptum reliquit,
gitur, eſtque ſatis odoratus gratique ſap
amari tamen, & nonnullæ adſtrictionis p
ceps: folia (vti ex veſtigiis colligere licet)
ex aduerſo in ſingulis geniculis ſita caulé
plecti videntur: radix ſummo capite non
extuberat, deinde in fibras deſinit.

De Nardo. CAP. XXXII

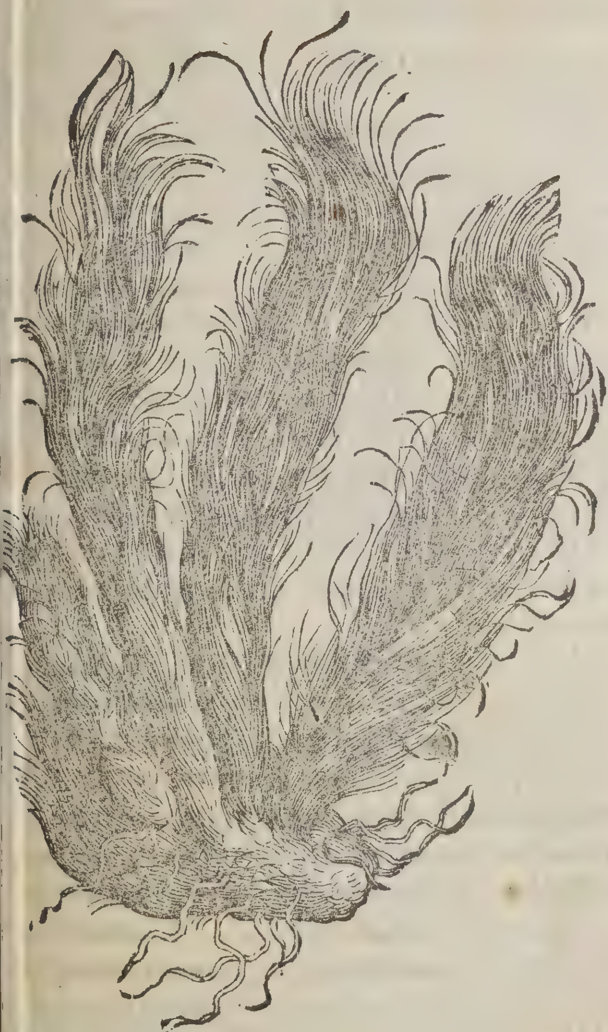
ILLVD affirmare poſſum, m
plura aromata, maioriq́ quantitate
minùs adulterata ad nos adferri, vi
riq́ emi, quàm antiquitus fiebat: q
nunc Luſitanorum nauigationibus
diæ nobis apertæ ſint, ipſaq́ regior
quæ aromata gignunt, longè culti
nunc ſint, quàm Veterum temp
fuerunt.

Nardus. *IN eorum numero Nardum re*
no, quæ legitima & ſine mangonio
nos importatur, licet interdum aut n
ris humore ſibi aſcito ſitum contra
aut ſenio ſuaueolentiam illam amit
qua initiò prædita erat.

VOCATVR autem Nardus
colis (nam Græcum & Latinum
Cahzçara. *men notum eſt)* Cahzçara: *Auicen*
l.b 2 cap.646. & omnibus huius te
çembul. *peſtatis Arabibus* çembul, *quod eſt Spica; &* çẽbul in
id eſt, Spica Indica: eadem ratione, quam nos Spicam C
ticam vocamus, illi çembul rumim *appellãt. Quod*
tem corruptè Matthæus Siluaticus cap. 640. Simibel

Su

NARDVS.

Sumbel. Sumbel *protulerit, mirum non eſt, cùm is linguam A-bicam ignorarit: niſi malimus tempore paulatim corr-fuiſſe vocabula.*

CETERVM *naſcitur Nardus in Mandou & Ch- prouinciis, Regnis Delli, Bengala, & Decan vicinis, in-* Ganges flu. *flu. Gangem, quem incolæ* Ganga *appellant, & ſacroſ-ctum existimant, ita vt morituri regni Bengala incolæ flumine mergi ſe iubeant, ſed pedibus dumtaxat. Sunt i- flumine certa idolorũ delubra, ad quorũ cultum cateruã confluũt mercatores è Guzarate & regno Decã. magn- donaria in hæc idola conferunt, inde redeuntes ſanctifi- vt ipſi ſibi perſuadent, imò potiùs à cacodæmone o- feſſi.*

Nardi vnicum genus. PORRO *non ſunt diuerſa Nardi genera: ſed vnic- dumtaxat mihi notũ eſt genus, id ſcilicet quod ex iam n- moratis locis adferri diximus. Prouenit quidẽ in mõte q- dam, qui altera parte Oriẽtem ſpectat, altera Occident- ad quem ſcilicet occidentem ſita eſt Syria multis re-* Nardus ſpõtè non prouenit. *nibus ab India diſcreta: ſed tamen multis aliis eius regi- locis ſata prouenit, non facilè enim ſpontè naſcitur. Ne-* Nardi deſcriptio. *vna præſtantior eſt altera: Spicámve habet alia ali- multo longiorem.*

CERTE *radix eſt, ſpargens ſupra ſolũ breuem vir- lam ſeu caulẽ circiter tres palmos lõgum; cùm longiſſim- atque alias inſuper virgulas multo breuiores: in ſumma- dice ſpicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali e- modo venditur in Cambayete, Aſurate, & Gogua, aliiſ- portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Perſæ pet- potiſsimam tamen partem ab indigenis abſumi ferunt.*

Nardus ſordida. INVENITVR *interdũ ſordida & pulueruléta, v- ipſius plantæ in pollinem redactis. Emitur tamen ab iis q- dixi mercatoribus, & eo puluere manus eluere intelligo*

HAC *vnica Nardo quæ iuxta Gangẽ oritur, qua- in Occidentem exportant, vtuntur medici cùm Indici, t- Turci, Perſæ, & Arabes. Nam quod ex ingenti pretio*

ruitus teſte Plinio lib. 12. cap. 12. emebatur, inferre it, noſtram Nardum non eſſe legitimam, obiectioni me reſpondiſſe arbitror, cùm dixi Indias nunc magis aper- r cognitas eſſe, quàm tempore Plinij fuerint, & ipſa ata maiori copia ad nos adferri.

ETERVM *fabuloſum omnino iudico, quod An- Lacuna ſuis in Dioſc. lib. 1. cap. 6. cõmentariis ſcri- Iardi vſum apud Indos eſſe periculoſum, quoniã ex ea eneni quoddã genus mortiferũ, quod nõ modò hauſtũ, iam cuti in ſudoribus inſperſum, hominem illico iugu- q́ toxicum* Piſum *vocari. Nam cùm multis in In- nnis Medicinam exercuerim, & non modò verſatus um omnis generis medicis Aſiaticis, ſed etiam Regibus rincipibus familiaris fuerim; numquam tamen hoc n videre mihi contigit, aut eius nomen audire.*

Lacunæ oſcitantia.

Piſum.

genus quod Sepulueda Satiech *&* Satiach *appel- eſſe puto, quod ex Satiguam adfertur, celeberrimo Bengala portu & emporio ad fluuij Gangis oſtia.*

Satiech. Satiach.

HIRCVLVS VETERVM.

ũm ſuperiore Aprili Antuerpiæ eſſem, inter aliquod Nardi Cel- ſciculos plantulas quaſdam inueni, quæ ad amuſsim quadrabant ioſcoridis Hirculo, quem libro primo de re medica cap. 7. de- eoque Nardum Celticam adulterari refert. Nam plantula eſt Celticæ ſimilis, candidior tamen, & veluti ex viridi cinerea, ſi- iculo, minoribus breuioribusque foliis, villoſa admodum ſe- n radicem, & nigricans, nulla odoris iucunditate. Folia præ- nullum aromaticum ſaporem reddũt, ſed lenta & viſcida ſunt; ardi Celticæ folia & calida ſint, cum aliqua tamen adſtrictio- dore ſaporéque iucunda. Cum igitur hoc capite noſter Au- Nardo ex profeſſo agat, facere non potui, quin Hirculi me- m, eiúsque hîc iconem ſubiicerem, quam nemo hactenus t.

ci & Nardi iconem ad integerrimæ & ſelectiſsimæ, quam apud arios inuenire potui, ſtirpem expreſſam. Nardi porrò Celticæ m iconem & deſcriptionem dedi in Pan. ſtirp. Hiſtoria.

HIRCVLVS VETERVM.

De Iunco odorato. CAP. XXXIIII.

IVNCVS *odoratus in Mazcate & Calaiate Ar…
prouinciis maxima frequētia & abundātia naſcitur, ve…
in Hiſpania gramen vulgare quo veſcuntur animalia.*

HVIVS *graminis nomina Græca & Latina n…
ſi…*

Ab incolis autem Sachbar vocatur: à nonnullis verò Sachbar.
s cachule, id eſt, herba lotoria, aut lotionibus idonea: Haxis cachule.
tſi non negem aliis etiam nominibus apud Arabes in-
i. Nam Auicenna lib. 2. cap. 598. eum adhar, Sera-
p. 19. adher appellant: quos ſequuntur omnes Ara- Adhar.
r Perſici medici hîc agentes: florem verò vocãt Foca. Foca.
quod Siluaticus, cap. 12. adcher & adhecarum
i ſcribit, corrupta ſunt vocabula. Perſis, qui ad iã di-
ſq. prouincias pertingunt, Alaf, quod herbam ſigni Alaf.
vocatur, quo nomine per excellentiã appellari poteſt.
Indos peculiare nomen non eſt ſortitus, ſed herba
atenſis appellatur. Sunt qui paleam de Mecha nun- Herba Mazatenſis.
t. Nec deſunt qui paſtum Camelorũ vocent, nec im- Palea de Mecha.
: ſed tamen Camelinon ſunt iſtic adeò frequentes, Paſtus Camelorum.
gramen cum floribus omnino depaſcere poſsint. Sed
ndem multi aſini, muli, equi, quos Arabicos vocamus,
, capræ & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt
hanc herbam ſiue gramen.

EFERTVR quidem in Indiam, in vſum medicum
ndus. Maxima tamen copia per faſciculos colliga-
nauibus adſumunt equarij mercatores ſeu mango-
equis ſubſternant, ne ſtercoris & vrinæ pædore offen-
. Nam ſimul atq. maduerit, recentem ſubſternunt,
didum in mare abiiciunt. Sed & nautæ faſciculos
t ſecum aduehere ſolent, quos deinde in India ven-
Memini in inſula Diu[a], vili emiſſe multos Iunci faſci- Inſula Diu.
quos in Luſitaniam cum aliis aromatibus mitterem:
tamen florem videre cõtigit. Sed nec aliquo in pre-
ncolis habetur, cùm gens ſit rudis & ſilueſtris.

VLLVS eſt huius vſus apud iſtius regionis incolas:
dumtaxat, & Medici Arabes & Perſæ, eo vtimur.
digenæ eo ſe & ſua iumenta lauant.

VNC ad Auctorum, qui eius meminerunt, deſcri-
s veniamus.

DIOSCORIDES *lib.1. cap.16. laudatiſſimu Nabathæa, proximum Arabicũ, quem aliqui Babylon vocant, peſſimum ex Africa adferri ſcribit. Floris, cu rum, radicisq́ eſſe vſum. Eligẽdum eum qui manibus fricatus roſæ odorem emittit.*

SCIO *in iis quas ſuprà enumeraui prouinciis, quæ biæ nomine comprehenduntur, prouenire. An verò in* Nabathæa. *bathæa gignatur (quæ à Nabatoch Iſmaëlis nepote d minata, prouincia eſt Arabiæ Iudææ conterminæ) dili ter percontatus ſum à medicis qui in Hieruſalem, Gal aliisq́ vicinis prouinciis verſati erant: Sed illi reſpond. eum, quo iſtic vterentur, ex Cairo aduehi. Interrogat rò an in Cairo naſceretur, an autem ex Mazcate adſ tur: ignorare ſe dixerunt, quoniam medicamenta i dum ignota manerent ob indigenarum negligentiam. cùm audirem, inquirere non volui num Babylone naſ tur, tametſi id fieri poſſe putem.*

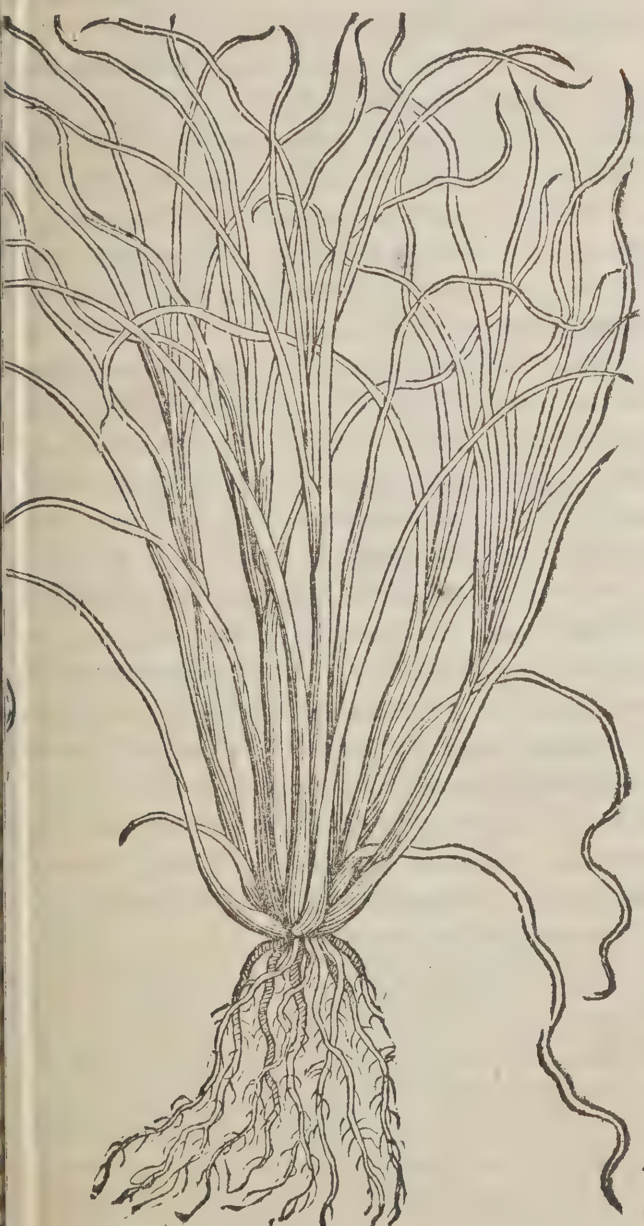
CVM *verò Dioſcorides Africanum improbet, nõ o tet nos admodum ſolicitos eſſe in eo inueſtigãdo, præſe* Iunci flos. *cùm nõ adſcripſerit qua Africæ regione proueniat. D ribus autem, cùm meam, tum reliquorũ medicorum ligentiam agnoſco, qui non iubeamus eum aduehi. N etenim culpa factum eſt, vt eius vſus deſierit.*

IN *medicamẽtis odoratis, Dioſcoridem incertis con rationibus plerumque vti video, quemadmodum & ir Iunco. Nam tritus, iucundum quidem ſpirat odorem Roſæ haudquaquam.*

Iuncus rotundus. IVNCVS *odoratus, & Cornelio Celſo Iuncus ro dus vocatur, ad differentiam Iunci vulgaris, & Cyperi Iunci triangularis: ſed minimè in eam altitudinem ex ſcit qua Iuncus.*

AVICENNA *lib.2 cap.598. duo eius genera ſtituit. Alterũ enim Arabicum vocat, qui eſt odoratu terum in Agiami natũ, per quod vocabulum Dama in.*

IVNCVS ODORATVS.

Auicennæ lapſus.

intelligit. Sed quod Dioſcoridis teſtimonio, Iuncum f
ctum proferre nigrum probet, manifeſtus error eſt, ci
Dioſcorides nuſquam fructus meminerit.

Iunci hiſtoria.

SERAPIO *lib.ſimpl.cap.19.ex auctoritate Boni*
ſcribit Iuncum habere radicem Chulem *ſimilem, latior*
tamen, & minoribus nodis cinctam, multos calamulos p
duros proferentem, qui fructum proferat ſimilem flori
Arundinis, graciliorem tamen & minorem: ſimulq́ &
vno ceſpite multas plantas naſci. Huius radix adeò ſim
eſt Chulem [b]*, vt ſub eo nomine à nonnullis appelle*
quemadmodum initiò dixi.

MATTHÆVS *Siluaticus cap.12.decem annis c*
ſeruari aſſerit. Credo in ſiccis & mediterraneis region
multo tempore conſeruari poſſe, cùm humiditate nō ab
det. Sed in huius prouinciæ maritimis, paucis annis in
odoris fragrantia conſeruari poteſt.

QVOD *ad Braſauolū & Monachos in Meſuen co*
mentatores attinet, doctè illorum argumenta refellit M
thiolus, Com.in Dioſc.lib.1.cap.16. quare ſuperuacane

Monachorum oſcitantia.

eſſe iudico quidquam iis addere. Satis tamen Monachor
in Meſ.diſt.1.cap.47. oſcitantiam mirari non poſſum,
Galangam Iunci ordorati radicem eſſe contendūt, cùm G
langa in China naſcatur, quæ bis mille ferè leucis ab A
bia abeſt, & plurimum ab Iūco odorato differat tum fo
tum radice: nec niſi ſata proueniat Galanga, quemadm
dum & Calamus: Iuncus verò ſpontè naſcatur, nec ſera

Natæ ſunt nobis ſuperiore æſtate aliquot Iunci odorati plantæ
ſemine Italia miſſo. Eſt verò Iuncus planta multis culmis aſſurg
tenerioribus foliis quàm gramen ſeu πόα (quam pulcerrimè refert)
guam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia,
tritā gratum quidem ſpirant odorem, ſed in quo roſæ odor non
ceat: nam manducata potiùs roſæ, præſertim ſaccharo conditæ, o
rem æmulari videntur. Nullum protulit florem, quod ſetiùs proue
rit: imò primis frigoribus periit, ita vt annua planta cenſenda ſit. Ra
eſt numeroſa & capillaris, non nodoſa, vt ait Serapio, guſtu feruid
aromatico. Eius iconem ad viuum expreſſam inſerere hîc libuit.

a Diu vel Dio inſula Oceani Indici aduerſus oſtia fluminis I
(quem incolæ Diul appellant) ſita eſt, eamq́. Patalen Plinio dici pu

C

tinet verò ea vrbem mercurialem, potentemq́. admodum, & certimum quendam portum, quò confluunt negotiatores Veneti, ci, Thraces (quos Rumes vulgò vocant) Perſæ, Turci, & Arabes. ατ]αληνὴ verò Straboni Geograph. lib. xv. inſula eſt quam Indus in duas partes diuiſus, figura triãgula: in qua vrbs eſt inſignis no-e Pattala, à qua inſula nominatur.

Quid per Chulem intelligat noſter Auctor, hactenus ſcire non ii, tametſi diligentiſsimè perquiſiuerim: niſi fortè intelligat gramen herbam vulgarem quam Græci πόαν vocant. Nam à quibuſdam is cachule nuncupari ait, id eſt, lotoriam herbam. Et Pandectario 158. Chulem herba capillaris eſt. Chulem.

De Coſto. CAP. XXXV.

*M*AGNOPERE *commendatus à veteribus fuit Co-: at nec nũc ſua laude caret. Sed cùm Græci omnes tum tini, tum Arabes, plura eius genera cõſtituerint, factum, vt magna ſit orta diſputatio, an legitimum Coſtum ha-mus. Plerique negant, & radices vel in Hiſpania, vel in lia natas pro legitimo Coſto in Myropoliis oſtendi aiunt. o verò ſum in ea opinione, vt vnum dumtaxat Coſti ge- eſſe credam, cuius nomina primùm proferam, deinde neationem, poſtremò vſum medicum indicabo.*

E S T *ergo Coſtus dictus Arabibus* Coſt *aut* Caſt: *in* zarate, Vplot: *in Malaca, vbi eius plurimus eſt vſus,* cho, *& inde vehitur in Chinarum regionem. Græci & tini ab Arabibus nomen mutuati ſunt. Nam quod Sera- lib. ſimp. cap. 318.* Choſt *appellat, corruptum eſt ex-plar, legendumq́;* Caſt: *& quotquot conueni Arabes, m nunc* Caſt, *nunc* Coſt, *nunc* Coſti *vocant.* Coſtus. Coſt, Caſt, Vplot, Pucho. Caſt, Coſti.

N A S C I T V R *circa Guzarate, inter Bẽgala, Delli, Cãbaya, in Mandou & Chitor: Inde multi currus Vplot, ica, Chryſocolla, aliisq́; mercibus onuſti aduehuntur, in bem primariam regni dictam Amadabar, quæ in deſertis a eſt, & in Cambayete non procul à mari ſitam vrbem: de poſtea per maiorem Aſiæ, nonnullam Africæ partem, vniuerſam Europam deuehuntur prædictæ merces.*

Q V O N I A M *verò in Chryſocollæ mentionem incidi-us, ſciendũ eſt, eam vulgo* Borrax *nuncupari, Arabibus* Borrax.

Tincal. Tincar.

atq; Guzarate incolis Tincar, ſeu Tincal: metallicā
tem hic eius eſſe naturā, vtpote quæ è monte quodā Luſi
nicis leucis centum à Cambayete diſtāte, eruitur. Mag
eius vbiq. vſus in ferruminando auro, reliquisq; metallis
Indis verò medicis rarò vſurpatur, præterquam ad ſcabie
Sed neque nos ea frequenter vtimur: iniicitur dumtaxa
vnguentum citrinum, fucos muliebres, & vnguēta ad p
fligandam ſcabiem parata. Ex earum mercium eſt num
ro, quas regio edicto vetitum eſt in Luſitaniam aſportar

Coſti hiſtoria.

DESCRIBITVR autem Coſtus [a] ab iis qui vid
runt, Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri [b] magnitu
ne, florem odoratum proferens. Præcellit qui intus candid
eſt, cortice cinereo: inuenitur tamen etiam colore buxi, co
tice palleſcente. Tanta eſt odoris fragrantia præditus,
pleriſque nares feriat, & capitis dolorem excitet: guſtu n
amaro, nec etiam dulci, tametſi iam ſeneſcens interdu
amareſcat. Nam recēs acri guſtu eſt, vt reliqua aromat.

HOC vtuntur in multis medicamentis Indici medic
Hunc in Ormuz mercatores exportant, quò Coraſones e
Perſæ confluunt: inde in Adem, quò huius emendi cum ali
mercibus gratia Arabes & Turci conueniunt. Nec miru
eſt, ſi eius loco, alio medicamento officinæ vtantur in regio
nibus procul à Luſitania diſſitis, quandoquidem exigua ad
modum quantitas in Luſitaniam defertur.

Coſti tria genera apud Veteres.

QVONIAM verò Veteres tria Coſti genera conſti
tuunt, [c] videlicet Arabicum, qui ſit candidus, leuis, eximi
odoris ſuauitate; Indicum leuem, amarum, & nigrum; &
Syriacum grauem, colore buxeo: perquiſiui à negotiatori
bus Arabibus, Perſicis, & Turcis, vbinam tanta Coſti copi
conſumeretur, quæ ad eos hinc exportaretur. Reſponderun
illi maximam partem in Aſia minori & Syria conſumi, ſe
& etiam apud Arabes & Perſas. Interrogati verò an aliu
quiſpiam Coſtus apud eos naſceretur, negarunt naſci. Iden
percontatus ſum à Nizamaluci medicis; ſed negarunt ill

alium

um ſe Coſtum vidiſſe vnquam, quàm qui ex India ad perferretur. Vnus tamen illorum olim Xatamas medi-fuerat, diuturnoq́; tempore in Cairo & Conſtãtinopo-medicinam fecerat. Vt autem tam diuerſa nomina ſorti-ur, occaſionem præbuiſſe negotiatores puto, qui ex variis gionibus oriundi erant.

Costus amarus & dulcis Arabibus.

QVOD *Arabes eius duo genera faciant, amarum & lce; factum eſſe puto, quòd hoc medicamentum cùm re-s eſt & incorruptum, nullius amaritudinis ſit particeps, ndidúſque perſiſtat: vbi autem vetuſtate corrumpi inci-, amaritudinem contrahit, fitq́; nigricans.*

a Non videtur huius Coſti deſcriptio cum Veterum coſto conue-e. Nam ex Dioſcoride ſatis manifeſtum eſt, illorum Coſtum ra-em fuiſſe, cùm ait; Sunt qui admiſtis Helenij Comageni præduris licibus adulterent. Veriſimile enim non eſt, fruticis ramum tam habere cum radice affinitatem, vt radice adulterari poſsit. At ſtri Auctoris Coſtus minimum radicis habet, & ferè nihil niſi li-um eſt ſuo cortice contectum. Quare aut veterum Coſtum igno-e dicendum eſt, aut Arabum Coſtum (ſi is quem deſcribit illorum ſtus eſt) à veterum Græcorum Coſto diuerſam eſſe plantam.

COSTI genus Antuerpiam è Luſitania inuehitur ſolidum, cor-cinereo, intus candicans, interdum verò cinerei coloris; odorata admodum radix, violaceum ſiue irinum ſpirans odorem, præſertim n manditur: ei caulis fragmentum quod è terra extat, plerumque ærere adhuc conſpicitur ferulaceum quiddam referens, & fungo-medullam continens, vt facilè appareat Coſto noſtri Auctoris timum conuenire. Eius iconem, qualis videlicet ex ſicca radice ex-mi potuit, hîc adiiciendam curaui.

b Niſi per Azimbro Iuniperum noſter Auctor intelligat (Zimbro im Luſitanis Iuniperus eſt) quid ſit, ignorare me fateor.

c Venetiis interdum adfertur Coſti quoddam genus Gingiberis ra-cibus adeò ſimile, vt nihil ſuprà, intus etiam fibroſum, ſed pálleſ-s, & eximiæ amaritudinis.

NON deſunt, qui Zedoariam vſualem inter Coſti genera referant, primùm apud Dioſcor. deſcriptum Coſtum eſſe autument, quòd ultas notas habeat, quæ Arabico illius Coſto pulchrè quadrent.

De Turbit. CAP. XXXVI.

DE *Turbit Arabum magna eſt inter recentiores Me-cos controuerſia. Nam nonnulli Tripolium Græcorum eſ-volunt: alij Pityuſæ radicem eſſe contendunt: alij Alypi. d errant omnes mea ſententia. Siquidem Turbit plantam & vi-*

Costvs indicvs.

virentem vidi,& floribus exornatam,quæ planè diuerſa ab iis quas in medium proferunt.

QVOD igitur nos Turbit vocamus, eodem nomine & Turbit. rabibus,& Perſis,& Turcis appellatur:tametſi Andreas llunenſis in ſuis emendationibus Terbet vocet. In Guzrate, vbi plurimum naſcitur, Barcaman: in Canara, Barcaman. us prouinciæ eſt Goa, Tiguar. Tiguar.

EST autem Turbit planta,radice neque magna,neque Turbit hiſtoria. ga,caule hederæ modo per ſolum extenſo,digiti craßitie, erdum craßiore,duos palmos longo,interdum verò mullongiore. Folia Althææ profert;flores etiam ſimiles,è canlo rubentes,nonnunquam omnino candidos,non(vt quim volunt)colorem ter die mutantes. Eſt verò dumtaxat lis & gummoſa caulis pars inferior iuxta radicem:relià pars gracilior eſt, & comoſior, quàm vt vtilis eſſe poſ. Nonnunquam radix cauli adhæret, ſed inutilis, cum ulis dumtaxat in medicum vſum recipiatur. Tota aum planta inſipida eſt cùm colligitur.

PROVENIT in maritimis,verùm non adeò mari viis,vt vnda allui poßit:ſed duabus,interdum tribus à ma- Turbit natales. leucis ſeu miliaribus. Plurimum naſcitur in Cambayete, rrate, Dio inſula,& Baçaim, [a] locisq; vicinis. Inuenitur in Goa:ſed à medicis improbatur,nec eo vtuntur. Intelceram etiam in Biſnager prouenire, quod centum quinaginta & amplius leucis à Guzarate diſtat: ſed poſtea ſcitum eſt,eò ex Guzarate deportari,vnde etiam magna oia in Perſiam, Arabiam, Aſiam minorẽ, & Luſitaniam portatur: Nam ſi aliquod in Biſnager naſcitur, viribus eò infirmis eſt,vt à medicis recipiendum non cenſeant.

FIERI poteſt, vt aliis etiam per Indiam locis gignar(non enim ſeritur,ſed ſpõte prouenit) incertum tamen ,ob indigenarum negligentiam.

CETERVM in Turbit delectu, duo ſolent à Medicis Turbit qua ratione gũmoſum fiat. quiri,vt gummoſum ſit & album. Non omne verò gum-

moſum

moſum eſt natura: Sed quoniam viderunt Indi, à gumm
ſitate, optimi Turbit notas nos petere, ſolent eius planta
ante collectionem, aut contorquere, aut leuiter vulnera
quo liquor exiliat & denſetur. Deinde poſt aliquot dies
deunt, & gummi ſiue concreto liquore plenos caules re
rientes, colligunt. Id mihi retulit affinis meus medicu
Baçaim, qui aliquoties cum ipſis Indis colligendi gra
profectus eſt, & hãc eliciendi ſucci rationẽ obſeruauit. N
cùm iuſsiſſet aliquot plantas intactas relinqui, eas mini
gummoſas inuenit, aut nõnullas tantũ pauco cum gumm
Ex eo igitur deprehendere licet, gũmi nihil ad præſtanti
agere; ſed id plerumq; præſtantius cenſendũ eſſe, cuius gu
mi non appareat, quippe quod in ipſa plãta reconditum
Non negauerim, quin etiam Turbit gummoſum ſine co
torſione reperiatur: ſed vt faciliùs liquorẽ ſuum aut gu
mi exerat, contorqueri & vulnerari plantam certum eſt

Turbit delectus. ALTERA probationis nota eſt, vt ſit candidum. S
catum ad ſolem, candidum eſt: in vmbra verò reſiccatu
tametſi nigreſcat, non minùs fortè bonum eſt, quàm albu
in ſole paratum.

Turbit facultates. EST verò Turbit Indicis medicis medicamentum
tuitam deiiciens, cui interdum, ſi abſit febris, Gingiber a
iicere (vt etiam aliis purgantibus medicamentis) ſolẽt: ali
qui plerumque ſine Gingibere ex decocto pulli gallinac
aut ex aqua exhibent. Præfertur autem quod in Camba
natum eſt. Memini me in inſula Dio emiſſe ſingulas qu
Tanga. Manus. vocant manus, vna tanga.[b] Pendunt autem ſingulæ man
viginti ſeptem libras. Sed poſtea intellexi eum à quo emi
ſem, duplo minoris emiſſe.

Turbit Arabum. CETERVM longè nobis aliud Turbit [c] deſcribu
Arabes, quàm id quod modò exhibui. Siquidẽ Meſue lib.
de ſimpl. med. cap. 2. ait radicẽ eſſe herbæ folia Ferulæ m
nora ferentis, & ex earum plantarum genere quæ lact
ſucco turgent: varia eius inueniri genera, videlicet domeſt
cum

…,ſilueſtre; magnum, paruum; album, nigrum, & fla-
…n: & in locis ſiccioribus gigni, quod ex ſucci denſitate
…rehenditur. Septem verò in eius delectu obſeruanda: vt … Turbit Arabũ delectus.
…ã lidum, intus cauum ſiue vacuum & arundinoſum, &
…mmoſum, cortice cinereo, planum, fragile, & recẽs: craſ-
… autem ſiue denſum improbari. Sed, quod eius pace di-
…im, ex aliorum relatu ſuum Turbit deſcripſiſſe potiùs
…tur, quàm legitimum vidiſſe Nam neque forma con-
…it, nec è lacte madentium plantarum eſt numero, nec … Turbit è Lactariarum numero non eſt.
… domeſticum genus inuenitur: cùm vniuerſum ſponte in
…ltis proueniat. Alterũ genus interdũ altero eſſe maius
…um eſt. Color autem aut albus, aut flauus, aut niger na-
…lis eius plantæ nõ eſt: ſed pro præparationis ratione con-
…itur. Nam quod probè præparatum, ſuóve tempore col-
…um non eſt, album eſſe non poteſt. Naſcitur verò potiùs
… humentibus quàm ſiccis. Neque albedo & gummoſi-
…robitatis ſunt indicia, veluti iam dixi. Neque arundi-
…eum aut ferulaceum eſt, aut planum, aut fragile, niſi
…ia ſiccitate exſuccum. Denſum autem potiùs mihi vi-
…r probandum, quàm improbandum, quippe quod plus
…antiæ contineat, modò carioſum non ſit.

…SERAPIO lib. ſimp. cap. 330. Tripolij Dioſcoridis … Tripolium non eſt Turbit.
…riam ad ſuum Turbit tranſtulit. Sed ſi cum legitimi
…m exhibemus Turbit deſcriptione conferatur; manifeſtè
… error deprehendetur. Nam neque folia Iſatidis habet,
…e eius caules in ſummo diuiduntur, ſed in mucronem
…unt largo foliorum prouentu ornatum. Flos non mu-
…er die colorem, neque eius radix odorata eſt, aut vene-
…rcere adhuc deprehenſa eſt.

…DENIQVE non eſt Alypum Dioſcoridis, vt recentio- … Alypum nõ eſt Turbit.
… quidã exiſtimant, cùm eius hiſtoria Alypi deſcriptioni
…è repugnet, & facultates ſint diuerſæ: Turbit enim pi-
…ĩ dumtaxat purgat, Alypũ atrã bilem deiicit. Neque,
…m diximus, cuiquã è lactariis cõparari poteſt, quæ non
ſine

ſine noxa in corpus admittuntur: cùm Turbit legitin nullã acrimoniam habeat, & ſine moleſtia pituitã deii

Arabes erroris auctores.

P O R R O *huic errori anſam præbuiſſe puto Ara qui conſpicientes apud ſuos in vſu eſſe Turbit ab India tum, id ad Græcorum aliquam deſcriptionem ilico re voluerunt, Græcis omne plantarum genus fuiſſe cogni exiſtimãtes Sed ſatius multo fuerat, ſimili ratione on non confundere, & ſimplicem aliquã eorũ medicame rum, quæ illis non erant probè nota, deſcriptionẽ contex*

a Baçaim vrbs eſt vaſta, multas alias vrbes & pagos ſub ſuo do nio habens: quinquaginta leucis ab inſula Diu abeſt, & Regi Lu niæ paret.

Tanga.

b Monetæ genus Indicum Tanga eſt, quod ſexaginta Luſitanic galibus æſtimatur, hoc eſt, duobus fere Caſtellanis regalibus, a ptem aſſibus Gallicis. Regale enim Caſtellanum triginta & ſex L tanica conficit.

c Turbit à noſtro Auctore deſcriptum longè aliud eſt ab eo vulgo in officinis vtuntur. De quo qui plura volet, conſulat erud Matthioli commentarios in capita 30. 51. & 78. libri quarti Dio ridis. Per vniuerſam Hiſpaniam Thapſia abunde naſcitur, eius ra pleræque Hiſpaniæ officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur. Non ſunt etiam multis per Europam locis, qui Scammonij radicem c ſam pro legitimo Turpeto oſtendant, atque in ſua medicamenta cipiant, vt his manifeſtum eſſe poteſt qui ſcammoneæ radices ſi cum illorum Turpeto diligentiùs contulerunt.

De Rhabarbaro. CAP. XXXVII.

N O N *eſt operæpretium multa de Rhabarbaro rec ſere, cùm omnibus notiſſimum ſit medicamentum. Silen tamen prætermittendum non duxi, quod hîc in India d ci: videlicet, omne id Rhabarbarum quod in Indiã, Per & Europam importatur, eſſe in Chinarũ regione natu Nam ex Chinarum regione per Tartariã Ormuz & A pum defertur; inde in Alexandriam, & tandem Veneti vnde reliqua Europæ regna petunt. Nos, præter id quod n uigiis ex China infertur, eo etiam vtimur quod Perſa Ormuz aduehunt, quod minùs teredinem & cariem ſ tit, quàm quod ex China nauigiis infertur. Siquidem p corrumpuntur aromata per mare inuecta, menſtruo ſ tio; quàm terreſtri itinere importata, vnius anni tempo*

Rhabarbarũ omne in Chinarum prouincia naſci.

Pr

terea India,præſertim maritimis locis,maximè humi-
ſt, & eiuſmodi aromata diu incorrupta permanere
ſinit. Nam Rhabarbarum ſub menſem Maium in In-
maritima illatum, niſi ante Septembrem abſumatur,
iè inutile eſt,& in mare abiiciẽdum: corrumpitur enim,
leraque alia aromata,hibernis illis menſibus [.j noſtro
tori ſunt, alio quodã loco, Iunius, Iulius, Augu-
;] *interea aliud præſtantius & recentius ex Ormuz im-*
atur,cuius vſus. In montanis verò hieme adſeruati alia
atio, putredini enim non eſt adeò obnoxium. Eam ob
ſam, qui illud in India conſeruare volet, in Biſnaguer
Balagate perferri curet.

EFERVNT *genus quoddam naſci in certa Tarta-* Rhabarbarũ Samarcandarinum.
rbe nomine Samarcandar: ſed quod improbum ſit, nec
umentorum purgationibus vtile.

NVLLVM *autem eſt Rhabarbaricum, aut Indicum:*
olummodo Chinenſe,quod Rauam Chini *Perſæ ap-* Rauam Chini.
nt, Mauritani tamen plerique ſolummodo Rauam. Rauam.

LIQVANDO *in Couchin intellexi Rhabarbarum*
digenis interdum decoqui aut diſtillari, & eius deco-
ut ſtillatitia aqua ſeſe purgare, eamq́ue eſſe cauſam, cur
dum tam facilè teredinem ſentiat & corrumpatur.
ùm neminem audiuerim, qui, an hæc ita ſeſe haberẽt,
liſſe diceret, affirmare non auſim.

De Radice Chinæ. CAP. XXXVIII.

NASCITVR *hæc radix in Chinarũ vaſtiſſima re-* Radix Chinæ.
, quæ Moſcouiam vſque extendi creditur. Quoniam
per totam hanc prouinciam, & etiam in Iapan ſæuit
Venerea, quam alij Neapolitanum morbum, alij Gal-
ocant, noſtri ſcabiẽ Hiſpanicã, Perſæ Bade-Frangi Bade-frãgi.
etſi etiã ſimpliciter Fringui) *quod morbũ Gallicum*
; aperuit benignus & miſericors Deus huius regionis
s vſum radicis cuiuſdã, quæ apud eos naſcitur, vt huic
ſuccurrerent. Quemadmodum in nouo orbe Guaiaci

vſum oſtendit, quoniam ea pars orbis etiam hoc morb
omni hominum memoria vexata fuit. Ibi contractum m
bum in Europam adferentes Hiſpani anno Redēptionis
manæ 1493. reliquis nationibus communicarūt. Nobis
rò primùm innoteſcere cœpit huius radicis vſus poſt ann
quingenteſimum trigeſimum quintum ſupra milleſim
adferentibus illam huc Chinenſibus quibuſdam ea lue i
ctis, qua ſe interea dum hîc negotiarentur, curarent.

Lues venerea primùm in Europa 1493. anno.

CETERVM anno antè quàm huius radicis vſu
India innoteſceret, huc è Luſitania delatus ſum, nonn
facultates mecū adferēs, atq. inter eas, Ligni Guaiaci li
quingentas. Ex eo, tametſi multum ſublatum eſſet, du
nauem inferretur, & efferretur, mille tamen aureos
traxi Luſitanicos, quoniam magna auiditate è Luſit
exſpectabatur hoc lignum, quòd multi malè perirent in
ctionibus: & fortè tum tēporis nemo præter me aduexe
Curati ergo fuerunt plurimi meo ligno. Sed illo abſum
cùm nouum è Luſitania non importaretur, eius, quod
decoctum fuerat, libra quinque Luſitanicis aureis væni

Qua ratione primùm Radix Chinæ Luſitanis innotuerit.

FACTVM eſt, vt eo tēpore mercator quidam in
inſula narraret inclyto viro Domino Martino Alfonſ
Souſa, meo mæcenati, qua ratione à Gallica ſcabie cur
fuiſſet quadam radice è Chinarum regione allata, cuiu
res magnis laudibus euehebat, quoniam qui ea vteren
extrema illa victus ratione non egerent, qualis in Gu
vſu obſeruabatur, ſed tantùm abſtinerent à bubuli
ſuillis carnibus, piſce, & crudis fructibus: tametſi
China quidem piſcibus abſtinerent, quoniam magni
helluones. Cùm inualuiſſet is de radice rumor apud
gus, mirum in modum hanc radicem videre, atque ill
auebant, quoniam moleſtè ferebant extremam illam v
rationem, quam in Guaiaci vſu obſeruare cogebantur.
de quòd huius regionis incolæ ob otioſam vitam natura
magni epulones. Sub id tēpus appellunt Malacam Chi

s naues, paulu lum huius radicis in ſuum vſum adferentes. ed id paululum tanta auiditate requiſitum fuit, vt in ſin ulas huius radicis gantas (pondus eſt apud eos viginti qua uor vncias pendens) decem Luſitanicos pendere oportue t. Poſtea verò aduehentibus maiorem copiam Chinenſi us nauibus, minui cœpit pretium, ita vt nunc ganta ema ur dumtaxat regali Caſtellano. Ganta.

A B *eo tempore vileſcere cœpit Guaiaci vſus, atque ex dia relegari, tamquam Hiſpanus quiſpiam, qui indigenas me enecare vellet.*

C E T E R V M, *vt ad inſtitutum reuertamur, non ſine uſa tantis laudibus effertur Chinæ radix. Nam obſerua quæ in hoc morbo obſeruanda veniunt, natura morbi, ni tempore, regione, ſexu, ætate, & temperamento ægri, irabiles eius ſunt effectus: tametſi non deſint ex recentio bus, qui eam acriter, ſed immeritò damnent.* Radicis Chinæ mirabiles effectus.

I N *magnis doloribus & inueteratis, huius radicis vncia ſeptem aquæ ſextariis* * *coquitur, ad dimidij vſq. humo conſumptionẽ. Seruatur id decoctũ vſui, vaſe aliquo vi o aut figulino vitrato. Spuma verò inter bulliendum col itur, & vtiliter vlceribus tumoribusq; imponitur. Salu ris eſt etiam denſus ille vapor inter coquendum exhalans is doloribus. Interdum calido decocto tumores fouemus: nnumquam lineos pannos decocto madidos vlceribus im nimus, eáque mundamus.* Præparationis modus.

S O L E N T *Chinenſes maiori quantitate in ſua regio aſſumere, cùm frigida admodum ſit. Quos cùm imitari llent huius regionis nonnulli, radicis duas vncias, addita terdũ ſemiſſe, in præcedenti aquæ quantitate decoquen s, ob nimium medicamenti calorem in grauia inciderunt nptomata. Sed & quod mihi accidit, prætereundum non co. Sciatica laborans, huius radicis decocto vſus ſum, pro candi ſudoris cauſa. Sed cùm calidum haurirem, vt ini o ferebat conſuetudo; in tantos hepatis ardores incidi, vt* Chinarum regio frigida.

vniuerſum corpus eryſipelate & phlegmone laborare c
perit, neceſſeq; fuerit ſtatim venam ſecare, decoctum h
dei cum ſaccharo roſato ſumere, & aëri me exponere,
ſanitatem priſtinam recuperarem. Itaque meo periculo
cti ſapientiores reliqui, calido decocti potu, & tanta radi
copia in poſterum vti deſierunt.

Radicis Chinæ delectus.

A N T E *omnia deligenda eſt radix ponderoſa, recen*
firma, quæ neque teredinem, neque cariem ſenſerit, & q
cãdida ſit: melior enim talis eſt, quàm rubeſcens. Huius v

Eius vtendæ ratio.

ciam in ſeptem aquæ ſextariis decoquimus ad medias, a
ad tertiam partem, pro morbi & ægri natura, ſubinde
medicamenta iniicientes, quæ huius radicis facultates co
rigant. Exempli gratia: Si dolor capitis aut neruorũ adſ
rorem marinum, aut roſas iniicio: ſi obſtructionibus hep
laboret, apium: ſi ardor adſit cum obſtructione, intubum:
vlcus veſicæ aut renũ infeſtet, additur glycyrrhizæ ſuccu
interdum radici admiſceo æquale pondus hordei.

S O L E N T *autem huius radicis decoctum ſumptu*
prius ſyrupis conuenientibus purgari, quibus (quoniam pl
rumque materia quæ peccat pituitoſa eſt) Turbit aut Ag
ricum maiuſcula quantitate indimus, aut nonnumqua
ſyrupos Chinæ decocto diluimus. Bene purgato corpore, r
dicis decoctum propinare incipimus, poſt decimũ quintu
diem, minoratiuo, ſi opus ſit, exhibito: item alio interdu
poſt trigeſimum diem, quod ex manna conſtet, aut caß
ſolutiua aut Rhabarbaro macerato ipſius radicis Chin
aut hordei, prunorúmve, vel glycyrrhizæ, aut inty
decocto. Toto hoc tempore, ſi aluus ſingulis diebus lib
ra non erit, clyſteres ex radicis decocto, melle roſato, ol
violaceo, & caßia ſolutiua paratos iniicimus, habita nece
ſitatis ratione.

Q V O D *ſi nimium incaleſcat æger, radicem minùs d*
coquimus, aut eius decocto aquam intybi, vel ſumi terræ,
adſit, aut bugloßi, iniicimus. Quòd ſi nec hoc ſufficit, dec

ctu

um ſubtrahimus, curationémque in aliud tempus magis portunum differimus.

Hoc *decoctum interdum intra vigeſimum diem cu-, interdum ſeriùs; interdum verò citius. Vulgariter ta-n ad decimum quintum vſque diem dolores augentur intenduntur, deinde paulatim mitigantur. Nonnullos li, qui, licet aliquoties hoc decoctum ſumpſiſſent, poſtre-tantum diæta curati ſunt. Alios itē, qui nullo modo cu-i ſunt, quòd forſitan frigidiores eſſent humores. Itaque ſulo, vt qui in Europa hac radice vtentur, eius quanti-em augeant, cùm frigidior ſit regio.*

In *ſingulas verò curas, radicis vſus eſſe ſolet ad vncias inta, vnciis totidem dierum numero, quibus cura perfi-ir, reſpondentibus. Rarò calidum decoctum exhibeo, niſi ehementibus & inueteratis doloribus, quando ſudoribus teriam euacuari oportet: tunc enim bis ſingulis diebus ibetur, mane ſcilicet & veſperi. Hæc autem vulgaris eſt us ratio. Datur caro gallinarum, pullorum gallinaceo-, & veruecina elixa cum ſalis momento (id enim mo-ſumptum noxium eſſe non puto) & croco, & coriādro . Interdum eadem aſſa exhibetur, habita morbi ratio-Vinū omnino adimo, niſi ad ſtomachi ex multa pituita ractam debilitatem, appetentiaq́; deiectionem tollen-, decoctū ſumatur: tum enim radicis decocto dilutum s propinatur; appetentiam enim ciet, & concoctionem imum iuuat. Pane mellito vtuntur Chinenſes.*

Medicamēti doſis.

Victus ratio.

Efficacior *eſt hæc radix in inueteratis, vbi vi-et magni tumores, & vlcera maligna adſunt, quàm centibus morbis.*

Radix Chinæ præſtantior in inueterato quàm recenti morbo.

Svnt *& aliæ hac radice vtēdi rationes. Nam quoſ-in Balagate vidi, qui calido radicis decocto eiuſdē ra-tritæ drachmam cum ſemiſſe iniicerent, quotieſcum-mane & veſperi ſumerent.*

Svnt *qui manè laminam conſeruæ ex huius radicis*

Conſerua è radice Chinæ.

puluere & melle (ſiue ſaccharo, ſi magnus adſit calor) pa-ratæ edant, deinde radicis decoctum bibant. Augetur au-tem, aut minuitur pulueris quantitas in hac conſerua, & quandoque corrigitur, pro Medici arbitrio.

V A R I A N D A *ſunt interdum remedia. Memini ſo decocto binos curaſſe, quibus teſticuli intumuerant.*

H A C *radice adhuc tenera, Chinenſes cum carne eli-veſcuntur, veluti apud nos napis aut rapis cum carnib elixis veſci ſolemus.*

Aqua ſtillatitia è radice Chinæ.

H V I V S *radicis aquam ſtillatitiam vtilem fore cr do, ſi quis eam nanciſci poſſet. Ego ſanè deſtillatoria orga in Chinarum regionem miſi, vt ex ea radice liquorem m eliciant. Neſcio an impetrabo.*

Radicis Chinæ facultates.

V T I L E *eſt etiam huius radicis decoctum, præter e morbos qui cum cõtagio luis venereæ commune aliquid h bent, ad paralyſes, tremores, articulorũ dolores, ſciatica podagram, tumores ſcirrhodes & œdematodes; tum eti ſtrumas extirpat. Succurrit ventriculi imbecillitati, inue rato capitis dolori, calculo, & veſicæ vlceribus. Huius en decocti vſu plerique liberati ſunt, cùm nullis antè medic mentis iuuamen ſenſiſſent.*

Lampatam. Radicis Chinæ deſcriptio.

C E T E R V M *indigenæ hanc plantam* Lampata *vocant: trium aut quatuor palmorum altitudine aſſurg cauliculis tenuibus, quos rara folia cingunt, mali Aſſyrij niorıs ſimilitudine, radix palmi longitudine, interdũ craſ nonnumquam tenuis, quæ recens eruta, admodum tene eſt, & cruda aut elixa mandi poteſt. Ego vnicam dum xat plantam hîc in Goa vidi, eamq; perpuſillam, quæ ſic tate periit, antè quàm excreuiſſet. Si ſeretur ea radix, iu ta arbores ſerendam eſſe perhibent, quoniam ſuo comple hederæ modo eas ſcandit.*

Mulieres ad ægros non admittẽdæ.

I N T E L L I G O *illos qui hoc decocto vtũtur, mulierũ c ſpectu vehemẽter ad libidinẽ accendi. Quare conſultũ vi tur, vt per curæ tẽpus nullæ ad ægros mulieres admittãtu*

S

SED quoniam in Chinenſium mentionem his com-
ntariis plerumque incidimus, præſertim verò hoc capite,
n alienum ab inſtituto erit, ſi ex his quæ de illis à fide di-
is viris accepi, paucula hîc proferam.

SVNT ergo Chinenſes Aſiatici Scithæ, qui licet gens
rbara eſſe æſtimentur, in negotiatione tamen & manua-
operibus cenſentur admodum induſtrij. Sed neque in
erarum cognitione cuiquam regioni cedere æſtimantur.
bent enim leges ſcriptas Iuri imperatorio ſimillimas, vt
libro, quem eorum legibus inſcriptum apud Indos aſſer-
i audio, videri poteſt. Vnam ex his legibus exempli gra-
proferam, quæ eſt, Non eſſe integrum viro, mulierem,
n qua viuente marito adulterium commiſerit, poſt ma-
i mortem, matrimonio ſibi iungere.

Chinenſes Schitæ ſunt.

INTELLIGO etiam apud eos doctrinæ gradus &
mia eſſe: Eruditis etiam viris, Regis totiusq; regni mo-
ationem committi. Sed & in eorum picturis, viros è ſug-
'u legentes, & auditores circum adſtantes conſpicere li-
. Huc adde artem typographicam tam vetuſtam apud
s eſſe, vt omnem hominum memoriam ſuperet, & ſem-
vſurpatam apud eos cenſeant.

Doctrinæ gradus apud Chinenſes.

Typographica apud Chinenſes vetuſtiſsima.

Hoc loco etiam noſter Auctor vocabulo Canada vtitur, cuius in-
:etationem cap. de Opio dedi. Cùm itaque radicis Chinæ vnciam
uatuor aquæ Canadis decoqui dicat; ob rationes eo capite addu-
, quatuor Canadas in ſeptem Sextarios verti, qui ad amuſsim re-
ndent.

Nunc per vniuerſam Europam radicis cuiuſdā vſus inualuit, quam
panico nomine (illi enim eius vſum primi ex Peru in Europam in-
erunt) çarça parilla vocant, quaſi dicas Rubum viticulam. Cuius fa-
nagni ſunt effectus, & Radici Chinæ ſuam laudẽ adimit, quæ non
cariofa & longa vectura emarcida ad nos peruenire ſolet. Qui de
ça parilla plura requiret, Matthioli Epiſtolas, & eius in Dioſc. com-
ntarios legat. Et nos breui, Deo annuente, eius hiſtoriam cum ico-
exhibebimus, atque à Smilace aſpera volubiliſque genere (quas
çam ſiue zarſam parillam nonnulli arbitrati ſunt) plurimum dif-
e oſtendemus.

çarça parilla.

De Croco Indico. CAP. XXXXIX.

Alad. Manjale, Cunhert. Darzard. Habet.

Appellatvr *hæc radix in Canara* Alad
etiam in Malauar, ſed propriè manjale:*in Malayo,* c
het : *à Perſis* , darzard , *quod lignum luteum ſonat*
Arabibus habet.

Nascitvr *plurima in regionis Malauar part*
delicet in Cananor,& Calecut . Prouenit etiam hîc
ſed exigua quantitate.

Magna *eius copia ad Arabes, Perſas,& Turcos de*
tur;qui omnes apud ſe nõ naſci,ſed ex India adferri ſat

Chaledfiũ. Chaliduniũ.

Hvivs *Croci,quod indigenum duco,mentionem*
cere videtur Auicenna lib.2.ducenteſimo capite[a] *&* C
ledfium *ſiue* Chalidunium *appellare . Sed cùm d*
tanter hæc ſcribat, aliorumq́; auctoritates citet, tamq
de re non multũ ſibi perſpecta,nihil affirmare poſſum.
autem poteſt,vt corruptum ſit vocabulum,vocatáq; ſi

Aled.

radix initio Arabibus aled, *quemadmodũ & Indis, p*
verò corruptè Chaledfium . *Vt autem hoc faciliùs*

Curcuma.

dam,me impulit, quòd eum, caput de curcuma *ſiue c*
cumani *lib. 2. cap. 166. (quod etiam huic radici ſi*
eſt)ſcripſiſſe videam . Solet enim Auicenna de ſimplici
quo medicamento dubitans,diuerſa(vti diximus) ſcri
capita. Neque eorum auctoritas me mouet,qui per Cur

Chelidoniũ

ma Chelidonium intelligi dicunt , quoniam crocea ſit r
ee,ſcribatq́; oculis perutile eſſe , quæ notæ etiam Chelid
conueniũt. Nam tametſi vulgo hac radice,croco ſcilice

Croci Indici vſus.

digeno, vtantur ad tingendos condiendosq́; cibos,cùm
tum apud Arabes & Perſas,ob eam nimirũ cauſam , q
viliori ematur , quàm noſter crocus , qui apud eos et
prouenit:huius tamẽ etiam in medicina vſus eſt,præſer
autem in ocularibus medicamentis : tum etiam ad p
ram,ſi cum mali aureæ ſucco , & Cocci, ſiue nucis In
oleo miſceatur. Quibus affectibus Auicenna vtroq. illo
pite chaledfium *&* curcuma *vtilia eſſe ſcribit.*

E

ST *autem hæc radix recens, intus crocea, foris verò* Croci Indici hiſtoria.
ʒiberi perſimilis, foliis Milij maioribus, cauleq́ʒ folia-
Vehementi amaritudine & acrimonia, dum recēs eſt,
t, ob multam humiditatem: ſiccata verò acris eſt, ſed
adeò vt Gingiber: putóque ſine noxa poſſe ſumi.

n noſtris exemplaribus Auicenna libr. 2. cap. 200. Chelidonium
ibit. Capite autem 166. de Chorcumani, ſiue Chorchumma agit,
hac interpretatione: Et eſt fex olei de Croco. Ceterùm de Offi-
um Curcuma, quod Dioſcoridis Cyperum Indicum volunt re-
res, lege Matthioli, tum aliorum commentarios.

De Galanga. CAP. XL.

ST *Galanga medicamentum vſibus humanis valde*
ſarium, ſed veteribus Græcis ignotum, & Arabibus non
perſpectum.

ICITVR *autē* Caluegiam *Arabibus, Et licet om-* Caluegiam.
Mauritani, vt Serapio lib. ſimp. cap. 332. corruptè le-
Culungem, *aut* Galungē *ſcribant, fides eis adhibēda* Culungem.
ſt, quoniam omnes Arabes Caluegiam *nuncupant.* Galungem.

ST *verò Galanga duplex. Altera minor, odorata,* Galanga duplex.
x Chinarum regione huc, inde in Luſitaniā defertur: Minor galanga.
ncolæ Lauandon *appellant. Altera maior, quæ craſ-* Lauandon.
t priore, ignauior tamen & viribus infirmior. Naſci- Maior galanga.
ec in Iaua, & incolis Lancuaz *dicitur. Nos tamen* Lancuaz.
India vtramque Lancuaz *appellamus.*

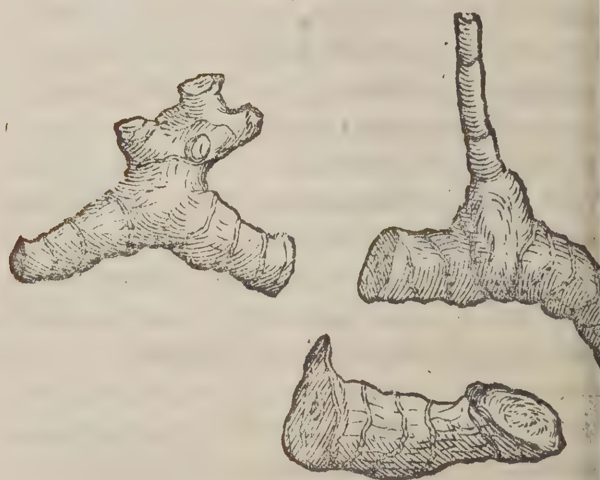
ORRO *minor duorum palmorum altitudine fruti-*
oliis Myrti, radice nodoſa, ſpontè naſcens. Maior in Ia-
ta binûm fere cubitorum altitudine attollitur, foliis
onatis in modum cuſpidis lanceæ, radice craſſa, nodoſa Galangæ hiſtoria.
dinis modo: flore candido, ſeminifera eſt. Seritur ta-
hæc maior radice dumtaxat vt Gingiber, non ſemine,
apud Auctores aliud reperias. Sed tamen & ex ſemine Galanga recens in acetariis.
hîc prouenit in hortis, ſed exigua quantitate, quanta
cet acetariis & huius gentis vſui medico ſufficit.

VICENNA *& Serapio exactam huius plantæ no-*
n non habuerunt. Nam cùm eius, vt diximus, duo ſint

 genera,

Galanga maior.

Galanga minor.

genera, & prior, Chinenſis *ſcilicet, præferatur: dubita tamen de ea ſcripſerunt: hincq́; factum puto, vt Auic duo diuerſa capita de ea ſcripſerit, alterum lib. 2. cap. ſub nomine* Calungiam, *alterum verò lib. 2. cap. 196* Caſerhendar *nomine. Sed ſub quo nomine* Chinẽſis, *primarius eſt vſus, aut ſub quo* Iauanenſis, *quæ ignol*

ſcribatur, ignoro: quoniam vtriuſque non niſi ſum-
um dubitatione meminerunt.

NTER *recentiores Medicos controuerſia eſt de Ga-*
, Calamo, & Acoro. Volunt enim nonnulli, inter quos
tonius Muſa Exam. ſimpl. ex Leoniceni teſtimonio,
ngam Acorum eſſe veterum. Alij, inter quos eſt Ma-
s lib. 6. epiſt. 3. & Matthiolus, Comm. in Dioſcor.
cap. 2. Calamum officinarum, legitimum eſſe Aco-
nalunt. Sed capite de Calamo, neutrum ex his eſſe
um ſatis oſtendi *. *Calamum tamen odoratum, vt eo-*
oco dixi, in Acori locum ſemper ſubſtituere ſoleo.

ETERVM *omnino explodenda eſt Monachorum* Monachorum inſcitia.
cap. 47. qui in Meſuen commentati ſunt, opinio (vt
Matthiolus) qui Galangam Schœnanthi radicem eſſe
t. Nam inutilis eſt Schœnanthi radix: præterea
nanthus in Arabia & Caliate naſcitur: Galanga
n China & Iaua ſiue Iaoa prouinciis ab Arabia pro-
ſſitis prouenit.

* ide caput de Calamo, vbi noſtrum vſualem Calamum haud-am cum noſtri Auctoris Calamo conuenire diximus.

De Gingibere. CAP. XLI.

INGIBER *appellatur Arabibus, Perſis, & Turcis*
gibil, *non* Lengibel (*vt corruptè legunt Serapionis* Gengibil.
mp. cap. 336. exemplaria) in Guzarate, Decan, Ben-
cùm adhuc recens & viride eſt, adrac; *ſiccatum verò,* Adrac, Suĉte, Imgi, Aliaa.
e: in Malauar, tam viride quàm ſiccum, imgi: *in*
yo, aliaa.

ST *autē Gingiber ſimilibus Iridi aquaticæ, aut Gla-* Gingiberis hiſtoria.
(nō Arundini) foliis, magis tamen nigricantibus: cau-
n foliis duorum aut trium palmorum altitudine, ra-
tiam Iridis, non ſerpente, vt voluit Ant. Muſa exam.
At nec admodū acris eſt, præſertim eius quod in Ba-
natum eſt, ob nimiam, quæ dominatur, humiditatem. Gingiberis radix recens in acetariis.
ÆC *radix minutim conciſa, & aliis herbis admixta*

in ace-

in acetariis editur cum aceto, oleo, & ſale: at etian piſcibus & carnibus cocta.

NASCITVR *Gingiber in omnibus Indiæ prou nobis cognitis, ſemine aut radice ſatū. Nā quod ſpont uenit, exigui eſt momenti. Optimum & frequentiſsi eſt Malauaricum, Arabibus & Perſis maximè expeti Secundum locum obtinet quod in Bengala iuuenitur. tium quod in Dabul, & Baçaim, totáque ea ora mari naſcitur. In ſolitudinibus & mediterraneis vix creſcit que inde ad nos adfertur. Inuenitur etiam in inſulis Laurentij & Comaro, quæ Aethiopiæ ſunt cōtermina de ſumpſerunt occaſionem nonnulli, vt ſcriberent Troglodytas & Arabes naſci.*

Gingiberis delectus.

Troglodytę.

COLLIGITVR *& eruitur Decēbri & Ianu deinde aliquantulum ſiccatum limo obducitur, nō quo ioris ſit ponderis, ſed vt foraminibus obturatis, diutiu corruptione in ſua humiditate naturali conſeruetur. non probè obductum, teredini obnoxium eſt.*

Gingiberis meſsis.

GALENVS *lib. 6. ſimpl. è Barbaria conuehi ſci Si per Barbariam Indiam intelligit, bene quidem; at ſi Africæ partem, quæ nunc Barbaria dicitur, malè.*

DIOSCORIDES *autem lib. 2. cap. 151. in Tro dytica Arabia naſci tradit. Naſcitur quidem apud Tro dytas & Aethiopes, ſed adeò exigua quantitate, vt ipſi colis vix ſufficiat. In Arabia verò non naſcitur, quando dem ad Arabes exportatur. Illud autem verum eſt, primis eduliis admiſceri ſcribit: idem enim adhuc apud Indos obſeruatur. Quod verò dicit huius radices peri modo paruas eſſe, fallitur: nā multo maiores ſunt C ro. Aluū leniter emollit, concoctionem iuuans. Aluum tra, vt alij volunt, etiam adſtringit, quoniā facta prob coctione, ſiſtuntur alui profluuia à crudis humoribus n*

Nullū Gingiber in Arabia.

Gingiberis vires.

SCRIBIT *Muſa Exam. ſimpl. ſaccharo condi dum manditur, in fine veluti filamentum in ore relinqu*

quemadmodum ipſe ait, id dumtaxat in eo contingit, adulteratum aut teredinoſum acri lixiuio priùs ma- um, deinde ſaccharo conditur, vt maleficium non de- ndatur. Nam bene maturum, & plenum, non cario- multis aquis elotum, & per multos dies maceratum, 'e ſaccharo conditũ, gratiſsimũ eſt, nec vlla vehementi ionia moleſtũ, neq. filamenta in ore relinquit. Tale fit ngala, quod laudatiſsimum eſt, deinde in Chaul, Ba- & Dabul. Improbatur, quod ex Batecala aduehitur. Gingiber improbum.

eminit Zingiberis Lud. Roman. lib 5. cap. 14. Producit, inquit, ıt ager Zingiber, quæ radix eſt, eruiturque nonnumquam pon- ciarum duodecim: ſed non omnibus eſt eadem amplitudo. Plus ur in profundum radix, quàm ad ternos vel quaternos palmos dinum modo. Cùm eruitur Zingiber, relinquunt internodium in ſcrobe, terrámque radici aggerunt, ceu ſemen eius radicis, no anno eruturi fructum, id eſt, Zingiber. Maximilianus item l. de Moluccis inſulis Gingiber hoc modo deſcripſit. Gingiber ſſim in ſingulis inſulis huius Archipelagi naſcitur: aliud ſemi- aliud ſponte prouenit, ſed quod ſeminatur nobilius eſt. Herba illi quæ Crocum (Indicum intellige, ſiue Curcuma) fert, & eo eius radix ferè naſcitur, quæ Gingiber eſt.

De Zedoaria. CAP. XLII.

AGNA *eſt dubitatio de Medicamentis Zedoaria & nbet, quoniam Auicenna lib. 2. diuerſa duo capita de pſit, videlicet 743. & 745. Rhaſes libr. 3. de re med. 4. vtrumq. ſub vno capite comprehendit. Serapio ve- ſimp. cap. 172. vnicum caput de Zerumbet ſcripſit.* GO *diu in eadem dubitatione verſatus ſum, & ex- ui Zedoariam, quæ celebrior eſt, eam eſſe quæ nobis* Zedoaria. *rumba dicitur, & medicamentum eſt Perſis expeti-* Zerumba. *uod hinc Ormuz defertur, inde in Aſiam minorem ıetias. Zerumbet verò id eſſe quod nos hîc vocamus* Zerumbet. *m indigenum, cuius in Croco Indico mentionem feci.* Crocum Indicum. *t tamen, errare me, deprehendi ex diuerſis, quibus ı ſunt, facultatibus Crocum Indicum & Zerumbet.* VOD *nos hîc Zedoariam appellamus, Auicenæ lib. 2. 2. (tametſi non nouerit)* Geiduar *dicitur. aliud no- noro, quoniam naſcitur regionibus, Chinenſium pro-*

uinciæ

Geiduar rarum admodum. *uinciæ vicinis. Magno verò emitur* Geiduar,*nec fa*
uenias, niſi apud Circumforaneos quoſdam & cir
jogues, Calandares. *res,quos Indi* jogues, *Mauritani* Calandares *app*
hominum genus quod peregrinationibus & ſtipem
dicando vitam ſuſtentat. Ab his enim & Reges &
gnates Geiduar emunt.

Geiduar hiſtoria. Est *verò* Geiduar [a] *magnitudine glandis, eiu*
que ferè formæ, colore ſublucido. Vnicum huius G
fragmentum, quod circiter dimidiam vnciam pende
Nizamoxa ſemel impetraui: ſed id in Luſitaniam c
ſigni lapide Armenio miſſum, vnà cum naui periit.
deram id priùs Pharmacopolis in Chaul & Goa: ſe
illorum nouerat quid eſſet. Aliud pauxillum apud iſ
culatores vidi; ſed non emi, quòd fraudem metuerem

Geiduar facultates. Vtile *eſt autem iſtud Geiduar ad plurim*
præſertim aduerſus venena, & virulentorum anim
ictus, morſúſque.

Geiduar veterib. ignotum. Porro *hoc medicamentum Dioſcoridi incog*
fuit, tum etiam Auicennæ, lib. 2. cap. 752. quon
exiſtimare ait Geiduar *eſſe: quod ſubolfeciſſe v*
Bellunenſis, in Arabicorum nominum expoſition
doariæ verò vocabulum corruptum eſt, & Geidu
cendum.

[a] Incognitum Europæ eſſe puto Geiduar hîc deſcriptum, d
culter cognitum iri credendum eſt, ob eas rationes quas no
ctor in medium profert. Nam quam Zedoariam vocamus, n
nùs eſt quàm Geiduar; ſed ex Zerumbæ forſitan erit generibu
ſequenti capite noſter Auctor deſcribit. Tametſi non deſint, v
Coſto diximus, qui eam inter Coſti genera Dioſcoridi deſcrip
rendam cenſeant.

De Zerumbet. CAP. XLIII.

Zervmbet *appellatur Arabibus, Perſis, &*
Zeruba. Cachora. çua. Zeruba [a]: *in Guzarate, Decan, & Canara,* cach
in Malauar çua.

Copiose *prouenit in Malauar, Calecut videl*
Cananor ſiluis ſpontè. Si autem pangatur aut ſe

mis etiam locis: inde à multis Gingiber ſilueſtre ap-tur, nec id ſine ratione, quoniam eius folia Gingiberis ſimilia ſunt, longiora tamen & magis aperta: eius radix Gingibere maior. Gingiber ſilueſtre.

ADIX eruta, conciditur & ſiccatur; deinde in biam, Perſiámque defertur, in Gida & Alexan-n; vnde poſtea Venetias & alias regiones transfertur. litur etiam ſacchаro, & Gingibere præſtantior eſt.

NVNC eos Auctores, qui de hac ſcripſerunt, per-amus.

AVICENNA libr. 2. cap. 743. Zedoariam radi-eſſe ait Ariſtolochiæ ſimilem, atque eam præferri, quæ idues Napelli gignitur: præſtantiſſimum autem eſſe lotum aduerſus venena, ſerpentum præſertim & Na-. Capite verò 747. ait Zerumbet Cypero ſimilem eſſe, is tamen odoriferam. Alio loco arborem eſſe vult ſi-bus præditam facultatibus, quales Serapio Zedoariæ it. Zedoaria. Zerumbet.

ERAPIO lib. ſimp. cap. 172. Zerũbet eſſe Zedoa-ſcribit: deinde ex auctoritate Iſaac Zerumbet[b] radi-otundas eſſe inſtar Ariſtolochiæ, colore verò & ſapore giberi ſimiles, eáſque è Chinarum regione conuehi.

AVICENNA libr. 2. cap. 743. dumtaxat Ze-ba aut Zerumbet nouit. Sed quoniam eam vidit in a rotunda, interdum verò in oblonga conciſam, ad ſi-Perſicũ vehi, duo genera eſſe exiſtimauit Zerumba Zerumbet. Hac etiam de cauſa folia, quæ non viderat, ermiſit: & quemadmodum ipſa radix ex India in regiones transferatur, dumtaxat expreſſit. Et certè hodierno die diuerſum eſt pretium eius quæ in rotunda a reſecta eſt, ab illius quæ in oblonga conciſa eſt, vt mi-s Gingiberis radices vilioris æſtimãtur quã prægrãdes.

QVOD verò iuxta Napellum naſci optimam ſcribit, è fabuloſum eſt; quandoquidẽ Napellus vix hîc reperi-tur Auicennæ opinio explosa.

tur (non ſunt enim huius regionis ſiluæ procreando N lo aptæ) & Zerumba plurima, vt diximus, naſcitur ſi Malauar locis: tum etiam aliis multis ſata prouenit quemquam (tametſi diligentiſſimè perquiſiuerim) ha dicem iuxta Napellum vidiſſe intellexi. Præterea ex re Auicennæ iam adductis locis manifeſtum eſt, quàm ſi rum conſtet, vt facilè hinc iudicari poſſit, eum Zuru hiſtoriam planè ignoraſſe.

SERAPIONIS *autem legitimi codices non h additam expoſitionem Zerumbet, id eſt, Zedoaria, interprete inſertam veriſimile eſt, qui differentiam Zedoaria & Zerumba ignorabat. Id ex ſequentibus deprehenditur, cùm ait, è Chinarum regione conuehi. tum enim eſt, Zedoariam non naſci apud Indos, ſed è narum regione aduehi, raramq́; apud Indos inueniri. rumba verò abunde in India naſcitur.*

Geiduar apud Chinenſes.

Zerumba apud Indos.

Arnabo.

NON *defuerũt, qui crediderint, Arnabo,*[c] *de quo lus lib. 7. cap. 3. ſcribit, idem eſſe cum Zerumbet. Verù vtriuſque hiſtoria, ſatis manifeſtum eſt, diuerſas eſſe p tas. Siquidem Arnabo Pauli, arbor eſt procera, ſuaui c fragrans: Zerumba verò graminea eſt planta, vt diximus.*

Ben album & rubrum. Carpeſium.

CETERVM *minùs ſunt audiẽdi, qui aut Ben al & rubrum, aut Carpeſium eſſe volunt: quoniã hoc vtr que medicamentum huc non ſine quæſtu conuehitur. rumba verò hinc in exteras regiones exportatur. Præ longè diuerſa eſt vtriuſque facies à Zerumba.*

a Zeruba ſiue Zerumba forſitan erit ea radix, quam capite de C Venetiis adferri dixi, Zingiberi adeò ſimilem, vt nihil ſuprà, pleru tamen maiorem, & intus palleſcentem.

b Inuenitur Antuerpiæ apud quoſdã aromatarios Zedoariæ q dam genus illis Bloczewal, id eſt, tuberoſa Zedoaria nuncupatum tundum inſtar Ariſtolochiæ rotundæ, foris nigricans, interdu nerei coloris, intus candicans, guſtu vſualis Zedoariæ. Eam radi quoniam multum cum Serapionis Zerumbet conuenire videtur exprimi curauimus.

c

ZERVMBET SERAPIONIS.

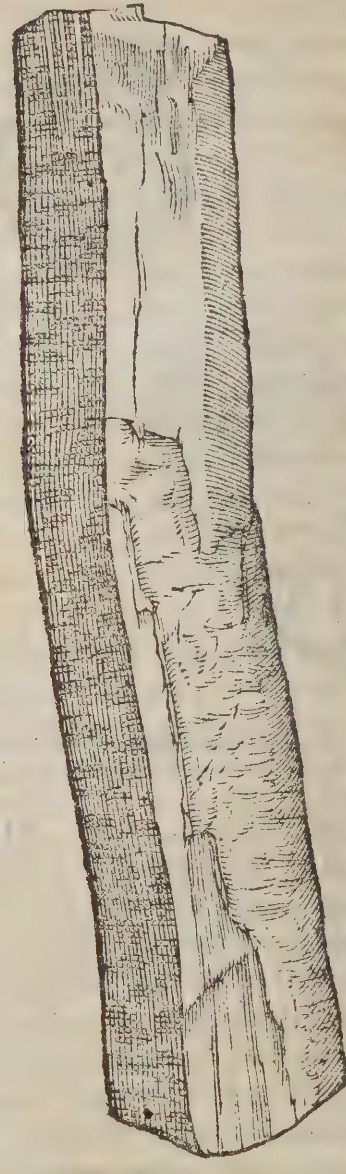
qui plura de horum opinione requiret, legat doctiſsimi Matthio-
imentarios in Dioſcoridem, & aliorum recentiorum de re her-
lucubrationes.

De ligno Colubrino. CAP. XLIIII.

NON modò aduerſus animalium virus eiaculantium ſus ictúſve efficax eſt hoc lignum, ſiue potiùs radix; ſed n eius puluis lumbricos necare, papulas, exãthemata, npetigines tollere creditur, & cholericam quã vocant nem (incolæ Mordexi *dicunt) ſanare. Similiter vtile nedicamentum ferunt aduerſus febrium circuitus, vn- ndere propinatum, priùs tamen tritum, & aqua ma- um, per vomitus expurgata multa bile.* Ligni Colubrini facultates. Cholera morbus. Mordexi.

HANC verò radicem Serpentium morſibus prodeſſe, nodo deprehenſum eſt.

LIGNVM COLVBRINVM.

[I]N Zeilan inſula, Serpentis genus eſt coronatum, ſeu [d]emate inſignitum, [a] (Luſitani Cobras de capelo, nos [reg]ulum dicere poſſumus) maximè noxium. Eſt item ani[mal]is genus magnitudine viuerræ huic ſerpenti inimiciſſi[mu]m, Quil, vel quirpele vocant. Quotieſcumque cum [serp]ente congreſſurũ eſt hoc animalculum, iſtam radicem [quæ] multa iſtic naſcitur) ea parte præmordet qua denuda[t]: etenim pars aliqua extra ſolum prominet. Præmorſa [radi]ce, pedibus anterioribus ſaliua cõſperſis, caput primùm, [in]de reliquum corpus ſibi demulcet: poſteà ſerpentẽ ag[red]itur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quòd ſi illo cõ[flict]u ſerpentem vincere nõ poteſt, denuo ad radicem con[fugi]t, ad quam ſe fricat, deinde in prœlium redit, atq. ita [demũ] ſerpentem necat. Hoc ſpectaculo edocti Chingalæ (ij Zeilan incolæ) hanc radicẽ venenis reſiſtere didicerũt. Regulus ſerpens. Cobras de capelo. Quil, Quirpele. Reguli & Quil pugnas Chingalæ.

[H]VIVSMODI pugnarum ſpectatores pleriq. fue[re] Luſitani. Nã ſolent domi alere ſimilia animalcula tum [ad m]ures extirpandos, quos acerrimè perſequuntur, tum vt [cum] ſerpentibus regulis prœlientur, quos circumferre ſolent [circ]umforanei quidam, Iogues appellant, ſtipem emendi[cant]es, & cineribus ſe aſpergentes, vt hac ratione veneran[dos] ſe ſanctimoniæ titulo vulgo præbeant. Circumeunt iſti [omn]es regiones, & nonnulli ex iis Circulatorum munere [fung]untur, geſtantq́ ſerpentes regulos, quos demulcere ſo[lent] & collo aptare (priùs tamen exemptis dentibus) vulgo [persu]adentes eos ſe incantaſſe, ne nocere poſſint. Interdum [eos] ſerpentes, quos etiam habent integros, quibusq́ non exempti dentes, accepto præmio, cum iis quas dixi, vi[uerr]is, ſiue alio ſimili animalculo, committere ſolent. Iogues.

[T]RIA ſunt huius ligni genera in inſula Zeilan. Tria ligni Colubrini genera.

[P]RIMVM & laudatiſſimũ illud eſt à quo ſubſidium [hab]it viuerra, vocaturq́ incolis Rametul, Luſitanis Pao [de C]obra, id eſt, Lignum Colubrinum, quòd ſerpentum [mor]ſibus ſit ſalutare. Duorum aut trium palmorum ma- Rametul deſcriptio.

gnitudine aſſurgit, paucis virgulis, quatuor aut quinq taxat tenuibus: radix quæ maximè in vſum venit, v tenuiorum noſtrarum vitium radices, multis capitibu nodis ſe propagans, ita vt ſemper radix aliqua extra ſ ſe exerat, & radice vna exempta, alia in eius locum ſu dant. Radix hæc ex candido cinerea eſt, ſolida admod amaro guſtu: folia Perſicæ mali, magis tamen virentia longè à foliis racematim cohæret, pulcherrimo colore bēs. Fructus ſambuci, ſed rubēs & durus, racematim co rēs, veluti in Periclymeno. Teritur primū hæc radix, & vino aut aqua cordiali propinatur à ſerpēte percuſſis: ter etiā ad cotē Santali modo, & vulneribus inſpergitur. H multis aliis regionibus, & in Goa continenti naſci trad

Alterius generis deſcriptio.

SECVNDVM *genus veluti primum aduerſus ve na commendatur, eodemq́; modo quo ſuperius vſurpa Arbor eſt (cùm ſola prouenit nullis vicinis arboribus) M punicæ ſimilis, ſpinis breuibus & firmis horrida, cortice dido, denſo, rimoſo, & ſolido, & amaro, non tamen v prioris cortex: foliis eſt luteis, aſpectu pulcherrimis. H autem, ſi iuxta aliā quampiā arborem proueniat, per ſu mos eius ramos ſerpere, atque Cucurbitæ modo amp ferunt. Solēt ipſum lignum cum radice & cortice pern tum exhibere. Præfertur tamen radix. Hoc etiam in in la Goa naſci ferunt: ſed numquam id videre mihi conti*

Tertium genus.

CVM *Prorex in Iafanapatan inſula, Zeilan con mina, eſſet; dono dati ſunt illi aliquot faſciculi ligni cum radicibus, quæ tenues erant, duræ, nigræ, & odoratæ. Eā dicē mirificè prædicabāt, & aduerſus venena pollere aie*

Eius deſcriptio.

Similē in continēti Goæ naſci ferunt. Ramos habet pau tenues, quatuor aut quinque cubitorū longitudine, qui, alligati, ſuſtentare ſe nequeant, ſed per ſolum ſeſe diff dāt: folia rara, Lentiſcinorum effigie, oblonga, non viri ſed maculoſa, ſiue nigricātibus ex cādido maculis reſpe

RADICEM *quandam in Malaca inueniri rumor*

aduerſus vulnera ſagittis toxico illitis facta præſenta-
m ſint remedium.

Meminit etiam huius generis ſerpentum Ferdinãdus Lopez lib. 1.
oriæ Indicæ, & valde perniciosum eſſe aſſerit, ſolereque incolas,
li prœlio cum hoſtibus congreſſuros, interdum fictilibus inclu-
quæ, dum prœlium feruet, in hoſtium naues coniiciant, eo ſtra-
nate quandoque victoriam reportantes. Hoc genus ſerpẽtis *Mur-*
b indigenis appellari dicit Odoardus Barboſa, & aliud illo adhuc
atius *Mandali*.

imi generis fragmentum, trium digitorum tranſuerſorum longi-
e anno ſalutis 1564. oſtendit mihi Salmanticæ ornatiſsimus vir
ſtinus Vaſæus, dono olim è Luſitania miſſum D. Ioanni Vaſæo
doctiſsimo, eius parenti, cum vaſculo è Cocco de Maldiua con-
lapide Bezar inſigni, & vaſculis teſtudineis: quæ omnia mirificè
ſari venenis creduntur.

undi autem generis (niſi fallor) fragmentum quinque vnciarum
udinis quodque, vt coniicere licebat, duarum vnciarum craſsi-
equarat, mihi non modò oſtendit Londini anno 1581. C. V. D.
r Nunez Medicus Luſitanus, ſed etiam dimidia eius parte libe-
donauit. Eius porrò materies firma eſt, candida, venis quibuſ-
iſtincta, non diſsimilis fraxini ligno; cortex autem, qui eam in-
andicans, & quaſi cinereus. Vtraque verò ſi quis deguſtet, ama-
ore prædita eſſe deprehenduntur. Eius, quale accepi, fragmenti
n lectoris oculis ſubiecimus.

De lapide Bezar. CAP. XLV.

LAPIDE *Bezar nomen inuenerunt medicamen-* Bezardica medicamẽta.
venis reſiſtentia, quæ per excellentiam Bezardica di-
ur. Eſt enim hic lapis eximiæ aduerſus venena facul-
naſciturq́ hoc modo.

ST in Coraſone & Perſia Hirci quoddã genus, quod Lapidis Bezar hiſtoria.
m lingua Perſica vocãt, rufi aut alterius coloris (ego
& prægrandem Goæ vidi) mediocri altitudine, in
ventriculo fit hic lapis Bezar, circum tenuiſsimam
lam paleã ſemper augeſcens, & veluti multis è tuni-
ntextus; Columellæ aut glandis plerumque, interdum
alia forma, læuis magna ex parte, colore veluti ex
nigricante. Inueniuntur exigui, & magni. Magni,
riores ſunt, ab earum regionum illuſtribus viris expe-
r: quo enim maiores ſunt, eo valentioris eſſe facultatis
rſuadent. Memini vnum habuiſſe, qui ferè quin-
rachmas penderet. Is in Luſitaniam delatus, vix ſexa-

ginta quatuor Luſitanicis aureis [ij Hungaricis æ
pollēt] *vênit, cùm tamē aliquãto pluris hîc emptus fu*

H V N C *verò lapidem ea ratione generari quam n
retulimus, tum his oculis obſeruaui (lapidem enim cōtr
huiuſmodi tenuem paleam in meditullio continere in
tum à viris fide dignis accepi, omnes in Perſia natos
modo circum paleolam * efformatos inueniri.*

Lapis Bezar multis locis inuenitur.

C E T E R V M *non ſolū generatur hic lapis in Pe
ſed etiam nonnullis Malacæ locis, & in inſula quæ à V
nomen ſumpſit, haud procul à promōtorio Comorim.
cùm in exercitus annonã mactarentur iſtic multi præg
des hirci, in eorū ventriculis magna ex parte hi lapid
perti ſunt. Hinc factū eſt, vt quotquot ab eo tēpore in
inſulã appellunt, hircos obtruncent, lapidesq; ex iis to*

Lapis Bezar Perſicus reliquos antecellit. Delectus ratio.

V E R V M *nulli Perſicis bonitate comparari po
Dextri autē adeò ſunt Mauritani, vt facilè, qua in re
nati ſint ſinguli lapides, diſcernere & diiudicare poſſin
verò adulterinos à legitimis dignoſcant, manibus cor
munt, deinde ſpiritu inflant. Nam ſi aër aliquis pert
adulterini indicium eſt.*

Pazar, Pazan.

Bazar.

V O C A T V R *autem hic lapis* Pazar, *à* Pazan, *i
hirco, cum Arabibus, tum Perſis & Coraſone incoli
corrupto nomine* Bezar, *atque Indi magis corruptè* B
appellant, quaſi dicas lapidem forenſem : nam Baza
rum lingua forum eſt.

Lapidis Bezar facultates.

I L L O *vtuntur Indi, nos ſecuti, aduerſus deleteri
cultatis medicamenta. Ormuz verò & Coraſone i
non modò aduerſus virulētorum animalium morſus
pãt, ſed etiam aduerſus omnes melãcholicos morbos.
lentiores bis ſe purgant ſingulis annis, Martio videlic
Septembri. A purgatione, quinque ſubſequentibus
continuis hauriunt in ſingulas doſes, decē huius lapidis
na macerata in ſtillatitio roſarum liquore. Hoc remed
uentam & membrorum robur ſibi conſeruari dicunt.*

*it interdum nonnulli ad triginta vſque grana ſumere, ni-
is ſanè magna quantitate. Nam tametſi nullas noxias
ultates in ſe contineat hic lapis; tutior tamen eſt eius
igua quantitas. Atq. etiam parua quãtitate exhibere ſa-
t in Ormuz: nec ſine periculo liberaliùs ſumi dicunt.*

E o *vtor in inueteratis morbis melancholicis, veluti in
la ſcabie, lepra, pruriginibus, impetiginibúſq. Hac etiam
ione quartanis conuenire poſſe arbitror. Viros ſanè planè
ploratos, atq à medicis derelictos, huius lapidis vſu, pri-
æ ſanitati reſtitutos fuiſſe intelligo.*

Q v o d *ſcribit Matthiolus, lib. 5 cap. 73. Comment. in
ioſc. adalligatum, ita vt nudam ſiniſtri lateris carnem
ingat, omnia venena ſuperare, experiri nunquam vi-
nec hîc ſimili modo vtuntur. Illud autem verum ſcimus,
òd eius puluis vulneri impoſitus, à mortiferis animalibus
os liberet. Iiſdem viribus pollet, apertis carbunculis in pe-
impoſitus: etenim venenum exugit.*

Q v o n i a m *verò exanthemata ſiue puſtulæ, &
rpetes, in hac regione admodum noxia ſunt, & ſubinde
os necant, ſolemus ægris per ſingulos dies puluerem la-
lis Bezar ex aqua roſacea propinare ad vnum aut alte-
m granum, magno cum ſucceſſu.* Boam Plinius vocat rubentes papulas lib. 24. cap. 8. & lib. 26. cap. 11.

C o e p i t *autem ſucceſſu temporis hic Lapis maiori
pretio haberi. Nam neceſſe eſt nunc omnes ad eius regio-
, in qua generantur, Regem perferri: nec ſine difficultate
le haberi poſſunt.*

Inuenitur interdum Vlyſipone venalis hic lapis alia atque alia for-
; quem tametſi magno admodum æſtiment mercatores, ea condi-
ne vendere nolunt, vt periculum, an legitimus ſit, faciat emptor. Id
em fit in hunc modum: Ducitur cum acu filum per toxicum (her-
baleſtera vocant) deinde per canis aut alterius animalculi pedem
inſmittitur acus, atque filum relinquitur in vulnere. Canis ilico ea
nptomata incipit habere quæ comitari ſolent eos qui toxicum bi-
runt. Cùm planè concidit canis atque deſperatus videtur, tum pul-
rem ab hoc lapide abraſum & aqua dilutum cani in os iniiciunt. ſi
xilium ſenſerit canis, legitimi probatio eſt: ſin minùs, adulterinum
nſent.

* Meminit etiam huius lapidis clariſſimus Medicus Hiſpalēſis Nicolaus de Monardis, in eo libello quem de eo & Scurzonera pec... rem fecit, ſed legitimos & minimè adulteratos in meditullio co... uos eſſe vult.

Monardus.

Lapis, inquit, Bezaar multis nominibus donatur: nam Arab... *Hager*, Perſis *Bozaar*, Indis *Bezar*, Hebræis *Bel-zaar*, dicitur, quaſi... minus veneni, à Bel Dominus, & zaar venenum.

Hager. Bezaar. Bezar. Belzaar.

Eſt verò eius forma varia, nam alij rotundi ſunt, alij oblongi da... lorum oſſiculis ſimiles, alij palumbi ouis, alij capreolorum ren... alij caſtaneas æmulantur, omnes tamen obtuſi, non in cuſpidem... ſinentes: neç minùs colore variant, ſiquidem nunc ſpadicei col... nunc mellini, magna verò ex parte ex viridi nigreſcentis, vt mal... ſana conſpiciuntur, plurimi etiam cinerei obſcurioris, vt qui in... bus Ciuettam egerentibus eſt.

Conſtant autem ſinguli ex laminulis miro artificio alia aliam... cæparum tunicæ, amplectentibus, ſplendentibusque quaſi polita... ſent: immo priore lamina dempta, ſubſequēs multo ſplendidior i... nitur, quod legitimi eſt indicium: ſuntq; hæ laminæ aliæ aliis denſio... pro lapidum magnitudine. Læuis eſt & blandus, vt facilè a... modo abradi poſsit: immo diutius in aqua hærens liqueſcit. Nullū... aut matricem habet, ſed in meditullio cauus eſt, & pulueris eiuſ... eum lapide ſubſtantiæ plenus, qui maximè commēdatur, atque e... ipſi lapidi præfertur: ſed is puluis legitimi etiam indicium eſt: ete... qui adulterati ſunt, neque laminas ſplendentes habent, neque pu... rem illum in meditullio continent, ſed granulum aliquod aut ſer... ſupra quòd Indi illum efformatunt.

Porrò eximitur hic lapis ex animali cerui ferè magnitudine &... litate, ſed cornibus in dorſum reflexis, & corporis forma, capreis... ſimili, quam ob cauſam ab incolis Capra montana vocatur, tan... meo iudicio Ceruicapra potiùs dici debeat. Inuenitur verò hoc... mal in India ſupra Gangem, montibus Chinarum regioni finitimi... lo breui, & colore vt plurimum cinereo & rufo.

De lapide Malacenſi. * CAP. XLVI.

Lapis Malacenſis.

CETERVM *Lapis Bezar alium lapidē mihi in m... moriam reuocauit, quem vnicè venenis reſiſtentem in M... laca inueniri tradunt: ſaltem in Pam Regni Malace... prouincia. Inuenitur autem iſtic in felle Hiſtricis: ſed ta... eſt in æſtimatione apud ipſos indigenas ob raritatem, ... duobus, qui ſimul reperti meo tēpore fuerunt, alter pro... genti munere miſſus ſit ei qui pro Rege Luſitaniæ Indi... gubernat. Et licet iſtic frequēs lapis Bezar inueniatur, ... tamen longè præferūt incolæ. Vnum dumtaxat vidiſſe m... mini, cuius color dilutioris videbatur purpuræ, guſtu am... ro, tangenti læuis & lubricus, quemadmodū Gallicus ſa...*

Lapidis Malacenſis deſcriptio.

HA

HACTENVS eius facultates experiri mihi non li. Sed clariſsimus vir & inſignis Medicus Dimas Boſque entinus illas experimento comprobaſſe in duobus viris, venenum hauſerant, mihi affirmauit. Vulgari autem a (cùm cordialis deeſſet, & periculum eſſet in mora) c lapidem aliquamdiu macerauit: quam deinde ægris pinauit, qui illam guſtu amaram inuenerunt; attamen m ſtomachus roboratus eſt, & venenum nihil obfuit. Lap. Malac. facultates.

MVLTVM certè huic viro debent omnes Indici me- quòd huius lapidis facultates nobis aperuerit. Nam ne- ria admodum ſunt hac in regione medicamenta, quæ nis reſiſtunt, Alexipharmaca Græci appellant.

erdinandus Lopez, lib. 1. Hiſtoriæ Indicæ, meminit lapidis cuiuſ- quem non minore facultate præditum eſſe aſſerit, quàm ſit lapis r, aut Malacenſi, quippe qui mirificè omnibus venenis reſiſtat. rò is lapis magnitudine auellanæ, rarus admodum, vt qui è ca- nimalis quod Indi *Bulgoldalf* appellant, eximatur.

DE GEMMIS.

ABSOLVTA Aromatum hiſtoria, non inutile fore ,ſi nonnulla de gemmis ſubiicerem, præſertim cùm in lum mētionem iam inciderimus. Initium igitur facie- ab Adamante, quoniam reliquas omnes excellere, & dammodo rex Gemmarum eſſe, ob ſubſtātiæ duritiem, tur. Nam omnium Gemmariorum iudicio, ſi omnibus requirūtur ſuis dotibus, natiuoq; colore ac æquali ma- udine præditæ ſint hæ tres gemmæ, primarium locum nebit Smaragdus, deinde Carbunculus, tertiū Adamas.

SED Gemmarum pretium, aut ex earum raritate, aut hominum affectibus & cupiditate, intenditur. Maiori- enim facultatibus, iiſq; longo experimēto comprobatis, ditus eſt Magnes, tum etiam lapis qui ſanguinem vn- umque fluentem ſiſtit. Venduntur tamen hi per manus, Manus. nderis genus eſt in Cambaya, vnde petuntur, quod vi- i ſex* libras pendit) Smaragdi verò per ratis (pondus eſt Ratis. tritici grana pendens) reliquæ gemmæ, in Europa qui-

Carate. dem per Carates (pondus quatuor grana conſtitueſ) in
Mangelis. dia verò per Mangelis, pondus quinque pendens gran.

* Sup. à capite de Turbit, mantus illi eſt auctior vna libra: ſiq
viginti ſeptem libras pendit.

De Adamante. CAP. XLVII.

ARABES, quos pleriq. omnes Mauritani ſecuti
Almaz. Adamantem appellant Almaz, tametſi Serapio lib. ſi
Iraa, Itam. cap. 391. alio vocet nomine. Ab indigenis, vbi naſcitur,
in Malaio, vbi etiam inuenitur, itam.

Adamas in Biſnager. CETERVM tribus aut quatuor locis inueniu
Adamantes, videlicet in Biſnager prouincia, duabus ve
bus rupibus. Magnum quæſtum adferunt hæ fodinæ
prouinciæ Regi, magnaq; ſunt eius iura. Nam quemad
dum in Hiſpaniis Rex in Thynnorū captura ſua habet
ra, ita vt ſi vnicus Thynnus capiatur, Regi cedat opor
ſic in his fodinis magni ſunt Regis reditus. Nam quot
hoc eſt, 150. grana, vel drachmas duas, grana ſex. Adamantes inueniuntur triginta Mãgelis excedētes,
cedunt. Præterea diligentiſſimè obſeruantur operæ: q
niam ſi quis vnicum Adamantem ſuſtuliſſe deprehēda
ilico ipſe cum omnibus facultatibus Regis fiſco addicitur

Adamas in Decan. ALIA eſt rupes in Decan, non procul à ditione I
dixa, quem nos Madre Maluco nūcupamus. Alia qua
rupes eſt in dominio ciuſdam Reguli indigenæ, in qua
ſtantiſſimi Adamantes inueniuntur, ſed minores. Iſti à
Adamas de rupe veteri. Liſpor emporium. go de Rupe veteri cognomen ſortiuntur: & venum ex
tantur in vrbem quandam regionis Decan, Liſpor nu
patam, vbi celebris eſt mercatus. Iſtic emptos Guzara
ſes huc nobis adferunt emendos. Sed etiam in Biſnager
ferunt, magnitudine pretij eos inuitante. Nã magno a
illos habentur in pretio Adamantes de Rupe veteri co
minati, præſertim quos natura ipſa elaborauit. Naife
Naiſes. incolis appellantur. Nam quemadmodum, inquiunt, v
præferenda eſt iam corruptæ mulieri: ſic etiam Adam
natura elaboratus, præferendus eſt ei quem hominum
du

ſtria expoliuit: contrà ſentientibus Luſitanis, qui indu-ia hominum expolitos longè pluris æſtimare ſolent.

ALIA *eſt rupes ad fretū Tanjam in Malacæ tractu, z etiā de Rupe veteri cognominatos profert. Exigui qui-ſunt, ſed laudati: vnū tamē habent vitiū, quòd ponderoſi t, quo nomine gratiores ſunt vēditorib. quā emptoribus.* Adamas in Tanjam.

NVLLO *autē ex prædictis loco Cryſtallus inuenitur, emadmodum nec per vniuerſam Indiam. Amat enim yſtallus loca frigida, qualia ſunt Alpes Germaniam ab lia ſeparantes.* Nulla Cryſtallus in India.

NON *negauerim in India Beryllum inueniri, qui Cry-llo ſimilis eſt, & quidem magnis fragmentis, ex quibus & ra & vaſa fabricari ſolent pretioſa. Sed in Biſnager n inuenitur, niſi locis procul ab Adamantum fodinis diſ-is. Plurimus autem eſt Beryllus in Cambaya, Martauan, Pegu regionibus, vbi nullus Adamas, niſi qui importatus erit. Inuenitur & in Zeilan inſula, vbi nullus Adamas.* Beryllus Cryſtallo ſimilis. Berylli natales.

REFERT *Plin. lib. 37. cap 4 & in Arabia naſci. Ve-m id nec videre, nec audire mihi licuit: quemadmodum c in Cypro, nec in Macedonia. Nam ſi iſtic naſcerentur damātes, ij qui hîc naſcūtur adeò nō expeterētur à Tur-, qui potiſſimam Adamantum partem ad ſuos euehunt.*

SCRIBIT *Frāciſcus de Tamara, in Peru Adamātes periri. Sed huic auctori exiguam fidē adhibeo, quòd vi-am in Indicorū Adamantū extractione tā ineptas com-entum eſſe fabulas: veluti quòd peruigiles ſint ſerpentes, a Adamantes tuentur: eosq; non poſſe inde auferri niſi iùs obiectis carnibus certa quadam ratione præparatis, ibus vorandis dum ſerpentes[a] occupantur, tutò interea damantes auferri poſſunt.* Franciſcus de Tamara.

NON *deſunt qui in Hiſpaniis inueniri putent, quorum inioni ſubſcribere non poſſum, quoniam nullis probatæ ctoritatis ſcriptoribus fulciatur.* Adamas nullus in Hiſpania.

REFERT *etiam Plin. loco iam citato, haud facilè in-*

ueniri

ueniri Adamãtem Auellanæ nucleo maiorem. In quo non eſt reprehendendus: nã ſibi comperta ſcribit. Sed in niuntur hîc interdũ maiores quatuor Auellanis. Maxi

Magnus Adamas.

tamen quẽ vidi, centum quadraginta mangelis [b] *pendeb Proximus huic centum & viginti pendebat. Intellexi a quẽdam negotiatorẽ eſſe vnum, qui ducentos quinquag mangelis põdere æquet, tametſi is ſtrenuè neget talẽ apu eſſe. Accepi itẽ à viro fide digno, qui affirmaret ſe Adam tem vidiſſe in Biſnager magnitudine exigui oui gallina*

Adamãtum mira generatio.

S E D *miraculi inſtar id mihi videtur, huiuſmodi ge mas, quæ altiſſimè in terræ viſceribus, multisq́ annis per debebant, in ſummo ferè ſolo generari, & duorũ aut tri annorum ſpatio perfici. Nam ſi in ipſa fodina hoc anno cubiti altitudinem fodias, Adamantes reperies. Poſt bi nium, rurſus illic excauato, ibidem inuenies Adamant Sed certum eſt grandes non niſi ſub infima rupe naſci.*

E S T *verò Adamantis nitor viuax & robuſtus, C ſtalli verò non niſi elanguidus: qua nota, tum etiam du tie, à Gemmariis dignoſcitur.*

Adamas mallei ictu frangitur.

C E T E R V M *tantum abeſt vt mallei ictum reſpu Adamas, vt etiã in ſcobẽ malleolo redigatur. Facillimè ve piſtillo ferreo in mortario cõfringi & atteri ſolet, vt eius ſc be alij Adamantes expoliantur.*

Adamas Cryſtallo nõ innaſcitur.

F A L S O *igitur creditum eſt à Veteribus, Adamante Cryſtallo innaſci, & mallei ictu nõ frangi, ſed hircino du taxat ſanguine maceratũ rumpi præſertim ſi (ex quoru dam ſententia) hircus priùs apium aliasq́ diureticas pla tas depaſcatur, vinumq́ bibat. Sed nec Magnetem imp*

Adamas magnetem non impedit.

dit quin ferrum trahat. Nam ſæpius id experiri volui, figmentum eſſe deprehendi: quemadmodum & illud, qu de Adamante capiti mulieris ipſa inſcia ſuppoſito ferun videlicet in amplexus viri dormientem ruere, ſi fidelis ſi ſin labes eius pudicitiei ſit illata, maritum auerſari.

F A B V L O S V M *etiam eſt, quòd Adamantis acie*

plum

mbo obtundi putant; propter argenti viui cum plumbo imixtionem. Nam quemadmodum & ferrum vincit & qua metalla; ſic etiam plumbum eadem facilitate pene-t, qua napum. Plumbum Adamantis aciem non obtundit.

ILLVD verò ſæpius expertus ſum, Adamantes ex-ſitos, mutuo attritu ſic glutinari, vt facilè ſeparari non int. Sic etiam Adamantem vidi, vbi incaluiſſet, feſtucas here non ſecus ac electrum.

NVLLIVS autem eſt in medicina vſus, tametſi in-erim medicos indigenas, qui eum per ſyringam in veſi-ı iniiciebant ad confringẽdum calculũ. Per os verò am-s non exhibent; quoniam erronea quædam perſuaſio in gus peruaſit, deleteriæ facultatis eſſe, ſi intrò ſumatur mas, ob ſuam tenuitatem & penetrandi vim, qua in-ina perforaret ſcilicet: cuius opinionis etiam video eſſe uot è recentioribus medicis. Adamas nullius in medicina vſus. Adamas deleteriç facultatis non eſt.

SED, vt dixi, vana eſt perſuaſio. Nã Aethiopes Gem-iorum ſeruos noui, qui Adamantes deglutierint; quos requirerent domini, tandem verberibus egregiè cæſi, glutiuiſſe faſſi ſunt: eosq́ue deinde cum recrementis eie-nt, ſine aliquo nocumento. Id ego teſtari poſſum.

AT in ſcobem tritus, inquies, venenum eſt, quoniam omachum & inteſtina perforat. Immo nequaquam m attrahet ad ſe ſtomachus, quæ ſua grauitate celeri-d inferiora deſcendet. Et mulierem quandam ſcio, quæ ito antiqua dyſenteria laboranti, Adamãtis ſcobem per os dies propinauit ſine vlla noxa, donec medicamento s reiterato laſſus abſtinuit, præſertim cùm eius vxor à cu intellexiſſet fruſtra ſe laborare: non poſſe enim ma-n hoc morbo liberari. Is igitur multo pòſt tempore ſub-eſt, cùm ſcobe vti multis iam diebus deſiiſſet. Adamantis ſcobes deleteriæ facultatis non eſt.

milem ferè nec minùs abſurdam perquirendi Adamantes ra-n deſcribit M. Paul. Venetus lib. 3. cap. 29.

40 Mangelis, id eſt, ſeptingenta grana, ſiue vnciam cum drach-ripulis duobus & granis quatuor. Nam Mangelis, vt antè dixit Auctor, quinque grana pendit.

Maio-

Maiorem verò Adamantem in Belgio conſpectũ haud puto, q
quem Philippus Hiſpaniarum Rex, ducturus Elizabethã Hẽrici II.
liarum regis maiorem natu filiam, emit de Carolo Afferati Antue
anno 1559. octogies millenis coronatis: pendebat autem carat
ptem & quadraginta cum ſemiſſe, hoc eſt, 190. grana.

Tribus ſupra Briſtolium miliaribus, Ducatu Somerſetenſi, ad
Adamas Anglicus. brinam flumen, ſolo rubro & tenaci eruitur Adamantis genus n
ra expolitum, forma nunc plana, nũc trigona pentagonáve aut p
gona. Horum aliquot nobis dono dedit generoſus Eques Dn. G
gius Northum, cuius in ditione eruuntur. Sunt verò ij paulo ob
riores, & matrice ſua velut ouo concluduntur tenaci & dura, n
innumeri, iique exigui & plerumque informes; nunc pauci, ſed m
res & elaborati: interdum matrici adhærentes, nonnumquam ſolu
in matrice (ſi moueatur) crepitantes, vt Ætitem lapidem cenſeas. S
tificum induſtria perpoliantur, orientales ita æmulantur, vt exig
diſcrimen ſit ſed duritie ab orientalibus ſuperantur.

De Smaragdo. CAP. XLVIII.

RARIOR *& pretioſior eſt Smaragdus, eiuſq́ l*
natalis vix agnoſcitur; nullis remanentibus fragmentis,
propter raritatem, etiam ea auferentibus negotiatoribu

Pachee, Zamarrut, Zabarget. PORRO *Smaragdus appellatur Perſis & Indis*
chee, *Arabibus verò* Zamarrut, *non* Zabarget, *vt*
Tabarget. *gatus Serapionis libr. ſimp. cap. 384. codex, aut* Tabarg
vt Pandectarius in litteris T *&* Z *vult. Nam corruptu*
ille locus cap. de Smaragdo: & Zomarrut *legendum e*

Smaragdus adulterinus. VVLGARE *autem eſt in Balagate & Biſnager*
fictitias Smaragdos ex vitrearum lagenarum craſſior
fragmentis conflent.

SED *& Smaragdi quæ ex Peru noui orbis proui*
aducbuntur, adulterationis ſuſpicione non carent.

CETERVM *plurimũ hallucinantur, qui in Elect*
rio de Gemmis Smaragdum præſcribi putãt, exiſtima
Feruzegi. *per* Feruzegi *Smaragdum intelligendam: ignorant e*
illi linguæ Arabicæ proprietatem, & ipſius Meſuæ men
Peruzegi. *non intelligunt. Præterea Meſuæ codex Arabicus legit*
ruzegi *de Elect. diſt. 1. Et quoniam magna eſt, vt ali*
do diximus, apud Arabes inter P & F literas cognatio
cilis fuit lapſus Librarij, vt F pro P reponeret.

Peruzaa, eſt Turchesa. EST *verò* Peruzaa* *Arabibus Turcheſa noſtra,*

pl

na tota Perſia naſcitur. Non fuit igitur Meſuæ mens
naragdus illam compoſitionem ingrederetur, tametſi
ſentiat Chriſtophorus de Honeſtis, eius interpres: ſed
beſim voluit, quam omnibus Arabum compoſitionibus
oportet quæ habent Feruzegi. Nam apud Maurita-
hius eſt in medicina vſus, ſed apud Indos minimè.
em ſuſtuliſſe videtur Bellunenſis in eadem compoſitione Ele-
j de Gemmis.

De Rubino. CAP. XLIX.

VLTA ſunt Rubinorum genera. Nobilior Græcis
ξ, Latinis Carbunculus vocatur: non quòd in tenebris ἄνθραξ.
leat (fabuloſa eſt enim iſta perſuaſio) ſed quòd eius ni- Carbunculus.
uacior ſit ceteris. Dicam tamen quod à Gemmario
am audiui. Emerat ille aliquot nobiliores Rubinos ex
n inſula delatos, ſed minutiores, quales ij ſunt quos
Rubinos de Corja vocamus, id eſt, qui viceni ſimul Rubini de Corja.
tur. Hos cùm è menſa ſuſtuliſſet, latuit vnus in plicis
ulti quo menſa ſtrata erat. Noctu in tenebris animad-
quaſi ignis ſcintillam quandam in menſa. Accedit ad
am, accenſa priùs cādela; inuenit exiguum Rubinum;
blato, nullam poſtea in menſa ſcintillam vidit. Non
tet, negotiatores plerumque huiuſmodi fabulas ſuis
admiſcere ſolere; ſed penes eos fides eſto.

ARBVNCVLVM igitur appellabimus, cuius ru- Carbūculus.
erit ſplendens & elegans, & qui erit viginti quatuor
um ſiue caratum, vt vulgo vocant. Eiuſmodi ego vi-
d Magnatem quendā in Decan; qui cùm mihi fami-
ſſet, oſtēdere tamē noluit, niſi priùs data fide id clàm
et eius regionis Regi me indicaturum. Cēſebatur vi-
ille Luſitanicos aureos valere. Ipſe tamē dominus af-
bat à ſe emptum ſex auri manus, quæ quinque Luſi- Manus auri.
s arrobas * efficiunt. Arroba.

ECVNDVM genus eſt quem Balaſium vocant, Balaſius.
ntulum rubens. Vilior hic eſt.

Spinellus.

TERTIVM genus eſt, Spinellus appellatus: magis rubet; ſed tamen vilior eſt, quia non habet ſplendorem il legitimi Rubini.

INVENIVNTVR & candicantes. Sunt ali purpura candicãtes, vel, vt veriùs dicã, colore ceraſum turefcens referentes Sunt & qui media parte rubent, a ra candicant. Alij media ex parte Sapphiri, altera Rub

HVIVS varietatis cauſam fieri puto ab ipſa Ru origine. Cùm enim Rubinus in ſua rupe aut fodina re generatus eſt, candicat; deinde matureſcens ruborem quirit: qui rubor cùm temporis diuturnitate concilietur vt qui ante maturitatem eruti ſunt, nunc candicantes, dò ex rubro langueſcentes conſpiciantur.

Rubinus & Sapphirus, in eadem fodina generantur.

QVONIAM verò Rubinus & Sapphirus in eadē dina naſci credũtur, fit interdũ vt altera parte Sapphi repræſentet, altera Rubinũ: qui, cùm elegans eſt, & cæ colorē cũ rubro æqualiter permixtum habet, vocatur à q buſdam incolis Nilacãdi, quaſi dicas, Sapphiro-Rubin

Nilacandi Sapphiro-rubinus.

Yacut. Manica.

PORRO Arabibus & Perſis Rubinus nuncup Yacut: huius regionis incolæ manica appellant.

*Luſitanica Arroba conſtat triginta duabus libris: hoc eſt ferè diis quinque Italicis, ingens ſanè gemmæ pretium.

De Sapphiro. CAP. L.

GEMMA eſt Sapphirus quæ vili emitur: cùm ta ob eius elegantem cæruleum colorem, cuius aſpectu o mirum in modum recreãtur, magni deberet eſſe pretij. catur ab incolis Nilaa.

Nilaa.

EIVS duo ſunt genera. Vnum enim obſcurius eſt: terũ verò ſplendens, quod genus vulgo Sapphirũ aqueũ cant. Vilior hic eſt, & interdum coloris cuiuſdã admixt Adamantē ita æmulatur, vt nonnullos plerumq. feſelle

Sapphirus aqueus.

INVENITVR vtrumque genus in Calecut, Ca nor, & variis regni Biſnagua locis. Præſtantiores ex Ze adferuntur: omnium verò laudatiſſimi ex Pegu.

Sapphirus ex Pegu.

TAM

AMETSI verò adeò oculis ſit grata hæc gemma, us tamen quantumuis magna, & viuidi coloris, pre- mille Luſitanicos aureos ſuperaſſe inuenietur.

De Hyacintho & Granato. CAP. LI.

ILISSIMI ſunt hîc pretij cùm Hyacinthus tum natus, quos volunt nonnulli ex Rubinorum eſſe generi- Hyacinthum flaueſcentẽ Rubinum appellantes; Gra- m verò, nigricantem Rubinum. Hyacinthus. Granatus.

NASCVNTVR autem & in Calecut, & Cananor: nati etiam toto regno Cambaya & Balaguate: Hya- hi verò & quibuſdã Luſitaniæ locis prouenire feruntur, Belas non procul Olyſipone, & multis Hiſpaniæ locis.

De Iaſpide. CAP. LII.

NVENITVR Iaſpidis genus viride, ex quo vaſa rrhina fiunt (Porcellanas vocant) adeò virentia, vt ex ragdo conflata videantur. Iaſpis viridis. Porcellanæ.

X hoc fortè genere erit id quod Genuæ oſtenditur, lq; ex Smaragdo eſſe contendunt, rariùs videndũ pro- ntes, quo maiorem auctoritatem lapidi concilient.

IVIVSMODI vas Murrhinum aliquando mihi oſitum fuit venale ducẽtis pardaons ſiue aureis Hiſpa- : cuius, ſi ex Smaragdo conflatum fuiſſet, milleſimam m eo pretio vix nanciſci potuiſſem. Vaſa Murrhina ex Iaſpide viridi.

De Alaqueca. CAP. LIII.

NVENITVR in Balagate lapidis quoddam genus Alaqueca, Arabes Quequi vocant, cuius libra mi- fragmentis expoliti, regali Caſtellano emi poteſt, tãta litas. Huius tamen virtus reliquarũ facultates exupe- quippe qui ſanguinẽ vndequaque fluentem ilico ſiſtat. ent plerumque ex hoc lapide efformari ſphærulæ precariæ. Alaqueca Quequi.

De Oculo Catti.* CAP. LIIII.

AVDATISSIMI inueniuntur in Zeilan. Non- etiam ex Pegu aduehuntur, quos eò deferri rumor eſt gione Bramaa. Oculus Catti magno æſtimatur apud Indos.

Mvlto *maioris is eſt apud Indos pretij, quà Luſitania. Memini enim quendam eò miſiſſe qui hîc ſe tis Luſitanicis aureis æſtimabatur. Sed cùm in Luſit duntaxat nonaginta aureos æſtimarent, huc relatus quod nunc dixi, pretio venditus eſt.*

Oculi Catti facultates.

Persvadent *ſibi Indi, eius, qui hanc gem poßidet, facultates non poſſe imminui, ſed ſemper in mentum facere & augeri.*

Ego *verò quod expertus ſum referam. Lineus pa ita compreſſus, vt ipſius Gemmæ meditullium ſiue ocu tangat, nullo igne vri poteſt.*

Pſeudoopalus.

* Hunc Cardanus lib. 7. de Subtilitate, Pſeudoopalum voc quo, tum etiam de aliis gemmis ille ibi multa.

De lapide Armeno. CAP. LV.

Hager armini.

Lapis Armenus.

Mixtvs *eſt hic Lapis ex cæruleo & diluto vi Appellatur Arabibus* Hager armini, *id eſt, Lapis Ar nus. Interrogati tamē Armeni, an apud eos naſceretu lapis, affirmare non potuerunt. Sed Turci & Perſæ m dixerunt, exigua quidem quantitate apud ſe vidiſſe, ve ignorare, num ex Armenia adferretur, nec ne. Aiunt tos inueniri in Vltabado vrbe celebri regni Balaguate.*

Hoc *lapide melancholiam purgāt Mauritani me Sed tamen experimēto didici, ſegniter admodum purg*

De Magnete. CAP. LVI.

Fabulæ de Magnete.

Fabvlosvm *eſt quod nonnulli de Magnete bunt, videlicet eas naues quæ Calecut commeant, cl ferreis non compingi, ob ſcopulorum è Magnete lapide quentiam, à quo ſcilicet attraherētur & raperentur na ſi ferreis clauis fabricatæ eſſent. Nam & in* Calecut, & *to eo tractu plures inueniuntur naues clauis confixæ reis, quàm ligneis. Verum quidem eſt in Maldiuis inſulis ues ligneis clauis eſſe exſtructas; id autem ob ferri pa riam potiùs, & quòd minori conſtēt, fieri puto, quàm q à Magnete ſibi metuant.*

Cet-

ETERVM *Magnes ideo ferrũ ad ſe haudquaquam*
it, quòd in eadem fodina naſcantur, aut eorum fodinæ
contiguæ, veluti quidam exiſtimant: quandoquidem
nes inuenitur iis locis vbi nullum ferrum eſt.

Falſę de Magnete perſuaſiones.

VNT *qui putent Magnetem ad ſe ferrum trahere,*
m facultatem quam ferro cõmunicauit, qua ad Ma-
em feratur: eamq́; ob cauſam Magnetem non maioris
onderis, etiam ſi multum ferrum illi addatur, quàm
exigua ferri quantitate in bilance poſitum. At nos
arium plerumque experti ſumus.

ED *nec deleterius eſt hic lapis, quod nonnulli volue-*
. Nam tradũt huius regionis incolæ, Magnetem pauca
titate ſumptum adoleſcentiam conſeruare. Qua de re
r ſenior Rex Zeilan, patinas ex Magnete iuſsiſſe con-
quibus cibus eius coquatur. Hoc ipſe, cui mandatum
negotium, mihi affirmauit.

Magnes non eſt deleteriæ facultatis.

Patinæ è Magnete.

De Margarita. CAP. LVII.

VNC *ſupereſt, vt de Margaritis ſcribamus, quæ non*
ò ad decorem; ſed etiam ad medicamenta expetuntur.

RÆGRANDES *igitur Margaritæ, Vniones Lati-*
cuntur, quoniam vix duæ reperientur magnitudine,
& nitore ſimiles. Minores appellantur Latinis Mar-
æ ſimpliciter. Arabibus & Perſis Lulu, *Indis* Moti, *in*
uar Mutu, *Luſitanis* Aliofar, *quod Arabicè ſonat de*
r, is eſt portus in mari Perſico, vbi laudatiſsimæ gene-
ır. Nam tametſi Barem, Catifa, Camaran, aliique
maris portus laudatas mittant: quia tamen noſtris
r fuit initiò hic portus, ab illo nomen Margaritæ indi-
t lingua Arabica Aliofar.

Vnio.

Margaritæ Lulu, Moti, Mutu, Aliofar, Iulfar, portus.

IINC *etiam fit vt illæ Orientales appellentur, quo-*
hic ſinus Perſicus Orientalis ſit, ſi cum noſtra Europa
ratur.

Margaritæ Orientales.

ENERANTVR *etiam Margaritæ à promontorio*
orim, ad inſulam vſq. Zeilã (quæ captura & piſcatio

Margaritarũ captura.

Regis Luſitaniæ eſt) ſed minutiores maxima ex parte cum ſuperioribus conferendæ (quæ magnæ ſunt & omn te abſolutiſſimæ) ideoq́ etiam viliori emuntur.

GENERANTVR *& in inſula Burneo, quæ ta ſint grandes, formæ tamen elegãtia à ſuperioribus vin tur. Sic & nonnullas Chinarum regio mittit, ſed viles*

CERTVM *eſt etiam in nouo orbe inueniri, verũ la ratione cũ Orientalibus ſunt conferendæ. Nã aut ob ſunt, & nubili coloris, aut nullo orbe læuoreq́ cõmenda*

Margaritarum origo. ORIGO *atq. genitura eſt è conchis, haud mul oſtrearum conchis diſſimilibus. Cõchæ autem quæ ſup maris parte natant, grandiores Margaritas generant: verò in alto mari degunt, minutiores proferunt.*

HÆ *conchæ aëri expoſitæ ſiccantur, & ſeſe pandu quarum carne inueniuntur Margaritæ nunc multæ, pauca, pro concharum magnitudine.*

INVENIVNTVR *& in noſtratibus conc oſtreiſve, ſed minùs nobiles.*

OMNIVM *autẽ præſtantiſſimæ ad generandas M garitas cenſentur eæ conchæ læues & candidæ, quas eiu* Cheripo. *gionis incolæ* Cheripo *appellant, ex quibus cochlearia culaq́ conficiuntur.*

VERVM Cheripo *non id eſt conchylium quod* Chanquo. *gò Matrem perlarum vocamus. Nam id* Chanquo *in vocant, ex quo videlicet mẽſæ, ciſtulæ, ſphærulæ precari bricãtur: quod licet parte externa ſcabrum ſit & imp tum, interna tamẽ læuiſſimũ eſt, & aſpectu pulcherrim*

DEVEHITVR *id conchylium Bengala mercim gratia, vbi expolitur & poculi vices ſupplet: maxima* Conſuetudo de virginibus. *mẽ ex parte conficiuntur ex eo armillæ & alia opera. enim olim iſtic conſuetudo, vt nullæ nobiliores virgines rumpi poſſent, niſi huius generis armillis brachia exor haberent. Nunc verò deſiit iſta conſuetudo: eamq́ ob ſam viliori emuntur hæc conchylia.*

H

HABENT mercatores huius regionis cuprea quæ- Inſtrumenta diſcernendis Margaritis idonea.
instrumenta multis foraminibus pertuſa, quibus pre-
Margaritis imponere ſolent. Nam quæ per inſtrumen-
minoribus foraminibus pertuſum tranſeunt Marga-
vnius ſunt pretij, vendunturq́; per drachmas: quæ per
umentum maiora paulum foramina habens, maioris
pretij: & ita deinceps pro foraminum, quibus inſtru-
ta prædita ſunt, quibusq́; Margaritæ tranſmittuntur,
nitudine pretia intendentes. At quæ adeò ſunt minu-
perforari non poßint (arte enim perforantur, non na-
vt fabulantur quidam) cedunt officinis; qua de cauſa
ropam exportantur. Harum vncia duobus fortè aßi-
Gallicis venit.

IAXIMÆ quæ ad promontorium Comorim gene- Vnionum magnitudo.
r Margaritæ, pendebãt centum frumenti grana. Ta-
pretium, mille quingentorum aureorum in ſingulas
let. Multo maiores ego vidi, quas in inſula Burneo
s aſſerebant: ſed non erant eius elegantiæ cuius ſupe-
. Vidi aliam hîc captam, quæ centum ſexaginta gra-
itici penderet.

ENECTVTE pondus earum minui, & coloris ele- Margaritis nitor reſtituitur.
a immutari creditur. Diu autem oriza leuiter con-
& ſale verſatas, priſtinum vigorem & fulgorem
erare, expertus ſum.

ERTVM eſt, Margaritas poſt plenilunium captas,
tempore minui & decreſcere. Quæ verò ante plenilu-
capiuntur, huic vitio haudquaquam ſunt obnoxiæ.

ETERVM raro in medicum vſum venit Marga- Indis nullus Margaritarum in medicina vſus.
pud Indos. Mauritani verò frequenter, noſtro more,
garitas cordialibus medicamentis iniiciunt.

INDICARVM ALIQVOT PLAN TARVM HISTORIÆ, LIBER SECVNDVS.

De Arbore triſti. CAP. I.

IN *medicamentis & ſtirpibus* Indicis *nob*
cognitis non abs re fore duxi, initium f
ab arbore quadam, quæ non niſi à ſolis oc
vſque ad eius ortum floret, interdiu minin

Arboris triſtis deſcriptio.

ARBOR *eſt Oleæ magnitudine, foliis Pruno ſimil*
flore noctu (dum ſcilicet floret) odoratiſsimo, nullius,
ſciã, vſus propter teneritatẽ: niſi quòd florũ pediculis, qu
tei ſunt, huius vrbis incolæ vtuntur cibis tingendis, ſiqui
Croci modo inficiunt. Et volunt etiam nonnulli aquã ſt
titiã florũ, oculis vtilẽ eſſe admoto lineo pãno hac intin

Aqua è floribus Arb. triſtis.
Parizataco
Singadi.
Arbor triſt.
Fabula de Par zataci filia.

PECVLIARIS *eſt hæc arbor Goæ, quam è Ma*
allatam aſſerunt. Eam ſanè nuſquam alibi per Indiam
Hãc Goæ Parizataco, *in Malayo* Singadi *vocant. A*
ris triſtis nomen illi inditum, quòd dumtaxat noctu flor

FABVLANTVR *autem indigenæ, Satrapæ cui*
nomine Parizataco *elegantem fuiſſe filiam, quæ So*
deperiens, ab illo compreſſa fuerit. Cùm verò poſtea il
relinqueret alterius amore irretitus, Parizataci filia
amoris impatientia ſibiipſi mortem conſciuerit. Ex cr
crematæ cineribus (nam adhuc vruntur in hac regione
dauera) hæc nata eſt arbor, cuius flores adeò Solem exl
rent, vt eum videre non ſuſtineant.

CETERVM *horum florum fragrans odor, duor*
aliorum odoratiſsimorum florum memoriam reuocauit.

Mogori.

PRIORES *ſunt dicti* Mogori, *mali aureæ flor*
mi

ulto odoratiores, quorũ ſtillatitius liquor eundẽ apud iſtos m obtinuit, quẽ apud Hiſpanos florũ mali aureæ aqua.

ALII *flores (quorum hîc magnus eſt vſus) dicuntur* ampe, *odore grauiori quàm* Lilium *album.* Champe.

PORRO *(quandoquidẽ in odoramentorũ mentionem limus) odoribus adeò dediti ſunt huius regionis incolæ, vt ũq. cibo abſtineãt, quo habeãt vnde odores ſibi cõparare nt, ideoq́ nõ immeritò proniores in venerẽ eſſe cẽſentur.* Indi odoramentis deditiſsimi.

MVNERA *quæ à tenuioribus offerri ſolent Regibus, dicti ſunt flores, & roſæ noſtrates, quibus ſolent cubicu- egis inſternere, & coriis floribus variis depictis ornare.*

NARRARVNT *mihi quidam, tantam eſſe huius us in odores amentiam, vt tributa ex odoribus & flori- in ſingulos annos Regi Biſnaguer ſoluta, ad quinq. mil- Hiſpanicorum aureorum ſummam ferè accedant.*

De Nimbo. CAP. II.

AB *omnibus huius Indiæ incolis* Nimbo *vocatur, ar- quædam Fraxini magnitudine, folio Oleæ, acutiore ta- , per ambitum ſerrato, vtraque parte viridi, non cine- aut villoſo. Multis luxuriat foliis; flos candidus eſt, & tus exiguis oliuis ſimilis.* Nimbo hiſtoria.

VTILIS *eſt hæc arbor in vſu medico. Nã folia trita ulneribus cùm hominum, tum iumentorum cum ſucco onum (mali Aſſyrij genus eſt) impoſita, miraculosè ea unt. Foliorum ſuccum vtilem eſſe ferunt lumbricis ne- dis, cùm Balaguate incolæ, tum Malauarẽſes: quod ra- i conſonum eſt, cùm nonnihil amaritudinis poſſideant.* Nimbo facultates.

EXPRIMITVR *in Biſnager & Malauar oleum ius arboris fructu, quod huc mercimonij gratia depor- ur. Vtiliſſimum id eſt aduerſus neruorum dolores, ſi eo do inungantur.* Oleum ex Nimbo.

De Negundo. CAP. III.

PROVENIT *in Balaguate & Malauar arbuſcula dam Perſicæ magnitudine, frequentibus ramis: qui re-* Negundo hiſtoria.

ciſi frequentiores lætioresq́; renaſcuntur, foliis Sambuc... mili modo per ambitum ſerratis & aliquantulum hiſp... flos ex cinereo candidus: fructus niger, Piperis magnitud... aut paulo maior. Malauar incolæ eum ſuis eduliis C... nuncupatis inſpergunt.

Negundo. Sambali. Noche.

V V L G A R E *nomen eſt* Negundo, *nonnulli in ... lagate* Sambali *appellant: in Malauar* Noche.

Negundo facultates.

M V L T I S *facultatibus prædita eſt hæc arbor. T... riorum ramulorum cum foliis decocto, aut ipſis elixi... contritus, vtiliſsimè contuſa fouentur, modò nō adſit vul... Friguntur interdum iidem rami cum foliis in oleo, & c... tuſionibus applicantur, reſoluunt enim tumores & cur... Frequens adeò eſt huius vſus, vt in omnibus doloribus ... ctum cum oleo, aut elixum, exhibendum cenſeant. Non... ſunt qui ſupra vulnera admouerint, vnaq́; nocte dolo... ſuſtuliſſe, materiamq́; digeſsiſſe affirment: deinde foliis ... tuſis, ipſis vulneribus impoſitis ita emundaſſe vulnera... breui ad cicatricem perducta ſint.*

V T I L E M *perhibent eſſe mulieres ad iuuandum c... ceptum: eius enim ſucco aut decocto epoto, vteros ad c... ceptionem præparari. Ego malim præmandi, valentius e... futurum exiſtimo medicamētum. Maſticata folia, oris ... litum commendant. Acrimoniæ verò cuiuſdam particip... veluti Naſturtium: vnde manifeſtum eſt, calidam eſſe ... plantam. Experti ſunt nonnulli Veneris ſtimulos & imp... cohibere, eamq́; ob cauſam Viticem eſſe contenderunt: ... valde errant. Nam Vitex multum ab hac arbore differ...*

Negundo vitex non eſt.

De Iaca. CAP. IIII.

Iaca hiſtoria.

A R B O R *eſt in India prægrandis, fructum in ſum... caudice, non in ramis, ferens, prægrandem, magni Mel... effigie, interdum maiorem, foris virētem, intus verò ful... centem, multis ſpinulis inſtar erinacei, ſed mollibus, o... ptum. Continet autem hic fructus in ſe magnas quaſi... nuces duro putamine tectas. Cortex fructus guſtu Melo...*

iſficillimæ concoctionis, nempe qui plerumque ſoleat,
t aſſumitur, excerni. Nuces verò intus natæ, torrentur
lixantur, abiectoq́; putamine (qui nullius eſt vſus) ca-
earum modo, quibus ſunt perſimiles, eduntur.

OCATVR *hic fructus in Malauar* Iaca; *in Canara* Iaca.
uzarate Panaz. *Naſcitur autē dūtaxat in maritimis.* Panaz.

XPERTVS *ſum cū in me, tū in pleriſq́; aliis, haſce*
ineas ſiue nuces alui profluuia mirū in modum ſiſtere.

Iancarborem deſcribit Lud. Roman. lib. 5 cap. 15. ſuarum naui-
num, his verbis: In Calecut reperiuntur nonnulli fructus, quos
res *Iaceros* appellant. Caudici eius arboris amplitudo Pyri eſt: fru- Iacerus.
nagnitudo bini ac medij palmi, craſsitudinis verò humanæ co-
ignitur fructus in caudice arboris ſubtus frondes, alij circiter me-
caudicē. Colos eſt viridis, cetera nuci Pineæ haud abſimilis, vi-
s tamē minutioribus. Cùm matureſcere incipit, obducit nigricā-
olorē, mareeréq. videtur. Legitur is fructus menſe Decembri: ſa-
ſicut fermè Peponis moſchū redolentis, parúmque, ſi ſaporē quę
eſt à cotoneo Perſico, eodémq. mitiore. Variā in cibatu volupta-
it. Videberis modò edere fauum mellis, modò ſuaue medicū ma-
omedere. Intrà, mēbranas habet vt malum punicum, inq. eis de-
nt fructus neſcio qui, mollibus non diſsimiles caſtaneis. Si enim
orrentur, ſaporem caſtaneæ repræſentant. Propterea fateri licet,
ſſe excellentiorem digniorémve illo fructu quempiam.

De Iamgomas. CAP. V.

RBOR *Pruni magnitudine ſponte naſcitur in agris* Iamgomas
iam in hortis Baçaim, Chaul, & Batequala, multis deſcriptio.
horrens, foliis itidem Pruni: floribus candidis, fructu
o ſimili, guſtu Prunorum adſtringēte & acerbo. Cùm
ūm emergit, Strobilo perſimilis eſt. Vocatur incolis
gomas. Iamgomas.

ACCEPI *à fide dignis viris, optimam ſerendi ratio-* Iamgomas
eſſe, ſi fructus, poſtquā eum ederit certa quædam auis, ſerēdi ratio.
etus, vnà cum excremento ſeratur. Faciliùs enim hac
ne ſatus emergit, citiusq́; fructifera fit arbor.

De Carandas. CAP. VI.

ARBVSCVLA *eſt arbuti magnitudine, foliis ſimi-* Carandas
, copioſo flore, odore Periclymeni: fructu exiguis mali hiſtoria.
mili, nigricāte per maturitatē, graſſimeq́; vuæ ū ſa-
, ex quo à nōnullis vinoſus ſuccus exprimitur. Fructus

autem virens magnitudine eſt nucis ponticæ cum ſuo p mine, interdũ maior; ſuccum nonnumquam exſtillãs v dum & lacteum. Editur à nonnullis fructus maturus ſale. Solet tamen, cùm viridis eſt, muria aut aceto cõdi ita aſſeruari, ad excitandam elangueſcentem appetẽt

NASCITVR *tum in continenti, tum in Balag*

Carandas. *vocaturq́;* Carandas.

* Huic ferè ſimilem deſcribit Ouiedus lib 8. ſuæ hiſtoriæ cap. hunc modum: In Hiſpaniola inſula, vaſta eſt arbor pulchráque, rie firma & vtili,

Auzuba. *Auzuba* nomine; fructu quidem longè ſuauiſſi ſunt pyra apiana, muſcatellina vocant, ſed qui lacteo ſucco eóqu ſcido & glutinoſo abundet, qualis eſt qui in ficubus immaturis: co moleſtus his qui eo veſcuntur, niſi priùs fructum in aquam ciant, & lacteum ſuccum digitis exprimant, qui in aqua ſidit.

De Coru. CAP. VII.

Coru hiſtoria. CORV *lingua Canarica dictus, frutex eſt in Ar altitudinem aſſurgens, aut paulo minor, foliis mali Perſ floribus candidis, Periclymeni odorem æmulantibus. H*

Herba Malauarica. *Luſitani Indiam incolentes Herbam Malauaricam no nant, quoniam Maluarenſes eius vſum primi docuer Hæc etenim planta cuiuſcumq́; generis dyſenterias præ tiſſimè curant, euacuata primùm magna ex parte pec materia, alioqui facilè in eundem morbum rurſus inci*

VSVS *eſt corticis radicũ primùm exſiccati, quon recens lacteum liquorem exſtillat, quem initio calidum taui; ſed deguſtatum, inſipidum & frigidũ inueni. Qu obrem ob eius effectus, frigidum & ſiccum conſtitui, tamen ſiccitatis quàm frigiditatis obtinentem: in quo dine etiam huius regionis medici conſtituunt.*

Coru facultates. PVLVEREM *huius radicis contuſæ in ollulam di latoriam imponimus, ac ſero lactis maceramus: deinde ditis Ammeos, apij, coriandri ſicci, & cumini nigri ſem bus tritis & torrefactis, vnciáque vna butyri non ſ ignis calore elicimus aquam ſtillatitiam, cuius quatuor cias cum aquæ ſtillatitiæ roſarum, aut aquæ è pediculi ſarũ, aut plantaginis duabus vnciis ægro propinamus. Q*

ſi c

pus eſt, adiicimus puluerem paſtillorum ex herba Malarica confectorum. Formantur autem ex iiſdem rebus è ibus fit aqua, dempto butyro. Iniiciũtur etiã clyſteres ex aqua confecti magno cum ſucceſſu: ſed frigidi, quom regio calida eſt. Quòd ſi neceſſe ſit, eam aquam bis gulis diebus propinamus, mane videlicet hora ſexta, & à ridie hora ſecunda. Cibus eſt oriza ſero lactis macerata, pulli gallinacei in aqua orizæ, quam Canje vocãt, maati, pro virium ægri robore cibum ſubminiſtrantes. Cervino omnino abſtinemus, niſi vrgente admodum neceſte in inueteratis dyſenteriis eius neceſſarius ſit vſus. Canje.

SED tametſi mihi ſemper bene ſucceſſerit huius aquæ s; cogor tamẽ fateri Malauaricam herbam ab ipſis Maarenſibus præparatã, magis præſentaneã opem adferre. verò paratur ex iiſdem, è quibus noſtra aqua, rebus teſſimè tritis, & ſero, aut iuſculo orizæ probè coctæ maatis. Sunt qui ſuccum ex planta virente exprimant, cuſeptem vncias mane exhibent, & totidem ſub veſperam, eceſſitas vrgeat. Sed quoniã amarus eſt ſuccus & ingra, ab eius potu ſerũ propinare ad os eluendũ ſolent. Quod Malauarenſes fortiori adhuc remedio opus eſſe vident, um admiſcere ſolent, tametſi id ſemper ſtrenuè negent.

SALVTARE eſt item hoc medicamentum ſtomachi ilitati: tum etiam vomitus compeſcit, cum aqua Men & Maſtiches puluere ſumptum.

De Auacari. CAP. VIII.

EST etiam in hac prouincia puſilla arbor, maior ta ſuperiore, quæ foliis, floribus, & fructu Myrto perquam libus conſtat. Fructus eiuſdem etiam eſt cum Myrto ſas, multo tamen adſtringentior. Hanc plantam Auai nominant incolæ. Naſcitur in montibus. Auacari hiſtoria. Auacari.

AIVNT miræ eſſe efficaciæ aduerſus inueteratas dyerias è cauſa frigida prouenietes. Eius experimentũ ſe ſe aſſeruit Luſitanus quidam ſenex in filia ſua; quæ cùm Auacari facultates.

integro

integro anno dyſenteria laboraſſet, nec ei quidquam reli medicamenta profuiſſent, ſumpto huius plantæ cortice t & in aqua orizæ macerato in ptiſanæ modum, ſanata Hanc arbuſculam trifolium olere ferunt.

De Mangas. CAP. IX.

TAMETSI *ij fructus qui apud Indos naſcuntur, l ſint excellentiores his qui in Europa proueniũt, veluti au mala, citria, ficus, vuæ, perſica, punica, & ſimiles; omni tamen præſtat fructus quidam apud illos naſcens quem* Mangas. Mangas *vocant. Tanta eſt enim eius ſuauitas, vt, cùm foro proſtat, Ormuz incolæ, apud quos frequens eſt cũ a fructibus iam enumeratis, reliquis neglectis, hunc ſibi em*

Mangas autumnus. COLLIGENDI *tẽpus eſt in regionibus calidioribus m Aprilis: aliis regionibus ſerotinis, Maius & Iunius: inter* Rodolho. *tamen October (quẽ ipſi* Rodolho *vocant) & Nouemb*

CETERVM *pro regionum natura & diuerſit variat etiam ſaporis bonitate hic fructus.*

Mangas delectus. PRIMAS *igitur tenet is qui in Ormuz naſcitur. S cundum locũ obtinet qui in Guzarate prouenit, præſert is qui per excellentiam Guzarateus nuncupatur, magni dine quidem reliquis cedens, ſaporis tamen & odoris gra ſuperior, exiguo intus oſſe ſiue nucleo. Tertium bonita gradum obtinet quẽ Balagate gignit, maior in vniuerſi ſupradictis. Memini enim duos vidiſſe, qui quatuor lib cum dimidia penderent. Sed inter eos ſuauior mihi viſus quem proferũt Chacanna, Quindor, Madanager, & Di tabado, primariæ vrbes Regis Nizamoxa. Boni ſunt ite fructus qui in Bengala, Pegu, & Malaca proueniunt.*

HABEO *in meo prædio quod eſt in Bombaim (cuiu priori huius Hiſtoriæ parte memini) arborẽ huiuſmodi fr* Mangas arbor bifera. *ctus proferentem, quæ bifera eſt. Nam Maio mẽſe fruct fert ſaporis quidẽ & odoris gratia excellentiorem; Autum verò ſub finem, alium ſuperiori magis commendabile quoniam præter tempus ſolitum naſcatur.*

COL

Colore eſt is fructus ex viridi rubeſcente, & odore
uiſſimo. Exempto cortice, editur aut ſine vino, aut gene-
ō aliquo vino maceratus, veluti perſica duracina. Condi-
etiam ſaccharo, interdum verò & aceto, & oleo, & ſa-
inſperſis in eius meditullio gingibere & alliis. Interdum
itur cum ſale, & nonnunquam elixus. Frigidus verò eſt
humidus, quemadmodum perſica. Huius oſsiculis aſſa- Manges facultates.
, alui profluuia ſiſti aiunt, quod verum eſſe deprehendi:
n deguſtata, ſuberinas glandes ſapiebant. Nuclei verò
entes, lumbricos & ventris tineas necare dicūtur: quod
ioni conſonum eſſe puto, ob amarorem.

Hic fructus in memoriam mihi reuocat Iaiama Ouiedi, quem ſe-
no ſuæ Hiſtoriæ lib. cap. 13. deſcribit, tametſi plus ſimilitudinis ha-
: videatur cum eius *Anon*, de quo lib. 8. cap. 18. Vtriuſque igitur
oriam hîc adſcribam, vt vtra huic fructui magis quadret, lectori
dicandum relinquamus.

ANON igitur arbor eſt cuius fructus magnam cum Guanabano Anon.
litudinem habet, cùm forma, tū carne & ſemine. Sed & ipſa Ano-
rbor Guanabani arbori ſimillima eſt, cùm magnitudine, tum for-
& folio. Duabus verò in rebus differunt; primùm, quòd huius fru-
minor ſit Guanabano, corticiq́ue color luteus, qui in Guanabano
lis eſt; deinde, quòd meo quidem iudicio gratior ſit palato Anon
n Guanabanus, vtpote firmiore carne. Vtrumque magno in pre-
abent Indi Americi, & diligenter in ſuis prædiis colunt. Hæc
edus de Anone: Nunc ad Iaiama hiſtoriam accedamus. Iaiama.

ASCITVR in Hiſpaniola, reliquiſq́ue vicinis inſulis fructus
am, quem noſtri à Strobili ſiue Pineæ nucis ſimilitudine Piñas
llant, non quòd eiuſmodi lignoſas ſquamas habeat, ſed quòd eius
x ſimili modo diſtinctus videatur, tametſi non ſquamatim, ſed
nis modo cultello integer auferatur. Vt autem ſucci bonitate &
itate reliquos fructus hic antecellit; ita color illi pulcherrimus ex
virefcens, paulatim per maturitatem virore euaneſcente. Odor
diſſimus, qualis ferè in eo Perſicorum genere quòd à malis & co-
nomen apud Italos & Hiſpanos inuenit; magnitudo illi vulga-
elonis. Naſcuntur verò ſinguli fructus ex Cardui genere aſpero &
ſo, oblongis prædito foliis, è quorum medio proſilit caulis rotun-
nicū ferens fructum, qui poſt 10. aut 12. menſem demum ma-
cit. Eo ſublato, nullus præterea in planta naſcitur fructus, ideó-
a velut inutilis abiicitur. In extremo fructu, interdū verò etiā in
mo caule ſub fructu enaſcuntur veluti germina & turiones qui-
qui fructui magnum addunt ornamentum. Hi ſunt tamquam ſe-
pangūtur enim tribus ſub terra digitis, ſic vt media turionum
extra ſolum exſtet; atque radices agunt, fructúmque ſuo tempore
iunt. Varia ſunt eius genera, quæ pro linguarum varietate diuer-
minibus nuncupātur: tres verò diſtinctæ ſpecies notantur, prior

Iaiama

Iaiama ab incolis appellata;altera *Boniama*, tertia *Iaiagua*. Poſterio carne eſt candida,guſtu vinoſo, ſed ac:do & acerbo. *Boniama* car candida, guſtu dulci & quodammodo fatuo. *Iaiama* reliquis ol gior eſt ,& bonitate illis præſtat, carne fulueſcente, dulci & ſuau ſtu. Per omnium tamen carnem ſparſæ ſunt veluti fibræ quæda nuiſsimæ, quæ tametſi palatum inter edendum non offendant;g uas tamen lædunt, ſi crebriùs quis eis veſcatur. Quibuſdam loci ſcuntur etiam hæc genera ſponte in agris abundanter:at quibus c ra acceſsit, longè ſunt illis ſuauiores , & cultoris beneficium ab compenſant. Huius fructus abundantia auctoritatem eius minuit tamen & his inſularibus cùm bonitate, tum magnitudine præſtā in continenti na:cuntur. Maturus fructus quindecim tantùm a ginti diebus conſeruari poteſt. Hactenus Ouiedus.

Nana. HVNC Theuetus lib. Singularium Americ.cap.46. *Nana* à B lianis vocari tradit,eóq. plurimum in ſuis ægritudinibus veſci. A item huic ſimilem deſcribit nomine *Hoyriri* cap.33. eiuſdem libri.

De Muſa. CAP. X.

Muſæ hiſtoria. HÆC *planta non niſi ſemel ſeritur. Nam ſemel ſ ex trunci pede multos ſtolones producit, qui in arbuſc euadunt. Truncus ex ſquamoſo foliorum cortice cōſtat liis ampliſſimis, binorum cubitorum vel amplius longit ne, cubiti latitudine, excurrente per medium lata craſ coſta. Nullis conſtat ramis, ſed è germine flores quoſ coniunctim profert, ſubrufos, oui effigie, & palmi longit ne, è quibus circumeminent pediculi, centum, interdum centos aut plures ficus ſuſtinentes.*

Quelli, Palan, Piçan. Guinea. Bananas. Muſa, Amuſa. NASCITVR *in Canara, Decan, Guzarate, & gala: vocaturq́ illis* Quelli. *Naſcitur etiā in Malauar* Palan [a]; *& in Malayo, vbi* Piçan *dicitur. Prouenit et pleriſq́ aliis locis, & in ea Africæ parte quā Guineam pellant, vbi Bananas* [b] *nuncupantur. Arabes eum fruc* Muſa, *aut* Amuſa *vocant. Sic & Auicēna, & Serapi Rhaſes, qui de hoc fructu peculiari capite ſcripſerunt. S pſerunt fortè & alij, quos mihi videre non contigit.*

Ficus Martabanis. COMMENDANTVR *ij fructus qui in Martabā pro niunt: primùm enim è Bēgala eò delati ſunt, deinde ſa gratiores euaderēt: vocantur nunc, ficus* Martabanis. *adhuc inueniūtur meo palato gratiores & odorati,* Ce rins *appellant: ſunt læues, flaui, & pleni. In Malauar*

Ch

ncapalones dicti, ſuaues & palato grati, pleni, colore ...ſcentes. Laudantur etiam in Sofala nati, Aethiopibus ...nga dicti. Inuenitur etiam in Baçaim aliisq́; prouinciis ...s quoddam amplum, plenum, palmi longitudine. Id aſ...n & vino deinde maceratum inſperſa Canella, multo ...ùs ſapit quàm malum cydoniũ aſſatum. Idem fructus ...edium ſectus, & in ſartagine cum ſaccharo probè fri... inſperſo poſtea cinnamomo, gratiſſimus eſt cibus. Chincapaloner. Iminga.

...CRIBIT *Auicẽna lib. 2. cap. 491. paucũ præbere ali...tũ, bilem generare & pituitã: prodeſſe tamen aduerſus ...ris & pulmonum incendia, ſtomachum autẽ offendere. ...co bilioſis, ab huius eſu, oxymel cũ ſeminibus propinan... eſſe; pituitoſis verò mel. Vtilis eſt renibus, & vrinã ciet.* Muſæ facultates.

...CRIBIT *Rhaſes lib. de re med. 3. ad Almãſ. cap. 20. ...um eſſe ſtomacho, appetentiam deiicere; ſubducere ta... aluum, & gutturis exaſperationes lenire.*

...ERAPIO *autem lib. ſimp. cap. 84. ex aliorũ aucto...e Muſam in fine primi calfaciẽtium & humectãtium ...is eſſe aſſerit, & vtilem eſſe aduerſus pectoris & pul...um ardores, eisq́; qui liberaliùs hac veſcuntur, ſtoma... prægrauari: augere tamen fœtum in vtero, renibus ...lari, vrinas ciere, & venerem exſtimulare.*

...RÆSCRIBVNT *medici Indi hunc fructum in ...bus aliisq́; morbis.*

...IDICVLVM *autẽ eſt quod ſcripſit quidã Franciſ...s. Appellatur, inquit, hic laudabilis fructus Muſa, quòd ...us ſit Muſis, aut quòd earũ ſit cibus. Addit præterea eũ ...ructum quẽ deguſtauerit Adã in Paradiſo terreſtri.* Ridiculum. Muſæ etymon.

...m aliquot annis in ea opinione fui, vt exiſtimarẽ Muſam Ara...ã eſſe plantã cuius Plinius lib. 12. cap. 6. meminit his verbis: Ma...a pomo, & ſuauitate præcellentior quo ſapientes Indorum vi... Folium alas auium imitatur, longitudine triũ cubitorum, lati... duûm. Fructum cortice [caudice legendum fortaſſe, nam ...o ſtipite fructum profert] emittit, admirabilem ſucci dul..., vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palæ, pomo Arie...lurima eſt in Sydracis, expeditionum Alexandri termino, &c. ...ferè omnia pulcherrimè ad Muſæ deſcriptionem quadrant. Huc

accedit,

accedit, quòd in prouincia Malauar, quæ ſupra Indum flumen e
tra verò Gangem, Palan nomen adhuc retineat, à quo Latini
Pala mutuati videntur.

b Vlyſipone vbi aliquot plantas vidi, minimè tamen fructiferas
Figuera Banana. men hoc retinet; vocant enim etiamnum Figuera Banana, id eſt, f
Bananas ferentem. Eius iconem ſatis affabrè pictam inuenies
Matthiolum commentariis in lib. 1. Dioſcoridis cap. de Palma.

CETERVM meminit huius fructus Lud. Rom. lib nauiga
ſuarum 5. cap. 15. ac tria eius genera conſtituit. Meminit item F.
Poma Paradiſi. cardus qui Terram ſanctam deſcripſit, ſub nomine Pomorum par
quem per omnia ſecutus eſt Cardan lib. de ſubtilitatibus. Sed &
Pacona. uetus lib. Singularium Americæ cap 33. eundem deſcribit, atqu
Paquouere. *cona*, arborē verò *Paquouere* Americis vocari tradit. Lerius verò ca
ſuæ Hiſtoriæ fructum *Paco*, arborem *Paco aire* nominat. Ouiedus
nomine improprio Platanum appellat lib. Hiſtoriæ Indicæ 8, ca
cuius deſcriptionem tamquam pleniorem omiſſis ceteris (ne toti
petita lectori faſtidium pariant) hîc ſubiungemus.

Platanus. INVENITVR, inquit, hic fructus Platani nomine, tamet
que arbor dici poſſit, neque vera ſit Platanus: ſed planta quædam
Indiæ haudquaquam peculiaris, & aliunde tranſlata ſub Platan
mine. Interdum autem hæc impropriè dicta Platanus in arboris
tudinē excreſcit, & hominis craſſitiem intumeſcit; aliàs verò coxa
manæ craſſitie conſpicitur, pro ſoli natura & vbertate augeſcens
infimo ad ſummum folia fert ampliſſima, interdum duodecim
mos longa, ternos aut quaternos lata, plerumque minora. Hæc ve
rum flatibus facilè multifariam diſſecantur, & ex coſta illa per
longitudinem excurrente pendere ſpectantur eum in modum d
Tota planta veluti germen eſt aut ſurculus, in cuius ſummo enat
pediculus aut malleolus brachiali craſſitudine, qui vuam produc
cenos tricenos, interdum centenos & plures fructus palmari lon
dine brachialique craſſitudine ſuſtinentem, nonnumquam min
quandoq. etiam ampliores, pro plantæ ipſius & ſoli fertilitate, C
huic ſatis craſſus, ſed qui facilè eximatur, continens pulpam ſiue
nem bubulæ medullæ perſimilem. Integra vua ante maturitatem
ligenda eſt, cùm videlicet aliquis fructus flaueſcere incipit; dein
ædibus ſuſpendenda, illic enim plenam maturitatem conſequitur
fructus in duas partes per longitudinem apertus & vtrimque inc
deinde inſolatus, gratiſſimi eſt ſaporis, & caricas ſucci bonitate
rat. Tegulæ item impoſitus, & in clibano coctus, cor reficit, & ſu
ſimus eſt. Sunt qui cum carnibus elixent, cortice exempto ollæ in
nentes cùm carnes ferè coctæ ſunt, diutinam enim coctionem nō
ſed neque maturus nimium, neque omnino acerbus deligendu
Sunt qui crudum edant, at maturum, ſine pane alióve aliquo co
mento, gratiſſimi etenim eſt ſaporis, nec minùs ſalubris, & facilis
coctionis. Caudex qui vuam profert, annuus eſt, & ſemel dumtax
vita fructus gignit: verùm ad radices conſurgunt quinque, ſex, aut
res ſurculi, qui parentem renouant, & ſubſequente anno fructum
ficiunt. Exempta vua abiicitur planta, vtpote inutilis. Adeò verò fe
da eſt hæc planta, vt numquam intercidat, ſed ſubinde nouas p
gignat, vt fructus toto anno vberrimè legere liceat. Formicę huic p
tæ admodum infeſtæ ſunt, ideóque plurimæ hîc initiò perierunt

m aduerſus eas inuenta eſſent remedia. Peregrina enim, vt initiò
us, eſt hæc plãta, & huc ex magna Canaria anno Domini 1516.
im tranſlata. Hæc ex prolixa Ouiedi deſcriptione deſumpta.
Q d ſi Palmæ genus illud ſit quod Theoph. lib. 2. Hiſt. cap. 8. in
naſci prodidit, folio ceteris ampliore, & fructu longè maiore,
itudine mali punici & figura oblongo? An verò ea arbor, quam
lib. 4. Hiſt. cap. 5. folium prælongum habere ait ſimile pennis
ionum quæ galeis imponuntur, longitudine duorum cubito-
Sed & arboris præcedentis fructus ſatis conuenit.

De Doriones. CAP. XI.

NTER *celeberrimos Indiæ fructus recenſentur à* — Doriones deſcriptio.
que Doriones *in Malaca vocitati, fructus Melope-*
magnitudine, denſo cortice roſtratisq́; tuberculis plu-
obductus, veluti is quem Iaca *Goæ vocant, de quo*
4. diximus, foris vireſcens, intus verò concameratus,
maq́; exigui oui gallinacei magnitudine in ſingulis ca-
s continens, coloris & saporis eius condimenti quod ex
gdalis contuſis, lacte, farina, aqua roſacea, & ſaccharo
Manger blanc *Galli vocant, non tamen ita molleſcen-*
ut glutinoſa: in nonnullis verò non candida ſunt, ſed
li coloris. Oßiculum hæc in ſe continent mali perſici oſ-
is perſimile, ſed rotundum. Folia huius plantæ medium
ium oblonga, acuta, ſalſo guſtu, colore viridi dilutiore
e auerſa, interna verò parte admodum vireſcentia: flos
ndido flaueſcens. Arborem Iuglandis modo prægran- — Alia Doriones deſcriptio.
eſſe aiunt, foliis laurinis.

S V N T *alij qui hunc in modum deſcribunt: Fructus eſt*
bili ſiue nucis pineæ magnitudine, interdũ multo ma-
& eiuſdem ferè formæ, niſi tubercula illa ſiue aculeos
to tenuiores acutioresq́; haberet, Erinacei ſpinis ferè ſi-
es. Intus quatuor concamerationibus ſiue cauitatibus
tat, medullámque ſiue pulpam continet cremori la-
quem Hiſpani Nata, *Galli* Créme, *Itali Capo di lat-*
ocant, ſimilem. Folio eſt virente, cuſpidis lanceæ effigie,
o per longitudinem duplici neruo, è quo deinde aliæ
ulæ per folij latitudinem euagantur. Arborem ipſam in-
tem ferunt, nec niſi poſt quadrageſimum annum fru-

*ctum edere; alij verò poſt quartum annum fructi-
eſſe. Fructus maturus viridis eſt quidem coloris, ſed
& elangueſcentis.*

* Cum hoc fructu planè conuenit Guanabanus Ouiedi, quen
ſuæ hiſtoriç cap 17. deſcribit, quemque per vniuerſam ferè Am
ſiue nouum orbem naſci tradunt.

Guanabanus.

GVANABANVS igitur procera arbor eſt, & formoſa, fol
Medici mali, quam Limoneram appellant, virente: fructu pul
mo, mediocris Melonis magnitudine, qui tamen interdum in
pueri craſſitudinem excreſcat. Cortex huic fructui viridis, & qu
quibuſdã ſquãmis diſtinctus videatur, vt Strobilus, lenioribus t
neque ita tumentibus, quandoquidem totus cortex tenuis ſit,
craſsior quàm in pyris. Caro cãdidiſsima, ſaporiſque delicatiſsim
facilè, cremoris lactis inſtar, in ore diſſoluitur. Per eius carnem
ſunt ſemina magna, Cucurbitarũ ſeminibus aliquãto maiora &
cantia. Frigidus eſt hic fructus, & per æſtus vtilis. Nam tametſi q
tegrum Guanabanum deuoret, nullum inde ſentiet nocumentu
firma eſt ligni materies. Hæc Ouiedus.

CETERVM hic Guanabanus diuerſus eſt ab eo cuius Cæſa
liger, lib. de Subtilitat. aduerſus Cardanũ exercitatione 281. pa
meminit in hunc modum:

Guanabanus.

GVANABANVS arbor eſt Pini ſtipite, procera, folio magn
longóque, fructus Melonis magnitudine: cortici color viridis, ipl
Cydonij, digitalis craſsitudo. Caro intus candida, dulcedine lacti
cti, ſemina continet phaſiolacea.

CVM Scaligeri Guanabano magnam affinitatem habet, qui
rioribus annis ex Æthiopiæ Mozambique Antuerpiam allatus e
ctus craſſus, ſeſquipedali longitudine, cui denſus durúſque cortex
mollíque, vt in cydoniis, ſed viridi lanugine obductus, aliquot pe
gitudinem excurrentibus venis, ſiue potiùs ſulcis, vt in Melonibu
trema parte in mucronem deſinit: ſuperiori verò, qua videlicet
mis dependet, pediculo inhæret firmo, duro, & fibroſo. Contine
fructus pulpam candicantẽ, qua Æthiopes in febrium ardoribus v
tur ſitis ſedandæ gratia, iucunda etenim aciditate prædita eſt. Hæ
cata friabilis eſt, ſic vt digitis trita in pollinem reſoluatur, remai
tamẽ perpetuò aciditate. Per hãc ſparſa ſunt ſemina renibus, aut
gyridis legitimæ fructui ſimillima, nigro tamen colore nitentia,
vmbilico fibris quibuſdam ſuſpenſa, vt in eius icone cõſpicere eſt.
terræ commiſſa, plantulas folio Laurinis ſimili protulerunt, ſed
ſubſequente hieme perierint.

HVIC etiam ſimillimum foliis tamen ab hoc diuerſis deſc
Theuetus cap. 10. lib. Singularium Americæ, his verbis: Tres ſunt
ſperidum inſulæ ad Æthiopum promontorium, Caput viride v
appellant. In harum vna arbor inuenitur, folio noſtratis fici, fr
duorum ferè pedum longitudine, craſſo, magnis oblongíſque Cy
cucurbitis haud abſimili. Nonnulli eo fructu veſcuntur vt nos M
nibus: continet verò ſemina fabæ magnitudine leporinis renibus ſ
lia. His quidam ſimias alunt, Alij monilia ex his collo aptanda cc
ciunt: ſiccata enim & bene matura, aſpectu pulcherrima ſunt.

S

D & alium fructum apud Canibales Theuetus & alij tradunt, hiſtoria non malè noſtro fructui quadrare videtur, præſertim ſi ora, quæ à nemine deſcribuntur, demas: idcirco num ſemina cõ- phaſiolacea, incertum. Talis autem eſt deſcriptio. Inter reliquas es quas apud Canibales inuenire eſt, Cohyne eſt folio lauri, fructu lli mediocris magnitudine, oui Strutho-cameli forma, qui edulis ſt, aſpectu tamen pulcher, præſertim onuſta arbore. Canibales ex cula conficiunt: præterea ad arcanum quoddam, & planè ſtu- um myſterium vtuntur. Nam excauatum mayzo aliiſve ſemini- it lapillis implẽt, variíſq. plumarum generibus ſupernè exornãt: e inferiori parte pertuſum bacillo adaptantes terræ infigunt. Hu- odi fructus binos aut ternos in ſingulis tuguriis ſeruare magna veneratione apud eos moris eſt. Exiſtimant enim, cùm hunc fru- (*Maraka*, & *Tamaraka* ab ipſis nuncupatum) manibus pertractãt, antémque ob Mayzi grana iniecta audiunt, cum ſuo ſe Toupan, Deo ſermones conferre, atque ab eo quædam reſponſa accipere, uis *Paygi* (Diuinatorũ genus eſt, qui ſuffitu herbæ Petun, de qua liàs, & quibuſdam obmurmurationibus illorum Tamaraka di- m facultatem tribuere perhibent) perſuaſi. Maraka.

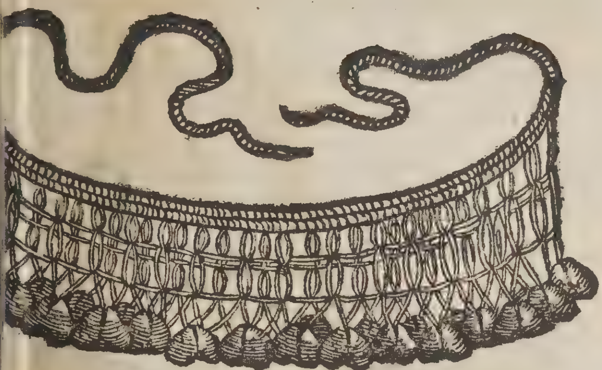
VIEDUS lib. Indicæ hiſtoriæ 8. cap. 4. ſuum Higuëro tetraſyl- m deſcrib t in hunc modum: *Higuëro* arbor eſt prægrandis, veluti Higuëro. us nigra: Fructum fert Cucurbitæ rotundæ, interdum verò ob- æ ſimilem. Sed qui rotundus eſt, ſumma rotunditate ſpectatur. Ex teras & alterius generis vaſa conficiunt. Materie eſt robuſta, atq. ſedibus, ſubſelliis, ephippiis, aliíſque operibus fabricandis; mali m medicæ aut punicæ materiam eſſe diceres. Cortice facilè deli- it. Folio eſt oblongo, anguſto, per extremum latiore, à quo ad pe- um vſque paulatim anguſtius fit. Indi nonnumquam præ alio- fructuum penuria hoc veſcuntur, hoc eſt, eius carne, quæ cucur- carni, cùm adhuc viret, ſimilis eſt. Cortici color & forma Cucur- . Maximus eius fructus libram aquæ continere poteſt: minimus pugnum magnitudine non excedit. Vulgaris eſt hæc arbor in Hi- ola, reliquíſque inſulis, & huius Indiæ continente.

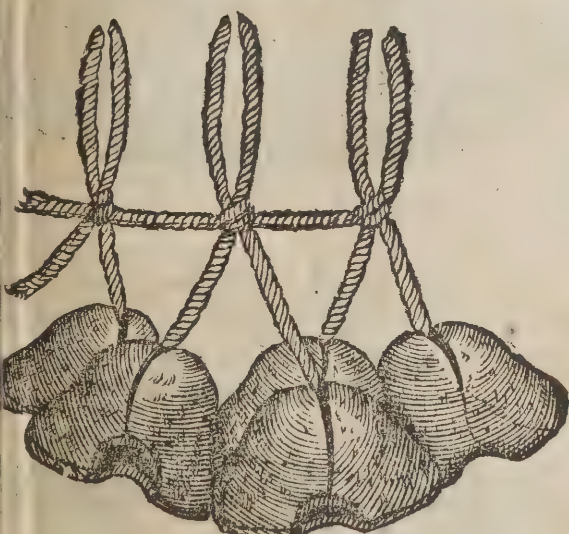
GVANABANVS SCALIGERI FORTE.

CETERVM hunc fructum, quocumq tandẽ nomine appellet
quòd rarus eſſet & peregrinus, non negligendum, ſed huic noſtræ E
tomæ adiiciendum putaui in gratiam ſtudioſorum rei herbariæ,
eum Goldebergo, à quo mihi communicatus eſt, acceptum ferent.

POR R

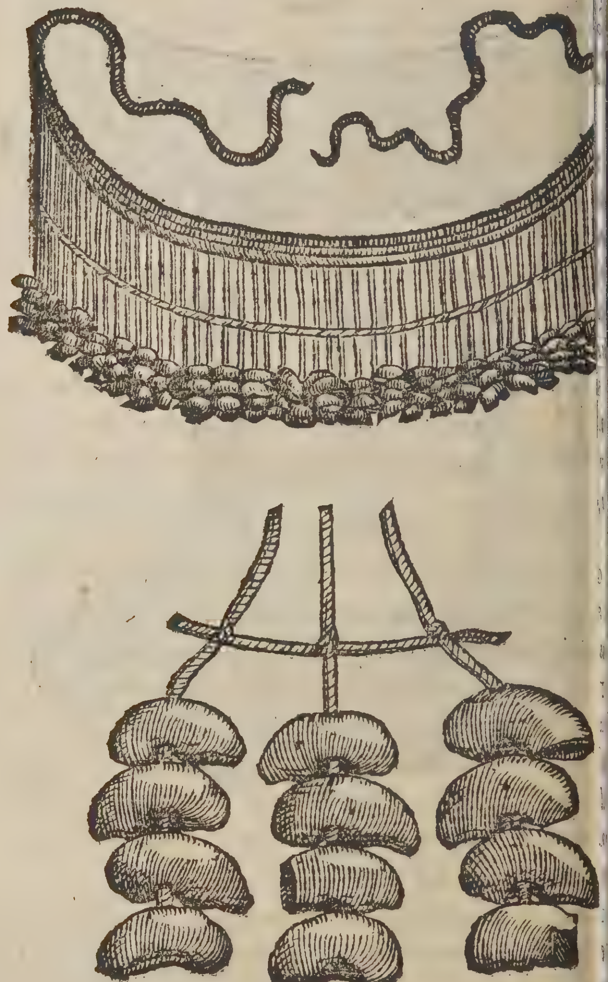

R R O apud me ſeruo ex huius fructus aut huic ſimilis ſemi-
quibus exempta eſt medulla, lora duo filo xylino contexta: alia
ina è fructu quodam anguloſo. Conſtant verò ſingula lora du-
ut triplici filorum xylinorum ordine reticuli modo contexto-
è quibus dependent vacui fructus eo quem exprimi iuſſimus
. His Canibales ad crura alligatis in ſuis ſaltationibus vti ſolent,

quemadmodum apud Mauritanos atque etiam Hiſpanos nolar
tintinnabulorum vſus eſt: mirum etenim quantum hi fructus e
tua colliſione ſonitum edant. Poſteriotis meminit Theuetus ca
Singular. Americæ in hunc modum.

AHOVAI THEVETI.

HOVAI nomen eſt arboris fructu venenoſo & lethali, magni-
e mediocris caſtaneæ, candido, forma literá Græcam Δ referente.
s nucleus præſentiſſimum eſt venenum, quod alter alteri in mu-
diis & diſſidiis, præſertim verò viri leuiſſima occaſione vxoribus
ſi, aut cōtrà vxores viris indignatæ dare ſolēt. Peregrinis ſanè nul-
do eū fructum recèns collectum cōmunicant, atq. ab eius etiam
ctu liberos ſuos arcent, niſi cui exemptus ſit nucleus. Eo etenim
o, fructu pro nolis vtuntur, quas è cruribus ſuſpendunt, tantum
ſonitū edunt, quantū tintinnabula aut nolæ noſtrates. Arbor ipſa
magnitudine, foliū ternos aut quaternos digitos longū, duos latū,
nno virens: cortex ligno candicans. Abſciſſi rami ſuccum emittūt
1 & quaſi lacteū. Arbor præciſa teterrimum ſpirat odorem: quam
uſam nullius eſt vſus, imo ne igni quidem ſtruendo idonea.

De Mangoſtans. CAP. XII.

ED *& inter celeberrimos huius Indiæ fructus recen-*
quendam Mangoſtans *incolis nuncupatum, guſtus* Mangoſtās.
itate commendabilem. Eum exigui mali aurei magni- Mangoſtans deſcriptio.
ne eſſe ferunt, cortice cinereo (alij è viridi nigricante)
t quæ malorum aureorū pulpæ ſimilis ſit, ſed quæ cor-
non adhæreat.

ASCITVR *hic fructus in puſilla arbore, Malo vul-*
ſimili. Foliis eſt laurinis, floribus luteis. Hunc fructum
ſſimum eſſe perhibent, non tamen adeò, vt ſua dulce-
nauſeam moueat.

De Iambos. CAP. XIII.

AGNA *apud Indos in æſtimatione eſt is fructus, cu-*
unc mentionem facturi ſumus, primùm è Malaca (vbi
mus naſcitur) paucos ante annos huc tralatus.

ST *autem is fructus oui anſerini magnitudine, aut* Iambos hiſtoria.
o maior, colore ex candido purpuraſcēte, pulcherrimo,
roſaceo. Vel, vt verius dicā, ſimilis eſt hic fructus ma-
Gallis recentibus (quas poma de Cuquo nuncupamus)*
m odore, tum in colore: guſtu ſuauiſſimo, ſed humido.
itur in Malaca & hac regione Iambos. Iambos.

RBVSCVLA *ipſa in Pruni magnitudinē aſſurgit,*
ferens magnam ſimilitudinem habentia cum cuſpide
a maioris alicuius lāceæ, viridia, aſpectu pulcherrima:
uber, odoratiſſimus, guſtu acido. Firmis nititur radici-

Iambos poſt 4. annum fructifera. *bus hæc arbor, quoniam admodum fertilis eſt. Poſt qua enim annum fructifera, nec ſemel dumtaxat fert in vt pleræq. omnes ferè arbores, ſed pluries ſingulis ann uos edit fructus.*

CONDIVNTVR *tum fructus, tum flores, a ita aſſeruantur.*

* Niſi noſter auctor Gallas illas maiores, quæ in Robore paſſi Hiſpaniam & Luſitaniam naſcuntur, intelligat per Bugualhas des, quid ſibi velit, ignorare me fateor. Ceterum eas exigua pi maria maiores numquam vidi, colore pulcherrimo rubicãtes du centes ſunt, & odoratas. Vel fortè prægrandes illas iuglandes vu vulgaribus duplo maiores ſunt: quandoquidem vulgares ſuo mento nudatas *Bugalho* appellare videatur cap. 20. de Maci, Lib.

De Cydoniis Bengalenſibus. CAP. XIII

Marmelos de Bengala. APPELLAVIMVS *hunc fructum Luſitanica gua* Marmelos *de* Bengala, *id eſt, Mala cydonia è gala; quoniã ſaccharo condita primùm ad me perlata è Bẽgala, cum hac inſcriptione,* vtilia ſunt aduerſus profluuia. *Intellexi autem ab amico, qui frequẽter in ximas ſiluas venationis cauſa excurrit, hunc fructum modò in Bengala naſci, ſed eius multas arbores in conti ti huius prouinciæ inueniri.*

Sirifole, Beli. CETERVM *legitimum huius fructus nomen in Bengala, tum in reliquis vbi prouenit regionibus, eſt* rifole & Beli: *Sirifole quidem nomine vulgo cognitus Beli verò appellatione medicis dumtaxat, qui in ſuis ptis hoc vocabulum ſeſe inuenire aiunt.*

Beli hiſtoria. EST *verò ipſa arbor Oleæ magnitudine, aut amp foliis Perſicæ mali, eiuſdemq́; odoris, floribus paucis & tim deciduis: fructu per initia tenero, colore ex viridini cante, cortice tenui, magnitudine exigui mali aurei: ſen verò matureſcens fructus auctior fit, donec, iam plen maturitatem conſecutus, in Cydonij mali magnitudin euadat; cortex autem denſatur, exſiccatur, & indure veluti putamen nucis Indicæ, quam Coccum vocant.*

FRVCTV *maturo pulpa ſiue medulla eximitur, qu*

in

laminas ſectam ſaccharo condiunt. Aut tener adhuc & immaturus muria aſſeruatur in vſum.

SOLENT *Guzaratenſes medici vti hoc fructu tenero adhuc & immaturo, aceto vel ſaccharo condito, in inue-atis alui profluuiis ſiſtendis: adſtrictionem enim illam nper conſeruant, tametſi matura, cydonia.* Beli facultates.

RETVLIT *mihi clariſsimus vir Dymas Boſque, Va-ntinus medicus, rei herbariæ peritus, & nunc hîc medici-m faciens, ſe, cùm caſtra Illuſtriſsimi Principis Domini nſtantini in India pro Rege ſequeretur in Iafanapatan, agno & admirabili ſucceſſu vſum eſſe in profliganda dy-nteria, quæ vniuerſum eius exercitũ affligebat, cũ ad ma-m non eſſent vſitata remedia. Etenim nunc ex huius fru-us ſucco & ſaccharo minam parabat, quam ægris daret: nc pulpam eius emplaſtri modo ventriculo & aluo ap-cabat; modò pulpã ſaccharo exceptã, vt in cydoniis ſolet, ris exhibebat: interdũ fructum aſſum inſperſo ſaccharo: nnumquam cortices exempta pulpa decoquebat, atq. id coctum per clyſteres iniiciebat; ſimilẽ verò effectum præ-bant, qualẽ balauſtiorum aliorumq; adſtringentium me-amentorum, quibus vti ſolemus, decocta præſtare ſolent.* Dimas Boſque Medicus.

AT *ſilentio prætereundum non eſt, quod eadem caſtra quenti contigiſſe refert. Dederat ſeruo Aethiopi bina hu-ſmodi mala aſſanda, vt cuidam militi dyſenteria labo-nti edenda præberet: verùm dum aſſantur, crepuerunt, aq; pulpa Aethiopis faciem, pectus & brachia ſic aduſſit, puluere tormẽtario vſtulatus videretur: quod contigiſſe to ob pulpæ lentorem & viſciditatem ſimul & adſtrictio-n, quæ ſemel accenſa vehementiùs vrit, quàm ſicca ali-a materia; quemadmodum ferrũ incenſum magis quàm num aut ſtupam vrere videmus.*

ribit Fragoſus in ſua Rhapſodia (& alij ante eũ) in Guatimala fru-naſci Guayauas ab incolis nuncupatũ, non minùs adſtringentem m Cydonia iſta Bengalẽſia, eũq. ad ſimilem morbum (qui incolis regionis admodũ familiaris eſt) propinari ſolere, ſed priùs toſtum.

De Carombolas. CAP. XV.

Carambolas.
Camariz.
Balimba.
Carambolas facultates.

FRVCTVS *eſt in Goa magnitudine minoris oui ga-*
nacei, in quatuor, vt videtur, partes diſtinctus, flaueſcēs,
in Malauar Carambolas *vocatur, in Canara & Dec*
Camariz, *in Malayo* Balimba.

NVLLVS *eius in medicina vſus, præterquam quòd*
febribus quotidianis exhibetur, & ex eius ſucco, cum a
idoneis, fiunt collyria ad oculorum lippitudines vtilia.

PLERISQVE *bene ſapit hic fructus, præſertim q*
vinoſus eſt. Sacchara conditur, gratiſſimusq́ eſt palato.
verò vtor ſyrupi acetoſi loco.

De Ber. CAP. XVI.

Bor. Ber.
Vidaras.

VOCATVR *hic fructus in Canara* Bor, *in Decā* Be
in Malayo Vidaras, *præſtantior quidem noſtrate, ſed*
qui in Balaguate naſcitur bonitate cedens.

ALIVS *alio ſuauior eſt, ſed tamē aliquid adſtricto*
facultatis retinet, quoniam numquam ita matureſcit,
commodè exſiccari poſſit, quemadmodum is qui in Anaſ
gua prouenit. Hanc ob cauſam, expectorantem facultate
obtinere non poteſt vt Zizipha, è quibus ſyrupum confic
mus. Sed cùm aliis eſui aptis malis careamus, vti ſunt C
mueſæ Hiſpanis dictæ, commendantur hi apud nos.

DIFFERT *arbor à Ziziphis, magnitudine Mali, eiu*
démque foliis, minùs tamen rotundis: verùm nonnihil ſp
noſa eſt.

De Ambare. CAP. XVII.

FRVCTVS *eſt hîc in India,* Ambare *vocant, nu*
magnitudine, nullius in medicina vſus. Sed eo ſolent cib
condire, vt palato gratiores reddantur: maturus enim, od
ratus eſt, gratamq́ aciditatem retinet. Cartilagineo qu
dam integitur cortice, vireſcente, dum immaturus eſt, at
maturo fuluus color.

Amba.
Magna.

* Lud. Roman. lib. nauigat. 5. cap. 15. hūc fructum, *Amba* nomin
Eſt itē, inquit, alius fructus *Amba* nomine. Eius caudex *Magna* dicit
ſimillima eſt arbori, frequenteſque, vt Pyro, fructus. Is iuglandem r
ce

ē noſtris effingit, cùm iam ſunt abſoluti. Cùm matureſcit, fului, émq. ſplendentis coloris eſt. Intra corticem occultatur fructus, vt gdalæ aridæ. Damaſceno, guſtu ſuauior eſt fructus: conduntur in ;, vt apud nos oliuæ, ſed ſunt longè meliores.

De Iambolones. CAP. XVIII.

NASCITVR *ſponte frutex quidem in agris, Myrti ie, ſed foliis Arbuti. Fert is fructum maioribus oliuis ſimilem, ſed guſtu admodum adſtringentem; incolæ* ıbolones *vocant. Muria conditur oliuarum modo.* Iambolones.

CETERVM *neque hic fructus, neque* Iaca *admo- n ſalubres ab huius regionis incolis æſtimantur.*

De Brindones. CAP. XIX.

IN *hac regione eſt fructus quidam* Brindones *voca-* Brindones. *Is foris aliquantulum r ubicat, intus verò ſanguinis mo- ubet: guſtu admodum acido.*

INVENITVR *interdum foris nigricans (qui color uritate conciliatur) nec adeò acidus vti ſuperior, qui ıen non minùs quàm ille intus rubeat.*

MVLTORVM *palato ſapidus eſt hic fructus, meo minimè, ob nimiam aciditatem. Eo tinctores vtuntur. tex verò aſſeruatur, atque mari aliò tranſuehitur, aceti* Acetum ē Brindones. *iciendi gratia: quod à Luſitanis quibuſdam etiam in itania factum eſt.*

De Indico Melone. CAP. XX.

EST *apud Indos Melonis genus prægrande & rotun-* Melo Indicus. *n, oblongius tamen aliquantulum, formaq́ꝫ quodam- do ouali, quod Luſitanis Indiam incolentibus* Pateca Pateca, Batiec. *rrupto ab Indorum* Batiec *vocabulo) dicitur. Hūc Me- em per longitudinem non aperiunt, vt melopepones no- ıtes comeſturi aperimus: ſed per tranſuerſum ſecant. Et t dulcedine à noſtris ſuperetur hic Melo, attamen ſua- eſt, refrigeratq́ꝫ mirum in modum & humectat, tota ne ſeſe in quendam liquorem reſoluente.*

VTILIS *eſt in bilioſis febribus, & ardentibus, aduer-* Melonis Indici facultates. *iecoris & renum ardores, vt experientia didicimus. Vri-*

nas

nas ciet: ſolentq́ ſani eum fructum edere, quatuor hor
ientaculo, quoniam tum maximè ſit infeſtus calor. Me
tamen mihi facere viderentur, ſi ab eis ſuas menſas au
tarentur.

Hvivs *ſemina (quæ ante maturitatem cādida ſu*
per maturitatem verò nigra) ſomnum prouocant, eaq́
liquis ſeminibus frigidis, tametſi eis non careamus, præſt
tiora æſtimamus.

Referunt *Arabes & Perſæ primū ex India h*
Batiec indi. *fructum ad ſe delatum, eámque ob cauſam* Batiec in
appellant, id eſt, Melonem indicum; quo nomine etiam A
cennæ appellatur multis locis. Batiec *enim eorū lingua*
Calangari. *lonē ſonat. In* India *verò ab ipſis incolis* Calāgari *dicit*

Meminit *huius Auicenna libr. 4. fen. 1. cap. 3*
cap. de Tertiana pura, ac eum multis laudibus commend

Pvtarvnt *nōnulli id Melonis genus quod in H*
Budiecas. *ſpaniæ Caſtella naſcitur, quodq́ue* Budiecas *vocant, e*
hunc Melonem indicum, & deprauato à Batiec *nomi*
Budiecas *appellatum. Sed valde falluntur. Nam plu*
mum ab hoc differt cùm foliis, tum planta tota, quæ Me
num indicorum modo per ſolum non extenditur & ſerp
ſed ſeſe in altum attollit.

Aivnt *etiam in Africa Indicis ſimilem naſci: ſ*
cùm non viderim, affirmare non auſim.

Ignorabant *eruditi huius regionis medi*
iſtius Melonis in Medicina vſum: (non ſolēt enim ad huiu
modi minutias ſeſe abiicere, & in ſuis curationibus exp
rientia & conſuetudine dumtaxat nituntur) ſed à me ed
cti, eis vti cœperunt.

* Cum hoc fructu ſimilitudinem quandam habere videtur, qu
Ludou. Roman. lib. 5. nauigat. cap. 15. deſcribit in hunc modu
Habent in Calecut fructus quoſdam Cucurbitis ſimiles, ſed condi
Comolange. ræ aptiores. Res eſt non indigna memoratu. huic nomen eſt *Comolan*
Oritur inculta tellure Peponum modo. An autem is cuius ſuccu
Turcæ & Vngari in deliciis habent exſtinguendæ ſitis gratia? vel N
peca Bellonij lib. 11. obſer. cap. v 1. quam vulgari Arabica ap pe latio
Copous nominari ſcribit?

D

De Mungo. CAP. XXI.

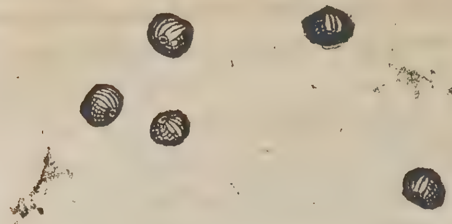
EST verò Mungo ſemen viride, quod per maturita-
ſit nigrum, Coriandri ſicci magnitudine. Pabulum eſt Mungo.
rum; interdum tamē etiam ab hominibus editur. Gu-
te & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur.

EBRICITANS cibo abſtinet per decem, nonnum- Mungo vſus.
per quindecim dies: poſt quos huius fructus decoctum
opinatur, in quo nonnihil pulpæ remanſerit: deinde
e delibratum Mūgo & inſtar Orizæ coctum febrici-
exhibent: Panem verò triticeum non niſi poſt multos
non quòd frumento careant hæ prouinciæ; nam etſi non
rentur & colantur agri, quemadmodum apud nos,
perficie tenus dumtaxat arentur, natiua ſua pingue-
& vbertate etiam interdum ſine pluuia, frumentum
mbri menſe ſibi commiſſum, medio Ianuario colligen-
& maturum exhibet.

ASCI etiam ferunt in Palæſtina hoc Mungo. Eius
nit Auicenna, lib. 2. cap. 488. vocatq́; Meſſe*, Bel- *Meiſce habent noſtra exemplaria.
ſis eius interpres Mens: (Mex autem debere dici ab
is medicis Arabibus edoctus ſum.) Itē alio loco lib. 1. Mex.
. cap. 7. vbi prohibet auiculas cum Mex edi, quoniam
acilioris ſint concoctionis quàm mex, periculum ſit ne
m adhuc mex cum earum chylo ad hepar rapiatur.

ſſus eſt Walerando Donræo ex Ormuz, fructus quidam exi-
peris magnitudine, rotundus, ſtriatus, qui Coriandri grana
latur, vt primùm intuentibus Coriandrum videatur, maius
& nigrum: membrana ſuperior granum continet nigricans
uſtus. Non ineptè quadrare videtur Negundo, tertio huius
. deſcripto, ſed neque etiam huic Mungo, cui exactiſsimè con-
niſi calidus eſſet, Mungo verò frigidus, quantum ex eius facul-
colligere licet. Ne tamen locum non haberet, eius iconem cum
ſcriptione hîc inſeruimus: atque alterius cuiuſdam puſilli fru-
em ad me ſuperiore æſtate clariſs. vir D. Alphonſus Pancius
s, ac publicus in Academia Ferrarienſi Profeſſor, miſit, quem q.
nnullis, aliis verò Elkaue nuncupari tradit.

BVNA

BVNA igitur Fagaræ eſt magnitudine, aut paulo amplior, o
gior plerumque, colore ex cinereo nigricante, cortice tenui, &
ſulcum quendam per longitudinem vtrimque habente, per que
cilè in duas æquales partes diuiditur, quæ ſingula grana continen
longa, altera parte plana, fuluescentia, guſtu acido. Aiunt in A
dria potionem quandam ex ea fieri, vim refrigerandi non medi
obtinentem. Hunc fructum deſcribere videtur *Rauwolfius* in ſu
dœporico, nomine *Bunnu*, quod ex appellatione, forma, & fac
bus, *Buncho* Auicenna, & *Bunca* Rhaſis ad Almanſorem ſimill
eſſe cenſet.

De Curcas. CAP. XXII.

Curcas deſcriptio.

NASCITVR *in Malauar fructus quidam mag*
dine Auellanæ cum ſuo putamine, nõ tamen adeò roti

Chiuiquilenga.

candidus eſt, guſtu quali ſunt tubera cocta: hunc C
quilenga vocant, id eſt, exiguum Inhame[a]*: in Cai*

Curcas.

frequens eſt, Curcas(*ſic etiam in quibuſdam Malai*

Carpata.

cis)in Cambaya Carpata. *Dependet ex ramis cui*
plantæ, quæ ſeritur: nullius, quod ſciam, in medicina v

QVANTVM *coniectura conſequi poſſum, v*
Serapio libr. ſimp. cap. 225. huius meminiſſe, voca

H

ıbelculcul[b] *corrupto vocabulo, cùm* Hab-alculcul *ſcri-* Habelculcul.
ʳiſſe deberet, quod Curcas *ſignificat (niſi nos ipſi fortè*
ırcas *corruptè vocemus)* Hab *enim magnum ſemẽ ſo-*
,al articulus eſt genitiui, quemadmodum aliquando di-
ıus. Scribit autem Serapio eius frequẽtem vſum ſeminis
dem copiam facere, ſed cholericam quam vocant paßio-
ı excitare: quæ omnia Malauares huic fructui tribuũt.

E IVS *meminit Rhaſes, de re med. lib. 3. cap. 20. vo-*
ꝗ Kilkil, *ſed forſitan corruptè.* Kilkil.

ˢED *quoniam in Cholericæ paßionis mentionẽ incidi-*
, eius cauſas, ſigna, & curãdi rationẽ hîc ſubiiciemus.
χολέρα *Græcis, Cholera Latinis (vulgus medicorũ Cho-* χολέρα.
am paßionem nominat) Indis Morxi, id eſt, malum ob Morxi.
iam cibi ingurgitationem contractum, Luſitanis voca-
corrumpẽtibus Mordexi, Arabibus Hachaiza, tamet- Mordexi.
ruptè legatur apud Rhazen Saida, morbus eſt acutiſ- Hachaiza.
s, his præſertim regionibus, præſentibúſque eget re-
iis. Nam plerumque intra viginti quatuor, interdum
decem horarum ſpatium hominem necat; & quando
ßimè, quarto die.

OLET *accidere ob multam cruditatem, aut alimen-* Cauſæ.
n prauitatem, interdum etiam ob immodicum veneris
, idq́ magna ex parte Iunio & Iulio, qui ſunt Indis
ſes hiberni.

VLSVS *languidus eſt & conciſus, difficilis reſpira-* Signa.
quitur frigidus ſudor foris, intus verò incẽdium & ſi-
uli conniuent, vigiliæ torquent, frequens vomitus, &
ferna excretio, vt tãdem virtus expultrix planè con-
& ſubſequatur muſculorum contractio & tenſio.

ANDA *eſt opera, vt confeſtim & ſine mora ſuccur-* Curatio.
: ventriculus vitioſis humoribus primùm euacuetur
amẽto vomitum ciente, quale eſt quod hordei & cu-
lecocto (quod in hoc morbo efficax remediũ eſſe com-
onſtat: aluus verò clyſtere ex hordei & furfuris de-

cocto,

cocto, oleo roſarum & melle roſaceo colato eluatur: co
vniuerſum pannis aſperis & calefactis fricetur, collum,
ſum, & crura calidis oleis inungantur, quale eſt caſ
num & rutaceum.

V B I *exacta apparuerit concoctio, datur ægro ſtill*
tius liquor perdicis, aut gallinæ pinguis, è qua pinguedi
empta ſit; deinde cum pauxilla aqua Canellæ & roſa
momentoq́ corallij & auri, iniecta cydonia fruſtul
conciſa; quæ ſi recentia non inueniãtur, muria condita,
tamẽ albo vino diluta. Aqua nulla propinetur, aut, ſi o
no opus eſt, pauxillum detur, in qua aurũ ignitum ex
ctum ſit: interdum vinum cum Canella, tametſi in v
ratione huiuſmodi calida rarò præſcribam, ſed foris d
taxat admoueam (roborando videlicet ventriculo) inun
ne ex oleo maſtichino & nardino, deinde Canellæ fact

P E C V L I A R I A *verò ſunt remedia Theriaca*
aut aqua roſacea, aut ſtillatitio Canellæ liquore mace
pro neceßitatis ratione, vnicornu, lignum colubrinum
dix Malacenſis, de quibus libro primo. Præſentius ver
medium non inueni tribus granis lapidis Bezar, cuius
memini: mirum enim in modum cordis vires reficit.

P O R R O *eum morbum Indici medici hac ration*
rant. Propinant ægris aquam decoctionis orizæ cum p
& cumino: pedibus cauteria admouent, piper long
oculos iniiciunt: aduerſus autem muſculorum contr
nes & tenſiones, validis ligaturis brachia, curáque
nua, deinde ad pedes vſque conſtringunt, & ſuum
edendum exhibent.

Inhame.

a Inhame Luſitanis vocatur planta quædam ampliſsimis foli
aquas, & in ipſis aquis naſcens. Verùm non ſponte prouenit,
debet: at ſemel ſata, radice ſe propagat. Eam tametſi nonnull
Ægyptiũ eſſe cenſeant, Colocaſiam potiùs nobis videri, Deo an
aliquando demonſtrabimus. At hęc Inhame non id eſt, quod a
mine *Tuca* vocatur, ex qua Americi farinam conficiunt.

b Videtur Serapio eo loco (quod tamen pace noſtri Auctoris
volo) non Curcas intelligere, ſed ſuum potiùs Secacul.

De Caceras. CAP. XXIII.

[I]NVENITVR hîc radix Traſium modo in ipſis ter-[r]eribus naſcens, quæ deinde per ſiccitates cauliculum [m]it drodrantalẽ, folia ſimul implicata, virẽtia, Iridi lu-[n]aticæ, ſiue Gladiolo ſimilia: Dehiſcente per ſiccitates [t]exilit tuberum modo: deinde ſiccata, caſtanearũ ſa-[pore]s refert: non ſiccata autem, ingrati ſaporis eſt. Cace-[ras] vocant.

Caceras deſcriptio.

De Datura. CAP. XXIIII.

[P]LANTA quam huius regionis incolæ Datura ap-[pellan]t, caule eſt craſſo & alto, foliis Acanthi ſimilibus, mi-[nori]s tamen, per extrema & in ambitu acuminatis ſeu [ang]oſis, multosq; ſecundùm longitudinem neruos haben-[tibus,] inſipidis ferè, niſi quòd admodũ ſint humida, & guſtu [ni]hil amara, odoremq; foliorum Raphani aliquãtulum [referu]ntur. Flos in extremis ramis prouenit colore Roriſ-[mar]i, magna ex parte rotundus. Naſcitur in Malauar. [Spec]re iudicare licet hanc ſtirpem inſalubrem eſſe.

Datura deſcriptio.

[EX]IICITVR à furibus hic flos, aut eius ſemen, in [cibo eo]rum quos deprædari volunt: mente enim quodam-[modo a]lienantur, quotquot id medicamentum ſumunt, & [eorum] ſoluuntur, magna cum libertate ſinentes quod lu-[bitum] eſt deprædari. Durat verò hæc mentis alienatio vi-[ginti q]uatuor horarum ſpatio.

Datura mẽtem offendit.

[PR]IMA cura eſto, vomitũ cientia exhibere, vt quid-[quid in] ſtomacho remanſit, vnà cum cibo eiiciatur: deinde [reuell]ere & diuertere o[p]ortet validis clyſteribus, & forti [brachio]rum & crurum paulo ſupra pedem confricatione, [ſimul]q; ligaturis; interdum etiam cucurbitulas applicare: [Si n]on iuuent, venam ſecare in maiore pedis articulo [opus] eſt.

Curatio.

[HO]RVM remediorum vſu, nemo ex meis vnquã pe-[riit, ne]que eſt: ſed omnes Dei beneficio intra viginti qua-[tuor ho]rarum ſpatium curaui.

PROPINATVR à pleriſq. hoc medicamentu dendi & relaxandi animi gratia, cùm vidēt eos, qui id pſerunt, velut amentes & ebrios ferri. Attamen no cet hic ludus, & ne in ſeruis quidem experiri velim.

De Bangue. CAP. XXV.

Bangue. Ofium.

QVIA nonnulli in ea opinione fuerunt, vt put Bangue Indis dictum ab Opio, quod illis corruptè O vocari dixi, non differre; non abs re fore duxi, pau Bangue diſſerere.

Bangue deſcriptio.

EST igitur Bangue planta Cannabi haud abſimi huius ſemen Cannabino minus eſt, nec ita candicans: de ſtolones lignoſi nullo ferè cortice veſtiūtur, cōtrà in Cannabi. Poſtremò Indi huius ſemen & folia edu fiant in venerem procliuiores, [a] cùm Auctores contr facultates Cannabino ſemini tribuant, videlicet, quò nitale ſemen exſiccet.

Bangue ſuccus.

COGITVR autem hic ſuccus è foliis contuſis, dum ex ſemine, cui nonnulli admiſcēt fauſel virentē inebriant, & quodammodo ſenſus cerebri lædunt) au cem moſchatam, & macim, interdum garyophyllos, dum caphuram de Burneo cognominatam, alij amb & moſchum, pleriq; opium, vt potētiores Mauritani. lam verò ex eo aliam vtilitatem capiunt, niſi quòd in ſin quodammodo rapiantur, atque omni ſolicitudine rentur, tenue quiddam ridentes.

CETERVM eius vſus primùm excogitatus eſſe tur, vt Imperatores exercituum & militares homine perpetuis vigiliis torquerentur, hoc Bangue, aut vino opio epoto, veluti ebrij ferrentur, & omni velut ſolici ne & labore ſoluti, altiùs dormirent.

Sultanus Badur.

SOLEBAT enim dicere magnus Sultanus B Martino Alfonſo de Souſa regio conſiliario, quē pluri diligebat, & cui ſecretiora conſilia credebat, quòd cù ſomnis adire vellet Luſitaniam, Braſiliā, Aſiam mino

*abiam, vel Perſiam, pauxillum Bangue dumtaxat ſu-
but, quod ſaccharo conditum, & ſuprà recitatis ſimpli- Maju.
us permiſtum, Maju *vocant.*

Huius rei cauſa ſuſpicatur Fragoſus, an herba illa ſit ab Indo al-
,cuius meminit Theophraſtus lib. 9. cap. 20. Plant. Hiſt.

De Anil. CAP. XXVI.

ANIL *Arabibus, Turcis, omnibusq; iis nationibus* Anil.
Etum, vocatur in Guzarate, vbi fit, Gali, *nunc verò ple-* Gali.
ꝗue Nil. Nil.

HERBA *eſt quæ ſeritur ſingulis annis,* Ocymo * *ſi-
lis: eodem enim modo colligitur, & ſiccata maceratur.
inc deinde probè contuſam, & in panes coactam, per ali-
ot dies ſiccandam exponũt, & ſiccata, viridi colore præ-
a videtur: quóque magis exſiccatur, eo magis ad cæru-
m tendit, donec tandem in cæruleum exſaturatum ſine
etum colorem euadat.*

ID *Anil probatur, quod maximè purum eſt, quodq;* Anil delectus.
*um arenæ modo non remanet, ſed in tenuiſſimam fari-
n diffunditur. Alij id præferunt, quod in aquam conie-
m fluitat. Leue igitur eſſe debet, & bene coloratum.*

Mangiriquam habet Auctor, quod vocabulum quotquot Luſita- Mangiriquam.
conſului, Baſilicum ſeu Ocymum interpretati ſunt. At mihi ini-
admodum iſta comparatio videtur. Siquidẽ non ſolemus ex Ocy-
paſtillos conficere, ſed potiùs ex Iſatide, quæ cum huius plantæ
riptione multo elegantiùs quadrat.

Sed hîc Fragoſi inſcitiam mirari licet, qui in Rhapſodia ſua (quam
Orta, meisque in illum annotatiũculis, tum etiã ex Monardis ma-
a ex parte contexuit (malignè tamen ſuppreſſo omnium nomine,
cui ſi alienæ plumæ detrahantur, cornix Aeſopica fiet furtiuis nu-
coloribus) nugatur me velle Mangiriquam eandem plantam eſſe
Iſatide, quam exiſtimo pluribus notis cum Anil noſtro Auctori
ipſo potiùs conuenire, quàm Ocymum, cuius foliis ſuum Anil
ngit. Sed an, quæſo, Anil quod meus hic calũniator poſtea deſcri-
quodque in Occidentali India coli afferit, cum Ocymo peculiare
quam habet? Imò ipſum nil niſi Iſatidem deſcribere, vel medio-
r in re herbaria verſatus facilè iudicabit. Memini ante aliquot
os ex Anil ſemine Alexandria miſſo, cuius planta iſtic magno
ſu eſt, natas mihi ſtirpes, quæ Lentis ſeu Coluteæ minoris fo-
onſpicerentur, floresque luteolos ſparti Græcorum (quod Hi-

ſpani Retama vocant) omnino ſimiles proferrent, quas ſubſequen-
tis hiemis aſperitas ſuſtulit.

De Anonymo. CAP. XXVII.

Planta peregrina.

*N*ASCITVR *in Malauar planta miræ naturæ: nam ſi quis manum admoueat, ilico contrahitur. Folia Polypo-dij, flores verò luteos habet. Nullus veterum huius,*[a] *quod ſciam, mentionem fecit. Eam verò intelligere videtur, qui*

Plãta in Peru naſcens.

Americam deſcripſit[b]*, quoniam in Peru prouincia plan-tam naſci aſſerit, cuius folia ſolo contactu ſiccantur.*

a Huic tamẽ non admodum abſimilis videtur Æſchynomene, cu-ius Theoph Hiſt. plant. lib 4. cap. 3. meminit. Naſcitur, inquit, pecu-liaris quædam arbor circa Memphim, nõ foliis, vel ramis, vel tota for-ma peculiare quid ſortita, ſed euentu: facies enim eius ſpinoſa, foliu filici ſimile, vt Gaza vertit; vel pennis, vt Plinius: ſed cùm ramul quiſpiam contigerit, folia veluti areſcentia ac langueſcentia contra aiunt, deinde paulo pòſt ad vitam redire.

b Frãciſcus Lopez de Gomara in Hiſtoria generali cap. 194. & 20

De quibuſdam Indiæ Regibus.

CAP. XXVIII.

*C*ETERVM, *quoniam plerumque Nizamoxa & quorundam Indiæ Regum in his noſtris commentari mentionem fecimus: non alienum à noſtro inſtituto fore it dicaui, ſi quid de his aliiſq; nonnullis Orientis Regib commemorarem.*

*E*LAPSI *ſunt igitur circiter trecenti anni, quòd po-tens quidam Rex in regno Dely, magnam illius Indiæ, qu intra Gangem eſt, partẽ occupauit, & regnum Balagua te ſiue Balagate, quibuſdam Regulis Gentilibus adem it.*

*E*ODEM *tempore tyrannidem in Cambaya occupa runt quidam Mauritani, expulſis legitimis dominis Gen tilibus, quos* Reisbutos *vocant.*

Reisbutos.

A REGVLIS *Balaguate originem ducere credun tur, quos nunc* Venezaras *appellant; tum alij hanc regio nem incolentes,* Colles *nuncupati. Sed tum hi, tum qui Reisbutos vocant, præda & latrociniis vitam in hunc vſq diem ſuſtentant. Illis totum regnum Decan; his Reisbuti ſcilicet, Cambaya regnum tributum pendent, vt ab eorum*

Venezaras.

Colles.

incur

curſionibus ſe redimant. Nec hactenus à vicinis Regibus
mari potuerunt: nam ſtrenui ſunt & militares viri. Sed
iam ipſi Reges, pecuniarum auidi, illos impunè graſſari
unt, modò prædæ partem auferant.

Est verò hoc regnum Dely procul in continēti ſitum ptentrionem verſus, & Coraſone vſque extenditur. Fri-la admodum eſt regio, niuibus & gelu per hiemem non nùs diuexata, quàm noſtra Europa. Regnum Dely.

Hoc regnum occuparunt, elapſi ſunt triginta am-is anni, Mogores, quos Tartaros nuncupamus (eius ò Regis Dely fratrem in aula Sultani Bhadur Re-Cambaya, magno honore affectum vidi) ſed aliquanto ſt tempore Tartaris ademptum eſt idem Regnum ab Equite, qui infenſus Regi Bengala, quòd ipſius fratrem idiſſet, ſeditionem aduerſus Regem mouit, eoq́ꝫ trucida-egnum Dely aliaq́ꝫ multa regna occupauit, ita vt om-m ſui temporis potentiſſimus Rex fuerit exiſtimatus. m à viris fide dignis accepi, eius ditionem octingentas as ambitu occupaſſe. Mogores, Tartari.

Erat hic eques initiò dominus montium quorun-n vicinorum regno Bēgala, vocatusq́ꝫ fuit Xaholam, ſt, Rex mundi. Xaholam.

De huius geſtis maior hiſtoria conſcribi poſſet, quàm agno Tamirhan, quem nos corrupto nomine Tam-lanem vocamus, nonnulli Tamir-langue, idq́ꝫ me-, quòd Tamir proprium eius nomen fuerit, & Lāgue* udum ſignificet, quemadmodum ipſe erat. Tamirhan. Tāberlanes. Tamir-langue.

Ceterum cùm hic Rex Xa-holam occupaſſet can & Cunçam, nec poſſet tantum imperium conti-e, rediit ad ſua: & his poſtremò occupatis regnis ſuum ſobrinum præfecit. Xa-holam.

Delectatus eſt ſemper eius cōſobrinus peregri-nationibus, quales Turci, Aſiæ minoris, quam nunc atoliam appellant, incolæ: Rumes, qui Thraces ſunt: Co-

raſones, quos nonnulli Arios putant, & Arabes,

DIVISIT *autē regnum in prouincias, quibus p*
fectos dedit. Maritimā eam regionē quæ ab Angediua
que ad Ciſardam per ſexaginta leucas extenditur, de
interiori regione cum aliis terminatur prouinciis, gu
Adelham. Idalcam. *nandam dedit* Adelham, *quē nos* Idalcam *appellam*
Ei prouinciæ quæ à Ciſardam vſque ad Negatona ext
ditur per viginti leucas, interiori verò regione aliis prou
Nizamaluco. *ciis, & Cambaya, iungitur, præfecit* Nizamaluco.

H I *ſolùm duo præfecturam obtinuerunt in Cunc*
Guate mōs. *qui tractus eſt maritimus vſque ad montē* Guate *app*
tum. Latè patet hic mons, & multis locis præaltus eſt:
autem mirum, eius faſtigium in pulcherrimam plani
Bala, faſtigium. *deſinere. Et quoniam lingua Perſica* Bala *faſtigium ſi*
ficat, Guate *verò montem, vaſta illa vltra eum mo*
prouincia, nomen Balaguate *inuenit, quaſi dicas, ſu*
montanam vel vltramontanam.

Imadmaluco, Madremaluco. BALAGVATE *igitur prouinciæ præfecti ſunt* Im
maluco, *quem nos* Madremaluco *appellamus, &*
Cotalmaluco, Verido. talmaluco, & Verido.

E R A N T *verò omnes iſti Præfecti, peregrini nati*
præter Nizamaluco, *quē ex Decan oriundū prædicā*
Rex Daquem. *filiū eſſe vnius* Tocha *Regis* Daquem, *cū cuius vxore*
pri conſuetudinē habuerit Rex Daquem. *Hinc fit vt*
zamaluco *ex regia ſtirpe ſe prognatum prædicet: reli*
verò Præfectos, Regis eſſe ſeruos & regia pecunia emp

S V C C E S S V *verò temporis factum eſt, vt hos om*
Præfectos tæderet obſequij regij. Coniuratione itaq. i
ſe facta, prouincias, quibus præfecti erāt, ſinguli ſibi oc
parūt, & captū Regē Daquem, *in Beder primaria r*
Decan vrbe, Verido *vni ex Præfectis cuſtodiendū dede*

Mohadum coja. Veriche. H V I V S *coniurationis etiā participes fuerunt C*
tiles quidam, veluti Mohadum coja & Veriche, *q*
ceſſerunt regiones amplæ cum aliquot opulentis vrbi

vi

lelicet Mohadum, *vrbs Viſapor, quæ nunc eſt regia* alcam, *& Solapor & Paranda, quas poſtea illi ademit* ızamaluco. Veriche *ſuam prouinciam retinuit, quæ* mbaya *&* Nizamaluco *prouinciæ contermina eſt.*

PROAVVS *eius* Adelham, *qui nunc viuit, vnus è* uratoribus *fuit natione Turcus: mortuus eſt anno quin*tteſimo *trigeſimo quinto ſupra milleſimum. Valde potens* ſemper *fuit: at ei bis ademerunt Luſitani ciuitatem Goa,* æ *ducentis leucis ab oſtiis fluminis Indi, quem incolæ* iul *vocant, abeſt.* Adelham.

AVVS *eius* Nizamaluco *qui nunc rerum potitur,* ter *illius mei amici, quem aliquoties curaui (à quo plus* odecies *mille pardaons accepi; & ſi aliquot menſibus ſin*lis *annis apud eum hærere vellem, in ſtipẽdium annuum* erebat *quadraginta millia, quod accipere nolui) obiit* no *nono ſupra milleſimum & quingẽteſimum. Hic erat,* ſuprà *dixi, ex Decan.* Nizamaluco.

IMADMALVCO, *vel* Madremaluco, *natione* rcaſsius *fuit, initiò Chriſtianus: mortuus is eſt anno mil*ſimo *quingenteſimo quadrageſimo ſexto.* Imadmaluco.

COTALMALVCO, *natione Coraſone: mortuus* anno *quadrageſimo octauo ſupra milleſimum & quin*teſimum. Cotalmaluço.

VERIDO, *natione Hungarus, & initio Chriſtianus,* no *milleſimo quingenteſimo & decimo mortuus eſt.* Verido.

CETERVM *antè quàm ad horum nominum inter*etationem *accedamus, quædam præmittere lubet huic* ſtro *propoſito deſeruientia.*

RAO *lingua indigena Regem ſignificat:* Naique rò *Tribunum militum, aut Capitaneum vulgo vocatum.* dmiſſuri *ergo hi Reges aliquem Gentilem indigenam in* um *famulitiũ & miniſterium, ſi exiguo honore dignum* um *cenſent, proprio eius nomini vocabulum* Naique nectere *ſolent, vt* Salua-naique, Acem-naique: Rao. Naique.

Si verò multo honore, Rao *vocabulum adiiciunt,vt* C-ta-rao, *quem ego noui: magnificum verò eſt nomen,* Chita *Lyncē ſonat: igitur* Chita-rao, *Rex Lyncis fo-tudine. Sed* Rao *ſimpliciter & ſine additione prolat-*

Rex Biſnageri. *Regem Biſnager per excellentiam ſignificat, qui olim tè ab* Adel-ham *multum diuexatus eſt: nunc verò, re-quis totius Decan regulis potentior eſt, & ab eis fideli-tem accipit, vt omnium rerum eſt viciſsitudo.*

SED *vt ad rem redeamus.* Adel *lingua Perſica* ſtitiam *ſignificat:* Ham *verò apud Tartaros Regem nat: & quia eos, quibus fauent, Ham vocant; hinc fact-*

Adel-ham. *eſt, vt* Adel-ham, *quaſi Rex iuſtus dictus ſit, cùm ipſ-*

Sabayo. *eius ſimiles iuſtitiam minimè coluerint. Hunc Hiſpani* bayo *appellant; nam, vt intelligo, Arabica & Per-*

Saibo. *lingua* Saibo *Dominum ſonat, quo nomine per excel-tiam vocatur.*

Maluco. MALVCO *regnū ſonat, &* Neza *lanceam lin-*

Neza. *Perſica: hinc dictus eſt* Nizamaluco, *quaſi lancea re-*

Cota. SIC Cota *idem eſt Arabibus quod Arx Latinis de* Cotalmaluco, *id eſt, arx regni.*

Imad. IMAD *eadem lingua Solium ſonat: hinc* Imadm-luco, *id eſt, Solium regni.*

Verido. VERIDO *conſeruationem ſignificat: inde* Melic-verido, *tanquam Rex conſeruationis dictus. Vocati*

Melique. *autem à nonnullis hi Præfecti, non* Maluci, *ſed* Me-ques, *quaſi Reguli. At nec* Maluco *propriè regnum gnificat, ſed regionem aut prouinciam.*

PORRO *quoniam* Nizamaluco *interdum à*

Nizamoxa. Nizamoxa *appellatur, huius vocabuli ſignificatio minimè prætermittendam eſſe duco.*

Xa-Iſmaël. XA-ISMAEL *pater eius* Xa-tamas, *qui nūc re-*

Xa-tamas. *in Perſia potitur, ex humili genere euectus eſt in ſumm-Imperatorem: & controuerſiam cum Turcorum Impe-tore habuit ſuper ſua religionē. Is omnibus vicinis regi-*

b

quæ eius religionẽ excipere non vellet, cruentum intulit
i. Huic ſuccedẽs filius Xa-tamas, idem mandatũ dedit
ulis regionis Decan: & eos titulo Xa, quod Regẽ Perſi- Xa.
ngua ſonat, decorauit. Hinc factũ eſt, vt nunc Adel- Adel-xa.
Nizamo-xa, Cotumi-xa appellẽtur, nomẽq; regiũ Cotumi-xa.
retineant: tametſi monetã cudendi facultatẽ non ha-
, niſi æreã. Huius religionẽ amplexus eſt Nizamo-xa:
liqui Reguli, poſt Legati eius abitum, eam reiecerunt.

HVNC Xa Iſmaël appellarunt etiam Turci Sofy: Sofy.
iiam ſui exercitus Imperatorem virum ſtrenuum ha-
nomine Sufy. Sufy.

SVNT qui Xeque non xa dicendum putent: ſed er- Xeque.
. Nã tametſi Xeque dignitatis ſit nomẽ, quippe Xe-
ſenem ſignificat (vnde dicuntur Xeques Arabes)
en Xa-Iſmaël dicendum, id eſt, Rex Iſmaël.

XA vocabulum me inuitat, vt aliquid de ludo latrun-
rum hîc addã, qui admodum familiaris eſt Perſis, &
ritanis, tametſi apud eos alia ſit ludendi ratio.

REGEM Xa nuncupant; quoties verò eum impetũt,
mè Xaque dicunt, ſed xa, quaſi dicerent, Moneo te
, vt loco te moueas. Reginam appellant Goazir, id Goazir.
Præfectum regni, ſeu quem Coneſtabilem vocãt: Del-
um ſiue Sagittarium, Fil, id eſt, Elephantum: Equi- Fil.
Guora, id eſt, Equũ: Turrim autem, ſeu quem Ele- Guora.
tum dicimus, Rochha, id eſt, Tigridẽ: peditem, Pia- Rochha. Piada.
hoc eſt, virum qui pedes prœliatur.

Matthias à Michou, lib. 1. de Sarmatia Aſiana, cap. 10. paulo ali-
bi de Tartarorum Imperatoribus agit: Quartus, inquit, Impera-
: Bathi genitus fuit. *Temir cutlu*, & interpretatur ex Tartarico fe- Temir cut-
rum, temir felix, & cutlu ferrum: erat ſiquidem felix & bellico- lu.
Iſte eſt Tamerlanes in hiſtoriis celebratus, qui totam Aſiam va-
, & vſque ad Ægyptũ pertranſiit, &c. Et paulo pòſt: Fuit & alius
eps Tartarorũ eo tempore *Acſac cutlu*, quod in Latino ſonat clau- Acſac cut-
el claudum ferrum: quoniam claudus erat, ſed ferox. Is multa lu.
feliciter geſſit, &c.

FINIS.

INDEX EORVM QVÆ HO[C]

LIBRO CONTINENTVR.

A.

Abexim regio 29
Abohali 11
Acem-naiqųe 216
açete 49
açibar 9
acorum 126
Acſac culu 217
adamas 170. & ſeq.
Adel 216
Adelham 215.216
Adelxa 217
adhar 133
adrac 155
aëo 27
agallochi hiſtoria 67
agallochum 65.67
agalugen 67
ahouay 197
alad 152
alaf 133
alaqueca 177
aldirira 125
aled 152
Alep Syriæ emporium 57
algalia 19
aliaa 155
aliofar 179
almaz 170
almharur 15
aloë 9. 10. 11. 12. 13.14
ἀλόη ibidem
aloë foſſilis 14
altith 15,16
alypum 143
Amba 202
ambar 5.6.7.8
ambare 202
ambari delectus 8
ambarum 5.6
ambili 115
amfiam 21
amomum 122
amuſa 190
anacardium 120
Andanager Decã em-porium 70
ane 49
Angediua inſula 5
angeidan 15
angelica 20
anil 211
anime 34.35
anjuden 15
anonymos 212
anthrax 175
antiſpoda 48
antit 15
anuale 113
arare 113
arata 125
arboris flores violarũ loco 123
Arbor triſtis 182
arboris triſtis aqua ibid.
areaa 9
areca 99
aretca 113
aritiqui 113
armenus lapis 178
armuſel 82
arnabo 160
arroba 175
aſa 15.16.17.18
aſſabeldiriri 125
aſuat 111
ati 49
auacari 187
Auellanæ Indicæ 100
auzuba 186
azel piſcis 6
azeure 9
azfar 111

B

Bache 125
Bade-frangi 145
Bahoo 118
Bala
Balador
Balaguate
balaſius
Balimba
bananas
Baneanes 20.3
Bangue
Barbaria
barcaman
baro
batiec
bauaſimga, bau-gua
bazar
Bdellium
beſbaſe
belenizan
beleregi
beli 200.8
Belzaar
ben album & rub 160
Benjaoy
ben Iudæum
Benjui amygdalo 25
benjui de boninas
benjuifera arbor
benjuinum 20.2 25.26,&c.
ber
berifera arbor
beryllus
betre 71.72. 8
betre hiſtoria
Bezaar
bezar lapis 16 ſeq.
Boam
Bodoins
bola
bor
borrax
Bramenes

braſ

um lignum 69
a 90
nafin 90
ones 203
cas 204
alla 80
120

C.

as 209
raa 158
Indi 76. & 77
37
ara 129
121
106
ra vrbs 15
anis 59
r 83
bac 67
buco 78
us 124. & ſeq.
ares 158
ari 204
am 153
28
araby ibid.
iz 202
a 59
num 33.34
118
56. & ſeq.
a eſt caſſia 58
æ aqua 62
æ oleum 62
187
ta 37.38.
ra aſchap. 37.38
æ hiſtoria 36.
ſeq.
um 93
cafur 37
32
bolas 202
las 185
170
aculus 175
parilla 151
momum 94. &
.
105

carpata 206
carpeſium 93.160
carrumfel 82
caſerhendar 154
caſſab 125
caſſia 59. & ſeq.
caſſia ſol. 117. & ſeq.
caſt 137
cate quid ſit 44
cate comer 9
cate Lycium 42. & ſeq.
cate ponderis genus 8
cato 43
caxeax 22
cebar 9
çembul 128
cenalfil 49
cenorins 39
chacani 99
chaledfium 152
chalidunium 152
chamelæa 66
chamderros 39
champe 183
chandama 68
chanque 82
chanquo 180
cheichem 33
chelidonium 152
cheripo 180
chermes 33
chinæ radix 145. & ſequent.
chinæ Schitæ Aſiatici 151
Chinarum regio 147
chincapalones 191
Chingalæ 63
chiuquilenga 206
choſolus 19
cholera morbus 161. 207
cholerica paſſio ibid.
chryſobalanus 80
chulem 137
cinnamomũ 60. & ſeq.
cobras de çapelo 163
Coca 75
cocci oleum 105
coccus 104

coccus de Maldiua 107
Colles 212
comdaca 218
cominham 126
comolange 204
Comorim promontorium 7
conder 28
copra 105
oleum ex copra 105
coquo 104
cordumeni 97
coru 186
coſt 137
coſti 137
çoſti hiſtoria 137.138
coſtus 137
cota 216
Cotalmaluco 214.215
Couchin Indiæ emporium 70
croci Indici hiſtoria 153
crocus Indic. 152.157
çua 159
cubabchini 92
cubebe 91. & 92
culungem 153
cuminum ruſticum 125
cumue 92
cunhet 151
çupari 99
çura 104
curcas 206
curcuma 152
curcumani ibid.
cuurdo 59
cydonia de Bēgala 200

D.

Darchini 59
darfulful 88
darſihahan 59
darzard 152
datura 209
daulalfil 123
delegi 111
Dely regnum 213
Dialacca, dallacca 34

Dimas

Dimas Boſque medic. 201
dirimguo 125
dirire 125
Diu inſula 133
dore 94
doriones 193

E.

Ebur 49. & ſeq.
ebur foſſile 55
elachi 94
elæomeli 106
eleni 104
elephanti dens 49
elephantorũ carne veſcũtur Aethiopes 50
elephantus 51. & ſeq.
Elkaue 205
embelgi 111
ençal 94
etremelli 94

F.

Fagara 93
Faua de Malaqua 120
fauſel 99
fauſel hiſtor. 101
faulſel aqua ſtillatitia 102
feruzegi 174
ficus martabanis 190
figuera banana 192
fil 49. 217
filfel 99
filfil 88
foca 133
folij hiſtoria 75. & ſeq.
folium Indum 78. & ſeq.
formicæ Laccam elaborant 32
fuſel 99
fula 104
fulful 88
fuſti 84

G.

Galanga 153. & ſequentib.
Gali 211
galungen 153
gandas 51
Gandis 77
Ganga fl. 23
Ganges fl. 68. 130
ganta 147
garro 67
garyophylli 83. & ſequentib.
geidiuar. 158. & ſeq.
gemmæ 169
gengibil 155
gingiber 155. & ſeq.
gingiberis hiſtoria ibid.
gingiber ſilueſtre 159
Goa Indiæ emporium 70
goan arbor 48
Goazir 217
golfam 79
gorim 113
gramalha 118
granatus lapis 177
guayacum lignũ 146
Guanabanus 194. & ſeq.
guate 214
Gubera 33
Guinea 57. 190
Guora 217
guti 113

H.

Habalculcul 207
habelculcul ibid.
habet 152
hacchic 43
hacchaiza 207
hadhadh 44
hager armini 168. 178
halilig 111
Ham 216
hamama 122
haud 67
haxis cachule 133
heger 125
herba Malauarica 186
herba Mezcatẽſis 133
Herodoti fabulæ 56
hiarxamber 188
higuero 195
hil
hilbane
hirculus
hyacinthus lapis

I.

Iaca 18
Iacerus
jagra
jaiama
jaifol
jambolones
jambos 199. &
jamgomas
japarri
jaralnare
jaſpis
jauſialindi
jauſiband
Idalcam
ihumani
Imad
Imademaluco
imgara
imgi
imgu
iminga
imperatoria
Indi odoramenti ditiſſimi
Indiæ Reges aliq
212
inhame
jogues 15
iraa
itam
Iulfar portus
iunci hiſtoria
iuncus odoratus
iuncus rotundus

K.

Kilkil

L.

Lac
lacca 29. 8
Lada
lamparam
lancuaz
lanha
laſer 18. 8

deſcriptio ibid.
um Gallicum
on 154
.Laurentij 58
151
lubrini deſcri-
164
aloës 64.65
colubrinũ 161
ſemperuiuum
bar 90
mporium 170
atri 29
28
hoy 26
13
179
rea 146
oria 43. &
43. & ſeq.
M.
79
81
ri 70
aluco 214
203
178.179
e patinæ 179
211
um 75.&
s lapidis de-
168.169
s lapis 168
a herba 186
Maldiua 6
nſulæ 84
216
52
188
am 211
ns 199
170
152
176
45.46
e 106

manus 142.169
manus auri 176
Maraka 195
marazalquelbe 123
margarita 179 & ſeq
marmelos de Bengala 200
maro 102
mazafrani 70
meceri 21
meiſce 205
melato 28
meleguera 97.98
melique 216
melo Indicus 203
Menxus 11
meriche 88
Meſera 15
Meſue Arabicus 11
mex 205
mexir 123
mexquerera ibid.
Moalis 73.101
moçebar medicamentum 11
Mogaraby 16
Mogores 213
mogori 182
Mohadum coja 214
molanga 88
Mombaim inſula 99
monoceros 51
mordexi 161.206
morois 88
moti 179
morxi 207
mungo 205.& ſeq
murrhina vaſa 177
muſa 190.191
mutu 179
myrobalana 111. & ſeq.
myrrha 29,35

N.

Nabathæa 134
nachani 44
Naiſes 170
Naique 215
Naires 50
Nalediuæ inſulæ 5
Nana 190
nardus 129.& ſeq.
narel 103
negundo 184
Neza 216
nigella 97
nihor 104
nil 211
nilaa 176
nilacandi 176
nimbo 183
nimbo hiſtoria ibid.
Nizamaluco 214
Nizamoxæ horti 70
Nizamoxa rex 122, 216
noche 184
nux Indica 102.& ſeq.
nucis myriſticæ hiſtoria 97.80

O.

Ocila portu 63
Ocoſoil 9
oculus catti gemma 177
ofium 21.210
ὀπιόφαγοι 22
opium 21
orraqua 104
oxyphœnix 117

P.

Pac 99
pacona 192
pachee 174
palan 190
palea de Mecha 113
palla 80
palma Indica 107
palma ſilueſtris 116
palmitos 107
pam 73
panaz 185
paquouere 192
pardaon 1 8
Parizataci filia 182
Parizataco ibid.
paſtus camelorũ 133
pateca 203
pazan 166

pazar

pazar 166
perdan 42
peruzaa 174
peruzegi 174
pes columbinus 122
petrozan 25
piada 217
piçan 190
piluane 52
pimpilim 88
pinan 99
piper 86.& ſeq.
piper canarinum 90
piperis hiſtoria 88
piſum toxicum 131
Planta peregrina 212
Planta in Peru naſcens 212
platanus 192
Poaz 99
porcellanæ 177
poma paradiſi 192
promontorium Bonæ ſpei 57
promõtorium Comorim 7
promontoriũ Cori 65
promontoriũ de Currentes 51
pſeudoopalus 178
pucho 43.137
puli 115

Q.

Quabeb 91
quabebe Chini ibid.
quebulgi 111
quelli 190
quequi 177
querfaa 59
querfe 59
quil 163
quirpele 163

R.

Radix Chinæ 145 & ſeq.
rametul 163.164
Rao 215 ratis 169
rauam 145
rauam Chini ibid.
regulus ſerpens 162
reimones 27
Reisbutos 212
Rex Biſnager 216
Rex Daquem 214
Rex Pegu 53
Rex Sian 53
rezanuale 113
rhabarbarum 144
Rhaſis catapotia 13
Rhauan Chini 145
rhinoceros 51
robalçuz 16
roçamalha 26
rochha 217
rodolho 188
ronder 28
roſa Hierichũtina 122
rubinus 175.176
rubinus de Coria 175
Ruſi potio 13
Rumes 24

S.

Sabayo 216
Sac 50
Sacar mambu 46
ſaccolaa 94.& ſeq.
ſaccolaa hiſtoria 96
ſachbar 133
ſaheſefram 78
Saibo 216
ſaiſiſram 78
ſalihaca 58
Saluanaique 215
Samatra inſula 40
ſambali 184
ſambarane 71
ſandal 68
ſandali hiſtoria 69
è ſandalo idola 69
Sandalo ſimile lignum ibid.
ſandalũ 68 69. & ſeq.
ſanguis draconis 33
ſapphiro rubinus 176
ſapphirus 176. & ſeq.
ſaraiſcir 47
ſatiach 131
ſatiech ibid.
ſeni 111
ſercanda 68
Sian Rex
ſingadi
ſiracoſt
ſiri
ſirifole
ſmaragdus
Socotora inſula
Sofy
ſorbus
ſperma balenæ
ſpinellus gemm
ſpodium
σπoδὸς
ſtyrax
ſtyrax liquida & 25
ſucte
Sufy
Sultanus Badur
ſumbel
ſura

T.

Tabarget
tabaxir 46
tabaxir hiſt.
taliſifar
tamalapatra
tamarindi & 116
Tamberlanes
tambul
Tambuldar
Tamirham
Tamir-langue
tanga 142.
Taprobana inſ 63
Tartari
Temir cutlu
tenga
tengamaran
terbet
thaliſafar
thapſia
thuris planta
thus
thymelea
Tigris
tiguar
Timor inſula

al 138
r 137
niabim 45
30
n 103
lium 143
lodytæ 156
ıbim 45
s 141.& ſeq.
eſa gẽma 174,175
itum 140.141
48
raphica apud
hinas 151

V.

murrhina ex iaſ-
e 177
am 125
Vaz 125
Vazabu 125
Vd 67
vdo 26
Venerea lües 146
Venezaras 212
Veriche 214.215
Verido 214.215.216
vidaras 202
vitex 93
vnio 179. & ſeq.
vplot 43.137
Vzbeque prouincia 16

X.

Xa 216
Xaholam 213
Xa-Iſmaël 216
xarabdat 72
Xatamas 216
Xeque 217
xylaloës ſilueſtre 66
xir 45
xircaſt 45
xirqueſt 45

Y.

Yacut 176
ytembo 49

Z.

Zabarget 174
zamarrut 174
zedoaria 157.159
Zeilan inſula 63
zeruba 158
zerumba 157
zerumbet 157.158
zigis 62

FINIS.

03398

CHRISTOPHORI A COSTA, MEDICI ET CHEIRVRGI,

Aromatum & medicamentorum in Orientali India naſcentium

LIBER:

VRIMVM lucis adferens iis quæ à Doctore GARCIA DE ORTA in hoc genere ſcripta ſunt:

ROLI CLVSII ATREBATIS *operâ ex Hiſpanico ſermone Latinus factus, in Epitomen ontractus, & quibuſdam notis illuſtratus.*

ALTERA EDITIO, caſtigatior & auctior.

ANTVERPIÆ,

X OFFICINA PLANTINIANA,

Apud Viduam, & Ioannem Moretum.

M. D. XCIII.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO D. Wilhelmo Landgrauio Haſſiæ, Comiti in Catzenelnbogen, Dietz, Zingenhain & Nidda, &c.

Carolus Cluſius A.

RODIIT in lucem
ante bienniū, Illu-
ſtriſſime Princeps,
CHRISTOPHORI
A COSTA Bur-
enſis in Hiſpania Medici liber,
omatum & ſimpliciū quorun-
am medicamentorum in India
aſcentium hiſtoriam comple-
ēs. Eum ſuperiore anno in Bri-
nnica mea peregrinatione ami-
cuiuſdā operâ nactus, non mo-
auidè percurri, ſed vtilitatem
iam allaturum cenſui iis qui

Hiſpanici ſermonis ignari ſunt
ſi Latinum facerem. Quam ſan
prouinciam vt ſuſciperem, im
pulit me natura, quæ ſimiliun
rerum cognitione mirificè ſem
per oblectata fuit.

VERVM, cùm totam hiſto
riam cum iis quæ GARCIAS A
ORTA multis antè annis in eo ge
nere commentatus eſt, diligen
tiùs confero, pleraque ferè omni
ex illis deſumpta eſſe depreher
do. Quamobrem & inanem fo
re laborem, necnon lectori faſt
dium pariturũ exiſtimaui, ſi, qu
in Aromatum hiſtoria GARCI
exſtant, hîc retexerem.

SERIEM itaque capitum in
mutans, quæ admodum confu
erat, & totum opus in Epitome

con-

ontrahẽs, ea dumtaxat latio do-
aui, quæ apud GARCIAM non
xſtare, aut paulo aliter ab eo de-
ribi animaduerti.

ICONES præterea, quas ad
uum expreſſiſſe paſſim gloria-
s, ſuis locis inſperſerat, reieci,
ioniam planè ineptæ eſſent, &
hil minùs, quàm legitimas ſtir-
s referrent: vti ex vnica Caryo-
yllorum arboris effigie (quam
circo intuli, vt cum legitima,
ARCIÆ adiecta, conferre li-
it) quilibet iudicare poterit.

QVIBVSDAM inſuper notis
nnulla capita illuſtraui, vt in
c genere ſoleo, præſertim cùm
id ſimile, vel etiam diuerſum
id alios Auctores legere me-
ni, aut ipſa experientia didici.

TENVEM porrò hunc laborem Illuſtriſſimā V. C. benignè ſuſcepturam certò ſtatuens, ipſius nomini conſecrare non ſum veritus, cùm quòd βοτανικῷ ſtudio ſummopere delectetur, tum vt aliquod ſaltem grati mei erga ipſam animi ſpecimen exſtaret, pro ſingulari illa, qua me proximè Caſſellis excepit, humanitate, atque inſigni, qua diſcedentem proſequutus eſt, munificentia.

DEVM autē opt. max. oro, vt Illuſtriſſimę V. C. omnia proſpera elargiri dignetur. Viennæ Auſtriæ, Cal. Ian. M. D. LXXXII.

CHR

HRISTOPHORVS A COSTA CHRISTIANO ET PRVDENTI LECTORI.

OMnes homines ſcire deſiderant, inquit Philoſophus principio Metaphyſices. Tanti apud me fuerũt põderis ea verba, beneuole lector, vt, relicta patria, per varias regiones & prouincias, ſapientes & cu-
ſos quærere inſtituerim, à quibus ſingulis die-
s aliquid noui ediſcere poſſem: quemadmodum
m fecerũt multi prudentes viri, referẽte D.Hie-
ıymo in Bibliorum præfatione ad Paulinum.

CVPIDVS itaque fructum aliquem colligen-
ex meis longis peregrinationibus, cura fuit, vt
erſis in regionibus & prouinciis, plantarum,
as Deus ad humanam ſalutem creauit, varieta-
ı obſeruarem.

PORRO in Orientali India, in D. Garciam de
ta, Medicum Luſitanum incidi, virum grauem,
& excellentis ingenij, cuius laudes prætereo,
oniam tantæ ſunt, vt cùm multas enumeraſſe
ſtimarem, multo plures me ſubterfugerent.

SCRIPSIT is librum Luſitanico ſermone,
titulum fecit, *Colloquia de Simplicibus, Aroma-*
ıs, & Medicamentis Indiæ, tum de quibuſdam
ctibus iſtic naſcentibus. Vt autem eo libro de va-
medicamentis, plantis, & aliis rebus humanæ
ıti neceſſariis agit: nonnulla etiam vſibus hu-
nis inutilia attingit, Dialogiſmorum natura
poſtulante, vbi collocutores plerunque diuer-

 tere,

tere, & extra ſepta ferri conſueuêre. Sed & pluri-
mi errores paſſim occurrunt, quos tametſi Aucto-
ris exiſtimatio & laus ipſi tribuendos minimè pa-
tiatur, ſed typographi & operarum (quæ in ciui-
tate Goa, vbi ille ſcripſit, non adeò cultæ & expo-
litæ inueniuntur vt in his regionibus) potiùs neg-
ligentiæ: lectori tamen moleſtiam & tædium pa-
riunt. Aliud præterea libro deeſt, quo minùs om-
nibus numeris abſolutus cenſeatur, nimirum pi-
cturæ & plantarũ, de quibus agit, effigies: quas gra-
uioribus & maioris momenti, vt credibile eſt, re-
bus occupatus, inſerere non potuit.

Ceterum noſtris hominibus eum librum
multum profuturum exiſtimabam, ſi ad earum re-
rum, quæ in eo bonæ continentur, notitiam per-
ducerentur, ſubiectis ob eorum oculos exẽplis &
picturis: neminem autem id facilè præſtare poſſe,
niſi qui eas ſuis oculis conſpexiſſet, & expertus eſ-
ſet. Itaque patriæ prodeſſe cupiens, & in meos pro-
ximos amore compulſus, eum laborem in me re-
cipere, & ſingulas ſtirpes integras ad viuum expri-
mere conſtitui, multis aliis rebus additis, quas ipſe
conſpexi, Doctor verò de Orta ob iam dictas cau-
ſas non potuit.

Non me fugit quanto me periculo exponam,
præſertim hoc ſæculo, quo hominũ nequitia plu-
rimum imperat, & ea plerunque reprehendere ſo-
let quæ non intelligit. Sed id me conſolatur, quò
plurimos ſapientes viros eodem vado trãſiiſſe cer-
tum ſit: quos ſi eiuſmodi metus deterruiſſet, multa
hodie ignoraremus, quæ ſumma induſtria, ingenii
felicitate, & diligẽtia, in bonarum literarum com-
modum poſteritati reliquerunt.

Et licet cum iis minimè ſim cõparandus, mea
qu-

ue audacia eo maior appareat, quòd de nonnul-
s erroribus agere inſtituam, qui inter Grecos, Ara-
es, & Latinos circa plantarum & aromatum cog-
itionem commiſſi ſunt, partim eorum negligen-
a, partim etiam quòd illorum medicamentorum
atales conſpicere non potuerint, ſed ex incertis
iorum relationibus dumtaxat exceperint: venia
men non indignus cenſebor, ſi de his, quæ meis
culis conſpexi, certiſſima & veriſſima hoc libro
omprehendere coner.

Vt verò hunc laborem ſuſciperem, gloriæ cu-
do non me impulit, aut vt doctrinæ maior laus,
àm mereor, mihi tribueretur: ſed vnicus mihi
opus fuit, vt tuis commodis ſincerè inſeruirem.
ertò autem mihi perſuadeo, etiamſi vtilitatem
inùs fortè laudes, boni tamen conſulturum dili-
ntiam & laborem, neque improbaturum meum
imum, qui tam longis & variis peregrinationi-
s ea conſpicere voluerim, quæ alij ex ſolo audi-
deſcripſerunt.

Nec inficias eo, quin hæc elegantiore ſtilo tra-
queant: verùm certam veritatem expolitis ver-
longè præferendam eſſe cenſeo. Eam ob cau-
n te rogo, meam voluntatem, vti decet, excipias,
que operis exiguitate mouearis: nam licet mo-
exigua ſit, magna tamen in eo continentur.
uòd ſi quædam occurrent, quæ tuo palato non
ideant, ea tanquam prudens omittito, & illud
gitato, me tibi ſoli non ſcribere, totque eſſe opi-
ones quot ſunt homines: namque fieri poterit,
quæ tibi ingrata erunt, alij probent. Id ſi ef-
eris, curabo vt alium maiorem librum in me-
m proferam, reliquas herbas, ſtirpes, fructus,
s, animaliaque cùm terreſtria tum aquatica,

quæ in illis prouinciis, tum etiã in Perſide & Chinarum regione inueniuntur, hactenus ad viuum non expreſſa, & de quibus parum admodum ſcriptum eſt, complectentem: alia item obſeruatione digna, quæ tibi forſitan magis arridebunt.

FINEM itaque faciam, in omnibus doctorum virorum & candidi lectoris cenſuræ me ſubiiciens qui ea dumtaxat quæ norunt, aut quæ decet, reprehendere ſolent. Eos verò qui inuidiæ ſtimulis agitati contrarium facient; obſecro vt ſumpto calamo primùm aliquid ſcribant quod in lucem proferant: tum demum enim intelligent, quanto facilius ſit carpere, quàm bene ſcribere quod omniũ oculis exponendum eſt. VALE.

CHRISTOPHORI A COSTA Aromatum liber.

De aloe.

F Oliorvm *Aloës vſus familiaris admodum eſt ad aluum purgandam in prouincia Malabar; exhibenturq́ſine metu non modò pueris, ſed etiam grauidis mulieribus in hunc modum:* Foliorum Aloës vſus. Malabar prouincia.

Foliorvm *vnciæ tres in fru[...] ſectæ, additis duabus drachmis craßioris ſalis, lento mi[...] igne coquuntur donec feruere incipiant, colantur, co[...]uræ additur ſacchari vncia vna, totaq́ nocte ſub dio re[...]quitur; poſtridie manè circiter ſextam propinant frigi[...]m iſtam aquam ei quem purgare volunt, ſomnoq́ abſ[...]ere iubent, deambulationem verò per cubiculum per[...]ittunt, vt celeriùs medicamentum operetur: tribus dein[...] horis ab aqua hauſta, quatuor vncias iuſculi gallinacei [...]m aliquot granis Maſticis exhibent: poſt horam edit, & [...]it vinum dilutum. Porrò augetur vel minuitur doſis fo[...]rum & colaturæ pro illorum, qui id medicamẽtum ſum[...]uri ſunt, natura & viribus: neq́ minùs familiaris eſt hæc [...]rgandi ratio (præſertim delicatulis) quàm Manna aut [...]nnæ fiſtulæ recens pulpa; &, quod magis mirum eſt, re[...]ua officinarum medicamenta præ iſto reſpuant.* Foliorum Aloës confectio ac doſis. Eam ſumẽdi ratio.

Ceterum *eodem ordine, quo nos in Europa, In[...]i Medici purgantia medicamenta exhibere ſolent, ſiue [...]idioris, ſiue liquidioris ſint ſubſtantiæ, videlicet ipſa auro[...] & deinde quinq́ horis ab eſu, potu, & ſomno abſtinent. [...]uo tempore ſi non purgabitur æger, ex Auicẽnæ præcepto* 4. Primi.

Maſti-

Quę poſſunt id medicamentũ etiam iuuare.

Maſtiches drachmas duas ſtillatitia roſarum aqua diſſolutas ad roborandum ventriculum dant, aluumq́; inungunt bubulo felle, lineosq́; pannos felle madentes ventri imponũt ad proritandam expultricem facultatem, ſi neceſſe ſit. Si verò bene purgabitur, poſt quinque illas horas à ſumpto medicamento, tres vncias iuſculi gallinacei tepidi exhibent, prætereà nihil: deinde vt aliquantulum dormiat permittũt, & paululum aquæ roſaceæ bibat: etenim à ſomno ſubſequi ſolet commoda purgatio, atque plurimum roborari aſſerunt facultates naturales iuſculo illo, ſomno & aqua roſacea. Nam ſi liberalior permitteretur paſtus, naturalis facultas in eo concoquendo occuparetur, tardioremq́; purgationem moliretur.

Hic eſt vſitatior medicandi modus inter eruditiores Medicos illarum Prouinciarum, qui rationi maximè conſentaneus eſt: etenim fel foris adhibitum ſolutiuum eſt, irritando expultricem facultatem. Carnium verò eſus non conceſſus fulcitur auctoritate Auicennæ.

223. tract. 2. cap. 23.

* Aloës porrò facultates ex Dioſc. & Galeno petendæ, quas quidem Auctor Hiſpanico ſermone, ſed non ſatis fideliter reddidit.

De opio.

Opij vſus vbi & cuinã rei commodus.

Vvlgatissimvs eſt apud Aphricanos & Aſiaticos Opij vſus: & eius eſui ita aſſueuerunt, vt etiã abſtinere nequeant ſine manifeſto vitæ diſcrimine. Id ipſa experiẽtia comperi dum Indico mari in Luſitaniam redirem. Etenim eadem naui vehebantur captiui Turcus quidam natus in Aden, & alij cùm Turci, tum Perſæ & Arabes, qui clàm aliquantulum Opij ſecum detulerant, quo propter penuriam veluti medicamento vſi erant. Eo abſumpto, Turcus ille Adenſis ad me, Heus tu, inquit, quandoquidem curandorum ægrorum in hac naui prouincia tibi data eſt, certò ſcias, niſi mihi & meis ſodalibus Opium præbueris

ris

ſ, biduum nos non ſuperuicturos. Cùm verò negarem
piū me habere, reſpōdit: Illud ergo eſto vnicū remedium,
ùt nos, qui Opij eſui aſſueuimus, liberari queamus; ſi ſin-
lis diebus manè vnicuique puri vini hauſtum propines,
et nobis admodum arduum ſit & tædioſum, quòd noſtræ
ri aduerſetur: ſed quoniā noſtra ſalus ex eo depēdeat, ne-
ſſariò ferendū eſt. Ex illius itaq; præſcripto vinū omnibus
di, liberatiq; ſunt, & intra menſis ſpaciū, vinum ampliùs
ſtare noluerunt, nec illis obfuit Opij defectus, cuius vſus
m in deſuetudinem abierat: imò cùm illis deinde & vi-
um & etiam Opium dare vellem, neutrum cupiuerunt.

De lacca.

LACCAM verò in puluerem redigere ſolent eius re-nis incolæ, deinde colliquare admiſcereq; quem cupiunt orem, rubrum, viridem, nigrum, luteúmve; poſtea vel in cillos tenues conformant, quales ſunt qui in Hiſpanias feruntur ad obſignandas literas; vel in maiores & craſ-res, ad vſus mechanicos. Nam qui torno lecticas, ſedes, alia quæuis ex ligno cōficiunt, ſi colore inficere cupiunt, ent ea in torno verſare, craßioresq; bacillos Laccæ admo-re, qua celeri illo motu liqueſcente ligna elegantem Lac-colorem recipiunt multis annis durabilem. *Laccæ conficiendæ ratio.* *Eius vſi-litas.*

AVRI fabri autem & argenti fabri vaſa ſua vacua t firmiora elegantioraq; reddant) Laccæ puluere implere ent, eaq; deinde igni admouere, vt Lacca liqueſcat, po-emò refrigerari ſponte ſinunt, vel aquæ immergunt.

CETERVM adulteratur interdum reſina & cera: adulterium facilè deprehenditur ex odore & mollitie, ſi ngatur aut vratur. *Quomodo adulteretur.*

PORRO Laccam non eſſe Dioſcoridis Cancamum, Serapio arbitratur, Amatus Luſitanus Commentariis primum librum Dioſc. enarrat. 23. probè annotauit, vbi o Laccæ genera deſcribit his verbis: *Lacca nō eſt Dioſcoridis Cancamum.*

Cancamum à Lacca dignoſcendi ratio.

QVICVMQVE *Cancamum Laccam eſſe putarũ miré errare deprehendũtur: cùm Cancamũ gummi odoriferũ ſit, Lacca verò ſiue commãſa, ſiue ſuffimentis expetit inodora percipiatur: quam hodie Luſitani ex India adferũ rubram, tranſlucidam, tincturis præcipuè deſeruientem (e ex ea Officinæ compoſitionem quandam præparãt, Dialaccam appellatam) quæ, vt certò ſcimus, nõ gummi, aut arboris plantæve alicuius gutta eſt, ſed potiùs formicarũ alatarum ſtercus ſauagóve, velut cera apum, &c. Et paulo pòſ*

Dialacca.

Lacca artificialis.

EST *verò alia Lacca artificialis, quam infectores pa norũ vendunt, quæ ex fæce Braſilij, Verzinij dicti, & Coc reſultat: qua pictores pro conficiendo colore rubro obſcu maximè vtuntur. Hãc verò Serapio ineptè admodum cu prima confundit Lacca: vnde hodie multi impudentiſsim errore, Serapionis authoritate ſeducti, eam in compoſitio Dialaccæ miſcent.*

Eius vſus.

DE CAPHVRA.

Tabellæ ex Caphuræ ligno confectæ.

HABVI *tenues admodum fritilli tabellas, cũ pyxi qua adſeruabãtur, ex Caphuræ ligno confectas, vti ex od re facilè deprehendi poterat: nunquam tamen Cãphora exſudabant; at ſi manibus tractarentur, ſolummodo Ca phoræ odor in eis maior ſpirabat.*

Caphura de Burneo preciofior Chinenſi.

PORRO *Caphura de Burneo cùm multo pluris æſ metur, præſtantiorq́ ſit Chinenſi; per Cates (eſt verò C põderis genus viginti vncias pendens) vẽditur, Chinenſis tem per Bares, eſtq́ Bar põdus circiter ſexies cẽtenas lib pendens. Valet etenim eius, quæ ex Burneo aduehitur, lil vna, quantum Chinenſis centenæ libræ.*

Cate.

Bar.

CVM *itaque illius tam vile ſit pretium, planè exp denda eorum eſt opinio, qui illam à Rege Chinarum ad terari arbitrantur, quandoquidem vnus ſit ex potentiſsi totius orbis Regibus: de quo eiusq́ prouinciis ſi quis ſerm nem inſtituere cuperet, magnum volumen conſcribat op*

Rex Chinarum potentiſſimus.

ter,

ret. Nam ſi regni amplitudinem, incolarum frequen-
m,politiæ & gubernationis excellētiam, & diuitias ſpe-
s;nullum aliud in vniuerſo orbe eſt Imperium quod cum
inenſi cōparari poßit. Et haud ſcio an quiſpiā tam confi-
tis ſit ingenij, vt eorum, quæ iſtic excellentia, & perpe-
memoria digna ſunt, hiſtoriam conſcribere adgredi
deat, cùm omnia longè famam relationemq́ omnem
erent. Si quis tamen partem infinitatis eorum, quæ in
ina obſeruanda ſunt, ſcire cupit; legat librum quem de ea
ſcripſit Reuerendus pater Gaſpar de Cruce, Dominicani
linis monachus.

Regni præ-ſtantia.

Gaſpar de Cruce, Chinenſis hiſtoriæ auctor.

Vt verò è multis mercibus, quæ ex Chinarum regione
uehuntur, paucas perſtringam, ſunt argentea vaſa diuer-
eneris, ſumma arte & diligentia elaborata; omnis præ-
ea domeſtica ſupellex, vti lecticæ, ſpondæ ſeu lectuli ad
umbendum ex argento ſculpto & diligenter elaborato:
xima quantitas ſericei fili, ſericeorumq́ pānorum, plu-
num aurum, moſchus, vniones, argentum viuum, æs, mi-
um, murrhina vaſa plurima, quorū nonnulla duplo æſti-
ntur argenti pondere, & pleraque alia cùm ad huma-
s vſus neceſſaria, tum ad luxum & ornatum. Ego ſa-
inde habui binas thecas ex ſolido argento cum omnibus
ſtrumentis chirurgicis maioribus & minoribus, vt ſunt
uteria, ſpecilla, malleoli, &c. ex argento cōfecta & exor-
ta tanto artificio, quanto ab vllo argenti fabro deſide-
i poſſet.

Merces quæ ex Chinarū regione aduehuntur.

De manna.

Præter ea Mannæ genera quæ à doctiſſimo ab
ta deſcripta ſunt, aliud in Ormuz venale conſpicitur,
od in varias Indiæ prouincias defertur, quódque glebis
ulo maioribus conſtat quàm Calabrina, neque ita candi-
:id valēter purgat; & quoniam magis ſolutiuum eſt re-
uis generibus, minorisq́ eſt pretij, vulgus præfert, eóque
rimum vtitur. Diligētiſsimè autem ab humiditate con-
ſeruari

Mannæ genus in Ormuz venale.

Eius facultates.

Eius conſeruandi ratio. ſeruari debet, alioqui facilè corrumpitur. Compoſitum au-tem eſſe medicamentum, ſic deprehendi.

Cochin ciuitas. MVLTVM eo vtebatur Medicus quidam Brachma-nes, meus familiaris, degens in ciuitate Cochin, atque ſum-mè à bonitate commendabat, negans pretij vilitatem im-minuere eius præſtantiam; vilioris ideo pretij æſtimari, quo-niam maior quàm reliquorum generum illius inueniretu quantitas. Cùm verò compoſitum aliquid mihi videretur ſuſpicari cœpi illum id in ſuis ædibus conficere: ſemel enim reſciueram omnino Manna eum carere, paulo verò ant mihi dixerat ex Ormuz ad ipſum aduehi, paucis tamē in-teriectis diebus maximam illius recentis mihi oſtendere quantitatē, cùm & hiems eſſet, nullæq; naues vltro citroq nauigarent. Tandem bonus Brachmanes (accepta à me ſ-lentij fide, quòd in illis ſaltem prouinciis eum minimè pro-

Eius mannæ compoſitio. diturus eſſem) faſſus eſt à ſe cōponi ea, quam in Perſia ob-ſeruarat, ratione, videlicet, Amylum candidum & puriſſi-mum, Mannam cuiuſcumque generis, ſed præſertim qu Calabrinā æmulatur, Scammoneam & ſeminis genus V ſa dictum, quod ex Bengala aduehitur, quodq; Lathirid grano ſimile eſt, (iniecto interdum polline radicis cuiuſda

Dante. cādidæ lacticinæ, cui nomē Dante) cū Sacchato, pauxilla aliqua odorata aqua permiſcebat, ſoliq; exponebat.

Māna adulteratur. MANNAM autem adulterari nihil mirum, quand quidem & lapides Bezahares tanto artificio in Ormuz in vrbe Cochin prouinciæ Malabar, vbi Rex degit, adult rantur, vt legitimi appareant, fallātq. etiam maximè ex pertos in iis dignoſcendis, prima ſuperficie; quæ niſi frang tur, vix à legitimis diſcerni queant.

DE TABAXIR.

Tabaxir hiſtoria. Mambu. INVENIVNTVR interdum hæ arbores ſiue arun dines vocatæ Mambu, in quibus naſcitur Tabaxir, tan amplitudinis & craßitiei, vt ex ea cymbas faciāt, quæ bin

vir

iros capere poſſint, non quidem illas excauantes, ſed relictis lium duobus vtrinque internodiis per medium ſecantes. onſcendere verò ſolent ſimiles cymbas bini Indi, iique nu- (nam nudos incedere illis in regionibus moris eſt) ſedeq; ſinguli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenenſq; ſingulis manibus remos trium aut quatuor palmorum ngitudinis, quibus eas cymbas impellunt tanta dexterita-, vt etiam aduerſo rapidoq; flumine ſumma celeritate uigare poſſint, quemadmodũ meis oculis conſpexi in flune Cranganor, *in quo plurimus eſt vſus cymbarum ex c arundine confectarum, quoniam qui eis vehuntur, ſeriores ſeſe exiſtimant à Crocodilis, quos illi* Caymanes *cant, magno numero in hoc flumine verſari ſolitis. Nam n ferociſſimi ſint, ſæpenumero in naues maiuſculas & nuſculas impetum facere ſolent, vt eos, qui illis vehun-, apprehendant. Si enim aut in flumine aut in littore ninem, bouem, bubalum, aprum, porcum, aut quodcum-tandem aliud animal comprehendere poſſint, illico deant. Indigenæ autem affirmant nunquam compertum, vt eos, qui cymbis ex* Mambu *confectis vehuntur, apint, ſed ſæpenumero conſpectos eſſe natantes proximè, attamen præterire ſine noxa.*

Eius vtilitas.

Cranganor flumen.

Crocodili. Caymanes.

De Elephante.

MINISTERIVM *præſtant Elephanti non modò in uehendis oneribus, & bellicis tormentis è loco in locum mutandis, ſed etiam in muniis aliis domeſticis. Proſcide verò (qua veluti manu vtuntur) onera craſſo firq; fune colligare ſolent: funem verò ore apprehendeneum ſannis ſeu dentibus quos exertos habent, quoties eſt circumuoluunt, deinde onera ſublimia in aëre fe-, aut trahunt, ſi nimium grauia ſint, tanta dexteritate ttentione, (præſertim ſi iis contineãtur res fragiles, & effundi poſſint) vt huiuſmodi res requirunt: nec, cùm*

Elephantũm miniſterium & hiſtoria.

ſemel iter confecerunt, viæ demonſtratore ampliùs opi habent; tanta ſunt memoria præditi. Interdum etiam i bellum producuntur frontem & pectus armati equorũ ca taphractorum more, multis appenſis tintinnabulis ad pe ctus & cingula ſeu lora, quibus lignea caſtellæ ipſis impoſi ta conſtringuntur: & præter milites omni armorum gene re inſtructos caſtellis incluſos, ſinguli peculiarem ſuum re ctorem vehunt, ipſorumq; ſannis enſes ſiue falces alligan tur, quibus hoſtes feriant & profligent: at ſi vulnerentur timidi & furentibus ſimiles ſeſe obuertunt, atque ſuorum met ordines plerumque perturbant.

PLINIVS lib. I. multis locis plurima de Elephant memoratu digna refert: at nos nonnulla hîc deſcribem magis fide digna.

Elephantes ſe mutuo intelligunt.

Aliquando loquuntur.

VVLGARIS opinio eſt in prouincia Malabar, Ele phantes mutuo ſe intelligere. Loquutum autem aliquan in vrbe Cochin (quæ illius prouinciæ nobilis ciuitas eſt) pu blico teſtimonio conſtat hoc modo.

ELEPHAS quidam in littore maris vrbi vicino la borare ſolitus, iamq; laboribus feſſus, domum redire prop rabat, vt quieſceret: Præfectus verò illius vrbis orabat vt labore pergeret, atque liburnicam, quam iam commoue inceperat, in mare traduceret: renuentem Elephantũ Pr fectus denuo compellare, blandisq; verbis demulcere cœpi id in ſuam gratiam faceret, ita enim decere, quãdoquide in ſeruitium eſſet Chriſtianiſſimi Regis Luſitaniæ. Elepha tus hæc duo verba proferens, hoo hoo (quæ lingua Mal barica, vulgari & vſitata in ea prouincia è qua Eleph oriundus erat, ſignificant, volo volo,) ad liburnicam redii eamq; in mare impulit.

IDEM cùm ipſius rector hora conſtituta cibum illi n præberet, de mora conqueſtus eſt: rector verò id accidi aiebat, quòd lebes, in quo cibum illi coquere ſolebat, pertu eſſet, proinde ad cacabarium deferret reſarciendum. f

cu

*n elephas : cacabarius negligentiùs reparat : rector ele-
ntum obiurgat, & contumelioſis verbis afficit, atque ad
abarium cum lebete remittit vt diligentiùs reſarciat:
erò de induſtria lebetem reparare ſimulans, rimam au-
, & elephanto reddit; qui lebetem promuſcide ſumens ad
nen defert, & aqua implet ; quam dum effluere conſpi-
magis pertuſum eſſe lebetem intelligit, & ante cacaba-
edes refert magno barritu intonans : concurrunt Regio-
n negotiorum Præfectus & alij multi: cacabarius, blan-
verbis veniam ab elephanto petens, lebetem probè repa-
, eiq́ reſtituit : ille verò minimè fidens, in omnium con-
ctu ad flumen redit, aquamq́ haurit ; quam dum videt
effluere, lebetem oſtendens adſtantibus, quaſi ipſos rei
æ teſtes eſſe cuperet, ad rectorem ſuum refert.*

NATVRA *gratus eſt, beneficiorúmque memor, nec
quam nocet niſi iniuria affectus, aut dum certo morbo
ipitur quo veluti in furias agitur, quod ſingulis annis
ſolet : tum enim nemini parcunt elephanti, ſed obuium
mque proterunt.* Elephanti beneficiorũ memores. Elephantorũ morbus.

ACCIDIT *in vrbe Goa, in qua legati Regis Luſita-
qui regiã poteſtatem obtinent, degere ſolent, vt vnus ex
hãtis, qui iſtic ad Regis ſeruitia alũtur, huiuſmodi mor-
orreptus, vincula & catenas (nam ſolent ferreis catenis
ingi, & loco quodam concludi donec morbo liberentur)
mperet, & per vrbem vagaretur; fugientibus verò om-
s, mancipium quoddã in vlnis filiolum geſtans in pla-
buiam habuit, quod cõſpecto elephanto exterritum ad
ædes celeri curſu cõfugit; quas vt aperiret, filiolum hu-
nte ianuã exponit, moxq́ ædes ingreſſum ianuã occlu-
ræ metu filioli oblitum : elephas puerũ conſpiciens, pro-
ide leniter ſubleuans, in proximum humile tectum,
è regione iſtarum ædiũ erat, collocat, atque aſpicit an
iſtic ſine dãno cõſiſtere queat, deinde furibundus vlte-
rogreditur: beneficij memorẽ, tametſi furẽs, ſeſe oſten-*
Goa vrbs.

dit hic Elephas, qui puerum non necauit, ſed agnouerit fi-
lium mulieris eſſe quæ eas ædes inhabitabat, quæq; illi c
aliis domeſticis elephantis, quotieſcumque iſtac tranſiren
panem aut fructus dare ſolita erat: nam huiuſmodi cibos &
alia edulia ante ſuas ædes venalia exponebat.

ALIVD gratitudinis exemplum referam. In eiuſde
vrbis foro vagabatur huiuſmodi furiis correptus elephas: v
quidã æger, effugere cupiens, pronus cadit; elephas minin
ei nocens promuſcide comprehendit, & in ſcamno quoda
deponit. Aiebat hic vir, eodem loco, illi ipſi elephanto, ant
Iaca fructus. quã in morbum incideret, magnum quendam fructũ la
incolis appellatũ (de quo nos inferiùs) ſua manu præbuiſſ

APVD vrbem Cochin elephas quidam huiuſmodi fu-
riis agitatus in lacuna quadam hærebat, ad quam cùm fo
tè acceßiſſent inopinanter nonnulli pueri, Elephante co
ſpecto omnes diffugerunt, præter vnum qui iſtic perſtit
eum accedit Elephas, adblandiens quodammodo, & pro-
muſcide demulcens, leniter eum corripit, ſuoq; dorſo imp
nit, & per lacunam exſpatiatur, deinde illum reponit q
apprehenderat loco veluti lætabundus. Cùm ea quæ ipſi a
cidiſſent puer narraret, multi viri eum comitati ſunt:
procul à lacuna remanentes, arbores conſcenderũt, vt è t
to ſpectarent quid ageretur. Puerum propiùs accedent
elephas velut antè corripit, dorſoq; imponit, & exſpatiat
Id ſæpius à puero eſt repetitum, donec blãdis verbis (que
admodum edoctus fuerat) elephantum denuo manſuet
redderet, & in vrbem pelliceret.

ANTE verò quàm huiuſmodi ægritudine & am
furore corripiantur Elephanti, eos ſui rectores in agros a
ducere, atque iſtic validis firmiſq; catenis ferreis conſtr
Morbi ſiue furoris indicium & remedium. gere ſolent: furoris enim indicium agnoſcũt ex quadã ol
ſa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medicantur a
tem huic ægritudini ipſorum rectores, grauiter illos obi
gando, & rationibus demonſtrando (probè etenim audi

&

intelligunt) vilis & degeneris eſſe animi ob amorem ita
furias agi : deinde certa quædam medicamenta illic vſi-
a adhibent. Maxima eorum caſtigatio eſt, grauibus ver-
illos obiurgare; tametſi interdum anteriores pedes ſuble-
re eos iubeant, plantasq́; cum hamulis feriant, dicentes
e eos vti pueros caſtigare ob ſtultitiam.

Ex venerea porrò illa furia, quæ ſingulis annis elephã-
vexare ſolet, ratiocinantur nõnulli annuo ſpacio vterum
are elephantos feminas: nihil enim certi, ipſorum recto-
& alij gentiles, diligenter à me interrogati, de partus
pore proferre potuerunt. Aelianus autem atque alij, ſeſ-
ennio vel biẽnio vterum geſtare putant. Affirmant verò
læ, ſingulos elephantos peculiarem habere feminam, nec
commiſceri, imò ne cum ſuis quidem feminis, poſt-
m illas grauidas deprehendunt.

GLORIÆ auidi ſunt elephãti, cuius cauſa inter- Gloriæ auidi.
mira facinora præſtare conſpiciuntur. Nónne in litto-
bi Goa vicino quidam crepuit medius, dum ſolus ma-
m æneum tormentum bellicum ſubleuare cupit; quo-
n ipſius rector grauibus verbis obiurgaſſet & contume-
ffeciſſet, oſtendens illi duos iuniores elephantos aduen-
es illius ænei tormenti tollendi gratia?

CETERVM vti beneficiorum ſunt memores, & glo- Vindictæ
uidi, non minùs vindictæ cupidi eſſe deprehenduntur; cupidi.
nadmodum ea, quæ in vrbe Cochin acciderunt, docu-
o eſſe queunt.

ILES quidam Cocci ſiue Indicæ nucis putamine do-
icum elephantum petiit, eumq́; in fronte attigit: ele-
tus putamen colligit; & cùm eo tempore iniuriam vl-
minimè poſſet, in os recondit, donec elapſis aliquot die-
ilitem in platea quadam deambulantem conſpiceret:
demum promuſcide nucis putamen ore eximit, atque
vicinior factus, in ipſum coniicit, deinde abit, veluti
quòd iniuriam ſibi illatam vltus eſſet.

ALIVS quidam miles in eadem vrbe Elephanto ſu
rectorē iniuria affeciſſe viſus eſt, quòd illi in via minimè
dere voluiſſet: eam iniuriam vlciſci cupiētem rector vet
Mangate flu. Poſt aliquot dies miniſteria quadam in littore Mang
fluminis (quod vrbem Cochin alluit) abſente ſuo rec
obiens, militem cum aliis quibuſdam ſermones cōferent
conſpicit, promuſcide ipſum corripit; nec eorum qui rog
bāt vt militem dimitteret, voces moratus, aliquoties flu
ne merſit, ſubinde eum in altum ſubleuans, & aquam
madebat defluere ſinens: deinde cùm iniuriam ſuo rec
illatam probè vltus ſibi viſus eſſet, militem quo compreh
derat loco denuo in pedes ſiſtit.

QVONIAM porro quidquid hîc de Elephante
ditum eſt, inter ea quæ exquiri potuerunt, maximè ve
eſt, alia prætermitto, quæ Matthiolus & plerique alij
pſerunt. Sed & de Elephante, & aliis medicamētis qu
India in Europam tranſvehuntur, doctiſſimus Orta
gna cura & diligētia commentatus eſt: ille quidem ex
rū relatu maiore ex parte, ego verò [penes auctorē f
esto] ipſa αὐτοψία. Etenim vt iſta ad viuum ipſe depi
rem, illis ipſis locis, vbi naſcuntur, non ſine libertatis &
diſcrimine collegi, quo etiam veriùs deſcribere poſſem,
Alterum auctoris volumen. quæ hoc libro traduntur, tum quæ altero volumine quo
manibus habeo: in quo reliqua medicamenta, ſtirpes,
& quadrupedes, quæ iſtic reperiūtur, deſcribere anim

LONGE plures ſimiles hiſtorias veras hîc rece
poſſem, quas breuitatis cauſa prætereo. Quibus verò i
ſufficiunt, legāt quæ Ariſtoteles, Plinius, Aelianus, O
nus, & alij plerique Auctores de Elephantis ſcripſeru

DE CANELLA.

Canellæ hiſtoria. CANELLÆ arbor mali aureæ amplitudine eſt
nunquam maior, interdum minor, ramoſa admodum
teneriores rami recti ſunt: folium Laurino ſimile, lati

men, colore dilutiore, & minus ſiccũ, tribus neruis inſignitum: flos candidus, odoris propemodum expers: fructus ſilueſtris oleæ baccis par, vireſcens initiò, deinde ruffeſcens, & vbi plenam maturitatẽ conſequutus eſt, niger atque ſplendeſcens (quo tempore colligi debet) oſsiculum intus continens ſilueſtribus oliuis ſimile, ſimilique carne præditus, ex qua exſtillat oleaginoſus quidam liquor ſubuireſcens, odore baccarum lauri, ſapore acri cum pauxillo amarore coniuncto: præditus verò eſt hic fructus ſeſsili parte paruo calyce, laeuiore minúſque criſpo quàm ſint ilicis calyces. Harum arborum magna eſt frequentia in ſiluis prouinciæ Malabar: ſed præſtantia & odore longè ſunt inferiores iis quæ in Zeylan inſula naſcuntur.

STILLATITIVS Canellæ liquor vitreis aut plũbeis organis extractus is præfertur, qui è viridi cortice, præſertim radicum, minutim inciſo eductus eſt: etenim non modò corroborat & ſtomachi imbecillitatẽ, colíve dolores ex frigida cauſa prouenientes lenit; ſed vrinam cit, & oris adhelitum cõmendat: vtilis eſt præterea iecoris, ſplenis, cerebri neruorum ægritudinibus, atque in ſyncope cardiacisq; affectibus confert: venenis reſiſtit, & virulentorum animalium morſibus; menſes mouet, & vteri affectibus prodeſt, vomitiones cohibet, & appetentiam excitat: valet item ad aſmos, & comitiales morbos: atque, vt ſummatim dicam, aperit, incidit, digerit, calefacit, & corroborat. Canellæ liquor. Eius facultates.

ELICITVR etiam liquor ex Canellæ floribus, ſed longè minore quantitate, minusq; præſtans ſuperiore.

DE SANTALO.

ODORATI illius ligni genus in Malabar natũ, Santalo albo perſimile, quo ſe in febribus indigenæ inungunt, & Sambarane appellant, non eſt Santalum, neque illius facultates obtinet: Medici tamen eius prouinciæ Santali ſpeciem eſſe, & cõferre tenuioris fortunæ hominibus aſſerunt, Sambarane. Santali ſpecies.

Ad eryſipelas & inflãmationes vtilis.

commendantq́ in eryſipelate, & inflammationibus: atq
Santali rubri modo eo vtuntur.

QVOD *verò Antonius Muſa Santalũ Luſitanis acc*
ptum fert, rectè quidem: ſed fallitur, quòd Calecutico ag
prouenire cenſet, vbi montes aſperi & confragoſi elepha
tis, tigridibus, apris, lyncibus, regulis ſerpentibus, aliorú
que generum feris abũdant: plana verò & arenoſa, paln
Coccos ſiue Indicas nuces ferẽtibus conſita: at nullæ Sant
li arbores. Solebat ſanè è Calecut celeberrimo olim Emp
rio peti: iſtuc enim ex reliquis Oriẽtis regionibus omnis g
neris precioſæ merces inferebantur, atque Chinenſes p
tentiſsimi & opulentiſsimi, qui Indicum illum Oceanu
nauigabãt, mercatores, amplas ædes (quæ etiamnum Ch
nacota *appellantur) in quibus ſuas merces, & inter*
Santalum è Malaca allatum, reponebant, iſtic habeban
quas deinde vendebant, & in alias regiones diſtribueba
At cùm Luſitani Calecutium initiò appellentes, à Rege
oppidanis proditione appetiti & penè oppreſsi fuiſſent, i
conſtantiæ & nequitiæ illius gentis minimè fidentes, ma
ris ſecuritatis cauſa ad Regem Cochin tranſierunt, qui e
non modò humaniter excepit, ſed etiam aduerſus Rege
Calecut fortiſsimè defendit & tutatus eſt. Pro quo bene
cio Luſitani poſtea luculentam gratiam retulerunt: na
vaſtato Calecutio, Regẽ Cochin potentiſsimum totius M
labar Dominum effecerunt, & cum illo etiam nunc a
ctiſsimam amicitiam colunt. Ex illo, Calecutij ſplend
celebre nomen & emporium periit, atque tota nobilitas ei
regionis abſumpta eſt: illaq́ vniuerſa prouincia Luſita
rerum domini nunc potiuntur. His igitur non minus deb
tur ob lõgiſsimas illas nauigationes quæ tot orbes nobis ap
ruerunt, vnde adeò ſingularia medicamenta, aliaq́ max
mi pretij merces adferũtur & innotuerũt, quàm Ptolem
ob doctrinam & earum deſcriptionem. Sed de Calecutia
illis rebus plura ex Indica Hiſtoria petere licet.

CELEBERRIMA *porrò nunc ſunt Indiæ empo-a Cochin & Goa ciuitates, quæ omnes illas Indicas mer-rs toti Europæ, atque aliis inſuper prouinciis ſubminiſtrāt.*

* Flaui Santali ſelectiſſimi librale fragmentum, (vt ſcho-s in Garciam commemini,) mihi liberali munere dedit oſter Hugo Morganus, Londinenſis Pharmacopola peri-ſimus, 1 5 8 1. Eſt verò id graue, ſolidum, nodoſum, co-re intus flauum, odore ſuaui cerebrum reficiens, & grato pore palatum leniens. Flaui Santali fragmētum.

DE BETELE.

BETELE *planta Piperis ſtirpi adeò ſimilis eſt ſar-entis, foliis, & naſcendi modo, vt, quando ſimul ſunt ſatæ, e è longinquo dignoſci queant ab his qui plantarum iſta-m minùs ſunt periti: ſcandit enim & amplectitur arbo-iuxta quas ſita eſt, Piperis modo: eius verò foliū Piperis io craſsius eſt quidem, at magnitudine & neruis ſiue fi-s prorſus ſimile. Turci* Iaprach induſtani *appellant.* Betele hiſtoria.

AROMATICVM *eſt, cor & ventriculum robo-, flatus diſcutit, cerebrū & ſtomachum purgat cū Car-nomo mane ieiunis præmanſum, oriſq; halitum com-ndat. Plurimi fit in Chinarum regione, Mozambique, çofala, vbi non naſcitur: illic quidem ob frigidam aëris nperiem, poſtremis verò locis ob nimium æſtum: tempe-as enim regiones expetit, & mari vicinas.*

DE NVCE MOSCHATA ET MACI.

PIRO *ſimilis eſt hæc nux, paulo rotundior, externum imentum carnoſum & durum aliquantulum, à Ban-nſulæ incolis ferè neglectum, niſi viridi cum ſale & ace-eſcerentur, quoniam grati & adſtringentis guſtus ſit. naturā, atq; adeò integram nucem ſaccharo condiunt itani: nam præter odoris ſuauitatē & saporis gratiam, ter quæ expetitur, Indici medici & Brachmenes mul-illa vtuntur in omnibus frigidis cerebri morbis, paraly-aliis neruorum atq. vteri affectibus. Maioris verò æſti-ionis ſunt apud illos grandiores nuces quā apud noſtros.*

Bãda inſula. Oleum ex Maci, & eius vtilitas.

Fit in eadem inſula Banda ex Maci oleum admod[illegible] cõmendatum in neruorũ affectibus & aliis frigidis morbi[illegible]

Ex nuce moſchata liquor, & vires.

Elicitvr & ex nuce moſchata trita, calefac[illegible] & prælo expreſſa, liquor admodũ ſuauis & vtilis in neru[illegible] rum frigidis affectibus: thoracem etiam & pulmonẽ len[illegible] inde clariorem vocem reddit, impinguat, & ſperma aug[illegible]

Varia nomẽclatura.

Arabes *nucem ipſam* Iauſiband, *&* Seygar *a[illegible] pellant. Macim verò* Bisbele, *&* Besbaca, *quod vocab[illegible] lũ propriè nucis corticem ſignificat. Perſæ arborem* Dra[illegible] *nuncupant, Turcæ* Agache: *Macis autem oleum Arabi[illegible]* Geuſiſami, *Perſis* Geuzi erugaant, *Turcis* Geuz[illegible] *dicitur.*

Macis à Græcorum Macere differentia.

Porro *hunc Macim à Græcorũ Macere plurim[illegible] differre minimè dubiũ eſt, ſi vtriuſq; hiſtoriã & faculta[illegible] expẽdamus. De Macere autẽ proximo capite ſumus act[illegible]*

* Vidi aliquando Vlyſipponæ oleũ de Maci ex India m[illegible] gnis fictilibus delatum, quod magno æſtimabant, atque[illegible] ventriculi frigidis morbis plurimum commendabant. Id [illegible] rò erat inſpiſſatum & ſaponis gallici ferè modo in tabe[illegible] vnciam propemodum denſas, tres verò latas, totidemque [illegible] amplius longas efformatum, pingues, ſubflauas, odora[illegible] Vidi etiam hoc anno 1581. Londini apud M. Hugon[illegible] Morganum, Pharmacopœum eruditum & diligentiſſim[illegible] eundemque virũ perhumanũ & optimum, eiuſmodi ole[illegible] recens ex India delatum, cuius aliquot panes ſiue tabel[illegible] oleum balſami è nouo orbe, oleũ de liquido Ambar, aliaq[illegible] rariora quædam ſimplicia ipſius liberalitate cõſequutus ſu[illegible]

De Macere.

Maceris hiſtoria. Inſula S. Crucis.

Nascitvr *quibuſdam Orientalibus inſulis, p[illegible] ſertim verò in prouincia Malabar, in inſula S. Crucis re[illegible] Cochin, tum in ripis fluminis Mangate, & apud Cran[illegible] nor, vaſta quædam, & multis ramis prædita arbor V[illegible] multo maior, cuius folia ſex aut ſeptem vncias longa ſu[illegible] duas lata, exteriore parte dilutiùs virentia, interiore ſa[illegible] ra. Ea non alium florem, non alium fructum habere cr[illegible] tur, præter ſemen quoddam denarij magnitudine, ter[illegible]*

*ordis effigie, colore flauo, ſapore verò amygdalæ, aut nu-
lei perſicorum malorum, tenui & candida tunica tectum,
uod veſica quadam ex tenuiſsimis duabus ſimul iunctis &
ranſparentibus membranis conſtante includitur: ea au-
em veſica in medio folio naſcitur aliis magnitudine non
iſsimili, ſed cuſpide obtuſiore, & circa pediculum angu-
iore, colore medio inter rubrum & fuluum, inæquali, &
ultis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis,
riſpo & rugoſo, haud abſimilis illi quæ in Vlmo naſcitur,
ulo tamen latior & planior.*

SVCCO *lacteo prædita eſt hæc arbor vti Morus, radi-
ſq; habet Ilici perſimiles, magnas, craſſas, in latum &
ofundum diffuſas, & cortice tectas craſſo, aſpero, ſcabro,
troq;, cinereo foris colore, interiùs albo & lacteo ſucco
agnante dum recens eſt, flaueſcẽte autem dum ſicca eſt,
admodum adſtringente: & licet ſuccus ille cum adſtri-
ione nonnihil mordicet; breui tamen euaneſcit hæc veluti
enſibilis mordicatio. Arenoſa & humida loca amat, &
iquas ferè plantas circumnaſcentes enecat.*

NOMEN *vulgare huius arboris apud Luſitanos eſt* Nomenclatura varia.
rbore de las camaras, *&* Arbore ſancto, *hoc eſt,
rbor dyſenteriæ, & Arbor ſancta: ab indigenis Chriſtia-*
s Arbore de ſancto Thome, *id eſt arbor D. Thomæ,*
Macruyre: *à Medicis Brachmenis* Macre, *apud quos
mmo in precio eſt arboris cortex.*

RADICIS *cortice recenti trito, & cum oxygala ſeu* Radicis cortex ad dyſenterias & profluuia efficax.
*cte acido mixto omnis generis dyſenterias & alui proflu-
a mirabili ſucceſſu curant omnes Medici cùm Brachme-
s tum Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis ſicci
in puluerem redacti ſemunciam per noctẽ macerant in
uatuor vnciis ſeri lactis, eumq; bis in die propinant manè
veſperi, deinde medicamento ſumpto orizam ſine ſale &
tyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, maceratos
tritos in orizæ decoctione ſtatim ægro exhibent: inter-
dum,*

dum, ſi neceſſitas vrgeat, opium admiſcent, roborandi medi camenti cauſa: ſolent verò etiam Arabes cuiuſcunque ge neris alui profluuia opio nuce moſchata admixta curare.

Ad vomitus compeſcendos.

Hvivs *item radicis vſus ſalutaris creditur ad vo mitus compeſcendos, & ventriculum roborandum, cu aqua Menthæ & maſtices puluere.*

Ciuitas S. Crucis.

Macre.

Rogatvs *Brachmenes quidam medicus mihi fa miliaris, virq́; probus, boni iudicij & magnæ exiſtimation apud omnes ciuitatis S. Crucis regni Cochin incolas cù gentiles tum Luſitanos, quòd illius fideli opera ſæpius v eſſent, vt bona fide exponeret iſtius corticis, quem* Mac *vocant, facultates, in hæc verba reſpondit: Si vos Luſita hunc corticem probè noſſetis, multo pluris illum faceret quàm Piper: ſed quoniam iſtic in Luſitania eius facult tes ignoratis, idcirco contemnitis. Puluis, quē in omnis ge neris alui profluuio ex oxygala propinare ſoleo, ex hoc co tice, de quo percontaris, cōſlatus eſt. Eius magnā quantit tē tibi oſtendere domi poſſem, quam in Bengala &* Iapa *ſum miſſurus. Sitne verò inutile medicamentum, tu ipſ qui illius effectus plerumque conſpexiſti, iudicare potes.*

Iogue.

Hvnc *corticem etiā oſtendi rhizotomo cuidā* Iogu *(genus quoddam hominum eſt circumforaneorum, qui pe regrinādo pœnitentiā agere ſeſe profitentur in illis region bus) petiiq́; vt quid eſſet (tametſi probè noſſem) ſignificare reſpondit ille, eum ſequerer, cuius arboris cortex eſſet demonſtraturum, oſtenditq́; arborem quam antè ſciueran & addidit, Apud noſtros homines appellatur* Cura ſant macré niſtuſa garul, *hoc eſt, Macre ab Angelis oſtēſu hominibus ad ipſorū ſalutem. Subiunxit inſuper iſtius co ticis apud ipſos vſum eſſe in compeſcendis vomitibus, alui profluuiis ſiſtendis, plusq́; pollere huius radicis portiunc lam, quàm magnam quantitatem corticis Myrobalan rum aut Arecæ, eamq́; præſtantiorem eſſe* Coru Malab *rico, de quo proximè dicemus. Referebat præterea,* Mac

fruct u

uctum omnis generis lumbricos in humano corpore na-
s necare & expellere, & calculum in renibus frangere:
m etiam eos qui ſingulis diebus manè vterentur, liberos
re à calculo & à coli doloribus, nec inebriari poſſe.

MAGNA diſceptatio eſt inter Neotericos an Græci
acin & Arabes Macerem nouerint. Negari non poteſt
in multo plura medicamenta nunc nouerimus quàm ve-
es: inficiari etiam non poſſumus, pleraque illis cognita
ſſe, de quibus dubitamus. Nam certiſſimum eſt, Græcis
bè notum fuiſſe Macer quod nobis dubium eſt, & pleriſ-
e adhuc ignotum: neſciuiſſe autem Macin & nucẽ moſ-
atam nobis adprimè nota, vt ex eorum ſcriptis conſtat.

GALENVS ſimplicium lib. ſeptimo Macerẽ aduehi
ex India, conſtare eſſentia pleraque frigida & terreſtri,
ucula verò frigida: conferre ſua adſtrictione aduerſus
ſenterias & cruentas excreationes.

Vnde Macer aduehitur Galeno.

DIOSCORIDES verò lib. 1. cap. 94. Macer qui ex
rbaria aduehitur, eſt cortex flaueſcens, craſſus, & guſtu
quam adſtringens, qui contra cruentas excreationes
itur, dyſenterias, & alui fluxiones.

Vnde Macer aduehitur Dioſcoridi.

QVÆ facultates inueniũtur in cortice iã deſcriptæ ar-
is, non in Maci odorato nucis moſchatæ operculo, quod
idũ ſiccumq́ eſt in fine ſecundi gradus, aut initio tertij,
uiumq́ partium, & leuiſſimi amaroris, pauculæq́. ad-
ctionis particeps: itaq. certum eſt vtrumq. loqui de cor-
noſtræ arboris, non de Maci, quod illis ignotum fuit.

ADMONVIT me præterea medicus quidam Regis
chin, ne dubitarem quin hic cortex Auicennæ Macer eſ-
magnæq́ inſcitiæ eſſe de re tam aperta diſceptare: hu-
etenim Macre facultates, eis, quas ſuo maceri veteres
uunt, perſimiles, facilè id demonſtrare.

Hic cortex Auicennæ Macer.

PLINIVS etiam lib. 12. cap. 8. Macer, inquit, ex
ia aduehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine ar-
s ſuæ.

MINI-

De locis natalibus Maceris Dioſc. & Galeni diſceptantiũ conciliatio.

MINIME verò nos mouere debet quòd Dioſcorid ex Barbaria Macerem aduehi aſſerat, quem Plinius & Galenus ex India deferri ſcribunt: idem enim illis accidiſ poteſt in hoc medicamẽto, quod in Cinnamomo & Caßi vt (quoniam ex peregrinis & longinquis regionibus adue herentur) eorum natales non fuerint probè cogniti.

Indus flu.

In eo inſula vel vrbs Barbaria nomine.

AIT tamẽ Ptolemæus: Quædã in Indo fluuio inſula v vrbs ſita eſt, quæ Barbaria dicitur, ex qua facilè cõportab tur Macer: vel quòd afferretur ex Arabia eo maris ſinu q à Barbaria inſula Barbaricus appellatur. Cui ſuffragat Strabo, Omnia, inquit, quæ in India proueniunt, ea ſcilic parte, quæ ad Auſtrum vergit, ſimiliter in Arabia n ſcuntur.

Macis & Maceris differétia.

MACIS & Maceris differentia Auicẽnæ probè f cognita, quippe qui Macim odoratæ nucis inuolucr cap. 456. & Macerem radicis corticem cap. 694. ſub tulo Talisfar deſcripſit.

NON ignota etiam fuit Serapioni, qui ex auctorit Iſach, Macim eſſe nucis odoratæ operimentum dixit, diu ſum ab eo cuius Dioſcorides meminit, quippe qui ſcript reliquerit, Macerem eſſe ligni corticem ſiue corium.

Quĩ inter ſe differant.

LIQVET itaque Macim & Macerem differre in ſe qualitate, ſubſtantia, figura, planta, & regione, quan quidem Macer radicũ arboris cortex in Malabar naſcit Macis uerò nucis Moſchatæ operimentũ, in Banda, long ſimè inter ſe dißitis. Tametſi Monachi qui in Meſuen co mentarios ſcripſerunt, aſſerant non differre, ſuam negli tiam, ne dicam inſcitiam, iſta ratione prodentes.

Corticis Maceris vtilitas.

VVLGARIS admodum huius corticis Maceris vſus in omnibus noſocomiis prouinciarũ Chinæ, Iapan, M lacæ & Bengala, in dyſenteriis, alui profluuiis, & ſangu reiectionibus, cuius cauſa ex Malabar vſque petunt.

De Corv.

Iisdem locis, præter memoratam arborem, naſcun- duæ aliæ arbores plurimum inter ſe differentes, ſed quæ em facultatibus cum ſuperiore ſint præditæ.

Harvm prior (de qua hoc capite agemus) vocatur in Libar Curodapala, & Curo; in Canarin Coru: à ichmenis Cura. Coru varia nomēclatura.

Est verò hæc arbor pumilæ malo aureæ ſimilis, cui etiā ſimilia habet folia, ſed quæ mediū neruum craßiorē ha- t, aliis octo aut nouē in latera excurrentibus: flos luteus odoris ferè expers: radicis cortex diluto virore præditus æuis & tenuis, qui ſi frāgatur aut vulneretur, multo la- ſucco manat, lētiore & magis viſcido quàm qui ex ſu- ore fluit, guſtu inſipido, amaritudinis tamē aliquis par- e, frigidus & ſiccus, plus tamē ſiccitatis quā frigiditatis dēs, in quo ordine Medici illius prouinciæ etiā cōſtituūt. Eius hiſtoria.

Hvivs virentis corticis ſucco licet admodū ingrato, mū vtūtur incolæ cùm gentiles tū Chriſtiani ob admi- s quos præbet effectus in omni genere profluuij, cùm in ria tū in diarrhoea & dyſenteria è quacūq. cauſa pro- a. Luſitani tamē Medici methodū in eo exhibendo ſer- . Vtuntur etiā eo ſicco veluti priore: ſed prioris cortex præſtat. Diſtillant verò atq; vtuntur in hunc modū. Eius corticis facultates.

Corticis in puluerem triti vncias octo, ammeos, coriandri ſicci, cumini nigri nonnihil toſtorum & in rem redactorū ſingulorum drachmas tres, corticum balanorum Cepulorū drachmas ſeptem, butyri vac- on ſaliti vncias duas, lactis acidi quantum ſatis eſt ad res iſtos excipiendum ſumunt, in diſtillatoriam ollam m (ſi delicatioribus paratur) aut vulgarem (vt maxi- parte fit) imponūt, & ſtillatitium liquorem eliciūt, quatuor vel quinque vncias cum aqua auellanæ In- vulgo Areca nominatæ, aut aquæ è pediculis roſarum duabus propinant alui profluuio laborantibus, (inter- Corticis cōficiendi ratio. Areca.

dum,

dum,ſi neceſsitas vrgeat, trochiſcos de charabe vel de Le
nia terra admiſcent)ſemel in die,vel bis,ſi opus ſit; illico
tem poſt eius ſumptionem, orizam cum oxygala exhib
ſolent. Clyſteres etiam ex eo confecti præſertim ſub noct
iniiciuntur.

LICET *verò hic liquor admodum commendabilis*
longè tamen præſtantior eſt Maceris cortex viridis, l
multo ingratior, & ſumptu difficilior.

Eius radicis facultates. VTILIS *etiã hæc eſt radix ſeu cũ Orizæ decocto ſu*
pta, ſiue inuncta aduerſus hæmorrhoides & ani ſciſſura

Foliorum vtilitas. FOLIORVM *eius cum Tamarindorum foliis de*
ctorum vapore crura tumentia vtiliter fouentur: ipſo
tem decocto madentes panni commodè in tympanite a
plicantur.

DE PAVATE.

ALTERA *iſtarum ſtirpium, tertium videlicet ge*
earum quæ ad alui profluuia vtiles ſunt, vulgo in Mala
Pauate. Vaſaueli. Arbor eryſipelas curãs. *dicitur* Pauate, *à Brachmenis & Canarinis* Vaſauel *à*
Luſitanis Arbol contra las eriſipolas, *hoc eſt, Ar*
eryſipelas curans.

Eius deſcriptio. FRVTEX *eſt non admodum ramoſus, octo aut no*
pedũ altitudinis, cui rara ſunt folia, mali aureæ minor
foliis ſimilia, excepta appendice qua carent, vtrimq; ele
virore prædita: flos exiguus, cãdidus, quatuor foliolis pr
tus, è cuius medio exit alba fibra cuſpide viridi inſignis,
re floris Periclymeni, cui procul aſpiciẽtibus perſimilis v
tur; rotundum ſemen, lentiſcini magnitudine, ex viridi
gricans &, vbi, maturuerit, nigrum. Caudex & rami c
rei ſunt coloris, radix alba & inſipida, cum nonnulla
men amaritudine, odoris propemodum expers.

Eius vtilitas. TAMETSI *vtilis ſit hæc planta aduerſus alui pro*
uia, quemadmodum ſuperiores duæ; cum illis tamen m
mè comparari poteſt, quandoquidem imbecillior eſt: n

ul ſuperiores nouit, ea haudquaquam vtetur in alui pro-
uuiis, at in curando dumtaxat omnis generis eryſipelate,
r eo præſertim quod è mera bile ortum eſt; etenim inſigni
irtute aduerſus hunc morbum pollere deprehenſum eſt.

TERITVR & maceratur huius plantæ truncus ſiue
adix orizæ decocto (Canje vocãt) aliquot horis quieſcere Canje.
nitur vt aceſcat hæc aqua, eryſipelas deinde ea inungitur,
bendaq; propinatur ſufficiente quantitate bis in die, pur-
ato priùs ventriculo.

EADEM ratione præbetur radix, orizæ decocto ma-
rata, iis qui iecoris inflãmatione laborãt, & febrium ar-
ribus: addito autem ſucci foliorum Tamarindi momẽto,
ulnerum labia circumquaque inungi ſolent, ad inflam-
ationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos.

QVONIAM verò illis in prouinciis multo maiore
uantitate hoc tertium genus quàm ſecundum Coru nũ-
patum creſcit, incolæ eo vtuntur.

DE CARYOPHYLLIS.

ARBOR Caryophylla proferens magnitudine & for- Arboris caryophylla proferentis deſcriptio.
a Lauri eſt, ſed ſuperiore parte magis ramoſa, minore &
guſtiore folio: copioſos fert flores, initiò candidos; deinde
ides, cùm nunc in fructum efformati ſunt; at vbi matu-
erunt, rubros; qui deinde collecti & ſiccati nigrum colo-
n contrahunt: naſcuntur ficus* modo ſparſim per ra-
os ad foliorum baſim bini, terni aut quaterni ſimul iun-
, vel vnicus interdum.

DICITVR Arabibus, Perſis, & Turcis Caranful, Varia nomẽclatura.
a arbor Siger, folium Varaqua.

PAVLVS Aegineta acres illos conſtituit, calidos &
cos ordine tertio: alij dumtaxat ſecundo.

VENTRICVLVM, iecur, & cor roborant, Eorũ facultates.
concoctionem iuuant, vrinas cient, aluum cohibent, ocu-
inſtillati eorum aciem exacuunt, nubéſque extergunt:

CARYOPHYL. ARBOR.

*& quatuor drachmarum pondere ex lacte ſumpti vene-
rem exſtimulant.*

* Caput de Caryophyllis Latio donare non conſtitueram,
quandoquidem pleraque omnia ex Garciæ ab Orta hiſtoria
Aromatũ (vti ferè reliqua, de quibus hic auctor hoc volumi-
ne agit) deſumpta ſint. Quoniã verò præter reliquorum au-
ctorum, qui Caryophyllorum hiſtoriã deſcripſerũt, ſenten-
iam, eos ex ramis inter folia, ficuũ modo, naſci aſſerit, ipſius
erba lectori proponenda cenſui, vt animaduertere queat
quàm parum fidei interdum huic auctori ſit adhibendum,
ui veritatis aſſertorem ſe gloriatur, & plantas ad viuum ex-
reſſiſſe aſſerit; cùm tamẽ ipſius icones nullius ſtirpis viuam
ffigiem imitentur, præſertim earum quas hactenus nobis
idere licuit. Caryophyllorum certè legitimam iconem in
romatũ Garciæ hiſtoria exhibui, ex ipſo ramo muria con-
ito (quales multi Antuerpiam aduehi ſoliti erãt) à diligenti
perito pictore expreſſam. Vidim⁹ inſuper hoc anno 1581.
aryophyllorũ ramos dodrãtales & pedales ſiccos à FRAN-
ISCO DRACKE nauclero Anglo (qui vniuerſum orbem
rcumnauigauit) ex Moluccis ſuperiore Septembri dela-
s: ſed omnes extrema parte fructus proferebant ſuis feſtu-
s aut bacillis inhærentes, eo quem in noſtra icone exhibui-
us modo. Illam tamen quam noſter Auctor expreſſit, hoc
iam capite ſubiicere libuit, vt ſtudioſi vtramque conferãt.

DE PIPERE.

PIPER *alind domeſticum, cuius vſus eſt; aliud ſilue-* Piperis duo genera.
e, quod ob amarorem negligitur.

DOMESTICI *planta ſarmẽtoſa eſt, ſcãditq́ hede-* Domeſtici hiſtoria.
*modo, arboribus, quas nanciſci poteſt, ſeſe circumuoluen-
nodis per interualla prædita; ad quos folia naſcũtur Be-
e foliis ſimilia, parte interiore ſature virentia, exteriore
utiora, cuſpide mucronata, & guſtu linguam vellicante.
orum foliorũ alia aliis nigriora ſunt: quæ dilutiora ſunt
raſq́ æqualiter naſcentes habent, feminas cenſent (nam
umque ſexum in foliis eiuſdem plantæ conſtituunt) ni-
iora verò inæqualibus fibris, mares. Ad ſingula interno-
, vnde folia dependent, ex ipſa foliorum ſede naſcuntur
, quarum maximæ circiter quinquaginta grana obti-*

uent, minores verò triginta. Radix puſilla eſt, & ſumma tellure fibras agit.

Nigrum & Album.

SVMMA *autem ſimilitudo eſt plantarum quæ nigrum piper proferunt & album: albi tamen folia tenuiora & molliora videtur: eius etiam fructus magis aromaticus meliorisq́; ſaporis quàm nigri. Huius verò foliorum nullus eſt vſus apud illius regionis incolas: ſed nigri piperis folia dumtaxat expetuntur in coli doloribus, aliisq́; omnibus alui ægritudinibus è frigida cauſa prouenientibus: ea oleo Cocci ſiue Nucis Indicæ priùs inuncta, deinde calefacta, ſupra aluum adhibentur magno effectu.*

Nigri foliorum vtilitas.

Eius ſerendi ratio.

PORRO *ſeritur Piperis planta hoc modo: ſarmentum eius ſeu ramus iuxta prægrãdem qualemcumque arborem aut palum defoditur, atque bubulum ſtercus & cineres cum aqua inſperguntur: infra annum deinde fructifera eſt: quóque vetuſtior eſt plãta, eo feracior, quippe quæ ad ipſius arboris, cui maritata eſt, faſtigium ſeſe circumuoluendo ſcandere ſoleat.*

DE CVBEBIS.

HIS *Indici medici vtuntur, cùm in roborando ventriculo, & iecore tumoribus obſtructionibusq́; liberãdo, tum ad diſcutiendos flatus, & vteri frigiditates corrigendas: & omnium maximè ad elangueſcẽtem venerem excitandam.*

* Latio hoc caput donare, operæprecium non duxeram, quandoquidem omnia ex Garcia deſumta: quas tamen ille tribuit facultates libenter adieci.

DE AVELLANA INDICA.

Auellanæ Indicæ hiſtoria.

ADMODVM *procera eſt hæc arbor rectaq́;, tenui rotunda, & fungoſa materia: folia habet longiora latioraq; quàm Palma quæ Coccos ſeu Indicas nuces fert, ex ſummo arbore naſcentia, inter quæ prodeunt tenues virgæ paruis floribus onuſtæ, albis & ferè inodoris, quæ deinde in fructum* Areca *nuncupatum efformantur, nucis iuglandis magnitudi-*

Areca.

udine, minimè tamen rotundum, ſed oblongum oui galli-
acei exigui modo, exteriore cortice admodum virēte, dum
ecens eſt, & , vbi maturuit, admodum flauo, vt longè ſpe-
tantibus veluti dactyli ſiue palmulæ maturæ appareant:
nateria molli & tomentoſa conſtat hic cortex, continetq́;
nclusum fructum caſtaneæ grandioris magnitudine, altera
arte ſimiliter ſeßilem, candidum, durum, rubris venis ple-
um, quem incolæ edunt.

Evm adhuc virentem ſub arena condere ſolent, vt
elior gratiorq́; eſui fiat: vulgo autem edūt cum foliis Be-
le: confringunt etiam, foliq́; exponunt & ſiccant, (tum
Checani appellant) eoq́; plurimum vtuntur tum in cibo,
m in lotionibus adſtringentibus: & cortice, ſeu inuolucro
ntes repurgant. — *Eius conſeruandi ratio & vſus.* — *Checani.*

Cvm verò adeò fungoſa huius arboris ſit materia, frā-
tur difficulter: idcirco virga duorum digitorum craßitu-
ne ex hac arbore parata Crocodilum cùm in aqua, tum
terra facilè retinere poteſt, ſi per eius fauces tranſmit-
tur (hac etenim ratione illos venari ſolēt) vt ſæpe cōſpexi. — *Fractu difficilis.* — *Virgę ex hac arbore parátur ad Crocodilos venandos.*

De Palma Indica.

Præalta eſt hæc arbor, & recta, nec admodum
aſſa, præſertim in faſtigio: nam ab infimo ad ſummum
ulatim graciléſcit, & colore cinereo eſt: truncum à ra-
ibus ad faſtigiū vſq; paruis quaſi gradibus circumdant,
i aſcēſuris ſcalarum vicem præbeant: flos caſtaneæ ſimi-
; fructus verò integer capite humano maior, forma ob-
giore, triangulari, & colore viridi admodum diluto. — *Palmæ Indicæ hiſtoria.*

Tametsi Narel huius arboris nucem vulgo ap-
llent cùm Perſæ tum Arabes, negant tamen Perſæ legi-
mum eſſe nomen, ſed Nargel dicendum: ipſam arborem
arach Perſæ vocant, Arabes Siger Indi; Turci autem
borem Agach, fructum Cox Indi: Brachmenes arbo-
n nuncupant Maro, nucem Naralu. — *Narel.* — *Varia nomenclatura.*

Inſulæ de Nalediua.
Huius arboris vſus.
Ola.

Ex hac arbore ex inſulis de Nalediua fabricantur na-
ues, atque clauis, malis, velis, rudentibus, aliiſq; armamen-
tis neceſſariis inſtruuntur: inſtructæ iam, mercibus ex ea-
dem arbore conflatis onerantur, oleo, vino, aceto, ſacchar-
nigro, fructibus, aqua, & ardēte aqua vulgo vocata. Ex ill-
etiā ipſa exſtruuntur ædes cū ſuis tabulatis ſatis firmæ: atq
eiuſdem ramis (quos Ola dicunt) contegunt imbricum vi-
ce, nam imbres cōmodè arcent. Ex iiſdem ramis tecta com-
parant ad tegendas hieme naues, quæ in portum deducta-
remulco deinde in terram trahuntur.

Harum palmarum duo genera, & eorum vſus.
Sura.
Orraca.

Istarvm porrò Palmarū duo genera conſtituū
Vnum etenim Suræ cogendæ gratia deligunt, ea eſt v-
luti vinum muſtum, quæ ignibus decocta in liquorē tranſ-
vino ſimilem, incolis Orraca appellatum; alterum fr-
ctuum gerendorum cauſa adſeruant.

Suræ colligendæ ratio.
Caloins.
Fula.
Iagra.

Colligitvr verò Sura in hunc modum: A-
quem è ramis cerebro viciniorem præcīdūt, duorum pedu
longitudinem relinquētes, ad quem vaſcula ampla, oris t-
men anguſti, illis Caloins nuncupata, colligant: per hu-
ramū præciſum exſtillat arbor Suram iam memorata-
qua organis diſtillatoriis impoſita, ignis vi aquam elici-
ardentem; purior, illis Fula dicta, hoc eſt, flos, faciliùs ig-
incenditur quàm noſtra aqua ardēs ſiue vinum aduſtu-
altera Orraca nuncupata non item: ſed huic purioris a-
quantulum admiſcere ſolēt. E Sura antequam ignibus
coquatur, ſoli expoſita, fit acetū ſatis interdū acre, tam
neque mentha, neque cortex arboris Myrobalani iniicia-
tur, quæ medicamenta plerumq; admiſceri ſolent vt a-
tum acrius reddant. Exempto primo vaſe Suræ, exſti-
alia, quæ ignis vel ſolis caloribus inſpiſſata, Saccharum
incolis Iagra appellatum: præſtantior cenſetur, quæ in N-
lediua colligitur, quàm quæ in Malabar.

Quis eius fructus.

Frvctvs recēs ſub primo illo craſſo viridiq; ope-
mento, alio cortice nigro præditus eſt, medullā tegente,
recei

...ens, antequam nigrũ colorem contrahat, tener & can-
...ans eſt, editurq́; cũ ſale, vel ſine ſale, vel cũ aceto & pi-
...interdum, atque guſtu eſt Cinaræ: cùm verò iam non-
...l indurari cœpit, Cardui caput ſapit. Medulla cortici
...erens tenera & dulcis eſt, cõtinetq́; multã aquam lim-
...im, ſuauem, nec faſtidium aut nauſeam ſua dulcedine
...entem, quæ vulgo in ſolis ardoribus bibitur. Frequẽs eſt (Huius aquæ & Iagræ vſus & hiſtoria.)
...s aquæ ſub dio refrigeratæ, atq; etiam Iagræ vſus ad-
...ſus iecoris renumq́; nimios calores, purulentæq́; mate-
...er virgam excretionem: refrigeratur verò hæc aqua
...a nuce viridi Laña appellata: diu conſeruatur, nam
...anno inueniuntur iſtæ nuces virides, quarum non-
...æ interdum tres aut quatuor libras ſiue pintas aquæ
...inent.

POSTQVAM iã indurata eſt hæc nux, durioremq́; (Eius nux.)
...ullam contraxit, remanet in concauitate limpida qui-
...aqua, at non adeò dulcis vt prior: nucem tum vocant
...abares Eleui. In annotinis nucibus mutatur hæc aqua (Eleũi.)
...tandam quandam ſubſtantiam, mali inſtar, candi-
..., ſpongioſam, & leuem, ſapore dulci.

MEDVLLA nucis recentis tenera alba & dulcis, (Eius nucis eſus & commoditas.)
...editur ab incolis, aut cũ Iagre, hoc eſt, Sacchar è Su-
...onfecto, vel cũ Auela, pulmento ex Oriza in aqua co- (Aula.)
...deinde trita & probè ſole exſiccata: editur itẽ cum pi-
...quodam genere ſiccato ex inſulis de Naledina adue-
...ſimili ferè bubulis carnibus fumo induratis, Coma- (Comalamaſa.)
...aſa appellant, bonúmque condimentum eſt ad biben-
...ppetentiam prouocandam. Ea verò mixtura non mo-
...colis in vſu eſt, ſed ab ipſis etiam Luſitanis expeti-
...Ex eadem medulla lac conficitur Amygdalino ſimile,
...dulia paranda vtile.

SOLIBVS exſiccata hæc medulla vocatur Copra: (Copra.)
...is eſt, reconditur, illudq́; perinde in vſu eſt, atq; noſtris
...opæis caſtanea ſicca.

Huius nucis vſus.

VVLGO creditur, & experientia comprobatum eſ[t] frequentiorē huius nucis vſum lūbricos generare: cui mo[r]bo totius prouinciæ Malabar incolæ admodum obnoxij ſu[nt].

Malabares lumbricis obnoxij.

Corticis vtilitas.

EXTERNO illo primoq́ cortice ſiue operimen[to] craſſo, foris læui, intus verò tomentoſo dum reſiccatus e[st] fiunt rudētes & alij funes nautici, vti in Hiſpaniis ex ſpa[r]to. Tomentum illud Malabares Cayro vocāt, magni ap[ud] eos vſus: nam quoniam aqua marina non corrumpitur, ſ[ti]pantur eo omnis generis naues: itaque illis populis vſu[m] præbet lanæ, xyli, ſtuparum, lini, & ſparti.

Cayro.

E ſecundo nigroq́ & duro cortice, qui à noſtris Co[quo] dicitur, ab incolis verò Xareta, fiu[nt] ſcutellæ & alia va[sa] potoria in tenuiorum vſum. Fiunt etiā ex eo vſtulato ca[r]bones auri fabris vtiles, qui in illis prouinciis periti & ind[u]ſtrij, nec admodū ſumptuoſi reperiuntur. Solēt enim ſu[i] opificium proclamantes compita circuire, ſecum deferen[tes] vrceolum, malleolum, & duo cæla, cannæq́ tubulum p[al]mari longitudine manu tenentes, quo focum incendunt in ædes admiſſi, vaſa ex auro & argento conficiunt, p[ro] eorum, qui ipſos euocarunt, arbitrio.

Xareta.

Huius palmæ foliorū vſus.

FIVNT ex huius Palmæ foliis petaſi maiores & m[i]nores, ad Solis ardores & imbres arcendos idonei: texunt[ur] etiam ſtoreæ, & alia pleraque.

Coccus de Nalediua.

COCCVS porrò de Nalediua cognominatus ad[eo] commendatur ab ipſis incolis, & à Malabarenſibus, n[on] modò à plebe, ſed à Regibus & Principibus viris, vt in om[ni] ferè morborum genere ad eum confugiāt tanquam ad [sa]cram anchoram. Fiunt in eam gratiam ex illo pocula q[uæ] auro vel argento excipiuntur, & in nauium triremium figuram efformātur, ad aquam bibendam, in quam ex a[li]tenula medullæ ipſius Cocci fragmentū pendere ſinunt: [si]biq́ certò perſuadent, illis, qui aquam ex ſimilibus poc[ulis] hauriunt, nullū venenum nocere poſſe, futurosq́ immun[es] à m[...]

Miræ eius facultates vulgo creditæ.

nultis morbis, in quos ſanè memini multos incidere, qui iis poculis bibere ſoliti erãt. Et licet omnem diligentiam bibuerim, nunquã tamen obſeruare potui, ſimilia pocu- aliquem ex morbis curare, ad quos vtilia eſſe credũtur: iùs igitur arbitror tantã laudem obtinuiſſe à vulgi opi- ne. Nonnulli ex huiuſmodi vaſculis bibere ſoliti, mihi irmarunt ſeſe experientia didiciſſe iecur incendi, renes xam contrahere, & calculum generari: nihilominus ta- en magnum eſt eorum pretium, longeq́ pluris æſtiman- r iis locis vbi inueniuntur, quàm aliis procul inde diſsi- : nam interdum eiuſmodi nuces nudæ, neque auro aut gento exornatæ, q[...]quaginta aut ampliùs aureis num- is æſtimantur.

NIGRIOR *autem, nitidior, longior, maiorq́ eſt hic* occus *quàm aliæ nuces* Cocci *communis.* Quî differat à Cocco cõmuni.

DE MYROBALANIS.

MYROBALANORVM *quinque ſunt genera, di- rſis arboribus & regionibus naſcentia.* Myrobalanorũ quinque genera.

CITRINA *quæ à Medicis* Aritiqui, *à plebe au-* n Arare *nuncupantur, naſcuntur arbore mediocris ma- itudinis, multis ramis, & in ordinem digeſtis, prædita; iis Sorbi.* Citrina. Aritiqui.

EMBLICA, *illis* Anuale *dicta, folia minutim inci- filici ferè ſimilia, ſed paulo craſsiora habent.* Emblica. Anuale.

INDICORVM, *quæ ab incolis* Rezanuale *appel- ntur, folia, ſalicis foliis ſunt ſimilia.* Indica. Rezanuale.

BELLERICA *rotunda ſunt, incolisq́* Gotin *di- ntur, & folia obtinẽt Laurinis ſimilia, minora tamen & uiora. Inueniuntur hæc quatuor genera per totam pro- nciam Malabar, Dabul, Cambaya, & Batecala, ea ſunt æ in Europam deuehuntur, ſicca & condita.* Bellerica. Gotin.

CHEPVLORVM, *quæ illis* Aretca *appellãtur, ar- rem non conſpexi, ſed eius folia Perſicæ foliis eſſe ſimilia* Chepula. Aretca.

referunt,& arborem eiuſdem cum aliis eſſe magnitudin ſunt verò omnium arbores Pruni magnitudine, ſed plur bus ramis,magisq́; in orbem digeſtis,prædita.

DE TAMARINDIS.

Tamarindorum hiſtoria

Helecho. Ariſtora.

Salſa.

SVNT *Tamarindi fructus elegantis & aſpectu pul chræ arboris,Caſtaneæ aut Ceratiorum arboris magnitu dine, multis ramis prædita, & foliis latã vmbram præben tibus, materie ſolida admodũ:folia filicis feminæ (quã Hi ſpani* Helecho, *Cantabri* Ariſtora *appellant) foliis perſi milia,dilutè virentia,valde elegantia,guſtu acido,gratoq́ è quibus condimentũ fit (*Salſam *vocant) perinde atque petroſelino: flores candidi, aureæ Mali floribus admodu ſimiles forma exteriore, & odore: attamen octonis foli conſtãt, quorum quatuor interiora alba ſunt & craßiora velut Mali aureæ florum folia, quatuor verò exteriora te nuiora,& bina ex his eleganti neruo radiata: è medio flo re quatuor enaſcuntur ſtamina corniculorũ modo inflexa candida & tenuia. Fructus admodum ſimilis eſt Ceratiis * foris vireſcens initiò,deinde per ſiccitatem cinereus, con tinens oßicula rotunda Caßiæ ſolutiuæ modo aut paru Lupinis ſimilia, dura admodum, & colore nitido terreo haudquaquam flauo, quemadmodum nonnulli referunt his non vtimur,ſed ſola pulpa quæ nonnihil lenta & viſci da eſt,iucunda tamen aciditate grata, tametſi nõnulli in digenæ aſſerant oßicula aſſata & in pollinem redacta e oxygala in alui profluuiis vtiliter exhiberi: facilè auellitu hic fructus,& etiam ſponte decidit. Folia ſub noctem ſeſ contrahunt,ſuumq́ue fructum amplecti ſolent: qui ſi deſit ſua virgulta & ramos complectuntur: ſumma verò auro ra ſeſe explicare incipiunt grato ſpectaculo: hæc trita par tibus eryſipelate infectis imponunt, atq; etiam circa phleg monas,ad arcẽdum, qui influit,humorem: iiſdem cum ſa le Ormuziano phlegmonas reſoluunt, & cum cineri*

Foliorum facultates.

bu

ex Cambaya pituitoſos & melancholicos tumores.

VOCATVR hic fructus in Canarın Chincha, oſſi- vero Chincharo, in Malabar Puli, & in Guzarate ... bili: Arabes, Perſæ, Turci Tamarindı vocant; oſſi- ... Abes, arborem Siger Tamarindi. Varia nomenclatura.

PRÆSERVNTVR qui in locis montanis iisq; ... tentrioni obuerſis naſcuntur: vſu verò compertum eſt, ... us arboris vmbram ſub ea dormientibus non minùs no- ... m eſſe, quàm arboris iuglandis. Huius arboris vmbra noxia.

Tamarindorũ fructus deſcriptio verior apud Garciam ... ſpicitur: cuius legitimam effigiem pete ex doctiſſimis ... elij obſeruationibus, vnà cum ipſius arboris ſemine re- ... s natæ rudimento.

DE CASSIA SOLVTIVA.

MVLTA Caſſia ſolutiua naſcitur in Cayro, & ple- ... que aliis prouinciis tum Orientalis tum Occiduæ Indiæ. ... efertur tamen quæ ex Orientali delata eſt, quæq; locis Septentrionem magis vergentibus naſcitur. Caſſiæ ſolutiuæ natales & hiſtoria.

AMYGDALÆ magnitudinem æquat, foliis mali ... ſici ſimilibus eſt, nonnunquam anguſtioribus, locis præ- ... im ſiccioribus nata, floribus luteolis aut flauis, nõ ingrati ... ris: quibus deciduis ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, eleganti ... ore præditæ dum recentes ſunt, & quæ maturitate ni- ... dinem breui conſequuntur.

TANTA eſt eius frequentia in Cambaya, vnde præ- ... ntiſſimam aduehunt, vt vnius Candil (quingentarum ... viginti duarum librarum pondus hoc eſt) pretium non ... imetur pluris quàm nummo aureo, qui trecentos & ... aginta marauedis (æreos obolos Hiſpanicos) valent. Candil.

IN MONTIBVS verò Crãganor, & per vniuerſam ... ınciã Malabar (quãdo eius maximũ pretium) ſingulæ ... ræ viginti marauedis redimi poſſunt, hoc eſt, paulo pluris ... àm dimidio regali Caſtellano, ſiue batzio Germanico.

GENTILES Canarini fructũ Haſanguia & Ba- ſenga, quemadmodum & prouinciæ Decan incolæ, & Varia nomenclatura.

Brach-

Brachmenes, arborem Bahoo, *&* Baua, *vocant: Gu-ratenſes* Gramala: *Malabarenſes* Cōdaca: *Arabes, P-ſæ, & Turcæ* Hiarxamber: *aſſerebat tamen mihi* C-*cela, peritus medicus Perſa, illud vocabulum eſſe merè P-ſicum, & legitimum Arabicum eſſe* Gazatfalus.

Eius vſus. FORIS *illinitur medulla eryſipelate tentatis & in-flammationibus. Inualuit vſus tota India exhibendi deb-tulis mulieribus & pueris caßiam ſolutiuam adhuc vir-tem ſacchars conditam, ad vnciam vnam bono ſucce-ſumitur verò dum adhuc recens eſt & valde tenera, pr-quam cortex induretur: maceratur primùm in frig-aqua, antequam cum ſaccharo coquatur. Moderatè & ne moleſtia aluum ſubducit.*

* Perſicæ mali folia quodammodo æmulantur, ſi ſing-laria ſepares. Quoniā verò coniugatim bina ſemper in longo neruo naſcuntur, & ſumma ala poſtremum, impa-numerum faciēs: commodiùs meo iudicio comparaſſet c-fraxini foliis, aut ſimilium arborum, quę alata folia ferre-litæ, ea integra plerumque abiicere conſueuerunt, quem-modum Iuglans, Sorbus, Rhus, Ceratia, &c.

Huius arboris ramulo cum ſuis floribus & foliis Cuci-Cedri fructu, aliiſq. varij generis ſeminibus ante bienni donati ſumus à doctiſſimo diligentiſſimoque viro D. B-nardo Paludano, qui ex Syriaca, Arabica, Aegyptiacaq. peregrinatione illa retulerat.

DE ANACARDIO.

Anacardij hiſtoria. MAGNA *eſt Anacardij copia in Malabar, & r-quis Indiæ prouinciis. Fabæ vulgari admodum ſimilis, d-adhuc viret & recens eſt; exſiccatus verò niger & ſplen-continet medullam Amygdalæ ſimilem, inter quam & premum corticem oleum admodum vrens inuenitur.*

Eius fructus vtilitas. DOCTOR *Orta ſcribit eum fructum in vſum m-dicum recipi, & in illis regionibus in lacte maceratum -aſthmaticis, & aduerſus lumbricos: præterea viridem condiri, & edi oliuarum conditarum in morem. Ait eti-ſiccato cauſtici vice in ſtrumis vti indigenas, totaq. In-*

um calce mixti vſum eſſe ad obſignandos pannos.

GO ſanè vidi hunc fructum viridem, & per multos ſale & aqua conditum, Oliuarum Hiſpanicarum mo- enalem in foro proponi, & edi non ſolùm quidem, ſed andæ appetentiæ cauſa coctæ orizæ admiſceri, vti ſo- fructum Mangas vocatum, aliosq; fructus adſtrin- s & acidos, aliàs minimè. Mangas.

ONNVLLI in deſiccato ximũ corticem demũt, q; membranam qua medulla tegitur, deinde medul- dunt ad bibendi appetitum irritandum. Ego verò & tem conditum, & ſiccati medullam deguſtaui: ſed ro modo mihi delicatus videtur. Illud porrò certiſſi- , oleum id quod inter corticem & nucleum contine- admodum cauſticum eſſe & venenoſum. Oleum inde contectum.

OTA tamen prouincia Malabar, illius vſus eſt cau- vice. Si quis inſtillet in putridum & cauum dentem, n vrit, frangitq;, & corrumpit facilè. Calce addita ad yſcinos pannos obſignandos, & alias res quaſlibet no- as vtuntur: etenim notam adeò firmiter imprimit, vt lotione eximi queat. Cuius ſit vſus.

OLENT interdum Indi nonnulli hunc fructũ cuſpidi lli infixum candelæ ardenti imponere, qui, dum vri- mirum quos ſtrepitus edat, quas ignis ſcintillas quaſi ina eiiciat diuerſorum colorum, eaq; ratione rudiori- uibuſdã & mulierculis imponunt, illis perſuadentes, ſe ſcintillis & flãmæ radiis ſpiritus conſpicere qui ipſis lo- tur, & edoceant quodcunq; ſcire cupiant. Tali igitur mento miſeros fallunt, perſuadentq; quod volunt, dan- ſponſa iis, qui ipſos conſulunt, pro ſuo arbitrio. Vt verò es iſti gentiles, augures, incãtatores, & diuinatores ra- quuntur, & cum mora pondereq; reſpondent; in ſuis ſis ſemper ſunt ambigui, & adeò aſtuti, vt, quomodo- q; res, de qua conſulti ſunt, cadat, ſuam exiſtimatio- minimè periclitentur, dicantq; ſe euentum prædixiſſe. Aliæ huius fructus facultates.

DE

DE CAIVS.

Cajus hiſtoria. MALVM *Punicam magnitudine æquat hæc a*
folium eius dilutiùs viret, & carnoſum eſt flos candid
milis ferè Mali aureæ flori, ſed pluribus folijs conſtans
Caju. *adeò odoratus. Præbet hæc arbor fructum* Caju *vulg*
pellatum; qui quoniam boni ſaporis eſt & ventriculo
ab omnibus multum æſtimatur.

Eius fructus deſcriptio. EST *autem hic fructus, magni mali inſtar, vald*
ius & odoratus, intus ſpongioſus & ſucci plenus, ſin
granis, guſtu ſubdulci nonnihil tamen fauces coarct
Sed duplicem habet eodem anno ortum hac ratione:
ceſcente flore ſubſequitur faba * *prægrandis, inter qua*
florem intumeſcit quiddam malo ſimile, quod paulatim
bæ ſuccum ad ſe pertrahit: quóque maius incremẽtum
mit, eo faba ſiue nux magis minuitur, donec fructus
ju, hoc eſt, malum illud, plenam conſequutus ſit matu
tem, quod è colore flauo aut rufo (nam vterque color
malis conſpicitur) & odore deprehenditur: maturo fr
inhæret nihilominus faba illa, & cum ipſo colligitur.

Eius vtilitas. BELLARIORVM *vicem præbet hic fructu*
vino ſumptus, aut ſine vino: nam præter ſaporis grat
vtilis admodum compertus eſt in ventriculi debilitate
mitibus, & appetentiæ deiectu. Qui verò his auxilijs
egent, priùs in aqua nonnihil maceratum edunt.

Eius natales. NON *vbique naſcitur hic fructus, ſed in hortis*
S. Crucis Regni Cochin inuenitur.

* Mirari ſatis nequeo noſtrum Auctorẽ huius nucis,
in extremo fructu naſcitur, vel è qua vt ipſe refert, ip
malum incrementum ſumit, & ſubſtãtiam haurit, form
colorem, conſiſtentiam, & oleum in cortice concluſum (
ſecus ac in Anacardio) nõ deſcribere; cùm apud Braſilia
quibus *Caju* ſiue *Cajous* (ita enim pronunciandum) dic
non minore fortè in vſu ſit, quàm ipſum malum, vt eg
iis qui in Fernanbucho, diu vixerunt intellexi. & in ann
tionibus ad caput de Anacardio, hiſtoria Aromatum, ad
pſi, ad quas lectorem remitto. Arbitror autem hunc fruc
in

gnum Cochin recèns fuiſſe illatũ, & propterea plenum
vſum nondum innotuiſſe. Certè quotquot hactenus de
ibus Indiæ Orientalis ſcripſerunt, nuſquam eius me-
erunt, nec ipſe quidem D. GARCIAS AB ORTA,
aucos ante annos Aromatum hiſtoriam conſcripſit.

DE SPICA NARDI.

E Piſo veneno quod Lacuna commentariis in 6 cap. .Dioſcorid. ſcribit ex Nardo Indica fieri, nec D. Orta uam ſumma diligentia exquirens, nec ego, tametſi plu- s de eo percontatus ſim, in India intelligere potuimus.

RÆSENTISSIMVM *quod apud hos eſt venenũ,* Venenũ Lacerti ex Ormuz. *tur* Bicho de Ormuz, *id eſt, Lacertus ex Ormuz, imilis Scinco eſt, de quo & eius exitioſiſſimo veneno, abolica arte qua homines exſtinguere ſolẽt, referemus ro Animalium. Secundum locum obtinet* Manga *ſtris, de qua inferiùs. Tertium, quod è Tigridis pilis fit: ide quod è planta quadã lacteo ſucco plena, cuius ma- naſcitur quantitas in prouincia Malabar. Sed & Na- s locum ſuum obtinet.*

DE SCHOENO.

Et hoc capite omnia ex Garcia, quæ non eſſe repetenda imaui: eam ob cauſam in priore editione prætermiſe- . Si quis verò quæ ab Amato Luſitano mutuatus eſt, re volet; ipſius Amati enarrationem in lib. 1. Dioſc. cap. chœno potiùs legat.

DE COSTO.

Sed & hoc caput ad verbum ex Garcia: quoniam verò ias Coſti facultates, quas pollicitus, minimè deſcripſit, ſta autem ex Dioſc. & Gal. adiecit, illas hîc ſubiiciemus.

IS ei excalfactoria, vrinam ciet, menſes pellit, vi- uæ vuluam malè habent, tam impoſita, quàm fotu & u, auxiliatur, contra viperarum morſus ſextantẽ bi- prodeſt, ad rupta, conuulſa, ac laterum dolores conue- x vino & abſinthio, venerem ex mulſo ſtimulat, latas is tineas ex aqua pellit, & contractas ex Sole macu-

las

las ex aqua & melle illitas emẽdat, horroribus ex oleo, te febrium acceſsiones, & neruorum reſolutionibus ob tur. Additur in antidota & malagmata.

De Rhabarbaro.

Rhabarbari natales.

RHABARBARVM *ſingulare medicament dignumq́; veneratione apud omne humanum genus, in teriore Chinarum regione dumtaxat prouenit, vnde in bem Cantan (nobiliſsimum totius illius prouinciæ port emporiũ, vbi Luſitani habitant,) exportatur, & inde n bus in Indiam aduehitur. Alia item via ex eadem inte prouincia Chinarum camelis deferunt per Tartarian Vzbeque in Ormuz, & inde in Perſiam, Arabiã, & xandriam, vnde poſtea vniuerſæ Europæ communicatu non eſt adeò carioſum, & præfertur illi quod nauib Indiam importatur, eo quòd magna ex parte corrup eſt, facilè enim in iſta per mare vectione vitiatur.*

Canta vrbs, portus, & emporium.

HÆC *ſunt quæ de Rhabarbari natalibus comp ſunt, nec D. Orta cum inſigni ſua diligentia, nec ego p conſequi potuimus.*

De Rhabarbari præparandi ratione quorundam error.

QVOD *verò nonnulli ſcribunt, eius regionis in Rhabarbarum macerare, deinde ſuccum exprimere, ad ſolẽ depurato, trochiſcos parare ſoleant, Principib ris purgandis idoneos, nobisq́; deinde radices exſucc inutiles mittere, fabula eſt, quam inde originem ſum arbitror, quod nonnulli gentiles mercatores Rhabar fungoſiori & vetuſtiori (vt faciliùs à corruptione libe néve teredo, quæ id erodere ſolet, innaſcatur) aquam feruentem, ſed tepidam adfundant, deinde lineis p emundatum bacillis aut filo traiiciant, & exſiccent nonnulla foramina piperis tenuiſsimè triti polline & obturent: deinde probè ſiccatum in Pſyllij ſemine adſe*

HÆC *mihi retulit mercator Canarinus, vir pr quæ dumtaxat fieri ad præſeruandum à corruptione barba*

barum, ſanctè affirmabat, addebatq́; rhabarbarū in quo
ſpiceretur foramen, quo traiectum pependiſſet, ea ra-
ie præparatum fuiſſe, at ideo non improbari, neque aſ-
am aquam multum de ipſius viribus detraxiſſe.

De Radice Chinæ.

VOCATVR hoc excellens medicamentū in China- Radicis Chinæ nomenclatura varia.
n regione Lampatan, in Decan Lampaos, in Cana-
Bonti, ab Arabibus, Perſis, & Turcis Chophchina.
NASCITVR abundantiſſimè in Chinarum regio- Eius natales.
inuenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Cranga-
, Coulan, Tanor, & aliis locis.
PLANTA eſt multis tenuibus ſpinoſiſque ſarmentis Eius deſcriptio.
dita, ſmilaci aſperæ non abſimilibus, quorum maxima
nimum manus digitum craßitie non ſuperant, foliis
ntaginis latifoliæ magnitudine: radices pugnum non-
quam æquant, interdum minores ſunt, ſolidæ, graues,
dida, interdum etiam rubeſcentes, & multæ ſæpenu-
o ſimul cohærentes.
PLVRIMVS eſt huius radicis vſus in omnibus Facultates.
ētalis Indiæ prouinciis ad varios morbos: quin adeò in-
ia cenſetur, vt eā ſumentibus, tametſi nullā victus ra-
ē obſeruent, ſed liberè carnibus & piſcibus veſcātur, ni-
ncōmodi adferre credatur. Vulgaris tamē quæ in Chi-
ī Indiæ prouinciis obſeruatur, ſumēdi huius radicis de-
i cōſuetudo eſt, vt radicis vncia vna, additis radicū Apij
ibus drachmis, decoquatur lēto igne & ſine fumo, in de-
& ſex aquæ libris ad ſex librarum conſumptionem: re-
ıs decem in fictili vitriato adſeruāt, ſumuntq́; ſingulis
us recens decoctum, quoniam facilè corrumpitur, nec
t diem adſeruari poteſt. Eius verò tepidi manè ſu-
eger plenum hauſtum, duabúſque horis in lecto re-
et, poſtea ſurgit, duabus autem horis ante cœnam
em haurit, interdiu de eodem frigido bibit.

PLERIQVE tamen etiã dum ſua negotia exerce[...] & nauigant, ſingulis diebus manè & veſperi duas eius r[...] dicis in puluerem redactæ drachmas ex vino, aut ipſius r[...] dicis decocto felici ſucceſſu bibere ſolent.

Chinæ aqua ſtillatitia.

ORGANIS etiam ex hac radice recenti, aqua e[...] citur, delicatioribus admodum familiaris: attamen & [...] aliis magna quantitas abſumitur, quoniam illi plurim[...] fidunt nõ modò in morbis à D. Orta enumeratis, ſed eti[...] in hemicrania, in herniis humoralibus & ventoſis, in c[...] veſicæ & penis callis, eorumq́ue vlceribus: venerẽ etiam [...] modum excitare creditur: decoctum tamen ipſa ſtillati[...] aqua præſtantius eſt. Optimè conſeruatur radix, ſi pip[...] confracto inuoluatur.

Radicis conſeruandæ ratio.

DE CROCO INDICO.

Croci Indici hiſtoria.

MAIORA latioráque habet Crocum Indicum f[...] quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scillæ, d[...] tiora tamen & tenuiora; caulem habet è foliis ſimul im[...] catis, & ſeſe mutuo amplexantibus, conſtantem: radi[...] foris Zingiberi ſimilem, intus croceam.

Curcum. Saroth.

PRÆTER nomina ab Orta enumerata, apud A[...] bes etiam Curcum *dicitur, apud Turcos* Saroth.

DE GALANGA.

Duplex Galanga.

DVPLEX eſt Galãga medicamentum vſibus hu[...] nis valde neceſſarium, dignúmque vt Pharmacopolæ in [...] officinis perpetuò habeant.

Lauandou.

VNA minor & odorata, quæ cũ Rhabarbaro ex [...] narum regione in Indiã aduehitur, & inde in Luſitan[...] defertur, incolis Lauandou *dicta.*

ALTERA maior, plurima naſcens in Iaua & [...] labar; cuius deſcriptionẽ, quòd maiore ſit in vſu, hîc da[...] Ea duorum cubitorum altitudine creſcit, nonnunquã [...]

p[...]

ior, fœcundiore præſertim ſolo: folia habet Orchidi Dioſ-
r. lib. 3. deſcriptæ ſimilia, longiora tamen & latiora, ſu-
rnè ſaturatiùs, infernè dilutiùs virentia: caulem ex ſolio-
m inuolucris conſtantem, vti in Orchidũ generibus: flo-
n candidum, inodorum: ſemen exiguũ, neglectum: ra-
em ſecundum caput craſſam & bulboſam, reliqua ex
rte Zingiberi ſimilem, ſed maiorem, nonnunquam capi-
a, haſtulæ regiæ modo, proferentem.

SERITVR radice, quæ mirum in modum ſeſe pro-
gat.

APPELLATVR à Canarinis & Brachmenis (qui-
s maximo eſt in vſu cùm in hominum tum iumentorum
rbis, quiq; eam ordinariè cum Oriza, vel piſcibus, vel
cetariis edunt) Caccharu, ab Arabibus Caluegian, Nomina varia.
'aua Lancuax, in Malabar Cua.

ADEO autem vulgaris eſt apud Malabarenſes huius Eius vſus & facultates.
licis vſus, vt non modò in medendis morbis eam vſur-
t, ſed in farinam etiã conuertant, ex qua Cocci ſeu nu-
Indicæ lacte, nonnunquã Sura, aut Iagra excepta, cer-
a quoddam panis genus pinſunt in tenuium placentula-
n formam, Apas vocant: in deliciis eſt hic panis, præ-
tq; iis qui ventriculi debilitate & frigiditate laborant,
lui doloribus, vteri affectibus, & vrinæ difficultatibus:
poſtremo in morbo miram eius efficaciam experiuntur,
ob humores craſſos & pituitoſos, flatúſve aut arenulas
reteribus aut collo veſicæ congeſtas, vrinæ difficultas
a ſit, vel etiam ex carnis excreſcentia in ipſo veſicæ collo
meatibus nata. Præbent verò edendum hunc panem,
de hauſtum Nimpa (quæ veluti aqua ardens eſt) Nimpa.
cedunt; in inguinibus verò ſupráque pubem & collum
cæ, folia Nymphеæ decocta in aqua & macerata atq;
uc calentia applicant.

Neque hic auctor, neq. Garcias ab Orta mihi ſatisfaciũt
Galãgæ maioris deſcriptione, præſertim ſi ea, qua Euro-

pæ officinæ vtũtur, legitima eſt Galãga maior: etenim ei radices multo maiorem ſimilitudinem habent cum Irid quàm cum Aſphodeli aut Zingiberis radicibus. Et certè or nino mihi perſuadeo, Galangam noſtram maiorem Iri genus eſſe, huic fortè ſimile quod in mea Pannonicar ſtirpium hiſtoria primum eſt. nihil tamen ſtatuo.

De Zingibere.

Zingiberis deſcriptio.

TRIVM *aut quatuor palmorum magnitudine a ſurgit, foliiſq́ eſt Milio maiori, quod lachryma Iob vul nuncupatur, admodum ſimilibus; caule verò Aſphodel craßitie, ex multis foliorum inuolucris conſtans, vt vel exigua quædam arundo appareat; radicibus quodammo Iridi ſimilibus.*

De ligno colvbrino.

Duæ ligni colubrini ſtirpes.

BINÆ *ſtirpes in Malabar inueniũtur plurimum a ſimiles cùm forma, tum naſcendi modo, vno tamẽ eodem nomine nuncupatæ, Lignum Colubrinum, quòd ſing mirum in modum vtiles ſint aduerſus colubrorum morſ*

Prioris hiſtoria.

PRIOR *naſcitur hederæ modo, colore Dracunc maioris, ſiue Serpẽtariæ: folia illi ſunt Bryoniæ ferè ſimi integra tamen initiò, neruoq́ prædita per lõgitudinem currente, & quinque aut ſex venis in latera vergentib ſucceſſu temporis accedũt exigua foramina, quæ paula cum foliis incrementum ſumunt, donec tandem omnino lia ſcindant, eaq́ vitis foliis ſimilia reddant: conſpiciun enim interdum in eadem ſtirpe folia integra, alia exig nõnulla maioribus foraminibus prædita, omniaq́ adeò ter ſe diſsimilia, vt minimè eiuſdẽ plantæ folia eſſe vide tur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro ſimil dinem, vt qui nõ norit, aut de die viderit, ſi ad Lunæ ſp dorem noctu conſpiciat, viuum colubrum eſſe exiſtime*

Eius facultates.

VVLGO *cenſetur præſtantiſsimum remedium uerſus colubrorum & viperarum morſus: incolæ ſanè,*

in a

agros tendunt, magna ex parte circumferre ſolent hæc num (ſunt enim in ea prouincia multæ viperæ, variaq; pentum genera) aiuntq; ſolo eius odore ſerpentes fuga- & ſi, dum colubros venantur, illos attingere hoc ligno ant, ilico rumpi & exſtingui.

ALTERA *admodum breuis eſt & tenuis, triaq; ſo- modo folia habet, mollia, læuia, ſaturatiùs virētia: flo- aut fructum non conſpexi, nec quenquam inueni qui idiſſe aſſereret: radix oblōga & tenuis eſt, minimo digi- inor, hinc inde nonnunquam extuberans, & ſumma re ſerpens: exterior eius cortex valde tenuis eſt & ci- us, nullo, dum guſtatur, manifeſto ſapore præditus, de- tamen guſtum in ore relinquens ſuauem, & vti Mo- s odoratum: fiſſus eſt vndique hic cortex, & ſponte ſe- pedit ab alio craſſiore flauoq; cortice ſubtus naſcente, odorem Loti ſilueſtris ſiue trifolij odorati vulgaris re- & ſaporem Glycyrrhizæ dulciorem: præmanſus au- odore admodum ſuaui, nec iniucunda mordicatione, entanea tamen, præditus eſſe deprehenditur: ipſa ma- lignoſa eſt, candida, dura, & inſipida: folia napi ſapo- referunt: germen producit hæc radix ſupra terram er quatuor vncias longum, in caput extuberans.* Alterius hiſtoria.

OMEN *huius plantæ apud Canarinos eſt* Duda Nomenclatura.

RITAM *radicem cum aqua roſacea aut vulgari, m vino (indifferenter enim vtuntur) præſens cer- q; aſſerunt remedium aduerſus omnis generis ſerpen- morſus. Plurimus etiam eius eſt vſus in febribus con- , tertianisq;, ſyncope, ventriculi debilitate, & cordis ore: daturq; aduerſus omnis generis venena. Multi ſanctè affirmarunt, dummodo manu hanc radicem ent, nullos ſerpentes, vel alia ſimilia virulenta inſe- rmidare: & certiſſimum eſſe, ſerpētes & viperas eius um minimè ferre poſſe, ſed fugere, celerriméque in* Eius vires.

aliam partẽ ſeſe proripere, ſi quis ante ſerpentes proiicer

PERVTILIS *etiam cenſetur iis quibus anheli ab ore vitiato aut dentibus corruptis fœtet, modò eam co tinuò mandant, dentiumq́ cauis geſtent.*

Eius natales. PROVENIT *locis humidis, & inter arbores, p ſertim verò ſecundùm illas quæ* Angelins [a] *nuncupant, nec procul à mari.*

Colubrini ligni genus tertium. INVENITVR *& tertium Colubrini ligni genu eadem prouincia, vaſtæ arboris magnitudine, de quo in libro agemus.*

* Neutrum horum ligni colubrini generum cum G CIAE ligno colubrino conuenire facilè animaduertet, vtriuſque deſcriptiones diligenter conferet.

a Quæ arbor ſit Angelin, edoceri non potui, licet genter ab Hiſpanis & Luſitanis ſciſcitatus ſim: atque rum plerique exiſtimant peculiarem illius regionis arbo eſſe, nobis ignotam; quam mirum eſt auctorem non ſcribere.

DE LIGNO MOLVCENSI.

Ligni Molucenſis natales & deſcriptio. INVENITVR *in Moluccis arbor quædã dome Mali cotoneæ magnitudine, cuius folia Maluæ vulgaris liis ſunt ſimilia, fructus verò auellanis, ſed minor, mol cortice & nigricante.*

SERITVR *coliturq́ in hortis diligenter, nec facilè inuenias: tanti enim ab incolis æſtimatur, vt p grinos ne ad eius quidem conſpectum admittant.*

Panaua. INCOLÆ Panaua *appellant. Cùm verò iſtic nomine gubernaret prudentiſſimus & animoſiſſimus minus Ludouicus de Tayde, ipſius nomine hæc arbor fuit, quoniam ille primus nobis eius inſignes facultates ruit. Accidit enim, vt nobilis quidam Luſitanus, Hen de Lima vocatus, dum in Moluccis verſaretur, anim uerteret quanta cura & diligentia incolæ hanc arbo colerent, quantiq́ æſtimarent, atque ideo illius facul apprimè intelligere cupiens, nonnullas tandem edoctus*

Na

ictus igitur trunci huius arboris partẽ, eam obtulit Pro-
gi, bonarum rerum, & naturæ ſecretorum ſtudioſiſſimo,
quam medicamentum valde neceſſarium, cognitúque
gnum, & noſtris hominibus hactenus inauditum. Anno
tem ſexageſimo primo ſupra milleſimum & quingen-
ſimum interrogans me Prorex, an aliquid de hac arbore
udiſſem, aliquot eius facultates retuli quas ab aliis didi-
ſem, conquerens arborem nondum licuiſſe videre: tum
eius quod habebat fragmento me donauit, imperans vt
n iudicio & ratione experirer, nec vllius vitam pericli-
er, deinde rerum ſucceſſum illi ſignificarem: quod me
turum recepi. Eius itaque ligni periculum feci, cùm in
ultis ægris quorum curam habebam in noſocomiis, tum
variis morbis qui in longa nauigatione plerumque oriri
nt, dum in Luſitaniam redirem; partim adiutus facul-
um relationibus quas intellexeram, & vtendi methodo;
tim iis quæ Nobilis ille in Moluccis didicerat.

Illivs ſemen iam antè videram, mihi donatum ad
s capiendum: etenim eo in aucupiis vtuntur non modò
lla regione, ſed etiã in multis Indiæ prouinciis, ad quas,
s rei gratia, venale defertur. Huius pauxillum cũ oriza
ta mixtum auibus ſilueſtribus exponunt: quæ deguſtãt,
o decidunt ſopitæ & ſtupidæ; quæ verò auidiùs id edũt,
riuntur antequam illis auxiliũ præberi poſſit, quod eſt,
rigida caput perfundatur. Graculi omnium citiſſime eo
guſtato exſtinguuntur. Eius ſemen in aucupiis vtile.

Nvnc ad ſalubrem huius arboris materiem acceda-
s, cuius pauxillum hodie plurimi facio.

Intvs ſumptum, aut foris appoſitum, omnibus ve- Ligni facultates.
nis reſiſtit.

Intro aſſumitur magno commodo ex aqua roſa-
vel vulgari, auiumq́; iuſculo, eius pulueris apta quan-
s, pro neceſſitate, & ægri natura, modò decẽ grana non
edat, ſed infra id pondus conſiſtat, ad viperarum, Regu-

Eius pulueris vſus.

lorum (qui ſerpentes pileati appellantur, & admodum n
xij ſunt) aliorumq́; ſimilium aſpidum aut ſerpentum mo
ſus, bibitur hic puluis ex aqua, ipſisq́; morſibus inſpergit
Eadem ratione præbent in vulneribus quæ à ſagittis tox
co illitis facta ſunt, quibus illius regionis incolæ plurimu
vtuntur.

PVLVEREM *verò ex hoc ligno ſibi parant lim*
pelle marinæ caniculæ cõfecta, aut tenui aliqua ferrea li

ROBVSTISSIMO *cuique dimidium eius ſcrupu*
ex aqua limpida tepida aut roſacea, aut gallinarum iu
tepente, ſummo mane datur (cœna autem diei præcede
parca eſſe debet) euacuat enim omnes humores, præſer
craſſos, lentos, & melancholicos: cõuenit quartanis diut
nis, febribus cõtinuis, iliacis colicisq́; doloribus, flatibus,
dropiſi, arenulis, renũ calculis, vrinæ difficultatibus, ſæu
mæ colericæ paſſioni, aliisq́; morbis, veluti articulorum
tibiarum inueteratis doloribus, ſcyrrhis & ſcrofulis. O
nis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectã re
eat: & ſi nimia fiat euacuatio, bibat æger dimidiũ cya

Canja.

Canja, *hoc eſt, decocti oriζæ, aut auiculã comedat, ſu*
ceſſabit, quod ſanè multa laude dignum eſt, paucisq́; me
camentis vulgare, vt in poteſtate ſit medici aut ægri, p
gari quantum cupierit. Huc accedit quòd neque fœtore
neq; tædium, neq; metum, dum ſumitur, pariat, poßitq́
ne diætæ obſeruatione, etiam iis qui ſua negotia foris
agunt, propinari, vti ex iis deprehẽdi qui vnà mecũ ea
naui vehebantur, nullũ ſentiẽtes incommodũ, tametſi,
purgarentur, nulla diæta vterentur, viuerentq́; ſolutiß

Eius præſtantia.

OBSERVAVI *etiam illius præſtantiam in inu*
ratis capitis doloribus, hemicrania, apoplexia, auriũ ti
tu, arthritide, ventriculi & vteri affectibus & aſthm
Propterea fidens illi plurimum, ſæpius in diuerſis natu
ætatibus, & locis feliciter vſus ſum, & ſine vlla moleſ
niſi quod in bilioſis naturis, calidisq́; ventriculis, nonn

m

leſtiæ parere, donec cibum ſumerent, & in nonnullis vo-
um excitare viſus eſt : ſed bilioſis hunc puluerem non-
iquam dedi ſyrupo acetoſo aut carambola condita exce-
m : aut in catapotia cum ſaccharo roſato efformatum.
Exhibendvs eſt ſummo mane, neque cibus aut
us concedendus donec purgati ſint quantum neceſſa-
m videtur: tum demum cyathus iuſculi gallinarum te-
i datur, dimidiaq́; aut integra hora pòſt cōceditur pul-
gallinaceus, & paululum vini aqua bene diluti: deinde
illo die potu abſtinet ad cœnam vſque, quæ parca erit,
facilis concoctionis. Subſequēti die ſumitur ſaccharum
tum cum aqua bugloſſi, aut borraginis, aut communi,
ue iniicitur clyſter ad aluum eluendam.

Solet verò interdum in nonnullis ani pruritum &
oriationem excitare, atque in aliquibus (ſed paucis ad-
lum) hæmorrhoides.

Hæc ſunt quæ de hoc ligno Panaua conſpexi & in-
xi: Nunc verò in illis regionibus magnus eſt eius vſus,
iq́; æſtimatio, vt ſine metu in multis morbis ſuprà enu-
atis vſurpent. Ego bis illud ſumpſi in coli dolore, & he-
rania, mihiq́; ſalutare eſſe deprehendi.

Ceterum cùm propter eius inſignes facultates
læ plurimi faciant, illaſq́;, quantum in ipſis eſt, celare
ſtudeant, quæ proculdubio lōgè plures ſunt quàm quas
imus, ſperandum eſt temporis (quod omnia reuelat)
eſſu, reliquarū, quæ nobis adhuc ignotæ ſunt, notitiam
conſequuturos : easq́; in libro, quem præ manibus ha-
us, fideliter enarrabimus, ſi, antè quàm in lucem pro-
t, intellexerimus.

De moringa.

Lentisci magnitudine eſt Moringa, cui perſimi- Moringæ hiſtoria.
habet folia: paucis prædita eſt ramis, eamq́; ob cauſam
quam præbet vmbrā, multis nodis ſcatet, adeoq́; fragi-

lis eſt, vt facillimè cùm ipſe frutex, tũ rami confringant
folia ſaturatiùs virẽt, viuidiq; ſunt coloris, ſaporis verò
liorũ napi: fructũ fert pedalem, raphani craßitie, octo a
gulis inſignitum, colore dilutiore inter viridẽ & cinereu
intus candidum, medulloſum, & in certa receptacula
ſtinctum, quibus continẽtur rotunda ſemina Eruo ſimil
virentia & admodũ tenera, ſed ſapore quàm folia acrio
Editur hic fructus cũ carnib⁹ coctus, aut alio modo parat

Eius vſus & facultates. HVIVS arboris radix Vnicornu & lapidis Bez
vices ſupplet, veraq; theriaca eſt qua vulgo incolæ vtunt
cùm aduerſus omnis generis venena, tũ morſus ſerpenti
maximè noxiorũ, vulgo Culebras de Capillo dictoru
aliorúmque inſectorum, & virulentorum animalium, c
intrò ſumpta, tum foris applicata. In colerica quam vo
paßione ſingularis efficaciæ eſſe deprehendi. Miſcetur
mediis melancholicos humores purgãtibus: & probè n
eſt Elephantiaſi laborantibus, quorum plurimos, eius c
tinuo vſu ſanari perhibent.

Eius natales. ABVNDE naſcitur variis Indiæ locis, ſed præſert
tota prouincia Malabar, ſecundùm flumen Mangate,
admodum luxuriat, multoſq; fructus profert, qui vulg
foro venduntur, perinde atque fabæ in Hiſpania.

Nomenclatura varia. ARABES & Turcæ Morian appellant; Perſæ T
me, Guzaratenſes Turiaa.

DE LAPIDE BEZAR.

TAMETSI in altero libro, (quẽ De quadrupedib
ſerpẽtibus, & auibus, quæ in India inueniũtur, ſcribere ſ
ramus) de omnibus gẽmis lapidibusq; qui in medicũ vſ
veniunt, ſimus acturi: placuit tamẽ hoc libro lapidis Bez
mentionẽ facere, quẽ, quotquot de eo ſcripſernnt, aut eo
ſunt, & adhuc vtuntur, vno ore aſſerunt maximum p
ſtantißimumq; eſſe antidotum aduerſus omnia vene
non modò intrò aſſumptum, ſed etiam foris adhibitum

INV-

INVENITVR hic lapis variæ magnitudinis, for-
mæq́; & diuerſi coloris: nã ſunt qui dumtaxat dimidiam
drachmam, ſunt etiã qui duodecim & quindecim drach-
mas pendant, quales ego conſpexi; nonnulliq́; adhuc maio-
res reperiri ferunt: ſunt præterea rotundi vti auellanæ, alij
oblongiores oui forma, aut columellæ; alij triangulares, alij
planiſsiles vna parte, & gibbi altera, vti caſtaneæ: poſtremò
nonnulli ſunt coloris ex viridi nigricantis, alij mali inſani
colorem referunt, alij obſcuriores ſunt, alij dilutiùs virent,
& nonnulli etiam flaueſcunt. Lapidis Bezar quãtitas & forma.

GENERATVR iſte lapis in vẽtriculis animaliũ hir-
cis ferè ſimiliũ, arietis prægrandis magnitudine, colore ru-
fo, vti cerui propemodũ, agili, & acutiſsimi auditus, à Per-
ſis Pazã appellato, quod variis Indiæ prouinciis, vti in pro-
montorio Comorim, & nonnullis Malacæ locis, tũ etiam in
Perſia & Coraſone, inſuliſq́; quæ à Vacca cognomẽ adeptæ
ſunt, inuenitur: ſimiliter in Occidẽtali India, referẽte Petro
de Oſma in epiſtola quam ad D. Monardis conſcripſit. Eius natales. Pazan.

VT verò differũt figura & colore hi lapides, ſic etiam
nonnihil põdere & ſubſtantia variant: etenim eiuſdẽ ma-
gnitudinis videas, alios aliis leuiores, alios aliis ſolidiores,
pluribuſq́; aut paucioribus tunicis præditos, nõnullos etiam
vſq; ad centrũ continuos, aliquos in quorũ meditullio pul-
uis quidã reperitur, alios in quibus aliquid herbæ ſiccæ ſi-
mile, plurimos in quorũ centro paleolã tenuem ſolummodo
inuenias, circa quam lapidem efformari quidam putant. Eius varietas & differentia.

PRÆFERVNTVR autem Orientales, atq; om-
nibus Perſici antecellunt. Sunt qui, referentibus nonnullis,
huius lapidis puluere vtuntur ſingulis quindecim diebus,
exiſtimantes eo medicamento partes corporis vitales, ge-
nerationiſq́; membra roborari. Huius lapidis puluis cuius ſit vſus.

ASSERVNT iis regionibus in quibus inueniuntur
animalia, quæ iſtum lapidem generãt, venatores adeò eſſe
peritos & exercitatos, vt quanam animalia maiores lapi- Animalium quæ hũc lapidẽ generãt venatores.

des contineant, ſolo conſpectu poßint iudicare, aiuntq; animalia, in quorum ventriculis maiores lapides latent, nùs mobilia agiliáve eſſe, & lęta ſubtriſtiaq; apparere. terdum etiam exſtincta animalia inueniri, in quorum ceptaculis lapides grandes ſint.

Huius lapidis præſtantia.

PORRO *horum lapidum tanta eſt æſtimatio ap gentiles & indigenas, vt dicere ſoleant: Licet Deus om in hominum vtilitatem crearit, damnum tamen quoda modo eſſe, eum lapidem in alium vſum conuertere, qu Principum & nobili ſtemmate progenitorum, quandoq dem in plebis vſum, lapidis Bezar loco, radicem Morin crearit, de qua ſuperiore capite.*

DE ARBORE TRISTI.

Arboris triſtis natales & qualitas.

NONNVLLIS *Indiæ locis, præſertim verò in M labar, frequentiſſima naſcitur Arbor quadã magnitud & forma ferè Pruni, multis prædita ramis tenuibus, & c ta per ſpacia nodulo diſtinctis, è quo vtrinq; ſingularia f lia enaſcũtur Pruni foliorũ magnitudine, mollia & la ginoſa parte auerſa, quemadmodũ ferè ſaluiæ folia, & v ridia nonnihilq; aſpera parte interiore, non adeò ſerrata circuitu, vt Pruni folia, neq; tam multis venis prædita. ſingulorũ foliorum ſede naſcitur pediculus quinq; capitu ſumma ſui parte ſuſtinens, quæ quatuor foliolis ſubrotu dis conſtant, è quorum medio quinq; flores exiliunt cand di, elegantes, Aureæ mali floribus magnitudine & figu pares, tenuiores tamen, elegantiores, & odoratiores, pe culo magis ad rubrum quàm ad flauum colorem tenden quo in illis regionibus edulia tingũt, quemadmodum ap nos vulgo fit croco: fructus magnitudine lupini eſt, vireſcẽ cordis effigie, per medium ſecundùm longitudinem ſect continens in vtraque parte quoddam receptaculum in q ſemen occluditur, magnitudine ſeminis Ceratij ſiue Sil quæ, cordis effigiem retinens, album, tenerum, membra ſubuirente tectum, nonnihil amarum.*

VOCA

VOCATVR *hæc arbor in Canarin* Parizataco, *in* Nomenclatura varia.
layo Singadi, *in Decan* Pul, *ab Arabibus* Guart, *à*
rſis & Turcis Gul.

RES *eſt profectò obſeruatione digniſſima, conſpicere* Odor.
c elegantiſſimam arborem nocte pulcerrimis ſuauiſſi-
ʠ olentibus floribus onuſtam & hilarem; & ſimul at-
à Solis radiis illuſtratur, non modò flores omnes in ter-
abiicere, ſed totam arborem cum ſuis foliis quodam-
do marcidam apparere.

INTER *omnes ſanè quos vnquã odoratus ſum flores*
um meo iudicio memini cum hoc comparandum, præ-
im initiò dum quis repentè locum ingreditur vbi hæc ar-
eſt conſita: nam poſtquam manu contacti ſunt, exi-
s & euanidus eſt odor.

NDIGENÆ *iſtos flores cor reficere cenſent, ſed* Florũ vires.
riuſculi ſunt: nam recenter ex arbore collectos, & in
deguſtaui, & nonnullam amaritudinem ſemper de-
endi. Gentiles etiam medici eius ſemen inter medica-
ta cor reficientia recenſent.

MVLTI *Proreges, tribuni, atque alij priuati hanc*
rem in Luſitaniam transferre voluerũt, ſed irrito co-
. *Noui etiam quoſdam qui ſemen commodo tempore*
ctum & maturum, vaſculis figulinis vitratis atq; be-
turatis, item argenteis, pyxidibusque ligneis in Luſi-
am detulerunt, ibiq; cum omni cura & diligentia ſe-
nt, ſed nunquam naſci voluit.

N *Malabar autem & Goa, lociſque vicinis cum tan-*
cilitate naſcitur, vt quilibet rami in terram depacti
rehendant.

DE NEGVNDO.

VÆ *arbores multis Indiæ locis, præſertim verò pro-* Duplex Negundo.
a Malabar inueniuntur, in vſu medico adeò commen-
, vt multis morbis vtiles eſſe deprehendantur.

EA-

Prioris deſcriptio & nomenclatura.

EARVM *prior mas cenſetur, & à Canarinis* Vat
Nigunda *appellatur, Amygdalæ magnitudine, foliis*
pernè virentibus, infernè lanuginoſis & hirſutis, folior
Saluiæ modo; & in ambitu ſerratis, quæ procul aſpiciēt
Sambuci foliis ſimillima videntur.

Alterius hiſtoria & nomenclatura.

ALTERA Negundo *femina nuncupata, aut* N
chila *à Luſitanis, vulgo in Canarin* Nyergundi *dici*
in Balagate Sambali, *in Malabar* Nochè: *vtraque v*
tam mas quàm femina Arabibus, Perſis, & Decan in
Bache *vocatur, Turcis* Ayt. *Eadē magnitudine qua p*
aſſurgit, folia verò habet ampliora, rotundioraq́ꝫ, nequ
ambitu ſerrata, foliis Populi albæ perquàm ſimilia.

VTRIVSQVE *generis folia Saluiam odore &*
pore referunt: deguſtata tamen magis amara & acria
prebēduntur: in plurimis foliis parte auerſa ſummo n
inhærens conſpicitur ſpuma quædam candida, quæ noct
illis emanat. Vtriuſque flos cinerei coloris eſt, plurimu
ad Roriſmarini florem accedit. Vtriuſq. fructus admod
ſimilis eſt piperi nigro, acris guſtus quidem, ſed min
vrentis vti Piper, at Zingiberi propemodum paris.

ARBOREM *moderatè calidam faciunt, & ſer*
paulo plus caloris tribuunt.

Facultates.

FOLIA, *flores, fructus, cōtuſa, aut in aqua decocta*
in oleo fricta, vtiliter imponūtur omnibus doloribus ex
cunqꝫ cauſa prouenientibus: præſertim verò in articulo
doloribus ex frigida cauſa natis, atqꝫ in tumoribus & c
tuſionibus mirabiles præbet effectus. Vlceribus etiam ve
ſtis folia trita imponuntur, felici ſucceſſu, quandoqui
eorum materiā digerunt, eaq́ꝫ emundant, & ad cicatri
perducunt, modò corpus non ſit impurum. Et ſanè in
neribus, apoſtematibus, & contuſionibus adeò vtilem e
riuntur, vt chirurgorum operam minimè requirant.

Foliorum decoctum.

MVLIERES *horum foliorum decocto omni t*
pore vniuerſum corpus lauant; tantaq́ꝫ inuaſit perſ

d illas, Negando folia, flores, & fructus, vtilia eſſe ad iu-
dum conceptum, vt eum, qui contrarium perſuadere
etur, lapidibus obrutura ſint.

OBSTETRICIBVS etiã, quas illi Dayas vocãt, Dayas.
rimè nota eſt hæc arbor.

ADEO frequens eſt huius arboris vſus ad medendum Huius vſus.
lis regionibus, vt niſi Deus præciſos ramos multiplici fœ-
 renaſci faceret, iã diu fuiſſent conſumptæ arbores, aut
è maximi pretij nunc eſſent: Sed quo magis præcidun-
rami, eo feliciùs renaſcuntur, perpetuaq́ fronde virẽt.

De nimbo.

ALIA eſt arbor medico in vſu admodum commẽda-
 Chriſtianis & Gentilibus, reliquisq́ earũ Indiæ pro- Nomenclatura.
ciarum incolis, rara tamen admodum: ſed qui eam cog-
unt Nimbo appellant, Malabarenſes Bepole.

MAGNITVDINE eſt fraxini, cui procul aſpicien- Nimbo arboris hiſtoria.
s perſimilis videtur: folia vtrinq. viridia ſunt, nec ab al-
 parte incana lanugine pubeſcũt, in ambitu ſerrata &
ronata: rami multis foliis luxuriant, floribusq́ abun-
t exiguis, albis, quinq. foliolis conſtantibus, flauis in me-
ſtaminulis, Lotiq́ ſilueſtris ſiue trifolij odorati odorem
rẽtibus: fructus eſt paruus oliuis ſimilis, ſubluteus, cor-
admodum tenui præditus, naſciturq́ ex ramulorũ alis.

IVIVS arboris folia nõnihil amaricãt, ſaluberrimaq́
 trita & cum ſucco limonum impoſita vulneribus ſor- Facultates.
s, cuniculoſis, calloſisq́ cùm hominum tum iumento-
, digerunt enim, emundant, ſarcotica ſunt, & ad cica-
em perducunt. Foliorum item ſuccus perutilis eſt ſiue
os ſumptus ſolus, aut ex vino, aut aqua, aut gallinæ iuſ-
, ſiue vmbilico impoſitus ſolus, aut cũ fellis bubuli mo-
to, aut aceto, aut aloë, ad necandos & expellendos om-
generis lumbricos: quamobrẽ familiare admodum &
uam ſalubre medicamentum eſt omnibus illius regio-

nis incolis, præſertim Malabar prouinciæ, quoniam lumb... cis valde ſunt obnoxij. Magnus eſt etiam eorum vſus ... florum & fructus in articulorũ doloribus, tumoribus, me... brorum debilitate, & apoſtematibus.

Eius oleum neruorũ doloribus vtile.

O L E I *item ex eius fructu expreſſi magnus vſus ... neruorum doloribus: quo vulnera, neruorum puncturas ... contractiones curant Malabarenſes.*

De iaca.

Iacę natales.

N A S C I T V R *arbor in nonnullis Indiæ inſulis ſec... dùm aquas, quæ licet nullum medicum vſum præbeat, p... pter amplitudinem tamen, & fructus elegantiam, mini... prætermittenda eſt.*

Eius nomenclatura.

E A M *Malabarenſes* Iaca, *Guzaratenſes* Pan... *Canarini* Panaſu, *Arabes* Panax & Iaca *nuncupa... Perſæ mutato* p. *in* f. Fanax.

Eius deſcriptio.

V A S T A *eſt arbor, foliis palmaris amplitudinis p... dita, dilutè virentibus, neruo craſſo & duro per longitu... nem excurrente: malum fert non è germinibus aut fo... rum ſede, quemadmodum aliæ arbores, ſed ex ipſo tru... maioribusq; ramis naſcens, longum, craſſum, obſcuriùs ... rens, craſſo duroq; cortice tectum, vndique veluti adam... tum cuſpidibus ſepto, quæ in ſpinam breuem, viridem, ... groq; aculeo præditam deſinunt, admodum ſimilem h... rionis ſpinæ, ſed minimè acutam aut pungentem, tam ... minitari videatur.*

H O R V M *fructuum minimus eſt maximæ cucu... tæ amplitudine. atq; etiam maior, præſertim in Mala... vbi præſtantiores naſcuntur: nam qui in Goa proueniu... minores & peiores ſunt, atque magis inſipidi. Cùm ma... rus eſt hic fructus, bonum odorem ſpirat, eiusq; duas di... rentias conſtituunt: Vnam* Barca *appellatam, & præſt... tiorem: alteram* Papa *aut* Giraſal *dictam, minusq; ... nam: deprehenditur poſtrema ex mollitie, quoniam ſi n...*

nu...

u apprehendas, digitis cedit. Præſtantiſsimi verò fructus
retium quadraginta marauedis non excedit, hoc eſt, pau-
plus regali Caſtellano. Per longitudinem ſecti hi fructus,
itus candidi, & denſa carne præditi apparent, ac veluti in
pſulas aut receptacula diuiſi, plena caſtaneis longiori-
us & craſsioribus quàm ſint dactyli ſiue palmulæ, cinereæ
nica tectis, & intus albis caſtanearũ vulgarium modo,
uſtu terreſtri & aſpero, ſi virides edantur, multosq́; fla-
s generãtibus: at ſi vti Hiſpanicæ caſtaneæ aſſentur, gu-
u ſapido & venerem excitantibus, ob quam ſolam rem
ebs frequentiùs vti ſolet. Sunt autem ſingulæ hæ caſtaneæ
lpa flaueſcente & aliquantulum lenta inuolutæ & pul-
m Durionis nonnihil referente, tametſi ab eo differat:
ati ſaporis eſt, præſertim quæ in Iaca Barca cognomina-
continetur, optimi Melonis pulpæ admodum ſimilis: du- *Eius facultates noxiæ.*
tamen concoctionis eſt, & admodum grauat ventricu-
n: atque, vt illarum prouinciarum medici aiunt, ſi in
triculo corrumpatur, noxios & venenoſos humores
erat: quique frequentiùs hoc fructu veſcuntur, facilè
peſtilentem illum & peſſimum morbum Morxi appel- *Morxi morbus.*
um incidunt.

De dvrione.

FRVCTVS eſt in Malaca adeò grati ſaporis & odo- *Durio vbi naſcitur.*
vt reliquis qui in ea prouincia gignuntur, tametſi pluri-
ſint & boni, præferendus videatur. Cuius præſtantia, &
niam Doctor ab Orta illius etiam meminit capite de
tura, licet eum non vidiſſet, me impulit vt de eo ſcribe-
tanquam oculatus teſtis, tametſi in medicina nullum
m obtineat.

VOCATVR hic fructus in Malayo (quæ prouincia *Eius nomenclatura.*
bi gignitur) Duriaon: ipſius flos Buaa: arbor ipſa
an.

PRÆGRANDIS eſt hæc arbor, materie valida & *Eius qualitas.*

ſolida, craſſo cinereoq́; cortice tecta, multis ramis luxurians
& copioſum fructum præbens: flores habet ex albo nonni-
hil flaueſcentes, folia dimidij palmi longitudine, duorum
aut amplius digitorum latitudine, in ambitu tenuiter ſer-
rata, parte externa dilutiùs virentia, interna verò ſatura-
tiore virore, & quodammodo ad rufum tendente præd-
ta: fructum Melonis magnitudine, denſo cortice ſeptum,
eoq́; multis breuibus craßisq́; & pungentibus aculeis ho-
rente, foris viridi & veluti ſtriis quibuſdã quemadmodu
Melo ſecundùm longitudinem diſtincto: intus verò conc
merationes quatuor ſecundùm longitudinem habet, ſing
las tria aut quatuor receptacula continentes, quibus ſi
guli fructus inſunt admodum cãdidi vti lactis pingue, m
gnitudine oui gallinacei, guſtu ſuauiore odoratioreq́; qua
ſit condimentũ illud ab Hiſpanis Manjar blãco appel
tum, non tamen adeò molles aut glutinoſi: nam qui cand
re illo non ſunt præditi, ſed flaueſcunt, putridi ſunt, aut a
ris iniuria pluuiáue corrupti. Optimi cenſentur qui t
dumtaxat fructus in ſingulis cõcamerationibus, deinde
quatuor obtinent: nam qui quinque habent, improbi c
ſentur, quemadmodum & illi quibus ſunt fiſſuræ aliq
non ſolent verò in ſingulis malis plures quàm viginti f
ctus contineri, iiq́; ſinguli incluſum habent nucleum, n
perſici nucleo ſimilem, non rotundum, ſed oblongiuſcul
guſtu inſipido, quiq́; guttur exaſperet, veluti meſpila v
dia: propterea non eduntur.

Eius fructus edendi ratio.

CALIDVS & humidus eſt hic fructus: & qui e
volunt, pede leuiter comprimere & frangere ſolẽt, pro
ſpinas quibus obſitus eſt.

QVI nunquam hos fructus ederũt, cùm primùm
olfaciunt, videntur putridas cepas odorari: ſed poſtq
deguſtarunt, præ reliquis cibis bene olere & ſapere cen

Eius vires.

EST verò tanta in exiſtimatione, apud eos qui
dediti ſunt, hic fructus, vt putent neminẽ eo poſſe ſatu
propt

propterea varia dant illi epitheta. Memini videre quædam Epigrammata ab eleganti Poëta in laudem eius cõſcripta. quæ (ſi hic locus ferret vt adſcriberentur) non dubito quin lectori plurimum eſſent placitura.

TANTA tamen eſt huius fructus in Malaca abundantia, vt ſinguli non pluris quàm quatuor marauedis veneant, præſertim menſibus Iunio, Iulio, & Auguſto: nam reliquis pretium intenditur pro hominum arbitrio.

Pretium & æſtimatio.

ADMIRATIONE porrò digna eſt Betele cum hoc fructu antipathia, quæ profectò tanta eſt, vt ſi quis in nauem, Durionibus plenam, ædéſve aut concamerationem, vbi adſeruentur, aliquot Betele folia reponat, corrumpantur & putreſcant omnes. Et ſi cui ex Durionum immodico eſu ventriculus inflammetur & grauetur, folio Betele ſupra ventriculum impoſito, ſubitò mitigatur inflammatio, tumorq́; tollitur. Et, ſi à Durionum eſu ingerantur aliquot Betele folia, nullam noxam ſentiet, quãtumuis multos ederit. Inde fit, tum etiam ob eius guſtum ſuauem, vt vulgo dicatur, neminem eorum eſu poſſe ſatiari.

Eius mira cũ Betele antipathia, & facultates.

DE MVSA* SEV FICV INDICA.

DECEM & octo aut viginti palmorum magnitudine attollitur hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex multorum corticum ſibi mutuo incumbentiũ coniunctione conſtat, & humani cruris craßitiem adipiſcitur, radice rotunda & craſſa, Elephantorum grato pabulo: foliis nouem palmorum longitudine, duorum cum ſemiſſe latitudine, neruo ſatis craſſo per longitudinẽ excurrente, & tranſuerſis fibris in latera ſparſis, parte ſuperiore ſaturis, inferiore dilutioribus: ex huius arboris faſtigio naſcitur veluti thyrſus quidam florum ſimul congeſtorũ in modum pinei ſtrobili coloris rufi: deinde vnicũ ramum fert humani brachij craßitie in multos nodos diuiſum, è quorum ſingulis decem aut quatuordecim dependent ficus, ita vt nonnunquam ra-

Muſæ hiſtoria.

mus centenis aut ducentenis ficubus onuſtus conſpiciatur.

Eius variæ ſpecies.

Hos in diuerſas ſpecies diſtinguunt Luſitani prouinciam incolentes: nam Cenorius *appellãt qui admodum flauẽt, læues, longiuſculi, gratíque ſaporis ſunt, & odoratiores:* Chincapanoes *verò qui vireſcunt nonnihil, longioresq́ ſunt, iiq́ue etiam grati ſaporis. Laudantur præterea qui in* Cofala *naſcuntur, Aethiopibus* Inninga *dicti.*

Nomenclatura.

LEGITIMVM *autẽ nomen apud Arabes & Perſas (vt è præſtante medico Perſa in Ormuz nato intellexi) eſt* Mous, *non autem* Muſa *aut* Amuſa: *arboris vero* Dacacht Mous. *Reliqua nomina ex* GARÇIA *petenda.*

Eius arboris ſerendæ ratio.

SEMEL *dumtaxat ſeritur hæc arbor; nã ex eius radice aliæ enaſcũtur: ſingulæ verò vnicum (quemadmodum retuli) fructuum ramum geſtant, qui, dum maturi ſunt reſcinditur, plantamq́ ipſam ſponte exſiccari ſinunt, tanquam in poſterum inutilem; aut amputant, in domeſticorum Elephantorum pabulum.*

Eius vſus.

NONNVLLI *interiora tenerioraq́, antequam explicentur, folia, florumq́ thyrſum pipere, Zingibere recenti, allio, ſale, & aceto condiunt, & capparum modo edunt. Folia verò quoniam ampliſsima, mollia, frigidaq́ ſunt, ſubſternere ad accumbendum in æſtu ſolẽt: & ambuſtis non nunquam imponunt. Ruellius huius fructus meminit ex auctoritate Theophraſti & Strabonis.*

* Nemo meo iudicio accuratiùs hanc ſtirpem deſcripſit quàm Ouiedus ſub Platani nomine. Eius hiſtoriam Latinam fecimus, & ſcholiis in ſecundum GARCIAE librum cap. de Muſa inſeruimus.

DE MANGAS.

Mangas hiſtoria.

VASTA *hæc eſt arbor, & multis ramis prædita, fructumq́ fert magna ex parte anſerino ouo maiorem, non nullis interdum Indiæ locis binas libras, aut amplius pendentem; in eadem verò arbore perſæpe colore differẽtes ipſi fructus conſpiciuntur: alij enim dilutè virent, alij flauent, quidam etiam ex viridi rubeſcunt: grati admodum ſaporis*

odori-

doriſq; eſt; & quando non eſt corruptus, duracinis perſi-
s (quæ à carne firmiore flauaq; Melocotonea vulgo
ppellantur) præſtat.

IN multis prouinciis naſcitur, vti in Malabar, Goa Natales.
uzarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, aliiſq; In-
e locis, & in Ormuz, vbi reliquis præcellit.

NOMINATVR Mangas, in Canarin Ambo, à Nomencla-
rſis & Turcis Amba: permanetq; in arbore ab Aprili in tura.
uembrem vſq; interdum, pro locorum natura & ſitu.

EDITVR hic fructus in laminas ſectus aut ſine vino, Eius fructus
: vino maceratus. Conditur etiam ſaccharo vt commo- edendi, con-
s adſeruari poßit, atq; interdum cultello aperitur, & in diendi, &
; meditulliũ zingiber recens, allia, ſinapi, ſal, cum oleo conſeruãdi
aceto inſperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliua- ratio.
i conditarum modo. Saliunt etiam & elixant, atque in
m venalem proferunt.

FRIGIDVS & humidus eſt, tametſi vulgus cali- Facultates.
i conſtituat, & multas mordicationes in eorum, qui
untur, ventriculo parere affirmet. Quin & indigenæ
lici calidum faciunt, & vituperant, dicentes ſerpigi-
, eryſipelas, bilioſas febres, phlegmonas, & ſcabiem ge-
re. Quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptio-
ed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter im-
eratum æſtum, in ſimiles morbos incidunt etiam non-
qui illo abſtinent.

ANTEQVAM probè maturus ſit, guſtu adſtrin-
eſt, & ea pars quæ oßiculo vicinior eſt, acerbior: ſed
rus dulcis & ſapidus eſt. Præduro putamine, vndi-
ue tomento, aut duris fibris tranſuerſim & obliquè
rrentibus operto tegitur nucleus longiuſculus & craſ-
ilus, magnitudine iligneæ glandis, candidus, & can-
cute tectus, guſtu amaro dum crudus eſt, ideoq; ad-
s lũbricos & alui profluuia vtilis: toſtus verò iligneas
les ſapit.

INVENITVR etiam huius genus ſine oßiculo, pala[to] admodum gratum.

Mangas ſilueſtre aliud genus.

ALIVD eius genus ſilueſtre reperitur Mãgas braua nuncupatum, adeò præſentis veneni, vt indigenæ illo ſe[ſe] mutuo perimant: nam ſi quis paululum ederit, ilico mor[i]tur: interdum oleum admiſcent ad exacuendam eius vim, vtq; celeriorem perniciẽ adſerat: ſed quocumque tande[m] modo ſumptum, adeò celeriter perimit, vt hactenus nu[l]lum ſit repertum antidotum ad illius vim compeſcendam. Dilutè viret, & aliquantulum ſplẽdet, lacteo ſucco abu[n]dat, paucaq; carne præditus eſt, nam craſſo cortice ſolum modo integitur oßiculum prædurum & cartilagineum. Cotonei tamen mali magnitudine eſt.

Eius facultates.

Natales.

PER vniuerſam prouinciam Malabar prouenit [co]piosè hæc arbor, domeſtica ſiue ſatiua minor, breuioribus & craßioribus foliis. Pueri his fructibus, aureorum ma[lo]rum loco, ſeſe mutuo petere conſueuerunt.

DE ANANAS.

Natales.

PEREGRINVS eſt hic fructus, & ex prouin[cia] S. Crucis in Braſilia primùm in Indiam Occidentale[m], deinde etiam in Orientalem Indiam delatus, in quibus vberrimè prouenit.

Eius hiſtoria.

CITRII verò mali minoris magnitudine eſt, adm[o]dum flauus & odoratus cùm probè maturus eſt, ade[ò vt] prætereuntes ex odore dignoſcere queãt ædes in quibus [est]; ſucculentus & gratißimi ſaporis, procul intuentibus cin[ara] videtur, ſed pungentibus aculeis caret. Singulæ ſtirpes C[ar]dui edulis magnitudinem æquant, vnicúmque malum [su]ſtant in medio quaſi caule, & circa eum multas alias [pro]les, quarum nonnullæ etiam ſuo fructu præditæ ſunt. [Cùm] itaque fructus maturos colligunt, proles ilico terræ mã[da]re ſolent: è quibus ſingulæ deinde ſtirpes proueniunt ſuo [...]

onu[...]

uſtæ, vti mater; quæ intra annuum ſpatium colliguntur. us radix carduo eduli perquã ſimilis eſt, ſed & folia non ıt diſparia, tametſi ad Ananas *ſilueſtris folia magis ac- lant. Vulgo* Ananas *vocant: Canarini verò* Ananaſa.

C V M *primùm in* Indiam *illatus eſt hic fructus, ſin- li decem ducatis, aut paulo amplius æſtimati ſunt: nunc ò propter abundantiam (tametſi neq; ſapore neq; odo- ꝑrimis cedant) vix duobus regalibus* Caſtellanis *veneũt.*

H A C T E N V S *in medicũ vſum non eſt receptus, ſed ummodo ob ſaporis gratiam commendatur. Calidus & vidus eſt, editurq́; maceratus in vino, vti Perſicũ malo- oneum, & facilis eſt concoctionis; nimius tamẽ eius vſus lammationes parit, quemadmodũ* Duriones Malacẽſes. Eius vſus.

S I *medius ſecetur, & partes denuo coniungantur, untur vti cucumeres: perfoſſus verò cultello, ſi in vul- e vnius diei aut noctis ſpatio cultellus relinquatur, inue- ur tota ea pars, quæ in vulnere hæſit, abſumpta.*

* Conſule noſtras annotationes in 2. lib. Aromatum, Ca- de Mangas.

De ANANAS SILVESTRI.

A L T I V S *aſſurgit qui* Ananas *ſilueſtris nuncupatur: nq; truncum habet haſtæ magnitudine læuem admo- n, rotundum, & Mali aureæ craſſitie, ſpinis horridum: a ſpinoſis cuſpidibus prædita, & per ambitum mollibus us ſepta. Singulæ arbores ſecundùm radicẽ ſumma tel- e magnam foliorum comam fundunt, maiorum quàm e in arbore ſunt, quæq́; procul intuentibus Aloës foliis ſi- ima videantur, tenuiorum tamen, pluribus ſpinis horri- um, & dilutè virentium: adnatis ſe propagat, aliæque pes ex aliis enaſcũtur, præſertim in ſepibus & hortorum bitu, quos egregiè muniũt. Rami foliorum ſimul glome- orum capita proferunt flauentium admodum, & tene- ũ, ſuauiſsimi odoris, quæ nihil aliud ſunt quàm flos ipſe:* Ananas ſilueſtris deſcriptio.

ex horum ſingulis ſpica prodit Arundinis ſpicæ non abſi-
lis, ſed craßior, compactior, & elegãtior, odore Cedri. E r
mis dependent fructus Ananas brauo, *id eſt, Ananas ſ*
ueſtres dicti, quoniam cum domeſticis nonnullam habea
ſimilitudinem, Melonis magnitudine, coloris rubri elega
tis & oculos oblectãtis, toti in partes diuiſi, quemadmod
Cupreßim ſtrobili, ſeu nuces exſiccatæ, ſed tuberculis ſ
obſiti, vt procul ſpectantibus magni pinei ſtrobili appare

Cuius facultatis ſit.

CAPITVM *teneriora folia ſeu flores crudi edunt*
carduosq́; ſapiunt, ſed exiguum alimentum præbent.

FRVCTVS *(quem pauci deguſtant) ſapore vtcun*
ſuaui præditus eſt, adſtrictionis tamen auſteræ, & pal
parum gratæ, particeps.

SVCCI *plena eſt tota planta cũ ſuis radicibus. Hi*
ſex vel octo vnciæ ex ſacchara ſummo manè ſumptæ p
ſentißimum certißimumq́; cẽſentur eſſe remediũ adue
iecoris & renum calores, renum vlcera, purulentas vri
& penis excoriationem: nam magna ex parte poſt t
tium diem ſanantur.

VTILEM *etiam in diabete eſſe ferunt: at non ſ*
expertus.

ARABES *admodum laudant aduerſus eoſdem m*
bos & eryſipelas; & Queura *vocant, quemadmodum*
Decan; Perſæ Ananaſa, & Angali *florem (qui capu*
lud foliorum odoratum eſt) Arabes Chuxtaid, P
Pixcoxbuith *dicunt: Turcis eſt ignota.*

* Habet hæc planta aliquot notas non diſſimiles
Americanæ.

DE CARCAPVLI.

Carcapuli hiſtoria.

CARCAPVLI *Malabaribus*, Garcapuli Ca
rinis, vaſtæ magnitudinis arbor eſt, fructum ferens M
aureo cui cortex exemptus ſit, magnitudine, & forma
milem, ex grumis omnino conſtantem, (ſed non ſepar

ſ abinuicem vt in Malo aureo) tenui, læuiq; & ſplen-
ti cortice tectum, non admodum ſicco, colore pallido, at
maturuit aureo: guſtu admodum auſtero, ſed quadam
ſtrictione grato.

E o vtuntur in cibis, magnaq; apud incolas illius eſt Eius vſus.
in curationibus: ſed inter omnes, quæ experientia com-
batæ ſunt, primas obtinet profluuij alui cuiuſcunque ge-
is conſtrictio, in iis præſertim qui nimio veneris vſu hoc
lum contraxerunt: editur verò aut ipſe fructus matu-
, aut eius ſuccus cum oxygala ſumitur, aut illius exſic-
puluis: cum oxygala autem mixtus & cocta oriza,
ificè appetitum deiectum reuocat. Vtilis etiam eſt eius
us, & exſiccati puluis, in oculorum caliginibus & ſuf-
nibus. Familiaris eſt fructus puluis, obſtetricibus, puer-
s enim exhibere ſolent ad pellendas ſecundas, & ad
gationes, atq; lactis vbertatem præſtandã, tum etiam
acilitandum partum magna vt aiunt efficacia.

S v c c v s eius cum aliis plantis mixtus vngui maio-
ligiti pedis imponitur eodem latere quo quis aut caligi-
, aut ſuffuſionis initium in oculo habet, vtilemq; eſſe
ibent.

T r a n s f e r t v r hic fructus ſiccus ex Malabar
lias prouincias.

De carambolas.

F r v c t v s quem Malabares & Luſitani Caram- Carambolas hiſtoria.
las appellãt, in *Decan* Camarix, in *Canara* Cama-
& Carabeli, in *Malayo* Bolimba, & à *Perſis* Cha-
roch dicitur; naſcitur in arbore cotoneæ magnitudine,
is mali, paulo longioribus, coloris viridis ſaturatioris, &
us amaricantis: floribus paruis quinq; foliolis conſtan-
is ex albo ruſeſcentibus, nullo quidem odore gratis, ſed
ctu elegantibus, & guſtu oxalidis acetoſo. Ipſe verò
tus maiuſculi oui gallinacei magnitudinem æquat, ob-

longus, flaueſcens, atque veluti in quatuor partes diui-ſus, ſulcis illis paulo altiùs impreßis magnam gratiam a-dentibus: in meditullio continet ſemina tenera, ſapo-aciditate palato grata.

Eius vſus. M VLTI *vſus eſt in medicina & in cibis: namq; ma-turum exhibent in biliosis febribus; & ſaccharo conditum ſyrupi acetoſi loco præbent. Canarini eius ſucco, cum al-medicamẽtis iſtic naſcentibus, collyria parare ſolẽt ad ocu-lorum nubeculas tollendas. Obſtetricẽ (quæ illis* Daya *di-citur) vidi fructu ſicco & in puluerem contrito & fol-Betele ventem ad ſecundinas à partu expellendas, fœ-tumq; mortuum educendum.*

E I V S *etiam muria conditi frequens eſt vſus, cù-gratiſsimi ſit ſaporis, & appetentiam excitet.*

DE IAMBOS.

A L I V S *eſt in India fructus, qui ob aſpectus elega-tiam, ſuauemq; odorem & ſaporem, tum etiam ob eius-medicina vſum, dignus eſt cuius hiſtoriam hîc apponam.*

Iambos hiſtoria. A R B O R *verò quæ hunc fructum præbet, vaſta eſ-maximã Malum aureã, quæ in Hiſpaniis naſcatur, æquã-multis ramis in latum expanſis, multamq; vmbram pr-bẽtibus prædita, aſpectuq; pulcherrima; caudex maiores-rami cinereo cortice integũtur: folia pulcherrima ſunt, la-uia, palmũ aut amplius longa, craßiore neruo per longit-dinẽ, multis autem obliquis venis in latera excurrentib-parte ſuperna ſaturatiùs, inferna verò dilutiùs virẽtia: fl-res ex rubro purpuraſcentes, viuidi admodũ coloris, mu-ſtaminibus in medio præditi, aſpectu pulcherrimi, gu-capreolorũ vitis ſimili: Fructus magnitudine eſt Pyri qu-à Rege cognomen accepit, eiusq; duo ſunt genera: vn-enim adeò obſcurè rubet vt niger videatur, magnáque-parte oßiculo caret, & ſucci bonitate præſtat: alter ex ca-dido rubeſcit, & oßiculũ continet album, durũ, non adm-*

d.

n rotundũ, oſsiculi quod in perſico malo eſt magnitudi-
(?)cue, & cãdida hirſutaq́ membrana tectũ; qui licet ſu-
(?)eri bonitate cedat, dignus tamen eſt delicatiſsimorum
m hominum palato; vtriuſq. odor ſuauiſsimam roſam
rt. Frigidus & humidus eſt, & admodũ tener; cortice
ò tenui & molli tectus, vt cultello auferri non queat.

Alte ſuas radices terræ infigit hæc arbor, & poſt
rtum annum fit fructifera: fructum ſæpius eodem an-
perficit, & nunquam ſine flore aut fructu conſpicitur,
n iidem rami floribus, fructu viridi & maturo ſemper
è onuſti ſint, decidentibusq́ quotidie floribus (ſic vt ſo-
n rubro colore tinctum quandoq. videatur) noui ſubna-
tur, fructusq́ alij primùm enaſcantur, alij matureſcãt,
iam maturi colligantur. Succuſſa arbore maturi facilè
idunt: comprehenſi verò rami ad fructus colligendos fa-
mè ab arbore reuellũtur. Ante reliquos cibos initio men-
di ſolent atque interdiu.

Malabares & Canarini hunc fructum Iam- Nomenclatura varia.
li vocant; Luſitani iſtic habitantes Iambos, Arabes
pha Indi, Perſæ Tuphat, Turci Alma: Luſitani ar-
rem Iambeiro appellant.

Flores & fructus ſaccharo condiri ſolent, iisq́ fre- Facultates.
enter vtuntur in bilioſis febribus, & exſtinguendæ ſitis
atia.

De iamboloins.

Hvivs arboris materies cortice integitur coloris Iamboloins hiſtoria.
è eiuſdem cum Lentiſci cortice: folia Arbuto ſimilia
bet, ſed Myrti virentis foliorum ſapore: fructus Cordu-
nſibus oliuis maturis ſimiles, adſtringẽtis guſtus, & fau-
s contrahentis.

Nvllvm vſum in medicina obtinent, ſed eduntur Eius vſus.
m Oriza cocta, nam appetentiam excitant.

Vvlgvs Iamboloins appellat.

De

De iangomas.

Iangomas deſcriptio. Alivs eſt fructus Iangomas nuncupatus, So ferè ſimilis colore, & immaturis prunis ſapore: quibu arborem ſimilē habet, (ſed ſpinis obſitā) & folia & flo

Natales. Nascitvr cùm ſponte in agris, & ſiluis: ſe hortis etiam colitur.

Vſus. Frvctvs licet maturus digitis priùs emollien eſt, antequam edi poſsit: attamen adſtrictionem illā h mediocrem nequaquam adhuc deponit: eaq; de cauſa lius vſus eſt vbi adſtrictione opus habent.

De malis indicis.

Malorū Indicarū hiſtoria. Magna eſt arbor multis foliis & floribus prædi & copioſo fructu: folia minus rotunda ſunt mali foli tametſi ea æmulentur: supernè ſaturatè virent, infer candicant & pubeſcunt vti Saluiæ folia, guſtu adſtringe te: flores exigui, candidi, quinque foliolis conſtantes, in dori: fructus iuiubis ſeu zizyphis ſimiles, alij aliis maio & ſuauiores, nunquam verò tam probè matureſcentes cōſeruari queant, & in alias regiones transferri, vti Ziz pha; & perpetuò nonnihil adſtrictionis retinētes: vnde c ligitur minimè pectori vtiles eſſe, quemadmodū zizypha

Earum nomenclatura. Hvic arbori nomen eſt in Canara Bor, in Dec Ber, & in Malayo Vidaras, apud Luſitanos Mançan de la India, id eſt, mala Indica.

Præſtantia. Præfervntvr fructus in Malaca nati Mal baricis: ſed iis adhuc præſtantiores quos Balagate profer

Conspicitvr hæc arbor æſtate alatis form cis perpetuò onuſta, quæ in ramis eius Laccam elaborant

De ambare.

Ambare deſcriptio. Crassa magnaq; eſt hæc arbor, foliaq; habet Iu glandis foliis magnitudine reſpondentia, ſed non eius fo

m

dilutiùs virentia, & multis venis elaborata, quæ illis nam gratiam addunt: flores exiguos candidos, fructus andis nucis magnitudine dilutiùs virentes, & cortice n illa leuiore: odoris grauis & guſtus acerbi dum ad-virent, coloris verò flaui in maturis, gratioris odoris, uſtus grata aciditate commendabilis, medullam con-tes cartilaginoſam & duram, è duris neruis obliquè textis conſtantem.

I ANC *arborem appellant* Canarini Ambare, *fru-* Nomencla-tura.
i Ambares, *Perſæ* Ambereth, *Turci* Harb, *Luſi-* Ambares, *quemadmodum Canarini.*

ROPTER *fructus gratam aciditatem eum Om-* Eius vſus.
ij ſeu agreſtæ loco cibis admiſcent: maturum ex ſale ceto edunt, excitat enim edendi appetitum. Indi ad-u bilioſos humores vtilem eſſe perhibent.

ALE *& aceto conditus diu conſeruari poteſt.* Eius con-diendi ra-tio.

DE DATVRA.

RIA *ſunt huius plantæ genera, quorum quo fre-* Daturæ tria genera.
tiùs vtuntur, primo loco deſcribemus: eius enim adeò tris eſt vſus, vt paucæ ſint meretrices, quæ inter ſua ıæ illud non recondant, ob eas quas poſtea ſubnecte-auſas.

RIMVM *Althea magnitudine caulem habet, nec* Prioris de-ſcriptio.
dum illi diſsimilem, in plures tamen ramos diuiſum: cùm magnitudine tum forma Stramoniæ foliis ſimi-, verùm magis in circuitu ſerrata, vti ferè Xanthij enis Lampazos*) folia: flores albos, Smilacis læuis Hiſpani* Correguela mayor, *hoc eſt,* Conuoluulum *em appellant) floribus omnino reſpondẽtes, fructum oniæ, rotundum, nucem Iuglandem magnitudine tem, viridi colore præditum, & ſpinis mollibus, mini-pungentibus vndique ſeptum, plenum ſemine Lenti-mili, eiuſdémque coloris, cordis humani effigie, guſtus*

amari:

amari:radicem albam,raphani odore,quæq́;,ſi diu na
admoueatur, ſternutamenta ciet, cuius cortex non
amaricat,minùs tamen eo qui caulem & ramos amb

Natales. NASCITVR vmbroſis locis,& ſecundùm aqu

Nomenclatura. NOMEN huic plãtæ in Malabar eſt Vnmata
in Canara Datiro, apud Arabes Marana, apud P
& Turcos Datula, apud Luſitanos Datura & la B
dora,hoc eſt,faceta.

Qualitas. LITERATI plerique, atque etiam maxima
Medicorum iſtic degentium, legitimam Nucem M
Arabum eſſe cenſent, frigidamq́; exceſſu tertio, & ſi
ſecundi fine conſtituunt.

Facultates. MALA inualuit cõſuetudo apud impudicas mul
vt huius ſeminis in puluerẽ triti dimidiã drachmã ex
aut alia quæ magis arridet materia, præbeant: miſ
eũ hauſit,diu velut mente alienatus remanet,aut ridi
eiulans, aut dormiẽs,plerumq; etiã alteri colloquens
ſpondens, vt interdũ etiam ſana mente præditũ eſſe c
tametſi mentis non ſit cõpos, neq; eũ agnoſcat, cũ qu
mones cõfert,& colloquij habiti planè ſit immemor,
quã ad ſe redüt. Sunt verò nõnullæ adeò exercitatæ
medicamẽto exhibẽdo,idq́; ſic tẽperare norũt,vt ad c
easq́; quot velint horas,quibus id propinant,mentẽ ad
Multa ſanè eius rei exẽpla,quæ vel ego ipſe vidi,vel a
audiui, huc adducere poſſem; ſed cùm ad rẽ nihil fa
prætermittenda eſſe duxi:illud ſolũ addam, neminẽ,
mile ſumpſiſſet, necatum vnquã comperiſſe, tametſ
nullos conſpexerim per aliquot dies perturbatos ferri
fortè acciderat ob immodicã quantitatẽ exhibitam:
fuerit nimia,interimit; quoniam hoc ſemẽ pernicioſ
litate non caret, licet gentiles ad prouocandas vrina
pipere & foliis Betele id exhibere ſoleant, & peruti
dicant. Ego verò nunquam obſeruaui, nec experiri
cùm alia medicamenta ad eam rem vtilia non deſint

P

[P]ORRO ſi ad eorum, qui hoc ſemen hauſerũt, curam [vocen]tur Hiſpani medici, medicamenta vomitũ ciẽtia ex[hibent], vt, quidquid in vẽtriculo hæſit, reiiciant; acres deinde [clyst]eres iniiciũt ad euacuandũ, forteſq́ ligaturas adhibent [ad diu]ertendũ, tum etiam cucurbitulas adponunt, & ve[nam ſe]cant. Gẽtiles verò medici & Chriſtiani indigenæ cùm [a cu]curbitulis & venæ ſectione abhorreant, nihil aliud [quà]m vomitum prouocant, forteſq́ ligaturas & fricatio[nes a]dhibent; quæ ſi non ſufficiant, balnea ex aqua calida [pre]ſcribunt ad eliciendũ ſudorem: porrò à vomitu vinum [pro]pinant, cui piper & cinamomũ admiſcent; in cibis verò [lar]giores ſunt Hiſpanis: namque euacuata materia gal[lina]s edendas præbent, & vinum dulce aut paſſum exhibẽt. — Vires variæ.

[R]ADICIS Daturæ drachma ex vino pota ſom[num] profundum inducit, in quo varia inſomnia, & miræ [rer]um facies obuerſantur.

[S]EMINE verò per noctem in aceto macerato, dein[de e]xactè trito, vtiliter illinuntur herpetes miliares & ery[sipe]lata ſerpentia: nam breui ſanantur.

[R]ELIQVA duo genera facie & fructu ſuperiori fe[re r]eſpondent, ſed flores colore variant: etenim ſecundi flo[res] licet forma priori ſint ſimiles, colore tamen flauo ſunt, [& ſ]ecundùm pediculum nonnihil rubent: tertij flores hyoſ[cya]mi floribus magis accedunt. Ceterùm neutro ex poſtre[mis] duobus vtuntur, niſi ad necẽ inferendam. Nihilominus [tam]en Brachmenes medici ex ſecundi ſemine (quod flori[bus] eſt flauis) catapotia faciunt, granorum piperis magni[tudi]ne, magnæ ſanè efficaciæ ad ſiſtẽda alui profluuia, qui[bus] adiuncta ſit febris ardens; atque etiam in dyſenteriis: [fiu]nt verò hunc in modum catapotia. — II. & III. deſcriptio.

℞ ſeminis ſecundi generis drachmam vnam, piperis ni[gri] & longi, ſandali albi, atincar, radicum Biſa (adfertur [e]x Bengala & Patanne montibus) foliorum Bangue, [sin]gulorum dimidiam drachmã: omnia iſta diligẽter cum

aqua

aqua terunt in marmore, quo pictores ſuos colores te ſolēt, deinde catapotia efformant, è quibus exhibent qu tum commodum videtur.

Nux Methella eſt Stramoniæ fructus.

MEA *eſt cum aliis pleriſque opinio, vt nucē Met lam Stramoniæ fructum eſſe credam, qui per omnia ſim lis eſt fructui Daturæ: atque ſi nonnihil ab eo differt, i corum varietati adſcribendum cenſeo.*

* Quantum ex Daturæ primæ deſcriptione colliger cet, eadem eſt cum Turcorum, qui Cōſtantinopoli viu *Tatula*, cuius vſus illis perquam familiaris eſt.

Tatula.

Nec abludere ab ea videtur illud Stramoniæ genus, c ſemen Oeniponte ex Sermi Archiducis Ferdinandi Viennam Auſtriæ primùm delatum & Nobilibus matr anno 1583. communicatum, ſequente anno in multo hortis natum eſt. Illius ſtirpis deſcriptionem atque icon non incommodè huc inferri poſſe exiſtimaui.

Eſt autem vulgari Stramonia longè maius, quodque manam altitudinem nō modò æquet, ſed etiam plerum ſuperet: craſſos habet caules, nonnunquam brachiales, lę diutiùs virentes, multis alis præditos, ad quas naſcūtur a pla & viridia folia, maiora quàm in vulgari, magiſque ciata, vti ferè in nonnullis Atriplicis ſilueſtris generi præſertim eo quod vulgo pedem anſerinum appellant, ampliora: flores in alis ſingulares, vulgaris floribus fo & colore quidem ſimiles, ſed minores & ferè inodori: bus excuſſis ſuccedunt capita, non orbiculata, vt in vulg ſed oblongiuſcula, maiorem nucem Iuglandem cū ſuo rimento æquantia, & quatuor ſulcis ſecundū longitudi quodammodo diuiſa, firmiſque aculeis modò longis, m breuibus munita, quæ per maturitatē à ſummo in quat partes dehiſcunt, & octonas cellulas oſtendunt, ſemine tiò ruſeſcente, deinde nigro, planiuſculo, rugoſo plenas, q facilè à vento excutitur, nō autē pulpæ inhæret vt in vu ri, ſed illo etiam minus eſt. Tota plāta grauiter ſpirat, & tulæ fœtidę, ſiue Xyridis vulgo creditæ, odorem æmula

Floret æſtate, ſemē Autumno matureſcit. Auſtriacæ biles Matronæ, *Schönapflen* appellant.

De BANGVE.

ANGVE ſimile ferè eſt Cannabi, cuius Dioſcorid. meminit. Caulem habet quinque palmorum lõgitu- quadrangulum, colore dilutiùs virente, fractu contu- em, nec adeò concauum, vt cannabinus caulis, cuius x nõ minùs quàm illius in fila diduci poteſt: folia can- na ſupernè virẽtia, infernè incana lanugine pubeſcen- guſtu terreſtri & inſipido: ſemen cannabino minus, ie adeò candidum. Bangue deſcriptio.

NDI ſemine & foliis veſcũntur, cùm vt validiores in nerea fiant, tum ad excitandam cibi appetentiam. Eius vtilitas.

IT ex hoc Bangue compoſitio vulgaris admodum in iis regionibus, ad varios effectus: etenim magnates ilitiæ præfecti, vt laborum obliti ſecuriùs & liberiùs iant, ſeminis & foliorum in puluerem redactorum, tum videtur, ſumunt, illiq; addunt Arecam ſiue auel- n Indicam viridem, & opij nonnihil pro arbitrio: om- ccharo excepta deuorant: ſi verò in ſomno varias re- ſpecies ſibi obuerſari cupiunt, addunt ſelectiſſimam phoram, Caryophyllos, Nucem moſchatam & Macis: ò hilares eſſe volunt & faceti, & præſertim in vene- procliuiores, ambaro & moſcho additis ſaccharo ex- it, & electarium faciunt. Compoſitio. Ad quid profit.

IVLTI mihi affirmarunt, huius ſemen & folia ad nem ciendam miræ eſſe efficaciæ: vnde colligere licet, affinitatis habere cum Cannabi, licet illi admodum s ſit, quandoquidẽ auctore Dioſcoride loco ſuprà di- annabis calida & ſicca eſt, & genituram exſtinguit.

ICITVR Arabibus Axis; Perſis, Decan, & plu- um aliarũ regionũ incolis Bãgue; Turcis Aſarath. Nomenclatura.

ied & hoc Bangue plurimam affinitatem habere vide- m Turcorum Conſtantinopoli degentium Maſlac: quo rios effectus vtuntur: nonnulli etiam veſcuntur exci- veneris gratia. Maſlac.

DE HERBA VIVA.

Herbæ viuæ nomenclatura.

NONNVLLIS *Aſiæ locis planta quædā inuen*
vulgo Herba viua *nuncupata, à circumforaneis illi*
gues *appellatis*, Herba amoris, *ab Arabibus & T*
Suluc, *& à Perſis* Suluque.

Eius hiſtoria.

EXIGVAM *habet radicem, è qua ſupra terran*
liunt octo ramuli duos digitos lōgi, foliis vtrinq; in ord
digeſtis & inter ſe reſpondentibus onuſti, quæ pluri
Erui tenella folia accedunt, nec diſsimilia ſunt foliis
Polypodij, cuius iconem Lacuna exhibet lib.4.cap.18
longè tenuiora, & vtrinq. læuia, & grato virore ocul
ſcentia, vti Tamarindorū folia: è medio radicis capi
liunt pedunculi (nam caule caret) quatuor, ſinguli
florem ſuſtinentes flauum, aſpectu pulcherrimum, m
bus Caryphylleis ſimilem, ſed ſine odore.

Natales

NASCITVR *calidis & humidis locis.*

Mira eius natura.

ADEO *mira eſt huius plātulæ natura, vt eā hu*
ratio aſſequi nequeat. Nā cùm maximè viret, gratiſſ
eſt aſpectu, ſi quis illam apprehēdere cupiat, ilico foli
trahit, atque ſub tenues ramulos recondit; ſi verò a
bendat, ſubitò adeò marcida conſpicitur, vt exſiccari
ſed quod maiore admiratione dignū eſt, ſi manū ret
ilico ſuū nitorem recuperat, & toties marceſcit au
reſcit, quoties comprehē ditur, aut manus ab ea retra

MIHI *autē relatum eſt, Philoſophū quendā i*
labar, dum nimis curioſè huius plātæ naturā obſerua
pit, amentem eſſe redditū. Plantā ego conſpexi, eamq
ſuo ceſpite, ipſam minimè contingens, erui, & in h
quendam tranſtuli, vbi permāſit; at fatuum minim

Facultates.

INTERROGATI *à me nonnulli indigenæ m*
an aliquas huius plantæ facultates perſpectas habere
lamq; in vſum medicum adhiberent, affirmarunt
eſſe ad virgines corruptas in integrum (ſi credere f
reſtituendas, & ad reconciliandum amorem mira e

iæ. Gentilis medicus & pro ea regione ſatis doctus, cùm
ò cupidam cognoſcendi huius herbæ facultates conſpi-
et, ait, vnam ſe edocturum adeò compertã & certã, vt
uicẽ pro pignore deponeret, niſi ſic ſe habere comperi-
i. Nẽpe vt illi cuiuſpiã mulieris, qualiſcunq; etiã ſtatus,
men modò indicarẽ, ſe effecturũ vt illa in omnibus mihi
equeretur, dummodo ex ipſius præſcripto herba vterer.
l conditionẽ reſpui in re tam illicita. Nihil igitur aliud
t diligentem inquiſitionem de hac planta intelligere po-
quàm apud Gẽtiles, præſertim verò Brachmenes Ca-
inos & Iogues in magna æſtimatione eſſe.

QVODAM *die mihi accidit plantas conquirenti non*
cul à flumine Mangate, vt Gentilẽ quendã humi ſeden-
& verba quædam obmurmurantẽ, tanquã oraret, fortè
ſpicerẽ; quem cùm cõpellaſſem, nihil reſpondit, ſed meo
rpreti, quem comitẽ duxeram, manu dumtaxat innuit:
minẽ intelligens, celeriter ſe ſe inde proripuit, meq; ſe-
re iuſsit, inquiens Gentilẽ illum incantatorẽ eſſe cuiuſ-
llius regionis Capitanei quẽ Caymal *appellãt, & iſtic*
es iacere ſupra Herbam viuam: id fieri ſolere repurgato
s circa ipſam plantã ſolo ad hominis longitudinẽ, reci-
q; quædã concepta verba, & exſpectari primam auem
rẽ animatam quæ iſtã plantam prætergrederetur dum
a obmurmuraret, cuius ſanguine (ſi comprehendi poſ-
perluenda eſſet, ſin minùs, alterius eiuſdem ſpeciei, idq;
multis ceremoniis, quas prætermitto, cùm indignæ
vt ſcriptis mandentur. Conſpexi deinde iſtam plantam
am inter ſupellectilem mulieris proſtitutæ pudicitiæ.

* Ea eſſe videtur quam Garcias libro Aromatum deſcri-
foliis Polypodij, nullo nomine addito. Nec ei fortè abſi-
s Aeſchynomene Apollodori, quæ appropinquante ma-
olia contrahat, vt refert Plin lib. 24. cap. 17.

DE HERBA MIMOSA.

ALIA *planta inuenitur in quibuſdam hortis quinque* Herbæ mimoſæ hiſtoria.
norũ longitudinis, & vicinis arbuſtis aut parietibus in-

cumbēs, tenui caule, elegāti virore prædito, nec admodū
tūdo, per interualla exiguis & pungētibus ſpinis obſito,
ſuperioribus haud abſimilibꝰ, filicis feminæ foliis mino

Natales.

GAVDET *humidis & petroſis: &* Herba mim
nuncupatur, quoniam manu admota ſeneſcit & ma
cit, manu verò remota priſtinum virorem recipit, ſed
adeò celeriter vti prior.

Natura.

NATVRAM *habet plurimum ab Arbore triſti*
ferentem: nam ſingulis noctibus Sole occidente ſeneſci
ſiccatur quodammodo, ſic vt contabuiſſe videatur: ori
verò Sole vigorem denuo recipit; quantoq́; Sol magis
uet, eo magis viret, totoq́; die folia ad Solem conuerti

Odor & ſapor.

ODORE *& ſapore eſt Glycyrrhizæ: vulgoq́; a*
digenis folia manduntur aduerſus tuſſim, ad pectus re

Vires.

gandum, & vocem clariorem: renum etiam doloribus
lis eſſe cenſetur, & recentia vulnera glutinat.

Quibus cum plantis conueniat.

* Multis notis hæc planta cōuenit cū Fœnogræco ſilu
Tragi, ſiue Polygalo Cordi, & Glycyrrhiza ſilueſtri Ge
ri, cuius folia & radices deguſtata Glycyrrhizā ſapiunt:
eius folia noctu interdum contrahuntur (quod in multi
guminaceis plantis vſu venit) at ſpinis caret caulis, niſi
ſpinis ſumere libeat tenues illas & mucronatas append
ſedi foliorum alatorum inhærentes.

DE PINEIS NVCLEIS MALVCANI

Pineorū nucleorum deſcriptio.

ALITVR *in hortis quibuſdam Malabar, tum e*
in nonnullis ſiluis ſponte naſcitur Arbor magnitudine
cuius folia infernè diluto virore prædita ſunt, supernè
tē ſaturo, admodum tenella & mollia, quæ guſtata v
acria deprehenduntur, & linguam diu vellicant: fru
triangularis, auellanæ magnitudine, interiùs in mult
ceptacula diſtinctus, in quibus ſemen eſt album, ſolid
rotundum, pineo nucleo ſuo putamine exempto par.

Eorum vſus.

EO *fructu frequenter vtuntur Indi, cùm in cura*
quibuſdam morbis, tum etiam in ſuis nequitiis.

BINOS *eiuſmodi nucleos tenui membrana, qua*
cōtegit, liberatos terūt, & clyſteribus vulgaribus admi

ad

erſus Sciaticam, & vrinæ difficultatem: ſeu propinant gallinæ iuſculo ad educẽdos putridos, lentos, craſſóſq; igidos humores, & aſthmaticos curandos, aduerſus n morbum plurimũ cõmendant, & frequenter vtun-. Ex aqua tritis impetigines inunctæ, primùm tamẽ di- er confricatæ & abraſæ, probè & breui temporis ſpa- rantur: ſed admodum vrunt, vt experientia didici.

MPROBÆ etiam mulieres illarum prouinciarum, naritis parũ aquæ, quatuor grana ſiue nucleos eden- æbent, vt eos interimant.

LGO appellatur hic fructus Piñones de Maluco, t, pinei nuclei Malucani, quòd iſtic frequẽtes ſint ar- hunc fructum ferẽtes, multuſq; & familiaris admo- ſit illius vſus in purgationibus: à Canarinis Gepalu. Fructus nomenclatura.

DE CHARAMEIS.

VIVS arboris duo ſunt genera: Vnum Meſpili am- line, foliis Pyro ſimilib⁹, dilutè virẽtibus, fructu auel- ſimili, admodũ flauo, elegãter in multos angulos deſi- , ſapore omphacij, & grata aciditate, quem vel im- rum vel maturum vel ſale conditũ vulgariter edunt. Duo genera: Prioris deſcriptio.

TERVM genus eiuſdẽ eſt magnitudinis, foliaq; Malo minora, fructum verò priore maiorẽ, cuius de- ũ Santalis aduerſus febres vtũtur Canarini medici. Alterius hiſtoria.

RESCIT in ſiluis & mõtibus procul à mari diſsitis. Natales. rimi generis, quod ſecundùm aquas naſcitur, arbori- ligunt Decanini & Canarini eam quæ lõgiùs à ma- t: huius radicis corticẽ (cui lacteus ſuccus ineſt) qua- igitorum longitudine ſumentes cum drachma ſinapi terunt, & aſthmaticis exhibent: valenter enim pur- r aluũ & vomitum. Quòd ſi immodica ſubſequatur atio, Carãbolas fructum vnum viridẽ edũt, vel ace- arini hauſtũ ſumũt (quod nihil aliud eſt quàm aqua ionis orizæ vno aut altero die reſeruata, donec aceſ- narinis aceti vices præbẽs, & medicũ vſum præſtãs) Prioris generis vſus.

&, ſi profluuium non ceſſat, ægris caput frigida abluunt

MAGNVS *eſt horũ Charameis vſus in illis prouĩciis; & ad orexim ciendã, edere ſolẽt immaturos, maturſalitos, vel ſale & aceto conditos, vt antè dixi; aut aliis eſlis, quibus aciditatem conciliare volunt, admiſcent.*

Nomencla-tura. VOCANTVR *in Canara, Decan,* Arazaau: *vulgo* Charameis; *Arabibus, Perſis & Turcis,* Amb

DE HERBA MALVCANA.

Herbæ Malucanæ hiſtoria. DVORVM *aut triũ cubitorum longitudinẽ adqrit hæc planta, nonnunquã etiam locis vberioribus & midis, quinq; cubitos ſuperãs, eleganti virore prædita, cle tenui, tenero, nõnihil cõcauo, imbecillo, &, niſi vti Iaſnum pergulis ſuſtineatur, humi ſeſe diffundente, quemmodum hedera; & multos ramos ſpargẽte, qui ſubinde dices agunt vt Mẽtha & Meliſſophyllon; adeoq; ſerpunplanta ſola, vel ramus tranſpoſitus, breui temporis ſpmagnum locum occupet: folia habet tenella & mollia ambitu ſerrata, magnitudine & forma Sambuci foliiſpondentia: florem croceum Chamæmeli flori admodmilem, paulo tamen maiorẽ. Toto anno viret & luxu*

Nomenclatura. VVLGO *nuncupatur* Remedium pauperum, *&ſtructio Chirurgorum; Canarini* Brungara aradua *pellant, id eſt, quæ flore eſt croceo.*

Vſus. FREQVENTER *vtuntur cùm in Maluco (primam originem traxiſſe creditur, quòd iſtic abundeſcatur, & plurima admiſceatur Chirurgicis remediis) in omnibus Indiæ prouinciis, in quibus diligenter colitu in pretio habetur, nec iniuria.*

Ex ea vnguẽtum mirè efficax. COQVVNTVR *huius plantæ folia in oleo, & cera inſpiſſantur vnguenti modo: mirificè curat idguentum omnis generis vlcera cùm recentia tum antietiam ſi ſanguinolenta, ſordida, cuniculoſa, maligna & trida ſint: miræ eſſe efficaciæ deprehendi in tibiarum neribus inueteratis, & recentibus vulneribus.*

AL

IA eſt præterea huius ſtirpis vtendæ ratio. Eius aulem & ramos ſuperiore cortice denudant, & ſu- nembranã illam tenuem quæ media eſt inter exte- orticem & caulem, quaq́; facilè, vti in cannabi, re- r: eam oleo nucis Indicæ madentẽ, ipſius plantæ fo- oluunt, & ſub cineribus calidis recondunt: vbi inca- & emollita fuerit, conterunt, & recentibus cruẽtisq́; ibus imponunt, ſeu grandia ſint, ſeu minora: & pau- us non ſine admiratione conglutinant abſq; vlla in- atione aut apoſtemate: lenit enim dolorem, ſangui- uxum cohibet; breuiter, nullo alio medicamento ad- mnino ad cicatricem perducit: ſingulare etiã perhi- e remediũ aduerſus neruorũ punctiones & vulnera.

Alia huius ſtirpis vtẽdæ ratio.

DEM præterea modo adhibetur in apoſtemate ad emundandum, carnem generandum, & ad cica- rducendum: item in inueteratis vlceribus & cuni- , in quibus ea ſolummodo trita interdum apponitur.

Vires variæ.

RRO quoniam iſta remedia huius plantæ certiſſi- t, vulgariter iis vtuntur in vniuerſis illis prouinciis, gna habẽt in æſtimatione: multi præterea alij, qui in- igant, vnguentũ ex hac herba cũ oleo & cera cõfe- ſecũ efferre ſolent, tantam fiduciam in eo collocan- uaſi omnia Chirurgica remedia apud ſe haberent: uacunque occaſione, in qua chirurgorum opera re- oſſet, ſubitò ad vnguentum ex herba Malucana tum confugiunt, tanquam indubitatum remedium.

Vnguentum omnia chirurgica remedia continere creditum.

DE SARGAÇO.

celebri illa nec minùs metuenda nauigatione del ço (ſic enim totũ illud Oceani ſpaciũ à decimo octa- du ad trigeſimũ quartũ ab æquinoctiali ad Septen- tendens, qui in Indias nauigãt, appellant) cõſpicitur dũ & ſpatioſum æquor tectũ herba quadã Sargua- upata, palmũ lõga, tenuibus ramulis in glomos cõ- , foliis anguſtis, tenuibus, & dimidiam vnciam lon-

Vbi Sargaço inuenitur.

gis,in ambitu admodũ ſerratis,colore ſubrufo.guſtu i do,ſiue inſenſibili mordicatione prædito,qui potiùs ex ſalſugine cõtractus,quàm ipſi plantæ innatus videatu ſingulorũ foliorũ exortus inhæret ſemẽ rotundũ vti gr piperis vani & vacui,tenui corallio albo, interdũ aut rallio rubro & albo omnino elaboratũ, tenerũ admo primùm ex aqua educitur,& durũ ſi exſiccari ſinat propter tenuitatẽ admodũ fragile,ſalſa aqua plenũ. radix in hac planta cõſpicitur,ſed ſola rupturæ veſtigi parent, atq; in profundo arenoſoq; maris alueo naſc nuesq; radices obtinere credibile eſt, tametſi nõnulli tur rapido aquarũ,quæ ex multis inſulis in Oceanũ in curſu iſtã herbam euelli & ſimul trahi. Cùm eam o nem pertinaciter tueretur nauclerus illius nauis qua bar, ſubortaq; eſſet inter nauigandum hoc mare ma quantũ acies oculorũ extẽdi potuit,id vndiq; iſta plã tectũ vidimus,demiſſisq; nõnullis iunioribus nautis qu herbã à naui propellerẽt, aquãq; repurgarent, apert ſpeximus eius herbæ glomos ſimul implexos ex alto emergentes, vbi demiſſa bolide nullius fundus tẽtari p

Eius plantæ præſtantia.

H æ c *planta aceto & ſale condita eiuſdem ſapo cum Crithmo,ſiue fœniculo marino,& in eius penur mi poſſet, tum etiam Capparum loco à nauigantib Iuſſi illam recenter è mari ſumptam capris, quas in vehebamus,obiici,& auidè ſanè veſcebantur.*

Facultates.

N v l l a s *eius facultates comperi,ſed quidam ſtris nautis vrinæ difficultate laborans, & arenulas cr que humores eiiciens, crudam eam & coctam fort quoniam illi bene ſaperet; paucos poſt dies affirmauit magnum ex illius eſu ſe ſentire commodum,ſecumq; lit,vt,peracta nauigatione,in continenti vteretur.*

Lenticula Marina.

* Conſiderandum an non ſit Lenticula marina ſe foliis noſtri Lobelij, cuius iconem inter marinas ſtir Obſeruationum calcem exhibet.

F i n i s.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM EX NOVO ORBE DELATORVM, QVORVM IN MEDICINA VSVS EST, HISTORIA;

Hiſpanico ſermone duobus libris deſcripta à
D. NICOLAO MONARDIS,
Hiſpalenſi Medico;

Latio deinde donata, & in vnum volumen contracta, inſuper annotationibus, iconibusq; affabre depictis illuſtrata à CAROLO CLVSIO *Atrebate.*

TERTIA EDITIO, AVCTIOR ET CAſtigatior ex poſtrema Auctoris recognitione.

ANTVERPIÆ,
Ex officina PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCIII.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM EX NOVO ORBE DELATORVM, QVORVM IN MEDICINA VSVS EST, HISTORIA.

Copal & Anime.

DVO *reſinarum genera multum ſimilia ex Hiſpania noua adferuntur, quorum vnum* Copal *vocatur, alterũ* Anime.

COPAL *reſina eſt admodum candida, & lucida, & tranſparens, magnis fragmentis, Diacitri valde tranſparentis aud dißimilibus; ſatis odorata, ſed non perinde vt Anime. a Indi in ſuis ſacrificiis ſuffumigij loco vtebantur, hancq́; b cauſam Sacerdotibus in templis ſuis frequenti in vſu, deò, vt cùm Hiſpani noſtri primùm illuc appellerent, huuſmodi ſuffitibus naribus eorum admotis exciperentur.* Copal.

VTILIS *eſt ad frigidos capitis morbos, & Thuris ut Anime vicem explet. Calida ſecundo gradu, humida rimo. Reſoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.*

ANIME *arboris eſt lacryma ſeu reſina, alba, ad Thuis colorẽ nonnihil vergens, verùm Copali magis oleaginoà. Defertur granis Thuris, ſed craßioribus, quæ confracta uteum colorem oſtendunt inſtar reſinæ: gratißimi ac ſuaißimi eſt odoris; & prunis impoſita, facilè conſumitur.* Anime.

DIFFERT *ab Anime Orientali, quòd neque tam andidum, neque tam lucidum ſit. Orientale item magnis agmentis adfertur tranſparentibus, * ita vt nõnulli Chaabe ſeu Succini ſpeciẽ eſſe ſuſpicati ſint, quam Ambarum olliquatum nuncupant, è quo ſphærulæ precariæ tornãtur, ùm nihil ſit minùs: nam Charabe Bitumẽ eſt, cuius mana fragmenta hamis ferreis è mari Germanico eruũtur,* Anime oriẽtale. Ambarum colliquatũ. Charabe, & eius natales.

vtpote

vtpote quod è f ntibus in ipſo mari manat, Bituminis mo do, atq aëri expoſitum ſtatim cogitur & dēſatur, vt con iicere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, quæ fragmentis illis conſpiciũtur. Vnde eorum error colligitu qui Populi lacrymam aut Pini eſſe putarunt. Hermolau Barbarus, vir doctiſſimus, ait Anime Orientale colligi vi cinis locis pago, in quo Thus naſcitur, & ab illius pagi no mine, Anime vocari.

Succinum non eſt lachryma.

Anime Americum.

N O V Æ *Hiſpaniæ Anime colligitur ex arboribus me diocris magnitudinis, vulneratis, non aliter quàm Thu aut Maſtiche.*

Anime facultates.

H V I V S *vſus eſt in pleriſque, ſed capitis præſertim morbis, à frigiditate prouenientibus, & defluxionibus pur gationes ſubſequentibus, cubiculis per hiemem (etenim aë rem purgat) & capitis operimentis, dormire ſub noctem volentibus, ſuffitis, quinetiam ipſo capite, ſi qui cephalæ & hemicrania laborant: nam caput roborat.*

M I S C E T V R *emplaſtris & Ceratis, vbi roborare & frigidos humores, flatuſq; reſoluere opus eſt. Thuris vi cem ſupplet, cùm in ſuffitibus, tum in iam dictis. Cerebrun roborat, emplaſtri modo adhibitum, atq. etiam ipſum ven triculum reliquáſq; partes neruoſas, Cerati modo, terti parte ceræ admiſta; atque ſic geſtatum diutius, & ſubind renouatum, frigiditatem è quacunque corporis parte elicit Calida eſt ſecundo gradu, humida primo.*

Xolochcopalli. Copalcahuitl.

Comata in Mexicana Hiſtoria duo Copalis genera facit; alterun rugoſum, quod Xolochcopalli vocari dicit, molle, Thuri ſimili; alte rum, multo præſtantius, Copalcahuitl, quod plerique myrrham exiſtimarunt. Vulnerata arbore guttatum ſtillat liquor albus, qui ſta tim concreſcit.

* Qui plura de Orientali Anime volet, legat noſtras annotatione in cap 8. lib. 1. Hiſtoriæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Ani me fragmento, quod aliquot vncias pĕdebat, donatus ſum ante bien nium à doctiſſimo Hugone Morgano, Pharmacopola Londinenſi.

Toçot-guebit.

Refert Fragoſus, in India Occidentali arborē inueniri Toçot-gue bit, id eſt, lignum deſiderij ſeu exoptatum, dictam, Populo ſimilem ſummi candoris, cuius materies, ob candorem, læuorem, & ſplendo rem, ſummè expetebatur ad idola fabricanda. Sub eius cortice na

ſcitu

citur Gummi ſeu Reſina, Thuri noſtro ſimili, ſed candidior, & minoribus fragmentis, quo iſtic vtuntur, vt nos Thure.

Tacamahaca.

DEFERTVR *item ex Noua Hiſpania aliud Gummi ſeu Reſinæ genus, ab Indis* Tacamahaca *vocatum, quod nomen Hiſpani retinuerunt. Colligitur vulnerata arbore, magna vt Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber eſt, Pæoniæ ſeminis modo.* Tacamahaca.

PLVRIMVS *huius vſus eſt apud Indos, præſertim in tumorum omni genere: nã eos mirabiliter reſoluit, maturat, & tollit, vti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes.* Tacamahaca facultates.

COLORE *eſt Galbani (nec deſunt qui idẽ eſſe putẽt) nguibus albis, vti Ammoniacũ, odore graui, atq; etiã ſapore, ita vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres vte ſuffocatione laborantes ilico liberet. Vmbilico emplaſtri modo impoſita, vterum ſuo loco retinet: ad quos vſus adeò ulieribus eſt familiaris, vt ab eis maxima ex parte abſuatur, quandoquidẽ efficacia experiantur ipſius remedia, tum in vteri ſuffocationibus, tum in roborando ventriculo. õnullæ delicatiores ambarũ & moſchũ addunt. Maximè ilis eſt, ad reſoluẽdos & tollẽdos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulẽtis prouenietes, emplaſtri modo adita. Eiuſdẽ eſt efficaciæ in tumoribus frigidis, quos reſol-, maturat, & abſumit ilico. Nõ liqueſcit, ſed ita tenaci ſemper adhæret, vt auferri, niſi opere abſoluto nõ poſſit.*

EXPERIMENTO *comprobatum eſt, qualeſcunq; luxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque rem, aut eam, ad quam ſit defluxio, adpoſitam. Tempous adhibita cerati modo, defluxum in oculos, aliasq; fapartes detinet. Dolorem dentium ſedat, dentibus, etiam ruptis, indita: atque ſi hac dens corruptus vſtuletur, proet ne corruptio longiùs ſerpat. Pectori & humeris vt plaſtrum impoſita, dolores eorum finit.*

Ex

Emplaſtrum ſtomachicũ.

E x *ea, Styracis tertia parte, & Ambari momento,*
emplaſtrũ ſtomacho lõgè vtiliſſim.ũ: ſiquidẽ illũ roborat,
petitũ ciet, concoctionem iuuat, & flatus diſcutit. Eodẽ
do cerebro impoſita, eũ roborat, & dolores aufert. Mag
eſt efficaciæ, in doloribus coxendicis, & omni articulor
morbo, præſertim ſi ab humorib⁹ frigidis aut mixtis pro
niãt: quoniã præter reſoluendi facultatẽ, etiã adſtrictio
particeps eſt, quæ de cauſa mirũ in modum partes robor

S o l a *iuncturarum aut neruorũ vulneribus im*
ſita, ea curat : nã ſtatim ſuppurat & ſpaſmum prohib
ego tertiã partẽ ceræ admiſceo, quoniã faciliùs inducit

I n *ſumma, adeò celebris eſt eius vſus, vt plebs ad q*
lemcumq; dolorem aliud remedium non norit, modò
ſint inflammationes admodum calidæ: ſed & in his adi
dum vtilis eſt, in morbi declinatione, ad diſcutiendum,
ſupererat, humorem. Calida eſt initio tertij gradus, m
adſtrictionis particeps, & ſicca in ſecundo.

Caraña.

E x *Continentis parte interiore, per Carthaginem*
Nomẽ Dei, defertur reſina colore Tacamahacæ, ſed ſpl
Caraña. *dior, liquidior, ac dẽſior, lingua Indica* Caraña *dicta, q*
nomen etiam apud Hiſpanos retinuit, odore Tacamah
ſed grauiore. Pinguis eſt & oleaginoſa, ideoq́; tenax
multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentũ
uum eſt, quod decem annis elapſis primùm huc illatum

Carañæ facultates.

E a *vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis*
loribus. Ad eoſdẽ morbos laudatur, quos Tacamahaca
rare ſolet, & minore tẽporis ſpatio vires ſuas exerit: ſ
quos Tacamahaca nõ curarit, Caraña ſanet. Exẽplũ v
mus in eo qui ob humeri cruciatus iam multo tẽpore
chiũ mouere non poterat, tametſi Tacamahaca vſus e
ſed poſtquã Caraña vti cœpit, triduo ſanitati reſtitutus

M i r a *eſt eius vis in iuncturarum doloribus : nã*
poſita, facilè illos curat, modò nulla ſit calidorũ humo
influ

inflaxio. Tumores inueteratos diſſoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum ſiſtit: ad quoſuis neruorum & cerebri dolores valde vtilis: Vulneraq́ recẽtia, neruorum præſertim & iuncturarũ, nullo alio admixto medicamento ſanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimit, pone aures atq. temporibus impoſita. Excedit ſecundum caloris gradum. Colligitur vti ſuperiores, vulneratis arboribus.

Sed ex eadem Carthagine noui regni prouincia, allata ad nos eſt Caraña quædam purior, & Cryſtalli modo limpida, ſuperiore multo præſtantior, vtilior, & odoratior. Caraña purior.

Oleum Cicinum.

Gelisco, nouæ Hiſpaniæ prouincia, oleum ſeu liquor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis, Hiſpani nomen indiderunt, eo quòd ex arbore cùm fructu, tum folijs ſimili Ricino, ſed in maiorem altitudinem, ob ſoli vbertatem, excreſcente, elicitur. Oleum ficus infernalis.

Eadem verò ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam docuit Dioſc. lib. 1. cap. 30. hoc eſt, contuſo ſemine, deinde in aqua cocto, poſtremùm oleo innatante cochlearibus excepto. Hæc eliciendorum oleorum ratio è ſeminibus & fructibus, Indis admodum familiaris eſt, quippe qui nullam expreßionem norint: ſed etiam hoc oleum iſto modo quàm expreßione faciliùs elicitur. Oleorũ eliciendorum ratio.

Magnis viribus pollet iſtud oleũ, veluti experientia, & multo eius vſu comprobatum eſt, cùm in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis prouenientes ſanat, omnes tumores diſſoluit, flatusq́ diſcutit, præſertim vẽtris, eamq́ ob cauſam non modò in Anaſarca vtile, ſed in omnibus hydropiſis generibus, ſi, vẽtre illo inuncto, aliquot guttæ vino aut alio liquore commodo exceptæ ſorbeãtur, etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clyſteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, ſi partes affectæ eo ungãtur, & aliquot guttulæ ſumantur. Efficaciùs ſubuenit Olei Cicini facultates.

nit Ilei doloribus, vt experientia didicimus. Articuloru morbis, à cauſa non admodum calida natis, auxiliatur, hu morem euacuando, ſi aliquot huius olei guttæ pingui iu gallinæ diſſolutæ ſumantur. Contractos artus, ſi eo inu gantur, curat, neruos molliter diſtendendo. Stomachum vterum, & lienem obſtructionibus liberat inunctione. A uum puerorum emollit, illito toto ventre, atque vẽtris an malia pellit, maximè ſi eius vna aut altera gutta è lac aut iure pingui propinentur. Ad pſoras & vlcera capi manantia valet: confert auriũ doloribus, & ſurditati; o nibus præterea cutis vitiis, præſertim faciei; varosq́ mul ribus plerumque infeſtos illitu expurgat.

CALIDVM *eſt initio tertij gradus, humidum ſ cundo.*

RICINVS AMERICVS.

Hoc Ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America ferri cœpit, vulgari paulo maius, cuius operimentum ſeu ſiliqua triangula quæ ſemina continet, tuberculis aſperis non eſt obſita, v vulgari; ſed læuis & cinerei coloris. Ipſum granum ſiue ſemen vulg

ſim

ile,nigrum tamen & non maculoſum vt illud, mirifica (vt aiunt) gandi facultate præditum: nam etiamſi dimidia tantùm vnius grarts ſumatur, valenter ſupernè & infernè purgare referebat qui midabat, & Curcas iſtic ab incolis vocari.

T quandoquidem in ricini mentionem incidimus, videre memilum Hiſpanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fretum reuleum, aliiſque maritimis Bæticæ locis, Ricini plantas craſſitudiumana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus iis brachiatas inſtar aliarum arborum: hi rami (multis enim annis at arbor) tertio aut quarto quoque anno putari ſolent. Exactiſſimè è conueniebāt Dioſcor. deſcriptioni. Refert etiam Bellonius lib. 1. eruat. cap. 18. magnas in Creta inſula Ricini arbores ſe obſeruaſſe. verò his ſimilis ſit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, plagnoro, cùm qui inde fructum attuliſſet, arboris formam deſcribeon poſſet, & ſiccum, qualem hîc exhibeo, dumtaxat viderim.

Bitumen.

IN *Cuba inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitun nigrum picis inſtar emittentes, grauis odoris, quo Indi morbis frigidis vtūtur. Hiſpanis ſeruit picandis nauibus, ia pici nauali ſimilis eſt, ſed ſeuo admiſto, vt meliùs inci poßit. Veterum Naphtham eſſe puto, cuius duos fontes bylone inueniri Poſidonius refert, albæ & nigræ.* Bitumen.

NOS *hoc Bitumine vtimur in vteri morbis, quòd eum ocatione liberet, naribus admotum, aut vuluæ inditum.* Naphtha.

CALIDVM *eſt in ſecundo gradu, & humidum in no.* Bituminis facultates.

Ambarum.

NVNC *mittit nobis Florida noui orbis prouincia nbar quod vocant* Griſeum, *idq; in littus eiectum initur à Canaueral ad promontorium vſque D. Helenæ.* Ambar griſeum.

VARIA *eſt circa eius originē opinio: ſed veriſsimum Bituminis genus eſſe ex fontibus in alto mari manans, d aëri expoſitum, illico denſatur, vt ſolent pleraq;, quæ marinis aquis tenella & mollia ſunt, at aqua exemdurantur, vt Corallium, Succinum.* Ambar bitumen eſt.

SOLVS *Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius ninerunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus manare aſſerit, peßimumque id eſſe quod à piſcideuoretur.*

Ambar non eſt ſperma Balenæ.

INDE conuellitur eorum opinio, qui Balenarum ſpe ma eſſe aſſerunt, ex eo decepti, quòd interdum in Balen rum ventriculis inueniatur, quæ illud aquis innatans no nunquam deuorant, alimentum eſſe exiſtimantes.

VERVM eſt, meo tẽpore Balenã circa Canarias, qu fortunatas inſulas putant, captã, in qua inuentæ ſunt p quàm quatuor Ambari arrouæ [ponderis apud Hiſpan genus quod 25. libras pendet] ſiue centenæ libræ: poſtea men infinitas Balenas cum ſuis catulis interfecerunt, nihil Ambari in eis inuentum eſt.

SED & qui ex Florida adueniũt, referũt Balenas in mari verſari: quas tametſi cũ ſuis catulis necarint, in ve tris Ambrã reperiſſe. Illos catulos porrò Americani ſum dexteritate in hunc modũ capere ſolẽt. Sũpto longo & f fune, cui innexus ſit laqueus, cymbã ingreditur America & Balenæ cũ ſuis catulis aduenienti obuiã progreditur: ex catulis vicinior factus inſilit, & laqueo roſtrum ind Ilico id ſentiens catulus in altũ ſe mergit vnà cum Am cano ipſum amplexante (ſummi etenim natatores ſ Americani, diuq́. in aqua perſiſtere queunt) Balenæ au catulo reſpirare volenti, ſummũ æquor repetere neceſſe interea Americanus per eius nares, ſiue meatus illos qu reſpirat, cuneũ vel paxillũ acuminatũ pugno adigit, vt nimè excuti poſſit: deinde laxato fune ſuã cymbã conſc dens illum ſubſequitur, donec obſtructis meatibus reſpi re nequiens, ſuffocetur, & in terrã eiiciatur. Iucunda ſ at non minùs formidoloſa eſt iſta venatio: ſed adeò in ſtrij & agiles ſunt iſti Americani, vt etiam Caymar (Lacerti ſiue Crocodili genus eſt binos, & triginta p longum) ferociſſimum omnium, quæ in mari verſan beluarum, vnus Americanus occidere queat.

NON deſunt qui Ambar ex fructu quodam ad ri ris littus naſcente fieri dicant, qui Aprili & Maio menſ matureſcit, & odoratus eſt, quem decidentem vorant

lí

æ; quaſi fructus in alimentum cedens, aliud quàm ſan-
nem & carnem generare poßit.

OPTIMI delectus eſt, vt nonnihil ad rubedinem Ambari delectus.
dat, album non æquè bonum, nigrum deterrimum.

EXCALFACIT, reſoluit, roborat, quocumque tan-
modo applicetur: nam calidi eſt temperamẽti & ſicci,
pinguedine quadã, qua emolliendi facultate prædita eſt.

VARIÆ ſunt Ambari facultates: nam cum oleo flo- Ambari facultates.
n mali Arantij ſiue Aſſyrij in calente mortario permix-
a, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat,
ebrum roborat & neruos, & frigidos qui infarcti ſunt
nores reſoluit: ad eadem efficax, emplaſtri modo cum
pta muſcata aßiduè geſtatum.

EIVS ſolius, aut cũ moſcho & ligno aloës permixti,
ctu cerebrum roboratur, memoria augetur, ſpiritus
or & cordis vires reficiuntur: ideoq; in peſtis contagiis
s odor adprimè vtilis eſt; nec minùs his qui frigidis de-
ionibus vexantur, conuenit, ſi capitis tegmina, atque
m cubiculum vbi dormiunt, per hiemem eo ſuffiantur.

MAXIME prodeſt ſenibus, quòd illorũ ſpiritus ve-
t, cor & cerebrũ roboret, & craſſos lentosq; humores,
bus plurimùm abundãt, extenuet, ſiue cibis indatur, ſi-
eſtes ſuffiãtur, ſiue cerebro cordiq; regioni applicetur,
vino, quo ſibi faciem & manus abluunt, permiſceatur.

SCOBI magnetis, galbanoq; miſcetur; & emplaſtri
do mulierũ vmbilico impoſitũ, vterũ ſuo loco retinet, &
quos eius morbos profligat: eius autem aßiduus odoratus
deſt vteri procidentiis; ſuffocationibus verò, in Liquid-
bar diſſolutum, & xylo exceptum, vteriq; ori inditum.

STERILITATI à frigidis humoribus ortæ, hac cõ- Catapotia pro ſterilibus.
tione mederi ſoleo, quæ recipit Ambari partes duas, ra-
e eboris tenuißimè tritæ vnam, pulueris ligni aloës par-
dimidiam, cum algaliæ momẽto: fiunt catapotia, quo-
tria pendentia drachmã vnam ſingulis triduis dabun-

tur, & emplaſtrum vmbilico, peſſum vteri colo impone purgatis tamen priùs vti decet.

Emplaſtrum ex ambaro. E X *eo, alypta moſchata, & ſtyrace fit emplaſt ſcuti forma, quod ſtomacho adpoſitum, ipſum doloribu berat & excalfacit. Ex eadem maſſa factæ pilulæ, &* Catapotia alia. *nè ſumptæ, flatus diſcutiant, concoctionem iuuant, & petentiam excitant: idem præſtat ex vino odorifero m ſumpta hæc maſſa.*

T R I T V M *ambar & cera lutea exceptũ, cordi gioni vtiliſſimè imponitur, ad ſedandos dolores à flat aut alia quauis cauſa (modò calida non ſit) prouenient*

E A D E M *ratione qua ſenibus, melancholia labor tibus etiam conuenit, & paralyticis. ſi eo aut eius mixt ſuffiantur, aut cerebrum, totáque ſpina eo inungan etenim Ambar præ cæteris medicamentis neruos & c brum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, na exceptus, conuenit, ſiquidem illos excitat, &, ſi aſſidu odorentur, non tam facilè, neque tam vehementer eo m bo corripiuntur.*

I L L V D *admiratione dignũ, quod Simeon Sethi* Ambar inebriat. *bit: Si quis Ambar odoretur antequam vinum bibat, veluti ebriũ ferri; ſi verò iniiciatur vino, maximè inebr*

Liquid-ambar & eius oleum.

R E S I N A *quam* Liquid-ambar, *& oleoſum q dam, quod oleum de* Liquid-ambar, *vocamus, ad no Hiſpania noua adferuntur, vtrumq; odoratiſſimum, ſertim oleum, quod delicatioris & ſuauioris eſt odoris.*

Liquid-ambar. E S T *verò Liquid-ambar reſina effluens inciſis a ribus vaſtæ magnitudinis, pulchris & ramoſis, cuius* Ocoçol. *hederaceis ſimilia ſunt, Ocoçol Indi vocant, cortice ſo, cinereo, qui inciſus aut vulneratus craſſum Liquid- bar eiaculatur, cui cortex comminutus, odoris cauſa miſcetur, vt ſcilicet ſuauiùs & diutius ſpiret in ſuffitib*

V B I *naſcuntur eiuſmodi arbores, fragrantiſſimu*

a

is odor, adeò vt Hiſpani primùm eò appellentes, iſtic
mata naſci, atque adeò eas aromatiferas eſſe arbores
ſtimarent.

Tanta quantitate in Hiſpaniam infertur Liquid-
bar, vt mercium vicē ſuppleat, vtribus & doliis eo im-
is: eo etenim hîc vtimur in ſuffitibus, odoramentis, pa-
is, Styracis liquidæ loco, cuius odor proximè ad hunc ac-
t: adeò autem validus eſt, vt celari, etiam ſuffitibus non
itum, non poßit, & totas ædes, ſi eius ſit copia, atque
plateas ſuo odore impleat.

Plvrimvs in medicina illius vſus: nam calfacit, rat, reſoluit, & anodinū eſt. Cerebrum, per ſe illitum, alijs aromatibus admixtum, roborat, & doloribus li- t, omnigenoſq; dolores à cauſa frigida, emplaſtri modò oſitum, mitigat. Ventriculo adprimè vtile, ſtomachici ır adhibitum: etenim ipſum roborat, concoctionem iu- digerit, concoquit, & appetentiam excitat. *Liquid-ambar facultates.*

Cvm Styracis, Ambari, & Moſchi momēto mixtum
laſtri conſiſtētia, & ſcuti forma ſuper alutam exten-
omnibus prædictis morbis maximè prodeſt, eiuſq; em-
ri ob inſignes facultates in hac vrbe laus eſt. Calidum
e ſecundi gradus, humidum in primo.

x eo recèns collecto, & iſtic repoſito, vbi per ſe tenuior ſubſtantia ſtillare poßit, oleum quod de Liquid-am- nuncupant, elicitur, multo perfectißimum, illoq; longè ius. Sunt qui expreßione etiam eliciant, vt maiorem itatem colligant: nam chirothecis imbuendis pluri- n abſumitur. *Oleum de Liquid-ambar.*

TILE eſt medicamentum ad pleroſque morbos fri- ; nam calfacit, reſoluit, & omnem tumorem emollit: e vteri tumoribus, & obſtructionibus prodeſt, menſéſ- rouocat: Calidum ferè tertio gradu. *Eius facultates.*

CIENDVM tamen eſt, pleroſq; liquidam iſtam

ſtyracem ex India inferre non perinde bonam , quonia[m] ramis eius arboris comminutis & coctis pinguedinem natantem colligunt, venduntq́ pro legitimo.

E IVS *arboris pampini & ſummitates in faſcicu[los] collecti, veſtibus & ſtragulis ab Indis inſerũtur, odoris g[ra]tia, in eumq́ vſum Hiſpanis etiam vendunt.*

Balſamum.

LAVDATISSIMVS *ille liquor, qui, ob excelle[ntes] & mirabiles effectus,* Balſamum, *ad veri Balſami (q[uod] in Aegypto naſcebatur) imitationem, nuncupatur, in [Hi]ſpania noua elicitur ex arbore Punica malo maiore, c[uius] folia, vrticæ ſimilia, ſerrata & tenuia ſunt,* Indi Xilo[*mora Zilo] vocant.*

Balſamum.

Balſami extrahendi duplex ratio. Prior. Altera.

F IT *autẽ duobus modis. Vno, multis inciſuris vuln[era]to arboris cortice, qui tenuis eſt, è quibus liquor emanat [te]nax, ſubalbidus, excellẽtiſſimus & perfectiſſimus, ſed [tam] pauca quãtitate, vt ad nos non inferatur. Altero, Indi[s] modũ familiari, in eliciẽdis ſuccis ex quauis arbore. Ra[mos] atque etiam truncos arboris aſſulatim & minutim co[nci]ſos, in lebetem ampliſſimum iniiciunt, multa deſuper fuſa aqua: bulliunt omnia & feruent quantũ ſatis eſſe [pu]tant: igne ſublato, frigeſcere ſinunt, & conchyliis oleu[m ſu]pernatans colligunt. Id verò eſt, quod in has regiones i[nue]bitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente, od[oris] ſuauiſſimi. Vaſculis argẽteis, vitreis, ſtanneis, aut ficti[libus] vitratis aſſeruatur, aliam omnem materiem penetran[s].*

I N *medicina huius vſus receptus eſt, nõ nuperrimè [ſed] ſtatim eo ferè tempore quo Hiſpania noua nobis pate[facta] eſt : nam cùm Hiſpani Indos ſua vulnera hoc ſucco gl[uti]nare animaduerterent, illos ſtatim imitari cœperunt.*

Balſami æſtimatio.

C VM *primùm in Hiſpaniam illatum eſt, ob eius [in]gnes facultates magna fuit, vt decet, æſtimatione: illiu[s vn]cia nunc viginti, nunc decem ducatis æſtimabatur; at [no]ſtri temporis, eius libra non pluris quàm tribus aut qua[tuor]*

duc[atis]

catis æſtimari ſolet. Romam primùm delati vncia cen-
m ducatis veniit: poſtea, tanta quantitate illata, vileſce-
cœpit, & etiam gratis quodammodo dari, vt ſolet in re-
m abundantia ſiue raritate plerumque contingere. Nam
m magno venîret, omnes eius virtutes admirabantur
que requirebant: poſtquam verò imminutum eſt pre-
m, nõ æſtimatur, cùm tamen idem Balſamum ſit quod
t cùm centum ducatis vncia venderetur.

ET ſanè, licet nihil aliud nobis intuliſſent Indiæ, quàm
c mirabile Balſamum, Hiſpanorum tamen labor in illis
eſtigandis non inutilis exiſtimandus eſt: etenim iã mul-
annis periit id Balſamũ quod in Aegypto naſci ſolebat,
c vſquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus
t. max. illius loco Balſamum nouæ Hiſpaniæ dedit, quod
eo iudicio inferius non eſt Aegyptiaco, ſi mirabiles eius
ectus & vtilitates conſideremus.

TRIFARIAM verò in medicum vſum recipitur: Balſami triplex vſus.
m aut interiùs aſſumitur, aut exteriùs inducitur, aut
edicamentis chirurgicis admiſcetur.

INTVS aſſumptum manè ieiuno vẽtriculo, aſthma- Interiùs aſſumptum.
is vtile eſt, & veſicæ doloribus: menſes etiam ciet, vt &
ſi modo ſubditum. Eius quatuor aut quinque guttulæ vi-
aut aqua roſacea in cochleari exceptæ, & diluculo ſen-
n in guttur inſtillatæ, ſic vt linguã non contingant (nam
alſami ſapor diutius in ore hærẽs forſitan nauſeã etiam
oueret, nonnullis ſanè cibi appetentiã deiecit) veteres ſto-
achi dolores finiunt, ipſum roborant, coloremq́ cõmen-
nt & anhelitum. Iocinori prodeſt, obſtructiones aperit,
que iuuentam conſeruat. Magnæ exiſtimationis vir mi-
probè notus, ab eius vſu nullos dolores ſenſit, & tametſi
nex, tam validus eſt, vt iuuenis videatur. Phthiſicos le-
t, & ſterilium vterum expurgat, peſſi modo adhibitum.

FORIS, calidum cum plumula illitum, omnes cru- Foris additum.
atus ex humoribus frigidis prouenie͂tes tollit, præſertim ſi

linteum Balſamo delibutum adponatur. Tumores œde[…] todes diſcutit & abſumit: quamlibet corporis partem […]borat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet; omne[…] humorem noxiũ abſumendo, dolores tollit. Paralyticis […]currit, cerebro, ceruice, ſpina, & ea parte quæ paralyſi […]tata eſt, inunctis: eadem ratione ad omnes neruorum m[…]bos & cõtractiones vtile eſt. Stomacho illitum, eum ro[…]rat, concoctionem iuuat, & flatibus obſtructionibusq́; li[…]rat, ſicuti & lienem, quem etiam emollit. Nephritid[…] nec non vẽtriculi dolores à cauſa frigida aut flatibus or[…] calidum loco dolenti impoſitum ſedat: idem præſtat p[…] calido inditum, ſicq́; adpoſitum. Vrinam ciet & expelli[…]litum. Summè laudatur in articulorum doloribus, præſ[…]tim coxendicum, quòd omnem duritiem & tumorem […]ſiduum diſcutiat.

Cheirurgicis medicamentis inditum.

C HEIRVRGICIS *remediis inditum, valde v[…] eſt: & quia moleſtum eſſet omnia enumerare, eius iud[…] relinquo, qui illo vtetur, vt id ſcilicet aliis medicame[…] commiſceat, quæ ad rem vtilia eſſe iudicabit. Vulgare[…] nè admodum eſt eo in recentibus vulneribus vti; nam ſta[…] illa ſine ſuppuratione glutinat, quinetiam in iis vtile, […] contuſio adglutinationem impedit; quòd ſtatim digerat […] reliqua præſtet quæ ad vulneris vſque glutinationem […]ceſſaria ſunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia cen[…] poßit: eaq́; de cauſa paucæ ſunt in hac vrbe ædes, in qu[…] non ſeruetur Balſamum. Neruorum, iuncturarumq́; v[…]nera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit[…]tractionemq́; prohibet. Capitis vulnera curat, modò c[…]nium illæſum ſit: ſic etiam omnia recentia vulnera in q[…]libet corporis parte, modò ſint ſimplicia. Antiqua vulne[…] per ſe, aut cum alio vnguento impoſitum, emundat, & […] cicatricem perducit. In diuturnis febribus, ſpina eo cale[…] inuncta dimidia hora ante paroxyſmum, & illico quin[…] aut ſex guttis illius in vino ſumptis modo prædicto, ho[…]*

diſcutiuntur, ſi ter aut quater id remedium repetatur.

GVSTV eſt acuto, & aliquantulum amaro: vnde
[c]olligere licet, adſtrictionis particeps eſſe, calidũ & ſiccum
[ſ]ecundo gradu.

NVNC ex noui orbis continente magna quantitate
[ad]ferri cœpit Balſamum inciſis arboribus extractum, iis ſi-
[mi]libus quæ in noua Hiſpania naſcuntur, vbi Balſamum
[de]coctione colligitur. Sunt autem eæ arbores vaſtæ magni-
[tu]dinis, & ad radicem vſque ramoſæ, duplici ſeptæ cortice,
[alt]ero craſſo Suberini modo, altero tenui, interno, mate-
[ria]m arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque cor-
[tic]em eſt ſpacio, inciſione Balſamum educitur, alba limpi-
[diſſ]imaq; lacryma ſuauiſſimi odoris, qui inſignes faculta-
[tes] ſtatim prodit. Et certum eſt illius guttulam potiorem
[eſſe], alterius quod decoctione extrahitur arroua, hoc eſt,
[25] libris, tametſi miraculoſos eius viderimus effectus.

Balſamum purius.

Balſami arboris hiſtoria.

HVIVS fructus (qui penes me eſt) exiguus pro arboris
[ma]gnitudine: etenim ciceris aut piſi grano maior non eſt,
[am]ari guſtus aliquantulum, incluſus extrema ſiliqua an-
[gu]ſta, digitum longa, alba, & ſimplicis regalis Hiſpanici
[lo]nuitate. Eo fructu ſeſe ſuffiunt Indi, ad capitis dolores &
[f]luxiones.

Balſami fructus

Reſina abiegna.

IBIDEM etiam colligitur liquor ſiue reſina, quam
[ab]iegnam vocant, ex arboribus feris (quæ neque Pinus, ne-
[qu]e cupreſſi dici poſſunt) Pino altioribus, & Cupreſſi mo-
[di]rectis. In harum arborum cacumine veſiculæ quædam
[n]aſcuntur magnæ, & paruæ, quibus confractis guttatim
[ſti]llat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis
[ex]cipiunt, ſed tanto labore & moleſtia, vt multi viri exi-
[gu]am admodum quantitatem ſingulis diebus cogant.

Reſina Balſami facultatibus prædita.

EIVS vſus eſt in omnibus ad quæ Balſamũ conuenit:
[q]uidem vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida

& flatulenta progenitos mitigat. Vtilis item eſt ſtoma vitiis ab humore frigido aut flatibus, ſumpta ex modico no albo, vt in Balſamo edocuimus.

Reſina Carthaginenſis.

Reſina Carthaginenſis, & eius facultates.

NVNC *etiam nobis mittit Carthago noui orbis p uincia reſinam quandam puriſſimam & odoratiſſima abiegna aut Terebinthina Veneta multo præſtãtiorem, dem facultatibus ſeu maioribus præditam, quàm ſit ſe ctiſſima Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter in neruorum, articulorum, pedumq́; vulneribus, & antiq vlceribus: magno etiam commodo, ea elota & præpar matronæ ſibi faciem oblinunt.*

Tabaco.

PLANTA Tabaco *antiquitus in vſu fuit Indis, H ſpaniæ præſertim nouæ accolis; ad vulnera curãda. Pau ante annos in Hiſpanias delata, magis ad ornandos hort quàm ob eius facultates: nunc verò multo celebrior eſt facultates, quàm propter elegantiam.*

Picielt.

NOMEN *legitimum apud Indos eſt* Picielt: *n*

Tabaco.

Tabaco *nomen ab Hiſpanis illi inditum, ab inſula qu dam eius nominis, vbi frequentiſſima naſcitur.*

Tabaco hiſtoria.

MAGNA *altitudine aſſurgit, & interdum mal Aſſyriam, quam Limonẽ vocãt, æquat, caule recto mu prægrandibus ramis brachiato: folio mali Aſſyriæ ferè, ampliore, veluti Oxylapathi, colore viridi dilutiore, & qu intulum hirſuto, vti tota plãta eſt. Florem fert in ſu mis ramis Campanulæ modo, candidũ, medio purpura tẽ, quo decidente ſuccedunt veluti capitula papaueris gri, quibus continetur ſemen valde exiguũ, colore ex ci reo nigricante. Radix craſſa eſt & multifida, & ligno intus crocea & amara, quæ facilè cortice ſuo delibrat aliqua tamen facultate præditam eſſe non intelleximus.*

Tabaco natales.

NASCITVR *pleriſque Indiæ locis, humidis præ tim & vmbroſis, & exculto leuiq́; ſolo. Seritur omni te*

pe

re: cùm verò prodiit, à frigore præſeruanda eſt, & ſecun-
m parietes plantanda ad eorum ornatum: ſiquidem toto
no viret, Citriorum modo.

FOLIORVM dumtaxat eſt vſus (tametſi eorũ de-
ſtu quidam ſemine vtantur) eaq́; vt aſſeruari poſsint, filo
iecta in vmbra ſuſpenduntur & ſiccantur; deinde aut
tegris, aut in puluerem tritis, vtuntur.

CALIDA & ſicca eſt in ſecundo gradu: itaque cal-
cit, reſoluit, mundificat & aliquantulum adſtringit, vt
ſequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOLIA huius plantæ calefacta & impoſita, præſens Cephalæa & Hemicrania ſunt remedium, ſi morbus ex
uſa frigida aut flatibus ortus ſit; ſæpius verò ſunt repetẽ-
, donec morbus tollatur: ſunt qui caput oleo florum mali
antij priùs inungant. Idem remedium rigidis ceruicibus
ac Tetano vtile eſt, & in totius corporis doloribus ab ea-
m cauſa ortis. Tabaco facultates variæ.

DOLORES dentium à cauſa frigida non modò finit,
nte priùs deterſo aliquo linteo eius ſucco delibuto, & fo-
 in pilulam conuoluto, dentiq́; indito, ſed etiam, ne cor-
uptio ſerpat, probibet.

PECTORIS vitiis, tuſsi veteri, aſthmati, & ſimilibus
x frigido humore ortis morbis, foliorũ decoctum ex aqua,
& eclegma ex eius decocto, vtilia ſunt. Serapiũ è ſaccharo
& foliorum decocto paratum, paucaq́; quantitate ſum-
tũ, putres humores pectoris eiicit. Aſthmaticis interdum,
orum fumus ore exceptus opitulatur: ſed neceſſarias eua-
uationes præcedere opus eſt, ſi mora ferri poſsit. Serapium ex Tabaco.

SVB cineribus calefacta folia, & ſordida, non excuſsis
ineribus, calidaq́; ſæpius impoſita, ventriculo perfrictioni-
us & flatibus laborãti auxilio ſunt. Viridia folia alij ma-
ibus oleo inunctis confringunt, & ſic imponunt. Vẽtriculi
& Lienis obſtructionib9 atq. ſcirrhis folia pauxillo aceto in-
ita, diuq́; illita & adfricta, vtilia ſunt; ſed his deinde folia
calefa-

calefacta, aut lineus pannus ſucco foliorum calente int- ctus, ſingulis diebus ſuperimponẽda. Foliorum defectu, p- uis communi vnguento obſtructiones aperiente excipit- & pars obſtructa, aut tumore affecta, diu inungitur.

Cruditatibus ventriculi.

INDICÆ *mulieres valde commendãt in puerorũ & etiam grandiorum ſtomachi cruditatibus: nam ven- inferiore priùs inũcto oleo lucernarũ, & foliis ſub cinerib- calefactis, altero vẽtriculi regioni, altero tergori qua vẽt- culũ ſpectat, poſitis, eas concoquunt, & aluũ emolliunt, quoties opus erit, renouentur. Latas & teretes vẽtris tin- expellit foliorũ ſuccus cum ſaccharo coctus, & depuratu- pauca quantitate ſumptus: vmbilico tamen etiam im- p- nendum folium tritum, & aluus deinde clyſtere eluendi-*

Nephritidi.

NEPHRITICIS *& flatulentis doloribus folia ſ- cineribus, vt antè, calefacta, & quàm calidè fieri poteſt a- poſita, magnũ adferunt leuamen, idẽ remediũ, quoties op- erit, repetendo. Cõmodè etiam clyſteribus iniicientur, at- etiam fomentationibus, & emplaſtris admiſcebuntur.*

Vteri ſuffocationi.

IN *ſuffocationibus vteri, folia probè calefacta, & vm- bilico, vteriq; regioni impoſita, præſens adferũt remedium quòd ſi (vt fit interdum) animi deliquium ſubſequatur, fu- mus illorũ naribus obiiciatur, ilico liberabitur: quod reme- diũ Indicis mulieribus adeò vulgare eſt, vt ea de cauſa Ta- baci folia diligẽter adſeruẽt & magnifaciãt. Sunt verò qu- odorata vmbilico priùs admouent, deinde foliũ ſuperimpo- nũt. Maximè autẽ conferunt aut Tacamahaca, aut oleum de Liquid ambar, aut Balſamum, aut Caraña, aut ex h- omnibus emplaſtrũ cõſtans, & in vmbilico aſſiduè geſtatũ.*

Articulorũ dolori.

ARTICVLORVM *doloribus (modò humores fri- gidi ſint, vel ſaltem non nimium calidi) efficaciſſimè foli- calida adhibentur, aut eorum ſucco calente pannus line- intinctus: etenim humores reſoluunt & digerunt, ideóqu- etiam tumoribus œdematodis, foliorum ſucco calido priù- elotis, vtiliſſimè imponuntur.*

PERNIO-

PERNIONES ſanare,ſi ter aut quater huius plan-
 foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum
le abluantur,experientia docuit. Pernionib.

VENENIS, & toxico pernicioſiſſimo, quo Canni-
ales ſuas ſagittas illinũt,reſiſtere, paucis abhinc annis ex-
erti ſunt nonnulli: nam antè,ſublimatum vulneribus in-
ergere ſolebant. Toxici autem vires infringere hac ratio-
 ſciuerunt Hiſpani. Tabaco alexipharmacũ eſt.

CONTIGIT vt quidam Cannibales in ſuis cymbis
d D. Ioannem de portu diuite nauigarent, Indorum, atq;
iam Hiſpanorum (ſi quos reperiſſent) telis ſuis venenatis
nficiendorum cauſa. Eò appellentes, Indos & nonnullos
iſpanos conficiunt, pleroſque autem vulnerant: cùm verò
ublimato carerent, à quodam Indo edocti ſunt, vt Tabaci
uccum expreſſum ſuis vulneribus imponerent, & ipſa de-
de folia trita: ſedati ſunt ilico dolores Dei beneficio, & ea
mptomata quæ huiuſmodi venena ſubſequi ſolent, vene-
um ſuperatum, vulnera deinde curata. Ex eo foliis huius
lantæ aduerſus venena vti cœptum eſt. Rex ipſe Catholi-
us, eius vires experiri volens, cani vulnus infligi iuſſit in
utture, & toxico, quo venatores vtuntur illini, & paulo
oſt foliorum Tabaci ſuccum ſatis copioſè inſtillari, & ipſa
lia trita ſupra vulnus ligari: liberatus eſt canis non ſine
mnium admiratione. Occaſio experiendi Tabaci aduerſus venena.

EODEM modo venenatis peſtiferiſque carbunculis
npoſita cruſtas inducunt, deinde curationem adferunt:
r ad ictus morſúſque virulentorum animalium præſens
nt remedium. Carbunculis.

RECENTIBVS vulneribus impoſita, ilico ſangui
em ſiſtunt, eaq; glutinant: quòd ſi maiuſcula ſint, vino
riùs eluentur, & labiis vulnerum coniunctis, ſuccus folio-
um inſpergetur, & ipſa folia trita ſupra vulnus alligabun-
ur: poſtridie reliquiſque ſubſequentibus diebus idem ordo
ruabitur, victuſq; ratio neceſſaria. Recentibus vulneribus.

VETE-

Gangrænis.

VETERA vlcera, Gangrænáſque ſuccus inſtilla
& folia trita impoſita detergẽt, curant, & ad cicatric
perducunt, purgato videlicet priùs corpore ex medici co
ſilio, & miſsione etiam ſanguinis, ſi neceſſaria ſit, facta:
inde obſeruata, quæ conuenit, victus ratione.

Animalium vlceribus.

PORRO non modò in hominibus eiuſmodi vlcera
rare, ſed etiam in animalibus ipſa experientia docuit: n
per vniuerſam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues,
alia animalia infeſtãt, quæ facilè ob regionis humiditat
extremam putreſcunt & vermibus ſcatent: quibus ſole
inſpergere ſublimatum, melioribus remediis deſtituti:
cùm magno iſtic veneat, plerumq. quod vlceribus inſp
gebatur, pluris conſtabat, quàm animal curandum æ
mari potuiſſet: Itaque Tabaci facultates in hominibus e
perti, illius etiã vſum ad putrida, fœtida, vermibuſq; ſ
tentia animalium vlcera tranſtulerunt, atque adeò co
pererunt, ſuccum eius inſtillatum non modò vermes ne
re, ſed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perd
cere: prodeſt etiam iumentorum exulcerationibus, ide
Indi Tabaci puluerem ſemper circumferunt.

Polypo.

QVENDAM noui nariũ vlcere laborantẽ, è quo ſ
nies manabat, non ſine contagij ſuſpicione: meo conſilio
ſtillauit foliorũ Tabaci ſuccum: à ſecũda inſtillatione m
vermes exciderũt, deinde pauciores, & poſt aliquot dies
natũ eſt vlcus; ſed quæ eroſa erãt, non reſtituta. Illius eti
foliis impetigines, & capitis ſcabies vtiliter confricantur

Tabaci fumus Indis frequens.

HÆC eſt celebrata illa Indicis ſacerdotibus plãta, q
vti ſolebant ad reſponſa danda. Etenim apud Indos mo
erat, Sacerdotes de bellorum euentu, aliiſq; magni mom
negotiis conſulere. Conſultus ſacerdos, iſtius plãtæ folia
ca vrebat, & eorum fumum tubulo ſeu cannula quad
in os excipiebat, deinde quaſi in exſtaſin quandam rapt
cadebat, omni motu priuatus; ſicq; permanebat aliquan
diu. Diſcuſſa eius fumi facultate, ad ſe redibat, referebat

neg

ntium cum dæmone contuliſſe, & reſponſa dabat am-
ua, vt, vtcumque euentus ſuccederent, illis facilè per-
leret, ſic ſe prædixiſſe: eoq́ modo barbaros illos homines
erè decipiebant.

CÆTERVM *vulgus etiam Indorum eum fumum*
os & nares recipit animi gratia, cùm inſomnia videre
rdum, & extra ſe quaſi rapi cupit, tum etiam de ſuo-
n negotiorum euentu, ex inſomniis quæ apparuerint
nunciaturum. Nam vt impoſtor eſt diabolus, herba-
uq́ facultates nouit, illos huius vires edocuit, quo, appa-
tibus eiuſdem inſomniis, miſeris hominibus imponat.

AT *non eſt recens, plantas quaſdam inueniri, quæ*
nducatæ, aut intrò aſſumptæ, vanas ſpecies & imagi-
obuerſari faciant. Siquidem Dioſc. cap. de Solano ma- Solanum
o, ſeu furioſo, eius radicem drachmæ pōdere ex vino po- furioſum.
n, facere ſpecies vanas imagineſq́ non iniucundas ob-
ſari ſcribit, ſed duplicatum eius modum ad tres vſque
s, mentis alienationem afferre, quadruplicatum interi-
re. Aniſum ſi quis dormiturus edat, ſomnia excitari iu- Aniſum.
nda & ſuauia: contrà Raphani eſu, grauia & turbulen- Raphanus.
& ſic de pleriſque aliis.

GARÇIAS *ab Orta refert Bangue plantæ ſuccum* Bangue.
s admixtum, mentis alienationem facere, inſomnia ex-
re, & omni ſolicitudine liberare, veluti etiam Opium, Opium.
od Orientalibus Indis admodum familiare eſt: de quo
lta apud Garçiam.

SIC *& noſtri Indi, oneribus ferendis aut aliis labori-*
defatigati, Tabaci fumū hauriunt, & ilico, quaſi men-
alienati, corruūt: excitati verò, refocillatos eo ſomno, &
es recuperatas ſentiunt. Eorum exemplū ſecuti Aethio-
pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hau-
nt; quo fit, vt eorum domini egregiè eos caſtigent, & il-
ū Tabaco exurant, quo anſam auferant ſæpius illo vten-
clàm tamen, vti non deſinunt.

VSVS

Pilulæ famē ſitimque ſedantes.

Vsvs eſt etiam Tabaci apud Indos, famis ſitiſq;
dandæ gratia hoc modo. Conchylia quædam cochlearū
uiatilium vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius &
liorum Tabaci æquas partes ſumūt, manduntq́;, done
vtriſque maſſa quædam fiat, quam in pilulas piſo mai
confingunt, atque in vmbra ſiccatas in vſum reponūt.
cturi iter per deſerta, vbi neque cibum, neque potum
uenturos ſe putant, harum pilularū ſecum delatarū v
inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquo
aßiduè ſorbent, qua abſumpta, aliam reponunt, atq; i
aliam, donec peregrinationem triduanam interdum
quatriduanam, abſoluant: iſtaq́; ratione toto illo tem
neque famem ſibi moleſtam eſſe, neque ſitim aſſerunt:
ius cauſam eſſe puto, quòd ſorbentes aßiduè pilulas i
etiam humores pituitoſos è cerebro eliciunt, qui deglut
in ventriculum demißi, naturalē eius calorem humec
ſed ab eo tandem abſumuntur, aliorum ciborum defe
vt in multis animalibus obſeruare licet, quæ tota hiem
ſuis latibulis ſe continent ſine alicuius alimenti copia, q
calor naturalis occupatus eſt in pinguedine abſumen
quam æſtatis tempore collegerunt.

Hæc ſunt quæ de celeberrima hac planta Taba
eiusq́; facultatibus colligere potui.

Petum.
Nicotiana.
Herba Reginæ.
Herba ſancta.
Perebecenuc.
Petum hiſtoria.

Brasilianis, à quibus ſemen primùm in Luſitaniam
latum, hęc planta dicitur Petum; Galli, quòd D. Ioannes Nicotius,
gius aliquādo in Luſitania Orator, eius ſemen primus ad Reginā
trem detulerit, illiusque facultates docuerit, Nicotianam, & Herb
Reginæ nominarunt. Alij Herbam ſanctam, ob inſignes eius virtu
nuncuparunt. Ouiedus lib. Hiſt. xj. cap. v. in Hiſpaniola inſula,
copiosè tum tēporis naſcebatur, Perebecenuc vocari tradit: mihi c
Hyoſcyami nigri deſcriptione plurimum conuenire videtur.

Est verò ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine,
terdum amplior, multis alis craſſiſque ramis concaua, folia nume
ſa, ampla, denſa ſeu carnoſa, pinguia, graui odore, feruido & acri
ſtu. Flos extremis ramis naſcitur copioſus, ex albo purpuraſcens,
longus, & tubæ in modum cōcauus, extrema parte latus & penta
nus, cuius color frigoribus magis intendi ſolet. Huic ſuccedunt ſiliq
Digitali ferè ſimiles, ſemine plenæ ex rufo nigricante, puſillo, Papa
ris multo minore.

ius duo ſunt genera. Nam vnum amplo latoque eſt folio, inim cubitali longitudine, pedalíque latitudine ſine pediculo cauamplectente. Id altiùs aſſurgit, & flos ordine per ramulorum loninem illi naſcitur, dilutior aliquantulum. Alterum paulo minore lio, Solano, quod Bellam donam vulgò vocant, ſimili; ſed aculongóque pediculo ramis inhærens: flores huic veluti per vmnaſcuntur ſaturatiores aliquanto. Vtriuſque radix lignoſa eſt & fida. Sed & horum ſemine deciduo, ſponte in noſtris hortis terædam & dubia ſpecies nata, ſuperioribus paullo humilior, cuius vt in priore, caules amplectuntur, ſed multo anguſtiora, etiã iniundi generis foliorum amplitudinem: floribus tamẽ ſaturatiùs tibus, magis hoc, quàm illud æmulatur. — Petum genera duo.

ORET calidioribus regionibus Iunio & Iulio, ſemen Septematureſcit (vidi in Luſitania tota hieme florentem) at hîc à menguſto in hiemem vſque floret, & ſubinde ſemen profert, deinde gelu flacceſcit, períque tota; neque hieme aſſeruari poteſt, niſi dum difficulter, idque fictilibus aut capſis ligneis, in quibus ſafornicem aut penum illatis.

ASCITVR omni ſolo, & ſemel ſata, ſeménque ad maturitaperducens, ſeipſam deinde ſerit, nec opus habet alia ſatione. Si taerenda erit, Auguſto aut Septembri id fiat, quoniam ſemen exidiutiſſime ſub terra latet antequam germinet: & Martio aut ſata primùm Auguſto germinat. — Natales.

VD nos diligenter colitur, non tam ornatus gratia, quàm ob es facultates, præſertim à nobilibus quibuſdã matronis rei herſtudioſis, quæ foliis eius recẽtibus, aut in vmbra ſiccatis, & ſtillorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vtuntur ad antiqua, putrida, maligna, gangrænas, ſcabiem, impetigines, li-s, oculorum nebulas, felici cum ſucceſſu; multíſque miſeris ruauxilio ſunt. — Facultates.

NT qui folia ſingulis diebus manè à ieiunis mandi iubent, vt ra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, eámq. tes inferiores defluere prohibeat.

AROLVS Stephanus Prædij ruſtici Gallico ſermone conſcri-.2.cap.76. experientia comprobatum eſſe ſcribit, eius folia ſtruliter illini, illiúſque ſtillatitium liquorem aſthmaticis auxilio ſumma. Panacea quædam eſt ad omnis generis morbos.

LIVD eius genus, per omnia minus, folio rotundiore, nec hiringuíve, licet ſucculento, flore minore, & per extremum rotunlleſcente, ante viginti annos Europæ innotuit: Dodon. Hyoſcyaluteum nuncupauit. Ad pleraque etiam conferre certum eſt, ſuperiore longè imbecillius. — Petum tertium.

Herba Ioannis Infantis.

IIC prætermittenda non videtur ea planta qua vſi ij qui Hiſpaniam nouam nobis aperuerunt, in curãdis eribus. Cuius vſum primus oſtendit Indus quidam Hi- — Herba Ioannis Infantis.

ſpani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hæc p
denominata eſt.

Eius hiſtoria. EXIGVA eſt planta, foliis Oxalidis, aliquan
villoſis, ſiue hiſpidis.

Facultates. VIRIDIS præmanſa aut trita, vulneribusq;
ſita, ſanguinem ſiſtit, eaq; conglutinat. Neruorum
rumq; partium vulnera digerit, & mundat, & d
ad cicatricem perducit. Iiſdem viribus pollet ſicca in
nem redacta, quæ ad vulnera carne explenda, viridi
præfertur.

Radices venenis aduerſantes.

Radix veneniis reſiſtens. EX Charcis prouincia Perüana, radices quæda
uebuntur Iridis radicibus valde ſimiles, ſed minores,
culnei folij odore.

Contrayerua. HISPANI Indias inhabitantes Contrayeru
pellant, quaſi dicas alexipharmacum, quoniã earum
uis ex albo vino ſumptus, aduerſus omne venenum,
cunque tandem ſit generis, præſentiſſimum eſt reme
(vno ſublimato excepto, quod ſola lactis potione exſti
tur) vomitione illud reiicere faciens, aut per ſudore
cuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hauſto
ferunt. Ventris etiam animalia pellit.

Temperamentum. GVSTATA radix, aromaticũ quiddam ſapit cũ
monia coniunctum: quare calida videtur ſecundo gra

Guayacan.

TRIA ex Occidentali India deferuntur hodie
orbe celebratiſſima, quorum in Medicina facultates
inſignes repertæ ſunt, vt nunquam auditum ſit, tam
rabiles morbos vllis alius medicamentis ſanatos fuiſſe;
pe, Lignum quod Guayacum vocant, Radix Chinæ,
çaparilla. De China, quæ à Luſitanis ex India Orie
adferri putatur, ſuo loco dicemus. Auſpicabimur ita
Guayaco, veluti primo medicamento ex Indiis delat

omn

nium optimo, vt ipſa experientia & multorum anno-
n vſu comprobatum eſt.

GVAYACAN, à noſtris lignum Indicum dictum, Guayacan.
ndanter naſcitur in Inſula S. Dominici, quæ fuit pri-
noui orbis ab Hiſpanis occupata: cuius vſus primùm
ratione nobis innotuit.

MAGNIS doloribus morbi Gallici (quē ab Inda mu- Lues venerea.
contraxerat) Hiſpanus quidam torquebatur: eius fa-
us Indus, in illa prouincia Medicum agens, aquam
yaci propinauit, qua non ſolùm magnis illū cruciatibus
auit, ſed priſtinæ ſanitati eum reſtituit. huius exem-
plurimi alij Hiſpani, ſimili morbo infecti, curati ſunt.
morbi cura Hiſpali ſtatim euulgata eſt, ab his qui ex
ſula redierunt; hinc per totam Hiſpaniam, & inde per
rſum orbem, quem hæc ſcabies occuparat. Et certè in
orbo curando, nullum eſt medicamentum eo præ-
ius aut certius: nam ſi, vt decet, procedat curatio, &
mpore iſta aqua propinetur, certiſſimū eſt huic mor-
itatem perfectam adferri; nec recidiuam pati qui ſi-
ie laborabat, modò in idem cœnum non ſe prouoluat
. Sicq́; Deo viſum eſt, vt vnde manauit morbus, inde
retur remedium: nam ex Occidentali India primùm
rlata eſt illius morbi origo, præſertim autem ex in-
. Dominici, vbi tă familiaris eſt, quàm apud nos pa-
u morbilli, neque eius contagium magnopere quiſ-
formidat. In hunc autē modum propagatum fertur.

ANNO ſalutis humanæ 1439. eo bello quod Neapoli Lues venerea Europā inuadit.
n eſt à Rege Catholico aduerſus Galliæ Regē Caro-
gnomine magno Capite, Chriſtophorus Colonus, ex
illa profectione, quam noui orbis conquirendi cauſa
erat, rediit: & detectis S Dominici aliisq́; inſulis, in-
apolim (vbi tum Rex Catholicus erat pace cū Gallo
viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltro ci-
xercitibus, Hiſpani primùm cum Indicis mulieribus,

 & In-

& Indi cum Hiſpanis conſuetudinem habuerũt: deinc Italos & Germanos ſerpſit hoc malum, poſtremò etian Gallos, & ſic per vniuerſum orbem.

Morbus Gallicus. Morbus Neapolitanus. Scabies Hiſpanica. Serpigo Indica. Medicorum diſceptatio de origine morbi Gallici.

INITIO *diuerſa nomina ſortitum eſt. Hiſpani, ſtimantes à Gallis contagiũ veniſſe, morbum Gallicũ cuparunt; Galli contrà, Neapoli ſe conſecutos eſſe put Neapolitanum vocarũt; Germani, ex Hiſpanorum co bernio hanc ſcabiem ad ſe manaſſe videntes, Scabiem ſpanicam appellarunt; alij Serpiginem Indicam, eamq riſsimo nomine, cùm inde prima ſit huius mali origo. primarios tamen eius ætatis Medicos, variæ opiniones runt de huius morbi cauſa & origine. Nonnulli ex corruptis, ſuccumq́ melancholicum & aduſtum gene tibus, quibus in ſumma rerum inopia exercitus veſci qualeſ ſunt plantæ ſilueſtres, olera, radices, caro aſi equina, originem ſumpſiſſe exiſtimabant: Alij ſiderum turni & Martis coniunctionibus acceptũ ferebant; e ob cauſam varia nomina indiderũt; vti Lepræ, Licher Mentagræ, Sphaceli, Elephantiaſis: & cùm certam qualitatem aſſequi non poſſent (nouum morbum eſſe rantes) ad prædictorum morborum à Veteribus deſcr rum genus aliquod reducere conabantur.*

Guayacan.

CÆTERVM *vt ad inſtitutũ reuertamur, Gu* can *nomen eſt Indicum, ſed per vniuerſum orbem c tum, tametſi etiam à nonnullis* Lignum Indicum *cupetur.*

Lignum Indicum.

D E *hoc ligno multi multa ſcripſere, aut Ebenu dicentes, aut Buxi ſpeciem, aut aliis nominibus appella Sed vt nouum arboris genus eſt, nec in his regionibus vllis aliis toto orbe Veteribus deſcripto conſpectum, nuper inuentis ſolummodo; ſic nobis noua erit arbor: ſit, magna eſt, Ilicis magnitudine, ramoſa, matrice gna, nigricante, materie quàm Ebenum duriore: c craſſo, gummoſo, ſeu pingui; &, cùm ſiccum eſt lignun*

Guayacan hiſtoria.

e decidente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem ſub-
uitur fructus rotundus, ſolidus, ſemina in ſe continens
ſpili modo. Frequens in inſula ſancti Dominici.

ALIVD eius genus in inſula S. Ioannis de porta diui- Guayacan genus alterum.
huic vicina, poſtea repertū eſt, ſuperiori ferè ſimile, ſed
ius omnino, & propemodū ſine matrice, odoratius &
arius ſuperiore; quo relicto, huius nunc vſus eſt; & ob
andos effectus Lignum ſanctum nuncupatur, nec Lignum ſanctum.
re, quandoquidem (ipſa experientia teſte) altero præ-
ntius eſt: attamen vtriuſque facultates ſunt inſignes in
ando morbo Gallico, atque adeò vtriuſque coniunctim
ſeparatim propinatur aqua, cùm ad morbum iam di-
m, tum ad alios pleroſque hac ratione.

LIGNI minutim conciſi, aut eius ſcobis vnciæ duode- Guayaci decoctum.
, corticis eiuſdem ligni contuſi vnciæ duæ in ſex aquæ
tariis * macerantur fictili nouo aliquantulum capacio-
viginti quatuor horarum ſpatio: fictili bene obturato,
to & luculento igne coquātur, ad quatuor aquæ ſexta-
rū conſumptionem. quod inde colligi poterit, ſi, dū priores
os aquæ ſextarios infundis, bacillo aquæ altitudinē me-
ris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo aſ-
uatur. Statim ſupra idem lignum, quod decoctum fuit,
iciantur denuo octo alij aquæ ſextarij, coquanturq́; ad
orum conſumptionem: coletur hæc aqua, & ſeorſum
ſeruetur. Sumitur autem hoc modo:

INFIRMVS, purgato corpore ex medici conſilio Decocti vſus.
biculum deligit apricum, quò neq; frigus neq; aër pene-
are poteſt. Lectum ingreſſus, diluculo, aquæ prioris calidæ
cias decem ſumat, & egregiè operiatur vt ſudare poſſit
arum horarum ſpatio: deinde ſudore abſterſo, induſium
lefactum induat, atq; linteamina mutet: quatuor dein-
poſt horis, paſſæ illi dabuntur, & amygdalæ, panisq́; bi ſ-
ctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua ſecunda
iet quantum ſatis erit, etiā interdiu. Octo horis poſtquam

*comederit, ex priore aqua calente denuo vncias decē b
riet, ſudabit itē duabus horis, & à ſudore, vti ſuperiùs, n
dabitur: vna poſt ſudorem hora, de iiſdem paſſis, amyg
lis, & pane biſcocto cænabit, & ex aqua ſecunda bi
Seruabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, niſi v
nimium collabantur, quia eo caſu, etiã præter ſupradic
pullus gallinaceus aſſus concedetur. In minùs robuſtis,
extremam illam victus rationem ferre nequeunt, nou
dies ſufficient; quibus elapſis, pullus exiguus aſſus ſimil
concedetur. Si verò æger adeò tenui eſt valetudine, vt p
dictam iſtam victus rationem nullo modo ferre poſſit
initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quanti
tem ſenſim augendo. Elapſis quindecim diebus, deci
ſexto purgabitur decem drachmis pulpæ caſſiæ fiſtulæ
cribrum tranſmiſſæ, aut alio ſimili medicamento, & eo
tenuiorem aquam, ſiue ſecundæ decoctionis, bibet. Deci
ſeptimo die ad priorem ordinem redibit, ſumetq; manè
veſperi aquam prioris decoctionis, ſudabit; eademq; vic
ratione vtetur, niſi quòd pulli loco dimidiam gallinam
ſam edere poterit, & ſub finem diætæ; aliquantulum pl
eamq; victus rationē in vigeſimum vſque diem produc
quo tempore per cubiculum veſtitus, & bene amictus,
ambulare poterit. Quibus elapſis, denuo purgabitur, &
alios quadraginta dies aquam bibet, ſelectiſſimã victus r
tionem obſeruãdo in rebus non naturalibus, mulieribus a
tinendo, & vino, cuius loco ſimplicem eiuſdē ligni aqua
aut, ſi eam faſtidiet, aquam in qua aniſum & fœnicul
decocta ſint, bibet, eritq; cæna ſobria, & ſine carnibus.*

H*æc* *eſt optima ſumendæ aquæ Guayaci ratio, q
multi deſperati morbi curantur: atque illa aqua non
præſtantius vllum remedium ad curandam luem ve
ream, cuiuſcumque tandem ſit generis: radicitus en
eam exſtirpat.*

Guayaci facultates.

C*ONVENIT* *item hydropicis, aſthmaticis, epilep*

c

morbis veſicæ & renum, doloribus iuncturarum, omni-
morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus,
liuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medica-
nta, præſertim ſi morbum Gallicum ſubſequantur.

P LERIQVE *hoc ligno varia medicamenta faciũt,* Guayaci ſerapium.
inter illa ſerapium, quod ſanè admodum efficax eſt: at
o iudicio huius ligni vſum nemo vtiliorem experietur,
im ſuperiùs deſcripta ratione, ſine vllius alterius medi-
nenti admixtione. Dentes etiam confirmat & deal-
hæc aqua, ſi ſæpius eâ colluantur. Calidum & ſiccum
in ſecundo gradu.

HISPANICVM exemplar habet, tres açumbres, hoc eſt, tres
iuras, quorum ſingulæ apud Hiſpanos liquidarum rerum libras
& vncias quatuor continent: itaq. cùm vna açumbre binis ſexta-
veterum reſpondeat, eam menſuram aptiùs quàm per ſextarios
nê exprimere non potui, quorum ſex veterum congium conſi-
ant, ſiue libras x.

ON incommodè huc referenda videtur arbor, cuius Theuetus
ingularium cap. 50. meminit, Braſilianis *Hyuourahé*, id eſt, res rara, Hyuourahé.
cupata.

ARBOR eſt procera, cortice externa parte argenteo, interna ſub-
o, &, cùm recens à ligno detrahitur, lacteũ humorem reſudante, Hyuourahé hiſtoria.
i ſalis, ſed ad glycyrrhizæ ſaporem accedente: fructum fert pru-
nediocris magnitudinis æqualem, auri puriſſimi colore, nucleum
nentem exiguum, ſed ſuauem admodum & tenellum, ægriſque
expetitum. Illud verò propè incredibile, quòd ait alternis ſo-
nodo quindecim annis fructiferam eſſe, & eum, qui arborem de-
ſtrabat, ter aut quater dumtaxat fructum in vita ediſſe.

IRA facultate præditus eſt eius arboris cortex, & Guayaco non Hyuourahé cortex Guayacan vices ſupplet.
rior putatur, idcóque à Chriſtianis iſtic degentibus illius loco
patur.

IVS verò vtendi ratio hæc eſt: Corticis minutim conciſi certa
ntitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum ſpatio, do- Præparandi & vtendi ratio.
vini rubri dilutioris ſeu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto
nt per quindecim aut viginti continuos dies, obſeruata leui diæ-
iſque venereæ doloribus ita liberantur. Verùm non modò vtile
oc decoctum in morbo Gallico, ſed etiam in reliquis frigidis pi-
ſiſque: nam humores extenuat & exſiccat, nec iniucundum eſt
to.

China.

NEMO *miretur, ſi dixero ex Occidentali India Chi-* China Occidentalis.
a deferri, quandoquidem vulgo Luſitani ex Orientali
ia eam adferant. Nam cùm ex Hiſpania noua & Peru

*vir illuſtris Dominus Franciſcus de Mendoça rediit, m-
gnam quandam radicem & alias paruulas mihi oſtend-
bat, & percōtabatur an eas noſſem. Chinæ radices eſſe, ...
admodum recentes & integras, reſpōdebam. Tum ille, S...
nè recentes ſunt, nam ipſe eas in Hiſpania noua collegi: n...
mireris iſtic Chinam naſci, ſiquidem breui videbis eti...
inde Aromatum abundantiam deferri. Id facilè mihi pe...
ſuaſit, poſtquam vidi cum Rege conuenire de Aromatu...
copia in Hiſpanias inducenda, quæ iam ipſe in Hiſpania n...
ua ſerere & colere cœpiſſet. Vidi Gingiberis atq; Chinæ r...
dices recentiſsimas inde delatas.*

Chinæ hiſtoria.

EST *autem* China, *Arundinis maioris radici ſimil... nodoſa, intus alba, interdum rubeſcens, foris rubra. Optim... eſt recens, ponderoſa, ſolida, pinguis, non carioſa, ſap... inſipida.*

Chinæ natalia.

NASCITVR *in China Orientalis Indiæ prouinci... Scythiæ atque Sericaniæ finitima, maritimis locis, arun... nis aut vluæ paluſtris modo.*

Chinæ vſus apud Indos.

SOLIVS *radicis eſt vſus apud Indos, ad curādos d... ficiles morbos, apud quos magno in pretio eſt. Propinat... eius aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus præſerti... etenim ſudores prouocat, cuius rei gratia multi ſanantu... Triginta ſunt circiter anni, quòd Luſitani primùm in h... regiones illam intulerint, præclara de eius facultatibus pr... dicātes aduerſus omnis generis morbos, ſed maximè Lu... veneream, in qua mirabiles effectus præſtitit. Eius aut... parandæ hæc eſt ratio.*

Præparandæ Chinæ ratio.

RADICIS *Chinæ minutim conciſæ vncia fictili n... uo imponitur, huic adfunduntur aquæ ſex ſextarij, ma... ratur quatuor & viginti horarum ſpatio: fictili obtura... coquitur lento igne ex prunis incenſis ad dimidias, quod... ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui; frigeſ... colatur, atq; in fictili nouo aſſeruatur loco aprico, aut iu... ta ignem, vt diutius maneat incorrupta.*

PV...

PVRGATO, *vt decet, corpore, collocatus æger loco* Aquæ Chinæ ſumendæ modus.
prico & conueniente, ieiunus dictæ aquæ calidæ decem ncias hauriet; duas horas aut paulo diutius ſudabit: ſudo- deinde abſterſo, induſium & linteamina mūdis & ca- factis mutabit; deinde in lectulo duas aut tres horas per- urabit; poſtea veſtitus, calidè ſe in cubiculo continebit, quò eque aër neque frigus permeabit, genio indulgēs, & lepi- is colloquiis ſe oblectans. Circiter vndecimam, dimidium ullum coctum, aut gallinæ quartam partem cum pauco ale edet, initio prandij cyatho iuſculi epoto: pro bellariis arnes cotoneorū adponentur: potus erit ſimilis aqua, quam iunus ſumpſit, quia decocti tantummodo vnum genus eſt. ſumpto iuſculo, vuas arillis emundatas, aut pruna paſſa ne oßiculis, & panis bene cocti cruſta, biſcoctúmve initio randij edere poterit. Si interdiu bibere volet, eadem aqua um conſerua aliqua propinetur. Octo poſt prandiū horis ctum denuo ingrediatur, alias decem aquæ vncias quàm lidè poterit, bibat, duas horas ſudet; ſudore deterſo, indu- um & lintea calefacta mutet, poſt horā cœnet cōſeruam iquā, aut vuas paſſas, aut amygdala, & aliquantulū biſ- octi: de eadem aqua bibat, poſtremò cotoneorum carne eſcatur, potu deinde abſtineat. Hæc victus ratio triginta ntinuis diebus obſeruāda, nulla alia purgatione adhibita, ed per cubiculum calidum obambulans, & ſeſe oblectans, b omnibus abſtineat quæ illū offendere poſſunt. Purgatio- e abſoluta, bona victus ratio ſeruāda eſt quadraginta cō- nuis diebus, vinoq; abſtinendum & mulieribus: potus erit Chinæ ſuperioris iam decoctæ, deinde in vmbra reſiccatæ, ncia vna, in ſex aquæ ſextariis denuo bullita ad dimidias. lud verò diligenter curandū, vt Chinæ radix per quatuor r viginti horas ſemper maceretur ante decoctionē, ſiue la fiat in triginta, ſiue quadraginta dierum potius vſum.

AD *varij generis morbos vtilis eſt hæc aqua, luē vene-* Chinæ facultates.
am cuiuſcumq; generis, vulnera & vlcera antiqua, tu-

mores

mores ſchirrhoſos diſcutiens, articulorum dolorem ſolu[…] & qualecumq; podagram, ſed coxẽdices præſertim cu[…] Inueteratos capitis dolores mitigat, & ſtomachi: deflux[…]nes omnes & rheumatiſmos ſiſtit, bonum colorem co[…]liat, icterum ſoluit, & omnem hepatis intemperiem eme[…]dat, ad quam valde celebratur. Paralyſin & omnes ner[…]rum morbos ſanat, atq. veſicæ: enterocelis vtilis, quia h[…]morem, vnde generantur, abſumit: frigidis omnibus mor[…] & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & om[…] flatus diſcutit. Febribus diuturnis, quotidianis, & errati[…] prodeſt, ſudoris inſigni prouocatione, qua etiam in peſtile[…]tibus febribus vtilem quidam arbitrantur.

Chinæ temperamentũ.

SICCA *eſt in ſecundo gradu cum exiguo calore, id[…] deprehendere licet ex eo, quòd aqua, cùm Guayaci, tu[…] çarçæ-parillæ calefacit, & ſitim excitat, hæc neque ſiti[…]ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile pro[…]culdubio medicamentum, quod in prædictis morbis adm[…]dum efficax expertus ſum.*

DE China Orientali, quæ ſanè aliter deſcribitur à Garçia lib. 1 cap. 38. qui plura volet, conſulat eius & Chriſtophori à Coſta Ar[…]matum hiſtoriam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

Çarça-parilla.

çarça-parilla ex Hiſpania noua.

POST *Chinam, çarça parilla, cuius vſus huic vrb[…] primùm ab hinc circiter viginti annis innoteſcere cœpit, e[…] Hiſpania noua huc trãſlata eſt, quoniam ea Indis pro præ[…]ſtanti medicamento erat, ad multos varioſq; morbos.*

çarçæ-parillæ hiſtoria.

PLANTA *multis radicibus nitens, duos cubitos aut e[…] amplius longis, colore cinereo dilutiore, quæ interdum ta[…] altè demittuntur, vt, qui integras eruere volet, ei profund[…] foſſione opus ſit: ramis nodoſis & lignoſis, qui facilè deſic-cantur: floréſne aut fructum proferat, ignoramus.*

çarça-parilla ex Honduras.

ILLA *multo meliorem & efficaciorem nobis deind[…] protulit prouincia Honduras, à ſuperiore differẽs, quòd illa candidior eſt, ad pallorem tendens, & gracilior; hæc verò cinerea, nigrior, atque craſſior.*

DELI-

DELIGITVR nigrior, recens, non carioſa, fractu contumax, quæq; aſſulatim frangitur, & ponderoſa: nam quæ cariem ſenſit, & dum frangitur puluerulenta eſt, inutilis exiſtimatur. Ça. quæ delectus.

CVM eam Hiſpani primùm viderunt, çarçæ-parillæ nomen indiderunt, propter cognitionem, quam cum noſtra çarça-parilla (quæ ſmilax aſpera eſt) habet. Certè noſtratem expertus ſum ſimili facultate præditam, cũ illa quæ ex Hiſpania noua adfertur, ad quam magis accedit, quàm ad hanc quæ in Honduras inuenitur. Guſtu inſipido eſt, & ſine acrimonia, nec eius aqua, hordeaceâ ſapidior eſt. Nominis occaſio.

LONGE alia erat eius vtendæ ratio cùm primùm in medicinam recepta eſt, quàm nunc eſt: tum enim Indorum conſuetudo obſeruabatur, quã in ſuis morbis curãdis vſurpare ſolent, ad quos profligandos maximæ reperiebatur efficaciæ. Verùm noſtri ſæculi deliciæ in cauſa fuerunt, vt eodem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

ÇARÇÆ-PARILLÆ ſelibra minutim conciſa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginem quandam reſolueretur, quam deinde colabant, & exprimebãt. Huius liquoris ita expreſſi satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde stragulis ſeſe tegebant, & duarum horarum ſpatio ſudabant. Quòd ſi interdiu ſitis vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebãt, atque tantundẽ temporis, vt manè ſudabant. Hic ordo triduo integro obſeruabatur, vt neq; aliud ederẽt aut biberẽt, præter eum lentorem calidum expreſſæ çarçæ-parillæ. Hac ratione præparatam ego initiò plerumque propinaui; multosq; meliùs curaui, quàm nunc ſanantur. Subſecuta eſt alia eius propinandæ ratio, videlicet: Çarçæ præparandæ apud Indos ratio.

DVÆ vnciæ çarçæ parillæ, lotæ, confractæ, & minutim conciſæ, in nouum fictile cum ſex aquæ ſextariis iniiciuntur, & vigintiquatuor horarum ſpatio macerantur: obtu- Çarçæ parãdæ altera ratio.

rato

rato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenſo, ad qua- tuor ſextariorum conſumptionem, eadem ratione vt Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitra- to reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipſo fictili aqu- pleno maceratur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vitrato aſſeruatur.

Vtendę modus.

P V R G A T V S, *vt decet, æger, & calido cubiculo continens, manè decem vncias prioris çarçæ parillæ aq- hauriet; ſudabit duas horas; ſudore deterſo, induſiũ & lin- teamina mutabit, vt in Guayaci potione dictum eſt. Ide- ſub noctem, octo poſt prandium horis (nam ſub vndecima- prandebit) faciet: poſt ſudorem vuas paſſas, amygdala, e- panem biſcoctũ cœnabit, & de ſecunda aqua bibet. Quin- decim diebus hunc ordinẽ obſeruabit, niſi imbecillæ fuerin- vires, tunc enim conceditur vſus carnium exigui pulli aſ- ſenſim quantitatem augendo. Lecto ſe continebit ad mini- mum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo ſedebi- aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquin- purgabitur leni aliquo medicamento, atq; etiam trigeſim- die, omnia ea obſeruando quæ in Guayaci decocto ſumen- enarrauimus. Sed etiam poſt trigeſimum diem bona vict- ratione per quadraginta dies vtetur, vinoq; abſtinebit & mulierum congreſſu. Hæc eſt vulgaris aquæ çarçæ-pari- ſumendæ ratio, cuius præparandæ modos ſecretiores etia- expertus ſum, quos hîc recenſere nõ pigebit, ne quid eoru- prætermittamus, quæ ad çarçam parillã pertinent, quan- doquidem medicamẽtum eſt, cuius vſus & facultates ma- ximè celebrantur.*

I A M *annus eſt ſextus & viceſimus, quòd Syrupu- confeci, non modò in hac vrbe, ſed tota Hiſpania laudatiſ- mũ, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: na- neq; calfacit, neq; inflammat, Guayaci videlicet ſiccita- temperata, & çarçæ parillæ calore mitigato: hoc modo.*

çarçæ ſyrupus prior.

Ç A R Ç Æ - P A R I L L Æ *vnciæ duæ, Guayaci qua-*

tuor

or, vt ſuprà dictũ eſt, præparata, Zizipha ſex & trigin-
, pruna paſſa vigintiquatuor, vtraq; oßiculis repurga-
, florũ Borraginis ſemũcia, violarũ tantundẽ, hordei mũ-
aliquot grana, in ſex aquæ ſextariis lento igne coquun-
r ad quatuor ſextariorũ conſumptionẽ: colantur, & de-
huius decocti vnciis, vna ſyrupi violati admiſcetur. Cali-
s mane & veſperi ſorbendus datur, eodem ſeruato ordine
i ſuprà dictus eſt, ſudorẽ etiã (ſi prouocabitur) detergen-
. Cõceditur ab initio eſus pulli gallinacei exigui, & reliqui
i ſuprà enumerati, & bibitur ſimplex aqua çarçæ-paril-
, quæ fit ex eius ſemuncia in octo aquæ ſextariis cocta, ad
uorum vel paulo amplius conſumptionẽ. Ea ratione cu-
ntur, cùm omne genus morbi Gallici, tum reliqui, quos
qua Guayaci, Chinæ, aut çarçæ parillæ curari diximus.

Vtendi ratio.

Çarçæ aqua ſimplex.

Fvit hoc ſerapium primò conſcriptum in gratiam
antaleonis de Negro Genuenſis, qui licet iam multorum
edicorum operâ vſus fuiſſet, atque Guayaci decoctum
iáque medicamenta ſumpſiſſet, deiectißimis tamen erat
ribus, ſcirrhoq; inſuper in crure, & ſæuis doloribus affli-
abatur: at ſumpto ſerapio, probè curatus eſt.

Fit item alius ſyrupus huiuſmodi: çarçæ-parillæ octo
ciæ confractæ & conciſæ, in octo aquæ ſextariis ad ſex
nſumptionem coquuntur; in binis qui ſupererunt ſexta-
s, ſacchari libræ quatuor iniiciuntur, fitq; ſyrupus, vt
oris eſt. Eius ſyrupi tres vnciæ manè, totidem nocte ſu-
untur, prãdium eſto è cibis boni ſucci, cœna ſobria potus è
nplici çarçæ-parillæ aqua. Eo vtatur donec aſſumptus ſit,
o tempore ad ſua negotia peragenda egredi non vetabi-
r. Curat hic ſyrupus pleroſque ex morbis ſuprà enume-
tis, ſine moleſtia.

Çarçæ ſyrupus alter.

Ex ea etiam fit puluis in hunc modũ: Neruo illo inte-
re ſeu matrice exẽpto, çarça-parilla exſiccatur, contun-
tur, & cribratur. Huius pulueris (purgato priùs corpo-
) drachmam manè ieiunus ſumis, atq; ſimplicem prædi-

Çarçæ puluis.

ctam

ctam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus boni ſucci, potus illa aqua ſimplex, vino abſtineat. Vtilis hic puluis in lue venerea, aliisq́ morbis ab ea oriundis: non ſcabiem purulentam & ſanioſam, in manibus & p dibus mirificè ſanat, hac ratione:

Pulueris vtendi ratio.

PVRGATVS *ager, etiam (ſi neceßitas vrgeat) purgatus, puluerem modo prædicto ſumet, ſimplicem illa aquam ſumet, & rimis quæ in hoc morbo à ſalſa pitui corruptoq́ humore natæ, pedes & manus occupare ſole paululum aquæ ſublimati roſacea ſimpliciore dilutæ p mula illinet, deinde emplaſtrum Gulielmi ſeruentis vu appellatum, aut palmeũ, pãno ſericeo tenuiter inductu omnibus locis quibus illita fuerit ſublimati aqua ſim licil imponet. Singulis diebus repetetur, & quindecim dieru ſpatio perfectißimè curabitur, nec aliis medicamentis o erit: abſtergit enim, carnẽ generat, & ad cicatricẽ perduc*

Çarcæ aquæ vſus frequẽs.

HODIE *tam frequens eſt aqua çarçæ parillæ v modo prædicto, vt in omni morborum genere ſumatur, ſi in defluxionibus, flatibus, vteriq́ morbis frigidis, ſiue al quibuſcumque, modò non ſint acuti, aut iis febris acce ſerit: ideoq́ non minore copia multis locis aſſeruatur de ctum ſimplex çarçæ-parillæ, quàm aqua vulgaris. Certu eſt tamen, his qui calida, hepatis præſertim, intemperie la borant, non cõuenire: nimium etenim excalfacit: ſed ve triculos frigidos fouet, & flatus mirificè diſcutit. Illud a tem animaduertendum eſt, has tres aquas non niſi A tumno, aut Vere propinandas eſſe. Calida eſt & ſicca ſecundo ferè gradu.*

Quibus non cõuenit huius aquæ vſus.

Çarça-parilla ex Guayaquil.

Guayaquil fl.

NVNC *ex prouincia Quito cœpit inferri çarça-pa rilla, copioſè naſcẽs vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flume eiuſdem nominis maximum, quod ex montibus Peruan originem ſumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & i Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterer labitur:* Guancauilcas, *vocantur eius regionis incolæ, e*

Guancauilcas.

edentu

ntuli ſunt, quoniam pro more habent vt ſibi dentes exi-nt, quos ſuis idolis offerant, dicentes optima quæque eis rri debere, hominem autem nihil præſtantius, nihil ma- neceſſarium dentibus habere.

Eivs *fluminis aqua admodum ſalubris, & multos rbos curare dicitur, iſtáq; ob cauſam pluſquam ſexcen- niliaribus illuc concurritur ab Indis & Hiſpanis, qui ltoties ea aqua ſe abluendo, & magnam eius quantita- ſæpius hauriendo manè, plurimum vrinæ excernunt, valde ſudant, & conſequẽter morbis liberantur, eodem modo hac aqua vtentes, quo in balneis Lucẽſibus, Pu- lanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri ſolet.* Guayaquil fl. aqua ſalubris.

Svnt *qui putẽt ab huius fluminis aqua çarçam pa- m facultates ſuas mutuari. Colore eſt ex cinereo ni- ante; maioribusq; & craßioribus radicibus conſtat, m quæ ex Honduras adfertur, iisq; interdum tam lon- vt altitudine humana fodiẽdũ ſit, antequã erui poßint.* çarçæ Guayaquilanæ hiſtoria.

Dvplex *verò eius exhibendæ ratio apud illos obſer- ur. Prior, qua Indi & nunc vtuntur, & ab initio vſi , hæc eſt: çarçæ-parillæ radices, quot opus erit, ſumen- neruo illo interiore repurgant; corticem, ſi ſiccæ ſint ra- s, macerant, donec molleſcat (virides maceratione non t) deinde minutim concîdunt, & addita aqua contun- t, vt ſuccus extrahi poßit viſcidus & mucoſus, cuius nè eam quantitatem ſumunt, quã vno hauſtu aut plu- s bibere poſſunt; lectum deinde ingreßi, plurimum ſu- t; poſtea, mutatis linteis, pullum edunt, & corticis il- ſuccum hauriunt, in prandio, in cœna (quæ leuis erit) e interdiu: deligendus eſt tamen locus ab aëre & fri- liber. Hac ratione, & vſu conſeruarum, neceſſario- q; aliquot fructuum ſiccatorum permiſſo, octo aut no- dierum ſpatio, omnibus morbis liberantur, quos çar- arilla curare ſolet: validum autem & robuſtis viribus eſſe oportet, qui hac curatione vtetur.* çarçæ exhibendæ prior ratio.

çarçæ exhibendæ ratio altera.

ALTERA iis conueniet qui imbecilliores ſunt, nec
periorem, ſine manifeſto vitæ diſcrimine, ferre poſſent. ç
ça-parillæ neruo ſuo liberatæ, & vt ſuperiùs, macera
ſicca ſit, deinde contuſæ, quatuor vnciæ, pluréſve aut p
ciores (nam hîc nullus ponderis aut menſuræ vſus) in
aquæ ſextariis ad dimidias decoquuntur, ex ea aqua qu
tum poſſunt ſemel aut pluries bibunt; in lectulo deinc
componunt, ad ſudorem prouocandũ, qui tametſi adeò
hemens non ſit, vt ſuperior, copioſus tamen eſt: mutata
ſte, pullum edunt, & eadẽ aqua (nam vno die coctura
ſumitur) cùm in prãdio, tum in cœna illis potus eſt: ab
& frigore ſibi cauent: repetitum per quindecim aut vig
dies hoc medicamentum, omnes morbos ſanat, nõ ſine n
gna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos a
tos, in quibus çarçæ decoctum exhiberi non ſolet. Iſtic
que initio diætæ, neque in media, neq; ſub finem ſeſe p
gãt, vti nos facimus (nam & medici & medicamẽta c
poſita illis dẽſunt) ſed muliercularũ dumtaxat operâ vt
tur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

In quibus morbis çarça non exhibenda.

ILLVD verò obſeruatione dignum in hac curatio
quòd ſolus radicis cortex, neruo exempto, in vſu eſt (e
cax enim ille, neruus inutilis, imò operationem, niſi exi
tur, impediens.) Ideoq; nunc eorum exemplum ſecutus,
lo cortice in hunc modum vti ſoleo.

çarçæ præparandæ ratio optima.

QVATVOR corticis çarçæ-parillæ lotæ vncias
octo aquæ ſextariis viginti quatuor horarũ ſpatio mac
deinde ad dimidias decoquo: quòd ſi calorẽ in ægro met
hordei mundati dimidiã vnciam inter decoquendũ adii
& in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorei ſtilla
tium liquorẽ cũ hordeo ſubſtituo. Hæc aqua tẽperatiſſi
eſt, & admirandos eius effectus in multis expertus ſum.

OBSERVANDVM itẽ eſt, vt quanta poſſit qua
titate æger hanc aquam, vti retulimus, bibat, ſiue vno ha
ſtu, ſiue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo p

ſudab

ibit, & citius certiusq́; ſanabitur. Itaque hanc nouam iendæ çarçæ-parillæ rationem maximè vtilem fore pu- aciliusq́; & breuiore tempore curandos ægros.

IVS quæ ad fluuium Guaiaquil & in Puna inſula naſcitur çar- parillæ mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Pe- i, capite 54. alteríque naſcenti pleriſque Indiæ regionibus præ- : meminit item capite ſuperiore de illa ratione dentes in ſacrificiis endi.

LIAM addit Fragoſus eius præparandæ rationem, quæ eſt: æ-parillæ libra vna bis lota, bene contuſa, & minutim conciſa, in m & ſex aquæ ſextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne itur vſq. ad integram ferè conſumptioné, hoc eſt, vt acetabulum cutella eius decocti ſolum remaneat: çarça ſtatim exempta prælo onitur, ſuccúſq. exprimitur ad vncias duas aut eo amplius, etiam eo quod ſuperfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni onitur; vbi feruere cœperit, pulueris aloës optimæ vnciæ duæ, rhæ ſelectæ, nucis ponticæ magnitudine, croci momentum (ſunt Ligni aloës puſillum addant capitis roborandi cauſa) iniiciuntur ontinuè agitantur, donec amyli craſſitiem contrahant: ex ea maſ- tapotia formantur. Ex his duo ſingulis decem prioribus diebus branda dantur, & ſingula reliquis viginti, ſub horam vndecimam u. Si verò inueteratus ſit morbus, & æger validus, tria ſingulis de- prioribus diebus, bina ſubſequentibus decem, ſingula reliquis ſu- oterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui ſalis & croci momen- , & aliquot ciceris grana iniecta ſint) meridie datur edenda, reliqua in cœna. Potus erit aqua çarçæ ſimplex. Surgant hora decima, cu- m eant ante ſolis occaſum. Iſtis catapotiis grauiſſimos dolores, achiorum crurûmque paralyſes curari experientia ſe conſecu- ſcribit. Catapotia ex çarça.

Saſſafras.

-IGNI quoddã genus ex Florida noui orbis prouin- quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens Hiſpaniam inuehitur, cuius ante paucos annos notitiam lus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in mo- prædicans aduerſus varios morbos, vt ipſe & alij Gal- perti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS ex ea regione Gallis, noſtri Hi- i, ob praui ſucci alimenta, aquarum crudarũ potatio- , & ſub dio dormitiones in ſimiles morbos incidere cœ- t, quibus Galli afflicti fuerant, continuas videlicet fe- , quas ſubſequutæ obſtructiones, deinde inflationes & ores, atque ab initio morbi, deiectus appetitus, aliáque

ſymptomata quæ huiuſmodi febres ſequi ſolent: deficie-
bus igitur aliis remediis, à quibuſdam, qui remanſera
Gallis de huius Ligni facultatibus moniti, eo vſi ſunt
ſanitati reſtituti.

Pauame. Saſſafras. DICITVR *hæc Arbor Indis* Pauame, *Gallis (q*
imitati ſunt Hiſpani) neſcio quam ob cauſam, Saſſafr

Pauame ſeu Saſſafras hiſtoria. ARBOR *eſt magna, Pini mediocris magnitudin*
forma (tametſi minores inueniantur) vnico trunco nu
ramis in cacumine expanſis, vt Pinus repurgata: cort
quem intégit tenuis cinerea quædam pellis, ex cinereo
gricante, guſtu aliquantulum acri, ſed aromatico, nonn
ad fœniculi ſaporem tendente, odorato, ita vt pauca
quantitas cubiculum ſuo odore impleat: materie trunci
ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non a
aromatici ſaporis & odoris, vti cortex: folio ficulne
angulos deſinente, nouello verò folio pyri folium æmulan
ſed quod veſtigia angulorũ habeat, ſemper virente, hoc
foliis nouellis, his quæ decidunt, ſemper ſuccedentibus, co
re viridi obſcuriore, odorato, præſertim ſi ſiccum ſit: an
rem fructúmve ferat, adhuc incompertum: radicibus nu
craßis, nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, leuib
ſed non adeò, vti lignum, per ſummos terræ ceſpites exp
ſis, vt facilè euelli poßint; quod ferè commune eſt omni
arboribus Indicis (imò referunt Hiſpanicas arbores eò
latas, ſteriles fieri, niſi in ſumma terra pangantur) cort
radici firmiùs inhæret cinereus, ipſiusq; arboris cort
magis aromaticus, ideoq; radicis decoctum odoratius
præſtantius eſt, & ab Hiſpanis iſtic vſurpatur.

Natales. NASCITVR *in maritimis, & locis temperatis, h*
eſt, neque nimiũ ſiccis, neque nimium humidis, vt in po
tubus S. Helenæ, & S. Matthæi: nam alibi per vniuerſa
Floridam haud facilè inuenias: iſtic verò ſunt integræ ſ
uæ, quæ ob ſuauißimum quem ſpirant odorem, ab Hiſpa
primùm eò veniẽtibus, arborum Canellæ eſſe exiſtimaba

tu

,nec immeritò; nã adeò odoratus eſt & acris huius ar-
is,atque Canellæ cortex, & eoſdem effectus præbet eius
ctum,quos Canellæ.

OMNIVM optima eſt radix, deinde rami, tertiò Delectus.
icus,ſed cortex omnibus præfertur. Eam ob cauſam,ra-
minima omniũ quantitate datur, rami maiore,trun-
duplicato radicis pondere: eligendum autem lignum
d vltra annuum ſpatium nõ ſit reſectum,aut quàm fieri
t recentiſſimum, atque ſuum corticem retinens: nam
d hoc caret,vile & inualidum eſſe cenſent.

ARBORIS & ramorum temperamẽtum calidum Temperamentum.
iccum eſt in ſecundo gradu, cortex aliquanto calidior,
itium tertij gradus in calore & ſiccitate accedens:
uſdam calidus in fine primi,ſiccus in tertio gradu.

ICET Corticis & Ligni vſus dumtaxat in medici-
ceptus ſit, Indi tamen recentia folia trita vulneribus
nunt,& ſicca in alios medicos vſus ſeruant.

IVS decoctum commendatur in omni morborũ ge- Facultates.
, præſertim verò in obſtructionibus, & partibus inter-
borandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè
ccharo propinatur defluxione laborantibus, aſthmate,
ris vitiis ex frigiditate prouenientibus, & conſequen-
loribus nephriticis & renum, è quibus calculum eii-
& flatus diſcutit, quam etiam ob cauſam vterum ad
ptionem præparat, & menſes prouocat. Vomitus co-
,concoctionem iuuat,aluumq́ue ſubducit.

LLIVS fragmentũ aſſiduè geſtare & odorari ma-
prodeſt aduerſus peſtis contagia,præſertim non neg-
aliis remediis. Denique, ob ingentem ſiccitatem &
ratum calorem,remedium eſt excellens ad omnis ge-
defluxiones, quoniam eas abſumit: ſed his qui exte-
ſunt & imbecilles,non conuenit.

ETERVM quoniam quotquot ex Florida adue-
t, plurimum diſcrepant in decoctionis huius ligni ra-

tione (ſinguli enim peculiarem, nullo delectu ſeruato,
quendi modum referunt) magnum ſcrupulum iniici
cùm his qui illo vti cupiunt, tum medicis qui præſcri
debent. Dicam igitur quid agere ſoleam.

OBSERVATO ægri tẽperamento, pro illius ra
ne aquã paro, ex minore ligni quãtitate, & minùs dec
bilioſis maiore quãtitate, magisq; decoctam pituitoſis, ſ
guineis medio modo: morborũ ſimiliter qualitates exp
quod niſi fiat, quin multi errores in huius aquæ vſu cõm
tantur, fieri nõ poteſt. Nemo etenim exiſtimet, ſumpta
methodo iſta aqua, ſanitatẽ, ad quã aſpirat, cõſecuturu
ſed magnũ potiùs damnũ ſibi pariturũ: itaq; meo con
peritus medicus prius adeundus, qui coquendæ ac adm
ſtrandæ aquæ rationẽ edoceat. Nã & temporis quo ex
benda, & regionis, & tẽperamenti ægrorũ, atq; viriũ i
rũ habenda eſt ratio: quã qui nõ obſeruant, ſubinde in
diſcrimẽ incidũt. Vt nobili cuidã Matronæ contigit, cu
quoſdã vteri morbos, & intemperiẽ admodũ frigidã, Sa
fras vſum conſului, illiusq; ſumendi rationẽ præſcripſi:
cũ citius ſe conualiturã arbitraretur, ſi aucta ligni quã
tate aquã diutius quã indicauerã decoqueret: illius aliq
dierũ vſu in tã vehementẽ febrẽ incidit, vt nõ modo aqu
interdicere, ſed etiam ſanguinis miſsionẽ quinquies repe
re neceſſe fuerit, nec id ſine vitæ ipſius periculo, & medi
menti infami nota. Sanitati tamẽ reſtituta, denuò aqu
hauſit eadem quam adſcripſeram ratione paratam,
grauibus ſymptomatis, quibus affligebatur, liberata eſt.

Decocti parandi ratio.

DECOCTI autẽ ſeu aquæ legitimè præparãdæ hæc
ratio. Radicis cũ ſuo cortice aſſulatim cõfractæ vncia di
dia, in ſex aquæ ſextariis, fictili nouo duodecim horis m
ceratur: lento igne ad quatuor ſextariorum conſumpt
nem decoquitur: colatur, & in fictili vitrato adſeruat

Aqua ſimplicior.

Poſtmodum ſupra eadem fragmenta tantundem a
ſuperinfunditur, decoquitur ad ſextarij conſumptione

a eſt ſecunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit.
ILLVD verò obſeruandum eſt, plus aut minus ligni
decoctionem iniici, viribus & tẽperamento ægrorũ conſi-
ratis: etenim minore quantitate, & minùs cocta propi-
itur hæc aqua bilioſis, quàm pituitoſis, vt iam dixi. Sed Eius vſus.
lgariter media ſextarij pars aquæ tepidæ ſumitur manè,
inde ſudatur, & veſtis mutatur; nec quiſquã eorum qui
c medicamentum ſumpſerit, lecto ſe continere cogitur.
andium ſit media gallina aſſa, cũ aliquot vuis paßis, &
nygdalis, & auellanis toſtis: cœna ſit è cõſeruis cõuenien-
us morbo qui curatur, potus ſecunda aqua. Singulari ex-
rimẽto didici hoc decoctũ, vt dixi, propinatũ, vtilißimum
s fuiſſe, qui pedes & manus ex podagra ſic contortos ha-
bant, vt iis vti non poſſent. Ad luẽ itẽ venereã non minùs
ile quàm Guayaci aut Chinæ decoctũ. Ligni fragmẽtum
emãſum eo dẽte qui dolet, & iſtic retentũ, dolorẽ ſedat.
PORRO qui tam exquiſita victus ratione vti nollẽt, Aquæ parã-
uam ſimplicem hac ratione decoquant. Ligni aſſulatim dæ ratio alia.
nfracti ſemuncia, plúſve aut minus, pro cõditionibus iam
umeratis, in ſex aquæ ſextariis ad dimidias coquitur, ea
ua diu vtendum cùm in prandio, tum in cœna & inter-
u. Qui vino abſtinere non norunt, ea aqua diluere pote-
nt, etenim ſaporis & odoris gratiam vino conciliabit.

Donati initiò fuimus fragmẽto huius ligni à Frãciſco Zennig, Phar-
copola Bruxellẽſi diligentiſſimo, mihiq. amicißimo: ſed proximis
annis Lõdino ab aliis etiã amicißimis viris C. V. Richardo Garth,
gone Morgano pharmacopœo Regio, & Iacobo Gareto iuniore
hi Viennam miſſa magna eáq. libralia fragmẽta, quæ odore & ſa-
e fœniculũ quidẽ referebãt, guſtata tamen, plantę illius saporẽ ma-
reddere videbantur, quæ vulgo Draco, nonnullis Tharco dicitur,
tariis familiaris, & cortex eius multo magis. Lignum cum ſuo cor-
e adeò Tamarici ſimile eſt, vt, niſi odor & ſapor obſtarent, pro eo
ipi poſsit: cortex interiore parte qua ligno adhæret nigricãte, & læ-
exteriore rugoſa, & ex cinereo rubeſcẽte. Vulgarius deinde eſſe cœ-
hoc lignum, & arboris integri ferè trunci adferri.

CAETERVM odor fœniculi mihi in memoriam reuocat arbo-
n in Peru naſcentem, Molle vocant, cuius ego puſillas duas plan- Molle.
, è ſemine natas, vidi ante aliquot annos Machliniæ in horto ſplen-
lißimo Illuſtris Viri Dn. Ioannis de Brancion, ſed quæ tertio anno
rierunt hiemis iniuria.

ERANT autem ex arbuſculæ trunco (quia tenellæ) ex viridi ni ... cante, multis cōſperſo veluti maculis cinereis; folia pennata vt fra... i, ſed multo minora, ex viridi nigricantia, ſerrata, & ſub extremum ...uſtiora, quæ ab arbuſculis reuulſa lacteo ſucco, eoque lento & vi...lo, & odorato manabant, & ipſa folia trita fœniculi odorem red...bant, guſtata adſtringentis facultatis nonnihil habere videbantur. ...ctus ex quo natæ ſunt, piperis ferè magnitudine, oleaginoſus, pel...la rubeſcente tectus, racematim cohærens, vt ex eius icone, quam viuum depingi tum temporis curauimus, conſpicere licet: florem ...m habeat ignoramus, ſed quibuſdam auctoribus minutus eſt, viti...lis. Molle hiſtoria.

HAEC arbor abundanter naſcitur in conuallibus & locis planis ...uanæ regionis, vt referunt omnes qui Occidentalium Indiarum ...criptionem dederunt: ſed Petrus Cieça maximè, qui eius deſcri...onem hoc modo cap. 112. primæ partis Chronici dat: Natales.

TOTO hoc tractu conſpiciuntur magnæ quædam, & etiam par... arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minuta, odore ...iculi, cortice adeò commendato, vt eius decocto crurum dolores ...nflationes ſumma cum vtilitate foueantur: ex ramulis fiunt den...ilpia vtiliſſima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro coctura ...do, fit aut vinum, ſiue potio admodum bona, aut acetum, aut mel: ...ōque in pretio apud Indos ſunt hæ arbores, vt quibuſdam locis conſecratas ſuis Idolis habeant. Addunt nonnulli, eius arboris fo...um decoctum doloribus ex frigida cauſa ortis auxilio eſſe, gum... verò eius, quod Mannæ modo candidum eſt, lacte diſſolutum, ca...nem oculorum abſtergere. Molle hiſtoria alia. Molle vinū. Facultates.

Lignum aromaticum.

BERNARDINVS de Burgos, Pharmacopola, vnà ...n Sulphure infrà deſcribendo mihi oſtendit Ligni cuiuſ...n fragmentum, Ligno ſancto, quod ex inſula D. Ioan... de portu diuite adſertur, ferè ſimile, cuius corticis odor ...ſapor adeò aromaticus & excellens eſt, vt macis, aut ...ē myriſticam longè ſuperet, imò Canellam odoris ſua...ate, piper acrimoniâ. Lignū aromaticum.

M AGNA *huius ligni quantitas in mōte quodam cæ...fuerat à Nauclero è Hauana [portu Cubæ inſulæ ad Se...ntrionem ſito, & Floridæ prouinciæ ferè oppoſito] re...unte, & in nauem ſeu Liburnicam delata, ignis ſtruen... cauſa. Vnde perſpicere licet, quàm multæ arbores, & ...e plantæ in noſtris Indiis inueniantur inſigni facultate ...ditæ, quandoquidem ignis ſtruendi gratia tam odoratis ...aromaticis arboribus vtantur, quarum cortice in pulue-*

rem redacto, cor & ventriculus roborari, reliquaq́ me
bra foueri poſſent, & Aromatum ex Maluccis inſulis, A
biaque, & Perſide vſque petitorum, vices ſupplere. Sed
accuſandi, qui eas diligentiùs non inquirimus & inueſti
mus, cùm ſponte montibus locisq́; incultis naſcantur.

Lignum ad renum affectiones & vrinæ incommoda.

Lignum Nephriticum.

NOBIS *etiam mittit noua Hiſpania Ligni quodd*
genus craſſum & enode, materie Pyri, cuius vſus iam
receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ d
ſicultates & incommoda. Poſtea experimento comprob
tum eſt, eius aquam in Iecoris & Lienis obſtructioni
vtilem eſſe. Fit autem hac ratione.

Aqua ligni Nephritici.

LIGNVM *aſſulatim & minutim conciſum in op*
ma & limpidiſſima aqua fontana maceratur, atque in
relinquitur, donec aqua à bibentibus abſumpta ſit. Dimi
hora poſt iniectum lignum, aqua cæruleum dilutiorem c
lorem contrahit, qui ſenſim intēditur pro temporis diutu
nitate, tametſi lignum candidum ſit: cæruleum ideo dic
quoniam adulteratur alio ligno ſimili, quod aquam croc
colore inficit, ne quis fallatur.

HAC *aqua aſſiduè vtuntur, ea vinū diluūt, & mira*
biles experiūtur effectus, ſine vlla humorū cōmotione, ne
opus eſt alia victus ratione quā tēperata: aquæ enim ſap
nō magis immutatur ligni iniectione, quàm ſi pura eſſet, c
nihil in ea maceratū. Calidū & ſiccū eſt in primo gradu

Lapis Nephriticus.

Nephriticus lapis. Praſius lapis.

LAPIS *hic in Nephritide maximè laudatus ex no*
Hiſpania etiam defertur. Praſio lapidi ſimilis, qui ad vir
dem colorem lacteo permixtum tendit, præfertur viridior

Nephritici lapidis varia forma.

ADVEHITVR *variis formis effigiatus, qualem a*
tiquitus poſſidebant Indi, alios piſcium forma, alios auiu
capitibus, alios pſittaci roſtris ſimiles, nonnullos rotund
ſphærularū modo, atq; omnes perforatos, quoniam Indi e
appen

penſos geſtare ſolebant, aduerſus Nephritidis, aut ſto- Facultates.
achi dolores, in quibus morbis valde commendatur. Sed
us præcipua laus eſt ad Nephriticos dolores, tum ad cal-
ilum expellendum, & arenulas.

Nobilis mihi notus vnum habet, cui nullũ alium
mparandum vidi; nam eum brachio geſtans, tanta are-
ularũ quantitate liberatur, vt, metuens ne noxia ſit tan-
eiectio, interdum illum deponat, nullumq́; tum ampliùs
lculum eiicit. Sed dolore premente denuo eum geſtans,
atim leuatur aut minuitur dolor, multarũ arenularum,
que etiam calculorum expulſione. Ea etiam occulta fa-
ltate præditus eſt, vt ab eiuſmodi dolore præſeruet geſta-
s, renum calorem mitigando.

Dvcissa Bejar ter breui tẽporis interuallo Ne-
riticis doloribus afflicta, armillam ex eo lapide ſibi cõfe-
t, quam perpetuo geſtat: ex illo tempore (quod decen-
ium ſuperat) eo dolore nunquam vexata eſt.

Alii multi ſenſerunt idem leuamen, eamq́; ob cau-
m magno in pretio ſunt huiuſmodi lapides, nec, vti ini-
ò, tam facilè adquiri poſſunt, quòd ſoli earum prouincia-
m Reguli & Domini eos poßideant, nec immeritò, cùm
m admirandæ ſint illorum facultates.

Lapis Tiburonum.

In mari Indico ferreis hamis capiuntur piſces Tibu- Tiburon
ones dicti, maximi, validißimi, pugnacißimi, & truci piſcis.
ſpectu, qui cum lupis marinis aßiduè prœliantur.

In eorum capite terni aut quaterni lapides, inter- Lapis Tibu-
lum plures inueniuntur, ex parte concaui, valde albi, ma- ronum.
ni, ponderoſiq́; (vt interdum duas libras pendant) & qui
acilè abradi poſſunt.

Hvivs lapidis puluis vtilißimus fertur Nephriticis, Facultates.
& aduerſus vrinæ difficultates, & renũ veſicæq́; calculos, vt
n Indis Hiſpaniſq́; experiẽtia cõprobauit. eũ guſtatum in-
ipido eſſe guſtu deprehẽdi, facultates nondũ expertus ſum.

TIBVRONVM meminerunt quotquot Occidentalis Indiæ hiſtoriā deſcripſerūt: ſed inter eos Gomara, in hiſtoria Mexicana, mirā & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicē dētiū ordinē tribu

DESCRIBIT idē in Hiſtoria generali Indiarū cap 31. (quem ſecutus eſt Theuetus lib. Singularit. cap. 71.) piſcē quendā Manati nomine, cuius deſcriptionē, quod pleraque cū Tiburonis hiſtoria communia habeat (ne dicam eundem piſcem videri) hîc ſubiunximus.

Manati piſcis.

MANATI piſcis eſt noſtro orbi incognitus, vtri ſimilis, duos tantū pedes rotūdos, quibus natat, ad humeros habēs, & in ſingulis quatuor vngues Elephātinis ſimiles: ab vmbilico ad caudā vſq. gracileſcit: teterrimo eſt aſpectu, capite bubalino, ſed maciléntiore ore, mēto vero craſſiore, oculis admodū exiguis pro corporis mole, quæ interdū viginti pedū longitudine eſt, decē craſſitie: corio dēſo, pilis quibuſdā cinerei coloris conſito. Feminę pariūt vaccarū modo, duóq. vbera habē quibus catulos ſuos lactāt. Eius caro quadrupedis potiùs quàm piſcis videtur; etenim recēs vitulinā ſapit, ſale macerata Thynni carnē, ſed ſapidior eſt, diutiúſque ſeruari poteſt. Eius pinguedo optima, nec facile ranceſcit: corium ipſius præparant ad calceos ſibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad calculū & nephritidē vtiles.

HIC piſcis occiditur interea dum herbas in littore depaſcitur, ſed etiam retibus capiuntur iuniores. Ea ratione paruū fertur cepiſſe Regulus Caramatexi, quē 26 annis in lacu quodā dicto Guaynabo educauit, adeóq. domitum euaſiſſe, & ferociā depoſuiſſe, vt de manu cibū caperet, & inclamato nomine Mato, quod Magnificū ſonat, lacum ſuū egreſſum fuiſſe, & in ędes perreptaſſe cibi ſumēdi gratia, deinde ad lacū remeaſſe, interdūq. homines & pueros ex vna parte lacus in aliam tranſuexiſſe, nec illos merſiſſe, ita vt Indis ſummā voluptatē adferret.

Lapis Caymanum.

Lacerti Caymanes.

E X *Nomine Dei, Carthagine, aliiſq; continentis oris, lapides interdum adferuntur calculis fluuiatilibus ſimiles, qui in ventriculis prægrandium Lacertorum* (Caymanes *appellant) inueniuntur tanta interdum quantitate, vt magnum corbem explere queāt: cuius verò rei gratia, incertum, occupandóne ventriculo, ne ſit inanis, an ſaburræ loco, vti naues, ad illas in æquilibrio continendum. ferociſſimi ſunt, ingenti & ſemper biante ore, vt integrum hominē deglutire poſſint, multiplici dentium ordine, adeò magni, vt triginta duorum pedum longitudine inueniātur. Viuunt iij magna ex parte in fluminum ripis, nonnunquam in mari ad fluuiorum oſtia: pariūt oua in terra, & ſuos catulos iſtic excludunt, teſtudinum more: capiūtur hamis ferreis, quia earum cutis prædura omnes ictus, etiam minorum tormentorum æneorum, reſpuit.*

Lapidis Caymanum facultates.

H*os* *lapides colligunt Indi & Hiſpani, atq; adeò ſibi ruant, ad quartanã tollendam vtile remedium: ſiquidem niex eis temporibus vtrinq; alligati, in quartanarũ paroyſmo, illas tollere, aut earũ calorem manifeſtò infringere aduntur. Bis eum lapidẽ temporibus cuiuſdã puellæ, quæ uartana laborat, adhibui; & certè febris calorẽ nõnihil reſiſſe animaduerti; an verò febrem omnino tollet, ignoro.*

Ingens Lacerti magnitudo.

G O M A R A, Petrus Cieça, Auguſtinus Carate, qui integrã Indiam hiſtoriam, aut ex parte ſcripſerunt, huius generis Lacertorum ſeu rocodilorum meminerunt; inter quos Petrus Cieça ſub finem capi. 2. eorum oua, atque etiam carnes vrgente fame cum aliis ſe ediſſe ſerit circa Panamam, cùm eam regionem primùm occupaſſent. Goara cap. 197. ibidem occiſum, qui 100. pedes longitudine æquaret, cuius ventriculo multi calculi reperti ſint.

Lapis Sanguinalis.

Lapis ſanguinalis.

L A P I S *Sanguinalis, ex noua Hiſpania delatus, Iaidis genus eſt, varij coloris, ſed obſcurioris, maculis ſeu nctis diſtinctus ſanguineis.*

E X *his lapidibus Indi quaſdam cordium formas, maas ac paruas, conficiunt.*

Eius facultates.

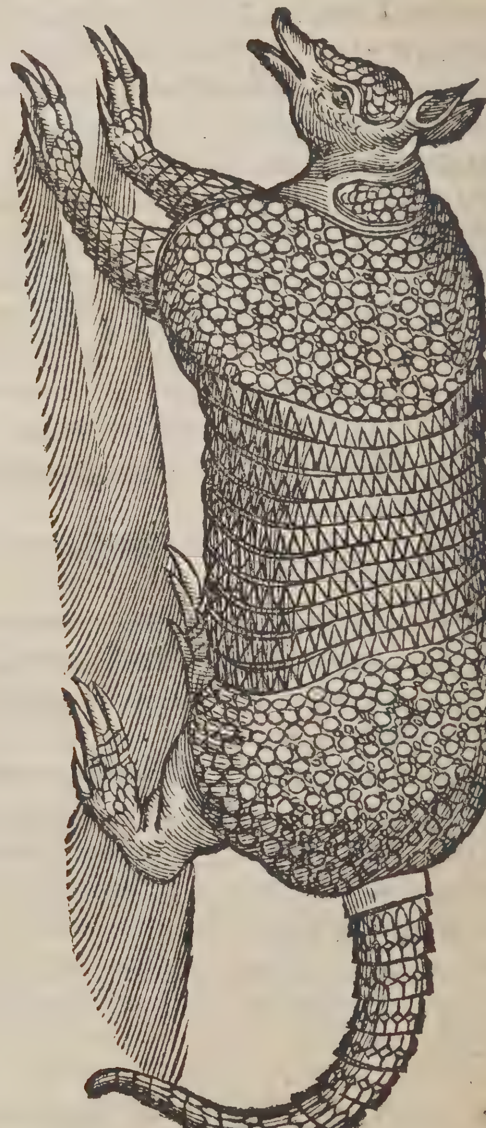
V A L E T *ad fluxum ſanguinis narium, menſium, hæorrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida inctum æger dextra comprimit, & ſubinde id facit. Sic eo di & noſtri vtuntur.*

P E R S V A S V M *habent Indi, imò firmiſſimè credũt, hoc lapide pars ſanguine manãs contingatur, ſanguinem ti; idq; verum eſſe, experientia probatum eſt. Vtilis eſt am ſuſpenſus aut alligatus eidem parti vnde ſanguis efit, modò carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmoroidum fluxu afflictos remedium ſenſiſſe, annulos ex hoc ide confectos in digito continuè geſtando: nec non & nſtruum fluxum ſiſti.*

Lapis rimas pedũ curans.

A L I V D *lapidis genus eſt, quod rimas in manuum & lum iuncturis à pituita ſalſa prouenientes curat: verùm dumtaxat auditu percepi.*

Arma-

Armadillo.

N V N C ex continenti habemus oſsiculum caudæ pere-
ini animalis, quod veluti teſtis quibuſdam totus integi-
r pedum tenus, cuius gratia Armadillo *vocant Hiſpa-* Armadillo.
quaſi cataphractum aut armatum dicas, Luſitani En- Encuberta-
bertado. do.

E S T porcelli magnitudine, cui roſtrum ſimile habet, Deſcriptio.
uda oblonga, & craſſa, Lacerti modo. Sub terra viuit, vt
lpa; & terra ſeſe ſuſtentare creditur, quòd foris nihil
re conſpiciatur.

O M N I S facultas conſiſtit in caudæ oſsiculo, cuius in Facultates.
uiſsimum puluerem redacti pilula, confecta magnitu-
ie capitis aciculæ, atque auri indita, dolorem eius ſedare,
tinnitum etiam, cum exigua ſurditate coniunctum, cu-
re traditur. Certè dolorem ſedari multa experientia
nprobatum eſt.

H V I V S animalis meminit Theuetus lib. Singularium, cap. 54.
ue incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudi-
quant, alij minores ſunt, & eorum caro tenella eſt, boníque ſuc- Tattou.
 Bellonius lib. Obſeruationum 3. cap. 51. Ioan. Stad. Braſilianæ
.cap. 30 Lerius Americanæ hiſt. cap. 10.

 E M I N I T item Franciſcus Gomara in Mexicana hiſtoria in
c modum: Circa Lacunam quæ ex flumine Papaloapan oritur
erio Mexicano, animal inuenitur fele non maius, roſtro porcelli,
ibus hiſtricis aut erinacei terreſtris, cauda oblonga, natura muni-
 duro cortice, & teſta ſquamata veluti loricatum, intra quam ſe
trahit teſtudinis terreſtris modo. Similis eſt hæc tectura panopliæ
orum: ſed & cauda, ipſumque caput huiuſmodi teſtis ſquamatis
a ſunt, auriculis foris eminentibus, eámque ob cauſam Hiſpani
atum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochtli, id eſt, Cuni- Aiotochtli.
m cucurbitæ.

 I V S etiam deſcriptionem apud Geſnerum videre licet in Ap-
dice ad Quadrupedum hiſtoriam.

Sanguis Draconis.

A T T V L I T ante paucos dies, ex noui orbis continen-
Epiſcopus Carthaginienſis fructum arboris ex qua ma-
lacryma illa quam Sanguinem Draconis vocant.

E S T autem hic fructus admirandus: nam ſublata qua Draconis ar-
gitur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à boris fru-
ctus.

natura

natura fabricatus, vt à peritiſſimo aliquo artifice è marm
re ſculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, ſpina acul
horrida, cauda oblonga, & pedibus conſpicuis.

Sanguis Draconis cur ſic dictus.

A B *eo fructu denominationẽ proculdubio ſumpſit a*
bor, & eius lacryma, quæ ex illa per inciſionẽ legitur, qua
ex Carthagine Peruana ſelectiſſimam aduehunt: vnde v
terum & multorum recentiorum inſcitia deprehenditu
qui, quid eſſet ſanguis Draconis, aut cur ſic appellaretu
omnino ignorarunt.

Draconis hiſtoria.

M A G N A *eſt arbor, cortice ſatis tenui, & qui fac*
incidi poteſt: ea vulnerata, liquor ille effluit, quem, Sãgu
nem Draconis in lacryma, dicunt, ab eo differens, que
Sanguinem in pane vocant, quòd in panes ſeu maſſas iſt
cogatur, quemadmodum reſina in Caſtella.

Facultates.

V T E R Q V E *liquor intrò aſſumptus, alui profluuiu*
ſiſtit, ſic etiam ventri illitus, aut clyſteribus inditus. Sa
guinem vndequaque manantem reprimit. Capitis defl
xiones, ne in partes inferiores delabãtur, prohibet eius pu
uis capitis vertici inſperſus: vulnera recentia glutinat, gi
giuas à putrefactione liberat, & dentes ſtabilit. Eſt ite
color Pictoribus maximè expetitus.

T E M P E R A T V S *eſt, & pauci caloris particeps.*

Dragonal.

M E M I N I ante paucos annos nobis à Franciſco de Hollebecqu
Regis Hiſpaniarum Hortulano diligentiſſimo, miſſos fuiſſe quoſda
fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commiſſis nonnulli pr
dieruat Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Boiſot, virum doctiſſ
mum & rei herbariæ peritiſsimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongi
viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem ann
Olyſipone conſpexi) ſed ſubſequens hiems abſtulit. Fructus is erat C
raſij magnitudine aut Oxymirſines, rotundus, tenui pelle contectu
qua ſublata, oſſeus nucleus conſpiciebatur, qualis eſt in fructu Ruſc
ſed is nullam animalis, nedum dracunculi tanto artificio fabrefacti f
guram referebat, verùm rotundus erat & læuis, &, vt dixi, totus o
ſeus. Arboris, quam Olyſipone obſeruaui, & in cuius cortice gumn
ſanguinei coloris concretum inueni, iconem, in Stirpium à me p
Hiſpanias obſeruatarum deſcriptione exhibeo.

Gum

Gummi ad podagram.

DABAT *mihi idem Epiſcopus Gummi genus (cu- arborem non poterat deſcribere) ex eodem continenti tum, quo ſe podagrici iſtic purgant, in hunc modum.* Gummi ad podagram.

ILLIVS *gummi fragmentum nucis ponticæ magni- ne, ſtillatitio aquæ liquore noctem integram macerãt, ridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad ſ vncias hauriunt, neque quidquam cibi ſumunt ante idiem: eo medicamento ſine moleſtia purgatur humor, podagram creat.* Facultates.

INSIPIDVM *eſt & inodorum. Calidum videtur in io gradu.*

Fructus dyſentericus.

HISPANVS *quidam adoleſcens mihi ignotus, attu- x Quito fructum, qui, vt ex eius fragmentis (quæ alte- rte leuia erant, & luteo colore; altera verò, aſpera & odum rubra, ſeu ex rubro nigricantia) coniicere lice- nagna quadam arbore natus videbatur. Dum ille me- de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medica- um curaturus filiæ, quam dyſenteria miſerè afflicta- ebat. Ilico adoleſcẽs, Eam, inquit, curabo: ad vicinum iſcitur, fragmentorum illorum tenuiſſimè tritorum rem ex ſtillatitio calicum roſarũ liquore, eo die puellæ iendum dedit veſpere, tãtundem poſtridie mane. ſta- ſiſti cœpit fluxus, ita vt breui puella ſanitati reſtituta um adoleſcentẽ, tametſi diligenter requiſiuerim, nun- poſtea videre mihi contigit: itaque neque quis eſſet uctus, aut qua arbore naſceretur, ſcire potui.* Fructus ex Quito.

Cortex ad alui profluuia.

ROFERT *nouus orbis prægrandem arborem, foliis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti craſſitudine nplior, ſolidus, durus, & ponderoſus, tenui candicante la integitur: ſimilis eſt admodum cortici Guaya-* Cortex alui profluuia ſiſtens.

can, vti Gentiana amarus, manifeſtè adſtringens, g
tamen ſeu aromatici cuiuſdam odoris particeps.

Exhibendi ratio.

MAGNA *eſt apud Indos æſtimatione, vt qui eo*
tur aduerſus omnis generis alui profluuia, huius pulue
drachmæ pondere, aut paulo amplius mane propina
ex aqua conueniente, aut craſſo vino rubro. Ter aut q
ter id remedium repetitur, obſeruaturq; in reliquis v
ratio. quæ huiuſmodi morbo neceſſaria eſt.

EIVS *corticis fragmēto donatus ſum ante paucos*
cuius periculum iam bis feci in alui profluuiis inuete
magno ſucceſſu.

EX VARIIS *noſtrarū Indiarum p*
uinciis, multa purgātia medicamēta defer
tur, quorum magnæ ſunt facultates: de qui
hîc mentionem faciam, vt ſint veluti Præ
tio quædam in Hiſtoriā radicis Mechoaca

Caſſia ſolutiua.

Caſſia ſolutiua.

INSVLÆ *Diuorū Dominici & Ioānis de Portu*
uite, tāta quātitate nobis tranſmittūt Caßiā ſolutiuā, v
modò Hiſpaniæ, ſed etiam toti Europæ, atq; adeò vni
orbi ſufficiat: nā & in Orientem, vnde deferri ſolebat,
res naues ea onuſtæ vehūtur, quàm Cantabri ferrū mi

QVÆ *Venetiis ad nos ex India Orientali mitti ſ*
bat, cùm immatura collecta eſſet, temporis diuturnitat
itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat
parum vtilitatis præſtaret. Noſtra verò ex inſulis præd
matura eſt, craſſa, plena, ponderoſa, medulloſa, & adeò
cens, vt interdum ſexageſimo, poſtquam collecta eſt, di
perferatur: & quia recens, gratiq; ſaporis, non tet
quæ ex Oriente deferebatur, faciliùs vires ſuas exerit.

Delectus.

Facultates.

BENIGNE *purgat, & ſine vlla alui perturbati*
bilē præſertim, deinde pituitam, poſtea quæ in meatibu
inteſtinis infarcta ſunt, euacuat. Temperatos illos efficit

ı vtūtur: ſanguinē purgat. Vtilis in omni morborū gene-
ſed maximè renū, & vrinæ, duab⁹ horis ante cœnā ſum-
. Defluxionibus prodeſt, duabus à leui cœna horis. Quoti-
nus ei⁹ vſus eſt ad pectoris & laterū vitia, eclegmatis mo-
Cōuenit febriū ardorib⁹, & ſitim exſtinguit. Aſſiduus il-
vſus ante prādiū aut cœnā, calculi generationē prohibet.
FORIS cum amygdalarum dulcium oleo illita, gra-
pulmonum & renum dolores mitigat.
DOSIS pulpæ eius eſt decē drachmarū, ad ſeſquiunciam
ue; non exēptæ verò, quatuor vnciarum. Lenit, reſoluit,
guinem depurat, & eius bilisq; calorem infringit. Hu-
da eſt in primo gradu, ad calorem, ſed mitem, tendens.
IN iſtis inſulis primùm coli cœpit, poſtquam in no-
ım poteſtatem venerunt.

ION deſunt qui huius Auctoris iudicium improbent: ſiquidem
entalis Caſsia, cæteris paribus, longè præferenda eſt.

Fructus cholagogus.

EX maritimis Nicaragua & Nata (quæ ſunt in noui
s continenti) inuehitur in Hiſpaniam medicamenti ge-
purgans, bilem præſertim.

FRVCTVS eſt arboris cuiuſdam vaſtæ, caſtaneis ſi- Fructus bilē
s, ſed calyce læui, non, vt illarū, echinato: eo calyce fru- euacuans.
continetur caſtaneis non multū abſimilis; ſed ſine cor-
, & ferè quadratus, in duas partes diuiſus, medium in-
urſante, & totum deinde ambiente pellicula.

EDITVR hic fructus viridis, aut contuſus vino exce- Facultates.
: ſi ſiccus, eius puluis ex vino aut gallinæ iuſculo ſumi-
datur etiam toſtus, vt minùs purget: quocumque tan-
odo ſumptus, ſine moleſtia purgat, obſeruatis iis quæ à
atis obſeruari ſolent, & præparatis priùs, vt decet, hu-
bus. Illud verò minimè ſilētio prætereundū, pelliculam
xteriorē & internā abiiciendā eſſe, alioqui grauia ſym-
ıata excitaturā, veluti ingētes vomit⁹, animi deliquia,
ricuſoſa alui profluuia. Calidus eſt in primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

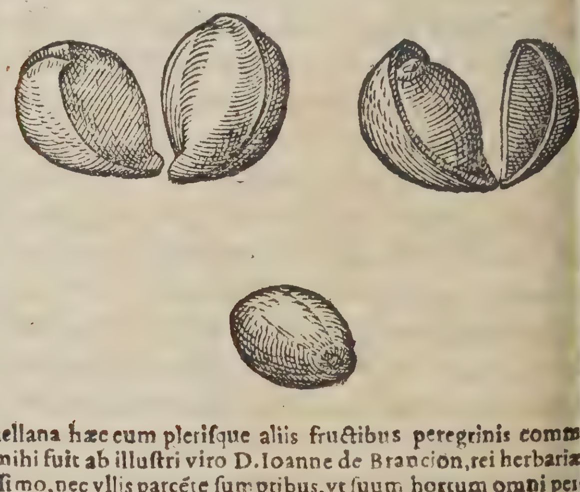
Auellanæ purgatrices. NOVO *orbe primùm inuento, inſula diui Domi*[...] *quoddam genus Auellanæ miſit, qua ſe Indi familiar*[...] *purgabant. Poſtea Hiſpani neceſsitate compulſi, illis et*[...] *purgare ſe cœperũt, nõ ſine vitæ diſcrimine. Colore &* [...]*ma noſtris Auellanis ſimiles ſunt, putamine tenui, co*[...] *ſpadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, ſ*[...] *multi, dulcedine illecti, decepti ſint.*

Auellanarũ hiſtoria.

Ben magnũ. MEDICORVM *vulgus eas* Ben magnum v[...] Ben paruũ. *(nam Ben eſt duorum generum) Paruum autem ci*[...] *magnitudine eſt, & ex eo Itali odoratum illud oleum, q*[...] *de Ben nuncupant, conficiũt, quo ſibi cæſariem & barb*[...] *inungunt deliciarum gratia.*

Facultates. VALIDISSIME *pituitam & bilẽ ſupernè &* [...]*fernè purgant. Nonnulli tamen earũ vehementiã aſſat*[...] *infringebant. Coli doloribus præſens ſunt remedium, fl*[...] *diſcutiunt, & clyſteribus iniectæ, mediocriter euacuant*[...]

DOSIS *eſt à dimidia drachma ad drachmam vn*[...] *ſed aſſandæ ſunt. Calidi ſunt temperamẽti initio tertij g*[...]*dus, & ſicci in ſecundo.*

Auellana hæc cum pleriſque aliis fructibus peregrinis comm[...] cata mihi fuit ab illuſtri viro D. Ioanne de Brancion, rei herbariæ [...]dioſiſſimo, nec vllis parcẽte ſumptibus, vt ſuum hortum omni pe[...]narum plantarum genere excultiſſimum redderet.

C

'æterùm Auellanam hanc, cuius iconem hîc exhibeo, lentus &
l.s contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans:
c ſequitur putamẽ minùs ſolidum quàm in vulgaribus Auellanis:
icleum continet Auellanæ magnitudine, candidum, ſolidũ, Auel-
: vulgaris aut iligneæ glandis ſapore, tenui membrana obductum.
;ra nux altera parte ſeſſilis eſt, & coniunctim binæ naſci viden-
vt interdum caſtaneæ.

Nuclei pinei cathartici.

TRANSMITTIT *etiam noua Hiſpania Pineo- nucleorum genus, quo Indi ſe purgabant: quos imita- nt plurimi harum regionum.* Pinei nuclei purgatorij.

NOSTRIS *pineis nucleis ſimiles ſunt, naſcentes in ilis magnis, quales ſunt Mayzi ſpicæ muticæ: molliori mine, & nigriore quàm noſtri, rotundi, intus albi, pin- , & guſtu dulces.* Deſcriptio.

ILEM, *pituitam, & aquas validiſſimè purgant: & Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque rem ſubducunt. Aſſi, neque tam valenter, neque cum is torſionibus purgant. Dantur in diuturnis morbis, & liari quadam facultate craſſos humores expellunt.* Facultates.

VINQVE *aut ſex triti & vino diluti, dãtur pro vi- bore, præparato priùs conuenientibus Syrupis humore, uacuandus eſt, & obſeruata, quæ decet, victus ratione. im qui eis vtetur, illũ obſeruare oportet, quæ ab his ob- ri ſolent, quibus purgans medicamentũ propinatũ eſt.*

ALIDI *in tertio, & ſicci in ſecũdo, pinguedine ta- quadam præditi, quæ ſiccitatem nonnihil imminuit.*

Fabæ purgatrices.

ABÆ *purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei ntur, noſtris ſimiles ſunt, ſed minores, eiuſdem cum is formæ & coloris, pellicula quadam tenui, vt cepa- tunicula exterior, illas per medium interſecante, quæ cortice abiicienda eſt, alioqui tanta vehemẽtia ſuper- inferne purgans, vt in vitæ diſcrimen ſumentem con- . Aſſandæ deinde ſunt, vt illarum acrimonia infringa- deinde in puluerem comminuendæ.* Fabæ purga- trices.

Sumendi ratio. DATVR *hic puluis vino aut ſaccharo exceptu cochleare vnum, deinde hauſtus vini ſumitur.*

Facultates. APVD *Indos hoc medicamentum celebre eſt o mendi facilitatem: nam ſine moleſtia bilem, pituita craſſos humores, multo leniùs & faciliùs quàm ſupe medicamenta purgant.*

DANTVR *in febribus diuturnis & importun coli doloribus, & articulorum morbis.*

DOSIS *eſto aſſatarum (quod cùm in hoc, tum in cedentibus obſeruandum eſt, torreri enim ſingula pr à quaternario numero ad ſenarium, pluriúmve aut ciorum, pro ægri viribus.*

CALIDÆ *in ſecundo, ſiccæ in primo.*

Fabarũ vulgaribus ſimiliũ quæ vomitũ ciẽt, & aluũ valenter p meminit Ferdinãdus Lopez de Caſtagneda ca. 78. li. 7. Indicę Hi quot porrò peregrinos fructus accepi Fabę purgatiuę nomine i tos: ſed nullus mihi cõſpect⁹ eſt, qui fabæ purgatiuæ noſtro auct ſcriptæ cõueniret, at poti⁹ inter Phaſeolos, omnes recẽſendi vide

Prior, cuius hîc iconẽ exhibemus, orbiculari ferè eſt forma, ſe nus vtrimq; & quodámodo puluinatus, digiti vnius craſsitie, du

rò latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquantulũ cauo, qua vi-
licet hilus eſſe ſolet, & ſiliquæ, in qua cõtinetur, adhæret: cortex du-
s & lignoſus, læuis, ex rubo nigricans: quod intus continetur album,
mum, & in duas partes natura ſectile, vt ſunt omnia phaſeolacea: ſa-
re primùm quali ſunt omnia ferè legumina, ſed ilico linguam mor-
cante, & acri: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Naſcitur in inſula Diui Thomæ dicta, & cordis effigiẽ, quale vulgo
ngi ſolet, imitatur: idcirco à quibuſdã Cor Diui Thomę nũcupatur.
us obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

Alter phaſeolo vulgari haud diſsimilis eſt, ſed minor, denſior, ni-
icans & hilo prominente, & renis formam minimè referente.

Cùm Olyſipone eſſem, donatus ſum Phaſeoli genere ex Braſilia
nericæ prouinciæ delato, admodũ recẽti, pollicari latitudine, craſſo,
lore rufeſcẽte, magno hilo, & parte extrema veluti ſeſsili. Eiuſmodi
atuor aut quinque ſingulis ſiliquis prægrandibus continentur, qui
ẽtes & virẽtes adhuc tuſi & impoſiti bubones venereos curare di-
tur: flore traditur ex rubro palleſcẽte: ego dumtaxat iunioré plãtam
di mihi ſemine natã, quæ foliis Phaſeolo vulgari ferè ſimilis erat, niſi
òd minora erant, & auerſa parte hirſuta, præſertim teneriora folia,
extremi caules tenui mollique lanugine fulueſcente obſiti Braſilia-
Macouna vocant: ſimiles planè, & colore, qui ex cinereo candicans
, dumtaxat differentes, ex Africæ Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olyſipone in monaſterio quodam Phaſeoli
nus vulgari noſtrati adeò ſimile, vt noſtrum putarem: pergulas iſtic
tiebãt opere topiario, flore purpureo; at ſiliquæ ſcabræ ſunt, breuio-
, & duplo latiores quàm noſtri vulgaris. fructus eſt exiguus piſi vul-
is magnitudine, totus niger, niſi qua parte ſiliquæ adhæret, quæ
dida eſt. Braſilianis frequentem eſſe audiui, & Luſitanis iſtic habi-
tibus Faua braua, id eſt, fabam ſilueſtrem nuncupari.

Londini emi anno 1579. in Mercatorũ porticu de Gallo nauclero
aſeoli genus, quod è Braſiliana Noui orbis prouincia aduectũ af-
ebat. Noſtro vulgari maior eſt is Phaſeolus latiorque, nec minùs
ore variat: etenim nunc flauus eſt, aut omnino niueus, modò ater,
purpureus, aut albis purpureisq. maculis diſtinctus. De ſimili plã-
natum referebat, & talis Europæa eſt, noſtrúmque ſaporis gratia &
nitate longè ſuperare, ſi eodem modo decoquatur.

Eius iconẽ ad viuũ expreſſam, quã in Herbariæ rei ſtudioſorũ gra-
ad huius libelli calcẽ (quoniã ſuo loco inſeri nõ potuerat) reponen-
curaueramus, poſtrema hac editione in ſuũ locum tranſtulimus.

Ab amicis autem ſequente anno Londini ſatum, prouenit vulgari
ilibus ſarmentis & foliis, ſed ad frugem non peruenit.

Lac Pinipinichi.

In *omnibus continentis oris, lacteus quidam ſuccus e-*
Pinipinichi. *citur ex arbuſculis Malorum ſimilitudine, Indi* Pinipi-
nichi *vocant : è cuius ramis reciſis lacteus humor il-*
emanat, aliquantulum denſus, & viſcoſus, cuius tres a-
Facultates. *quatuor guttæ ſumptæ, validiſſimè per aluum purgant*
lem & aquas.

Bibitvr *ex vino, aut deſiccati puluis deglutit*
pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.

Illvd *autem peculiare habet, quòd ſi quis illo ſu*
pto, iuſculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, ſubitò e
operatio infringitur, & ceſſat.

Svmpto *aliquo ex ſuperioribus medicamentis pu-*
gantibus, ſomno abſtinendum eſt, & ea obſeruanda, q
ab his, qui purgãs aliquod medicamentum ſumpſerunt, o
ſeruari ſolent.

Calidvs *& ſiccus hic liquor in tertio gradu.*

Omnia *iam enumerata medicamenta valida ſu*
& pernicioſa, quibus vti deſitum eſt, aduecto Mechoaca
cuius vſus minimè periculoſus eſt. Ad ipſum enim, tãqua
ad medicamentum præſtantiſſimum, confugerunt non ſ
lùm noſtri, ſed omnes etiam Indiarum incolæ: De hoc nu
acturi ſumus.

Mechoacan.

Mechoacan. Mechoacan *radix eſt ante triginta annos pr*
mùm reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadragin
miliaribus ſupra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Co
teſius, anno 1524.

Est *hæc prouincia auri admodũ diues, ſed magis a*
genti, reliquas vicinas opulentia longè ſuperans: nam aiu
totam argenti gleba abundare ducenta & amplius mi
liaria. Iſtic ſunt adeò celebres & opulentæ illæ fodi
Cacatecas fodinæ. Cacatecas *nuncupatæ, ſingulisq; diebus aliæ dites argẽ*
no

nonnullæ auri venæ deteguntur. Temperatus & ſalubris illic aër ſtirpes producit ſalutiferas, & ad varios morbos vtiles: cuius rei gratia, ante Hiſpanorum aduentum, vicini eò confluebant, vt à ſuis ægritudinibus liberarentur. Fertilis etiam eſt regio, & frumenti, ferinæ, fructuum ferax: multas habet ſcaturigines, ac in his nonnullas aquæ dulcis piſcium abundantiam præbentes. Qua de cauſa inquilini ſaniores, agiliores, coloréque magis florido vicinis. Gomara Hiſt. Mex.

PRIMARIA *vrbs eius prouinciæ incolis* Chincicila *dicitur, Hiſpani totius Prouinciæ nomine* Mechoacan *appellant, quam ferri, ſiue ſoleæ equinæ inſtar ambit lacus aquæ dulcis, valde piſcoſus: celebre eſt emporium, propter argenti venas, quæ tota illa regione frequentes.* Chincicila emporium.

PAVLO *poſt occupatam à noſtris prouinciam, miſſi Franciſcani monachi qui ſui ordinis monaſterium illic extruxerunt: horum nõnulli paulo pòſt (vt in alio orbe, multum ab Hiſpanico aëre diſcrepante) in morbos inciderunt, è quorum numero ipſe etiam Præfectus, Guardianum appellant. Huic arcta erat amicitia cum* Caçoncin *totius illius Prouinciæ regulo; qui ipſum conſpiciẽs extremè ægrotantem, indicauit, ſibi eſſe ſubditum, quo Medico vteretur: hunc fortè remedium ægritudini adhibiturum. Gratum id Guardiano, qui aliorum medicorum præſentia deſtitutus, illum adduci iubet: venit, morboq́ obſeruato ſignificat ſuo Domino, monachum curaturũ, modò cuiuſdã radicis puluerem ſumere velit, quem daturus eſſet. Guardianus ſalutis cupidus, puluerem ex modico vino bibit, & ſine moleſtia ſic illo purgatur, vt magnum ſentiret eo die leuamen, maius etiam ſubſequentibus, donec plenam ſanitatem conſequeretur. Illius exemplum ſequuti alij monachi, & nonnulli Hiſpani ægri, puluerem ſemel, bis, ac quoties neceſſarium fuit, ſumunt, & ſimiliter liberantur. Eius rei teſtimonio Mexicum miſſo ad totius Ordinis ſupremum Præfectum, ipſi Prouincialem nominãt: fit iſtic radicis periculum, magno omnium,*

omnium, qui ſumpſerunt, commodo & admiratione. Itaq; breui temporis ſpatio per vniuerſam illam prouinciam celebris facta eſt hæc radix, & ei Rhabarbari Indici nomen inditum: tandem in Peruánum etiam regnum, reliquasq; noui orbis prouincias, illius vſus inductus, neglectis ceteris medicamentis, tanta confidentia, vt, ea ſumpta, certam ſibi ſalutem promitterent.

QVARTVS *& triceſimus iam agitur annus, quod iſtam radicem primùm hîc conſpexerim. Paſchalis quidam Catanæus Genuenſis, ex Hiſpania noua redux in morbum incidit, ad cuius curam accerſitus fui. Eum purgare cupienti, præſtantiſſimum medicamentum è noua Hiſpania ſe attuliſſe refert, Rhabarbarum Mechoacanum nuncupatum, quo omnes Mexicani vterentur; illo ſe feliciter aliquoties curatum fuiſſe. quòd ſi quod purgans medicamentum ſumendum eſſet, illud ſe cupere, cuius exploratas haberet facultates. Damnaui talium recentium medicamentorum nobis ignotorum vſum, quorum nulli auctores meminerunt: ipſiq; perſuaſi noſtratia potiùs ſumeret longo vſu & experiētia comprobata, & à claſſicis auctoribus deſcripta. Pharmaco ipſius morbo conuenienti à me præſcripto purgatur: ex quo magnam quidem ſenſit vtilitatem, morbo tamen non ita liberatus, quin alia purgatione opus fuerit. negauit ſe aliam admiſſurum quàm ſuũ Mechoacanum Rhabarbarum, quo tam probè curatus eſt, vt priſtinæ ſanitati reſtitueretur. Tametſi laudarem effectum, nōdum tamen animo meo ſatisfactum, donec plurimi alij, eodem ferè tempore redeuntes, in ægritudines inciderunt, à quibus Mechoacan radice purgati, feliciſſimè curati ſunt, quòd illo vti in noua Hiſpania conſueuiſſent. His cōſideratis, illius facultatibus fidem adhibere, atque etiam ipſo vti cœpi.*

NVNC *autem adeò frequens vbiq; illius vſus, vt maxima quantitate aliarum mercium inſtar aduehatur, magno redimendum. Mihi retulit Aromatarius quidam, ſe ſu-*

periore

riore anno, præter id quod ciuibus vendiderat, plus quàm ille libras exteris Rhabarbari Indici nomine vendidiſſe: am omnibus adeò familiare, vt nullus ſit viculus, in quo us vſus non requiratur, tanquam tutiſſimi omniumq́ꝫ ræſtantiſſimi medicamenti, cùm nullum Medicum (quod mnibus gratiſſimum eſt) conſulere opus ſit.

S ÆPE *hos qui è noua Hiſpania redeunt, præſertim erò qui in Mechoacan fuerunt, interrogaui de ſtirpis for-a quam hæc radix profert: ſed illud dumtaxat intelligere otui, ex vrbe* Colima, *quadraginta milliaribus vltra Me-hoacan, adferri radices ſiccas & repurgatas, illas Hiſpa-os emere, & in Hiſpaniam mittere: tanta eſt omnium egligentia, quæſtus verò ſummum ſtudium.* Colima.

M A G N A *ſanè reprehēſione digni ſumus, quòd, quan-oquidē in noua Hiſpania tot ſtirpes, & alia maximi mo-enti medicamenta inueniantur, nemo tamen vel deſcri-at, vel formam & facultates percontetur, vt cum noſtris nferri queant. Nam ſi in animum inducerent, vt inqui-rent & explorarent tot medicamēta quæ ab Indis in ſuis* iangez *ſiue foris venduntur, magna inde ſequeretur vti-as, cùm ipſi Indi eorum facultates non celent, ſed cele-ent & communicent: contrà plerumque noſtri iſta neg-unt, vel, ſi quarundam virtutes norunt, neque eas nos do-re, neque earum effigiem indicare cupiunt.*

N O N *deſinenti porrò diligenter ſciſcitari de hac plan-, quidam, qui nuper admodum ex ea prouincia aduene-t, ſignificat, Franciſcanum monachū, ex Mechoacan vſ-ue, naui qua ferebatur aduexiſſe, non ſine magna cura & llicitudine, illius ſtirpem magno vaſe terra pleno repoſi-m, quam apud ſui Ordinis in hac vrbe monachos aleret. genti perfuſus ſum gaudio hæc audiens, atq. ilico ad mo-ſterium me confero. Video in dolio plantam multis ra-is ſupra terram expanſis luxuriantem, colore fuſco ad ci-reum tendente, qui vicinas perticas aut pergulas (ſi ad-ponan-* Mechoacan hiſtoria.

ponantur) ſcandere, & multiplici nexu amplecti poſſint: f
liis circinatæ ferè rotunditatis in mucronē tamen deſine
tibus, nonnunquam admodum amplis, atrouirentibus, f
broſis, perennibus, adeò verò delicatis, vt humiditate care
videantur: fructu, vt perhibent, coriandri ſicci magnitud
ne, racematim cohærente, qui Septembri matureſcit: rad
ce craſſa, vitis albæ ſeu Bryoniæ modo, vt non defuerint q
eandem plantam eſſe putarent, aut ſaltem ei congenerem
ſed multum differunt, nam Bryoniæ radix, cū viridis, tu
ſicca, admodum acris eſt: Mechoacan verò inſipida, & ſi
acrimonia. Colligitur Octobri.

ADVEHITVR *radix magnis fragmentis & pa*
uis, partim in taleas conciſis, partim manu confractis. Mi
ſemine obruta ſeruatur, lineo panno picato ſeu reſina obdu
cto inuoluta.

DELIGENDA *recens, albicans, exteriore par*
nonnihil flaueſcens: improbatur candida, nigra, carioſa
Ineptè igitur faciunt, qui illam in puluerem comminuta
adſeruant, quoniam facilè exhalat, & eius vis infringi
tur: præſtat idcirco radicem primùm deradi, cùm pul
uis ſumendus.

CALIDA *eſt primò gradu, ſicca ſecundo: tenuiun*
enim eſſe partium, nonnihil tamen adſtrictionis poſſidere
ex eo patet, quòd abſoluta purgatione, internarū partium
robori nihil adimit, nec eas debilitat, vt reliqua purganti
medicamenta: imo illa purgati, robuſtiores redduntur
quam ante ſumptum medicamentum erant. Hinc fit, vt
nulla correctione indigeat: ſolū vinum eſt eius vehiculum,
cum quo ſumpta, faciliùs & efficaciùs operatur, quàm
cum alio quouis liquore, nec vomitione reiicitur.

Mechoacan alterum.

CÆTERVM *nunc ex Continenti aduehitur Me-*
choacan, natum circa Nicaragua & in Quito (vbi diligen-
ter colitur, & magno in vſu eſt, ob eius mirabiles effectus)
longè

longè præſtantius eo quod ex noua Hiſpania adferri cõſue-uit: cuius flos, ſemen, & ramuli etiam allati ſunt. Erat ve-rò is flos quaſi mali aureæ, quinque foliis conſtans maiori-bus, ſubfuſci coloris, è cuius vmbilico protuberat calyx ſiue veſicula quædam auellanæ magnitudine, membrana con-ſtans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuiſſima pelli-cula ſecretas diuiditur, & in ſingulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, guſtu inſipido continebantur, quæ molli & ſpongioſa terra excepta, commodè naſcuntur. Forma.

E x *huius radice fit conſerua varij generis, Cydonio-rum modo, ſed etiam Gelatina ex ſaccharo & illius ſucco, quæ in deliciis eſſe poſſunt: nam vt radix eſt inſipida, facilè ſaccharum recipit, quocumque tandem modo paretur.* Conſerua & Condita.

M o l e s t a *non eſt huius radicis ſumptio, quia nul-lius mali ſaporis eſt particeps, ideoq́ omni tempore, omniq́ ætati, pueris, ſenibus, aliisq́ qui cætera medicamenta re-fugiunt, vtilis eſt, cum benignè & ſine moleſtia purget.*

C r a s s o s, *viſcidos, putridosq́ humores, vtramq́ bilem & aquas educit: Iecoris, vẽtriculi, lienis morbos tol-lit, & earundẽ partium obſtructiones aperit, ideoque ægri-tudinibus inde prouenientibus, hydropi, ictero vtilis: inuete-ratos capitis dolores curat, cerebrum & neruos expurgat, cephaleæ, epilepſiæ, ſtrumis, articulorum, coli, & renũ do-loribus opitulatur: veteres defluxiones ſiſtit: vteri morbis, qui plerumque ex frigidis humoribus aut flatibus generan-tur, tuſſi veteri, aſthmati, & reliquis pectoris vitiis, anti-quis febribus, & lue venerea vexatis cõuenit, repetito, quo-ties opus fuerit, eius vſu. Nam in ſimilibus obſtinatis & in-ueteratis morbis, neceſſariæ ſunt plures euacuationes, ad penitus reuellendum & expellendum humores qui tales morbos generant: itaque nihil mirum, ſi, vnica purgatio-ne, ægri optatam ſanitatem non conſequuntur.* Facultates.

H v i v s *autem radicis ſumendæ ratio talis eſt. Pur-* Exhibendi ratio.

gato

gato priùs corpore ſerapiis, clyſteribus, aut ſanguinis miſſione, & diæta, pro medici iudicio; ſelectioris huius radicis leuiter cōtuſæ puluis vino albo maceratus, aut aqua fœniculi, aniſi, aut cinnamomi (ſi quis vinum non fert; quod etiam commodè dilui poterit, ſi quis dilutum cupit, ſtillatitio intybi, bugloſsis vel ſcariolæ liquore) ſummo mane propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris, vnius drachmæ iuuenibus & adoleſcentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex ſyrupi roſati nouem infuſionum duabus vnciis, aut violarum ſerapio conſeruæve miſcetur: & ſæpius ex iuſculo ſumitur. Dimidia post ſumptum hoc medicamentum hora ſomnus conceditur, iis præſertim qui vomitibus obnoxij ſunt; ſed breuis: nam purgari incipienti, nec ſomnus, nec cibus, nec potus conuenit.

Puluis.

Doſis eius.

Si verò qui hunc puluerem, vel aliud quoduis laxans medicamentum ſumpſerit, ſibi à vomitu metuit, vtatur eo quod ſæpius expertus ſum remedio, videlicet, ilico à ſumpto medicamento, albumen oui aſſum & adhuc calidū digitisq; attritum lineo panno raro inuoluat, & in nodum colliget, quem gutturis orificio imponet, & iſtic retinebit donec medicamentum laxare incipiat: etenim nō modò vomitum prohibebit, ſed etiam fumos & vapores à medicamēto ſubleuatos reprimet. Facta purgatione, datur iuſculum, & paulo pòſt cibus, qualis his dari ſolet qui ſeſe purgant. Peracto prandio, neque ſomno indulgeat, neque bibat ante cœnam, quæ leuis erit, & rerum boni ſucci. Poſtridie eluat corpus medicamento aliquo, & conſerua quapiam vtatur: deinceps in victu & reliquis rebus neceſſariis ſeſe gerat vt decet.

Fivnt nonnunquam ex eodē puluere excepto Electuario roſato Meſue catapotia coriandri ſicci magnitudine, vt faciliùs diſſoluantur, & citius opus ſuum peragant.

Catapotia.

In manu autem eſt Medici,[a] aut eius qui ſumpſerit, eam humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam

*m ſumpto pauxillo iuſculo, aut alia re, eius opera-
ilico ceſſat.*

MITTIT *nobis Promontorium D. Helenæ, quod in ...em quo Nicaragua tractu eſt, aliud Mechoacan genus ...eſtrius, quod grauia Symptomata excitat, vt vomitus ...nodicos, tormina, & alui profluuia, quam ob cauſam ...mmonea nuncupatur: ſed nemo (periculo ſemel facto) ...ur. Simile eſt alteri cùm folio, tum ſarmentis, tum ra-..., ſed per omnia minoribus: & ipſa etiam radix acrimo-...nonnihil habet. Vnde clariſsimè liquet, quantum mo-...ti adferat loci varietas ad huius radicis facultates.* Mechoacan ſilueſtris.

...ſſa ſunt nobis ex Hiſpaniis ante paucos annos duo ſeminis Me-...can genera, vnum breui calyculo ſiue ſiliqua, ſemineque nigro, ...e eſt Scammonij aut Conuoluli maioris: Alterum oblongiore ...antum calyculo, & ſemine rufo, & quàm ſuperius longiore te-...reque. Vtriuſque ſiliqua parte interiore lanuginoſa eſt.

...x vtriuſque ſemine natæ ſunt nobis, & aliquot aliis rei herbariæ ...oſis plantæ, quas ſubſequentis hiemis iniuria ſuſtulit. Prodibant ...monij aut conuoluli modo, deinde multis ſarmentis proxima ...menta ſcandebant & amplectebantur: foliis Conuoluli maio-...d tenerioribus, & colore magis fulueſcente: radix pollicarem vel ...rem craſſitiem iam erat adepta.

...egat Ioan. Fragoſus, Regis Catholici Medicus, iuſculo aut alio ...niecto Mechoacan vim purgatiuam ſiſti aut infringi, & quoti-... experientia id ſe obſeruaſſe ait, eandemque noſtri Auctoris in ...nichi opinionem reprobat.

...eminit Petrus Cieça parte prima Peruanæ Hiſtoriæ, in prouincia ...nbaya, cuius metropolis Carthago magna, naſci tenues quaſdam ...es digiti craſſitudine inter arbores, quarum ſi fragmentum bra-... longitudine duobus aquæ ſextariis per noctem maceretur in va-... quo, maiorem aquæ partem ea nocte abſumi. Ex ea quæ ſupererit ...qui tres vncias ſumpſerit, adeò benignè purgandum, & ſine mo-... vti ſi Rhabarbaro purgatus eſſet, & aliquoties periculum feciſſe ...t magno illorum, qui ſumpſerunt, commodo. Radix Quimbaya.

Piper.

...OTO *Continentis tractu in quo Nata, Carthago, ...iam in Nouo regno, magnus eſt vſus Piperis cuiuſdam ...gi, quod maiori acrimonia præditum eſt Orientali, ...iſque aromaticum, & iucundiore odore ſpirat, quàm ...eu Capſicum; quinetiam præfertur Piperi nigro, cùm ...ris, tum ſuauitatis cauſa.* Axi. Capſicum.

Forma.

*A*LTÆ *cuiuſdam plantæ fructus eſt oblõgu craſsitie quidem funiculi, at dimidij pedis long tudine, conſtans veluti multis granulis, circa p diculum oblongum continuo & coniuncto ordi diſpoſitis, ſeminis plantaginis modo, quibus ader ptis, pediculus nudus conſpicitur. Recens virid eſt, ſole matureſcit & nigreſcit. Calidum eſt te tio gradu.*

N E C *prætermittendum eſt Piper ex Ind noſtris miſſum, quandoquidem non modò in m dicum vſum receptum eſt, ſed planta eſt exce lentiſsima, & toti Hiſpaniæ notiſsima: nam nu lus eſt hortus, in quo non ſeratur ob fructus pu chritudinem. Vidi aliquando in hac vrbe planta ad arboris altitudinem excreſcentem.*

Capſici hiſtoria.

F O L I O *eſt viridi, ocymo latifolio ſimili, flo albo, ex quo pullulat fructus diuerſæ formæ, o longus, rotundus, Melopeponis forma, aut cer. ſiorum, ſed immaturus viridis eſt, maturus verò colore ru bro gratiſsimo.*

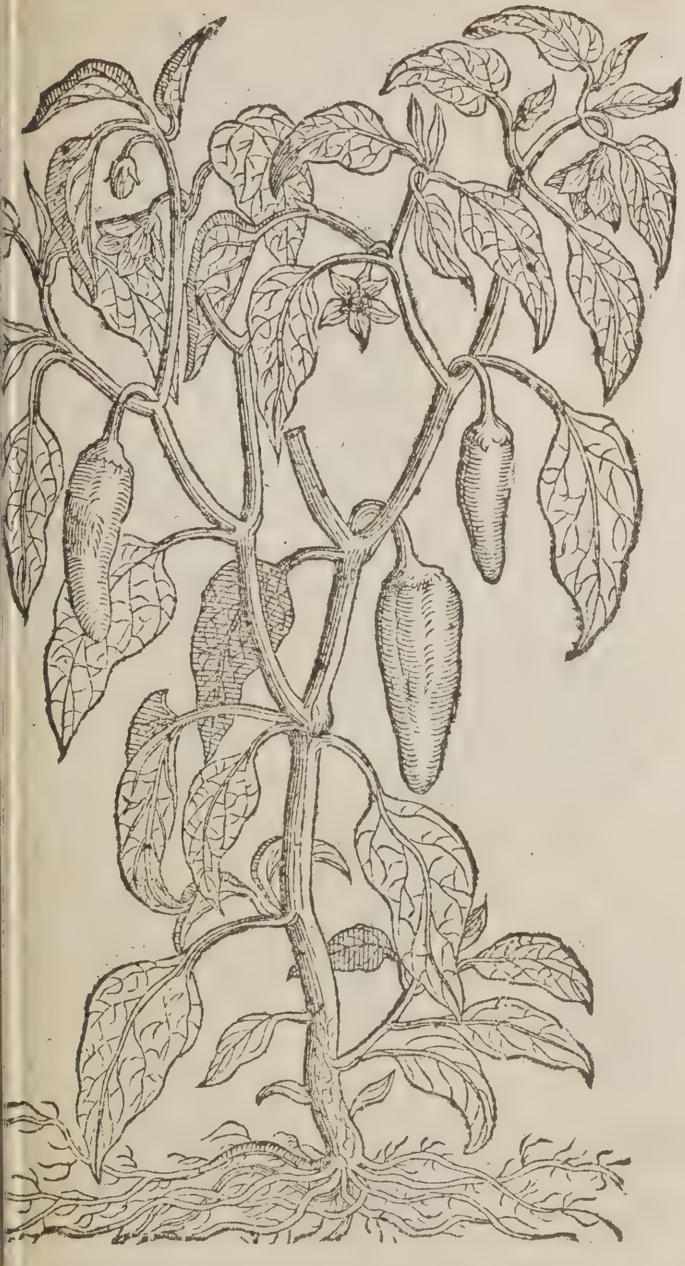
P A R T I C V L A T I M *conciſum, & iuſculo macera tum, meliorem ſaporem edulijs conciliat, quàm Piper vu gare, ideoq; eius vſus eſt in omnibus in quibus aromata e Maluccis inſulis & Calecutio delata cõmendantur, in eo ſ lùm differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc ſola ſ tione adquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata totius anni vſum, minore diſpendio, & maiore commodo.*

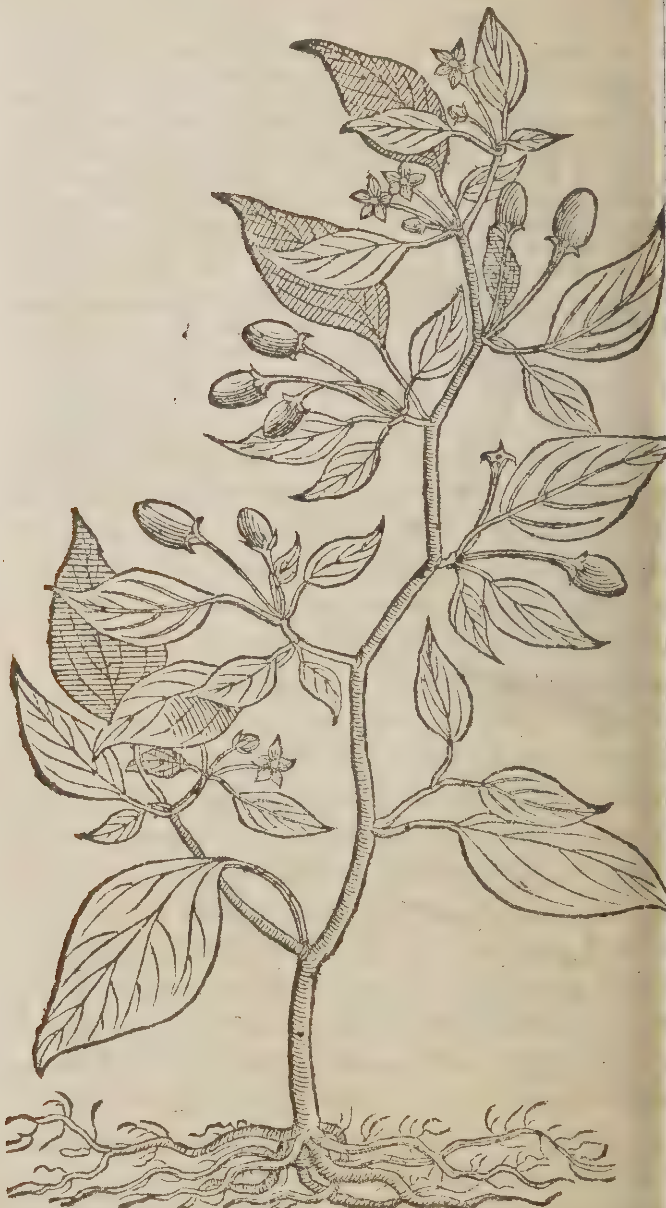
Facultates.

F L A T V S *diſcutit, vtile pectori & perfrictionibus, ca lefacitq; & roborat partes internas. Caliditatis & ſiccita tis in quarto ferè gradu particeps.*

Capſicum hoc, ſeu Piper Indicum (Americum potiùs) diligentiſſi colitur tota Caſtella cùm ab hortulanis tum à mulieribus in ædiu ſuarum penſilibus hortis. Etenim eo vtuntur per totum annum cù virente tum ſicco, pro condimento & Pipere. Spectatur varia (vt noſt auctor ait) forma. Memini etiam videre anno 1585. maxima cop

cultu

tum in ſuburbanis Brunnæ vrbis celebris in Morauia, quo cultores n contemnendum quæſtum faciunt: eſt enim apud vulgus frequen- n vſu. Sed & hæc omnia genera aliquando vidi colore flaueſcente, in ſitania, monaſterio quodam circa Olyſiponem.

Aliud Capſici genus obſeruaui in nonnullis Luſitaniæ locis, fruti- ūm, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortenſis Solani ferè, ali- ntulum anguſtioribus: flore candido exiguo, vt Solani hortenſis, ctu in longis pediculis paruo, per initia viridi; deinde nigricante, maturuit, rubro, continente multa ſemina latiuſcula alterius ſici modo, tam feruidi guſtus, vt fauces aliquot dies incendat gu- um. Floret & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus ionibus etiam hieme. Illi vocant Pimienta de Breſil, hoc eſt, Piper ſilianum, in qua prouincia abundanter naſci, multiplicique in eſſe intelligo.

Ceuadilla.

PERLATA *ſunt ad me cum aliquot aliis plantis ex ſpania noua, ſemina cuiuſdam plantæ* Ceuadilla *iſtic atæ, id eſt,* Hordeolum, *à ſimilitudine quam cum noſtro deo habet in ſpica & vaginulis, quibus ſemen includitur, minus eo, lini ſemine neutiquam maius, & longè aliis ltatibus præditum. Etenim nūquam auditum eſt plan a aliquam adeò vrente & cauſtica vi præditam; ſic, vt cauterium neceſſarium eſt in gangrænis, & putridis im- iſque vlceribus, eoſdem præbeat effectus, quos non modò limatum, ſed ignis etiam præſtare poſſet: etenim vermes lceribus necat, putridáque vlcera expurgat puluis eius ſim iis inſperſus, maiore minoréue quantitate, pro vlceris gnitudine, adhibitis præſeruatiuis, quæ in huiuſmodi re- diis vſurpari ſolent. Itaque, cùm eius facultates infringe- olunt, puluerem ſtillatitio roſarum aut plantaginis li- re excipiunt, linumq́ aut ellychnium eo intinctum vl- bus & gangrænis imponunt: deinde ſarcotica medica- ita adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.* Ceuadilla. Facultates.

EADEM *ratione vſurpatur in animalium malignis ribus, quibus plerumque infeſtantur.*

CALIDVM *eſt hoc ſemen in quarto gradu, eóque m ampliùs, ſi plures ſint gradus.*

Sulphur viuum.

Sulphur Quitenſe.

MITTIT nobis Quito prouincia Peruana Sulph viuum præſtantiſsimum, vt vitrum tranſlucidum, colore au ri puriſsimi, cuius fragmentum puſillum lucernæ admotum odorem maximum ſulphuris eiaculatur fumo viridi pe miſtum; ſed antequam incendatur, nullum Sulphuris od rem præbet. Eruitur iſtic ex venis, proximis auri fodin itaque non ſine cauſa Chymiſtæ aiunt Argentum viuum au ri eſſe materiam, ſulphur verò formam.

HVIVS puluis vino diſſolutus, & per aliquot dies fa ciei veſpere illitus (purgato priùs corpore) inflammation curat. Scabiem tollit, roſaceo oleo mixtus. Drachmæ ponde re cum oui luteo ſumptus, coli doloribus, nephritidi, neruo rúmq. cõtractionibus & ictero vtilis eſt. Calidum & ſiccu eſt hoc ſulphur ſummo exceſſu.

Sulphur Nicaraguanũ.

EX Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur colo cinerei, denſum, minimè tranſparens, nihilque cum a commune habens præter odorem.

Ad Eryſipelas.

Medicamentum ad ignẽ ſacrum.

NOBILIS ille qui Piper longum mihi dedit iam an deſcriptum, filium habuit, cuius faciem eryſipelas occupau rat. accerſitus, venam ſecare, & lineos pannos roſacea & ſolani aquis madẽtes faciei imponi iuſſi. Illi o pater: Qu ad ſanguinis miſsionem attinet, rectè quidem, nam pu ſanguine abundat. Faciei autem aliud medicamentum ill nam Peruana porrò Cartagine attulerat placentam quan dam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidã, tame bis mille ferè milliaribus allata eſſet. Eius pauxillũ me præ ſente diſſoluit aqua roſaceæ ſtillatitio liquore, & eo facie filij illiuit: poſtridie roſaceo liquore tepido faciem illius ab luit: quæ adeò integra & ſana reddita eſt, atque ſi ery ſipelate non laboraſſet.

CONFECTAM verò referebat hanc placentam lumbricis, quos Indi terra eximentes, Mayzi foliis paſcun

deinc

einde iam pingues fictili coquunt, eos deſpumando: colatos rurſus decoquunt, donec ad vnguenti conſiſtentiam aut quam denſiorem reduxerint.

Carlo ſancto.

ANTE *triennium ex Mechoacan prouincia delata eſt quædam radix* Carlo ſancto *dicta, cuius inſignes facultates prædicant.* Carlo ſancto.

NOSTRO *Lupulo ſimilis eſt, & perticis ſe conuoluit illius more; quibus ſi careat, humi ſpargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo ſimilia, colore viridi, ſed obſcuriore, odore grauui: neque florem, neque fructum fert. Radix craſſo capite eſt, ex quo aliæ radices oriuntur digiti maioris craßitudine, colore candicante: cortex qui facilè ſeparatur, cuiúſque ſus, eſt odore aromatico, guſtu amaro, cum quadam acrimonia: neruus radicis cortice ſpoliatus, multis quaſi filamentis ſeu tabellis tenuiſsimis conſtare conſpicitur, quæ ſigillatim ſeparari poſſunt.* Deſcriptio.

NASCITVR *temperatiſsimis prouinciæ Mechoacan locis, ſolo neque nimium ſicco, neque humido. Calida & ſicca initio ſecundi gradus.* Natales.

RADICIS *cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, alióſque humores ex capite elicit, eámque ob cauſam rheumatiſmos, capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è ſtomacho expellens, ſed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, cúmque roborat: purgationem tamen præcedere neceſſe eſt.* Facultates.

IDEM *commanducatus, gingiuis abſcedentibus auxilio eſt, dentes ſtabilit, eóſque à ſcabritia & corruptione liberat, oríſque halitum commendat: ſed poſtea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.*

PVLVERIS *eius exigua quantitas ex vino albo, aut adianti, canellæque decocto ſumptus, vuluam obſtructio-*

nibus liberat, menſéſque prouocat, & flatus diſcutit, pur-gato videlicet priùs corpore, & aluo (dum eo remedio vti-tur) ex æquis partibus Liquidambar & vnguenti Dia-theæ inuncta.

CORDIS *affectibus, iis præſertim qui ex vteri ſym-pathia oriuntur, auxilio eſt eius puluis, vt antè, ſumptus: aut illius decoctum hoc modo præparatum:*

Carlo ſancto decoctum.

RADICIS *minutim conciſæ drachmæ duæ in tribus aquæ ſextariis coquuntur ad dimidias, corticis citri in pul-uerem redacti drachmæ quatuor, pulueris Canellæ drachmæ duæ ſtatim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Iſtius decocti ſex vnciæ ſingulis diebus mane addito ſacchari propinantur, purgato tamen priùs, vt decet, corpore.*

HVNC *puluerem, & decoctum nonnulli in morbi Gal-lici affectibus, atque etiam Epilepſia commendant. Al-terum experiri non admodum neceſſe eſt, quòd multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius pe-riculum faciam in iis qui vigeſimum quintum ætatis an-num nondum exceſſêre: nam Epilepſiam in adultis tolli non eſt veriſimile.*

Radix S. Helenæ.

Radix D. Helenæ, & eius hiſtoria.

E X *portu S. Helenæ, qui eſt in prouincia Florida, adfe-rũtur radices quædam prælongæ, ſed nodoſæ admodum, pol-licari craßitudine, foris nigræ, intus albæ, ſapore aromatico, Galangæ ferè ſimili. Reſectis his nodis & perforatis, fiunt precatoriæ ſphærulæ, quas milites Hiſpani & Indi de collo ſuſpendentes, multum illis tribuunt. Hi ſiccati rugantur, duriq́; & quaſi cornei fiunt. Planta ramos ſuos per terram diffundit, foliaq́; ampla & viridia admodum profert.*

Natales.

NASCITVR *locis humidis; ſicca initio, calida in fine ſecundi gradus exiſtimatur.*

Facultates.

HAS *radices Indi lapidibus conterunt, totiq́; corpori ſibi inducunt balneaturi, quoniam cutim conſtringunt, & membra, vt inquiunt, ſuo grato odore roborant.*

ILLIVS

ILLIVS *puluis cum vino hauſtus, in ventriculi doloribus, vrinæ difficultatibus, & nephritide commendatur.*

Vt ex deſcriptione facultatibuſque huius plantæ colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

MISSA *nobis eſt ex Hiſpania noua plantula quædam ...ndicans (ſed ſine radice) Indis* Guacatane *nuncupata, ...ſtro Polio montano haud abſimilis, ſed inodora; quæ an ...rem aut ſemen proferat, ignoro.* Guacatane.

AD *hæmorrhoides commendatur hac ratione: Eius ...antæ decocto ex vino (ſi calor abſit) alioqui ex aqua, hæ...orrhoides abluuntur, deinde blandè ſiccantur, poſtmodum ...uſdem plantæ puluere inſperguntur.* Facultates.

DOLORES *ex frigore & flatibus ortos, in quacunque ...rporis parte ſedat, ſi locus reſina priùs inunctus, tenuiſſimo ...ius puluere inſpergatur, & pannus lineus ſuperimpona...r: nam ilico adhærebit Cerati modo, nec inde amouebi...r, niſi dolore mitigato.*

EIVS *puluis leuibus vulneribus impoſitus, præſertim ...guinum, ea mundat, & ad cicatricem perducit.*

MISSÆ *item ſunt ad me aliquot aliæ plantæ, ſine no...ine, quarum vnius ex aqua decoctum calidè ſumptum, ...ctoris vitiis auxilio eſt.*

ALTERA, *quæ partus mortuos, ſecundaſq́ morantes ...ahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.*

TERTIAM, *ſi (cùm maximè viget) quiſpiã colligere ...lens dumtaxat contingat, ilico flacceſcit & procumbit.*

QVARTA *per ſolum diffuſa eſt & expanſa: ſi quis ...men eam attingat, ſtatim contrahitur; vt braſſica ...rciana.*

HELLEBORVS *item niger Hiſpanico ſimilis, & iiſ...m facultatibus præditus.*

MVLTA præterea alia medicamenta in Indiis noſt Occidentalibus inueniuntur, inſignibus facultatibus præ ta, quæ cum tempore (vt iis vti poſsimus) innoteſcent: vt eorum, quæ hactenus allata fuerunt, vtilitatibus colligere cet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles v debantur, horum vſu curati ſunt.

QVÆ omnia meæ diligentiæ accepta ferre oportet, & primæ huius meæ hiſtoriæ parti, quæ per vniuerſum orbe admodum celebris fuit, ob medicamentorum, quæ in ea con tinentur, deſcriptionem.

ET vt omnes intelligant quàm vtilis meus hic liber fu rit, ſubiicere hîc libet Epiſtolam ad me ſcriptam ex Peru na vſque regione, à nobili quodam viro, ante duos menſe etenim ex eorum quæ in illa deſcripſi lectione, inuenti ſu in Peru lapides Bezaares, Orientalibus haud inferiores vi ribus: de quibus, Deo volente, in tertia parte agemus.

Epiſtola ad D. Nicolaum Monardis.

NON dubium eſt, Clariſsime Doctor, quin nouum v debitur, me virum illiteratum, ſemperq́; militiam in his re gionibus ſecutum, ad te ſcribere de iis quæ ad facultate veſtram pertinent. Verùm animi mei erga eruditos viro propenſio (in quorum numero te cenſeo, cùm ex libri tui le ctione, quem de Medicamentis in his regionibus naſcentibu eorumq́; facultatibus euulgaſti, tum ob laudem quam e libro hîc conſecutus es) fecit vt etiam ignotus has ad te dede rim. Etenim ſatis commendare non poſsim vtilitate quam hîc attulit tuus iſte liber, cum ex illo rationem con ſecuti ſimus, qua medicamentis vtendum ſit, ex quibus ſi ne methodo antè vſurpatis, nullū auxilium percipiebamu nunc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui de plorati videbantur, liberati ſunt.

IAM ſunt plures quàm viginti octo anni, quòd mili tiam ſequens, per has Indias peregrinor, in quibus non ſo

lùm

...m quæ à te deſcripta ſunt, naſcuntur, ſed etiam pleraque ...t, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum ...ue à vobis commeantium magna ex parte negligentiam & inſcitiam, quibus publica vtilitas (quam tamen ſummam præſtare poſſent) curæ non eſt, ſed vt quæſtui dumtaxat ſeruiant.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, ...n tuo libro deſcribis. Ea diligentiùs perpenſa, animalium ...enus quoddam in iſtis montibus frequens inuenimus, valde ...mile iis hircis (niſi quòd cornibus orbū eſt) quos in Orien...ali India reperiri tradis. Ruſi ſunt coloris magna ex parte, & herbas ſalutiferas depaſcuntur (quarum magna eſt co...ia in montibus vbi iſta animalia degunt) ita fugacia, vt ſo...) tormentorum æneorum ictu adſequi poſſimus. Animal lapidem Bezar gignens.

DECIMA quinta Iunij huius anni 1568. ego cum ali...uot amicis ad venationem profecti ſumus in huius regio...is montes, in eam quinque dies inſumpſimus, & aliquot ...x iis, quæ dixi, animalibus confecimus; cumq́ eorum cauſa ...enationem ſuſcepiſſemus, librum tuum contuleramus.

APERTO itaque maximo & prouectioris ætatis ani...mali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapi...des inuenimus; quo factum eſt, vt Indicis animalibus ſimi...ia non eſſe putaremus. Percontati Indi, quos, vt nobis in...ſtruirent, deduxeramus, qua corporis parte lapides hæc ani...malia haberent, ſe quidquam de lapidibus ſcire negabant (vt ſunt nobis infeſtiſſimi, nec ſua ſecreta nobis innoteſcere ...ellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos na...tus, cùm videret nos tantopere id ſcire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marſupium nobis oſten...dit, in quod depaſtas herbas recipiunt, donec eas poſtea ru...minatas in ventriculum traiiciant. Ibi puerum illico in...terficere voluerunt Indi, quòd nobis id indicaſſet; eun...dem tamen poſtea, nobis in venatione occupatis, intercepe...runt, &, vt intelleximus, ſacrificarunt. Indi hos lapides

magno

magno habent in pretio, & in Idolorum ſuorum delubri

Guacas.

quæ Guacas *vocant, cum aliis quibuſque pretioſiſsim offerre ſolent, veluti auro, argento, gemmis, monilibu, animalibus, & pueris.*

Animal Bezaares lapides gignens in ſolis Peruanis montibus.

Illvd *autem admiratione non caret, hoc anima per totas has Indias non reperiri, præterquam in montibus iſtis Regni Peruani. Nam ego omnia Mexicana regna omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & inſulas Marañon, Floridam, & multas præterea Occidentalium Indiarum regiones peragraui; attamen nuſquam hæc animalia conſpexi, quàm in ſolis huius regni Peru montibus.*

Facultates

E go *quâ potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intrò ſumptos, aut foris impoſitos, mirificè venenis & toxicis reſiſtere intellexi, cordi affectibus auxiliari, tineas ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus ſagittarũ toxico illitarum vtiliſsimè inſpergi. In ſumma, hũc lapidem alexipharmacum eſſe pernicioſiſsimi illius toxici quo ſagittas ſuas illinunt, ad ſeſe mutuo conficiendos, atque etiam nos Hiſpanos, quorum plerique poſt vehementes cruciatus & furores mortui ſunt, nullum auxilium inuenientes: tametſi in ſublimato vulneribus inſperſo nonnulli leuamen ſenſerint: verùm ſi toxico recenti illitæ ſagittæ ſint, præſentaneam perniciem adferunt, nec ſublimatum prodeſt.*

E x *animalis igitur, quod primùm ſecuimus, burſula, nouem lapides exemimus, qui Naturæ beneficio iſtic creati videntur ex ſalutiferarum illarum herbarum ſucco, quæ in burſulam illam congeruntur. Secuimus & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium ætate.*

Observandvm *autem eſt, ſola quæ paſcũtur in montibus animalia, lapides iſtos præſtantes generare: nam quæ in planis pabulum ſumunt, vt herbas minùs ſalubres*

depa-

paſcuntur; ſic etiam lapides eorum, tametſi vtiles, iis vi-
bus non pollent, quibus ij præditi ſunt qui ab animali-
us in montanis degentibus eruuntur.

COEPIMVS iis vti eo ordine quem in tuo libro do-
iſti, & aduerſus eoſdem etiam morbos, in quibus ſa-
andis mirabiles eorum effectus experti ſumus, quos lon-
um eſſet recenſere. Quæ omnia tibi accepta referre de-
nt non modò Hiſpani, ſed etiam vniuerſus orbis. Quan-
m ad me attinet, vt aliquam animi gratitudinem oſten-
m pro beneficio accepto, operâ Ioannis Antonij Corci,
iitis mercatoris, duodecim ex iis lapidibus mitto: ſi eò
rueneneri nt, eos in multis morbis experiri licebit. Eiuſ-
m operâ an illos acceperis mihi ſignificare poteris, & ea,
æ voles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tui
m obſeruantiſſimus.

NVNC capſulam accipies in qua Phaſeoli genus inue-
es, quod Martij initio tantummodo ſerendum erit, ne fri-
re lædatur. Planta eſt fabæ ſimilis, minor tamen, fructum
ſiliquis ferens. Seni huiuſmodi fructus (fabas virides ſa-
unt) cum ſale manducati, validè bilem, mediocriter
tuitam, & ſine moleſtia hydropicorum aquas euacuant:
ſdem effectus præbent ſicci triti, & ex vino ſumpti: ſed
bum paratum habere conuenit; quia ſi validiùs, quàm ne-
ſſe ſit, purgent, cibo ſumpto earum vehementia ilico
ſringetur. Phaſeolus Peruanus.

[Ex Hiſpaniis miſſum fuit Imp. Maximiliano II. feliciſſ. memo-
æ, anno antequam nobis adimeretur, Phaſeoli genus, colore Ma-
nnæ ſimili, ſed planiore longioreque forma, & hilo non admodum
agno. Huic nomen adſcriptum erat *Haba de India*, id eſt, Faba Indi-
: fortè id erit quod hoc loco ab Auctore deſcribitur.]

PLANTAM etiam quandam hîc in planis naſcentem
aminis modo, magnis facultatibus præditam: ſiquidem
us decoctum gargariſatum, rheumatiſmis, gutturis phle-
nonibus, aliiſq; vitiis auxilio eſt: manducata, multam pi-
itam educit, ideóque morbis ſuperioribus, & capitis dolo-
ribus Planta gramini ſimilis.

ribus vtilis. Denominationem à me ſumpſit hæc plãta, qu mihi familiaris eius vſus ſit, & aliis, vt vtantur, conſula cuius facultates me docuit quidam Indus in ſtirpium co nitione admodum verſatus.

Molle, cuius antè mentionem feci, deſcribere videtur.

F R V C T V M *item arboris cuiuſdam, quæ ſolummo in hac prouincia naſcitur; Ilicis magnitudine, cortice Ce ægylopis ſimili, foliis fraxini Magnis viribus pollet: nam co ticis eius puluis vulneribus inſperſus, ea mundat, deinde ca nem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fr cati ſtabiliuntur, gingiuæ abſcedentes ſanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut pulueri co ticis illis inſperſo impoſiti, curationem eorum accelerant, & humorum eò defluxum prohibent. Ex ea manat liquor od ratus, quem etiam fructui adiũxi, ſuffitibus idoneus ad mu tos capitis morbos, & emplaſtris vtilis.*

E X *eius fructu ſalutiferã admodum potionem Indi con ficiunt. Eum iſtic ſeri & naſci velim: nã tibi delectatione adferret, ob eas quibus prædita eſt hæc arbor facultates, tu etiam quia nouũ arboris genus eſt, & omni tẽpore odorati.*

Fructus vlcerarius.

I N D V S *quidam Aethiopiſſam meum mancipium, cu ius crura occupauerant maligna vlcera & inueterata, pu uere cuiuſdam fructus iis inſperſo, mundauit; exeſa putria illa carne; eundem puluerem cum ellychnio vlceribus ſan impoſuit ad carnem generandum, vlcúſque ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in inſula Margarita, v mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, vt qu vulgariter veſcantur, magnitudine Aſſyrij mali, nucem Perſicæ mali oſsiculo ſimilem continens, cuius concrema puluis (nam ob duritiem cremandum, alioqui difficile at tritu) ad ea quæ nunc enumeraui, vtilis eſt. Illud verò ad miratione non caret, nucleum, qui hac nuce continetur, ade noxium eſſe, & deleteria facultate præditum, vt ſeu vir, ſiu animal eo veſcatur, præſentaneam mortem ſibi moliatur cui nullo remedio occurri poteſt, tamquam ſublimatum*

au

ut corrodens aliud medicamentum ſumpſiſſet.

In vrbe Poſte, vbi aliquot annis vixi, omnis generis mor- Planta ſanguineos ſudores excitans.
bos Indus quidam curabat, ſolo cuiuſdam plantæ ſucco artu-
s & parti affectæ illito. Aegros deinde ſtragulis egregiè te-
bat ad ſudorem prouocãdum: ſudor è partibus illitis ema-
ns, merus ſanguis erat, quem lineis pãnis abſtergebat; atq;
in curatione pergebat, donec ſatis ſudaſſe putaret, optimis
terea cibis eos alens. Eo remedio multi morbi deplorati cu-
bantur, imo ægri iuniores & robuſtiores ab eius vſu fieri
debãtur. Sed neq; precio, neq; precibus, neque minis vn-
uam efficere potuimus, vt eam plantã nobis demonſtraret.

Arbor *quædam hîc inuenitur materie ſpongioſa, ex* Arbor venereos ſtimulos domans.
ua Indi nunquam ignem ſtruent, tametſi quis illis mortis
riculũ minitetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammam
ue ignem accedunt, aut quos ſolummodo fumus pertingit,
re venerea impotentes fieri.

Tvmores *in pedibus & cruribus ex frigidis humo-* Centella, & eius facultates.
bus orti hîc curantur herba quadam Centella *nuncupa-*
: ſiquidem ea trita, tumoribusq; impoſita, ilico puſtulas
citat, è quibus multus humor effluit, donec tumor omnino
ſoluatur. Sæpiùs iſtas euacuationes inter Indos fieri, &
onnullos Hiſpanos eis vti vidi.

Anno 1558. *in vrbe D. Iacobi, quæ eſt in prouincia*
hile, quidam Indi captiui ſuras ſibi amputarunt, & eas
ſas, præ fame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiuſdam
antæ folia vulneribus imponentes, ilico ſanguinẽ ſiſtebant,
on ſine maxima omnium admiratione, præſente etiam
)n. Garçia de Mendoza.

Herbæ *& arbores Hiſpanicis ſimiles, admodum*
ucæ hîc inueniuntur, quia ſolum eas non alit. In Hiſpania
oua (cùm primùm in noſtram poteſtatem redacta eſt)
ultæ arbores & plantæ Caſtellanis ſimiles inuentæ ſunt,
m etiam aues & quadrupedes.

Inveniuntur *hîc colubri humana magnitudi-* Colubri.
ne, nul-

Aranei. ne, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aran
Buffones. mali citrij magnitudine, admodum virulēti. Buffones pl
Hiſpanicis non minores, quos Indi aſſatos edunt, vt & pl
ráſque alias immunditias.

Vultures. PROXIMIS huic continenti inſulis, tam mul
tantiq; vultures inueniuntur, vt pecudes deuorent, ob cu
ſtodum, qui Aethiopes ſunt plerumque, negligentiam.

VNA verò res me in admirationem rapit, vaccas
montibus educatas, ſi in plana deducātur, omnes emori. E
mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, il
aliquanto tempore nihil depaſcentes paulatim defecerun
vt ne vna quidem intra menſem ei viua relicta ſit: omn
autem trementes & tabeſcentes moriebantur. Adferebat
nonnulli cauſam naturalem, cùm in montibus frigidiſsimi
vbi ſingulis diebus pluit, educatæ eſſent, calorem illum pla
nitiei, in quam nullæ vnquam pluuiæ decidūt, ferre non po
tuiſſe, & mutatione illa ſubita ab extremo frigore in extre
mum calorem, mortuas eſſe. Etenim conſideratione dignu
eſt, quòd in planitie illa, quæ octo dumtaxat miliaribus a
montes vſque patet, in longitudinem verò plus mille milia
ribus porrigitur, numquam pluerit, in montibus autem ill
vicinis pluat quotidie.

SVPERIORE Octobri venit ad nos affinis meus Al-
phonſus Garçias, ſtrennuus miles, qui ſe verum Alexiphar
macū inueniſſe ait aduerſus pernicioſum illud toxicum qu
Cannibales in bello & venationibus vtuntur (ſola enim fe
rina & humana victitant,) degūtq; à Charças ad Chile vſ
que Peruanas prouincias.

Planta quæ eſt alexipharmacum. EST verò ea planta, vt ait, foliis latis, plantagini Hiſpa-
nicæ haud abſimilibus, quæ trita & vulneribus impoſita, ve-
nenū extinguit, & à ſymptomatis illis liberat quæ toxicum
generare ſolet. Pro magno theſauro æſtimant Hiſpani, ean
plantam ſe inueniſſe; quoniam illius præſidio tuti, hoſtes ſuo
Indos non ita metuent, qui dūtaxat illis formidabiles erant
toxic

xici illius præſentaneam mortem adferentis cauſa: infini-
us ſiquidem Hiſpanos trucidarunt, quos tamen eſui aptos
egant, & duriore carne eſſe, niſi trucidati tres aut quatuor
ies priùs macerentur.

NASCITVR autem eadem regione, vbi fit toxicum,
r (tametſi credam aliis etiam locis inueniri) voluit Deus
loco remedium patefacere, vnde pernicies adfertur.

[Meminit etiam Gomara hiſt. general. cap. 71 Herbæ cuiuſdam In-
notæ, cuius radicis ſuccus alexipharmacum ſit peſtilentis & perni-
oſi illius toxici quo ipſi ſagittas illinunt.]

HÆC omnia eo ſcripſi, vt cõſideres apud te, quàm mul-
plantæ his ſimiles in noſtris Indiis naſcantur, quæ nobis
notæ ſunt, quoniam Indi neque eas, neque earum faculta-
s nobis patefacere volunt, etiamſi nos morientes videant,
t in carcerem coniiciantur: quòd ſi quædam ex prædictis,
alia nonnullæ nobis innotuerũt, ab Indicis mulieribus eas
octi ſumus, quæ Hiſpanis, libidinis gratia, ſeſe commiſcen-
s, omnia quæ ſciunt aperiunt.

VERVM prolixior eſſe nolo, quod ignorem an hæc epi-
la ad te peruentura ſit: quam ſi perueniſſe intellexero,
olixiores dabo de facultatibus aliarũ plantarum, & ani-
alium, & de aliis rebus hîc naſcentibus, quæ tibi delecta-
nem adferent, quandoquidem harum rerum es adeò
udioſus. E Lima in Peru, ad 26. Decembris, 1568.

Tui ſtudioſiſſimus
Petrus de Oſma & XarayZeio.

TAMETSI mihi ignotus ſit qui has ad me dedit; vi-
etur tamen naturalium rerum ſtudioſus, ideoq; mihi am-
ectendus. Nam vt militis munus eſt, perpetuò in armis
rſari, ſanguinem profundere, & alia militaria munia ex-
cere; laudandus eſt qui plantarum cognitionem, earumq;
cultates inquirit. In quo Dioſcoridem imitari videtur, qui
m militaret in exercitu Antonij & Cleopatræ, quocun-

quæ tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas & alia præterea naturæ miracula inquirebat, ex quibus ſex illos libros, qui toto orbe celebrantur, compoſuit, vt maiorem laudem ſcribēdo ſit conſecutus, quàm ſi bellica virtute multas vrbes ſub imperium ſuum ſubegiſſet. Itaque multū huic viro debeo, cùm propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum quæ ad me miſit gratia, mihi certè gratiſſima. Illi ſcribam, vt nobis plura ex ea regione mittat.

Lapis Bezar Peruanus ab Orientali differt.

PLANTARVM, quas ad me miſit, facultates experiemur, & ſemina ſuo tempore ſeremus. Lapides Bezaares ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in ſuperficie ſunt perpoliti, & coloris ex cinereo obſcuri, & ſub duabus veluti teſtis aut cruſtis materiam quandam albam continent, quæ dentibus attrita, mera terra eſt inſipida, potiúſque infrigidare quàm calefacere videtur. Fabæ magnitudine plerumque ſunt: inueniuntur tamen magni & parui, qui magna ex parte ſunt planiores. Ego vnum comminui, eiuſq́; puluerem adoleſcenti, quem venenum hauſiſſe dicebant, propinaui, qui (neſcio an huius pulueris, an aliorum medicamentorum beneficio) ſanatus eſt. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius hiſtoriæ medicamentorum volumine deſcribemus, in quo magna arcana continebuntur, quæ magnam omnibus oblectationem adferēt, & præſertim ægris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.

QVIDQVID verò in hac hiſtoria ſcripſi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamentis collegimus, aut ipſa experientia nos docuit.

ILLVD verò animaduertere oportet, omnia quæ ex noſtris Indiis adferuntur, magna ex parte calida eſſe, & ſub hoc temperamento eis vtendum, ſi quis illa ſumere volet.

FINIS.

Tulipæ.

[M]ultiplici vincit florum genus omne colore
Huc vſque à Geticis Tulipa miſſa iugis.

Flos Solis.

[F]lores flos ſupero quòd vnus omnes
[A]mplitudine & elegantia, alto
[N]ec non ſtipite, quodq́ Solis almi
[S]emper ſuſpicio ſequorq́ lumen:
[S]ignum à Sole mihi dedere nomen
[Q]ui Machaönia ſedent cathedra.
[S]ed quæ vis mihi, quæúe ſit poteſtas,
[H]aud notum ſatis eſt adhuc iiſdem.
[I]n lætis tamen interim viretis
[F]eror, lumina vt otioſa paſcam.

Caſſia.

[N]ec fuit Hippocrati, nec Caßia nota Galeno,
[A]d medicum ſed primus Arabs hanc attulit vſum:
[E]ſt ea nobilibus medicina aptißima, ventrem
[L]eniter euacuans: calidæq́ inducta podagræ
[M]itigat immites, repetita ſubinde, dolores.

Manna.

[M]anna tibi impuram ſubducet leniter aluum,
Conueniens puero, conueniensq́ ſeni.

Myrobalani.

[Q]uæ Græcis fuerit glans vnguentaria, monſtrant
Scripta Dioſcoridis.
[S]ed verum nobis cupiens imponere nomen,
Indica pruna vocet.
[S]oluimus adſtrictam, fluidamq́ adſtringimus aluum
Ad medici arbitrium.

Tamarindi.

[E]t modicè ſiccat, modiceq́ refrigerat horum

Pulpa, refertq; acidum guſtanti grata ſaporem,
Et valet ardentes purgando euincere febres.

Lapis Bezoar.

Triſtibus haud tantùm eſt lapis iſte medela venenis
Verùm & peſtiferas depellit corpore febres.

Tacamahaca.

Indomitam lenit ſi Tacamahaca podagram,
Et omne corporis pathos,
Illam ego prætulerim quas venditat India gemmas,
Arabumq; gazis omnibus.
Nam quis diuitiis validos non præferat artus
Triſtiq; ſenſu liberos?

Balſamum.

Hoc fertur ex Hiſpania
Noua nouum, ecce Balſamum,
Ægyptio haud minus potens.
Odore nam ſuauiſſimo
Nares caputq; recreat,
Morbiſq; prodeſt frigidis
Infirma firmans viſcera.
Idem dolores corporis
Totius illitum leuat:
Vnguento & omni fortiùs
Cruenta ſanat vulnera.
Miram ô Dei potentiam!

Tabacum.

Nulla ſalutifero ſe comparet herba Tabaco,
Viribus hoc omnes exſuperat reliquas.

Ioannes Poſthius Germershemius
M. D. F.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS

IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS medicamentis ex Occidentali India delatis, quorum in Medicina vſus eſt: Auctore D. Nicolao Monardis.

A

lotochtli pagina 367
lexipharmacum eſt Tabaco 333
mbarum colliquatum 315
mbargriſeũ 321 eſt Bitumẽ. ib.
non eſt ſperma Balenæ 322
eius delectus & facultates 323
Emplaſtrum ex eo 324
inebriat ibid.
nimal lapidẽ Bezar gignẽs 395
nime 315, 316
ranei 400
rbor venereos ſtimulos domans 399
rmadillo 367
eius facultates ibidem
niſum 335
rticulorum dolori Tabaco prodeſt 332
uellanæ purgatrices, earum hiſtoria & facultates 372
xi. 385

B.

alſamum, & eius extrahendi ratio. 326. æſtimatio & vſus 327
interiùs aſſumptum, foris additum, & cheirurgicis medicamentis additum 327, 328
purius 329
alſami arboris Hiſtoria 329
fructus ibidem
angue 335
en magnum & paruum, atque earum facultates 372
ezar lapis 395, 396
eius facultates 396, 397
itumen, & eius facultates 321
uffones 400

C.

apſicum, eius forma, hiſtoria, & facultates 385
atafia, & eius facultat. 318, 319
Carbũculis medetur Tabaco 333
çarçaparilla, & eius hiſtoria 348
eius delectus, nominis occaſio, & præparandæ apud Indos ratio 349
Altera præparandæ ratio, & vtendæ modus ibid.
çarçæ ſyrupus, & vtẽdi ratio 351
çarçæ puluis, & vtendi ratio 351 352
çarçæ aqua 352
vnde inferatur ibid.
eius hiſtoria, & exhibendæ ratio 353, 354. ex ea catapotia 355
Carlo ſancto, eius deſcriptio, natales, & facultates 391
eius decoctum 392
Caſſia ſolutiua, eius delectus & faſultates 370
Catapotia pro ſterilibus 323
Centella, & eius facultates 399
Ceuadilla, & eius facultates 389
Charabe, & eius natales 315
China 345 eius hiſtoria, natales, vſus, & præparandæ ratio. 346 aquæ Chinæ ſumendæ modas 347 eius facultates & temperamentum 347, 348
Cicinum oleum 319
Colubri 399
Contrayerua 340
Copal 315
Copalcahuitl 316
Cortex ad alui profluuia 369

D

Draconis arboris fructus 367
eius hiſtoria & facultates 368
Dragonal ibidem

E.

Emplaſtrum ex ambaro 324
Emplaſtrum ſtomachicum 318

Encubertado 367
Eryſipelatis curatio 390
F.
Fabæ purgatrices, & earum facultates 373
Fructus ad bilem, & eius facultates 371
Fructus dyſêtericus ex Quito 369
Fructus vlcerarius 398
G
Gangrænis medetur Tabaco 334
Guacas 396
Guayacan 341, 342. eius hiſtoria 342. eius decoctum atque vſus 343
Guayaci facultates, & Serapium ex eo 344 345
Guacatane, & eius facultates 393
Guayaquil 352, 353
Gummi ad podagram, & eius facultates 369
H.
Herba Ioannis infantis, eius hiſtoria & facultates 339
Herba Reginæ 336
Herba ſancta ibidem
Hyuourahé, eius hiſtoria & facultates 345
I.
Lacerti Caymanes 364
Lacerti magnitudo ingens 365
Lapis Praſſius 362
Lapis Tiburonum, & eius facultates 363
Lapis Caymanum, & eius facultates 365
Lapis ſanguinalis, & eius facultates 365
Lapis rimas pedum curans 365
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates 362
Lignum nephriticum 362
Lignum aromaticum 361
Lignum Indicum 342
Liquidambar, & eius facultates 324, 325. oleum ex eo ibid.
Lues venerea 341, 342
M.
Manati piſcis 364
Mechoacan, 378, 379, 380. eius hiſtoria, 381, 382. eius forma 383. eius facultates exhibendi ratio, puluis & catapotia 383 384
Medicamentum ad ignem ſacru[m] 390
Medicorum diſceptatio de origine morbi Gallici 34[illegible]
Molle, eius hiſtoria, natales & facultates 360, 36[illegible]
Morbus Gallicus 341, 34[illegible]
Neapolitanus 34[illegible]
N.
Naphtha 32[illegible]
Nephritidi Tabaco prodeſt 33[illegible]
Nicotiana 33[illegible]
Nuclei Pinei purgantes, eorum deſcriptio & facultates 37[illegible]
O.
Ocoçol 32[illegible]
Oleum ricinum 31[illegible]
eius facultates ibid.
Oleum de Liquidambar 32[illegible]
Oleorum eliciendorum ratio 31[illegible]
Oleum ficus infernalis 31[illegible]
Opium 33[illegible]
P.
Pauame, & eius hiſtoria 35[illegible] delectus, temperamentum, [illegible] facultates 357. eius decocti parandi ratio 35[illegible]
Perebecenuc 3[illegible]
Petum, & eius genera duo 336 339. eius natales & facultates 339
Picielt 33[illegible]
Pilulæ famem ſitimque ſedantes 33[illegible]
Pinipinichi 37[illegible]
Piper 38[illegible]
Phaſeolus Peruanus 39[illegible]
Planta gramini ſimilis ibid.
Planta ſanguineos ſudores excitans 399
Planta quæ eſt alexipharmacum 400
Polypo Tabaco prodeſt 334
Praſſius lapis 362
Q.
Quimbaya radix 385
R.
Radices veneni aduerſantes 349
Radix Quimbaya 385

Radix

Radix S. Helenæ, eius hiſtoria, natales, & facult. 392, 393
Raphanus 335
Reſina Balſami facultatibus prædita 329
Reſina Carthaginenſis, & eius facultates 330
Ricinus Americus 320, 321

S.

Sanguis draconis, & cur ſic dictus 367, 368. eius hiſtoria, & facultates ibid.
Saſſafras 355. quæ & Pauame 356. eius hiſtoria ibid.
Scabies Hiſpanica 342
Serapium ex Tabaco 331
Serpigo Indica 342
Solanum Furioſum 335
Succinum non eſt lachryma 316
Sulphur Nicaragnanum 390
Sulphur Quitenſe, & eius facultates ibid.

T.

Tabaco. 330. eius natales & facultates 330, 331. Serapium ex eo 331. cruditatibus ventriculi prodeſt 332. alexipharmacum eſt 333. eius experiendi aduerſus venena occaſio ibid. eius vſus Indis frequens 334
Tacamahaca, & eius facultates 317
Tattou 367
Tiburon piſcis 363
Toçot-guebit 316

V.

Vlcera animalium curat Tabaco 334
Vteri ſuffocationi Tabaco prodeſt 332
Vulnerib. recẽtibus medetur 333
Vultures 400

X.

Xolochcopalli 316

FINIS.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM EX NOVO ORBE DELATORVM, QVORVM IN MEDICINA VSVS EST, HISTORIAE LIBER TERTIVS:

Hiſpanico ſermone nuper deſcriptus à D. NICOLAO MONARDES, Hiſpalenſi Medico:

Nunc verò primùm Latio donatus, & notis illuſtratus à CAROLO CLVSIO A.

ALTERA EDITIO, auctior & caſtigatior.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCIII.

ILL^{ri} DOMINO PHILIPPO SIDNÆO EX ILL^{ma} WARWICENSI FAMILIA, *& Generoſo Domino Eduardo Dier ex ampliſsima Dierorum originem ducentibus,*

CAROLVS CLVSIVS A.

TOT in me, dum apud vos fui, beneficia contuliſtis, Ill^{ris} Domine Sidnæe, ac Generoſe Dn. Diere (libenter enim coniungo, quos indiſſolubili veræ amicitiæ nodo connexos eſſe ſcio) vt ingratitudinis turpẽ notam nulla ratione effugere poſſe credam, niſi quid pro his rependere ſtudeam. Sed diligenter vndique diſpiciẽti, diu nihil ſeſe obtulit, quod animo meo ſatisfaceret.

CETERVM ſub meum è Britãnia diſceſſum, in librum fortè incidi veſtro quidem idiomate cõſcriptum, ſed ex Hiſpanico verſum, & Generoſo Dn. Diero dicatum, qui de Simplicibus medicamentis ex nouo orbe delatis agit, Auctore NICOLAO DE MONARDES Hiſpalenſi Medico.

Cuius duas priores partes Latinas ante octennium feci, & in vnum volumen, quòd eadem capita in ſecunda interdum repeteret,

ret, contraxi. Tertiam cùm ſeriùs ab Aucto-re conſcriptam hactenus Latinè loquentem minimè audiuerimus, operæ pretium m[e] facturum exiſtimaui, ſi Latio donarem.

HISPANICUM igitur exemplar C. V. Hectoris Nuñez Londinenſis Medici oper[a] nactus, dum in Belgium properãtem aduer[si] venti Grauesendæ aliquamdiu detinẽt, & in medio etiã æquore nauis, qua vehebar, cur-ſum impediunt; vt iſtius moræ tædium falle-rem, tum iſtic, tum inter nauticos clamores Latinum feci, ſeriẽ capitum (quorum non-nulla non infrugiferis, vt ſpero, annotatiun-culis illuſtraui) ferè vbiq. immutans, rerum quæ in iis continentur, ſimili natura ita po-ſtulante.

QUEM ingenioli mei atque induſtriæ fœ-tum, vt aliquam grati animi demonſtratio-nem præberem, veſtro nomini dicare volui, certò mihi perſuadens, eum vobis gratiorem futurum, quàm aliud quiduis quod à me proficiſci queat.

DEUS vtrumque diutiſſime incolumem ſeruet, ad Britannici regni decus, & publi-cam eius vtilitatem. Francoforti ad Mœ-num, x. Cal. Octobr. M. D. LXXXI.

SIMPLI-

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM E NOVO ORBE DELATORVM LIBER TERTIVS.

De Canella noui orbis.

ANNO *Domini quingenteſimo quadrageſimo ſupra milleſimum, Franciſcus Piçarrus fratrem Cōſaluum regioni Quito præfecit: ad quam alacri animo profecti ſunt Hiſpani, quoniam eadem operâ illam petebant prouinciam ue à Canella nomen ſumpſit, Quito ulteriorem. Maimè celebris erat inter Hiſpanos Canellæ rumor, quoiam magni rem eſſe pretij ab Indis intellexerant.*

ITER *itaque* Con*ſaluus Piçarrus inſtituit cum duentis Hiſpanis: quod cùm aſperum eſſet, & annonæ difcultas vbiq; premeret, non ſine magnis moleſtiis in eam rouinciam peruenerunt in qua Canella naſcitur, ab ndis* C,umaca *appellatam, & ſub æquatore ſitam.* Çumaca prouincia.

PORRO *arbores quæ Canellā ferunt, mediæ ſunt manitudinis, et immortali coma præditæ, vti reliquæ Indiæ arbores, foliáq habēt laurinis ſimilia: fructus eſt paro pileo ſeu petaſo forma ſimilis, ea latitudine qua nummus Hiſpanicus octo regalib. æſtimatus (qui Germanici aleri amplitudinem æquat) interdum etiam maior, inrinſecus & extrinſecus ex purpura nigricans, interiùs uis, foris aſper, cuius margines craſſitie iam dictum ummum æquant, ſummitas verò longè ſuperat, & peiculo prædita eſt, vnde ex arbore dependet: guſtatus ndem ſaporis ſuauitatem et odoris fragrantiam habere de-* Canellæ hiſtoria.

re deprehenditur quam legitima Canella ex Orienta India delata, cum nonnulla adſtrictione coniunctam: i puluerem tritus, & edulijs inſperſus, eandem illis ſapo ris et odoris gratiā conciliat quā Indica Canella: arbori cortex, qui craſſus eſt, nullum Canellæ ſpirat odorem, au ſaporem refert. An interior tenuiorq́; membrana ſimil quid obtineat, me latet: nam craſſiorem dumtaxat cor ticem ipſumq́; fructum vidi. Folia trita tenuem quen dam Canellæ odorem ſpirare ferunt: ſed primaria vis i ſolo fructu conſiſtit, contrà quàm in Orientalis Indi Canella, quæ omnem odoris & ſaporis gratiam in corti ce obtinet, vt omnibus notiſſimum. Verum quidem eſ alteram alteri præſtare, quoniam (licet eiuſdem generi ſint omnes arbores quæ Canellam ferunt) aliæ tamen te nuiore cortice præditæ ſunt, qui magis commendatur aliæ craßiore, qui ſuperiori bonitate cedit.

Caſſia. Cinamomū. Caſſia lignea.

Hinc factū eſt vt nonnulli Canellam in varia genera diſtinxerint, videlicet in Caßiam, in Cinamomum, & in Caßiam ligneam, cùm tamē vnius arboris genus iſt cortices proferat, et ſola loci varietas faciat alterā alter præſtantiorem: itaq; Caßia & Cinamomum ſolis nomi nibus differunt, cùm vtrumque Canella tenuior & præ ſtantior ſit: eamobrem, vbi Caſſia præſcripta inuenitur, Cinamomum ſubſtitui poteſt, & è contra.

Canellæ Peruanæ facultates.

VTILIS porrò ad multa eſt noſter hic fructus Ca nella vocatus: nam in pollinē tritus ventriculum robo rat, flatus diſcutit, oris fœtorem corrigit, & ad ventri culi dolores præſtans eſt remedium: cordi prodeſt, & co lorem faciei commendat: pultibus & cibis veluti Ca nella inſpergitur, quoniam iiſdem facultatibus præditu eſt: è vino aut aqua ad eam rem accommoda ſumptus muliebres purgationes molitur.

Calidus eſt in tertio exceſſu, & ſiccus in primo, cum manifeſto robore, ob adſtrictionem qua præditus eſt.

* HVIV

* Hvivs Canellæ meminimus in noſtris ad cap. 15. lib. 1. romatum ſcholiis, ex Franciſco Gomara & reliquis qui Peruanam hiſtoriam deſcripſerunt.

DE CASSIA SOLVTIVA CONDITA.

Cassiæ ſolutiuæ flores & folia videre cùm cuperem, quandoquidem eius fructus nobis adeò cognitus eſt, ca tandem accepi.

Est *autem folium pyri folio ferè ſimile, flos verò exiguus, albus, quinque foliis conſtans, qui etiam reſiccatus cunq; ſuauem ſpirat odorem. Ex paruo illo flore enaſcuntur oblongæ illæ Caſſiæ ſiliquæ (quarum nonnullæ quatuor palmorum longitudinem æquant) vniuerſo orbi adeò notæ, atq; illi ex hac noſtra vrbe communicatæ, ingentem nauium, quæ eam inde aliò vehunt, quantitatem. Initiò aduehebatur ex Alexandria Ægypti, vnde Venetias, vnde vniuerſo orbi cõmunicabatur: at nunc poſtquam ex S. Dominico & S. Ioanne de Portu diuite ad hãc ciuitatem aduehi cœpit, vniuerſo deinde orbi ipſa ſubminiſtrauit, quoniam quæ in noſtra India prouenit, melior & maioris efficaciæ cenſeatur, quàm Orientalis. Recens natæ antè quàm iuſtam magnitudinem conſequãtur, ſemper virent, & guſtu ſunt aſpero, quemadmodum immatura ceratia, deinde maturari incipientes rubeſcunt primùm, atque poſtea nigreſcunt; quoq; atriores fiunt, maturiores & dulciores euadunt: enim eæ quæ atrum colorem nondum adeptæ ſunt, ſed nihil adhuc ruffeſcunt, immaturæ ſunt: atriores autem, læuiores, & grauiores reliquis præferuntur.*

Cassiæ ſolutiuæ hiſtoria.

Peruana Caſſia Oriẽtali præſtantior.

Caſſiæ delectus.

Porro *huius flos duobus modis condiri ſolet, nempe aut cũ ſaccharo tritus, roſati ſacchari modo, vel flos integer ſaccharo exceptus & vna coctus: vtraq; ratio bene ſapit, et ſine moleſtia euacuat, ſumptus ad duarum aut trium vnciarum pondus, vt ſæpius ſum expertus: ſi quod eſt vitium, in eo admittitur quod viliore ſaccharo*

Caſs. flos conditur.

charo excipiatur: nam ſi ſelectiore ſaccharo condiretu non dubium eſt quin præſtantior eſſet, gratioriſq. ſapor medicamentum eſt delicatioribus conueniens, nam ei dem effectus præbet quos ipſa fructus pulpa.

Caſ. tenella condîta.

Condiũtur etiã tenellæ et recèns natæ ſiliquæ ſaccha primũ exceptæ & decoctæ: decoctione enim & ſaccha tollitur illa aſperitas & adſtrictio qua præditæ ſunt, t nerioresq; & palato longè gratiores fiunt: eæ ſine mol ſtia ventrem emolliunt, & ſine iis ſymptomatis & tor ſionibus quæ medicamēta purgantia cõſequi ſolent: na neque palato ingratæ ſunt, & purgationem faciliùs m liũtur. Doſis eſt à duabus vnciis ad tres: ſæpius eas cu felici ſucceſſu dedi, & ipſe ſumpſi cùm æger eſſem.

Multa iſtarum ſiliquarum conditarum dolia ſing lis annis ex S. Dominico, & Portu diuite aduehuntu

Reliquæ ſiliquæ plenam maturitatē adeptæ præſtar tiſſimum ſunt (hactenus quidem notum) pro ſuo gene purgans medicamētum, quodq; faciliùs ſecuriúſq. eua cuet, vti non modò medicis, ſed & aliis omnibus perſpe ctum eſt: nam ea nocumenta & ſymptomata non adfe quæ alia purgantia medicamenta cõſequi ſolent, ſed be nignum eſt, & inter benigna maximè benignum, cui facultates & naturam peculiari capite priore libro de ſcripſimus: hæc autem nunc refero eius dumtaxat r gratia, vt foliorum & florum recèns à me acceptoru mentionem facerem.

CETERVM *eos qui Caſſiam ſolutiuam ad ventre leniendum, & euacuandas fæces præſcribunt, admonit volo, eam breui admodum ſpatio ante prandium ſumen dam eſſe, nēpe ad ſummum dimidia hora, quoniam cum cibis mixta, ſimul cum illis facultates exerit, eáque ra tione faciliùs & ſine moleſtia opus ſuum molitur; quo minimè facere poteſt quæ duabus aut tribus horis ant cibum ſumitur, vt hodie vulgò fit, quoniã cibi ſumptio*

Caſ. ſumendæ ratio.

nem diſ

m differẽdo, peragere ſuum opus cupit; & cùm ſit ad-
odũ debilis, omnino in vapores reſoluitur, qui per vni-
rſum corpus ſeſe diffundunt; & ſi diutius cibus diffe-
tur, in alimẽtum conuertitur, quod multorum anno-
m, quibus medicinã feci, experiẽtia didici: propterea
nper illam ſolũmodo dimidia ad ſummum hora ante
um exhibere ſoleo, facileq́ operatur: ſi verò multis
ris ante cibum detur, parum admodum euacuat.

PVRGANTIA verò medicamẽta cum cibis permiſceri,
æceptum eſt Hippocratis multis locis, atq́ etiam Ga-
ni in cõmentariis: verum quidem eſt multis horis ante
ũ dari ſolere, quando non euacuare, ſed vapores dun-
xat per renes & reliquum corpus diffundi cupimus.

DE FICV PERVANA.

Ex Hiſpania ficus arbores in Peruanas prouincias
latæ ſunt, vbi adeò feliciter creuerunt, vt nunc maxi-
a iſtic illarum ſit copia, quæ plurimos eoſdemq́ opti-
os fructus geſtant.

Aranea Peruana.

PORRO in eodem regno inſecta quædam reperiun-
r aranea appellata, eo quòd, vbicumq́ fuerint, ſua re-
texant Hiſpanicarum aranearum modo. Magna
nt ea inſecta, malum aureum amplitudine æquantia,
eò virulenta vt eorum ictus iugulent, niſi efficaci re-
dio ſuccurratur: nam ſi diutius differatur, & ſubeat
rus ad cor, præſens mors conſequitur, nec vlla reme-
a proſunt: miram autem in ficu vtilitatem experti
nt, ſi, quotquot icti fuerint, ſtatim ad eam confugiãt, et
ex ficus foliis manãs, bis aut ter in vulnus inſtillent:
m venenũ ex ictu in vulnere relictum omnino extin-
itur, tolluntur q́ dolores & ſymptomata ſuccedentia,
o vulnere relicto, quod cùm ſit exiguum, facilè cura-
r: diu tamen apertum conſeruare ſolent. Atq́ vt præ-
s ſemper adeſſet hoc remedium, voluit Deus vt ficus
nquam iſtic folia deponerent, ſed perpetuò virerent.

Foliorum ficus lactis vtilitas.

DE ARBORIS CORTICE AD RHEVMATISMOS VTILI.

Cortex ad rheumatiſmos vtilis.

INTER reliqua mihi ex Peru miſſus eſt craſſus quidam cortex, quem ex vaſta arbore vlmo ſimili cùm amplitudine tum forma detractum ferunt.

Naſcitur ad ripas fluminis cuiuſdã vigintiquinque leucis à Lima diſtãtis: nec alibi in India facilè reperia[tur].

INDI capitis defluxionibus, rheumatiſmis, aut alio[qui] qui capitis grauedine laborãtes, huius arboris corticem in tenuiſſimum puluerem comminuunt, & naribus imponunt: humoribus enim inſigniter eductis, liberantur, quod verum eſſe nos ipſi experti ſumus.

Secundum caloris gradum excedere videtur.

DE PACAL.

Pacal.

AD eiuſdem fluminis ripas naſcitur altera arbo[r] quam Indi Pacal vocant, iam deſcriptâ multo minor.

Eius facultates.

HVIVS ligni vſti cineribus cum ſapone mixtis, Indi ad tollendos vel fœdiſſimos lichenes vtuntur, vel i[n] capite natos, vel reliquas corporis partes occupantes: ſe[d] & vetuſtas cicatrices emaculare dicitur.

Paululum huius ligni etiam accepi, cuius facultate[s] experiemur.

DE STROBILO SEV NVCE PINEA.

Strobilus Peruanus.

NVX pinea celeberrimus eſt totius Indiæ fructus cùm apud ipſos Indos, tum apud Hiſpanos. Pineæ verò nuci[s] nomenclaturam ſibi adſciuit, ob eam quam cum noſtra[-] tibus pineis nucibus ſimilitudinẽ habet: nam licet læui[s] ſit, veſtigia tamen per vniuerſum corpus ſparſa habe[t] inſtar pineæ nucis: forma eſt eius generis cyphi quem vulgo imperialem vocant, laxiore ventre & anguſtior[e] ore, ex quo ſurculi ſeu germina naſcũtur, quæ foliorum vicem præbent, & fructum aſpectu pulchriorem reddunt: terræ committũtur hæc germina, atque ex iis naſcuntur ſtirpes, pineas nuces ferẽtes, quæ tamen ſinguli[s]

vnicum

nicum duntaxat fructum in faſtigio geſtant, viridis
rimùm, deinde per maturitatem aurei coloris, pulpa
teriore alba, & fibroſa, atque in ore liqueſcente, gra-
ſſimi ſaporis, numeroſis tamen ſeminibus fuſcis per to-
um pulpam ſparſis, quæ reiici oportet dum fructus edi-
ır: odor eius mali Perſici quod à cotoneo malo cogno-
en ſumpſit, adeò validus, vt vnicus eius fructus totũ
ıbiculum, in quo repoſitus, ſuo odore replere qaeat.

STOMACHO vtilis eſſe cenſetur, item cor robora- Eius facultates.
, languentem appetentiam excitare. Vulgaris eſt per
niuerſam Indiam, & magnæ apud incolas exiſtima-
onis: editur prima menſa, & in pomeridiano æſtu, nam
igidus eſſe perhibetur.

Siccus ad me perlatus eſt & conditus: ſiccus, vt illius
rmam contemplarer, duntaxat vtilis fuit: at conditum
ati ſaporis deprehendi, tametſi aſperiuſculum: im-
aturum, dum condiretur, fuiſſe arbitror.

* HVNC fructum luculenter deſcripſit Ouiedus ſub Iaia-
a nomine, cuius hiſtoriam ex noſtris in cap. 9. ſecundi Aro-
atum libri notis pete.

DE GVAYAVIS.

E Continente etiam pertulerunt ſemen fructus illius
deò apud Indos & Hiſpanos celebrati, quẽ Guayauas
ppellant.

ARBOR eſt mediocris magnitudinis, ramis ſparſis, Guayauas hiſtoria.
lio laurino, flore cãdido, aureæ mali floribus ſimili, ali-
uanto tamen maiore, odorato: facilè naſcitur, quocun-
ue loco ſeratur, adeóq. luxuriat & ſerpit, vt in terræ vi-
orum numero habeatur, nam plurimorum agrorum
amẽ, quod depaſturi eſſent greges, corrũpit nimio vti
ıbi implexu: fructus noſtris malis ſimilis eſt, eorum
agnitudine quæ ab Hiſpanis Camueſas vocãtur, vi-
dis initiò, & per maturitatem aureus, pulpa interiore
lba, interdum etiam roſea: diuiſus quatuor cõcamera-

tiones aut vaſcula habere conſpicitur, in quibus ſemin
reconduntur, meſpilorum ſeminibus ſimilia, duriſſim
colore fuſco, omnino oſſea, medullæ & ſaporis experti

Guayauas facultates.

Fructus edi ſolet priùs demto cortice, palato grat
eſt, ſanus et facilis cõcoctionis: viridis in alui profluui
vtilis eſt, nam valde adſtringit: præmaturus aluum ſo
uit: at medius, hoc eſt, neq; immaturus neque præmatu-
rus, ſi aſſetur, valentibus & ægris confert, nam ea rati
ne paratus, ſanior eſt, gratioriſque ſaporis: præſtanti
autem is eſt quem domeſticæ et cultæ arbores ferunt. F
liorum decocto Indi vtiliter tumentia crura lauant, e
dem lienis obſtructiones tolluntur.

Fructus frigidus eſſe videtur, propterea febricitant
bus aſſatus datur. Vulgaris eſt per vniuerſam Indian

*Hvivs fructus meminit Gomara hiſt. general. cap. 67. V
ria ſunt, inquit, Guayauos genera, eademq́ varietas eſt in fru
ctu, qui plerumq; pomis Hiſpanicis Camueſas appellatis ſim
lis eſt, modò rotũdus, modò alia forma, omnino viridis, fo
coronatus vt meſpila, intus albus aut rubeſcens, in quatu
partes diuiſus quemadmodum iuglandes, & in ſingulis part
bus multa grana continens. Maturus ſapidus eſt, immaturu
verò aſper, & adſtringens Sorborum modo. In nimium ma
turo color perit & ſapor, vermeſque generantur.

Meminit & Ouiedus Indicæ hiſtoriæ lib. 9. eiuſque lucu
lentam habet deſcriptionem.

DE CACHOS.

M*ISSVM præterea mihi fuit plantæ ſemen, plur*
mæ apud Indos æſtimationis, Cachos *vocatæ.*

Cachos hiſtoria.

N*ASCITVR arbuſti modo, inſigni virore prædit*
eſt, folio rotũdo & tenui: fructum fert malo inſano ſim
lem, altera parte ſeſſilem, altera turbinatum, cinerei co
loris, grati ſaporis & acrimoniæ expertis, minutum ad
modum ſemen continens. Inuenitur duntaxat in Pe
ruanis montibus.

Cachos facultates.

M*AGNÆ eſt apud Indos, vt dixi, æſtimationis, o*
inſignes eius facultates. Nam vrinas ciet, arenulas &
calcu

calculum in renibus pellit, quodq́ præſtantius eſt, illius vſu calculũ in veſica cõminui ferunt, ſi mollis adhuc ſit, mollíſque medicamentis comminui queat: eiuſq́ rei tam multa proferunt exempla, vt admirationem mihi pariat: nam ea eſt mea opinio, veſicæ calculum haudquaquam expelli poſſe, ſolámq exemtionem illius remedium eſſe, nullum autem medicamentum adeò efficax eſſe, vt eum cõfringere valeat: aiunt tamen illius ſemen tritum ex aqua aliqua ad eam rem vtili ſumptum, calculum in lutum diſſoluere, quod excretum denuo concreſcat, & in lapideam duritiem conuertatur.

ADOLESCENTEM *vidi cui hoc obtigiſſe ſcio. Is cùm veſicæ calculo torqueretur, idq́, à lithotomis, qui calculum deprehenderant, intellexiſſem, & ex ſymptomatis quæ patiebatur agnoſcerem: hominem veris initio ad fontẽ, qui de* petra *cognominatur, ablegaui; vbi cũ duos menſes hæſiſſet, à calculo liber rediit, & omne lutum, quod paulatim eiecerat, denuo in lapidea fragmenta concretum ſecum in charta detulit.*

Pauculum ſemen quod habemus terræ committemus, &, ſi naſcetur, vtemur, vt eius facultates, quas in hoc morbo adeò prædicant, experiamur.

DE FRVCTV SVB TERRA NASCENTE.

MISSVS *etiã eſt ex Peru fructus ſub terra natus, pulcher admodum aſpectu, & grati ſaporis, qui & radice caret, neque aliquam plantam profert, aut ab vlla planta producitur, ſed ſolummodo ſub terra enaſcitur quemadmodum tubera: dimidij digiti magnitudinem æquat, rotundus eſt & cõtortus, & affabre elaboratus, coloris ſpadicei, nucleum intus continens, reſonantem dum ſiccus eſt, amygdalæ ſimilem, cortice fuſco, intus album, & in duas partes diuiſum, vti amygdala. Grati ſaporis eſt, & auellanam guſtu refert.* Fructus ſub terra naſcẽs.

INVENITVR *apud flumẽ Marañon, nec vſquam*

alibi per vniuerſam Indiã: editur recẽs et exſiccatus, ſed torreri præſtat: adponitur ſecũdis menſis bellariorũ loco, quoniã ventriculum admodum exſiccat & roborat: ſed ſi liberaliùs edatur, capitis grauedinem generat.

Eum admodum æſtimant Indi & Hiſpani, nec immeritò, quoniam eos, qui ad me miſſi ſunt, deguſtãs, grati eſſe ſaporis deprehendi.

Temperatus eſſe videtur.

* VIDETVR is fructus quem Lerius Americanæ hiſtoriæ cap. 13. deſcribit his verbis:

Habent pręterea Braſiliani fructus quoddam genus ſub terra Tuberum modo naſcens, ab illis *Manobi* appellatum: tenuibus filamentis ſimul cohærent iſti fructus, at nucleum continent domeſtica auellana haud maiorem, eiuſdemque ſaporis cinerei tamen coloris, tenero vt Piſorum ſiliquæ cortice: an verò folia ſeménve proferant, ignorare me fateor, licet frequenter fructum ederim.

DE FRVCTV LEVCOMA NVNCVPATO.

Leucoma fructus.

ARBORIS *etiam fructum inde accepi quem Indi* Leucoma *nuncupant: ſimilis eſt noſtrati caſtaneæ et colore & magnitudine, tum etiam ſeſſili illa & albicanti parte quam caſtanea obtinet: prægans eſſe videtur, ſed quoniam binos dũtaxat accepi, confringere nolui, cũ alterum ſeuerim & non prodierit, alterũ in aliud ſationis tẽpus ſeruem. Arbor, in qua prouenit, vaſtæ eſt magnitudinis, materiæq; firmæ & robuſtæ; folia Arbuti obtinet. Fructũ edulem gratiq; ſaporis eſſe aiunt, et alui profluuia ſiſtere, quoniam adſtringit: temperatum aſſerunt.*

DE SAPONARIIS SPHÆRVLIS.

Saponarij globuli.

CAPSVLA *mihi miſſa fuit ſubere contexta, plena ſphærulis admodum rotundis & nigris atq; ſplendentibus, ſic vt ex ebeno confectæ viderentur. Eæ verò conſtabant ex fructu in pumila arbore naſcẽte magis incurua quàm recta, veluti Ruſcus, cuius folia filici ſunt ſimilia. Ferunt ij frutices rotundum fructum nucis magnitudine, lenta quadã pulpa tectum; qua ſublata, relinquitur*

ſphæra

ſphæra quædã maximè rotunda, coloris nigri, adeò dura, vt niſi malleo aut alia quapiam re ſolida & dura confringi ne queat.

SAPONIS *vicem præbẽt hi fructus, quoniã ſi binis aut ternis cũ calida aqua veſtes eluãtur, multo nitidiores redduntur, quàm ſi ſaponis librali pondere elotæ forent: plurimã etenim ſpumã excitant, eoſdemq; effectus præbent quos ſapo, paulatim liqueſcẽtes, donec ſolæ ſphærulæ ſuperſint, quæ nucleus ſũt huiusfructus: perforãtur deinde hæ ſperulæ, fiuntq. ex iis precatoriæ coronæ adeò elegãtes, vt ex ebeno cõfectas dicas, tũ diutini vſus, quoniam difficulter confringũtur. Eſt verò is fructus adeò amarus, vt nulla quadrupes aut auis eum deguſtent.*

Aliquot ex iis terræ creditæ, mihi natæ ſunt, folia geſtantes admodum elegantia & viridia; paruulas adhuc plantas fructum ſuo tempore prolaturas exiſtimo.

* DESCRIBIT hunc fructum Ouiedus Indicæ hiſtoriæ lib. 9. Sũt, inquit, in his inſulis [Hiſpaniola videlicet] & continenti quædã arbores, quæ à precatoriis ſphærulis & à ſapone cognomen acceperunt, quarũ folia filicis folia nonnihil referunt, licet minora ſint. Celſæ ſunt & formoſæ, fructũ ferentes auellanæ aut ceraſij magnitudine, corolla inſignitum, minimè edulem, qui ſole exſiccatus ſubflauũ colorẽ retinet. is officulum intus continet globulo bombardario æqualem, rotũdum, nigrum; at ſi ſolis radiis opponatur, ſubrufum, quod ſemen exiguum & amarum habet. Ex his officulis perforatis fiũt precatoriæ corollæ, non inelegantiores quàm ſi ex ebeno cõfectæ eſſent, imò iis præſtant, quòd leuiores ſint, & minùs fragiles. Fructu integro cum aqua calida panni expurgantur perinde atq; ſapone: at ſi quis frequẽtiùs eo vtatur, pannos vrit & corrumpit: ſemel duntaxat neceſſitatis cauſa eluiſſe ſufficiat. pulpa officulum ambiens ea eſt quæ ſaponis vicem præbet.

DE GRANADILLA.

ALLATVS *mihi ex continenti herbæ fructus eſt, quæ in* Peruanis *montibus, vbi ſponte naſcitur,* Granadilla *appellatur, quod nomen illi impoſuerunt Hiſpani ob ſimilitudinem quam cum noſtris malis granatis habet, nam eiuſdem ferè eſt amplitudinis, atque etiam co-* Granadilla.

 loris,

loris, quando maturus eſt, niſi quòd corona careat: nun in ſiccato, ſi agitetur, ſonitum edit ſemen intus occluſum pyri ſemini ſimile, aliquanto maius, tuberculis quibuſdam eleganter elaboratum & aſpectu iucundum: pulpa candida eſt, & ſaporis expers.

Eius hiſtoria.

PLANTA *hunc fructum ferens Hederæ ſimilis eſt eodemq; modo repit & ſcandit, quocunq; loco ponatur. Elegans eſt cùm fructu onuſta conſpicitur, propter eius amplitudinem: florē habet albæ roſæ perſimilem, in cuius foliis aliquæ veluti paſſionis Chriſti figuræ delineatæ conſpiciuntur, quas magna diligentia iſtic pictas exiſtimes, eam ob cauſam elegantiſſimus eſt flos: fructus ipſi ſunt granatula iam dicta, quæ matura acidulo liquore abundant, & ſemine plena ſunt: aperiuntur vt oua, & liquor ille cum magna voluptate ſorbetur cùm ab Indis tum ab Hiſpanis: nec, etiam ſi multos ſorbeas, vllam ventriculi grauedinem, ſed potiùs aluum emollitam ſentis.*

Herba rara eſt, quæ duntaxat vno in loco inuenitur. Fructus temperatus eſſe videtur, & aliquantulum humidus.

*GRANADILLAE etiam meminit Petrus de Cieça, parte prima Hiſtoriæ Peruanæ cap. 28. his verbis:

Amplam iſtam vallem de Lile dictam, in qua oppidum Cali, mediam ſecat flumen, cuius ripæ abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum ſaporis & iucundi odoris eſt *Granadilla* nuncupatus.

DE GINGIBERE.

DOMINVS *Frāciſcus de Mēdoza, Proregis Antonij de Mendoza filius, in noua Hiſpania caryophyllos, piper, gingiber, aliáque aromata ex Oriētali India delata cōſeuit: ſed ipſo è viuis ſublato, intermiſſa eſt ea negociatio: ſolū gingiber remāſit, quoniam feliciter enatum eſt: inde fit vt ex noua Hiſpania, & aliis Occidētalis Indiæ locis, viride & ſiccatū vti ex Orientali India deferatur.*

Gingiberis hiſtoria.

ES T *Gingiber plāta foliis Iridis, at paulo anguſtioribus ſi-*

bus ſimiliterq́; virentibus prædita: radices, vti notũ eſt, aliæ aliis maiores, quæ virentes aut recẽtes nulla vrente facultate pollent, ideoq́; in fruſta conciſæ acetariis iniiciuntur, vt iis ſaporem & odorem concilient: ſeritur ſemine aut tenuiore radice, nam vtroq; modo facilè augetur: cùm ad iuſtam magnitudinẽ excreuit, eximitur, & in vmbra ſiccatur, vbi nullam humiditatem adquirat quæ eam corrũpere queat, propterea luto oblinitur.

Adfertur condîta, tametſi & hîc probè condîre norint ſiccam, quæ tamen priùs iuxta locum iuncis & ſcirpis conſitum ſepulta fuerit (quoniam ea ratione tenereſcit) aut calida aqua ſæpius lota & macerata ſit, donec molleſcat: addito enim deinde ſaccharo condîtur quemadmodum viridis.

MAGNA facultate aromatica & inſigni acrimonia prædita eſt hæc radix, admodum calefacit, ventriculo confert, eiúſq. dolores è frigida cauſa aut flatibus obortos tollit, eoſdẽ effectus cum pipere præbet: ſaporẽ cibis, quibus inſpergitur, cõciliat: multis medicamentis adiicitur, vt ea corrigat, & eorũ malitiam leniat: propterea Turbith et Agarico admiſcetur; illis etenim vehiculi loco eſt, vt faciliùs ſuas facultates exerant: cõcoctionem iuuat, ventriculum roborat, et naturalem calorem auget: languentem ciborum appetentiã è frigida cauſa natam excitat, ad quem effectum maximè confert condîta manè ſumpta: colorem faciei præterea cõmendat, eademq. omnia præſtat quæ piper, & ferè ſimilis eſt temperamenti. Gingiberis facultates.

DE INDICO RHABARBARO.

E Continenti, radicis, quam iſtic Rhabarbarum vocant, fragmentum mihi allatum eſt, quod certè omnes eas notas habet, quas Orientale Rhabarbarum obtinet. Rhabarbarum Peruanum.

Rotundũ eſt, & cortice fuſco præditum, interiùs rubet, &, cùm frangitur, candorem quendam permiſtũ oſtendit, croci modo tingit, & amarũ eſt: ſcire cuperem qualia fo-

lia folia obtineat, vt obſeruare poſſim an ſimilia ſint iis quæ habet ea planta quã multi in Hiſpania hoc nomine ſeuerũt, Rumicis folia obtinẽtem, cuius genus illã eſſe exiſtimo, quoniã ſecundus rumex rubentẽ habet radicem.

Folia eius Rhabarbari, quod Rumicis genus exiſtimo, diu cocta vehementiùs purgant quàm radix, atque aſſerit Dioſcorides omnia Rumicis genera aluũ inſigniter emollire.

Rhabarbari legitimi laus.

EST *porrò Rhabarbarum præclarum medicamentum, & ſumma commẽdatione dignum: maximè etiã illud extulerũt quotquot illius hiſtoriã prodiderunt (ſolutinũ intelligo, quo purgare ſolemus, nã aliud Græcis cognitum fuit) adeò, inquam, nobile medicamentum eſt, vt cum omni ſecuritate, omni tempore, & omni ætati exhiberi poſſit: bilẽ præſertim & pituitã purgat, iecur roborat, eiúſq. veluti anima eſt, obſtructionibus liberat, icterũ ſoluit, ſanguinẽ expurgat, ſimúlq. nobiliores corporis partes roborat: itaq. ſecurè in cordis morbis exhibetur: aliquot eius fibræ manè ſumptæ, diuturnos & difficiles hepatis, ſplenis, internarũq; partiũ morbos curant, hydropicos iuuãt & cachecticos bonumq; colorẽ cõciliant.*

Calidum & ſiccum eſt in ſecundo gradu, & terreſtribus quibuſdam partibus præditum, quæ illi adſtrictionem & robur conciliant.

DE CARLO SANCTO.

Carlo ſancto.

SECVNDO *libro de facultatibus radicis cuiuſdam è noua Hiſpania delatæ, quam* Carlo ſancto *vocabant, egimus: eandem nunc magna veneratione & æſtimatione proxima nauium quæ huc appulerunt claſſe attulerunt, atque Indicam radicem nuncuparunt: tantas verò eius facultates tum experiẽtia comprobatas habent, tum obſeruarunt præter eas quas antè deſcripſimus, vt plures de Roremarino celebrari non ſoleant.*

Indica radix.

Eius facultates.

EA *in puluerem trita & puerperis, quæ obſtetricum negli-*

negligentia animi deliquium patiuntur, propinata, plurimum prodeſt ſudorem prouocãdo, vt liberentur. Idem puluis ex vino aut florum malorum aureorum ſtillatitio liquore datus, mulieribus, quæ partus difficultatibus laborant, magnam vtilitatem adfert.

Monachus quidã vẽtriculi debilitate laborabat, cùm ex frigidorum humorum abũdantia, tum imbecillo calore naturali, ſic vt nec cibũ concoqueret, ſed is corrumperetur, & in magnos flatus conuerteretur: has radices cùm ex ſua opinione in aqua decoxiſſet çarçaparillæ modo, decoctum multis diebus continuis in prandio & cœna hauſit; quod illi adeò feliciter ceſſit, vt & vẽtriculus roboraretur et cõcaleſceret, eadẽq. opera cibos poſtea probè cõcoqueret, acidis nidoribus liberaretur, & flatus cõſumerẽtur. Aliud præterea conſequutus eſt nõ ſperatũ auxiliũ: nã hernia (qua per multos annos laborabat, ſic vt braccis & ligationibus quaſi ſemper vti cogeretur, nec niſi certis quibuſdã interuallis eas deponeret) liberatum ſe ſenſit, cùm bimeſtri huius radicis decocto vſus fuiſſet, nec braccas ampliùs adpoſuit, ſed ſine illis inceſſit.

Vtile eſt huius radicis decoctũ ad os colluendũ: nam gingiuas roborat, dentes à corruptione conſeruat, atq; ſi iam corrũpi incipiunt, ne latiùs malum ſerpat, impedit.

SED *aduerſus hoc malum habeo remedium multis iam annis à me expertum, nempe vt perpetuò aceti ſcillitici, & aquæ è roſarum calycibus ſtillatitiæ æquis partibus os colluatur: nam certiſſimum eſt, dentes eo medicamento ſubinde collutos à putredine liberari, & ſi ea iam adſit, ne latiùs ſerpat, prohiberi.* Gingiuarum laborantium remedium.

DE CARDVIS.

VT *huius plantæ miram formam conſpicerem, ad me perlata eſt.*

*Eſt verò Carduus quidam * cerei funalis magnitudine octo angulis conſtans, & cerei modo ſtriatus.* Carduus Peruanus.

FACVL-

FACVLTATEM *habet vulnera curandi, quoniam recens tritus, & vulneribus impoſitus, ea curat, nullo adhibito alio medicamento: qua profectò ratione mihi perutilis fuit, cùm me ex eius ſpinis vna pupugiſſet, quas validas & acus modò pungentes habet.*

Planta videtur peregrina.

*HVIVS Cardui iconẽ Perna & Lobelius in doctiſſimis Aduerſarijs exhibuerunt: eum noſter Morganus etiamnum apud ſe ſeruat, atque ſuperiore æſtate anno videlicet 1581. apud ipſum vidi, octogonum, caniculatum, rigentibus & firmiſſimis acutiſſimiſque ſpinis per certa interualla præditum.

DE HERBA SOLIS.

Herba ſeu flos ſolis.

INSIGNIS *eſt hæc planta: & licet iam mihi ſit miſſum illius ſemen; aliquot tamen anni ſunt, quòd herbam apud nos aluerimus.*

PLANTA *eſt extremæ magnitudinis, nam duabus lanceis altiorem eã vidi: nec minùs admiratione dignus eſt eius flos, quandoquidem magnitudine & elegãtia reliquos quos vnquam viderim flores ſuperat: nam lance amplior eſt. variiſque in medio coloribus eſt inſignitus: perticis opus habet quæ eam ſuſtineãt dum creſcit, alioqui caduca eſt: eius ſemen melopeponum ſemina refert, paulóque maius eſt: perpetuò ad Solem ſeſe obuertit hic flos, eámque ob cauſam ab ipſo nomen adquiſiuit: multi tamen alij flores atque plantæ Soli ſe etiam obuertunt. Hortos exornare mihi videtur.*

*IAM multis annis per vniuerſam ferè Europam vulgaris notitiæ eſt hic flos, qui duorum generum eſſe videtur: nam vnius planta multis interdũ ramis prædita eſt, totidemq; flores producit; alia ſingulari caule cõſtat, & vnicum fert florem.

Tametſi verò & Dodonæus & alij hanc plantã luculenter deſcripſerint: nemo tamẽ, mea opinione, pleniùs Fragoſo in ſuis Rhapſodijs, qui, enumeratis primùm variis eius appellanibus, de ea ita ſcribit:

Semen caloribus ſatum paucis horis prodit, & tanta velocitate adoleſcit, vt ſex menſium ſpatio lanceæ altitudinem ſuperet, & quibuſdam locis altiſſima euadat, præſertim ſi terra pingui bene ſtercorata & vmbroſa ſeratur.

Expe-

Experientia docet annuam eſſe, vnicaulem, ſine ramis, foliis Cucurbitæ haud abſimilibus, magis tamen mucronatis, & cordis formam referentibus. Extremo caule fert fructum liquida reſina plenum, ſimili Abiegnæ, ſed ſuauioris odoris: caule autem vulnerato exſtillat quidam liquor, qui ſolis & aëris calore veluti gummi concreſcit; is liquidæ reſinæ ſuperiori permixtus, aut igni admotus, perinde gratum ferè ſpirat odorem atque Anime.

Mira eſt huius plantæ natura, vt ad Orientem ſolem caulis faſtigium conuertat, quaſi eum ſalutans, illoque altius ſubeunte, caput etiam attollat, eoque ſtatu permaneat, donec ſol occidat, tum enim ad eum ſeſe etiam conuertit quaſi commeatum petitura, deinde denuo attollitur vſque in ſequentem diem.

Oleracei generis eſt, guſtataque bene ſapit: itaque folia demptis pediculis, & aſpera illa lanugine panno deterſa, edi poſſunt: inciſa enim oleo, ſale, & aromatibus inſperſa, deinde fictili lento igne cocta, non iniucundum prębet edulium. Sed & fructus, ſeu caput tenellum adhuc, ſublata illa lanugine, quæ ſemen, quemadmodum in Cinara, contegit, multo gratius eſt palato quàm vlli cardui. Experimento probatum, hanc plantam, præſertim verò caput, maximè Venerem proritare: id magna eſt amplitudine, vt ſciunt qui vel ſuis hortis vel fictilibus alunt, ſemenque fert numeroſum, eodem ferè ordine diſpoſitum quo apes ſuas cellulas ſtruunt.

Itaque magno in pretio habenda, quandoquidem reſinoſam lachrimam, & delicatum gummi producit, eduliumque eſt & potio: nam tanta humiditate prædita eſt, vt tenelli illi pediculi qui folia ſuſtinent, manducati, multum ſuccum præbeant. Caulis præterea craſſus & nodoſus ſtruendo igni vtilis: nam reſinoſus ille liquor, & ferulacea concauitas faciunt vt tanquam teda ardeat.

De flore sangvineo.

Semen ex Peru delatum terræ commiſi, vt eius elegantiam potiùs conſpicerem, quàm quòd vlla medica facultate præditus ſit. Flos ſanguineus.

Ipsa planta duos circiter palmos aſſurgit, ramis rectis, quos ambiunt rotunda & tenuia folia admodum virentia: flores in ſummis ramis naſcuntur aureo admodum colore fulgentes, quinque foliis conſtantes, in quorum ſingulis ſanguinea & maximè rutilans macula impreſſa eſt, oblongo cucullo extremos flores occupante, & Eius hiſtoria.

te, & longè prominente. Elegans eſt flos, ad penſiles hortos exornãdos aptiſſimus: nam & ſemine & ſurculis facilimè naſcitur. Guſtatus eodem ſapore & odore quo naſturtium eſſe deprehenditur: inſigniter calidus eſt.

a VIDETVR id Conuoluoli genus, cuius fructus χρεταλίδος formam referens ex Hiſpaniis *Maſtuerço de las Indias*, h. e. Naſturtij Indici nomine mitti ſolet: cuius legitimam iconem ex C. V. Ioach. Camerarij Commentariis petere licet. Primùm illam ſiccam ante multos annos communicauit Illuſtris vir Dn. Augerius Busbequius, Cæſari à Conſiliis, & Ser^mæ^ Reginæ Elizabethæ, Caroli IX. Gallorum Regis viduæ, Aulæ Præfectus, ex Hiſpaniis delatam. Deinde mihi & multis aliis ſemine nata eſt, frequentibus ſarmentis perticas ſcandens, foliis aſari modo orbiculatis, nunc minoribus, modò amplioribus, præſertim ſi fertile ſolum nacta ſit: flore admodum eleganti, aureo, Perſicariæ ſiliquoſæ (quam vulgus, Noli me tangere, appellat) florem nonnihil æmulante, ſed ampliore, quinque foliis conſtante, quorum terna inferiora, qua vmbilico adhærent, tenuia admodum & anguſta, atque vbi in latitudinem ſeſe expandere incipiunt, multis barbulis hirſuta, ſingula verò circa vngues punicante macula infecta, & calcari quinque radiis prædito, in longum protenſo, qui rariſſimè apud nos ad frugem peruenit. Surculi terræ commiſſi ſatis feliciter proueniunt, & in Autumni finem egregiè virent: ſubſequens tamen hiems plerumque corrumpere ſolet.

DE PAYCO.

Payco.

S ED *& herba quædam ex Peru miſſa eſt, iſtic* payco *nuncupata, cuius folia plãtaginis foliis cùm forma, tum colore ſunt ſimilima; quæ ſiccata, admodum tenuia ſunt, & guſtata valde acria calidaq́; deprehenduntur.*

Eius facultates.

E IVS *puluis ex vino ſumptus, nephriticum dolorem è flatibus aut frigida cauſa prouenientem tollit: ipſa verò planta cocta, & emplaſtri in modum dolenti loco impoſita, eundem effectum præbet: quod certiſſimum eſſe ipſa experientia didici.*

DE HERBA AD RENVM MORBOS VTILI.

Herba renibus vtilis.

A LIA *item miſſa eſt, admodum vtilis ad renum affectus è calida cauſa natos, illito parti dolenti eius ſucco cum*

cum roſaceo vnguento mixto, & foliis ipſius plantæ ſuperimpoſitis: in eryſipelate & inflammationibus ſuccus impoſitus valde confert; nam inflammationem tollit, & dolorem mitigat.

S V N T *verò ea folia quaſi lactucæ primùm enatæ & tenerioris, ſimilique virore prædita, quæ guſtata inſipida deprehenduntur, ſic vt herba perfrigida videatur.*

De lactvca silvestri pvmila.

A L I A M *præterea herbam attulerunt*, Lactucam ſilueſtrem *vocatam: cuius folia Lactucæ foliis ſunt ſimilia, ex atro virentia.* Lactucula ſilueſtris.

D E N T I V M *dolorem tollit foliorum decoctum, & diutius in ore, qua parte dentes dolent, retentum. Idem præſtat foliorum ſuccus dentium cauis inſtillatus, herba trita ſuperimpoſita. Sapore admodum amaro eſt: calidiorem exiſtimo quàm in primo gradu.*

De herba ad rvptvras vtili.

P A V L V̂ L V M *cuiuſdam plantæ mihi miſſum fuit, cuius formam, quòd ob ſiccitatem omnino confracta & comminuta eſſet, obſeruare non potui.*

H A N C *ſcribunt miram habere facultatem in rupturis puerorum & adultorum. Ea vtitur Indus quidam recenti contuſa & rupturæ impoſita, adhibito deinde miro quodam ligaturæ genere, quoniam etiam ſine braccis non minùs firmiter ligati incedũt, quàm ſi braccati eſſent, vt mihi retulit quidam qui ſimili morbo liberatus erat eius plantæ & ligaturæ vſu. Talẽ ligaturam (ſi adeò firma ſit vt ille referebat) ſolam ſufficere poſſe exiſtimo, nulla herba aliáue re impoſita: quoniam hîc quendam Cordubenſem conſpexi, qui omnes hernioſos ſola ligatura curabat, nullis adhibitis braccis: quod veriſſimum eſt, & hîc adhuc viuunt qui ab eo curati fuêre.* Herba hernias & ramices curans.

De verbena.

S C R I P S I T *mihi nobilis ille vir ex* Peru *ſecundùm* Verbena Peruana.

flumina è montibus eorum regnorum delabentia plurimam verbenam creſcere, illi quæ in Hiſpania naſcitur ſimilem, perpetuò virentem, qua Indi in multis morbis curandis vtuntur, præſertim aduerſus omnis generis venena, & in his qui in cibis toxicum aut ſimile aliquid hauſerunt.

NOBILIS *quædam matrona ex Peru rediens mihi aſſeruit, ſe multis annis ægram fuiſſe; cúmque plurimorum medicorum operâ vſa fuiſſet, Indum tandem quendam acceſſiſſe, qui in plantarum ſcientia celebris habebatur, quiq́; inter Indos medicum agebat; verbenæ ſuccum depuratum illi propinaſſe, à cuius vſu poſt paucos dies lumbricum eiecißet (colubrum ipſa nuncupabat) hirſutum, pede longiorem, craſſum, cauda bifida, deinde omnino cõualuiſſet: Ipſam porrò Nobili cuidam viro in Peru, qui continuè ægrotabat, ſingulis diebus manè eundem ſuccum ſaccharo permiſtũ ſumeret, perſuaſiſſe (ita enim ipſa hauſerat ob amarorem) illum deinde plurimos lumbricos reieciſſe, longos, tenues, atque inter cæteros, vnum albi* [a] *cinguli inſtar longiſſimum, & tum demum integram valetudinem recepiſſe. Id poſtea conſilium plurimis aliis qui malè affecti erant, & lumbricos habere ſuſpicio erat, dedit, qui omnes ſumto Verbenæ ſucco, multas ventris tineas eiecerunt, & ſanati ſunt. Illud remedium adeò certum affirmabat, vt vnum è ſuis famulis oſtenderet, qui ob morbi grauitatem philtrum aut medicata pocula hauſiſſe diceretur, quiq. epoto verbenæ ſucco, vomitu multa variis coloribus diſtincta ex ventriculo reieciſſet, quæ medicata pharmaca eſſe aſſerebant, deinde conualuiſſe.*

QVOD *verò ad incantationes & medicata pocula attinet; quod ego vidi, hîc ſubiiciam.*

Ioãnis de Quintana dueñas, primarij ciuis famulus, vomitu reiecit, me præſente, magnum tenuium & ſpadiceorum

rum capillorum [b] glomum, adſeruabatq́ in papyro ſolutos plures alios quos binis horis antè euomuerat: ibus reiectis, nulla ampliùs moleſtia torquebatur, niſi quam vehemens vomitus induxerat.

Ioannes Lãgius Medicus Germanus, vir doctiſſimus, ſert mulierem ſe vidiſſe plurimùm de ventriculi dolo- conquerentem, reiectis multis vitri & marrhinorum aſorum fragmentis, atque piſcium ſpinis, ſanitatem eſ- adſequutam.

Aliud ſimile exemplum refert Beniuenius libro de Morbis mirandis. Sed quod maiorem mihi admiratio- m parit, eſt: Agricolam, grauiſſimis ventris doloribus fflictum, cùm nullis medicamẽtis mitigari dolor poſſet, bi cultro guttur præcidiſſe: eius deinde cadauer cùm cuiſſent & aperuiſſent, inuentam in ventre fuiſſe ma- am ſimilium capillorum, quales ſuperiorem vomitu ieciſſe dixi, quantitatem, & ferrea fragmenta.

HAS ego res dæmonis præſtigiis tribuo: nam ad na- ralium claſſem referri minimè poſſunt.

SIMILE quoddam nec minùs mirum exemplum mihi nte paucos dies retulit Franciſcus Zinnig, Ser^mi^ Principis Matthiæ Archiducis Auſtriæ, &c. pharmacopœus cùm in ſua te peritiſſimus tum diligentiſſimus.

Lucas Farel eiuſdẽ Principis coquus, qui primùm apud D. Mariã Hungariæ reginã, deinde apud Margaretã Parmẽſem ucẽ in ſimili miniſterio fuerat, ſingulis interdũ annis, non- ũquam ſemeſtribus vel trimeſtribus interuallis, per anum icit tenuem quandam lentamq́ue materiam, anguſtę teniæ ſtar oblongam, candidam & criſpam, non eam quidem con- inuam & integram, ſed quam per fragmenta ſex, duodecim, tque etiam quindecim vlnas longa eximere cogitur: ſolet ve- ò ante ea ſymptomata, plerunque grauem in pectore ſub de- tra mamilla dolorem perpeti: quem vt leuet, aggregatiuis atapotiis corpus purgat, eamq́ue, quam dixi, materiam ex- ernit, tum demum morbo liberatur. Is verò, quoniam ple- umq́ue tanta capitis grauedine afficitur, vt domo egredi aut uoquam prodire nequeat, ex quorundam conſilio verbenæ adicem collo appenſam geſtat.

SIMILE etiam exemplum ante multos annos accidere

memini Iurecõſulto N. Vlierden celebri apud Antuerpian. cauſarum patrono, qui certis anni temporibus materiam i multos veluti muliebrium capillorum glomos congeſtam pe aluum excernere ſolebat, qua reiecta meliùs habebat: nam alioqui macilentus pallenſque ſemper cùm eſſet, aduerſa valetudine ante iſta ſymptomata plerumque corripiebatur.

De nastvrtio.

Naſturtium Peruanum.

HERBAM *habeo ex Peru delatam Naſturtium nuncupatam: exigua eſt, foliolaque habet rotunda Lenticulæ folius paulo maiora.*

HVIVS *tritæ ſuccus recentibus vulneribus inſtillatus, ipſaque herba trita ſuperimpoſita, ea curat & ad cicatricem perducit, non minùs quam Tabacum.*

Deguſtata Naſturtium ſapit: admodum calida eſſe videtur.

De herba mortem avt vitam in morbis prænvntiante.

Herba mortem in morbis prænuncians.

ANNO 1562. *Comite de Nieua in Peru cõmorãte, in eius familia mulier quædam illi inſeruiens maritum habuit graui morbo decũbentem; cuius cauſa cùm ipſam admodum triſtem Indus quidam primarius conſpiceret, interrogauit an ſcire cuperet, vtrùm ex eo morbo periturus eſſet, an ſuperſtes futurus maritus, herbæ ramũ ſe illi miſſurum, quem in mariti ſiniſtra manu poneret, eamq́; deinde diutius comprimeret: nam ſi ſuperſtes futurus eſſet, quàm diu eam herbam manu teneret, alacrem & lætum; ſin moriturus, mæſtum & anxium fore. Miſſum ab Indo ramum marito in manum dat, comprimereque iubet: ſed ilico tanta mæſtitia & anxietas ipſum oppreſſit, vt illa, metuens ne ſubitò extingueretur, ramum ex manu tolleret & abiiceret: is deinde paucos poſt dies extinctus eſt.*

CVPIENTI *mihi an iſta vera eſſent perſcrutari,*

nobilis

obilis quidam qui multis annis in Peru vixerat, cer-
um eſſe affirmabat, & vſitatũ eſſe apud Indos in ægri-
udinibus id facere, quod ſanè magnam mihi admira-
ionem attulit.

DE COCA.

CVM *tam multis annis celebrem illam apud Indos* Coca.
lantam, quam Coca *nuncupant, & tanta cura & di-*
gentia ſerunt atq; colunt, quoniam omnes eam in quo-
idianos ſuos vſus & oblectationes conuertunt, videre
uperem, ad me perlata eſt.

EST *verò ea vlnæ magnitudine, foliis Myrti paulo* Cocæ hiſtoria.
maioribus (quæ veluti aliud folium ſimili forma in me-
itullio delineatum habent) mollibus, dilutiùs vi-
entibus: fructu racematim cohærente, vti Myrti
ructus rubente quando matureſcit, eiuſdémque ma-
gnitudinis; quando verò plenam maturitatem ade-
tus eſt, nigricante: tum verò herbæ eſt meſſis, quæ col-
ecta in caniſtris aliiſque rebus ad exſiccandum repo-
itur, vt meliùs conſeruari & in alias partes trans-
erri queat: nam è montibus in alios montes defertur
mercimonij gratia, proq; aliis mercibus commutatur,
veſtibus, gregibus, ſale, & aliis rebus, quia illis pro pe-
unia eſt. Reconditur ſemen in maſtiche, atque inde
xemtum alibi ſeritur in terra bene culta, per ſuos or-
dines & ſeries, vti apud nos fabæ aut piſa.

VVLGARIS *eſt eius vſus inter Indos ad multas* Cocæ vſus.
res, tum ad eas quæ ad iter neceſſariæ ſunt, tum quæ ad
voluptatem in ſuis ædibus ſeruiunt, hoc modo: Conchy-
lia aut oſtreorum conchas vrunt, & calcis modo com-
minuunt: folia deinde Cocæ dentibus atterunt, & ſub-
inde puluerem illum conchyliorum vſtorum admi-
ſcent, & ſimul quaſi fermentant, vt tamen minor ſit
calcis quàm foliorum quantitas: ex hac maſſa trochiſ-

cos ſeu orbiculos conficiunt, & ſiccandos exponun[t]. Quando iis vti volunt, vnum orbiculum in ore ſumun[t], eúmque exſugunt, ſubinde in ore nunc hac, nunc illa[c] verſantes, & quam diu poſſunt retinentes: vno abſum[p]to alium ſumunt, deinde tertium, ſic pergentes tot[o] tempore quo iis in longis itineribus conficiendis op[us] habent, præſertim ſi per loca fiant, vbi nulla aut ci[bi] aut aquæ copia eſt, quoniam horum orbiculorum ſorbitione, famem, ſitímque ſibi leuari, & vires ſuſ[tentari] tentari aſſerunt.

Si duntaxat voluptatis gratia vti volunt, ſolam Co[cam] mandunt, eámque in ore verſant, donec omnis fa[cultas] abſumta ſit; deinde aliam ſumunt. At ſi inebria[ri], aut aliquantulum extra ſe rapi, & veluti ment[e] alienari, Cocæ Tabaci folia admiſcent, atq; ſimul man[dunt] & ſorbent: ea ratione extra ſe feruntur veluti ho[mines] ebrij, magnam voluptatem inde capientes. Et pro[fectò] res admiratione non caret, cõſpicere quàm iſti Ind[i] oblectentur mente & ſenſu quaſi priuari, quandoqui[dem] eius rei gratia Cocam cum Tabaco ſumant, aut ſo[lum] Tabacum, vt in ſecundo huius Hiſtoriæ libro d[e] Tabaco diximus.

*IPSAM Coçe hiſtoriam aliàs ex Petri Cieçæ commentariis de rebus Peruanis retulimus in noſtris ad caput de Betræ hiſtoriæ aromatum lib 1. Annotationibus.

Sed & Benzo lib. 3. cap. 20. Cocæ in hanc ſententiam meminit. Peregre profecturi [de Peruanis loquitur] rubro quodam bitumine faciem oblinunt, herbamque ore clauſam *Cocam* ipſi appellant) velut panchreſtum quoddam pharmacum circumferunt. Quippe eius præſidio freti, integrum diem nullius nec cibi nec potus egentes iter faciunt. Atque hoc quidem herbæ genus, earum rerum, quibus mercaturam exercent, præcipuum eſt.

D E

DE CAÇAVI.

EADEM ratione, negotio amicis dato vt ex S. Dominici vrbe illius herbæ ex qua caçaui ſit, folia ad me perferrent, ea accepi.

Caçaui.

Caçaui autem panis eſt quo Indi tot ſeculis vitam ſuſtentarunt, & hodie etiam veſcuntur noſtri Hiſpani. Fit verò ex herba ab Indis Yuca nuncupata, quinque aut ſex palmos alta, foliis latis & manus humanæ modo expanſis, atque in ſeptem aut octo lacinias diuiſis, perpetuò virentibus. Seritur terra probè culta & in ſulcos ducta, fragmentis radicis: fructus [radicem intelligit] craſſus eſt, glomeruli fili, aut magnorum naporum modo, cortice exteriore fuſco, parte verò interiore admodum candida; è qua (cortice ademto) panem conficiunt hac ratione:

Yucæ hiſtoria.

Caçaui conficiendi ratio.

Repurgatum ſuo cortice, inſtrumentis quibuſdam (iis quibus mulierculæ linum pectunt ſimilibus) dente acuto & firmo præditis, in fruſtula ſecant & comminuunt: quod comminutum eſt, in manticam ex palmæ foliis contextam iniiciunt, & pondera quædam veluti grandes lapides ſuperimponunt, vt ſuo pondere ſuccum ex fructu exprimant, quo probè expreſſo, fructus craſſior materies amygdalis tritis & expreſſis ſimilis reſtat: quæ patinæ iniecta lento igne coquitur, & denſatur, ſubinde illam voluendo vti oua frixa ſolent: ea bene denſata, placenta fit, nummi Hiſpanici octo regales æſtimati craſſitie, quam Soli ſiccandam exponunt. hæ placentæ illis panis vicem præbent, multum nutriunt, poſſuntq́ multo tempore incorruptæ conſeruari: nam nauibus, quæ inde huc in Hiſpaniam appellunt, imponuntur panis biſcocti vice pro alimento: verùm fauces exaſperat eius Caçaui vſus, niſi aqua aut iuſculo maceretur, aut aliis cibis commiſceatur; ea etenim ratione edi poteſt: at qui ſiccum comedere vellet, al-

tera manu vaſculum aqua plenum perpetuò tenere ne-ceſſe eſſet, alioqui minimè deglutire poſſet.

Yucæ ſuccus letalis & ſalubris.

S E D *mira eſt expreſſi ſucci iam memorati natu-ra: nam ſi homo aut animal eum bibat, aut deguſtet, illico moritur, tamquam præſentiſſimum aliquod ve-nenum hauſiſſet: at ſi primùm ferueat, & ad media decoquatur, deinde refrigerari ſinatur, aceti vſum præbet non minùs præſtantis quàm ſi ex vino confectum foret; ſi verò coquatur donec craſſitiem adquirat, dul-ceſcit & pro melle eſt: vide quanti in rebus momenti ſit coctio, quandoquidem præſens venenum in ſalutare alimentum & potum conuertit.*

Yuca Peruana minimè noxia.

N E C *minore admiratione dignum eſt, omnem Yu-cam in continenti naſcentem, tametſi ei quæ ad S. Do-minicum naſcitur (ex qua* Caçaui *fit) ſimilem, ſa-lutarem eſſe, eiúſque fructum [* radicem *] edulem, & ſuccum inde manantem potabilem, nullámque noxam adferre: eam autem quæ ad S. Dominicum prouenit (quacunque tandem ratione edatur) eiúſque ſuccum non coctum perimere. Locorum verò naturam tanti momenti eſſe, vt quod ſalubre alimentum in continenti præbet, id in omnibus inſulis præſens ſit venenū. Quem-admodum Columella de Perſico ſcribit, pernicioſum venenum in Perſide fuiſſe: at vbi in Italiam tranſlatū fuit, noxium illum ſuccum depoſuiſſe, & ſuauem ſa-lutarémque præbuiſſe.*

Mayzum.

V T C V M Q V E *ſit, cùm Indiæ* Mayzo *abundent, idque iſtic in omnibus prouinciis ſit maximè vulgare,* Caçaui *veſci nollem, quandoquidem mayzum non mi-nùs noſtro frumento alat, nec vlla noxia facultate ſit præditum, ſed ſanum ſit & ſalubre ventriculo. fit ex eo panis quemadmodum ex Caçaui, nam molitur & in fa-rinam reducitur, atque adiecta aqua in maſſam cogi-tur, ex qua globulos confectos elixant: ſed recentes edi debent,*

debent, quoniam reſiccati aſperi ſunt, difficultérque deglutiuntur, & dentes offendunt.

BATATAS *in illis regionibus admodum communes cibum multi alimenti eſſe exiſtimo, mediáque eſſe veluti ſubſtantiæ inter carnes & fructus, flatulentas tamen; ſed aſſatæ flatus deponunt, præſertim ſi cum generoſo aliquo vino edantur: ex iis etiam fiunt conſeruæ non minùs gratæ, quàm Cydoniorum carnes, morſelli, placentulæ, & alia edulia gratiſſimi ſaporis: idoneæ enim ſunt ad omnis generis conſeruas conficiendas, & edulia.* Batatæ.

Nunc adeò frequentes ſunt in Hiſpaniis, vt ſingulis annis è Velez-Malaga decem aut duodecim longæ naues, quas Carauellas appellant, iis onuſtæ Hiſpalim inuehantur. Seruntur verò aut minores integræ, aut maiores in fruſta conciſæ, ſolo bene culto & in ſuos ſulcos ducto, feliciterque naſcuntur: nam intra octauum menſem in eam craſſitiem excreſcunt, vt edi, & in alios vſus parari poſſint. Batatæ in Hiſpaniis frequentes.

Temperatæ ſunt, et coctæ vel aſſæ ventrem emolliunt: at crudæ eſui non ſunt aptæ, quoniam admodum flatulentæ ſunt, difficiliſq; digeſtionis.

*MVLTA de *Cazabi*, ipſáque *Yucæ* planta & *Mayzo* atque *Batatis* Ouiedus in epitome & Indicæ Hiſtoriç lib. 7 lectu digna adfert. Batatæ autem iconem & deſcriptionem in Stirp. Hiſp. Hiſtoria dedi.

SED & Gomara Hiſtoriæ generalis cap. 71. vbi prouinciæ S. Marthæ dotes deſcribit, ſimilia propemodum de *Yuca* cum noſtro Auctore refert. Yuca.

Yuca, inquit, quæ in Cuba, Hayti, & reliquis inſulis naſcitur, pernicioſa eſt ſi cruda edatur: in hac verò prouincia ſalubris. Ea cruda, aſſa, elixáque veſcuntur, & quocunque tandem modo parata grati eſt ſaporis. Radice ſeritur, nõ ſemine: digeruntur certa ſerie terræ tumuli, deinde ipſius ſtirpis caudiles, qui ſolidi, craſſi, nodoſi, cinereique coloris ſunt, palmi-um modo præcidũtur, & ſinguli in ſingulis tumulis ita recondũtur, vt dimidia pars ſupra terram extet: vbi comprehẽderunt,

 cubi-

cubi ali altitudine excreſcunt, folia habent viridia, canabini ſimilia: ſumma verò tellure, in radices Galicianis napis ſimiles conuertuntur. Operoſa eſt eius ſatio & cultura, attamen certa. quandoquidem fructus in radice conſiſtit Anni ſpatio maturitatem conſequitur: præſtantior tamen redditur ſi biennio ſub terra lateat.

De tvbvlis ad asthma vtilibvs.

Tubuli aſthmatici.

Advehvntvr è noua Hiſpania tubuli quidam cannarum, interiore & exteriore parte quodam gummi illiti, quod meo iudicio Tabaci ſucco infectum eſt, caput enim tentat: eo, ni fallor, cannam inungunt, vtq́ tenax eſt, firmiter inhæret, coloriſque nigri eſt, induratum autem non eſt tenax: inceditur tubulus ea parte qua bitumen eſt, altera verò in ore ſumitur, fumuſq́ excipitur, qui omnem pituitam, & purulentos humores è pectore educit: hoc verò vtuntur cùm aſthmate ſe premi & veluti ſuffocari ſentiunt.

Primatem quendam qui ſæpius aſthmate laborabat eius vſu plurimum vtilitatis conſequutum obſeruaui: ſimile cōmodum antè ex Tabaci fumo percipere ſolebat: propterea aio Tabaci ſuccum admixtum eſſe oportere: tutum autem vtriuſque eſſe vſum, ipſa experientia in multis docet.

Nonnulli ægri & aſthmate vexati ex India redeuntes obſeruaui Tabaci folia viridia mandentes, & ſuccum inde promanantem ſorbentes ad purulentas materias expellendas; qui licet inebriarentur, plurimam tamen vtilitatem ſenſiſſe apparebat, cùm ad pus tum ad pituitam pectori inhærentem propellendam.

Tabaco.

Mirum eſt quàm inſignes & variæ Tabaci facultates ſingulis adhuc diebus deteguntur: nam præter eas quas ſecundo libro deſcripſi, tantundem adhuc proferre poſſem. quas poſtea & referentibus aliis intellexi, & ipſe obſeruaui.

De

DE LIQVORE AMBIA.

MISSVS eſt mihi in craſſo harundinis tubulo liquor quidam è fonte manans non procul à litore maris, mellis modo flauus & liquidus, & odore Tacamahacæ. Ambia liquor.

Aiunt, & literis ad me ſcriptis ſignificant inſignium eſſe facultatum, inueteratis præſertim in morbis & à frigida cauſa prouenientibus: omnium corporis partium dolores à frigore aut flatibus ortos lenit, & perfrictiones tollit: quoſuis tumores reſoluit, eoſdem obtinet effectus quos Caraña aut Tacamahaca, illarúmque vicem in ea regione præbet. Manibus non niſi madentibus tractari poteſt; & vbicunque reponitur, adeò tenaciter hæret, vt auferri nequeat, donec temporis ſucceſſu abſumatur. Eius facultates.

Exigua admodum quantitate & duntaxat pro ſpecimine mihi miſſus eſt, quoniã iſtic magnæ cùm ſit æſtimationis, pro re magni pretij adfertur.

Calidus tertio gradu videtur, manifeſti lentoris particeps.

DE BALSAMO DE TOLV.

NVNC recens aduehitur ex Continentis quadam prouincia inter Carthaginem et Nomen Dei ſita, Tolu ab Indis appellata, Balſami quidam liquor, maximarum virium, præſtantiſſimúmque, quod hactenus ex iis regionibus allatum ſit, medicamentum. Balſamum de Tolu.

ARBORES è quibus colligitur, pumilis Pinis ſunt ſimiles, multos ramos quaquauerſum ſpargentes, foliáque Ceratiæ ſimilia obtinentes perpetuò virentia: præferuntur domeſticæ, & in cultis natæ. Eius hiſtoria.

Colligunt verò hunc liquorem Indi vulnerato & inciſo arborum cortice, qui tenuis & tenellus eſt, ſuppoſitiſque, & arbori adnexis veluti quibuſdam cochlearibus è cera nigra in illis regionibus nata confectis, quæ Extrahendi ratio.

emanantem è vulneribus liquorem excipiant, quem deinde in alia vaſcula ad eam rem parata effundunt: id verò feruentiſſimo ſole fieri neceſſe eſt, vt liquor faciliùs emanet, nam noctu ob frigiditatem nihil effluit: erumpit etiam interdum ex ipſis arboris nodis & alis nonnihil liquoris, qui cùm exiguus ſit, & in ſolum decidat, perit.

Apes nigram ceram elaborantes.

PORRO *apes*[a] *quæ ceram iſtam conficiunt, nigræ ſunt, eamque in terræ hiatibus & cauernis ſubterraneis elaborant. Plurimam autem huiuſmodi ceram in Hiſpaniam deferri vidi, qua ad paranda funalia vtebantur: ſed ob tetrum quem eius fumus ſpirabat odorem, vetitus fuit eius vſus, poſtea tamen in medicamenta receptus. Etenim perutilia ex hac fiunt cerata ad mitigandos dolores è quauis cauſa frigida prouenientes: nam tumores reſoluit, & plurima alia commoda præſtat.*

Balſami de Tolu laus.

CETERVM *Balſamæus hic liquor apud Indos maximè celebris eſt, ob inſignes eius facultates: à quibus edocti deinde Hiſpani, cùm miros eius effectus animaduerterent, pro re maximi pretij inde in Hiſpaniam detulerunt, magno illum iſtic redimentes, nec abs re, quandoquidem mihi præſtantius eſſe maioribúſque facultatibus pollere videtur eo qui è noua Hiſpania aduehitur.*

Colore rubro ad aureum tendente eſt, mediæ inter liquidum & denſum conſiſtentiæ, glutinoſus admodum, et, vbicunque reponatur, firmiter inhærens, ſapore dulci & grato, nec, ſi ſumatur, nauſeam mouēte, quemadmodum reliqua Balſama, odore excellentiſſimo, et limonum fragrantiam quodammodo referente, ſic vt, vbicunque reponatur, celari non poſſit, ſed ſuo odore locum gratiorem reddat: etiam pauxillum in vola manus attritum, ſuauiſſimum ſpirat odorem, vti Iaſmini ferè.

EIVS

EIVS *facultates inſignes ſunt, quoniam inciſione elicitur, quemadmodum olim Balſamum in Æpypto, ad eadem omnia ad quæ illud celebrabatur, efficax.*

Omnia recentia vulnera curat, conſolidat, glutinátque labra, nec materiam purulentam in iis exoriri ſinit: quódque maius eſt, nullum cicatricis veſtigium, curatis vulneribus, relinquit, ſi eorum labra probè iuncta fuerint, quapropter in faciei vulneribus ſingularis eſt, quandoquidem ea ſine purulenta materiæ generatione curat, nec veſtigium vllum relinquit. Primùm autem emundandum eſt vulnus ab omni ſpurcitie, & vino eluendum, deinde eius labra probè vnienda, Balſamúmque ſubtepidum illinendum, & lineus pannus duplicatus eodem Balſamo intinctus ſuperimponendus, atque ita colligandus, vt labra hiare nequeant: poſtmodũ victus ratio ſit tenuis, ſecetúrq. vena ſi neceſſe ſit: quarto demum die ſoluatur ligatura (niſi ſymptoma aliquod antè ſoluere cogat) & vulnus conſolidatum inuenietur. Quòd ſi ſingulis diebus vulnus curare neceſſe ſit, lineum pannum Balſami liquori intinctum ſubinde adponendo glutinabitur: etenim eius facultas eſt, prohibere ne materia in vulnere generetur. Præſertim verò vtile eſt in vulneribus in quibus confracta ſint oſſa, exemtis priùs his quæ ſeparata ſint fragmentis, & reliquis intactis, quoniam Balſami facultas ea expellet, vulnúſque ſenſim conſolidabit. Miræ etiam virtutis eſt in articulorum vulneribus, & neruorum ſectionibus, omnibúſque puncturis, nam eas curat, atque à contractione liberat, ne partes inutiles fiant, & motu priuentur. Altè penetrantia & cuniculoſa vulnera curantur huius Balſami albo vino mixti per ſyringam iniectione, & poſt ternas deinde horas eius eductione: idem fit in vulneribus punctim inflictis, ſemel in die mediocriter calidum iniiciendo. Eius facultates.

Vtile

Utile præterea eſt in contuſionibus, reliquíſque chirurgi operam requirentibus, modò nulla inſignis inflammatio adſit: eâ verò conuenientibus medicamentis ſublatâ, balſami eſt vſus.

IN *morbis in quibus chirurgi opera non eſt neceſſaria, plurimùm proſunt hauſtæ eius aliquot ex albo vino guttæ, veluti in aſthmate: capitis dolorem è frigida cauſa prognatum lenit lineus pannus eius liquore tinctus capiti circumligatus: temporibus adpoſitum, omnem defluxionem, in oculos præſertim, cohibet, eorúmque dolores leuat; præcalidum cerebro impoſitum dolorem tollit, roborat, & paralyſi remedio eſt. Uſi ſunt eo nonnulli phthiſici, manè aliquot guttas è manu lambendo, magnumq́ue ſenſerunt commodum, quoniam pectus egregiè expurgat. Aliquot eius guttæ ex aqua vitæ calida initio rigoris in quartanis, aut tertianis diuturnis & importunis ſumtæ, vtiles ſunt, ſed etiam ante frigus eodem balſamo feruenti oleo rutaceo permixto ceruices inungendæ. Si quis ab orificio ventriculi ad vmbilicum vſque inungatur, ventriculus roboratur, & dolore liberatur, languens cibi appetentia excitatur, concoctio iuuatur, flatus diſcutiuntur: at longè maiore efficacia iſtud molitur, ſi æquales balſami & olei nardini compoſiti vel ſimplicis partes miſceantur, faciliùs etiam illinitur.*

Longa experientia apud Indos probatum eſt, eos qui Hydropicorum in morem tument, ſi hoc balſamo æquis partibus cum vnguento aperitiuo mixto ventrem illinant, lienis regionem præſertim, magnum leuamen ſentire: quoſlibet tumores & œdemata cuiuſcunque partis corporis reſoluit: omnes dolores à frigida cauſa promanantes, etiam diuturnos, tollit emplaſtri modo applicatum, & continuè delatum donec ſponte decidat. Eoſdem effectus præbet calidè adpoſitum, lineóque panno, qui

no, qui aqua vitæ ſelectiſſima & calefacta madeat, ſuperimpoſito, vbi ſunt flatus, ſiue in ventre, ſiue in alia corporis parte. magna eſt etiam efficacia in nephritico dolore, ſi feruens cum aliis oleis ad eum morbum vtilibus mixtum illinatur: contractorum neruorum dolorem lenit, & ſi per ſummos æſtus illo illinantur & fricentur, eos relaxat: parotides ſeu ſcrophulas cæcas & apertas curat.

A L I A S *præterea multas facultates obtinet hic mirabilis liquor, quæ me latent: ſed quas intelligere potui, vniuerſo orbi notas facio, vt adeò præclaro medicamento et tam inſignibus viribus prædito (quibuſq. longè plures & maiores tempus deteget) quilibet vti queat.*

* D O N A T V S ſum (niſi me opinio fallat) pauxillo ſimili Balſamo à noſtro Morgano, ſub meum è Londino diſceſſum anno 1581. Sed & eius liquoris quem ad me miſit anno M. D. L X X X I X. Balſami ex S. Dominico nomine, plurimæ notæ cum hoc Balſamo conueniunt: mediæ enim inter liquidam & denſam erat conſiſtentiæ, valde glutinoſus, dulcis & grati ſaporis, fragrantiſque odoris, color tamen magis flauus quàm rutilus: niſi quis ad Reſinam abiegnam vel Carthaginenſem (de quibus in priore libro noſter Auctor referre malit. Addidit & alium liquorem tenuem, fuluum, odoratum, cui nomen Balſami ſimpliciter adſcriptum. Vterque ſanè liquor longè odoratior Reſina abiegna, & ad Balſami è Noua Hiſpania delati fragrantiam accedens.

a H A R V M apum meminerunt Franciſcus Lopez de Comara Hiſtoriæ generalis cap. 80. Petrus de Cieça Peruani chronici prima parte cap. 25. Ioannes de Lery Americanæ hiſtoriæ 11. cap. Quoniam porrò Cieça & Lerius apum formam deſcribunt, eorum verba adiicere hîc libuit, quæ ex Hiſpanico & Gallico ſermone ſic Latinè expreſſi:

I N Ceybæ vaſtæ arboris & aliarum interdum cauis nidulantur apes, atque ſuum mel elaborant non minùs bonum quàm in Hiſpania aut Cieça, quarum tria ſunt genera. Vnum paulo maius culicibus, ad faui, quem probè communiunt, orificium, tubulum dimidij digiti longitudine aptant ex materia ceræ ſimili, per quem apes, alis eo quod è floribus decerpſerunt onuſtis, ad ſuas operas ingrediuntur: acidiuſculum eſt mel illud, cuius paulo amplius libra præbent ſingula al-

la aluearia. Aliud genus paulo maius, nigrum (ſuperius enim candidum eſt) orificium, quo in arborum cauum ingrediuntur, confectum habent ex cera alteri materiæ commixta lapide durius: harum mel ſuperius bonitate longè ſuperat, illiuſque tres menſuræ, ſiue veterum congius, nonnunquam ex vnico alueari eximitur. Tertium genus, Hiſpanicas magnitudine excedit, ſed aculeis caret, impetu tamen in eos fertur qui fauos eximere volunt, mireque ſeſe capitis & barbæ pilis implicat: harum interdum aluearia duodenas aut plures libras mellis, multo quàm reliquarum præſtantioris, continent.

AMERICANAE, inquit Lerius, apes noſtris diſſimiles, & exiguas illas muſcas, quæ æſtate, præſertim in aturis vuis, nobis infeſtæ ſunt, potiùs referentes, ſuum mel & ceram conficiunt per ſiluas in arborum cauis, vnde incolæ vtrumque probè eximere norunt. Fauum, è quo mel nondum exemptum, *Yra-yetic* appellant; *yra* enim illis mel eſt, *yetic* cera: melle noſtro more veſcuntur: ceram verò, quæ ferè inſtar picis nigra eſt, in maſſas conuoluunt brachiali craſſitie. Sed neque funalia, neque candelas ex ea parant (noctu enim nullo alio lumine vtuntur quàm certi ligni fragmentis accenſis, quæ lucidam flammam præbēt) at ingentium cannarum lignearum tubos (in quibus ſuas plumas, ne à certo papilionum genere ipſis *Arauers* dicto, corrumpantur, adſeruant) iſta præſertim obturant.

SED & Ioannes Staden Hombergenſis Heſſus, qui apud Braſilianos Gallis amicos per aliquot menſes captus fuit, nec ſine Diuini Numinis fauore liberatus eſt, trium generum, quæ iſtic reperiuntur, apum meminit cap. 35. ſuæ hiſtoriæ: atq. mel à minoribus confectum, duorũ aliorum generum melli præfert, ſeque ſæpius è cauis arborum exemiſſe refert.

DE BITVMINE FOSSILI.

Bitumẽ Collaicum.

IN Collao prouincia Peruana, locus quidam omnino nudus eſt, in quo nec vlla arbor nec planta creſcit, quoniam terra bituminoſa eſt, ex qua Indi liquorem eliciunt ad plurimos morbos curandos vtilem. Eum verò hac ratione eliciunt:

Bituminis eliciendi ratio.

TERRAM *in ceſpites ſcindunt, eos loco Soli expoſito ſupra perticas aut craſſiores arundines diſponunt, & vaſa ad excipiendum liquorem apta ſupponunt: nam Solis ardoribus liqueſcit hoc bitumen, aut ſuccus terræ inclu-*

incluſus, deinde remanent ceſpites ſicci & ſine pingui aliquo humore, ad focum ſtruendum apti, quoniam eo loco & arbores & ſtruendo igni idonea deſunt: ſed is ignis noxius eſt, ob fumi denſam nigredinem, & tetrum odorem quem excitat: nihilominus alterius materiæ penuria, ceſpitibus iam dictis vtuntur.

LIQVOR *exceptus multis morbis prodeſt, præſertim ex frigore prognatis, nam dolores mitigat, & tumores frigidos diſcutit: curantur eo vulnera, & reliquæ ægritudines quibus Caraña & Tacamahaca vtiles ſunt.* Facultates.

Rufi ad nigredinem tendentis coloris eſt, & grauis odoris.

*PETRVS de Cieça parte prima Chronici Peruani cap. 4. & 52. meminit bituminis nigri circa Promontorium D. Helenæ naſcentis, quo vel naues picari poſſent. Meminit & Auguſtinus Carate cap. 5. lib. 1. Peruanæ hiſtoriæ.

CETERVM liquidum huiuſmodi bitumen ante bienniam, in ea Pannoniæ, quæ inter Muram & Drauum, paucis ſupra eorum confluentes miliaribus eſt parte, ob eruaui, cùm Illuſtris Heros Dn. Balthazar de Batthyan, hæreditarius Dapiferorum Regni Vngariæ præfectus, in ditionem quam iſtic & vltra Drauum poſſidet, deduceret: nigrum verò id eſt, graui & nares è longinquo feriente odore, dulciq́ue ſapore præditum, paluſtri loco, lacuna quadam *Pökel*, hoc eſt, infernus appellata, naſcens, ad pagum *Pöklemeza*, quo ruſtici duntaxat ad inungendos curruum axes, calceoſq́ue & ocreas emolliendas vtuntur. At non dubium eſt, quin ad plurimos morbos vtile eſſe poſſet, ſi eo vti noſſent, præſertim ad frigidos tumores diſcutiendos, & ea vitia quibus ſuum bitumen prodeſſe noſter Auctor ſcribit. *Bitumen Pannonicũ.*

DE LAPIDE BEZAAR PERVANO.

TAMETSI *in ſecundo libro de lapide Bezaar in montanis Peru inuento egerim: quoniam tamen primus illius in ea regione obſeruator aliquot mihi miſit ex optimis qui inde adferuntur; hoc tertio libro de illis etiam agere volui. Eos autem gratitudinis ergò miſit, quoniam vt ipſe in ea epiſtola, quam ſecundo libro inſeruimus, ait,* Lapis Bezaar Peruanus.

meus

meus libellus (qui peculiariter de lapide Bezaar inſcriptus eſt) illis veluti dux fuiſſet & auctor, vt iſtum lapidem primùm obſeruarent & agnoſcerent.

APPARET *eos quos mihi miſit admodum eſſe excellentes, cùm ex colore, tum ex forma & magnitudine: ex his aliquot comminui, qui ex tenuibus ſplendentibuſque laminis eodemque colore cõſtabant, quo qui ex India Orientali aduehuntur, atque aut in puluerem, aut in granulum vt illi deſinebant. Verum quidem eſt, eos qui his ſelectioribus notis præditi ſunt, quas probatiſſimi lapides Bezaares obtinere debent, ex animalibus quæ in montanis degunt eximi oportere: nam qui ex animalibus in planis viuentibus educuntur, improbi ſunt, nec vlla medica facultate præditi, quoniam non aluntur iis ſalutiferis herbis è quarum ſucco ruminatione illa concreto generantur lapides, vti probè mihi demonſtrauit primus illorum obſeruator, qui videre cupiens qua ratione in animalibus generarentur, ſuis ipſemet manibus eorum animalium anatomen fecit, & mihi deinde ſignificauit eos gigni in receptaculo quodam faſciæ modo confecto & villoſa carne cõnſtante duorum palmorum longitudine, & trium ferè vnciarum latitudine, ipſi ventriculo parte interiore adhærente, alios aliis maiores, & quodam ordine diſpoſitos vti nodos veſtem anteriore parte claudentes, hoc modo:*

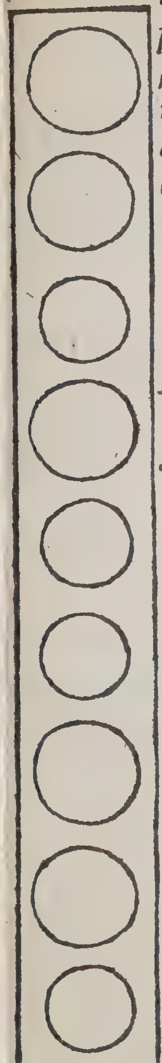
Lapis Bezar quis vtilis.

Quis improbus.

EO *receptaculo aperto eximũtur lapides, quos iſtic magna Naturæ prouidentia ad noſtram ſalutem & noſtrorum morborum remedium generari ſumma admiratione non caret.*

Atque vt intelligo, qui ex Orientali India adferuntur, eadem ratione inueniuntur [a] *(de legitimis loquor, quoniam tam multi adulterini aduehuntur, vt è centum vix denos legitimos inuenias, quemadmodũ ipſimet Indici ſcriptores fatentur iſtic multos adulterinos*

Lapidis Bezar Orientalis & Peruani ſimilis generatio.

terinos conſlari, & eximuntur è certo caprarum genere quæ magna ex parte rufæ ſunt vti noſtræ: ſuntque etiam ſelectiores qui ex animalibus in Perſiæ montanis degentibus educuntur, quàm qui ex aliis capris in Malacæ planis & campeſtribus viuentibus: nam illi eo pretio non habentur, neque eam præſtantiam & facultates obtinent, quas Perſici, quoniam Malacenſes capræ ad lanienam duntaxat ſeruantur, cùm adeò ſalutiferas plantas non depaſcantur, vti quæ in montanis degunt. Eadem planè eſt ratio in Occidentali India: nam quæ in montanis Peru vitam agunt, ſelectiores & legitimos lapides & ad medicamenta vtiles habent; quæ verò in campeſtribus paſcuntur, Malacenſibus ſimiles ſunt, quæ gregatim incedunt & viuunt vti greges qui ad lanienam ſeruantur: ex iis enim multi quidem lapides eximuntur, ſed inutiles, quoniam ſalubres illas montanas herbas non depaſcuntur, quemadmodum diximus.

Si inſignes iſtius Peruani lapidis facultates, omneſque morbos quos curaſſe aſſerunt qui ex ea regione redeunt, & mihi ſcribit nobilis ille vir, hîc enarrare vellem; magnus liber de eo ſcribendus foret. Quapropter ea duntaxat proferam quæ ipſe ſum expertus, vt iis maior fides adhibeatur, & intrepidè vti lapide queant, quandoquidem experientia conſtet ſimiles facultates poſſidere.

NOSTER igitur lapis Bezar Occidentalis inſignes facultates obtinet: præſertim in cordis ægritudinibus, in

Lap. Bezar Peruani facultates.

bus, in quibus magnā eorum, qui mihi miſſi fuêre, partem inſumſi feliciſſimo ſucceſſu, ſic vt multi ſyncope laborantes, ea ſublata, à morte liberati ſint: propinari autem debet in ipſo paroxyſmo, aut paulo antè, manè ieiuno ventriculo, ex aqua roſacea, ſi adſit febris; ſi abſit, ex aqua florum mali aureæ, in puluerem tritus, ad pondus quatuor granorum ſingulis vicibus: obſeruaui autē in mulieribus præſentius adferre remedium, quàm viris.

Venenis. *In omnis generis venenis nullum præſtantius nouimus remedium, quoniam eos qui aut venenum hauſerunt, aut à virulentis inſectis præmorſi fuerant, mirum in modum iuuit. Qui aquæ ſtagnantis potu, in qua virulēta animalia verſantur, ilico intumuêre, ſumto iſto lapide bis aut ter, ſanatos conſpexi.*

Peſtil. febrib. *In peſtilentibus febribus ſæpius exhibui, & ſanè earum virus extinxit, cuius rei primariam in ſimilibus morbis curam medicus habere debet: nam licet putrefactio prohibeatur, niſi extinguatur virus, inutilis erit cura, quoniam illud eſt quod hominem iugulat. Similiter ſi adſint carnis cum rubore eminētiæ, quas Hiſpani* tauardete *appellant, quæ plerumq; huiuſmodi febres comitari ſolent, lapis* Bezar *Peruanus maximam vim poſſidet: nam in ſimilibus morbis maiorem eorum, quos accepi, partem abſumſi, plurimiq́ue felici & miro ſucceſſu curati ſunt.*

Melanchol. humorib. *Miros autem effectus præbet in melancholicis humoribus, ſiue vniuerſum corpus, ſiue eius duntaxat partem, vti caput, occupent, atque in Arabum lepra ſeu Græcorum elephantiaſi: item in ſcabie, prurigine, eryſipelate, & reliquis cutis vitiis præſens adfert remedium, quoniam ad ea ſananda peculiarem facultatem habet.*

Quartana. *Quartana laborantibus dedi; & licet febrim non tollat,*

tollat, eius tamen aufert ſymptomata, animi mœrores, anxietates, & cordis affectus, quæ in iſtis febribus vulgaria ſunt; magnamque ex eius vſu vtilitatem ſenſerunt.

In omnibus diuturnis & importunis morbis magno ſucceſſu exhibere ſoleo, præſertim in quibus veneni ſuſpicio eſt, aut flatus adſunt: nam in ſimilibus peculiarem vim habet: hinc fit, vt plurimùm conducat eius aliquot grana purgantibus medicamentis iniicere; quoniam ſi medicamẽtum ſimplicia quædam venenoſa continet, ea corrigit; ſin minùs, cor roborat, & faciliorem deiectionem molitur.

CONSVETVDINIS *eſt in Oriẽtali India bis ſingulis annis corpus purgare, præſertim apud nobiliores: atque purgato corpore ſingulis diebus ieiuno ventriculo quatuor lapidis Bezaaris grana ex ſtillatitio roſarum liquore, aut alia ad eam rem accommoda aqua ſumere: eo iuuentam ſibi conſeruari perſuadent, & omnia membra roborari, atque à morbis præſeruari: eius vſum non niſi ſalutarem eſſe poſſe certum eſt.*

Aduerſus lumbricos & ventris tineas felici ſucceſſu propinatur hic lapis: eũ multis exhibui, præſertim pueris & adoleſcentibus eo morbo affectis, & vix credibile eſt quantum profuerit: ſolum dare ſoleo, vel cum ſequenti puluere mixtum, hac ratione: Ventris tineis.

℞. *herbæ lumbricorum drachmas duas, ſeminis ſantonici drachmam vnam, cornu ceruini vſti, ſeminis portulacæ & carlinæ ſingulorum dimidiam drachmam, lapidis* Bezar *Peruani dimidiam drachmam: reducantur omnia in tenuiſſimum puluerem & probè miſceantur.* Puluis ad lumbricos.

Miras facultates obtinet iſte puluis, & experimento comprobatum eſt multis profuiſſe: datur manè ieiuno ventriculo ea quantitate quæ medico com-

moda videtur, pro eius ætate qui ſumere debet: eo ſumpto, duabus horis pòſt, aluus clyſtere cõfecto ex lacte & ſaccharo elui debet.

Epilepſia. *Infantibus epilepticis datur lapis cum lacte ſi adhuc lactent; ſin minùs, ſine lacte: in natu maioribus epilepſia laborantibus etiam cum magna vtilitate exhibetur, per ſe, aut aliis rebus ad eum morbum accommodis admixtus.*

Breuiter, hoc lapide vti ſolemus in omnibus diuturnis & difficilibus morbis, in quibus medicamenta vulgaria nihil profuere, eóque magna cum vtilitate, aut ſaltem ſine noxa.

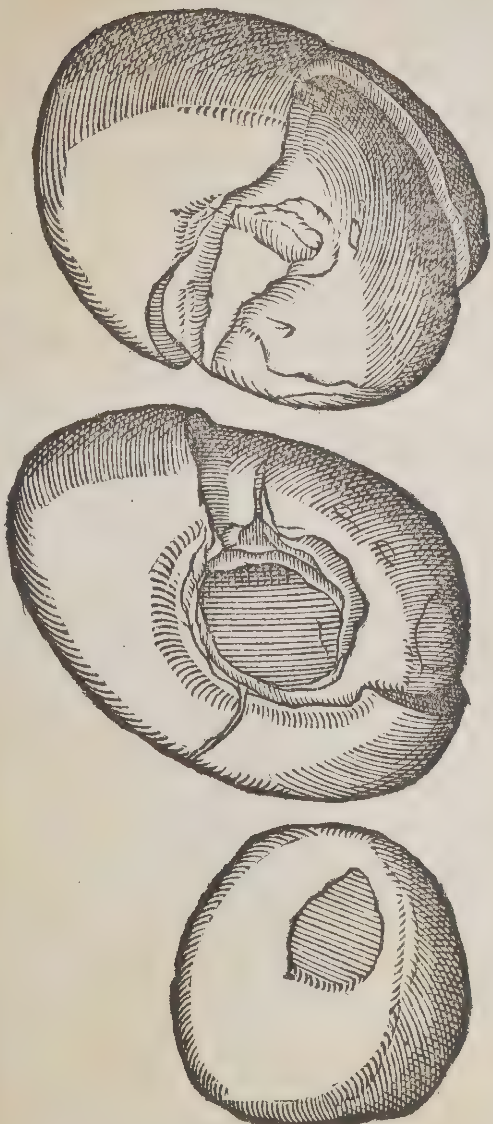
Lapidis Bezar Peruani varia forma. * TERNOS eiuſmodi lapides habui munere Generoſi Dn. FRANCISCI DRAKE, oui ferè paſſerini magnitudine, qui dimidiam circiter drachmam pendebant. Ille verò alios adſeruabat, qui binas atque etiam plures drachmas penderent. Eorum autem forma nunc orbicularis, modò compreſſa aliquantulum, vel inæqualis, modò renis formam exprimens, color nunc nigricans, nunc ſubcinereus, interdum flaueſcens: conſtantque ex tunicis ſiue cruſtulis modò craſſioribus, modò tenuioribus, alia aliam amplectentibus, politis interdum & ſplendentibus, nonnunquam aliquantulum ſcabris, extima præſertim, & reliquas complectente, vt in renum & veſicæ calculis videre licet. Sed inueniuntur etiam nonnulli quorum cruſta exterior variis locis adeò altè exeſa conſpicitur, vt ſecunda appareat tunica, nonnunquam & tertia. Magni muneris loco hos à Regulis ſibi inuicem miſſitari aſſerebat.

VERVM poſtquam Londino Antuerpiam redij, longè maiores à C. V. D. Benedicto Aria Montano amicis miſſos videre contigit. Acceperat enim Abrahamus Ortelius qui quinque propemodum drachmas pendebat, forma orbiculari ferè, ſed tamen nonnullis locis compreſſa. Plantinus binos, alterum renis veruecini forma & propemodum magnitudine, non eum quidem integrum, ſed extrema parte confractum, & laminatum ſitum oſtendentem, atque in meditullio veluti feſtucæ fragmentum continentem, qui vnciæ vnius cum ſemiſſe, dum integer erat, pondere fuiſſe potuit: alterum compreſſa (qua parte ventriculo adhæſit) forma, ſenſim deinde in tuber aſſurgente, è multis etiam la-

Ingens magnitudo.

minis

LAPIS BEZAR.

minis ſeu tunicis cùm craſsioribus, tum tenuioribus contextum, duas vncias cum drachmis duabus & ſemiſſe pendentem. Dn. Ludouicus Perezius vnum, columellæ duas vncias aut amplius longæ forma, vncialis cum ſemiſſe aut maioris ponderis: quo longè maiorem priùs acceperat, gallinacei, vt referebant, oui magnitudine; quem quoniam apud ſe tunc non haberet, conſpicere non potui.

Ortelij lapidem cum Plantini maiore hac tabella exprimi iuſſimus iuſta magnitudine obſeruata, quoniam integriores eſſent. Alterum etiam renis forma expreſſiſſemus, vt tunicarum ſitum oſtenderet, niſi ipſe Plãtinus formam corrupiſſet, eo confracto, & amicis, quorum pars fui, communicato.

a FRAGOSVS in ſua Rhapſodia refert, Aluarum Mendez, Commendatorem D. Iacobi, ipſi dixiſſe, ſemet iſtos lapides ſæpenumero conſpexiſſe è montanarum quarundam in Arabia Caprarum renibus extrahi, atque duorum eſſe generum: præſtantiores ex felici Arabia adferri, viliores autem in Vaccarum inſula, quæ magis ad Septentrionem vergit, inueniri. Hinc certum eſt, inquit Fragoſus, iſtos diuinos lapides in dictorum animalium renibus naſci, quemadmodum calculi in humanis corporibus.

DE LAPIDE AD VTERI SVFFOCATIONES VTILI.

Lapis ad vteri ſuffocationes.

ADFERTVR *è noua Hiſpania lapis quem vteri morbis adprimè vtilem eſſe ferunt.*

Niger eſt, admodum politus, ponderoſus, maiore ex parte teres & rotundus.

Mirum porrò eſt quod de hoc lapide prædicant: nam mihi affirmauit nobilis quædam & magnæ auctoritatis Matrona, quæ eo vſa eſt, & in vmbilico geſtauit adeò firmiter inhærentem, quaſi iſtic adglutinatus fuiſſet, ex quo præſens & certiſſimum ſenſit commodum: idem aliæ aſſerunt, quæ ſimili modo iſto lapide ſunt vſæ. Cùm vteri ſuffocationem imminentem præſentiunt, adhibito lapide, ſubitò leuantur: & ſi eum perpetuò geſtent, nunquam ſimili morbo corripiuntur. Exempla huiuſmodi faciunt, vt his rebus fidem adhibeam.

De terræ variis coloribvs.

Mirvm & iucundum ſpectaculum eſt, terræ varios colores eodem agro naſcentes in Peruanis prouinciis intueri: quoniam procul aſpicientibus apparent terræ variorum colorum venæ, contiguæ quaſi & continuò inuicem ſubſequentes, nunc virides, nunc cæruleæ, iam luteæ, iam albæ, iam nigræ, iam rubræ, iam alterius coloris, ſic vt panni variis coloribus tincti, & Soli, vt exſiccentur, expoſiti videantur. Peruanæ terræ colorum varietas.

Omnes autem iſtæ venæ, terræ varij generis fodinas præbent. De nigra illud affirmare poſſum, eius paululum mihi ad conficiendum atramentum miſſum in aquam aut vinum coniectum optimi atramenti vicem præbuiſſe; & quoniam nonnihil cærulei admixtum habebat, magnam gratiam atramento addidiſſe. Rubra præſtantiſſima & ditiſſima eſt fodina, ex qua argentum viuum tanta quantitate elicitur, vt eo integræ naues onuſtæ in nouam Hiſpaniam pretio inæſtimabili deuehantur. Terra nigra conficiendo atramento idonea. Rubra terra argentum viuum continens.

Indis vſui duntaxat erant, vt eas certis liquoribus & reſinis admiſcerent, quibus ſibi corpus pingerent: quod in bellum prodeuntes facere ſolent, vt elegantiores & ferociores etiam appareant.

Paulatim in illis prouinciis dites metallicæ fodinæ & rerum ſimilium deteguntur: imò iam recèns cretaceum montem, & aluminis ſulphuriſque fodinas inuenerunt.

*Franciscvs Gomara hiſtoriæ generalis cap. 194. horum variorum terræ colorum etiam meminit: ſic etiam Auguſtinus Carate cap. 8 lib. 1. Peruanę hiſt. At Petrus de Cieça ſub finem cap. 114. primæ partis Chronici Peruani auctor eſt, in prouincia *Popayan* terram inueniri, quę admixtis cuiuſdam arboris foliis nigerrimo colore inficit.

De cancris pervanis.

Nobilis quidam vir ex Continenti rediens mihi affirmauit poſt diuturnas febres cõtinuas iſtic in phthi- Cancri Peruani phthiſicis vtiles.

ſim incidiſſe: at poſtquam ex quorundã conſilio ad paruas quaſdam inter Diuitem Portum & Margaretam inſulas ablegatus fuiſſet, in quibus plurimi naſcuntur omnium optimi cancri (ſolis enim ouis quæ illic columbæ ponunt, & earum recens excluſis pullis veſcuntur) quos duntaxat coctos ederet, poſt aliquantulum temporis quo iſta victus ratione vſus fuiſſet, optimè conualuiſſe: tametſi antè nihil illi pſittacorum eſus, qui ad hunc morbum commendantur, profuiſſet.

Cancros porrò phthiſicis valde vtiles eſſe AuenZoar aſſerit, nõ manifeſta aliqua qualitate, ſed propria quadam & abdita cauſa.

FINIS.

APPROBATIO.

IN his vtiliſſimis Aromatum & Simplicium medicamentorum apud Indos naſcentium hiſtoriis quod S. Romanæ Eccleſiæ Catholicæ Religioni, vel Regiæ Maieſtati contrarium eſt, reperitur nihil: & propter vtilitatem Medicorum & Pharmacopolarum iudico eſſe vtile vt imprimantur, & in vulgus edantur. Datum Antuerpiæ, anno 1593. Kalendis Iulij.

D. Henricus Zebertus Dungæus, S. T. Doct. Can. Antuerp. lib. Cenſor.

SVMMA PRIVILEGII REGII.

REGIAE *Maieſtatis Priuilegio cautum eſt, ne quis citra voluntatem Ioannis Moreti, Typographi Antuerpienſis,* D. GARÇIAE ab Horto Aromatum, & Simplicium aliquot medicamentorum apud Indos naſcentium; CHRISTOPHORI à Coſta Aromatum & medicamentorum in Orientali India naſcentium; NICOLAI Monardis Simplicium medicamentorum ex nouo orbe delatorum, *&c.* Hiſtorias à Carolo Cluſio Latio donatas, *ſiue alia quæuis eiuſdem Auctoris vel aliorum quorumcunque opera olim à Chriſtophoro Plantino excuſa vllo modo imprimat, aut alibi impreſſa in ſuas ditiones importet, venaliáue habeat. Qui ſecus faxit, confiſcatione librorum, & graui pœna mult abitur: vt latiùs patet in literis datis Bruxellæ, 16. Maij,* M. D. X C I.

Signat.

S. de Grimaldi.

Et in Conſilio Brab.

J. de Buſchere.

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

RVDOLPHI SECVNDI Imperatoris Priuilegio cautum eſt, ne quis intra viginti annos à prima editionis die numerandos, Caroli Cluſij opera quæcunque, ipſo inſcio aut inuito, integra, ſiue aliquam eorum partem imitetur, exprimat, aut in publicum edat. Si quis autem eadem recudere, & in fraudem prænominati Caroli Cluſij edere aut vendere auſus fuerit, eum nō ſolùm eiuſmodi operum exemplaribus vendicandis priuari, verùm etiam multa decem marcarum auri puri fiſco Imperiali ac parti læſæ ex æquo ſoluenda ac pendenda puniri volumus. Mandamus proinde, &c. Datum in arce noſtra Regia Pragæ, die decima quinta menſis Februarij, anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio, Regnorum noſtrorum Romani decimo octauo, Hungarici vigeſimo primo, & Bohemici itidem decimo octauo.

Rudolphus.

Ad mandatum ſacræ
Cæſ. M^{tis} proprium

Iacobus Curtius
à Senfftenavv.

Io. Baruitius.

ANTVERPIAE,

EX OFFICINA PLANTINIANA,

APVD VIDVAM,

ET IOANNEM MORETVM.

M. D. XCIII.

CONSTANTIA, ET LABORE

03398

C593
O77g